श्रीजैनभास्करोदय प्रिन्टिंग प्रेस
(जामनगर)

प्रस्तावना

सुज्ञ जनो! आ लोकप्रकाश नामना महान् ग्रंथनो पहेलो भाग 'द्रव्यलोकप्रकाश' गुजराती भाषांतरसहित आ पत्ताद्वारेवोनी समक्ष मूकता अमोने अति हर्ष थाय छे आ जैनशास्त्रोना द्रव्यानुयोगसंबंधि अति उत्तम ग्रंथ आपणा परमपूज्य उपाध्यायजी श्रीविनयविजयजी महाराजे रचेलो छे, अनेक आगमो अने जैनशास्त्रोनु मनन करी तेओमां रहेल अति उमदा प्रकारना अने जैनशैलीथी भरपूर ज्ञाननो आ ग्रंथमा ते महान् पुरुषे समावेश करेलो छे, जे वाचवाथी अनेक भव्य-जीवोने जैनधर्मसंबंधि उत्तम ज्ञान थवा संभव छे, तेटलामाटे तेनु गुजराती भाषांतर करी छापी बहार पाडवामा आवेल छे

सांप्रत समयमां द्रव्यानुयोगना ग्रंथो बहु न्यून बहार पडेला होवाथी अमोए आ महान् ग्रंथ घनती काळजीपूर्वक मूळ साथे गुजराती भाषांतर करी छापी बहार पाड्यो छे

आ लोकप्रकाश ग्रंथना द्रव्य, क्षेत्र, काळ, अने भाव, एम चार विभागो कर्ताए करेला छे, तेमा आ द्रव्यलोकप्रकाश भाषांतरसहितनी पहेली आवृत्ति संवत् १९६१ मा बहार पाडेल, ते खलास थता आ बीजी आवृत्ति बहार पाडवानो प्रसंग प्राप्त थयो छे, तेज आ ग्रंथनी उपयोगिता सिद्ध करेछे

क्षेत्रलोकप्रकाशना बे परिच्छेद भाषांतरसहित अमे बहार पाडेला छे, तेना त्रीजो परिच्छेद हवे बाकी छे, ते संपूर्ण थये क्षेत्रलोकप्रकाश भाषांतरसहित संपूर्ण थशे त्यारबाद काळ

अने भावलोकप्रकाश भाषांतरसहित छापवानो इरादो छे तथा आखो सपूर्ण लोकप्रकाश मूळ अमारा तरफथी बहार पाडवामां आवेल छे

आ ग्रंथनो विषय अति कठिन अने सूक्ष्मविचारोथी तेम जैनशैलीथी भरपूर होवाथी तेना भाषांतरमां मतिमंदपणाथी अथवा प्रमादथी जे कइ स्खलना थइ होय ते सज्जनो सुधारीने वांचशे, तथा ते स्खलनामाटे क्षमा करशे, एवी आशा छे कारणके—

गच्छत. स्खलनं क्वापि । भवत्येव प्रमादत. ॥
हसंति दुर्जनास्तत्र । समादधति सज्जना ॥ १ ॥

ला 'प्रसिद्धकर्ता

અનુક્રમણિકા

પ્રથમ સર્ગ

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

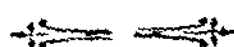
॥ श्रीचारित्रविजयगुरुभ्यो नमः ॥

(गुर्जरभाषांतरसहित)

॥ श्रीलोकप्रकाश. ॥

(द्वितीयावृत्ति)

मूलकर्ता—उपाध्यायजी श्रीविनयविजयजी महाराज

भाषांतरकर्ता तथा छपावी प्रसिद्ध करनार,

पंडित श्रावक हीरालाल वि हंसराज

(जामनगरवाला)

अथ भाषांतरकारस्य मंगलाचरणरूपकाव्यो—श्रीशांतिनाथस्य नवाननेंदु—र्भूयाज्ज्ञानानां प्रमदाब्धिवृध्ध्यै ॥ यत्रोदिते वै परतीर्थनाथ—स्तेजोऽजिलापा प्रययुर्विनाशम् ॥ १ ॥ सत्यासत्यो रुदुग्धोदककलविधिविद्धंसराजात्मजेन । हीरालालेन जस्त्या स्वपरहितकृते गुर्जराभ्योक्तवाचा ॥ अर्थो मुग्धप्रबोधप्रकटनसबलो गुंफ्यते न्याययुक्त्या । ग्रंथस्यास्येह चारित्रविजयगुरुकृत सुप्रसादान्मनोज्ञः ॥ २ ॥

॥ प्रथम सर्ग प्रारभ्यते ॥

ॐनमः परमानंद–निधानाय महस्विने ॥ शंखेश्वरपुरोत्तंस–पार्श्वनाथाय तायिने ॥ १ ॥ पिपर्त्ति सर्वदा सर्व–कामितानि स्मृतोऽपि य ॥ स कल्पद्रुमजित्पार्श्वो । भूयात्प्राणिप्रियंकर ॥ २ ॥ पार्श्वेन्द्रमनन्वा पातु । दीप्रदीप्राकुरश्रिय ॥ [illegible] । सर्वभावावभासिन ॥ ३ ॥ जयति व्यजितानेक–[illegible]नमो[illegible] ॥ गिर सुधाकिरस्तीर्थ–कृतामद्[illegible] ॥ ४ ॥ कृपाकटाक्षनिक्षेप–निपुणीकृतसेवका ॥ [illegible]दायिनी सा । जयति श्रुतदेवता ॥ ५ ॥ जीयाज्जाग-

---

अर्थ —परम आनंदना निधानरूप, तेजस्वी तथा शंखेश्वर [illegible] नगरमां मुकुटसमान अने रक्षण करनारा एवा श्री[illegible] नमस्कार थाओ ? ॥ १ ॥ स्मरण करनाथी [illegible] सर्व [illegible] पूरे छे एवा कल्पवृक्षने जीतनारा [illegible] प्राणिओने कल्याण करनारा थाओ ? ॥ २ ॥ तेजस्वी [illegible] शोभावाळा, नष्ट करेल छे निद्रारूपी [illegible] तथा सर्व पदार्थोने प्रकाशनारा एवा श्री [illegible] नामना (अमारु) रक्षण करो ? ॥ ३ ॥ प्र[illegible] छे सर्व पदार्थ [illegible] अज्ञानरूपी अंधका[illegible] अने अमृतने झरनारी, तथा अद्भुत [illegible] वाणीओ जय पामे छे. ॥ ४ ॥ [illegible] निपुण करेल छे सेवकोने जेणी [illegible] मतिओ[illegible] एवी ते श्रुतदेवी

द्गुरुविश्व–जीवातु वचनामृत ॥ श्रीहीरविजय सूरि–र्मेदी यस्य गुरोर्गुरु ॥ ६ ॥ श्रीकीर्तिविजयान् सूते । श्रीकीर्तिविज-यान्विध ॥ शतक्रत्वोऽनुभूतोऽय । मत्र स्यादिष्टसिद्धिद ॥७॥ अस्ति लोकस्वरूप यन्–द्धिप्रकीर्ण श्रुताम्बुधौ ॥ परोपकारिभि पूर्वं । पण्डितै पिंडयतेस्म तत् ॥ ८ ॥ तत सद्दिप्य निक्षिप्त–मान्नाये करणादिभि ॥ सग्रहण्यादिसूत्रेपु । भूयिष्टार्थं मिता क्षर ॥ ९ ॥ साम्प्रत च क्रमात्प्राय । प्राणिनो मदमेधस ॥ असुबोधमतस्तैस्तत् । कवित्वमिव बालकै ॥ १० ॥ तनस्तदु-पकृत्यैतन् । मया किंचिद्धितन्यते ॥ करणोक्त्यादिकाभिन्य–

जय पामे छे ॥ ५ ॥ जगत्ना गुरु, अने जगत्ने जीवाडनार छे वचनरूपी अमृत जेमनु एवा मारा गुरुना पण गुरु श्रीही रविजयसूरि जय पामो ? ॥ ६ ॥ ' श्रीकीर्तिविजय ' ए नाम नो मत्र, लक्ष्मी कीर्ति अने विजयने उत्पन्न करे छे, के जे म अने सेकडो वखत अनुभवेलो छे एवो ते इष्टसिद्धि आपनारो थाओ ? ॥ ७ ॥ शास्त्रोरूपी समुद्रमा लोकसंबधि जे स्वरूप छुट छुट (वर्णवेलु) छे, तेने परोपकारी पण्डितोए एकत्र करेल छे. ॥ ८ ॥ तेमाथी सक्षेपीने करणादिक आम्नाउंवडे सग्रहणीआ दिक सूत्रोमा दाखल कर्यु छे. के जे परिमित अक्षरोवाळु अ ने घणा अर्थवाळु छे ॥ ९ ॥ अनुक्रमे हालना काळमा प्राये करीने प्राणिउं मदबुद्धिवाळा छ तेथी बाळकोने जेम कवि ताशक्ति तेम तेउने ते स्वरूप सुखे बोध थाय तेवु नथी माट तेउना उपकारने अर्थे करणाक्त्यादिकनु कठिनपणु दूर क रीने ते स्वरूपनो यथामति हु किंचित् विस्तार कर छु ॥१०–

॥ प्रथम सर्ग प्रारभ्यते ॥

ॐनम परमानद–निधानाय महस्विने ॥ शखेश्वरपुरोत्त स–पार्श्वनाथाय तायिने ॥ १ ॥ पिपर्त्ति सर्वदा सर्व–कामिता नि स्मृतोऽपि य ॥ स कल्पद्रुमजित्पार्श्वो । भूयात्प्राणिप्रिय कर ॥ २ ॥ पार्श्वक्रमनखा पातु । दीप्रदीप्राकुरश्रिय ॥ प्लुष्टपत्यूहशलभा । सर्वभावावभासिन ॥ ३ ॥ जयति व्यजितार्थेर–स्तवांतस्तमो द्रुह ॥ गिर सुधाकिरस्तीर्थ–कृतामद्भुतदीपिका ॥ ४ ॥ कृपाकटाक्षनिक्षेप–निपुणीकृतसेवका ॥ भक्तव्यक्तसवित्री सा । जयति श्रुतदेवता ॥ ५ ॥ जीयाज्जग-

---

अर्थ —परम आनदना निधानरूप, तेजस्वी तथा शखेश्वर नामना नगरमा मुकुटसमान अने रक्षण करनारा एवा श्रीपार्श्वनाथप्रभुप्रते नमस्कार थाओ ? ॥ १ ॥ स्मरण करवाथी पण जे हमेशा सर्व इच्छितोने पूरे छे एवा कल्पवृक्षने जीतनारा पार्श्वनाथप्रभु प्राणिओने हर्ष करनारा थाओ ? ॥ २ ॥ तेजस्वी दीपकना अकुरासरखी शोभावाळा, नष्ट करेल छे विघ्नोरूपी पतगीयाओ जेमणे, तथा सर्व पदार्थोने प्रकाशनारा एवा श्री पार्श्वप्रभुना चरणना नखो (तमारु) रक्षण करो ? ॥ ३ ॥ प्रगट करेल छे सर्व पदार्थो जेणे, अतरग अज्ञानरूपी अंधकारने नाश करनारी, अने अमृतने झरनारी, तथा अद्भुत दीपिकावाळी, एवी तीर्थकरप्रभुओनी वाणीओ जय पामे छे ॥४॥ कृपानी कटाक्षो नाखवाथी निपुण करेल छे सेवकोने जेणी ए, तथा भक्तोप्रते प्रगटरीते मातासरखी एवी ते श्रुतदेवी

य–सूरीशितुर्विजयसिद्धमुनीशितुश्च ॥ १७ ॥

मानैरंगुलयोजन–रज्जूना सागरस्य पल्यस्य ॥ सख्यास ख्यानन्ते–रुपयोगोऽस्तीह यद्भूयान् ॥ १८॥ तत प्रथमतस्ते पा । स्वरूप किंचिदुच्यते ॥ तत्राप्यादावंगुलाना । मान वक्ष्ये त्रिधा च तत् ॥ १९ ॥ उत्सेधाख्य प्रमाणाख्य–मात्माख्य चे-ति तत्र च ॥ उत्सेधा क्रमतो वृद्धे–र्जातमुत्सेधमंगुल ॥ २० ॥ तत्रादि द्विविध परमाणु स्यात् । सूक्ष्मश्च व्यावहारिक ॥ अनन्तैरणुभि सूक्ष्मै–रेकोऽणुर्व्यावहारिक ॥ २१ ॥ सोऽपि तीक्ष्णेन शस्त्रेण । द्विधा कर्तुं न शक्यते ॥ एन सर्वप्रमाणाना–मादिमाहुर्मुनीश्वरा ॥ २२ ॥ व्यवहारनयेनेद । परमाणुरय न-

---

जयसिद्धसूरीश्वरनु अनुशासन पामीने हु आ ग्रथ रचु छु ॥१७॥

अंगुल, योजन रज्जु सागरोपम अने पल्योपमना स ख्याता, असख्याता अने अनता मानोनो आ ग्रथमा घणो उपयोग छे, ॥ १८ ॥ अने तेथी पहेला तेओनु किंचित् स्वरूप कहीये छीये, अने तेओमा पण प्रथम अगुलोनु स्वरूप कहीये छीये, ते अगुल त्रण प्रकारना छे ॥ १९ ॥ उत्सेधागुल, प्रमा-णागुल अने आत्मागुल, तेमा पण अनुक्रमे ऊचाइमा वधवा थी उत्सेधागुल थयु छे ॥२०॥ ते कहे छे—सूक्ष्म अने व्या वहारिक एम बे प्रकारनो परमाणु होय छे, तेमा अनता सूक्ष्म परमाणुओवडे एक व्यवहारिक परमाणु थाय छे. ॥२१॥ अने ते व्यवहारिक परमाणुना पण तीक्ष्ण शस्त्रवडे पण बे टु कडा थई शकता नथी अने ते परमाणुने मुनिराजोए सर्व प्रमाणोमा आदि कहेलो छे ॥ २२ ॥ व्यवहारनय करीने ज

वेत् ॥ स्कधोऽनताणुको जात–सूक्ष्मत्वो निश्चयात्पुन ॥ २३ ॥ अनंतव्यवहाराणु–निष्पन्नोत्श्लक्ष्णश्लक्ष्णिका ॥ निष्पन्नैर्न पुन श्लक्ष्ण–श्लक्ष्णिका नाभिरष्टभि ॥ २४ ॥ अत्र जगवत्या द्यभिप्रायो, जीवसमाससूत्रे च—परमाणू य अणना–मडिया उसण्हसण्हिया एक्का ॥ साणतगुणा संती । समण्हिया मोणु ववहारी ॥ आगमे चेय पूर्वस्या सकाशादनेकस्थानेष्वष्टगुणैव निर्णीता, अनेन त्वनतगुणा कुतोऽपि लिखितेति केवलिन एव वेत्तार इति तद्वृत्तौ।

ˋताभिरष्टाभिरेक स्या–दूर्ध्वरेणुर्जिनोदित ॥ अष्टो

ते परमाणु थाय (कहेवाय), अने थयेल जे सूक्ष्मपणु जेने एवो, अनता परमाणुउंवालो निश्चयनयथी वली ते स्कध कहेवाय जे ॥ २३ ॥ अनता व्यवहारिक परमाणुउनी एक उत्श्लक्ष्णश्लक्ष्णिका थाय ठे, अने ते आठ उत्श्लक्ष्णश्लक्ष्णिकाउवडे एक श्लक्ष्णश्लक्ष्णिका थायठे ॥ २४ ॥ उपर कहेलो जगवतीआदिकनो अभिप्राय ठे, अने जीवसमासमा तो (एम कहेलु ठे के)—अनता परमाणुउ एकठा थयाथी एक उत्श्लक्ष्णश्लक्ष्णिका थाय । अने तेवी अनती उत्श्ल–णश्ल[illegible]णिका मलवाथी एक श्लक्ष्णश्लक्ष्णिका थाय ठे अने ते व्यवहारी परमाणु ठे, वली आगममा तो अनेक जगोए पहेली करता आठगणीज आने (श्लक्ष्णश्लक्ष्णिकाने) कहेली ठे, अने आने तो कोण जाणे क्याथी अनतगणी लखी ठे, ते केवलिमहाराज जाणे एम तेनी वृत्तिमा कहेल जे ॥

हवे ते आठ श्लक्ष्णश्लक्ष्णिकानो जिनेश्वरे कहेलो एक

ऊर्ध्वरेणुनिष्पन्न—स्त्रसरेणुरुदीरित ॥ २५ ॥ त्रसरेणुभिरष्टाभि-रेकः स्याद्रथरेणुकः ॥ अष्टभिस्तैर्भवेदेकः। केशाग्रं कुरुयुग्मिनां ॥ २६ ॥ ततोऽष्टघ्नं हरिवर्ष-रम्यकक्षेत्रभूस्पृशां ॥ ततोऽष्टघ्नं हैमवत-हैरण्यवतयुग्मिनां ॥ २७ ॥ तस्मादष्टगुणस्थूलं। वालस्याग्रमुदीरितं ॥ पूर्वापरविदेहेषु। नृणां क्षेत्रानुभावतः ॥ ॥ २८ ॥ स्थूलमष्टगुणं चास्मा-द्भरतैरावतांगिनां ॥ अष्टभिस्तैश्च वालाग्रै-र्लिक्षामानं भवेदिह ॥ २९ ॥ अथ तावत्समग्रहणी-बृहद्वृत्तिप्रवचनसारोद्धारवृत्त्याद्यभिप्रायः जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रवृत्त्यादिषु तु, अष्टभिः पूर्वापरविदेहनरकेशाग्रैरेव लिक्षामानमुक्तमिति ज्ञेयं ॥ लिक्षाष्टकमिता यूका। भवेद् यूकाभिर-

ऊर्ध्वरेणु थाय, अने आठ ऊर्ध्वरेणुओनो एक त्रसरेणु कह्यो छे ॥२५॥ आठ त्रसरेणुओनो एक रथरेणु थाय, अने तेवा आठ रथरेणुओनो, कुरुक्षेत्रना युगलीआओनो एक केशाग्र थाय. ॥ ॥ २६ ॥ तेथी आठगणो हरिवर्ष अने रम्यकक्षेत्रना युगलीआओनो एक केशाग्र थाय, अने तेथी आठगणो हैमवत अने हैरण्यवतक्षेत्रना युगलीआओनो एक केशाग्र थाय ॥२७॥ तेथी आठगणो जाणो, पूर्वविदेह अने पश्चिमविदेहना माणसोनो, एक केशाग्र क्षेत्रना अनुभावथी कहेलो छे ॥ २८ ॥ तेथी आठगणो जाणो भरतक्षेत्र अने ऐरवतक्षेत्रना माणसोनो केशाग्र छे, अने तेवा आठ केशाग्रोवडे एक लीखनु मान थाय छे ॥ २९ ॥ आ अभिप्राय संग्रहणीबृहद्वृत्ति तथा प्रवचनसारोद्धारवृत्तियादिकनो छे, परंतु जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिसूत्रनी वृत्तियादिकमा तो पूर्वपश्चिमविदेहना मनुष्यना आठ केशा

द्धनि ॥ यवमध्य ततोऽष्टानि–स्ते स्यादौत्सेधमगुल ॥ ३० ॥ चत्वार्युत्सेधागुलाना । शतान्यायामतो मत ॥ तत्सार्धद्व्यगुल-व्यासं । प्रमाणागुलमिष्यते ॥ ३१ ॥ प्रमाण जरतश्चक्री । युगादौ वादिमो जिन ॥ तदगुलमिद यत्तत् । प्रमाणागुलमुच्यते ॥ ३२ ॥ यदुत्सेधागुलै पच–धनु शतनमुच्छ्रित ॥ आत्मागुलेन चाद्योऽर्हन् । विशागुलशतोन्मित ॥ ३३ ॥ ततः पचनतिमेषु । धनु शतेषु पचसु ॥ (अगु० ४००००) शतेन विंशत्याढ्येन । चक्रेष्वाप्ता चतु शती ॥ ३४ ॥ यच्च काण्डुकमौत्सेधा-त्सहस्रगुणमेव तत् ॥ तदेकागुलविष्कम्–दीर्घश्रेणिविवक्षया ॥

थोनडेज एक लीखनु मान कहेल छे एम जाणवु ॥ आठ लीखोना मानवाळी एक यूका (जू) थाय अने आठ यूका-ठेवडे यवनो एक मध्यजाग थाय, अने यवना आठ मध्य-भागोवडे एक उत्सेधागुल थाय ॥ ३० ॥ चारसे उत्सेधागुल लाबाने अडी आगुले व्यास करवाथी एटले गुणवाथी एक प्रमाणागुल थाय ॥ ३१ ॥ युगनी आदिमा थयेला आदिनाथप्रनु अथवा जरतचक्री प्रमाणजूत छे, अने तेमनु जे आगुल, ते प्रमाणागुल कहेवाय छे ॥ ३२ ॥ प्रथम तीर्थंकर उत्सेधागुलोवडे करीने पाचसो धनुष्य ऊचा हता, अने तेथी आत्मागुले करीने एकसो वीस आगुलना प्रमाणवाळा हता ॥ ३३ ॥ अने तेथी पाचसो धनुष्यने ऊत्तुण गुणवाथी अडतालीस हजार आगुलो थाय, अने तेने एकसोने वीसे जागवाथी चारसो थाय ॥ ३४ ॥ वळी कोइक जगोए उत्सेधागुलथी एक हजारगणो जे आत्मागुल कहेलो छे, ते एक आ-

॥ ३५ ॥ यच्चतु शतदीर्घाया । सार्धद्व्यगुलविस्तृते ॥ स्यादे-
कागुलविस्तारा । सहस्रागुलदीर्घता ॥ ३६ ॥ दृष्टातश्चात्र—च
तुरगुलदीर्घाया । सार्धद्व्यगुलविस्तृते ॥ पट्या यथागुलन्या-
स–श्चीरो दैर्घ्ये दशागुल ॥ ३७ ॥ वस्तुत पुनरौत्सेधा–त्सा-
र्धद्विगुणविस्तृत ॥ चतु शतगुण दैर्घ्ये । प्रमाणागुलमास्थित ॥
॥ ३८ ॥ एतच्च जरतादीना–मात्मागुलतया मत ॥ अन्यकाले
त्वनियत–मानमात्मागुल जवेत् ॥ ३९ ॥ यस्मिन् काले पुमासो
ये । स्वकीयागुलमानत ॥ अष्टोत्तरशतोत्तुगा । आत्मागुल त
दगुल ॥ ४० ॥ एतत्प्रमाणतो न्यूना–ऽधिकाना तु यदगुल ॥

गुल पहोळी एवी लाबी श्रेणिनी विवक्षाथी कहेलो छे, ॥३५॥
कारणके जे चारसे आगुल लाबी अने अढी आगुल पहोळी
(श्रेणि) होय, तेनी एक आगुलनी पहोळाइवाळी एक ह-
जार आगुलनी लबाइ थाय ॥ ३६ ॥ अहीं दृष्टात आपे छे
के—चार आगुल लाबी अने अढी आगुल पहोळी एवी प-
ट्टीनो चीरो, एक आगुल पहोळो, अने लबाइमा दश आगुल
थाय छे ॥ ३७ ॥ अर्थात् उत्सेधागुलथी अढीगणो पोहोलो
अने चारसोगणो लाबो प्रमाणागुल थाय छे ॥ ३८ ॥ आ प्र
माण जरतादिकना आत्मागुलपणायें करीने मानेलु छे, अने
अन्यकाले तो अचोकस प्रमाणवाळु आत्मागुल होय छे ॥
॥ ३९ ॥ जे काळे जे माणसो पोताना आगुलना मापथी ए
कसोने आठ आगल उचा होय तेओनु जे आगल ते आत्मा
गुल कहेवाय, ॥ ४० ॥ ए (पूर्वोक्त) प्रमाणथी न्यूनअधि
कोनु जे आगुल, ते आत्मागुलाजास छे, पण पारमार्थिक नथी

तत्स्यादात्मांगुलाभास । न पुन पारमार्थिक ॥ ४१ ॥ यदाहु प्रवचनसारोद्धारे—जे जमि जुगे पुरिसा । अठसयगुलसमुछिया हुति ॥ तेसि ज नियमगुल–मायगुलमित्थ होइ ॥ १॥ जे पुण एअपमाणा–ऊणा अहिगा य तेसिमेअं तु ॥ आयगुल न वच्चइ । किंतु तदाभासमेवित्ति ॥ २ ॥ प्रज्ञापनावृत्तौ तु —जेण जया मणूसा । तेसि ज होइ माणरुव तु ॥ त भणियमिहायगुल–मणिअयमाण पुण इम तु ॥ १ ॥ इत्येवरूपमात्मांगुल ॥ परमाणू रहरेणू । तसरेणू अग्गय च वालस्स ॥ लिक्खा जूआ य जवो । अठगुणा विवढ्ढिया कमसो ॥ २। इत्यादिरूपमुत्सेधांगुल ॥ उस्सेहगुलमेग । हवइ पमाणगुल सहस्सगुण ॥ त चेव दुगुणिअ खलु । वीरस्सायगुल भणिअ

॥ ४१ ॥ प्रवचनसारोद्धारमा कह्यु छे के—जे जुगमा जे पुरुषो होय, तेओ एकसो आठ अगुल ऊचा होय, तेओनु पोतानु जे आंगुल, ते आत्मांगुल होय छे, ॥ १ ॥ अने ते प्रमाणथी जेओ न्यूनाधिक होय, तेओनु ते आगुल आत्मांगुल कहेवाय नही, परतु आत्मांगुलाभास कहेवाय, ॥ २ ॥ पन्नवणानी वृत्तिमा तो एम कहेल छे के—जे काळमा जे मनुष्यो होय, तेओनु जे मान होय तेने आत्मांगुल कहेल छे, परतु ते अनियमित छे ॥ १ ॥ हवे हीवे आत्मांगुलनु स्वरूप जाणवु परमाणु रथरेणु त्रसरेणु वालाग्र लीख, जू अने जव तेओने अनुक्रमे आठ [illegible] जाणवा ॥ २ ॥ इत्यादिक उत्सेधांगुलनु स्वरूप जाणवु ॥ एक उत्सेधांगुलने हजारगणु करवाथी प्रमाणांगुल थाय [illegible] बमणु करवाथी वीरप्रभुनु आ-

॥ ३ ॥ इत्येवरूप प्रमाणागुलमित्युक्तमिति ज्ञेय ॥

उत्सेधागुलमानेन । ज्ञेय सर्वांगिना वपु ॥ प्रमाणागुल मानेन । नगपृथ्व्यादिशाश्वत ॥ ४२ ॥ तत्रापि—तस्यागुलस्य दैर्घ्येण । मीयते वसुधादिक ॥ इत्याहु केचिदन्ये च । तत्क्षे-त्रगुणितेन वै ॥ ४३ ॥ तद्विष्कम्भेण केऽप्यन्ये । पक्षेष्वेतेपु च त्रिपु ॥ ईष्टे प्रामाणिक पक्ष । निश्चेतु जगदीश्वर ॥ ४४ ॥ अत्र प्रथमपक्षे एकस्मिन् योजने उत्सेधागुलनिष्पन्नानि चत्वारि योजनशतानि जवति, द्वितीयपक्षे सहस्र, तृतीये दश क्रोशा जवति, पर श्रीअनुयोगद्वारचूर्णौ तृतीय एव पक्ष आहतो इ-

---

रमागुल कहेल बे, ॥ ३ ॥ एवीरीते प्रमाणागुलनु स्वरूप कह्यु, एम जाणवु ॥

उत्सेधागुलना माने करीने सर्व प्राणिर्जनु शरीर जाणवु, तथा पर्वत अने पृथ्वीआदिक शाश्वतानु मान प्रमाणागुलना माने करीने जाणवु ॥ ४२ ॥ त्या पण—ते आगुलनी लवाइ-वडे पृथ्वीआदिक मपाय बे एम केटलाको कहे ठे, अने बी जाउं एम कहे ठे के, तेना क्षेत्रने गुणवावडे, एटले क्षेत्रफळ करवावडे पृथ्वीआदिक मपाय बे ॥ ४३ ॥ वळी बीजा केट-लाको एम कहे बे के तेना विष्कम्जवडे (पहोळाइवडे) मपाय ठे, ते त्रणे पक्षोमाथी प्रामाणिक पक्षनो निश्चय तीर्थंकरप्रजु करी शके ॥ ४४ ॥ अहीं पहेला पक्षमा, एक योजनमा उ-त्सेधागुलथी थयेला चारसो योजन थाय ठे, बीजा पक्षमा हजार योजन थाय बे, अने त्रीजा पक्षमा दश कोश थाय बे परतु श्रीअनुयोगद्वारनी चूर्णीमा त्रीजोज पक्ष स्वीकारेलो छे

श्यते तथा च तद्ग्रन्थ —जे य पमाणंगुलाउ । पुढवाइपमा
णा आणिज्जंति ॥ ते अ पमाणंगुलविक्ख—भेण आणेयव्वा ए
पुण सूइअंगुलेणंति ॥ १ ॥ श्रीमुनिचन्द्रसूरिकृतांगुलसप्ततिका
यामप्युक्त—एय च खित्तगुणिएण । केइ मयस्स जं पुण मिण
ति ॥ अन्ने उसूइअंगुल—माणेण न सुत्तभणियं तं ॥ १ ॥ अ
चर्चादिविस्तर अंगुलसप्ततिकातोऽवसेय ॥

वापीकूपतडागादि—पुरदुर्गगृहादिकं ॥ वस्त्रपात्रविभूषादि
—शय्या शस्त्रादिकृत्रिमं ॥ ४५ ॥ इन्द्रियाणां च विषया । स
मेयमिदं किल ॥ आत्मांगुलैर्यथामान—मुचितं स्वस्वकारके ।
॥ ४६ ॥ आत्मोत्सेधप्रमाणाख्य । त्रैधमप्यंगुलं त्रिधा ॥ सूच्य

खाय छे तेमां कहेल छे के—जे प्रमाणांगुलोथी पृथ्वीआदि
कोनु माप कराय छे, ते प्रमाणांगुलना विष्कंभेकरीने मापवुं
परंतु सूचिआंगले करीने नहीं ॥ १ ॥ श्रीमुनिचन्द्रसूरिजीए
करेली आंगुलसप्ततिकामां पण कहेल छे के—केटलाको (ते
पृथ्वीआदिकोने) क्षेत्रगुणिते करीने मापे छे, अने बीजाउ
सूचिआंगले करीने मापे छे, परंतु सूत्रमां तेम कहेल नथी
॥ १ ॥ अहीं चर्चाआदिकनो विस्तार आंगुलसप्ततिका (ना
मना) ग्रंथथी जाणवो ॥

वाव, कुवा, तळाव, नगर, किल्ला, घर, वस्त्र, पात्र, आ
भूषण, शय्या, तथा शस्त्रआदिक कृत्रिम पदार्थो, ॥ ४५ ॥
तथा इन्द्रियोना विषयो, ए सर्व पोतपोताने वारे उचित एवा
आत्मांगुलोवडे यथास्थित मानपूर्वक मापवुं ॥ ४६ ॥ (पूर्वे
कहेला) आत्मांगुल, उत्सेधांगुल, तथा प्रमाणांगुल, ए-

गुलं च प्रतरा-गुलं चापि घनांगुल ॥ ४७ ॥ एकप्रदेशनाहल्य -व्याभिरागुलदैर्घ्ययुक् ॥ नत्र प्रदेशश्रेणिर्या । सा सूच्यगुल मुच्यते ॥ ४८ ॥ वस्तुतस्तदसंख्येय-प्रदेशमपि कल्प्यते ॥ प्रदेशत्रयनिष्पन्न । सुखावगतये नृणा ॥ ४९ ॥ सूची सूच्यैव गुणिता । जनति प्रतरागुल ॥ नवप्रादेशिक कल्प्य । तद्दैर्घ्यव्यासयो र्मम ॥ ५० ॥ प्रतरे सूचीगुणिते । सप्तविंशतिसांशक ॥ दैर्घ्यविष्कंभयाहल्ये । समानं स्याद्धनागुल ॥ ५१ ॥ उपर्युपरि प्रतरत्रये स्थापिते स्थापना ॥ तत्र गुणविधेरेव —अङ्गोन्तिमो गुणराशि-र्गुण्यो गुणकराशिना ॥ पुनरुत्सारितेनोपा-स्याद-

आगुलो (नीचेप्रमाणे) त्रण त्रण प्रकारना छे , सूच्यगुल, प्रतरागुल अने घनांगुल ॥ ४७ ॥ एक प्रदेश जाडीपहोळी, तथा एक आगुल लांबी, आकाशप्रदेशनी जे श्रेणि, सूच्यंगुल कहेवाय छे ॥ ४८ ॥ मुख्यताए जो (विचारीए) तो ते असंख्यप्रदेशवालु पण कल्पाय, परतु माणसोने सुखे समजवामाटे त्रण प्रदेशोनु (कहेल छे) ॥ ४९ ॥ सूच्यगुलने सूच्यगुलवडे गुणवाथी प्रतरागुल थाय छे, अने ते लंबाइ पहोळाइमा मरवु एवु नव प्रदेशोवालु जाणवु ॥ ५० ॥ प्रतरागुलने सूच्यगुले गुणवाथी सत्तावीश आकाशप्रदेशोवालु, अने उंचाइ पहोळाइ तथा जाडाइवडे करीने तुल्य एवु घनांगुल थाय छे ॥ ५१ ॥ उपराउपर त्रण प्रतर स्थापवाथी ते स्थपाय छे ॥ तेना गुणाकारनी विधि नीचे प्रमाणे जाणवी-जे रकमना गुणाकार करवा होय ते रकमना छला आकडाने जे रकमथी गुणवानो होय तेनाथी गुणवो अने पछीज री र

योऽप्येवमेव च ॥ ५२ ॥ उपर्यधश्चादिमांत्यौ । राश्योर्गुणकगुण्ययो. ॥ कपाटसंधिवत्स्थाप्यौ । विधिरेवमनेकधा ॥५३॥ स्थानाधिक्येन संस्थाप्य । गुणितेके फलं च यत् ॥ यथास्थानकमकानां । कार्या संकलना तत' ॥ ५४ ॥ अङ्कस्थानानि देवएकं दशशतसहस्रा—युतलक्षप्रयुतकोटयः क्रमतः ॥ अर्बुदमब्जं खर्वं । निखर्वमहापद्मशंकवस्तस्मात् ॥ ५५ ॥ जलधिश्चान्त्यं मध्यं । परार्ध्यमिति दशगुणोत्तरं संज्ञा ॥ इति ॥ अत्रोदाहरणं—पञ्चत्र्येकमितो राशि–र्दिवाकरगुणीकृत ॥ स्याद्विशा षोडशशती । क्रमोङ्काना च वामत ॥ ५६ ॥ अथ प्रसंगादुप-

---

फरीने उपांत्यादिक अङ्कोने गुणवा ॥ ५२ ॥ गुणक अने गुण्यनी रकमना आदिना अने छतना आकने कपाटसंधिनीपेठे उपरनीचे स्थापवा, एवीरीते अनेकप्रकारनी विधि छे ।५३। अङ्कनो गुणाकार करते छते जे फल आवे तेने तेना अधिक अधिक स्थानप्रमाणे स्थापवा (एटलेके दशहजारपछी हजारना आकनाळी, तेपछी सोना आकवाळी, एम अनुक्रमे स्थापवा) पछी ते ते स्थानकोप्रमाणे आकमाळनो सरवाळो करवो ॥ ५४ ॥ आकना स्थानको नीचेप्रमाणे जाणवा— एक, दश, सो, हजार, दशहजार, लाख, दशलाख, क्रोड, अर्बुद (दशक्रोड,) अब्ज, खर्व, निखर्व, महापद्म, शंकु, ॥ ॥ ५५ ॥ जलधि, अन्त्य, मध्य, अने परार्ध्य, एवीरीते उत्तरोत्तर दशगणी संज्ञा जाणवी ॥ इति ॥ अहिं तेनु उदाहरण आपे छे—पाच त्रण अने एकने, (एटले आकमाळने डावीकोरथी गणत थी १३५ ने बारे गुणवाथी १६२० आवे छे ॥५६॥

योगित्वाच्च भागहारविधिरुच्यते—यद्गुणो भाजक शुध्ध्येदन्त्यादेर्भाज्यराशित ॥ तत्फल भागहारे स्यात् । भागाप्राप्तौ च ख फल ॥ ५७ ॥ अग्रे यथाप्यते भाग । पूर्वमक तथा न जेत् ॥ पङ्क्तिर्भगे यथा पष्टे । प्राप्यते केवल दश ॥ ५८ ॥ अथ प्रकृत—पाद स्यादङ्गुलै षड्भि-र्वितस्ति पादयोर्द्वय ॥ वितस्तिद्वितय हस्तो । द्वौ हस्तौ कुक्षिरुच्यते ॥५९॥ कुक्षिद्वयेन दण्ड स्या-त्तावन्मान धनुर्विदेत् ॥ युग वा मुसल वापि । नालिका वा समा समे ॥ ६० ॥ अङ्गुलै पणवत्येव । सर्वेऽपि प्रमिता अमी ॥ सहस्रद्वितयेनाथ । क्रोश स्याद्धनुपामिह

हवे अहिं प्रसंगोपात उपयोगी होवाथी भागाकारनी विधि कहीए ठीए–अन्त्यादिक भाज्यराशिथी जेटलागणो भाजक थाय, तेटलु भागाकारमा फळ थाय, अने ज्यारे भाग न चाले, त्यारे शून्य फळ थाय ॥ ५७ ॥ जेम जेम आगळ भाग चाले तेम तेम पूर्वना आकने भागवो, जेमके साठने ठए भागवाथी केवळ दश आवे ठे ॥ ५८ ॥ हवे चालती वात कहे ठे-ठ आंगुलोवडे एक पाद थाय, अने बे पादोनी एक वितस्ति (वेंत) थाय, बे वितस्तिओनो एक हाथ थाय, अने बे हाथोनी एक कुक्षि कहेवाय ठे ॥ ५९ ॥ वळी बे कुक्षिओवडे एक दण्ड थाय, अने तेवडोज धनुष्य थाय, वळी युग अथवा मुसल अने नालिका ए सघळा सरखा मापवाळा (एटले दण्डजेवडाज) ठे ॥ ६० ॥ अर्थात् ते सघळा ठन्नु आंगळना मापवाळा ठे वळी तेवा वेहजार धनुष्योनो एक कोश थाय ठे ॥ ६१ ॥ तथा चार कोशोनो एक योजन

॥ ६१ ॥ चतुष्टयेन क्रोशाना । योजनं तत्पुनस्त्रिधा ॥ उत्सेधा-त्मप्रमाणाख्यै-रंगुलैर्जायते पृथक् ॥ ६२ ॥ एवं पादादिमानं ना । सर्वेषां त्रिप्रकारता ॥ विज्ञाय विनियुंजीत । स्थानस्था यथायथ ॥ ६३ ॥ प्रमाणांगुलनिष्पन्न-योजनानां प्रमाणतः असंख्यकोटाकोटीभि-रेका रज्जुः प्रकीर्तिता ॥ ६४ ॥ स्वयं-रमणाब्धेर्ये । पूर्वपश्चिमवेदिके ॥ तयो यदन्तरालं तत् । रज्जु मानमिदं जवेत् ॥ ६५ ॥ लोकेऽथ—यवोदरैरंगुलमष्टसंख्यैर्ह-स्तोंगुलैः षड्गुणितैश्चतुर्भि ॥ हस्तैश्चतुर्भिर्भवतीह दंड । क्रो-श सहस्रद्वितयेन तेषा ॥ ६६ ॥ स्याद्योजनं क्रोशचतुष्टयेन । तथा कराणां दशकेन वंश ॥ निवर्तनं विंशतिवंशसंख्यै । दै-

---

थाय वे, अने ते योजन, उत्सेधांगुल, आत्मांगुल अने प्रमा-णांगुले करीने जूदुं जूदुं त्रण प्रकारनुं वे, ॥ ६२ ॥ एवीरीते पादादिक सर्वना त्रण त्रण प्रकारो जाणवा, अने तेउने पो-तपोताने स्थानके योग्यरीते जोमवा ॥ ६३ ॥ प्रमाणांगुलथी उत्पन्न थयेला असंख्याता कोमाकोमी योजनोनडे एक रज्जु कहेली वे, (अर्थात् एक राजलोक कहेलो वे) ॥ ६४ ॥ स्वयंजूरमणसमुद्रनी जे पूर्व अने पश्चिम (एम वे) वेदिकाउ वे, तेउ बन्ने वच्चेनुं जे अंतर वे, तेटलुं एक रज्जुनुं मान था-य ॥ ६५ ॥ लोकोमां नीचेप्रमाणे माप चाले वे—आठ य-वोदरोनडे एक अंगुल थाय वे, चोवीस अंगुलोनो एक हाथ थाय वे, चार हाथोनो एक दंम थाय वे, अने वे हजार दं-मोनो एक कोश थाय वे ॥ ६६ ॥ चार कोशनो एक योजन थाय वे, तेमज दश हाथोनो एक वंश थाय वे, वीस वंशोनुं

त्र चतुर्भिश्च मुजैर्निवर्त्त ॥ ६७॥ इत्यायुज्जिधीयते–मान पल्यो· पमस्याथ । तत्सागरोपमस्य च ॥ वक्ष्ये विस्तरत किंचित् । श्रुत्वा श्रीगुरुसन्निधौ ॥ ६८ ॥

आद्यमुद्धारपल्य स्या-दद्धापल्य द्वितीयक ॥ तृतीय क्षे· त्रपल्य स्या-दिति पल्योपम त्रिधा ॥ ६९ ॥ एकैक द्विप्रकार स्यात् । सूक्ष्मबादरभेदत ॥ त्रैरप्येवं सागरस्या-प्येव ज्ञेया द्विभेदता ॥ ७० ॥ उत्सेधाङ्गुलसिद्धैक-योजनप्रमितोऽवट ॥ उन्नत्वायामविष्कम्भै–रेष पल्य इति स्मृत ॥ ७१ ॥ परिधिस्त· स्य वृत्तस्य । योजनत्रितय जवेत् ॥ एकस्य योजनस्योन–ष· ष्ठभागेन सयुत ॥७२॥ स पूर्य उत्तरकुरु–नृणा शिरसि मुण्डि·

एक निवर्तन थाय ने, अने चार हाथोनु एक क्षेत्र थाय ठे ॥ ६७ ॥ हवे श्रीगुरुमहाराज पासेथी साजळीने पल्योपमनु तथा सागरोपमनु किंचित् मान विस्तारपूर्वक कहीशु ॥६८॥

पहेलु उद्धारपल्योपम, बीजु अद्धापल्योपम, अने त्रीजुं क्षेत्रपल्योपम, एम त्रण प्रकारना पल्योपम होय ने ॥ ६९ ॥ तेउं एकेकना सूक्ष्म अने बादर एम बबे भेदो होय ठे, अने ते पूर्वोक्तरीतीए त्रण प्रकारना सागरोपमना पण दरेकना बबे भेदो जाणवा, ॥ ७० ॥ उत्सेधाङ्गुलना प्रमाणवाळा एवा एक योजन ऊंचो, एक योजन लाबो अने एक योजन पहोळो, एवो जे कुवो, ते ' पल्य ' कहेवाय ठे ॥ ७१ ॥ ते कुवानी परिधि (घेरावो) एक योजनमा कश्क ठंठा ठट्ठा जागे क· रीने युक्त एवो त्रण योजननो होय ने, ॥ ७२ ॥ ते कूवाने उत्तरकुरुदेशना एकथी मामी सात दिवसोसुधीनी उम्मरना

ते ॥ दिनैरेकादिसप्तांते—रूढकेशाग्रराशिभिः ॥ ७३ ॥ इ अत्र मासवृहद्वृत्तिजंबूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्त्यभिप्रायोऽयं प्रवचनसारोद्धारवृत्तिसंग्रहणीवृहद्वृत्त्योरतु मुंडिते शिरसि एकेनाह्ना द्वाभ्यामह्नोभ्यां यावदुत्कर्षतः सप्तभिरह्नोभिः प्ररूढानि वालाग्र णीत्यादिसामान्यत कथनाद्दुत्तरकुरुनरवालाग्राणि नोक्तानीति ज्ञेयं धीरजयसेहरः क्षेत्रविचारसत्कस्वोपज्ञवृत्तौ तु देवकुरूत्तरकुरुषु सप्तदिनजातोरणस्योत्सेधांगुलप्रमाण रोमसप्त कृत्वोष्टखमीकरणेन विंशतिलक्षसप्तनवतिसहस्रैकशतद्वापचाशत्प्रमितखंडभाव प्राप्यते, तादृशै रोमखंडैरेव पल्यो भ्रियत इत्यादिरर्थत संप्रदायो दृश्यत इति ज्ञेय ॥ एतानि चांगुलसत्कानि रोमखं

युगलीआंना मस्तको मुंडते छते ते उगेला वाळोना अग्रजागोना समूहोवडे जरवो ॥ ७३ ॥ आ अभिप्राय क्षेत्रसमासवृहद्वृत्ति अने जंबूद्वीपपन्नत्तिनो छे, परंतु प्रवचनसारोद्धारवृत्ति अने संग्रहणीवृत्तिमां तो एम कह्यु छे के एक दिवसे अथवा वे दिवसे अथवा उत्कृष्टा सात दिवसे मस्तक मुंडते छते उगेला केशो जाणवा एम सामान्यरूपे कहेवाथी उत्तरकुरुक्षेत्रना युगलीआंना केशाग्रो काह्या नथी एम जाणवु, धीरजयसेहरक्षेत्रविचारनी स्वोपज्ञटीकामां तो एम कहेल छे के देवकुरु अने उत्तरकुरुक्षेत्रमां जन्मेला सात दिवसना घेटाना वाळना उत्सेधांगुलना प्रमाणवाळा सात रोम करीने, तेने उष्टगणी करवाथी वीसलाख सताणुहजार एकसो बावन टुकडा थाय छे तेवीरीतना जे रोमखंडोवडे या कूवाने जरवो. एवीरीतनो अर्थथी संप्रदाय देखाय छे एम जाणवु. एवीरीतना

गानि चतुर्विंशतिगुणानि हस्ते, तानि चतुर्गुणानि धनुषि, तानि द्विसहस्रगुणानि कोशे, एव क्रमेण समवृत्तघनयोजनपल्यगतो रोमखण्डराशिर्भवति, स चांकतो यथा ॥—

अथ त्रिंशत्कोटयः स्युः । सप्त लक्षाणि चोपरि ॥ द्वाषष्टिश्च सहस्राणि । शतं च चतुरुत्तरं ॥ ३४ ॥ एता पल्य कोटिकोटि–कोटाकोट्यः स्मृता अथ ॥ चतुर्विंशतिलक्षाणि । द्विचषष्टिः सहस्रका ॥ ३५ ॥ पंचविंशा शतः षट् च । स्युः कोटाकोटिकोटयः ॥ कोटाकोटीनां च लक्षा । द्विचत्वारिंशदित्यथ ॥ ३६ ॥ एकोनविंशतिरपि । सहस्राणि शता नव ॥ षष्टिश्चोपरिकोटीनां । मानमेव निरूपितं ॥ ३७ ॥ लक्षाणि सप्तनवति–त्रिपंचाशत्सहस्रका ॥ षट् शतानि च पल्येऽस्मिन्

आंगुलना रोमखंडो एक हाथमा चोवीसगणा समाय छे, तेथी चोगणा एक धनुष्यमां समाय छे, अने तेथी वेहजारगणा एक कोशमां समाय छे एवीरीते चोरसघनयोजनना प्रमाणवाळा कूवामां रहेला रोमखंडोना राशिनो आंक नीचेप्रमाणे थाय छे—

तेत्रीश क्रोड सात लाख बासठ हजार एकसोने चार, ॥ ३४ ॥ एटली कोडीकोडीकोडाकोडी तथा चोवीस लाख बासठ हजार ॥ ३५ ॥ अने छसो पचीस एटली कोडाकोडीकोडी, तथा बेतालीस लाख कोडाकोडी जाणवी, ॥ ३६ ॥ वळी ओगणीस हजार नवसोने साठ एटली कोडी कहेली छे ॥ ३७ ॥ तथा उपर सताणु लाख त्रेपन हजार अने छसो सर्व मळी एटला आ कूवानी अंदर रोमखंडो समाय छे ॥३८॥

। स्यु. सर्वे रोमखंडका' ॥ ७७ ॥ त्रित्रिसाश्वरसादयाशा-त्र
६४३ेक्यविधरसेडिया ॥ पद्द्विचचतुर्थैका-कांकपद्वांक
जिन ॥७९॥ पंच त्रीणि च षट् किंच । नव खानि तत प
॥ आदित पल्यरोमांश-राशिसंख्याकसंग्रहः ॥ ८० ॥ अत्र
क्तशेषो विस्तरस्तु उपाध्यायश्रीशांतिचंद्रगणिकृतश्रीजंबूद्वी
प्रज्ञप्तिवृत्तेरवसेय' ॥ तथा निबिडमाकंठं। भ्रियते स यथा
तत् ॥ नाग्निर्दहति वालाग्रं । सलिलं च न कोथयेत् ॥ ८१
यथा च चक्रिसैन्येन । तमाक्रम्य प्रसर्पता ॥ न मनाक्किय
नीचे-रेवं निबिडतां गतात् ॥ ८२ ॥ समये समये तस्मा
खखंडे समुध्धृते ॥ कालेन यावता पल्य । स भवेन्निष्ठितो
खिल ॥ ८३ ॥ कालस्य तावत संज्ञा । पल्योपममिति स्मृत..

(तेउनो अनुक्रमे आंक नीचेप्रमाणे जाणवो)-३३०७६२१०४
२४६५६२५४२१९९९८०९७५३६०००००००००० एवीरीते ते कूवामा
रहेला रोमांशोनी राशिनी संख्यानो आंकडो जाणवो ॥ ७९
८० ॥ अहिं बाकीनो विस्तार उपाध्यायश्रीशांतिचंद्रगणीजीए
करेली श्रीजंबूद्वीपप्रज्ञप्तिनी वृत्तिथी जाणी लेवो, ॥ ते कूवाने
ठेक कांठासुधी एवो तो दाबीने भरवो के जेथी ते केशाग्रने
अग्नि बाळी शके नहि, तेम पाणी कोहवरावी शके नहि ॥८१॥
तेम तेने दाबीने तेपर थइने चाल्यु जतु एवु चक्रवर्तिनु सै
न्य पण तेने जरापण नीचु करी शके नहि, एवीरीते निबि-
डपणाने पामेला एवा ते कूवामाथी ॥ ८२ ॥ समये समये अ
केको केशाग्रना कडका कहाडते छते जेटले काळे ते आखो कूप खा
ली थाय, ॥ ८३ ॥ तेटला काळनु नाम पल्योपम कहेवाय छे,

॥ तत्राप्युद्धारमुग्यत्वा–दिदमुद्धारसञ्ज्ञित ॥ ७४ ॥ त्रिभिर्वि शेपक ॥ ऽद्द बादरमुद्धार–पल्योपममुदीरित ॥ प्रमाणमस्य स ख्याता । समया कथिता जिनै ॥ ७५ ॥ अस्मिन्निरूपिते सूक्ष्म । सुबोधमबुधैरपि ॥ अतो निरूपित नान्य–त्किंचिदस्य प्रयोजन ॥ ७६ ॥ एतेपामथ पल्याना । दशभि कोटिकोटि- भि ॥ जवेद्वादरमुद्धार–सञ्ज्ञक सागरोपम ॥ ७७ ॥ अथैकैक- स्य पूर्वोक्त–वालाग्रस्य मनीपया ॥ असख्येयानि खमानि । क- ल्पनीयानि धीधनै ॥ ७७ ॥ यत्सूक्ष्म पुद्गलद्रव्य । छद्मस्थश्च- क्षुपेक्षते ॥ तदसख्याशमानानि । तानि स्युर्द्रव्यमानत ॥७९॥ सूक्ष्म[illegible]जीवगा–[illegible]गाढ[illegible]ऽधिके ॥ [illegible]क्षेत्रे

अने तेमा पण (केशोनु) उद्धार करवानु मुग्य होनाथी ते ' उद्धारपल्योपम कहेवाय ले ॥ ७४ ॥ ए त्रणे श्लोकोनो सा- थे अर्थ ले) एवीरीते बादर उद्धारपल्योपमनु वर्णन कर्यु, अने तेना प्रमाणना सग्याता समयो जिनेश्वरोए कहेला ले ॥ ७५ ॥ आ बादरउद्धारपल्योपमनु निरूपण करते छते, सू- क्ष्मसबधि बोध, अबुधोने पण सहेलाइथी थाय, तेटलामाटे ते बादरनु निरूपण करेल छे, परतु बीजु कइ तेनु प्रयोजन नथी ॥ ७६ ॥ हवे ए दश कोमाकोमी पल्योपमवडे बादरउ ध्धार नामनु सागरोपम थाय ॥ ७७ ॥ हवे ते पूर्वे कहेला एकेक केशाग्रना बुध्धिवानोए पोतानी बुध्धिपूर्वक असग्याता खको कल्पवा ॥ ७७ ॥ जे सूक्ष्मपुद्गलद्रव्यने छद्मस्थ माणस पोतानी आखवडे जोइ शके ले, तेना असख्य टुकमा जेटला तेउ द्रव्यमानथी होय ले ॥ ७९ ॥ सूक्ष्मनि[illegible]ना जीवना

-ऽवगाहत ऽमानि च ॥ ९० ॥ क्यानाम्नोऽत्र प्रन्हाम्नु । सा-
नमेषा बहुश्रुता ॥ पर्याप्तवादरक्ष्मोणी-कायिकांगेन संमिता ॥
॥ ९१ ॥ समानान्येव सर्वाणि । तानि च म्यु परस्परं ॥ अ
नंतप्रादेशिकानि । प्रत्येकमखिलान्यपि ॥ ९२ ॥ ततस्तै पूर्व
ते प्राग्वत् । पल्य, पूर्वोक्तमानक ॥ समये समये चैक । ख
रूमुद्ध्रियते तत ॥ ९३ ॥ नि शेषं निष्ठिते चास्मिन । सूक्ष्मसु
द्धारपल्यक ॥ सख्येयवर्षकोटीभि-र्मितमेतदुदाहृत ॥ ९४ ॥
सुसूक्ष्मोद्धारपल्याना । दशभि कोटिकोटिभि ॥ सूक्ष्म जाय
ति चोद्धारा-भिधान सागरोपम ॥ ९५ ॥ आभ्या सागरप
ल्याभ्या । मीयंते द्वीपसागरा ॥ यस्मा सार्धद्विसागर्या, ।

शरीरथी व्यास थयेला क्षेत्रथी असरव्यगणा अधिक क्षेत्रमां
ते टुकडाओ समाइ शके छे ॥ ९० ॥ वृध्धबहुश्रुतो तेओनु प्र-
माण पर्याप्तबादरपृथ्वीकायना अंगजेवडु कहे छे. ॥ ९१ ॥ सा-
मान्ये करीने तेओ सघला परस्पर प्रत्येक अनतप्रदेशोवाळा
होय छे ॥ ९२ ॥ पछी ते रोमखंडोवडे पूर्वनीपेठे पूर्वे कहेला
प्रमाणवालो कुवो भरवो, अने समये समये तेमाथी एकेक
खंड कहाडवो, ॥ ९३ ॥ अने तेम कर्याथी ज्यारे ते आखो
कुवो खाली थाय, त्यारे एक सूक्ष्मउध्धारपल्योपम थाय, अ-
ने तेनु मान सख्याता क्रोडो वर्षोनु कह्यु छे ॥ ९४ ॥ दश
कोडाकोडी सूक्ष्मउध्धारपल्योपमोवडे एक सूक्ष्मउध्धार नामनु
सागरोपम थाय छे ॥ ९५ ॥ आ बन्ने सागरोपम अने पल्यो-
पमवडे द्वीपो तथा समुद्रोनु माप थाय छे केमके आ अढी
सागरोपमना जेटला समया छे, तेटला ते द्वीपसमुद्रो छे ॥

समये प्रमिता हि ते ॥ ए६ ॥ यद्वैतासु पल्यकोटा–कोटीपु पचविंशतौ ॥ यावति वालखमानि । तावतो द्वीपसागरा ॥ ॥ ए७ ॥ एकादिसप्तातदिनो–क्ते केशाग्रराशिन्नि ॥ नृताङ्ग-क्तप्रकारेण । पल्यात्पूर्वोक्तमानत ॥ ए८ ॥ प्रतिवर्पशत खम –मेकमेक समुद्धरेत् ॥ नि शेप निष्ठिते चास्मि–न्नद्धापल्य हि बादर ॥ एए ॥ एतेपामथ पल्याना । दशन्नि कोटिकोटिन्नि ॥ नवेद्बादरमद्धाग्य । जिनोक्त सागरोपम ॥ १०० ॥ पूर्वरी त्याथ वालाग्रे । खमीन्नूतैरसरयश ॥ पूर्णात्पल्यात्तया खम । प्रतिवर्पशत हरेत् ॥ १ ॥ कालेन यावता पल्य । स्यान्निलेपो ऽखिलोऽपि स ॥ तावान् कालो नवेत्सूक्ष्म–मद्धापल्योपम किल ॥ २ ॥ एतेपामथ पल्याना । दशन्नि कोटिकोटिन्नि ॥

॥ ए६ ॥ अथवा ए पचीस कोमाकोमी पल्योमा जेटला वे शखन्नो ढे, तेटला द्वीपसमुद्रो ढे ॥ ए७ ॥ हवे एकथी मा न्नी सात दिवसोना ऊगेला वेशाग्रोना समूहोवडे पूर्वोक्तप्र- कारे नरेला एवा पूर्वे कहेला मानवाळा कुवामाथी ॥ ए८ ॥ दर सो वर्षे एकेको केशाग्र कहाम्नो, अने तेम करता ज्यारे ते कुवो खाली थाय, त्यारे (एक) बादरअध्धापल्योपम था य ॥ एए ॥ अने तेवा दश कोमाकोमी बादरअध्धापल्योप मोवडे जिनेश्वरप्रनुए कहेलु (एक) बादरअद्धासागरोपम थाय ॥ १०० ॥ हवे पूर्वे कहेला ते वेशाग्रोना असख्याता टुकमा करीने तेओवडे पूर्वोक्तप्रकारे नरेला कुवामाथी दर ए- कसो वर्षे एकेको टुकमो कहाम्नो, ॥ १ ॥ तेम करता जेटले काळे ते समस्त कूप खाली थाय, तेटलो काळ सूक्ष्मअद्धाप

सूक्ष्मऋद्धाभिध ज्ञान–सागरा सागरं जगुः ॥ ३ ॥ एभ्याम् पल्यसागरिक्ष्याभ्यां–मानाभ्यां मीयंत आर्हते ॥ आयूंषि नारकादीनां । कर्मकायस्थिती तथा ॥ ४ ॥ एतेषामेव सागराणां । दश कोटिकोटिभि ॥ उत्सर्पिणी भवेदेका । तावत्येवावसर्पिणी ॥ ५ ॥ एकादिसप्तान्तदिवस–रूढकेशाग्रराशिभि ॥ भृताद्उक्तप्रकारेण । पल्यात्पूर्वोक्तमानत ॥ ६ ॥ ततस्तत्केशाग्रसंस्पृष्ट-नभप्रदेशापकर्षणे ॥ समये समये तस्मिन । प्राप्ते निःशेषता तथा ॥ ७ ॥ कालचक्रैरसंख्याते–र्मितं तत्क्षेत्रनामक ॥ बादरं जायते पल्यो–पममेवं जिनैर्मतं ॥ ८ ॥ कोटाकोट्या दशैव

ल्योपम जेटलो थाय ॥ २ ॥ अने तेवा दश कोडाकोडी पल्योपमोवडे एक सूक्ष्मअद्धासागरोपम थाय, एम ज्ञानना सागरसरखा (जिनेश्वरप्रभुर्उए) कहेल छे ॥ ३ ॥ आ सूक्ष्मअद्धापल्योपम अने सागरोपमवडे, जैनो नारकीआदिकोना आयुष्यो, तथा कर्मोनी अने (पृथ्वीआदिक) छकायोनी स्थितिने मापे छे ॥ ४ ॥ वली तेज दश कोडाकोडी सागरोपमोनी एक उत्सर्पिणी थाय छे, अने तेवडीज अवसर्पिणी थाय छे ॥ ५ ॥ हवे एकथी मांडी सात दिवसोसुधीना उगेला केशाग्रोना समूहोवडे पूर्वोक्तप्रकारे भरेला पूर्वोक्त मानवाळा कुवामांथी ॥ ६ ॥ ते ते केशाग्रोने स्पर्शीने रहेला आकाशप्रदेशोनु समये समये आकर्षण करते छते, असंख्याता काळचक्रो वीतते छते ज्यारे ते कुवो खाली थाय ॥ ७ ॥ त्यारे (एक) बादरक्षेत्रपल्योपम थाय, एम जिनेश्वरप्रभुर्उए मानेल छे ॥ ८ ॥ अने तेवा दश कोडाकोडी पल्योपमोवडे

च । बादरक्षेत्रसागर ॥ सुबोधतायै सूक्ष्मस्य । कृतमेतन्निरूपण ॥ ए ॥ छिन्नैरसंख्यश प्राग्वत् । केशाग्रै पल्यतो भृतात् ॥ समये समये चैक । खप्रदेशोऽपकृष्यते ॥ १० ॥ एव केशाग्रसस्पृष्टा-ऽसस्पृष्टाभ्राशकर्षणात् ॥ तस्मिन्निःशेषिते सूक्ष्म । क्षेत्रपल्योपम भवेत् ॥ ११ ॥ यद्यप्यत्र वालाग्रसस्पृष्टास्पृष्टनभ प्रदेशकर्षणेऽधिकृते एकैकस्य वालाग्रस्याऽसंख्यभागकरण नोपयुक्तमुभयथाप्यविशेषात्, तथापि प्रवचनसारोद्धारवृत्त्यादिपु पूर्वग्रथेषु तथा दर्शनादत्रापि तथोक्तमिति ज्ञेय

नन्वेव निचिते पल्ये । वालाग्रै सभवति किं ॥ नभ प्र-

(एक) बादर क्षेत्रसागरोपम थाय, तेमज सूक्ष्मनी सुबोधतामाटे आ बादरनु निरूपण कर्युं छे ॥ ए ॥ पूर्वनीपेठेज जेना असंख्याता टुकडा करेला छे एवा केशाग्रोवडे भरेला कुवामाथी समये समये एकेका आकाशप्रदेशनु आकर्षण करवु ॥ १० ॥ एवीरीते केशाग्रोने स्पर्शेला अने नहि स्पर्शेला एवा आकाशप्रदेशोना आकर्षणथी ज्यारे ते कुवो खाली थाय त्यारे एक सूक्ष्मक्षेत्रपल्योपम थाय ॥ ११ ॥ जो के अहीं केशाग्रना खडने स्पर्शेला अने नहि स्पर्शेला, एवा आकाशप्रदेशना आकर्षणनु ज्यारे कह्यु त्यारे एकेका केशाग्रना असंख्याता भागो करवानी कइ जरुर नहोती, केमके ते बन्ने तुल्य छे, तोपण प्रवचनसारोद्धारवृत्ति आदिक पूर्वग्रथोमा तेम (लखेल) देखाय छे, तेथी अहीं पण तेम कह्यु छे एम जाणवु

अत्रे कोइ शका करे के एवीरीते (दाबीने) केशाग्रो वडे भरेला ते कुवामा (ते केशाग्रोने) नहि स्पर्शेला एवा

देश असृष्टा–स्तदुद्धारो यदीरित ॥ १२ ॥ तच्यानं सत्र वलेरा–ऽस्पृष्टास्ते सूक्ष्मजानत ॥ नभोशकाना नास्त्र–स्त्रं मौघात्तादृगादपि ॥ १३ ॥ यथा कूष्माण्डनरिते । मातुलिंगा नि मचके ॥ माति तैश्च भृते धात्री–फलानि बदराण्यपि ॥ ॥ १४ ॥ तत्रापि माति चणका–दय सूक्ष्मा यथाक्रम ॥ एव वालाग्रपूर्णेऽपि । तत्रा.स्पृष्टा नभो शका ॥ १५ ॥ यद्वा–यत घनेऽपि स्तवादौ । शतशो मांति कीलका ॥ ज्ञायते स्पृष्टस्त्वा शाना । ततस्तत्रापि सन्नव ॥ १६ ॥ एव वालाग्रसरौघे–रत्य तनिचितेऽपि हि ॥ युक्तैव पल्ये खागाना–मस्पृष्टाना निरूप

आकाशप्रदेशो शु सन्नवे ठे? के जेथी तेउनो उद्धार कह्यो, ॥ १२ ॥ तो तेने माटे कहे ठे के, तेना केशाग्रोना खमोना समूहथी पण आकाशप्रदेशोनु सूक्ष्मपणु होवाथी, नहि स्प शेंला एवा पण ते आकाशप्रदेशो (तेमा) सन्नवेज ठे ॥१३॥ जेम कोळाउथी नरेला मचकमा वीजोरा समाइ शके ठे, अ ने ते वीजोराउथी नरेला मचकमा जेम आवळाउ तथा बोर समाइ शके ठे, ॥ १४ ॥ अने तेउथी नरेलामा जेम सूक्ष्म ए- वा अनुक्रमे चणाआदिक समाय ठे, एवीरीते केशाग्रोथी न रेला एवा पण ते कुवामा नहि स्पर्शेला एवा पण आकाश प्रदेशो समाइ शके ठे ॥१५॥ अथवा निविम्म एवा पण स्त नादिकोमा जेम सेकमोगमे खीलाउ माय ठे, तेम ते कुवामा पण नहि स्पर्शेला एवा आकाशप्रदेशोनो सनव जणाय ठे ॥ १६ ॥ एवीरीते केशाग्रखमोथी अत्यत गासीने भरेला एवा पण ते कुवामा नहि स्पर्शेला एवा पण आकाशप्रदेशोनु नि-

णा ॥ १७ ॥ एतेषामथ पल्याना । दशभि कोटिकोटिभि ॥ सूक्ष्म सूक्ष्मेक्षिभि क्षेत्र–सागरोपममीक्षित ॥ १८ ॥ बादर क्षेत्रपल्याब्धी–निधिन्त्या सूक्ष्मके इमे ॥ असंख्यगुणमाने स्त । याभ्यांत पल्यसागरे ॥ १९ ॥ क्षेत्रसागरपल्याभ्या-मान्या प्राय प्रयोजन ॥ द्रव्यप्रमाणचिंताया । दृष्टिवादे क्वचिद्भवेत् ॥ ॥ २० ॥ पल्य पल्योपम चापि । कृतिभि परिभाषित ॥ सार वारिधिपर्याय । सागर सागरोपम ॥ २१ ॥

अथ संख्यातादिकाना । स्वरूप किंचिदुच्यते ॥ श्रोतव्य तत्सावधानै–र्जैनैस्तत्त्वबुभुत्सुभि ॥ २२ ॥ त्रिधा संख्यात जघन्य–मध्यमोत्कृष्टभेदत ॥ असंख्यातानतयोस्तु । भेदा नव-

---

रूपणा युक्तज छे ॥ १७ ॥ हवे तेवा दश कोडाकोडी पल्योपमोवडे एक सूक्ष्म क्षेत्रसागरोपम थाय छे, एम सूक्ष्मदृष्टिवानोए (तीर्थंकरोए) जोयेल छे ॥ १८ ॥ बादरक्षेत्रपल्योपम अने सागरोपमथी, काळे करी असंख्यगणा मानवाळा आ सूक्ष्म क्षेत्रपल्योपम अने सागरोपम छे ॥ १९ ॥ आ क्षेत्रसागरोपम अने पल्योपमनु प्राये करीने द्रव्यप्रमाणना चिंतवनमा कोइक जगोए दृष्टिवादमा प्रयोजन पडे छे ॥ २० ॥ पूर्वऋषिओए पल्यने पल्योपम पण कहेल छे, तेम सागरोपमने सार, वारिधि अने सागर पण कहेल छे ॥ २१ ॥

हवे संख्यातादिकोनु कइक स्वरूप कहेवाय छे, अने तत्त्वने जाणवाना इच्छक माणसोए ते सावधान थइने साभळवु ॥ २२ ॥ संख्यातना त्रण भेदो छे, जघन्य मध्यम अने उत्कृष्ट, तथा असंख्यातना अने अनंतना नव भेदो कहेला

नवोदिता ॥ २३ ॥ परित्तासंख्यातमाद्यं । युक्तासंख्यातकं प॥ तार्त्तीयीकमसंख्याता-संख्यातं परिकीर्तितं ॥ २४ ॥ परीत्तनंतमाद्यं स्या-द्युक्तानंतं द्वितीयकं ॥ अनंतानंतकं तार्त्ती-र्यीकं च गदितं जिनैः ॥ २५ ॥ एकम्प्येते स्युर्जघन्य-मध्यमोत्कृष्टभेदतः ॥ अष्टादशाथ संख्याते-स्त्रिभिः सहैकविंशतिः ॥२६ द्वावेव लघुसंख्यातं । त्र्यादिकं मध्यमं ततः ॥ अर्वागुत्कृष्टस्यातात् । नैकस्तु गणनां व्रजेत् ॥ २७ ॥ यत्तु संख्यातमुत्कृ

छे ॥ २३ ॥ पहेलु परित्तअसंख्यातु, बीजु युक्तअसंख्यातु अने त्रीजु असंख्यातअसंख्यातु कहेल छे ॥ २४ ॥ वळी पहे परित्तअनंतु, बीजु युक्तअनंतु, अने त्रीजु अनंतअनंतु जिनेश्वरप्रभुजीए कहेल छे ॥२५॥ ते दरेना जघन्य मध्यम अने उत्कृष्ट भेदे करीने अढार भेदो थाय, अने तेनी साथे संख्याताना त्रण भेदोने जोडवाथी सर्व मळीने एकवीस भेदो[1] थाय ॥ २६ ॥ तेमा बेनीज संख्या ए जघन्यसंख्यातु छे, अने उत्कृष्टसंख्यातानी पहेलानु लग त्र्यादिकनी संख्यावाळु, ते मध्यमसंख्यातु छे, अने एकनी संख्यानी तो कइ गणना नथी ॥ २७ ॥ वळी जे उत्कृष्टु संख्यातु छे, ते नीचेप्रमाणे चार

---

૧ તે એકવીસ ભેદો નીચેપ્રમાણે જાણવા

(જઘન્ય)	(મધ્યમ)	(ઉત્કૃષ્ટ)
૧ સંખ્યાતુ	૨ સંખ્યાતુ	૩ સંખ્યાતુ
૪ પરિત્તઅસંખ્યાતુ	૫ પરિત્તઅસંખ્યાતુ	૬ પરિત્તઅસંખ્યાતુ
૭ યુક્તઅસંખ્યાતુ	૮ યુક્તઅસંખ્યાતુ	૯ યુક્તઅસંખ્યાતુ
૧૦ અસં૦ અસંખ્યાતુ	૧૧ અસં૦ અસંખ્યાતુ	૧૨ અસં૦ અસંખ્યાતુ
૧૩ પરિત્તઅનંતુ	૧૪ પરિત્તઅનંતુ	૧૫ પરિત્તઅનંતુ
૧૬ યુક્તઅનંતુ	૧૭ યુક્તઅનંતુ	૧૮ યુક્તઅનંતુ
૧૯ અનંતઅનંતુ	૨૦ અનંતઅનંતુ	૨૧ અનંતઅનંત

ए । तत्तु ज्ञेय विवेकिभि ॥ चतुष्पल्याद्युपायेन । सर्पपोत्कर-मानत ॥ २८ ॥ तच्चैव —जम्बूद्वीपसमायाम—विष्कम्भपरिवेष का सहस्त्रयोजनोद्वेधा । पल्याश्चत्वार ईरिता ॥ २९ ॥ उ-च्चया योजनान्यष्टौ । जगत्या ते विराजिता ॥ जगत्युपरि च क्रोश-द्वयोच्चवेदिकाचिता ॥ ३० ॥ द्विद्धवत्रो द्वीपनाथीन् । स्वीकृतोद्ग्रीविका इव ॥ ध्यायतो ज्येष्ठसख्यात । योगपट्टभृ तोऽथवा ॥ ३१ ॥ त्रिभिर्निशेषकं ॥ आद्योऽनवस्थिताख्य स्या —च्छलाकाख्यो द्वितीयक ॥ तृतीय प्रतिशलाक—स्तुर्यो म-हाशलाकक ॥ ३२ ॥ आवेदिकात सशिख —स्तत्र पल्योऽनव स्थित ॥ मायादेको पि न यथा । सर्पपैर्भ्रियते तथा ॥ ३३ ॥

पालाआदिकना उपाये करीने, सर्पगोने फेकवाना मानथी जाणवु ॥२८॥ ते आवीरीते— जम्बूद्वीपजेवडा लावा पहोळा अने घेरावावाला, तथा एकहजार योजन ऊडा चार पालाउ कह्याछे ।२९। ते पाला आठयोजन ऊची जगतीवडे शोभिता थया छे, अने ते जगतीपर वे कोश ऊची वेदिकाथी शोभिता छे ॥ ३० ॥ ते जाणेके द्वीपो अने समुद्रोने जोवानी इछाथी ऊची ग्रीवावाला थया होय नही ! अथवा उत्कृष्टसख्याताने ध्यावताथका जाणे योगपट्टधारी थया होय नही ! तेम शोभे छ ॥३१॥ त्रिभिर्निशे पक ॥ तेउमा पेहेलो पालो अनवस्थित नामनो छे, वीजो श लाक नामनो, त्रीजो प्रतिशलाक नामनो अने चोथो महा शलाक नामनो पालो छे ॥ ३२ ॥ तेउमाथी पेहेला अनव स्थित नामना पालाने छेक वेदिकासुधि शिखासहित भवो तो सर्पगोथी भरवो वे, जेमा पछी एक पण दाणो समाय नहि

असत्कल्पनया कश्चि–द्देवस्तमनवस्थित ॥ कृत्वा वामकरे त स्मा–त्सर्षप परपाणिना ॥ ३४ ॥ जम्बूद्वीपे क्षिपेदेक । द्वितीय लवणोदधौ ॥ तृतीय धातकीखडे। तुर्यं कालोदवारिधौ ॥३५॥ एव द्वीपे समुद्रे वा । स पल्यो यत्र निष्ठित ॥ तत्समायाम विष्कम्भ–परिधि कल्प्यते पुन ॥ ३६ ॥ उद्वेधोत्सेधत प्राग्व –द्भ्रियते सर्षपैश्च स ॥ क्रमाद्द्वीपे समुद्रे च । पूर्ववन्न्यस्यते कण ॥३७॥ एव द्वितीयवार च । रिक्तीभूतेऽनवस्थिते ॥ मुच्यते सर्षप साक्षी–शलाकाभिधपल्यके ॥ ३८ ॥ पूर्यमाणेरिच्यमाने–रेव भूयोऽनवस्थिते ॥ शलाकाख्योऽपि भवित्र । पु-

---

॥ ३३ ॥ असत्कल्पनाए करीने कोइक देव ते अनवस्थितपालाने मावा हाथमा उपाडीने, जमणे हाथे ॥ ३४ ॥ तेमानो एक दाणो जम्बूद्वीपमा फेके बीजो लवणसमुद्रमा फेके, त्रीजो धातकीखंडमा अने चोथो कालोदधिसमुद्रमा फेंके ॥३५॥ एवीरीते फेकता फेकता जे द्वीप अथवा जे समुद्रमा ते पालो खाली थाय, ते द्वीप अथवा समुद्रजेवडो लबाइ, पहोळाइ अने परिधिवाळो फरीने पालो कल्पवो ॥ ३६ ॥ वळी तेनी उंडाइ तथा उचाइ पूर्वनीपेठेज जाणवी, तेम तेने पूर्वनीपेठे पाछो सर्षवोथी भरवो, अने पाछो अनुक्रमे तेमानो अकेक दाणो आगलआगलना द्वीपसमुद्रोमा पूर्वनीपेठे नाखवो ॥ ३७ ॥ एवीरीते ज्यारे बीजीवार पण ते अनवस्थितपालो खाली थाय, त्यारे शलाकनामना पालामा साक्षीतरीके सर्षवनो एक दाणो मूकाय छे ॥ ३८ ॥ एवीरीते वारवार अनवस्थितपालाओ भराते अने खाली यते छते, शलाकपालो

र्षते साक्षिसर्षपैः ॥ ३९ ॥ अत्रेद ज्ञेय—आद्येऽनवस्थिते रि-
क्ती-कृते साक्षी न मुच्यते ॥ सर्वे पल्ये समानत्वा-द्याऽन
वस्थितताम्य यत् ॥ ४० ॥ यस्याऽनवस्थितेत्याह्वा । ज्ञेया यो
ग्यतया तु सा ॥ घृतयोग्यो घटो यद्वद् । घृतकुम्भोऽभिधीयते
॥ ४१ ॥ साक्षी च सर्षपकणो । मुच्यते य शलाकके ॥ अन
वस्थितनलक त । जगुरेक परे पर ॥ ४२ ॥ पूर्णीभूते शलाकेऽ
थ । स्थाप्यमन्त्रानवस्थित ॥ क्रमागतद्वीपवार्धि—समान स-
र्षपैर्भृत ॥ ४३ ॥ अथोत्पाट्य शलाकाख्य । प्राग्वत्तस्य कणान्
क्षिपेत् ॥ अनवस्थातिमकणा-क्रातद्वीपाबुधे पुर. ॥ ४४ ॥

पण साक्षीना सर्षवोवडे शिखासहित भराय छे ॥ ३९ ॥ अ-
हीं एम जाणवु के—पहेलो अनवस्थितपालो ज्यारे खाली
थाय, त्यारे साक्षी मूकातो नथी, केमके सर्व पालाउंसाथे तु-
ल्य होवाथी तेने अनवस्थितपणु नथी ॥ ४० ॥ अने जेनु अ
नवस्थित नाम छे ते योग्यपणावडे जाणवु, जेमके घृतने यो
ग्य एवो जे घमो ते घृतकुम्भ कहेवाय छे ॥ ४१ ॥ वळी सा
क्षीतरीकेनो जे सर्षवकण शलाकपालामा मूकाय छे, तेने केट-
लाको अनवस्थितनो कहे छे, अने बीजाउं बीजानो कहे छे
॥ ४२ ॥ हवे एवीरीते ज्यारे शलाकपालो पूर्ण थाय त्यारे त्या
पछी अनुक्रमे आवेला द्वीप अथवा समुद्रजेवडो अने सर्ष
वोथी भरेलो अनवस्थितपालो स्थापवो ॥ ४३ ॥ हवे ते श
लाक नामना पालाने उपामीने, तेना कणोने अनवस्थितपा-
लाना छेल्ला कणवाळा द्वीप अथवा समुद्रनी आगळ आगळ
फेंकवा ॥ ४४ ॥ एम करता ज्यारे ते शलाकपालो खाली था

असत्कल्पनया कश्चि–द्देवस्तमनवस्थितं ॥ कृत्वा पाणौ तं भ
सा–त्सर्षपं परपाणिना ॥ ३४ ॥ जम्बूद्वीपे निक्षिपेत । द्वितीयं
लवणोदधौ ॥ तृतीयं धातकीखंडे । तुर्यं कालोदवारिधौ ॥३५॥
एवं द्वीपे समुद्रे वा । स पल्यो यत्र निष्ठितः ॥ तत्समायाम
विष्कंभ–परिधिः कल्प्यते पुनः ॥ ३६ ॥ उच्चैस्त्वेनाथ प्राग्व
–द्भियते सर्षपैश्च सः ॥ क्रमाद्द्वीपे समुद्रे च । पूर्ववन्न्यस्यते
कण ॥३७॥ एवं द्वितीयवारं च । रिक्तीभूतेऽनवस्थिते ॥ मु
च्यते सर्षपः साक्षी–शलाकाभिधपल्यके ॥ ३८ ॥ पूर्यमाणैरि
च्यमानै–रेवं भूयोऽनवस्थितैः ॥ शलाकाख्योऽपि मशिम । पू-

॥ ३३ ॥ असत्कल्पनाए करीने कोइक देव ते अनवस्थितपा
लाने मावा हाथमा उपाडीने, जमणे हाथे ॥ ३४ ॥ तेमानो
एक दाणो जबूद्वीपमा फेंके बीजो लवणसमुद्रमा फेंके, त्री
जो धातकीखंडमा अने चोथो कालोदधिसमुद्रमा फेंके ॥३५॥
एवीरीते फेकता फेकता जे द्वीप अथवा जे समुद्रमा ते पा·
लो खाली थाय, ते द्वीप अथवा समुद्रजेवडो लंबाइ, पहो·
ळाइ अने परिधिवाळो फरीने पालो कल्पवो ॥ ३६ ॥ वळी
तेनी उमाइ तथा उचाइ पूर्वनीपेठेज जाणवी, तेम तेने पू-
र्वनीपेठे पाछो सर्षवोथी भरवो, अने पाछो अनुक्रमे तेमानो
अकेक दाणो आगलआगलना द्वीपसमुद्रोमा पूर्वनीपेठे ना-
खवो ॥ ३७ ॥ एवीरीते ज्यारे बीजीवार पण ते अनवस्थित·
पालो खाली थाय, त्यारे शलाकनामना पालामा साक्षीतरीके
सर्षपनो एक दाणो मूकाय छे ॥ ३८ ॥ एवीरीते वारवार अ-
नवस्थितपालाओ भराते अने खाली थते छते, शलाकपालो

पंने साक्षिरूपणे ॥ ३९ ॥ अत्रेदं ज्ञेय—आर्येऽनवस्थिते रि-
क्ते-नते नाम्नी न मुच्यते ॥ मेरे पल्ये समानत्वा-दाऽन
वस्थितनाम्य यत् ॥ ४० ॥ यस्याऽनवस्थितेत्याख्या । ज्ञेया यो
ग्यतया तु सा ॥ घृतयोग्यो घटो यद्वत् । घृतकुम्भोऽभिधीयते
॥ ४१ ॥ साक्षी च सर्षपकणो । मुच्यते य शलाकके ॥ अन-
वस्थितमल न । जगुरेके परे पर ॥ ४२ ॥ पूर्णीभूते शलाकेऽ
थ । स्थाप्यस्त्वनवस्थित ॥ क्रमागतद्वीपवार्धि–समान स
र्षपैर्भृत ॥ ४३ ॥ अथोत्पाट्य शलाकाख्य । प्राग्वत्तस्य कणान्
क्षिपेत् ॥ अनवस्थातिमकणा–न्मातद्वीपाब्धिषु पुर ॥ ४४ ॥

पण साक्षीना सर्षवोवडे शिखासहित जराय छे ॥ ३९ ॥ अ-
हीं एम जाणवु के—पहेलो अनवस्थितपालो ज्यारे खाली
थाय, त्यारे साक्षी मूकातो नथी, केमके सर्व पालाओसाथे तु
ल्य होवाथी तेने अनवस्थितपणु नथी ॥ ४० ॥ अने जेनु अ-
नवस्थित नाम छे ते योग्यपणावडे जाणवु, जेमके घृतने यो
ग्य एवो जे घडो ते घृतकुंभ कहेवाय छे ॥ ४१ ॥ वळी सा
क्षीतरीकेनो जे सर्षपकण शलाकपालामा मूकाय छे, तेने केट-
लाको अनवस्थितनो कहे छे, अने बीजाओ बीजानो कहे छे
॥ ४२ ॥ हवे एवीरीते ज्यारे शलाकपालो पूर्ण थाय त्यारे त्या
पछी अनुक्रमे आवेला द्वीप अथवा समुद्रजेवडो अने सर्ष-
वोथी भरेलो अनवस्थितपालो स्थापवो ॥ ४३ ॥ हवे ते श-
लाक नामना पालाने उपाडीने, तेना कणोने अनवस्थितपा
लाना छेल्ला कणवाळा द्वीप अथवा समुद्रनी आगळ आगळ
फेकवा ॥ ४४ ॥ एम करता ज्यारे ते शलाकपालो खाली था

असत्कल्पनया कश्चि-द्देवस्तमनवस्थितं ॥ कृत्वा सर्षपैः स्था-त्सर्षपं परपाणिना ॥ ३४ ॥ जम्बूद्वीपे क्षिपेदेकं । द्वितीयं लवणोदधौ ॥ तृतीयं धातकीखंडे । तुर्यं कालोदवारिधौ ॥३५॥ एवं द्वीपे समुद्रे वा । स पल्यो यत्र निष्ठितः ॥ तत्प्रमाणाय-विष्कम्भ-परिधिः कल्प्यते पुनः ॥ ३६ ॥ उद्वेधोच्छ्रायतः प्राग्व-द्भ्रियते सर्षपैश्च सः ॥ क्रमाद्द्वीपे समुद्रे च । पूर्ववन्न्यस्यते कणः ॥३७॥ एवं द्वितीयवारं च । रिक्तीभूतेऽनवस्थिते ॥ मुच्यते सर्षपः साक्षी-शलाकाभिधपल्यके ॥ ३८ ॥ पूर्वमानैरिच्यमाने-रेवं भूयोऽनवस्थितैः ॥ शलाकाख्योऽपि संचित्य । पू

॥ ३३ ॥ असत्कल्पनाए करीने कोइक देव ते अनवस्थितपालाने तावा हाथमां उपाडीने जमणे हाथे ॥ ३४ ॥ तेमानो एक दाणो जंबूद्वीपमा फेंके बीजो लवणसमुद्रमा फेंके त्रीजो धातकीखंडमां अने चोथो कालोदधिसमुद्रमा फेंके ॥३५॥ एवीरीते फेकतां फेंकतां जे द्वीप अथवा जे समुद्रमा ते पालो खाली थाय. ते द्वीप अथवा समुद्रजेवडी लंबाइ पहोळाइ अने परिधिवाळो फरीने पालो कल्पवो ॥ ३६ ॥ वळी तेनी ऊंडाइ तथा ऊंचाइ पूर्वनीपेठेज जाणवी, तेम तेने पूर्वनीपेठे पालो सर्षवोथी भरवो अने पालो अनुक्रमे तेमांनो अकेक दाणो आगलआगलना द्वीपसमुद्रोमां पूर्वनीपेठे नाखवो ॥ ३७ ॥ एवीरीते ज्यारे बीजीवार पण ते अनवस्थितपालो खाली थाय त्यारे शलाकनामना पालामां साक्षीतरीके सर्षवनो एक दाणो मूकाय छे ॥ ३८ ॥ एवीरीते वारवार अनवस्थितपालाओ भराते अने खाली थते छते शलाकपालो

र्यते साक्षिसर्षपै ॥ ३९ ॥ अत्रेद ज्ञेय—आद्येऽनवस्थिते रिक्ती-भूते साक्षी न मुच्यते ॥ सर्वे पल्ये समानत्वा-न्नाऽनवस्थिततास्य यत् ॥ ४० ॥ यस्याऽनवस्थितेत्याह्वा । ज्ञेया योग्यतया तु सा ॥ घृतयोग्यो घटो यद्वद् । घृतकुम्भोऽभिधीयते ॥ ४१ ॥ साक्षी च सर्षपकणो । मुच्यते य शलाकके ॥ अनवस्थितसत्क त । जगुरेके परे पर ॥ ४२ ॥ पूर्णीभूते शलाकेऽथ । स्थाप्यस्तत्रानवस्थित ॥ क्रमागतद्वीपवार्धि-समान सर्षपैर्भृत ॥ ४३ ॥ अथोत्पाट्य शलाकाख्य । प्राग्वत्तस्य कणान् क्षिपेत् ॥ अनवस्थातिमकणा-क्रान्तद्वीपाम्बुधे पुर ॥ ४४ ॥

पण साक्षीना सर्पवोवडे शिखासहित भराय छे ॥ ३९ ॥ अहीं एम जाणवु के—पहेलो अनवस्थितपालो ज्यारे खाली थाय, त्यारे साक्षी मूकातो नथी, केमके सर्व पालाओसाथे तुल्य होवाथी तेने अनवस्थितपणु नथी ॥ ४० ॥ अने जेनु अनवस्थित नाम छे ते योग्यपणावडे जाणवु, जेमके घृतने योग्य एवो जे घडो ते घृतकुम्भ कहेवाय छे ॥ ४१ ॥ वळी साक्षीतरीकेनो जे सर्षपकण शलाकपालामा मूकाय छे, तेने केटलाको अनवस्थितनो कहे छे, अने बीजाओ बीजानो कहे छे ॥ ४२ ॥ हवे एवीरीते ज्यारे शलाकपालो पूर्ण थाय त्यारे त्या पाछो अनुक्रमे आवेला द्वीप अथवा समुद्रजेवडो अने सर्षवोथी भरेलो अनवस्थितपालो स्थापवो ॥ ४३ ॥ हवे ते शलाक नामना पालाने उपाडीने, तेना कणोने अनवस्थितपालाना छेल्ला कणवाळा द्वीप अथवा समुद्रनी आगळ आगळ फेंकवा ॥ ४४ ॥ एम करता ज्यारे ते शलाकपालो खाली था

[illegible] दत्ते प्रतिमासारके ॥ [illegible] सर्व [illegible] ॥ ४५ ॥ [illegible] पूर्ण । [illegible] ॥ [illegible] प्रागत [illegible] ॥ ४६ ॥ [illegible] ॥ ४७ ॥ [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] प्रतिमासारके ॥ ४८ ॥ [illegible] प्रतिमाकं [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]

॥ ५० ॥ तत प्रतिशलाकाख्य–मुत्पाट्य तस्य सर्षपान् ॥ क्षि- पेत्पूर्वोक्तया रीत्या । परतो द्वीपवार्धिषु ॥ ५१ ॥ एवं प्रतिश लाकेऽपि । निखिल निष्ठिते सति ॥ साक्षीभूत कणमेक । क्षि पेन्महाशलाकके ॥ ५२ ॥ तत शलाकमुत्पाट्य । द्वीपाब्धिषु तदग्रत ॥ सर्षपान्न्यस्य तत्साक्षी । स्थाप्य प्रतिशलाकके ॥ ॥ ५३ ॥ तत क्रमाद्वर्धमान–विस्तारमनवस्थित ॥ उत्पाट्य प- रतो द्वीप–पाथोधिषु कणान् क्षिपेत् ॥ ५४ ॥ प्राग्वदेतत्सा- क्षिकणै । शलाकाख्य प्रपूर्यते ॥ तमप्यनेकश प्राग्वत् । स- रिच्यैतस्य साक्षिभि ॥ ५५ ॥ तृतीय परिपूर्येता–ऽसकृदेत स्य साक्षिभि ॥ पल्यो महाशलाकोऽपि । सशिख पूर्यते तत

न होवाथी, तेने पण शीरीते खाली कराय? ॥ ५० ॥ पछी प्रतिशलाकपालाने उपाडीने, पूर्वे कहेली रीतप्रमाणे तेना स र्षवोने आगळआगळना द्वीपसमुद्रोमा फेंकवा ॥ ५१ ॥ एवी रीते आखो प्रतिशलाकपालो ज्यारे खाली थाय, त्यारे तेना साक्षीभूत एवा एक कणने महाशलाकपालामा नाखवो ॥ ॥ ५२ ॥ पछी शलाकपालाने उपाडीने, तेना सर्षवोने तेनी आगळना द्वीपसमुद्रोमा नाखीने, तेना साक्षीने प्रतिशलाक पालामा नाखवो ॥ ५३ ॥ पछी अनुक्रमे वधता विस्तारवाला अनवस्थितपालाने उपाडीने, आगलआगलना द्वीपसमुद्रोमा तेना कणोने नाखवा ॥ ५४ ॥ पछी पूर्वनीपेठे तेना साक्षीक णोवडे शलाकपालो भराय छे, अने तेने पण पूर्वनीपेठे अने कवार खाली करीने, तेना साक्षीउवडे ॥ ५५ ॥ त्रीजा पाला ने भरवो, अने तेना साक्षीउवडे पछी महाशलाकपालो पण

॥ ५६ ॥ यथोत्तरमथो साक्षि–स्थानाऽन्नावादिमे समे ॥ भृता
स्थिता दिक्कनीनां । क्रीडासमुद्गका इव ॥ ५७ ॥ यत्रांतिमा-
या वेलाया । रिक्तीभूतोऽनवस्थित ॥ तावन्मानस्तदास्त्येष ।
त्रयस्त्वन्ये यथोदिता ॥ ५८ ॥

अथैतांश्चतुर पल्यान् । सावकाशे स्थले कचित् ॥ उद्द
म्य तत्सर्षपाणा । निचय रचयेद्धिया ॥ ५९ ॥ ततश्च जबूद्वी
पादि–द्वीपवार्धिषु सर्षपान् ॥ उच्चित्य पूर्वनिक्षिप्तां–स्तत्रैव नि
चये क्षिपेत् ॥ ६० ॥ एकसर्षपरूपेण । न्यूनोऽय निचयोऽखि
ल ॥ भवेदुत्कृष्टसंख्यात–मानमित्युदित जिनै ॥ ६१ ॥ ए
तदुत्कृष्टसख्यात–मेकरूपेण सयुतं ॥ भवेत्परीताऽसख्यात ।

छेक शिखासुधि भराय छे ॥ ५६ ॥ हवे उत्तरोत्तर साक्षीस्था
नना अन्नावथी ते चारे पालाउ भरेला रह्या छे, तेउ जाणे
दिशाउरूपी कन्याउना क्रीडा करवाना डाबलाउ होय नहि
तेम शोभे छे ॥ ५७ ॥ जे छेल्लीवेळाए अनवस्थितपालो खा
ली थयो छे, तेटला मानवाळो ते वखते ते होय छ, अने बी
जा त्रणे तो अगाउ कह्या तेवडा छे ॥ ५८ ॥

हवे ते चारे पालाउने कोइक अवकाशवाली जगोम
खाली करीने, बुद्धिपूर्वक ते सर्षवोनो ढगलो करवो ॥ ५९ ॥
पछी जबूद्वीपादिक द्वीपसमुद्रोमा पूर्वे नाखेला सर्षवोने एक
ठा करीने तेउने उपर कहेला ढगलामा नाखवा ॥ ६० ॥ ए
सघळा सर्षवोमाथी एक सर्षवने उंछो करवाथी, ए समस्त
समूह उत्कृष्टसख्याता मानवाळो थाय, एम जिनेश्वरप्रभुउए
कहेल छे ॥ ६१ ॥ वळी आ उत्कृष्टसख्यातामा सर्षवनो ५०

जघन्यमिति तद्विद ॥ ६२ ॥ ज्येष्टात्परीत्ताऽसख्याता–दर्वाग्जघन्यत पर॥ मध्य परीत्ताऽसख्यात। जवेदितिजिने स्मृत ॥६३॥ जघन्ययुक्तासग्यात–मेकरूपविवर्जित ॥ जवेत्परीत्तासग्यात–मुत्कृष्टमिति तद्विद ॥ ६४ ॥ जघन्ययुक्ताऽसरयप्रकारश्चाय—

यावत्प्रमाणो यो राशि–र्नवेस्स्वरूपसग्ययया ॥ स न्यस्य तावतोवारान्। गुणितोऽन्यास उच्यते ॥६५॥ यथा पचात्मको राशि । पचवारान् प्रतिष्ठित ॥ मिथ सगुणितो जात । प्रथम पचविशति ॥ ६६ ॥ शत सपाद सजातो। गुणित सोऽपि पचभि ॥ पुन सगुणित पच–त्रिंशानि स्यु शतानि

दाणो ज्यारे भेळववामा श्रावे, त्यारे जघन्यपरित्तश्रसरयातु थाय, एम तेना जाणकारो कहे छे ॥ ६२ ॥ उत्कृष्टपरित्तश्रसरयातानी पहेलानु, श्रने जघन्यथी श्रागलनु, ते मध्यपरित्तश्रसख्यातु थाय, एम जिनेश्वरोए कहेल छे ॥ ६३ ॥ वली एकरूपविनानु एवु जे जघन्ययुक्तश्रसरयातु, ते उत्कृष्टपरित्त श्रसख्यातु थाय, एम तेना जाणकारो कहे छे ॥ ६४ ॥ हवे जघन्ययुक्तश्रसख्यातानो प्रकार नीचेप्रमाणे छे—

पोताना स्वरूपनी सरयावडे जे राशि जेटला प्रमाणवालो होय, तेटलो स्थापीने, तेटलीवार तेने गुणवाथी श्रन्यास थ हेवाय छे ॥ ६५ ॥ पाचनी रकम मांडीने, तेने नीचेप्रमाणे पाचवार गुणवी, जेमके पाचने पाचे गुणवाथी पचेसीवार प चीस थया ॥ ६६ ॥ पछी ते पचीसने पाचे गुणवाथी एकसो पचीस थया, श्रने तेने पाचे गुणवाथी छसो पचीस थया ॥

पद् ॥ ६७ ॥ जातश्चतुर्थवेलाया-मेकत्रिंशन्शतानि स ॥ १
विंशत्युपचिता-न्यभ्यासगुणितं ह्यद ॥ ६८ ॥ ततश्च—प्रा
क्ते सार्षपे पुंजे । यावत किल सर्षपा ॥ तत्सख्यान् मुख्या
चय-तुल्यान् राशीन् पृथक्पृथक् ॥ ६९ ॥ कृत्वा मिथस्त
णने । यो राशिर्जायतेतिम ॥ जघन्ययुक्तासंख्य त-दाव
समये सम ॥ ७० ॥ इयमत्र भावना—स सर्षपाणा निक
कल्प्यते चेद्दशात्मक ॥ प्राग्वदभ्यासगुणित । सहस्रको
को भवेत् ॥ ७१ ॥ गरिष्ठयुक्ता ऽसंख्याता-दर्वाग्जघन्यत
॥ मध्यम जायते युक्ता-ऽसंख्यातमिति तद्विद् ॥ ७२ ॥ ज
न्ययुक्ताऽसंख्यात । प्राग्वदभ्यासताडित ॥ हीनमेकेन रू

॥ ६७ ॥ पछी ते रकमने चोथीवार पाचे गुणवाथी एकत्री
सोने पचीस थया, अने ते अभ्यासगुणित थयो ॥ ६८
पछी—पूर्वे कहेला सर्षवना पुजमा जेटला सर्षवो होय, ते
ली संख्याना, मुख्य ढगलाजेटला जूदा जूदा ढगलाओ कर
॥ ६९ ॥ तेओने परस्पर गुणवाथी जे छेल्लो राशि थाय, ते
जघन्ययुक्तअसंख्यातु जाणवु, अने ते (एक) आवलिना
मयोजेटलु छे ॥ ७० ॥ अहीं एम विचारवु के—ते सर्ष
नो समूह जो दशनो कल्पवामा आवे तो पूर्वनीपेठे अभ्य
सगुणाकार करवाथी ते एकहजारकोडनो थाय ॥ ७१ ॥
वे उत्कृष्टअसं०नी पहेलापहेलानु, अने जघन्यथी आगळ
ने मध्यमयुक्त असं० थाय एम तेना जाणकारो कहेछे ॥७२
हवे पूर्वनीपेठे अभ्यासगुणित करेल, अने एकरूपे करीने
हीन एवु जे जघन्ययुक्त असं० ते उत्कृष्टयुक्त असं० छे.

। युक्तासंख्यातकं गुरु ॥ ३२ ॥ एतदेव रूपयुक्त-मसंख्याऽसंख्यकं लघु ॥ मध्याऽसंख्यातासंख्यात-मस्मादुत्कृष्टकावधि ॥ ॥ ३४ ॥ जघन्याऽसंख्याऽसंख्यातं । भवेदभ्यासताडितं ॥ एकरूपोनितं ज्येष्ठा-ऽसंख्याऽसंख्यातकं स्फुटं ॥ ३५ ॥ अत्रैकरूपक्षेपे च । परीत्ताऽनंतकं लघु ॥ मध्यं चास्मात्समुत्कृष्ट-परीत्ताऽनंतकावधि ॥ ३६ ॥ इस्वं परीत्ताऽनंतं च । प्राग्वदभ्यासगुणं ॥ परीत्तानंतकं ज्येष्ठ-मेकरूपोनितं भवेत् ॥ ३७ ॥ सैकरूपं तज्जघन्य-युक्तानंतकमीरितं ॥ परमस्मात्पराचार्वा-ग्युक्तानंतं हि मध्यमं ॥ ३८ ॥ युक्तानंतं तज्जघन्य-मभ्यासपरिताडितं ॥ निरेकरूपमुत्कृष्ट-युक्तानंतकमाहितं ॥ ३९ ॥ अ-

---

॥ ३३ ॥ वली एकरूपे करीने युक्त एवुं तेज जघन्य असं० असं० छे, अने तेथी ते एक उत्कृष्टसुधीनुं मध्यमअसं०असं० छे. ॥ ३४ ॥ जघन्यअसं०असं०ने अभ्यासगणुं करीने, ज्यारे ते एकरूपथी हीन होय, त्यारे प्रगटरीते उत्कृष्टअसं०असं० थाय ॥ ३५ ॥ अने तेमां ज्यारे एकरूप मेळववामां आवे त्यारे जघन्यपरित्तअनंतुं थाय, अने त्यांथी ते एक उत्कृष्टपरीत्तानंतसुधिनुं मध्यपरीत्तअनंतुं थाय ॥ ३६ ॥ हवे जघन्यपरीत्तअनंतने पूर्वनीपेठे अभ्यासगणुं करवाथी एकरूपे करीने रहित ते उत्कृष्टपरीत्तअनंतुं थाय, ॥ ३७ ॥ अने तेमां ज्यारे एकरूप मेळववामां आवे त्यारे जघन्ययुक्तअनंतुं कहेल छे, अने तेनापछीनुं तथा उत्कृष्टयुक्तअनंतानी पहेलानुं ते मध्य

त्रैकरूपक्षेपे स्या–दनतानतक लघु ॥ अस्मादधिकं मध्या–न
तानत च तत्सम ॥ ८० ॥ उत्कृष्टानतानत तु । नास्ति सिद्धां
तिना मते ॥ अनुयोगद्वारसूत्रे । यदुक्तं गणधारिभि ॥८१॥
एवमुत्कोसय अणताणतय नत्थित्ति ॥ अभिप्राय' समप्रोऽय।
प्रोक्त सूत्रानुसारत ॥ - अथ कार्मग्रथिकानां । मतमत्र प्रप
च्यते ॥ ८२ ॥ समद्विघातो वर्ग स्या–दिति वर्गस्य लक्षण ॥
पचाना वर्गकरणे । यथा स्यु पचविंशति ॥ ८३ ॥ जघन्ययु
क्ताऽसंख्याता–वधि तुल्य मतद्वये ॥ अत पर विशेषोऽस्ति।
स चाय परिभाष्यते ॥ ८४ ॥—

जघन्ययुक्ताऽसंख्याता–दारभ्योत्कृष्टकावधि ॥ मध्यम

त्कृष्टयुक्तअनतु कहेल छे. ॥ ७९ ॥ अने तेमा ज्यारे एकरूप
नाखीये त्यारे जघन्यअनतअनतु थाय, अने तेनाथी जे अ-
धिक, ते सघलु मध्यमअनतअनतु छे ॥ ८० ॥ अने उत्कृष्ट-
अनतअनतु तो सिद्धातिओना मते नथी, तेने माटे गणधरोए
अनुयोगद्वारसूत्रमा कह्यु छे के ॥ ८१ ॥—एवीरीते उत्कृष्टु
अनतअनतु नथी ॥ आ सघलो अभिप्राय सूत्रोने अनुसारे
कह्यो, हवे अहीं कर्मग्रथवाळाओनो मत कहीये छीये ॥८२॥ के
कोइपण रकमने तेटलीज रकमे गुणवाथी वर्ग थाय छे, ए व
र्गनु लक्षण छे, जेम पाचनो वर्ग करवाथी पचीस थाय छे ॥
॥ ८३ ॥ जघन्ययुक्तअसंख्यातसुधि तो बन्ने मतोमा सरखु छे,
अने ते पछी फेरफार छे, ते कहे छे ॥ ८४ ॥—

जघन्ययुक्तअसंख्याताथी मांडीने, छेक उत्कृष्टयुक्तअस-
ख्यातसुधिनु मध्यमयुक्त असंख्यातु थाय, अने हवे उत्कृष्ट

युक्ताऽसख्यात । स्याडुत्कृष्टमयोच्यते ॥ ७५ ॥ जघन्ययुक्ताऽसख्यात । वर्गित रूपवर्जित ॥ उत्कृष्टयुक्ताऽसख्यात । प्राप्तरूपे प्ररूपित ॥ ७६ ॥ एकरूपेण युक्त त–दसख्याऽसख्यक लघु ॥ अर्वागुत्कृष्टतो मध्य–मथोत्कृष्ट निरूप्यते ॥ ७७ ॥ जघन्याऽसख्याऽसख्यात । यत्ततो वर्गित त्रिश ॥ अमीनिर्दशनिक्षेपे–र्वक्ष्यमाणैर्विमिश्रित ॥ ७८ ॥ तच्चैव—त्रिंशत्कोटाकोटिसारा । ज्ञानावरणकर्मण ॥ स्थितिरुत्कर्षतो ज्ञेया । जघन्यांतर्मुहूर्त्तकी ॥ ७९ ॥ अनयोरतराले च । मध्यमा स्युरसंख्यश ॥ आसा वधहेतुभूता–ऽध्यवसाया असख्यश ॥ ८० ॥ एवमेवाध्यवसाया । अपरेष्वपि कर्मसु ॥ स्युरसंख्येयलोकाग्र

युक्तअसख्यातानु स्वरूप कहे छे ॥७५॥ जघन्ययुक्तअसख्यातानो वर्ग कर्यापछी, एकरूपे जे उंनु, ते उत्कृष्टयुक्तअस० छे, एम तेना स्वरूप जाणनाराउंए कहेल छे ॥ ७६ ॥ अने तेमां ज्यारे एकरूप भेळवाय, त्यारे जघन्यअस०अस० थाय, अने उत्कृष्टनी पहेलापहेलानु, ते मध्यमअस०असख्यातु थाय, हवे उत्कृष्टनु स्वरूप कहे छे ॥ ७७ ॥ जघन्यअसख्यअसख्यातनो त्रणवार वर्ग करवो, अने तेमा नीचे लखेला दश असख्याता भेळववा ॥ ७८ ॥ ते कहे छे— ज्ञानावरणी कर्मनी उत्कृष्टी स्थिति त्रीस कोमाकोमी सागरोपमनी छे, अने तेनी जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी जाणवी ॥ ७९॥ ए बन्ने स्थिति उंनी वच्चे असख्याती मध्यमस्थितिउं छे, अने ते स्थितिउंना बधना हेतुभूत एवा असख्याता अध्यवसायो छे ॥ ८० ॥ एवीएवीरीते बीजा कर्मोमा पण अध्यवसायो छे, अने तेउं

–प्रदेशप्रमिता इमे ॥ ८१ ॥ जघन्यादिविभेदवंतो–ऽनुभागा क
र्मणां रसा ॥ तेऽप्यसंख्येय लोकाभ्र–प्रदेशप्रमिता किल ॥
॥ ८२ ॥ ततश्च—लोकाभ्रधर्माधर्मैक–जीवानां ये प्रदेशकाः ॥
अध्यवसायस्थानानि । स्थितिरथानुभागयोः ॥ ८३ ॥ मनोव
चःकाययोग–विभागा निर्विभागकाः ॥ कालचक्रस्य समया–
स्तथा प्रत्येकजंतवः ॥ ८४ ॥ अनंतांगिदेहरूपा । निगोदाश्च
इमाप्यमून ॥ त्रिवर्गित लघुसंख्या–संख्येऽसंख्यान्नियोजयेत्
॥ ८५ ॥ त्रिश पुनर्वर्गयेच्च । सर्वेदेवकृते सति ॥ असंख्यास
ंख्यमुत्कृष्ट–मेकरूपविनाकृतं ॥ ८६ ॥ तत्रैकरूपप्रक्षेपे । परी-

---

असंख्यातालोकाकाशना प्रदेशोजेटला छे ॥ ८१ ॥ वळी ज
घन्यादिक भेदोवाळा कर्मोना अनुभागरूप जे रसो छे, ते-
ओ पण असंख्यातालोकाकाशना प्रदेशोजेटला छे ॥ ८२ ॥
वळी लोकाकाश १, धर्मास्तिकाय २, अधर्मास्तिकाय ३, अने
[illegible] ४ ना प्रदेशो छे (ते सर्वे तेमां भेळववा) तेम
स्थितिबंध ५ अने अनुभागबंधना ६ अध्यवसायोना स्थानको
(पण भेळववा) ॥ ८३ ॥ वळी जेना विभागो न थइ शके
[illegible] मन वचन अने कायाना योगना विभागो ७, तथा [illegible]
[illegible] समयो ८ तथा (अनंतकायवर्जित) प्रत्येक जंतु
[illegible] ॥ तथा अनंतजीवोना शरीररूप निगोदो १०, ए
[illegible] थाय [illegible] जघन्यअसंख्य
[illegible] ॥ ८५ ॥ अने [illegible] तेनो वर्गवार व
[illegible] करवो। [illegible]
[illegible] ॥ अने [illegible]

त्तानन्तकं लघु ॥ परीत्तानन्तकाज्ज्येष्ठा–दर्वाक् तच्च मध्यमम् ॥ ॥ ९७ ॥ अभ्यासगुणिते प्राग्ज–त्परीत्तानन्तके लघो ॥ परीत्तानन्तमुत्कृष्ट–मेकरूपोज्झितं जयेत् ॥ ९८ ॥ सैकरूपे पुनस्तस्मिन् ।न्युक्तानन्तं जघन्यकं ॥ अभव्यजीवैस्तुलितं । मध्यं तूत्कृष्टकावधि ॥ ९९ ॥ जघन्ययुक्तानन्ते च । वर्गिते रूपवर्जिते ॥ न्याद्युक्तानन्तमुत्कृष्ट-मित्युक्तं पूर्वसूरिभिः ॥ १०० ॥ अत्रैकरूपप्रक्षेपा–दनन्तानन्तकं लघु ॥ प्राग्वदेतदपि ज्ञेयं । मध्यमुत्कृष्टकावधि ॥ १ ॥ जघन्यानन्तानन्तं तत् । वर्गयित्वा त्रिशस्ततः ॥ क्षेपानमूननन्तान् षट् । वक्ष्यमाणान्नियोजयेत् ॥ २ ॥ ते चा

न, त्यारे जघन्यपरित्तअनंतु थाय, अने (ते पछीनुं) तथा उत्कृष्टपरित्तअनंतायी जे पहेलानुं, ते मध्यमपरित्तअनंतु छे ॥ ९७ ॥ पछी पूर्वनीपेठे जघन्यपरित्तअनंताने अभ्यासगणु करवाबाद एकरूपविनानुं, ते उत्कृष्टुं परित्तानंतु थाय ॥९८॥ वळी तेमा ज्यारे एक रूप मेळववामा आवे, त्यारे जघन्ययुक्तअनंतु थाय, अने तेटलुं अभव्यजीवोनुं मान छे, (अने त्यारपछीनुं) ते ठेक उत्कृष्टसुधिनुं ते मध्यमयुक्तअनंतु छे. ॥ ॥ ९९ ॥ तथा जघन्ययुक्तअनंतानो वर्ग करते छते तेमा एक रूप ओछुं करवाथी उत्कृष्टयुक्तअनंतु थाय, एम पूर्वाचार्योए कहेलुं छे ॥ १०० ॥ अने तेमाज एक रूप मेळववाथी जघन्यअनंतअनंतु थाय, (अने त्यारपछीनुं) ते ठेक उत्कृष्टसुधिनुं मध्यमअनंतअनंतु जाणवुं ॥ १ ॥ पछी जघन्यअनंतअनंतानो त्रणवार वर्ग करीने तेमा नीचे जणाववाना छ अनंताने मेळववा ॥ २ ॥ ते कहे छे—वनस्पतिजीवने निगोदोना

मी—वनस्पतीन्निगोदानां । जीवान् सिद्धाश्च पुद्गलान् ॥
वैकालस्य समयान् । सर्वाऽलोकनन्नोशकान् ॥ ३ ॥ पुनस्त्रि
र्गिते जात-राशौ तस्मिन् विनिक्षिपेत् ॥ पर्यायान् केवलज्ञा
-दर्शनानामनंतकान् ॥ ४ ॥ अनंतानंतमुत्कृष्टं । जवेदेवं
सति ॥ मेयाऽजावादस्य मध्ये । नैव व्यवहृति पुन ॥ ५
एव च नवधाऽनंत । कर्मग्रथमते जवेत् ॥ जवत्यष्टविध वि
। सिद्धांताश्रयिणां मते ॥ ६ ॥ सर्वेषां रूपमेकैक-मेया ज
कनीयसां ॥ मध्यमाना तु रूपाणि । जवंति बहुधा किल ।
सख्यातजेदं सख्यात-मसख्यातविधं पुन ॥ असंख्यातम
चा-ऽनंतजेदं प्रकीर्तितं ॥ ८ ॥ प्रयोजन त्वेतेषां—अजवि

जीवोने, सिद्धोने, पुद्गलोने, सर्वकालना समयोने तथा सर्व
लोकाकाशना प्रदेशोने, ए छ अनंताने जेळववा ॥ ३ ॥ प
ते थयेला राशिनो फरीने त्रणवार वर्ग करवो, अने तेमा
वलज्ञानना अने केवलदर्शनना अनंता पर्यायोने जेळववा
॥ ४ ॥ एवीरीते करवाथी उत्कृष्टअनंतअनंतुं थाय छे, प
तेवा परिमाणवाळा पदार्थना अजावथी तेमा व्यवहार क
तो नथी ॥ ५ ॥ एवीरीते कर्मग्रथना मतप्रमाणे नवप्रका
अनंतु थाय, अने सिद्धांतिओना मतप्रमाणे आठ प्रका
थाय ॥ ६ ॥ आ सर्व उत्कृष्टोनु अने जघन्योनु एकेक
थाय, अने मध्यमोना घणा रूपो थाय छे ॥ ७ ॥ सख्या
प्रकार सख्यातो, असंख्यातो प्रकार असंख्यातो, अने अ
तो प्रकार अनंतो कहेलो छे ॥ ८ ॥ हवे तेओनु प्रयोजन
जेप्रमाणे छे—अजविओ चोथे अनंते होय छे, समकीतथी

चउठाणते । पचमि सम्माइपरिवडिअसिद्धा ॥ सेसा अहम-णते । पजथूलवणाइ वावीस॥ ए ॥ ते चामी— वायरपज्जत्त-वणा । वायरपज्जअपज्जावायरवणा य ॥ वायरअपज्जा वायर । सुहुमापज्जावण सुहुमअपज्जा ॥ १० ॥ सुहुमवणा पज्जत्ता । पज्जसुहुमा सुहुम नवय निगोया ॥ वण एगिदिय तिरिया । मिच्छदिठ्ठी अविरयाय ॥ ११ ॥ सकसाइणो य ठउमा । सजोगि ससारि सवजीवा य ॥ जहसनवमझहिया । वावीस अ-ठमेऽणते ॥ १२ ॥ इत्यादि यथास्थान ज्ञेय ॥ इत्यगुलादिप्र-कृतोपयोगि–मान मयात्तोक्तिमपेक्ष्य दब्ध ॥ अथो यथास्था नमिद नियोज्य । कोशस्थित इव्यमिवागमज्ञै ॥ १३ ॥ वि-

---

डेला असिद्धो पाचमे अनते होय ठे, अने वादर पर्याप्त व नस्पतिआदिक वाकीना वावीस आठमे अनते होय ठे. ॥ए॥ ते वावीस नीचेप्रमाणे ठे—वादरपर्याप्तवनस्पति १, वादरप र्याप्त २, अपर्याप्तवादरवनस्पति ३, वादरअपर्याप्त ४, वादर ५, सूक्ष्मअपर्याप्तवनस्पति ६, सूक्ष्मअपर्याप्त ७, ॥ १० ॥ सूक्ष्मपर्या-प्तवनस्पति ८, सूक्ष्मपर्याप्त ए, सूक्ष्म १०, जवि ११, निगोद १२, वनस्पति १३, एकेंद्रि १४, तिर्यच १५, मिथ्यादृष्टि १६, अवि-रति १७, ॥ ११ ॥ सकपायी १८, ठद्मस्थ १ए, सजोगी २०, ससारी २१, अने सर्वजीवो २२, ए वावीसे ज्या ज्या सजवे ठे, त्या त्या मध्यमा रह्यायका आठमे अनते ठे ॥ १२ ॥ इ त्यादि यथास्थानके जाणवु ॥ 'एवीरीते आ चालता प्रथमा उपयोगी एवु अगुलआदिकोनु मान, जिनेश्वरप्रजुना वचनने अपेक्षीने मे कहेल ठे, तेने आगमना जाणकारोए जमारमा

श्चाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रांतिप–द्राजश्रीननय
निष्ठविनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यस्मिन तत्र नि
तजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग प्रर्ण
सेनादिम ॥ १४ ॥ इति प्रथम सर्ग समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ श्रथ द्वितीय सर्ग प्रारभ्यते ॥

,स्तुम शंखेश्वर पार्श्वं । मध्यलोके प्रतिष्टित ॥ देहलीदी
पकन्यायाद्–भुवनत्रयदीपक ॥ १ ॥ प्रस्तूयतेऽथ प्रकृत । स्व
रूप लोकगोचर ॥ द्रव्यत क्षेत्रत काल–भावतस्तच्चतुर्विध ॥

रहेला द्रव्यनीपेठे यथास्थानके जोडवु ॥ १३ ॥ जगत्ने श्रा
श्चर्य श्रापनारी छे कीर्ति जेमनी, एवा श्रीकीर्तिविजयजीउपा-
ध्यायना शिष्य, श्रने राजश्री तथा श्रीतेजपालना पुत्र, एवा
श्रीविनयविजयजीउपाध्यायजीए श्रा काव्यरूप ग्रथ रच्यो छे.
श्रित एवा जगतना तत्त्वोने देखाडवामा दीपकसरखा एवा
प्रथमा, प्रगट थता एवा श्रर्थोना समूहोथी मनोहर ए-
पहेलो सर्ग सुखेथी समाप्त थयो ॥ २१४ ॥ एवीरीते प्र-
सर्ग समाप्त थयो ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ हवे वीजा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

ध्यलोकमा प्रतिष्टित थयेला श्रने डेलीमा रहेला दी-
यायथी त्रणे भुवनोने प्रकाशनारा एवा श्रीशखेश्वर-
ने श्रमो स्तवीये छीये ॥ १ ॥ हवे चालत प्र...
वरूप कहीये छीये ते द्रव्य ...

॥ २ ॥ एक पंचास्तिकायात्मा । द्रव्यतो लोक उच्यते ॥ योजनानामसंख्येया । कोटय क्षेत्रतोऽजित ॥ ३ ॥ कालतोऽभूच्च भाव्यस्ति । भावतोऽनंतपर्यव ॥ लोकशब्दप्ररूप्यास्तिकायस्यगुणपर्यवे ॥ ४ ॥ अथवा—जीवाऽजीवस्वरूपाणि । नित्याऽनित्यत्ववंति च ॥ द्रव्याणि षट् प्रतीतानि । द्रव्यलोक स उच्यते ॥ ५ ॥ तथोक्त स्थानांगवृत्तौ— जीवमजीवे रुवम-रुवि सपएसमप्पएसे अ ॥ जाणाहि दव्वलोग । निचम निच्च च ज दव्व ॥ ६ ॥ ये सस्थानविशेषेण । तिर्यगूर्ध्वमध स्थिता ॥ आकाशस्य प्रदेशास्तं । क्षेत्रलोक जिना जगु ॥७॥ समयावलिकादिश्च । काललोको जिनै स्मृत ॥ भावलोकस्तु

वथी चार प्रकारनु छे ॥ २ ॥ द्रव्यथी एक पचास्तिकायरूप लोक छे, अने क्षेत्रथी फरतो असंख्यातक्रोडो योजनोनो छे ॥ ३ ॥ काळथी भूत, भावी अने वर्तमानरूप छे, तथा भावथी लोकशब्दे करीने प्ररूपाता एवा अस्तिकायोमा रहेला गुणपर्यायोए करीने अनतपर्यायवाळो छे ॥ ४ ॥ अथवा—जीवअजीवरूप नित्यानित्यपणावाळा प्रसिद्ध एवा जे छ द्रव्यो ते द्रव्यलोक कहेवाय छे ॥ ५ ॥ स्थानांगवृत्तिमा पण कह्यु छे के—रूपी अने अरूपी, सप्रदेशी अने अप्रदेशी, तथा नित्य अने अनित्य एवो जीवअजीवरूप जे द्रव्य, तेने द्रव्यलोक जाणवो ॥ ६ ॥ सस्थानविशेषे करीने आकाशना जे प्रदेशो, तीर्छा, उचा अने नीचा रहेला छे, तेने जिनेश्वरोए क्षेत्रलोक कह्यो छे ॥ ७ ॥ वली समयो तथा आवलिकादिकोने जिनेश्वरोए काललोक कह्यो छे, तथा औदयिकआदिक भावोने

विज्ञेयो । भावा औदयिकादय ॥ ८ ॥ यदाहु —उदइए उ वसमिए । खइए अ तहा खओवसमिए अ ॥ परिणामसन्नि वाए । छविहो भावलोअंत्ति ॥ ९ ॥ इति स्थानांगवृत्तौ ॥ तत्र प्रथमतो द्रव्य–लोक किंचिद्वितन्यते ॥ मया श्रीकीर्त्तिविज य–प्रसादप्राप्तबुद्धिना ॥ १० ॥ धर्मास्तिकायाऽधर्मास्ति–काया वाकाश एव च ॥ जीवपुद्गलकालाश्च । षड् द्रव्याणि जिना गमे ॥ ११ ॥ धर्माऽधर्मान्नजीवाख्या. । पुद्गलेन समन्विता ॥ पंचामी अस्तिकाया स्यु । प्रदेशप्रकरात्मका ॥ १२ ॥ अ· नागतस्याऽनुत्पत्ते–रुत्पन्नस्य च नाशत ॥ प्रदेशप्रचयाभावात् । काले नैवास्तिकायता ॥ १३ ॥ विना जीवेन पचामी । अ·

भावलोक जाणवो ॥ ८ ॥ कह्यु छे के —उदयिक, ओपशमिक, क्षायिक, क्षायोपशमिक, परिणामी अने सन्निपाति, ए । छ प्रकारनो भावलोक छे ॥ ९ ॥ एवीरीते ठाणांगवृत्तिमा कहेल छे श्रीकीर्त्तिविजयजी महाराजनी कृपाथी प्राप्त थइ छे बुद्धि जेने, एवो जे हु तेवडे अहीं प्रथम किंचित् द्रव्यलोकनो विस्तार कराय छे ॥ १० ॥ धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, जीवास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने काळ, ए छ द्रव्यो जिनशास्त्रमा छे ॥ ११ ॥ आ धर्मास्ति, अधर्मास्ति, आकाशास्ति, जीवास्ति अने पुद्गलास्ति, ए पांचे प्रदेशोना समूहरूप अस्तिकायो छे ॥ १२ ॥ नहिंथयेला काळनी उत्पत्ति न होवाथी, अने भूतकाळनो नाश थवाथी, तेनो प्रदेशसमूह न होवाथी काळनेविषे अस्तिकायपणु नथी ॥ १३ ॥ जीवविनाना आ पांचे कायोने आगममा अजीवो

जीवा कथिता जुते ॥ पुज्जलेन विना स्वामी। जिनैरुक्ता अ-
रूपिण ॥ १४ ॥ धर्मास्तिकाय तत्राद्द । पचधा परमेश्वर ॥
ऊव्यत क्षेत्रत काल जावाभ्या गुणतस्तथा ॥ १५ ॥ ऊव्यतो
ऊव्यमेक स्यात । क्षेत्रतो लोकसम्मित ॥ कालत शाश्वतो
यस्मा-दनूङाव्यस्ति चानिश ॥ १६ ॥ वर्णरूपरसैर्गंध-स्पर्शै
शून्यश्च जावत ॥ गत्युपष्टजधर्मश्च । गुणत स प्रकीर्त्तित ॥
॥ १७ ॥ स्वजावत संचरता । लोकेऽस्मिन् पुज्जलात्मना ॥ पा-
नीयमिव मीनाना । साहाय्य कुरुते ह्यसौ ॥ १८ ॥ जीवानामेष
चेष्टासु । गमनागमनादिषु ॥ जाषामनोवच काय-योगादिष्वे
तिहेतुना ॥ १९ ॥ अस्या स नादलोके हि । नात्मपुज्जलयोर्ग-

कथा ठ, अने पुज्जलशिवायना बाकीनाउने जिनेश्वरोए अरू-
पी कह्या ठे ॥ १४ ॥ तेमा प्रथम धर्मास्तिकायने पाच प्रका-
रनो कह्यो ठे, ऊव्यथी, क्षेत्रथी, काळथी, जावथी अने गुण-
थी ॥ १५ ॥ तेमा ऊव्यथी ते एकऊव्यरूप ठे, क्षेत्रथी लो-
काकाशसुधि ठे, अने काळथी शाश्वतो ठे, केमके ते हमेशा
थयो ठे, थशे अने थाय ठे ॥ १६ ॥ वळी ते जावथी वर्ण,
रूप, रस, गध अने स्पर्शे करीने शून्य ठे वली तेने गुणथी
गतिमा सहायकारकधर्मवालो कह्यो ठे ॥ १७ ॥ केमके, आ
लोकमा स्वजावथी सचरता एवा पुज्जलो अने आत्माउने, म-
त्स्योने जेम पाणी, तेम ते सहाय करे ठे ॥ १८ ॥ वली ते,
जीवोनी गमनागमनादिक, तथा जाषा, मन, वचन अने का-
याना योगआदिकरूप चेष्टाउमा हेतुपणाने पामे ठ ॥ १९ ॥
अलोकाकाशमा ते धर्मास्तिकाय न होवाथी त्या आत्मपुज्ज-

ति ॥ लोकालोकव्यवस्थापि । नाऽन्नावं-स्योपपद्यते ॥ २०
द्रव्यक्षेत्रकालभावे-र्मेमुसातेन युग्मज ॥ स्यादधर्म.स्तिका
ऽपि । गुणत किंतु भिद्यते ॥ २१ ॥ स्थित्युपष्टंभकर्त्ता हि
जीवपुद्गलयोरय ॥ मीनानां स्थलवद्येना-लोकेनासौ न तनि
ति ॥ २२ ॥ अयं निषदनस्थान-शयनालंबनादिषु ॥ प्रया
हेतुता चित्त-स्थैर्यादिस्थिरतासु च ॥ २३ ॥ इदमर्थतो न
श० १३॥ गतिस्थितिपरिणामे । सत्येवैतौ सहायकौ ॥ जी
दीना न चेत्तेषा । प्रसज्येते सदापि ते ॥ २४ ॥ नवेदन्त्रा
कायस्तु । लोकालोकभिदा द्विधा ॥ लोकाकाशास्तिकाय-

लोनी गति थती नथी, अने जो ते न होय तो लोकअल
नी व्यवस्था पण न होय. ॥ २० ॥ वळी अधर्मास्तिकाय
द्रव्य क्षेत्र काळ अने भावे करीने जाणे तेनो जोमीउं
वधु होय नहि तेवो ने, परतु तेनो गुण जुदी तरेहनो ने
॥२१॥ आ अधर्मास्तिकाय माछलांउने जेम स्थल, तेम
वपुद्गलोने स्थिरतामां सहायकारक छे, अने अलोकाकाश
ते नथी, माटे त्या जीवपुद्गलोनी स्थिति नथी ॥ २२ ॥
अधर्मास्तिकाय, वेसवु उजवु, सुवु, आलवनलेवुं तथा
त्तनी स्थिरताआदिकोमा हेतुपणाने पामे छे ॥२३॥ आ
जिप्राय जगवतीजीना तेरमा शतकमा छे गति अने स्थि
नो परिणाम होते छतेज आ बन्ने जीवादिकोने सहायक
को ने, अने जो तेम न होय, तो ते जीवादिकोने हमेशा
निस्थितिनो प्रसग आवे ॥ २४ ॥ हवे आकाशास्तिका
लोकाकाश अने अलोकाकाश एम वे प्रकारनो ने, तेमा

–त्तलाऽसरयप्रदेशक ॥ २५ ॥ स जात्यलोकाकाशेन । परीतो ऽतिगरीयसा ॥ गोलक मध्यसुषिर । महातमनुकुर्वता ॥२६॥ तथोक्त जगवतीशतक ११ उ० ११—अलोएण जते किं सठिए? गो० फुसिरगोलगसठिएए इत्यादि ॥

असौ च धर्माधर्मान्या । स्वतुल्यान्या सदान्वित ॥ जूपाल इव मन्त्रिन्या । विभर्त्ति सकल जगत् ॥२७॥ अलोकान्न तु धर्माद्ये–र्जावे पचनिरुज्जित ॥ अनेनैव विशेषेण । लोकान्नात्पृथगीरित ॥ २८ ॥ अनतस्याप्यस्य पूज्ये–र्महत्ताया निदर्शन ॥ असद्भावस्थापनया । पचमागे प्रकीर्तित ॥ २ए ॥ त

काकाश असग्व्यप्रदेशोनो ने ॥ २५ ॥ वली ते, अदर पोलाएवाला मोटा गोलानु अनुकरण करता, एवा चोतरफ अति विस्तारवाला अलोकाकाशवडे शोजे ठे ॥ २६ ॥ तेमाटे जगवती शतक ११ ना उद्देशा ११ मामा कह्यु ठे के—हे जगवन्! अलोकाकाश केवो ने? तो के हे गौतम! ते पोला गोळाजेवो ने ॥ इत्यादि ॥

वली आ आकाशास्तिकाय, बे मत्रीर्उवडे जेम राजा, तेम पोतासरखा एवा धर्मास्तिकाय अने अधर्मास्तिकाये करीने हमेशा युक्त थयोथको सर्व जगतने धारण करे ठे ॥ ॥ २७ ॥ वळी अलोकाकाश तो धर्मास्तिकायादिक पाचे ड्व्योथी रहित ठे, अने ते फेरफारवडेज तेने लोकाकाशथी जिन्न कहेल ठे. ॥ २८ ॥ अनत एवा पण आ अलोकाकाशनी मोटाइमाटेनु दृष्टात, असद्भावनी स्थापनावडे जिनेश्वरप्रजुर्उए पाचमा अगमां आपेल ठे, ॥ २ए ॥ ते कहे ठे-उत्तम

याहि—सुदर्शन सुरगिरिं । परित्तो निर्जरा दश ॥ केऽपि कौ-
तुकिन सति । स्थिता दिक्षु दशस्वपि ॥ ३० ॥ मानुपोत्तरप-
र्वते–ऽष्टासु दिक्षु वहिर्मुखा ॥ वलिपिंडान् दिक्कुमार्य । कि
रत्यष्टौ स्वदिक्ष्वय ॥ ३१ ॥ विकीर्णान् युगपत्तानि–न्मान् पिं
डानगतान् क्षिति ॥ यया गत्वा सुरस्तेपा–मेक को प्याहरे-
द्रयात् ॥ ३२ ॥ तया गत्वाय ते देवा । अलोकातदिदृक्षया ॥
गतु प्रवृत्ता युगप–द्यदा दिक्षु दशस्वपि ॥ ३३ ॥ तदा च वर्प
लक्षायु –पुत्रोऽजूत्कोऽपि कस्यचित् ॥ तस्यापि तादृग पुत्र ।
पुनस्तस्यापि तादृश ॥ ३४ ॥ कालेन तादृशा सत । पुरुषा
प्रलय गता ॥ ततस्तदस्थिमज्जादि । तन्नामापि गत क्रमात्

दर्शनवाला मेरुपर्वतनी फरता, कोइक कौतुकी दश देवो दशे
दिशाउंमा रह्या छे ॥ ३० ॥ (ते वखते) मानुपोत्तरपर्वतने
छेडे आठे दिशाउंमा वहिर्मुखवाळी आठ दिक्कुमारीउं पो-
तपोतानी दिशाउंमा वलिपिंडोने फेंके छे ॥ ३१ ॥ एवीरीते
ते दिक्कुमारीउंए एकीवखते फेंकेला ते पिंडोने, पृथ्वीपर प-
डवा नहि देता, जे गतिवडे तेमानो कोइ पण एक देव, वे-
गथी ग्रहण करे, ॥ ३२ ॥ ते गतिवडे ते देवो अलोकानने
जोवानी इछाथी, एकीवखते ज्यारे दशे दिशाउंमा चालवा
लाग्या ॥ ३३ ॥ त्यारे तेमाना कोइकने एकलाख वर्पोना आ-
युष्यवाळो पुत्र थयो, पछी तेने पण तेवको पुत्र थयो, अने
पण तेवको पुत्र थयो ॥ ३४ ॥ एम करता काळे करीने
सात पुरुषो नष्ट थया, पछी तेउनां [illegible] तथा मज्जा-
नष्ट थया तथा अनुक्रमे [illegible]

॥ ३५ ॥ अस्मिश्च समये कश्चि-त्सर्वज्ञं यदि पृछति ॥ स्वामिस्तेषां किमगतं । क्षेत्रं किंवा गतं बहु ॥ ३६ ॥ तदा वदति सर्वज्ञो । गतमल्पं परं बहु ॥ अगतस्याऽनंततमो । भागो गतमिहोद्यतां ॥ ३७ ॥ स्थित्वा सुरो पि लोकांते । नालोके स्वकराधिकं ॥ ईष्टे लंबयितुं गत्य-भावात्पुद्गलजीवयो ॥ ३८ ॥ तदुक्तं—' देवेणं भंते महड्डिए जाव महेसक्खे लोगंसि हृत्थं वा पायं वा जाव ऊरुं वा आउंटावित्तए पसारित्तए वा, णो इणठे समठे ॥ इति भग० शतक १६ उद्दे० ८ ॥ वस्तुतस्तु नभोऽद्रव्य-मेकमेवास्ति सर्वगं ॥ धर्मादिसाहचर्येण । द्विधा जातमुपाधिना ॥ ३९ ॥ लोकालोकप्रमाणत्वात् । क्षेत्रतोऽनंत-

---

॥ ३५ ॥ आ समये कोइक जो सर्वज्ञने पूछे के हे स्वामी! ते देवोनु नहि गयेलु क्षेत्र वधारे छे? के गयेलु क्षेत्र वधारे छे? ॥ ३६ ॥ त्यारे सर्वज्ञप्रभु कहे के तेओनु गयेलु क्षेत्र तो अल्प छे, अने नहि गयेलु घणु छे, अर्थात् नहि गमन करेला क्षेत्रना अत्यंत अनंतमा भागमां तेओए गमन कर्युं छे, एम जाणवु ॥ ३७ ॥ वली देव पण लोकांते रहीने अलोकमां पोतानो हस्तादिक लंबावी शकतो नथी, केमके पुद्गल अने जीवनु त्यां गमन थइ शकतु नथी ॥ ३८ ॥ कह्यु छे के—हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवालो ते छेक मोटी शक्तिवाळो एवो देव लोकांते रहीने पोतानो हाथ अथवा पग अथवा छेक ऊरु, अलोकांते पसारी शके? तो के ए अर्थ समर्थ नथी, (अर्थात् ते तेम करी शके नहि)॥ मुख्यपणे करीने तो सर्वव्यापी एवु आकाशद्रव्य एकज छे, परंतु उपाधिभूत एवा धर्मास्ति

याहि —सुदर्शन सुरगिरिं । परित्तो निर्जरा दश ॥ केऽपि कौ-
तुकिन सति । स्थिना दिक्षु दशस्वपि ॥ ३० ॥ मानुषोत्तरप
र्वते-ऽष्टासु दिक्षु वहिर्मुखा ॥ वलिपिण्डान् दिक्कुमार्य । कि
लाष्टौ स्वदिक्ष्वथ ॥ ३१ ॥ विकीर्णान् युगपत्ताभि-स्तान् पिं
डानगतान् क्षिति ॥ यया गत्या सुरस्तेषा-मेक को प्याहरे
द्रयात् ॥ ३२ ॥ तया गत्याथ ते देवा । अलोकातदिदृक्षया॥
गतु प्रवृत्ता युगप-द्यदा दिक्षु दशस्वपि ॥ ३३ ॥ तदा च वर्ष
लक्षायु-पुत्रोऽजनि को-पि कस्यचित् ॥ तस्यापि तादृश पुत्र ।
पुनस्तस्यापि तादृश ॥ ३४ ॥ कालेन तादृशा सप्त । पुरुषा
प्रलय गता ॥ ततस्तदस्थिमज्जादि । तन्नामापि गत क्रमात्

दर्शनराजा मेरुपर्वतनी फरता, कोइक कौतुकी दश देवो दशे
दिशाओमा रह्या छे ॥ ३० ॥ (ते वखते) मानुषोत्तरपर्वतने
विषे आठे दिशाओमा बहिर्मुखवाळी आठ दिक्कुमारीओ पो
ताना दिशाओमा बलिपिंडोने फेंके छे ॥ ३१ ॥ एवीरीते
ते दिक्कुमारीओए एकीवखते फेंकेला ते पिंडोने, पृथ्वीपर प
हस्या नहि तेटला, जे गतिवडे तेमानो कोइ पण एक देव, वे
गथी ग्रहण करे, ॥ ३२ ॥ ते गतिवडे ते देवो अलोकातने
जोवानी इच्छाथी, एकीवखते ज्यारे दशे दिशाओमा चालवा
लाग्या ॥ ३३ ॥ त्यारे तेमाना कोइकने एकलाख वर्षोना आ
युष्यवालो पुत्र थयो, पछी तेने पण तेवनो पुत्र थयो, अने
तेने पण तेवनो पुत्र थयो ॥ ३४ ॥ एम करता काले करीने
तेवा सात पुरुषो नष्ट थया, पछी तेओना हाडका तथा मज्जा
दिक नष्ट थया तथा अनुक्रमे तेओना नामो पण नष्ट थया

॥ ३५ ॥ अस्मिंश्च समये कश्चि–त्सर्वज्ञं यदि पृच्छति ॥ स्वा मिंस्तेषां किमगतं । क्षेत्रं किंवा गतं बहु ॥ ३६ ॥ तदा वदति सर्वज्ञो । गतमल्पं परं बहु ॥ अगतस्याऽनंततमो । भागो ग तमितीरितः ॥ ३७ ॥ स्थित्वा सुरो पि लोकांते । नालोके स्व करादिकं ॥ ईष्टे लवयितुं गत्य–भावात्पुद्गलजीवयोः ॥ ३८ ॥ तदुक्तं—' देवेणं भंते महिड्ढिए जाव महेसक्खे लोगंसि हत्थं वा पायं वा जाव ऊरुं वा अलोगंसि आउंटावित्तए पसारित्तए वा, णो इणट्ठे समट्ठे ॥ इति भग० शतक १६ उद्दे० ८ ॥ वस्तुतस्तु नभोऽद्रव्य–मेकमेवास्ति सर्वगं ॥ धर्मादिसाहचर्येण । द्विधा जातमुपाधिना ॥ ३९ ॥ लोकालोकप्रमाणत्वात् । क्षेत्रतोऽनंत-

---

॥ ३५ ॥ आ समये कोइक जो सर्वज्ञने पूछे के हे स्वामी! ते देवोनुं नहि गयेलुं क्षेत्र वधारे छे? के गयेलुं क्षेत्र वधारे छे? ॥ ३६ ॥ त्यारे सर्वज्ञप्रभु कहे के तेओनुं गयेलुं क्षेत्र तो अल्प छे, अने नहि गयेलुं घणुं छे, अर्थात् नहि गमन करेला क्षेत्रना अत्यंत अनंतमा भागमां तेओए गमन कर्युं छे, एम जाणवुं ॥ ३७ ॥ वली देव पण लोकांते रहीने अलोकमां पोतानो हस्तादिक लंबावी शकतो नथी, केमके पुद्गल अने जीवनुं त्यां गमन थइ शकतुं नथी ॥ ३८ ॥ कह्युं छे के—हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवालो ते छेक मोटी शक्तिवाळो एवो देव लोकांते रहीने पोतानो हाथ अथवा पग अथवा छेक ऊरु, अलोकांते पसारी शके? तो के ए अर्थ समर्थ नथी, (अर्थात् ते तेम करी शके नहि) ॥ गुण्यत्वे करीने तो सर्वव्यापी एवुं आकाशद्रव्य एकज छे, परंतु उपाधिभूत एवा धर्मास्ति

मेव तत् ॥ असरव्येयप्रमाण च । परं लोकविवक्षया ॥ ४० ॥
कालत शाश्वतं वर्णा-दिनिर्मुक्त च जावत ॥ अवगाहगुण
तच्च । गुणतो गदितं जिनै ॥४१॥ अवकाशो पदार्थाना । स
र्वेषा हेतुतां दधत् ॥ शर्कराणा दुग्धमिव । वह्निर्लोहादिगोलवत्
॥ ४२ ॥ युग्मं ॥ यत —परमाण्वादिना द्रव्ये-णैकेनापि प्रपू
र्यते ॥ स्वप्रदेशस्तथा द्वाभ्या-मपि ताभ्या तथा त्रिभि ॥४३॥
अपि द्रव्यशत माया-त्तत्रैकप्रदेशके ॥ मायात्कोटिशतं मा
या-दपि कोटिसहस्रक ॥ ४४ ॥ अवगाहस्वभावत्वा-दतरिक्ष
म्य तत्समं ॥ चिसत्वाच्च पुद्गलानां । परिणामस्य युक्तिमत् ॥

कालादिकना सहचरीपणावडे बे प्रकारनु थयु छे ॥ ३९ ॥ व
ळी ते आकाश लोकालोकना प्रमाणवालु होवाथी क्षेत्रथी अ
नन्त छे, परंतु लोकाकाशनी विवक्षावडे असरव्याता प्रमाण
वालु छे ॥ ४० ॥ कालथी ते आकाश शाश्वतु छे, तथा जा
वथी वर्णादिकथी रहित छे, तेम गुणथी तेने जिनेश्व
रोए अवगाहगुणवालु कहेल छे ॥ ४१ ॥ जेमके साकरने
जेम दूध, तथा अग्निने जेम लोहादिकनो गोळो, तेम
सर्व पदार्थोना आकाशने हेतुपणाने धारण करे छे ॥४२॥
युग्म ॥ वळी जे के —परमाणुआदिक एक द्रव्यवडे पण जे
टलो आकाशप्रदेश पुराय छे, तेटलोज ते बेवडे अने त्रणव
डे पण पुराय छे ॥ ४३ ॥ वळी आकाशना तेवाज एक प्र
देशमा (परमाणुआदिक) सो द्रव्यो पण माय, सोक्रोड प
ण माय, अने हजारक्रोड पण माय ॥ ४४ ॥ आकाशनो अ
वगाहस्वभाव होवाथी ते मळतु तेने मळ्युं छे, अने पुद्गलो

॥ ४५ ॥ द्वयोरपि क्रमाद्दृष्टांतो—दीप्रदीपप्रकाशेन । यथाऽ
पवरकोदरं ॥ एकेनापि पूर्यते त–च्छतमप्यत्र माति च ॥४६॥
तथा—विशल्यौषधसामर्थ्या–त्पारदस्यैककर्षके ॥ सुवर्णस्य क
र्षशत । मील्ये कर्षाधिक न तत् ॥ ४७ ॥ पुनरौषधसामर्थ्या–
त्तद्द्वय जायते पृथक् ॥ सुवर्णस्य कर्षशत । पारदस्यैककर्षक
॥ ४८ ॥ इत्यर्थलो भगवतीशतक १३ उ० ४ वृत्तौ ॥ किंच—
धर्मास्तिकायस्तद्देश–स्तत्प्रदेश इति त्रय ॥ एव त्रय त्रय
दोष–मधर्माऽऽस्तिकाययो ॥ ४९ ॥ तत्रास्तिकाय सकल–
स्वप्रदेशात्मको भवेत् ॥ कियन्मात्राशरूपाश्च । तस्य देशा प्र-

परिणाम विचित्र छे, माटे तेम थवु युक्तिवालु छे ॥ ४५ ॥
तेउं बन्नेना अनुक्रमे दृष्टांतो नीचेप्रमाणे छे—जेम एक एवा
पण तेजस्वी दीपकना प्रकाशवडे ओरडानी अदरनो जाग ज
राय छे, तेम तेमा सो दीपकोनो प्रकाश पण समाइ जाय छे
॥ ४६ ॥ वळी–औषधिना सामर्थ्यथी एककर्ष पारामा सोक
र्ष सुवर्ण समाय छे, तथा तेने तोलवाथी ते एककर्षथी अधि
क थतु नथी ॥ ४७ ॥ वळी औषधिना सामर्थ्यथी ज्यारे ते
ठे बन्ने जूदा थाय छे, त्यारे सुवर्ण सोकर्ष थाय छे, अने पा-
रो एक कर्ष थाय छे ॥ ४८ ॥ उपरनो अभिप्राय भगवतीना
१३ मा शतकना उद्देशा ४ नी वृत्तिमा कह्यो छे वळी–धर्मा-
स्तिकाय, तेना देशो अने तेना प्रदेशो एम त्रण भेदो छे, अ-
ने एवीजरीते अधर्मास्तिकाय तथा आकाशास्तिकायना पण
त्रण त्रण भेदो छे ॥ ४९ ॥ त्या जे अस्तिकाय छे ते सघळा
पोताना प्रदेशरूप छे, अने तेना केटलाक अंशरूप देशो क

कीर्त्तिता ॥ ५० ॥ स्कंदंति शुष्यति पुद्गलविचटनेन, धीयते च पुष्यते पुद्गलचटनेनेति स्कधा । ' पृष्टोदरादय ' इतिरूप निष्पत्ति इति प्रज्ञापनावृत्तौ व्युत्पादितत्वादेते स्कधव्यपदेश नार्हंति, अत एव सूत्रे प्राय ' धम्मत्थिकाए धम्मत्थिकायस्स देसे ' इत्याद्येव श्रूयते ॥ नवतत्वावचूरौ तु चतुर्दशरज्ज्वात्मके लोके सकलोऽपि यो धर्मास्तिकाय , स सर्व स्कध कथ्यते इत्युक्तमिति ज्ञेय

निर्विभागा विभागाश्च । प्रदेशा इत्युदाहृता ॥ ते चाः नंतास्तृतीयस्या–सख्येया आद्ययोर्द्वयो ॥ ५१ ॥ अनतेश्चागुरुलघु–पर्याये सश्रिता इमे ॥ त्रयोऽपि यदमूर्त्तेषु । सभवत्येत

हेला ले ॥ ५० ॥ पुद्गलना विचटने करीने जेउं सूकाय छे, तथा पुद्गलना चटने करीने जेउं पोषाय छे तेउं ' स्कधो ' कहेवाय ' पृषोदरादय ' ए सूत्रवडे तेनु रूप थयु छे, एवीरीते प्रज्ञापनासूत्रनी वृत्तिमा तेनी व्युत्पत्ति करेली होवाथी ते उ स्कधना नामने लायक थता नथी आथी करीनेज सूत्रमा प्राये करीने धर्मास्तिकाय, धर्मास्तिकायना देशो ' इत्यादिक पाठज देखाय छे ॥ अने नवतत्वनी अवचूरीमा तो चौदराजलोकमा जे सघळो धर्मास्तिकाय छे, ते सघळो स्कध कहेवाय छे, एम कहेल छे, एम जाणवु

जेना भागो न थइ शके, तेवा विभागोने प्रदेशो कहेला छे, तेउं त्रीजा आकाशास्तिकायना अनतो छे, अने पहेला बन्नेना एटले धर्मास्तिकायना अने अधर्मास्तिकायना असख्याता छे ॥ ५१ ॥ वळी आ त्रणे अनत एवा अगुरुलघुपर्या

न्त रि ॥ ५२ ॥ अथ जीवास्तिकायस्य । स्वरूप वच्मि तस्य च ॥ चेतनालक्षणो जीव । इति सामान्यलक्षण ॥ ५३ ॥ म तिश्रुतावधिमनः–पर्यायकेवलान्यपि ॥ मत्यज्ञान श्रुताऽज्ञान । विभगज्ञानमित्यपि ॥ ५४ ॥ अचक्षुश्चक्षुरवधि–केवलदर्शनानि च ॥ द्वादशामी उपयोगा । विशेषाज्जीवलक्षण ॥ ५५ ॥ उ पयोगविना को पि । जीवो नास्ति जगत्त्रये ॥ अक्षरानतभा- गो य–द्व्यक्तो निगोदिनामपि ॥ ५६ ॥ त चाक्षरानतभाग– मपि त्रैलोक्यवर्त्तिन ॥ न शक्नुवन्त्यावरितु । पुद्गला कर्मता गता ॥ ५७ ॥ एषो प्याव्रियते चेत्त–स्याज्जीवाजीवयोर्न भि त् ॥ अक्षरमिह साकारे-तरोपयोगलक्षण ॥ ५८ ॥ रवेर्यथा

योगथी सश्रित थयेला छे. केमके अमूर्तोमा तेओज सत्तावे छे ॥ ५२ ॥ हवे जीवास्तिकायनु किंचित् स्वरूप कहीये छीये चेतना ज लक्षण जेनु एवो जीव छे, ए तेनु सामान्य लक्षण छे ॥ ५३ ॥ वळी मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मन प र्यवज्ञान, अने केवलज्ञान, तेमज मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, विभगज्ञान, ॥ ५४ ॥ तथा अचक्षुदर्शन, चक्षुदर्शन अवधि दर्शन अने केवलदर्शन ए बारप्रकारना उपयोगरूप जीवनु विशेषलक्षण छे ॥ ५५ ॥ या त्रणे जगतोमा उपयोगविनानो कोइ पण जीव नथी केमके अक्षरनो अनतमो भाग तो नि गोदना जीवोना पण खुल्ला छे ॥ ५६ ॥ त्रणे लोकमा रहेला एवा कर्मपुद्गलो ते अक्षरना अनतमा भागने पण आवरवाने शक्तिवान थता नथी ॥ ५७ ॥ अने ते भाग पण जो कदाच आवरवामा आवे तो जीवअजीवनो भेद रहे नहि अने अ

तिसाडान्न–छन्नस्यापि नवेत्प्रना ॥ कियत्यनावृत्ता रात्रि–दि नाऽनेदोऽन्यथा नवेत् ॥ ५९ ॥ इत्र चाल्पीयसी ज्ञान–मात्रा द्यसमये नवेत् ॥ अपर्याप्तनिगोदाना । सूक्ष्माणा क्रमतस्ततः ॥ ६० ॥ शेषैकाद्यक्षत्रिचतु –पचाक्षादिषु मात्रया ॥ नेंद्रिययोग–लब्धिवृद्धिव्यपेक्षया ॥६१॥ क्षयोपशमवैचित्र्या– नानारूपाणि बिभ्रती ॥ सर्वज्ञेयग्राहिणी स्या–द्घातिकर्मक्षये ण सा ॥ ६२ ॥ नन्वेवमात्मनो ज्ञान । यदि लक्षणमुच्यते ॥ अनेद स्यात्तदनयो । साक्षारूपनयोरिव ॥ ६३ ॥ एव चास्य सदा ज्ञान–मिष्यतेऽखिलवस्तुग ॥ ज्ञानरूपो न जानाती–

क्षर तो साकार अने निराकार उपयोगरूप लक्षणवाळो छे ॥ ॥ ५८ ॥ जेमके अति घाटा वादळाओथी ढंकायेला एवा पण सूर्यनी, केटलीक कांति अनाछादित रहे छे, अने जो तेम न होय तो रात्रिदिवसमा नेद रहे नही ॥ ५९ ॥ आ अतिअल्प एवी पण ज्ञानमात्रा सूक्ष्म अपर्याप्तनिगोदोने पहेले समये होय छे, अने पछी अनुक्रमे ॥ ६० ॥ बाकीना एकेंद्रि, बेंद्रि, त्रेंद्रि, चोंद्रि अने पचेंद्रिओनेविषे, वृद्धि पामता एवा इंद्रिय अने योगोनी प्राप्ति तथा वृद्धिनी अपेक्षावाळी मात्राए करी ने ॥ ६१ ॥ क्षयोपशमनी विचित्रताथी विविधप्रकारनां रूपोने धारण करती एवी ते ज्ञानमाला, घातिकर्मोना क्षये करीने सर्वज्ञपणाने ग्रहण करनारी थाय ॥ ६२ ॥ अहीं शका करे छे के, एवीरीते आत्मानु लक्षण ज्यारे ज्ञान कहेवामा आवे, त्यारे जेम गलकबल अने वृषननो, तेम ज्ञान अने आत्मानो अनेद थाय ॥ ६३ ॥ एवीरीते ते आत्माने हमेशा सर्वपदा-

स्येतद्युक्तिसह न यत् ॥ ६४ ॥ कथ च ज्ञानरूपस्या—त्मन स्यु सशयस्तथा ॥ अव्यक्तबोधाऽबोधौ च । किचिद्बोधविपर्यया ॥ ६५ ॥ अत्रोच्यते—सत्यप्यस्य चिदात्मत्वे । नोपयोगो निरतर ॥ जयत्यावरणीयाना । कर्मणा वशत खलु ॥ ६६ ॥ तथाहि–आत्मा सर्वप्रदेशेषु । स्वस्वाशानष्ट मध्यगान् ॥ प्रकम्प्यमानोदकन–स्सदा विपरिवर्त्तते ॥ ६७ ॥ तत स चिरमेकस्मि–न्न वस्तुन्युपयुज्यते ॥ अर्थांतरोपयुक्त स्या-च्चपल कृकलासवत् ॥ ६८ ॥ उत्कर्षेणोपयोगस्य । कालोऽप्यातर्मुहूर्त्तिक ॥ उपयोगातर याति । स्वभावात्तदनतर ॥ ६९ ॥ न सर्वमपि

थोनु ज्ञान कहेवामा आवे, अने ज्ञानरूप एवो ते आत्मा जाणे नहि, ए युक्तिवाळु नथी ॥ ६४ ॥ वळी ज्ञानरूप आत्माने सशय, अप्रगटज्ञान अज्ञान, किंचिद् ज्ञान तथा विपरीत ज्ञान पण केम थाय? ॥ ६५ ॥ हवे ते शकाने दूर करवामाटे अहीं कहे छे—आत्माने ज्ञानरूपपणु होते छते पण, आवरणीय कर्मोना वशथी तेने निरतर उपयोग होतो नथी ॥ ६६ ॥ ते कहे छे—आत्मा छे ते मध्यना आठ प्रदेशोने छोडीने सर्व प्रदेशोनेविषे उकळता पाणीनीपेठे हमेशा उथलपाथल थया करे छे ॥६७॥ अने तेथी ते चिरकाळसुधि एक वस्तुमा उपयोगवाळो रहेतो नथी, परतु सरटनीपेठे चपल थयोथको बीजा बीजा पदार्थोमा उपयोगवाळो थाय छे ॥ ६८ ॥ उपयोगनो काळ पण उत्कृष्टो अतर्मुहूर्त्तनो छे अने त्यारपछी स्वभावथी (आत्मा) बीजा उपयोगमा जाय छे ॥ ॥ ६९ ॥ जेम वादळाओथी आच्छादित थयला सूर्यनी कांतिने

वेत्येप। प्राणी कर्मावृतो यथा ॥ नार्कस्याभ्राभिभूतस्य। प्रस रत्यभित प्रभा ॥ ३० ॥ संशयाव्यक्तबोधाद्या। अप्यस्य कर्मणा वशात् ॥ कुर्वता ज्ञानवैचित्र्य। क्षयोपशमभेदत ॥३१॥ किंच—आभोगानाभोगो—द्भववीर्यवतो यदा क्षयोपशम ॥ लब्धिकरणानुरूप। तदात्मनो ज्ञानमुद्भवति ॥ ३२ ॥ वीर्यापगमे च पुन-स्तदेव कर्मावृणोत्यपाकीर्णं ॥ शैवलजालमिवाम्भो-दर्पणमिव विमलित पक ॥ ३३ ॥ अथ प्रकृत—द्विधा भवंति ते जीवा। सिद्धससारिभेदत ॥ सिद्धा पचदशविधा-स्तीर्थाऽतीर्थादिभेदत ॥ ३४॥ यदाहु — जिण अजिण तित्थ तित्था। गिहि अन्न सलिंगथीनरनपुसा ॥ पत्तेय सयबुद्धा।

चोतरफ फेलाती नथी, तेम कर्मोथी आच्छादित थयेलो आ प्राणी सघलु जाणी शकतो नथी ॥ ३० ॥ क्षयोपशमना भेदथी ज्ञाननी विचित्रताने करता एवा कर्मोना वशथी आत्माने संशय तथा अप्रकटबोधादिक थाय छे ॥ ३१ ॥ वळी—जाणता तथा अजाणता उत्पन्न थयेल छे वीर्य जेने, एवा आत्माने ज्यारे क्षयोपशम थाय छे, त्यारे शक्तिरूप अने कार्यपरत्वारूप ज्ञान तेने उत्पन्न थाय छे ॥ ३२ ॥ अने ज्यारे ते वीर्य चाल्यु जाय छे, त्यारे तेज दूर करेल कर्म, शेवाळनो समूह जेम पाणीने, तथा कादव जेम निर्मल दर्पणने, तेम आत्माने आवरी मूके छे ॥ ३३ ॥ हवे चालती वात कहे छे—ते जीवो सिद्ध अने ससारी, एम बे प्रकारना छे, तेमा तीर्थसिद्ध तथा अतीर्थसिद्ध इत्यादिक भेदोथी सिद्धो पदर प्रकारना छे ॥ ३४ ॥ कह्यु छे के—जिनसिद्ध १, अजिनसि-

बुद्धबोधितकणिक्का य ॥ १ ॥ जीवतीति स्मृता जीवा । जीवन प्राणधारण ॥ ते च प्राणा द्विधा प्रोक्ता । द्रव्यभावविभेदत ॥ ७५ ॥ सिद्धानामिन्द्रियोच्छ्वासा-दय प्राणा न यद्यपि ॥ ज्ञानादिभावप्राणाना । योगाज्जीवास्तथाप्यमी ॥ ७६ ॥ अलोकस्खलिता सिद्धा । लोकाग्रे च प्रतिष्ठिता ॥ इह सत्यज्य देहादि । स्थितास्तत्रैव शाश्वता ॥ ७७ ॥ ते ज्ञानावरणीयाद्यै-र्मुक्ता कर्मभिरष्टभि ॥ ज्ञानदर्शनचारित्रा-द्यनताष्टकसयुता ॥ ७८ ॥ तथोक्त गुणस्थानक्रमारोहे अनत केवल

द्ध २, तीर्थसिद्ध ३, अतीर्थसिद्ध ४, गृहिलिंगसिद्ध ५, अन्यलिंगसिद्ध ६, स्वलिंगसिद्ध ७, स्त्रीलिंगसिद्ध ८, पुरुषलिंगसिद्ध ९, नपुसकलिंगसिद्ध १०, प्रत्येकबुद्धसिद्ध ११, स्वयबुध्ध सिध्ध १२, बोधबोधितसिध्ध १३, एकसिध्ध १४, अने अनेक सिध्ध १५ (ए पदर सिध्धोना भेदो छे) जेउं जीवे छे तेउं जीवो कहेवाय छे, अने जीवबु एटले प्राण धारण करवा, ए प्राणो द्रव्य अने भावरूप वे प्रकारना छे ॥ ७५ ॥ सिध्धोने जो के इन्द्रिउं अने श्वासोश्वासरुप (द्रव्य) प्राणो नथी, तोपण ज्ञानादिक भावप्राणोना योगथी तेउं जीवो कहेवाय छे, ॥ ७६ ॥ अलोकवडे स्खलित थयेला सिध्धो लोकाग्रे रहेला छे, तथा शरीरादिकने अहीं छोडीने त्याज शाश्वता रहेला छे ॥ ७७ ॥ तेउं ज्ञानावरणीयआदिक आठे कर्मोवडे रहित थया छे, तथा ज्ञान, दर्शन अने चारित्रआदिक आठ अनत वस्तुउंवडे युक्त थया [illegible] ७८ [illegible] माटे गुणस्थानकक्रमारोहमा कह्यु छे के—ज्ञानावरणना क्षयथी अनतकेवल

ज्ञान । ज्ञानावरणसदयात् ॥ अनतं दर्शन चापि । दर्शनाव
रणसदयात् ॥ ७९ ॥ क्षायिके शुक्लसम्यक्त्व-चारित्रे मोह
निग्रहात् ॥ अनते सुखवीर्यं च । वेद्यविघ्नक्षयात्क्रमात् ॥८०॥
आयुष क्षीणभावत्वात् । सिद्धानामक्षया स्थिति ॥ नामगो
त्रक्षयादेवा-मूर्त्तानतावगाहना ॥ ८१ ॥ रोगमृत्युजराद्यर्त्ति-
हीना अपुनरुद्भवा ॥ अभावात्कर्महेतूना । दग्धे बीजे हि ना
कुर ॥ ८२ ॥ यावन्मात्र नरक्षेत्र । तावन्मात्र शिवास्पद ॥ या
यत्र म्रियते तत्रै वोर्ध्वं गत्वा स सिद्धति ॥ ८३ ॥ उत्पत्यो
र्ध्वं समश्रेण्या । लोकातस्तैरलकृत ॥ यत्रैकस्तत्र तेऽनता ।

लज्ञान, तथा दर्शनावरणना क्षयथी अनतदर्शन थाय छे ॥
॥ ७९ ॥ मोहना विनाशथी क्षायिक एवा शुध्धसम्यक्त्व अ
ने चारित्र थाय छे, अने वेदनीय तथा अतरायना क्षयथी
अनुक्रमे अनतसुख अने अनतवीर्य थाय छे ॥ ८० ॥ आयु
कर्म क्षीण थवाथी सिध्धोनी अक्षय स्थिति थाय छे, तथा
नामकर्म अने गोत्रकर्मना क्षयथीज अमूर्त्त अने अनत अ
वगाहना थाय छे ॥ ८१ ॥ वळी कर्महेतुउना अभावथी रो
ग मृत्यु तथा जराआदिक दुखथी रहित थवाथी, तेउने
फरीने जन्म लेवो पडतो नथी, केमके बीज बळी जवाथी अ
कुरो उत्पन्न थतो नथी ॥ ८२ ॥ जेवडु आ मनुष्यक्षेत्र छे,
तेवडुज मोक्षनु स्थानक छे, माटे जे ज्यां मृत्यु पामे छे, ते
त्याज उचे जइ सिध्ध थाय छे ॥ ८३ ॥ ते सिध्धो समश्रेणि
वडे उचे चडे छे, तथा तेउवडे लोकात शोभी रह्यो छे, वळी
जे जगोमा एक सिध्ध होय छे ते जगोमा तेउ अनता पण

निर्बाधा सुखमासते ॥ ७४ ॥ तथोक्तं तत्वार्थभाष्ये—कृत्स्न-कर्मक्षयादूर्ध्वं । निर्वाणमधिगछति ॥ यथा दग्धेधनो वह्नि-र्निरुपादानसंततिः ॥ ७५ ॥ तदनंतरमेवोर्ध्व-मालोकांतात्स गछति ॥ पूर्वप्रयोगाऽसंगत्व-बंधछेदोर्ध्वगौरवैः ॥ ७६ ॥ कुलालचक्रे दोलायां–मिषौ चापि यथेष्यते ॥ पूर्वप्रयोगात्कर्मेह । तथा सिद्धिगतिः स्मृता ॥ ७७ ॥ मृल्लेपसंगनिर्मोक्षा–द्यथा दृष्टाप्स्वलाबुनः ॥ कर्मसंगविनिर्मोक्षा–त्तथा सिद्धिगतिः स्मृता ॥ ७८ ॥ एरंडयंत्रपेडासु । बंधछेदाद्यथा गतिः ॥ कर्मबंधनविछेदात् । सिध्धस्यापि तथेष्यते ॥ ७९ ॥ व्याघ्रपादवीजब

बाधारहित सुखेथी रही शके छे ॥ ७४ ॥ तत्वार्थभाष्यमां पण कहेल छे के—बळी गयेल छे इंधन (काष्ट आदिक) जेमांथी, एवो उपादाननी संततिविनानो जेम अग्नि, तेम सर्व कर्मोनो क्षय थयाबाद आत्मा निर्वाण पामे छे ॥ ७५ ॥ अने तेवारपछी पूर्वप्रयोग, असंगपणु, बंधनछेद तथा ऊर्ध्वगौरव एटले गतिपरिणामे करीने ते आत्मा छेक लोकांतसुधि उंचे जाय छे ॥ ७६ ॥ कुंभारना चक्रमां, हींचोळामां, तथा बाणमां पूर्वप्रयोगथी जेम क्रिया देखायेली छे, तेम सिद्धिमां गमन जाणवु ॥ ७७ ॥ माटीना लेपनो संग मूकावाथी पाणीमां जेम तुंबडु तरी आवे छे, तेम कर्मोनो संग मूकावाथी सिद्धिगति थाय छे ॥ ७८ ॥ एरंडमां यंत्रमां अने पेडापुटमां बंधनना छेदथी जेम ऊर्ध्वगति थाय छे तेम कर्मबंधनना छेदथी सिद्धनी पण गति थाय छे ॥ ७९ ॥ एरंडबीजना बंधनछेदथी यंत्रबंधनछेदथी तथा पेडाबंधनना छेदथी जेम

धनछेदाद्यत्रवधनछेदात्पेमावंधनछेदाच्च गतिर्दृष्टा मिंजाकाष्टपे
मापुटानामेवं कर्मबधविछेदात्सिद्धस्य गतिरिति जाव ॥ ऊ
र्ध्वगौरवधर्माणो । जीवा इति जिनोत्तमैः ॥ अधोगौरवधर्मा
ण । पुद्गला इति चोदितं ॥ ए० ॥ ऊर्ध्वगमन एव गौरवं
धर्म स्वजावो जीवानां, पुद्गलास्त्वधोगमनधर्माण इति सर्वज्ञ
वचनमिति जाव ॥ यथाधस्तीर्यगूर्ध्वं च । लोष्टवाय्वग्निवीत
य ॥ स्वजावत प्रवर्तते । तथोर्ध्वगतिरात्मन ॥ ए१ ॥ अ
तस्तु गतिवैकृत्य-मेषा यदुपलभ्यते ॥ कर्मण' प्रतिघाताच्च ।
प्रयोगाच्च तदिष्यते ॥ ए२ ॥ अधस्तिर्यगथोर्ध्वं च । जीवाना
कर्मजा गति ॥ ऊर्ध्वमेव तु तध्दर्मा । जवति क्षीणकर्मणां

मिंजा, काष्ट अने पेमापुटनु ऊर्ध्वगमन थाय ठे, तेम कर्म-
वधनना ठेदथी सिद्धनी ऊची गति थाय ठे, एवो जावार्थ
जाणवो जिनेश्वरोए कह्यु ठे के, जीवो ऊर्ध्वगतिपरिणामवा-
ळा ठे, अने पुद्गलो अधोगतिपरिणामवाळा ठे ॥ए०॥ ऊचे
गमन करवु, एज जीवोनो धर्म एटले स्वजाव ठे, अने पुद्गलो
ठे ते अधोगमन करवाना स्वजाववाळा ठे, एवु सर्वज्ञनु वचन
ठे, एवो जाव जाणवो ॥ जेम पत्थर, वाजित्रनाद तथा अ-
ग्निनी शिखा अनुक्रमे नीचे, तीर्ठी तथा ऊची प्रवर्ते ठे, तेम
आत्मानी गति ऊंची थाय ठे ॥ ए१ ॥ परतु आत्माउनी ग-
तिमा जे विकार जणाय ठे, ते कर्मना प्रतिघातथी तथा प्र-
योगथी जणाय ठे ॥ ए२ ॥ जीवोनी नीची तीर्ठी अने जे ऊ-
ची गति थाय ठे, ते तो कर्मोथी थाय ठे, अने तेउनी जे
स्वाजाविक ऊची गति, ते तो जेउना कर्मो क्षीण थया ठे, ते-

॥ ७३ ॥ तत्रापि गच्छत सिध्धि । सयतस्य महात्मन ॥ सर्वे-
र्गेनिर्याति । चेतनस्तनुपञ्जरात् ॥ ७४ ॥ तदुक्त स्थानाग
पचमस्थानके—पचविहे जीवस्स णिज्जाणमग्गे पं त पाएहि,
उरुहि उरेण, सिरेण, सव्वगेहिं ॥ पाएहि निज्जायमाणे नि
रतगामी भवति, उरुहिं निज्जायमाने तिरियगामी भवति,
उरेण निज्जायमाणे मणुयगामी भवति, सिरेण निज्जायमाणे
देवगामी भवति, सव्वगेहि णिज्जायमाणे सिध्धिगतिपज्जव-
साणे पन्नत्ते भवोपग्राहिकर्मांत—क्षण एव स सिध्यति ॥ उ
ऋष्वस्पृशद्गत्या । ह्यचित्या शक्तिरात्मन ॥ १ ॥ अत्र च अ
स्पृशती सिध्यतरात्मप्रदेशान् गतिर्यस्य सोऽस्पृशद्गति , अत
रात्मप्रदेशस्पर्शने हि नैकेन समयेन सिध्धिरिष्यते, च तत्रैक

ळेनी थाय छे ॥ ७३ ॥ तेमाटे स्थानागसूत्रना पाचमा स्थान-
कमा कहेल छे के—जीवने निकळवाना पाच मार्गो छे पग
थी, उरुथी, हृदयथी, मस्तकथी अने सर्व अगोथी (जीव
निकळे छे) जीव जो पगथी नीकळे, तो नरकगामी थाय,
जो उरुथी नीकळे तो तिर्यचगामी थाय, जो हृदयथी निक-
ळे तो मनुष्यगामी थाय. जो मस्तकथी निकळे तो देवगामी
थाय अने जो सर्व अगोथी निकळे तो सिद्धिगतिमा जाय,
एम कहेल छ ॥ भवोपग्राही कर्मोनो ज्यारे अत आवे तेज
क्षणे अस्पर्शगतिवडे ऊच चमतोयको ते सिद्ध थाय छे, के
मके आत्मानी शक्ति अचित्य छे ॥ १ ॥ अहीं सिद्धक्षेत्रनी व
च रहेला प्रदेशोने नहि स्पर्श करनारी जेना गति छे ते अ
स्पृशद्गति ' कहेवाय कमके जो वच्चे रहेला प्रदेशोने स्पर्श

एव समय , अतोतराले समयातरस्याऽभावादंतरालप्रदेशाना मसस्पर्शनमित्योपपातिकवृत्तौ अवगाढप्रदेशेभ्योऽपराकाशप्र देशास्त्वस्पृशन् गच्छतीति महाभाष्यवृत्तौ यावत्स्वाकाशप्रदेशे ष्विहावगाढस्तावत एव प्रदेशानूर्ध्वमप्यवगाहमानो गच्छती ति पचसग्रहवृत्तौ तदत्र तत्त्व केवलिगम्य

एकस्मिन् समये चोर्ध्व-लोके चत्वार एव ते ॥ सिध्य- न्त्युत्कर्षतो दृष्ट-मधोलोके मतलय ॥ ८५ ॥ विशतिर्द्वाविंशति- श्च । चत्वारिंशदिति स्फुट ॥ उत्तराध्ययने सग्र-हण्या च सि- द्धप्राभृते ॥ ८६ ॥ ' वीस अहे तहेवेति ' उत्तराध्ययने जी-

---

करे तो एक समयमा सिद्धि थाय नहि, अने सिद्धि थवानो तो एकज समय छे, आथी करीने वच्चे बीजा समयनो अ- भाव होवाथी वच्चेना प्रदेशोने नहि स्पर्शवापणु कहेल छे एम उवाइसूत्रनी वृत्तिमा कहेल छे अवगाढकरेला प्रदेशो शिवायना बीजा आकाशप्रदेशोने नही स्पर्शतोथको जाय छे, एम महाभाष्यनी वृत्तिमा कहेल छे जेटला अहीं पोताना आकाशप्रदेशोनी अंदर अवगाहीने रहेल छे,, तेटला प्रदेशो- ने ऊचे पण अवगाहतोथको जाय छे, एम पचसग्रहनी वृत्ति- मा कहेल छे, माटे अहीं तत्त्व शु छे ते केवलिमहाराज जाणे

ऊर्ध्वलोकमा एक समये उत्कृष्टा चारज सिद्धे छे, अने अधोलोकमाटे त्रण मतो छे ॥ ८५ ॥ उत्तराध्ययनमा वीस कह्या छे, सग्रहणीमा बावीस कह्या छे, अने सिद्धप्राभृतमा चालीस कह्या छे ॥ ८६ ॥ अधोलोकमा वीस सीझे, एम उ- त्तराध्ययनमा जीवाजीवविभक्त्यध्ययनमा कह्यु छे ऊर्ध्वलोक-

वाजीवविजयत्यध्ययने 'उड्डोतिरियलोए चउवावीसहसय' इति समहृण्या 'वीस पुहुत्त अहोलोए' इति सिद्धप्राभृते, तट्टीकाया विंशति पृथक्त्व हे विंशती ॥ इति ॥ अष्टोत्तरश-त तिर्य-ग्लोके च द्वौ पयोनिधौ ॥ नदीनदादिके शेष-जले चोत्कर्षतस्त्रय ॥९७॥ विंशतिश्चैकविजये । चत्वारो नदने वने ॥ पण्डके द्वावष्टशत । प्रत्येक कर्मभूमिषु ॥ ९८ ॥ प्रत्येक सहृ-रणता । दशाऽकर्ममहीष्वपि ॥ पचचापशतोच्चौ द्वौ । चत्वारो द्विकरागका ॥ ९९ ॥ जघन्योत्कृष्टदेहाना । मानमेतन्निरूपित मध्यागास्त्वेकसमये । सिध्यत्यष्टोत्तर शत ॥ १०० ॥ उत्सर्पि

मा अधोलोकमा अने तिर्यग्लोकमा अनुक्रमे चार, वावीस अने एकसोने आठ सीधे, एम समहृणीमा कहेल छे वीसपृथकत्व एटले (चालीस) अधोलोकमा सीधे, एम सिद्धप्राभृतमा कहेल छे वीस पृथकत्व एटले वे वीस अर्थात् चालीस, एम तेनी टीकामा कहेल छे ॥ तिर्यग्लोकमा एकसोआठ समुद्रमा वे, अने नदी तथा नदादिकना वाकीना जळमा उत्कृष्टा त्रण सीधे ॥ ९७ ॥ एक विजयमा वीस, नदनवनमा चार, पण्डकवनमा वे, अने दरेक कर्मभूमिओमा एकसोने आठ सीधे ॥ ९८ ॥ (देवताआदिकना) सहृरणथी दरेक अकर्मभूमिमा दश सीधे वळी पाचसो धनुष्यनी कायावाळा उत्कृष्टा वे सीधे, अने वे हाथनी कायावाळा चार सीधे ॥ ९९ ॥ एवीरीते उत्कृष्ट अने जघन्य शरीरवाळाओनु मान कह्यु, अने मध्यम शरीरवाळा एक समये एकसोने आठ सीधे ॥१००॥ उत्सर्पिणीना त्रीजा अने चोथा आरामा उत्कृष्टा एकसोने

ण्यवसर्पिण्यो-स्तार्तीयिकतुरीययो ॥ अरयोरष्टसहितं । सि
ध्यत्युत्कर्षत शतं ॥ १ ॥ यत्त्वस्या अवसर्पिण्यास्तृतीयारकप्र
ते श्रीऋषभदेवेन सहाष्टोत्तरं शतं सिद्धास्तदाश्चर्यमध्येतर्भव
तीति समावेश ॥ विंशतिश्चावसर्पिण्या । सिध्यन्ति पञ्चमेऽ
रके ॥ उत्सर्पिण्यवसर्पिण्यो । शेषेषु दश सङ्गता ॥ २ ॥ पुंवे
देभ्य सुरादिभ्य-श्च्युत्वा जन्मन्यनन्तरे ॥ भवंति पुरुषा के
चित् । स्त्रिय केचिन्नपुंसका ॥ ३ ॥ स्त्रीभ्योऽपि देव्यादिभ्य
स्यु-स्त्रेधा त्रेधा महीस्पृश ॥ क्लीबेभ्यो नारकादिभ्यो—ऽप्येव
स्युर्मनुजास्त्रिधा ॥ ४ ॥ नवस्वेतेषु भंगेषु । पुंभ्य स्यु पुंस्त्वा
दि वे ॥ सिद्धान्त्यष्टोत्तरशतं । तेऽन्ये दशदशाखिला ॥ ५ ॥
द्वयान्ननिपुनेपथ्या—श्चत्वारो एकवेषका ॥ सिद्धान्त्यष्टोत्तर

शतं सीझे छे ॥ १ ॥ वळी आ अवसर्पिणीना त्रीजा आरा
ने अंते श्रीऋषभदेवप्रभुनी साथे जे एकसोने आठ सीध्या छे,
तेनो आश्चर्यनी अंदर समावेश थाय छे एम समाधान कर
वु ॥ अवसर्पिणीना पांचमा आरामा वीस सीझे छे, अने उ
त्सर्पिणी तथा अवसर्पिणीना बाकीना आराओमा दश दश सीझे
छे ॥ २ ॥ पुरुषवेदवाळा देवादिकथी चवीने बीजा जन्ममां के
टलाएक पुरुष [illegible] केटलाएक स्त्री तथा केटलाएक नपुंसको थाय
छे ॥ ३ ॥ [illegible] स्त्रीवेदवाळा देव्यादिकथी तथा नपुंसकवेदवाळा
[illegible] नारकीओ [illegible] त्रण प्रकारना मनुष्यो थाय
[illegible] पुरुषवेदथी पुरुषो
[illegible] बाकीना [illegible]
[illegible] अन्यलिंग [illegible]

शत । मुनिनेपथ्यधारिण ॥ ६ ॥ विंशतिर्योषित ऽिच । पु-
मांसोऽष्टोत्तर शत ॥ एकस्मिन् समये क्लीवा । सिध्यन्ति द-
श नाधिका ॥ ७ ॥ एकसमये अष्टोत्तरशतसिद्धियोग्यतासग्र
ह्वर्ध्व—तिर्यग्लोके क्षपितकलुषा कर्मभूमिस्थलेषु । जाता वै-
मानिकपुरुषतो मध्यमागप्रमाणा ॥ सिद्ध्यन्त्यष्टाधिकमपि श-
त साधुवेषा पुमास-स्तार्त्तीयीके नियतमरके चित्त्यता वा तु-
रीये ॥८॥ यत्रैको निर्वृत सिद्ध-स्तत्रान्ये परिनिर्वृता ॥ अ-
नता नियमाल्लोक-पर्यंतस्पर्शिन समे ॥ ९ ॥ अयमर्थ —स
पूर्णमेकसिद्धस्या-वगाढक्षेत्रमाश्रिता ॥ अनता पुनरन्ये च ।
तस्यैकैक प्रदेशक ॥ १० ॥ समाक्रम्यावगाढा स्यु । प्रत्येक

मुनिलिंगे एटले स्वलिंगे एकसोआव सीधे ले ॥ ६ ॥ वळी
एक समये स्त्रीलिंगे वीस, पुरुषलिंगे एकसो आठ तथा नपु-
सकलिंगे उत्कृष्टा दश सीधे ले, परतु तेथी अधिक सीधता
नथी ॥ ७ ॥ एक समये एकसो आठनी सिद्धिना योग्यपणा-
नो सग्रह नीचेप्रमाणे ले—नष्ट करेल ले मलीनता जेउए एवा
एकसो आठ, तिर्छालोकमा, कर्मभूमिउमा, वैमानिकपुरुषवेद-
थी उत्पन्न थयेला, मध्यमअगना प्रमाणवाळा, साधुवेषधारी
पुरुषो तथा वीजा अने चोथा आरामा निश्चयें करीने सिद्ध
थाय ले ॥ ८ ॥ ज्या एक सिद्ध थयेल ले, त्या वीजाउ पण
निश्चयें करीने अनता सिद्ध थया ले, अने तेउ सघला लो
कातने स्पर्श करनारा ले. ॥ ९ ॥ तेनो जावार्थ नीचेप्रमाणे
जाणवो—एक सिद्धना सपूर्ण अवगाढक्षेत्रने अनता सिद्धो
आश्रीने रहेला ले, अने वली वीजाउ तेना एकेक प्रदेशने

तेऽप्यनतका ॥ एवं परे द्वित्रिचतु-पंचाद्यशाभिवृद्धित
॥ ११ ॥ तथा—सिद्धावगाढक्षेत्रस्य । तस्यैकैक प्रदेशक ॥ व
क्त्वा स्थितास्तेऽप्यनता । एव द्व्यादिप्रदेशकान् ॥ १२ ॥
च—प्रदेशवृद्धिहानिभ्या । येऽवगाढा अनतका ॥ पूर्णाव
वगाढेभ्य । स्युस्तेऽसंख्यगुणाधिका ॥ १३ ॥ ततश्च—
सिद्ध प्रदेशै स्वै । समग्रैरतिनिर्मलै ॥ सिद्धाननतान् स्
ति । व्यवगाढे परस्पर ॥ १४ ॥ तेभ्योऽसंख्यगुणान् देश-
देशै स्पृशति ध्रुव ॥ क्षेत्रावगाहनाभेदै-रन्यान्यै पूर्वदर्शि
॥ १५ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनायामौपपातिके आवश्यके च—

आश्रीने रहेला छे ॥ १० ॥ एवीरीते एकेकने आश्रीने रहे
लाउ पण अनता छे, अने एवीजरीते बीजाउ पण बे, त्रण,
चार, पाच आदिक अंशोनी वृद्धिथी आश्रीने रहेला छे ॥
॥ ११ ॥ वळी—सिद्धना ते अवगाह्क्षेत्रना एकेका प्रदेशने
छोडीने जेउ रहेला छे, तेउ पण अनता छे, एवीजरीते बेआ
दिक प्रदेशोने छोडीने पण (अनता) रहेला छे ॥ १२ ।
वळी एवीरीते—प्रदेशोनी हानि अने वृद्धिवडे जे अनताउ
अवगाहीने रहेला छे, तेउ सपूर्णदेहने अवगाहीने रहेलाउ
करता असंख्यगणा अधिक छे ॥ १३ ॥ अने तेथी—एक सि
द्ध पोताना अत्यत निर्मल अने परस्पर अवगाहेला एवा स
र्वे प्रदेशोवडे करीने अनता सिध्धोने स्पर्श करे छे ॥ १४ ।
अने तेउथी असंख्यगणाउने देशप्रदेशोवडे पूर्वे देखाडेला जु
दा जुदा क्षेत्रअवगाहनाना भेदोए करीने निश्चये करीने स्प
र्श करे छे ॥ १५ ॥ तेवीजरीते प्रज्ञापना, उवाइ तथा आव

शइ आणते निश्चे । सव्वपएसेहिं नियमसो सिध्धो ॥ तेवि अ-
सखिज्जगुणा । देसपएसेहिं जे पुठा ॥ १ ॥ अशरीरा जीवघ-
ना । ज्ञानदर्शनशालिन ॥ साकारेण निराकारे-णोपयोगेन
लक्षिता ॥ १६ ॥ ज्ञानेन केवलेनैते । कलयंति जगतत्रयीं ॥
दर्शनेन च पश्यति । केवलेनैव केवला ॥ १७ ॥ पूर्वभवाका
रस्या—न्यथाव्यस्थामनाच्चुपिरपूर्त्या ॥ संस्थानमनित्थस्थ ।
स्यादेषामनियताकार ॥ १८ ॥ केनचिदलौकिकेन । स्थित प्र
कारेण निगदितुमशक्य ॥ अत एव व्यपदेशा । नैषा दीर्घा-
दिगुणवचनै ॥ १९ ॥ तथाहु —से न दीहे, से न हस्से, से

इयकमा पण कहेल छे के-सिध्ध जे ते निश्चये करीने सर्व प्र
देशोवडे अनता सिध्धोने स्पर्श करे छे, अने तेज पण देश
प्रदेशोवडे जेउण स्पर्श कर्यो छे, तेवा असख्यगणा सिध्धोने
स्पर्श करे छे ॥१॥ वळी ते सिध्धो शरीरविनाना, फक्त जी
वरूप, ज्ञान अने दर्शनवडे मनोहर, तथा साकार अने नि-
राकार उपयोगवाळा छे ॥१६॥ वळी तेउ केवलज्ञाने करीने
त्रणे जगतने जाणे छे, अने तेउ सर्वे केवलदर्शने करीने जुए
छे ॥ १७ ॥ पोलाणनाग पूरवाथी पूर्वभवनो आकार वदला
इने, तेउनु भिन्नप्रकारनु अचोक्कस आकारवाळु सस्थान थाय
छे ॥ १८ ॥ ते सस्थान कोइक अलौकिक प्रकारवडे रहेलु छे,
के जे वचनगोचर थइ शकतु नथी, अने आथी करीनेज ते
उनो दीर्घादिकगुणवचनोवडे व्यपदेश थइ शकतो नथी ॥
॥ १९ ॥ कह्यु छे के—ते सिध्ध लाबा नथी, टुका नथी, तथा
वृध्धि पामता नथी इत्यादि ॥ सस्थान एटले आकार, अने

न वर्द्धे इत्यादि ॥ संस्थानं ह्याकारः । स कथममूर्त्तस्य भवति सिध्धस्य ॥ (अत्रोच्यते) परिणामवत्यमूर्त्ते-ऽप्यसौ भवेत्कुंतनजसीव ॥ २० ॥ पूर्वतनजातिदेहा-कारमपेक्ष्यैव सिद्धजीवस्य ॥ संस्थानं स्यादौपा-धिकमेव न वास्तवं किंचित् ॥ २१ ॥ नयाहुरावश्यकनिर्युक्तिकृत —जम्हाइणाइ सिद्धा । जवतिजागेण दुति परिहीणा ॥ संठाणमणित्थं । जरामरणविप्पमुक्काण ॥ १ ॥ उत्ताणउ व पासिल्लउ व । अहवा निसन्नउ चेव ॥ जो जह करेइ कालं । सो तह उववज्जाए सिध्धो ॥ २ ॥ इहभवजिन्नागारो । कम्मवसाउ जवंतरे होइ ॥ न य त सिध्धस्स नउं । तम्मीनो मे तयागारो ॥ ३ ॥ ज संठाण तु इ-

---

ते अमूर्त एवा सिद्धने क्याथी होय? (ते माटे अहीं कहे छे के) जेम घटाकाशमां, तेम परिणामी एवा अमूर्तमां पण ते आकार बनेछे ॥ २० ॥ पूर्वजन्मना अनारो जे देहाकार, तेने अपेक्षीने सिद्धना जीवोनुं औपाधिक संस्थान थाय, परन्तु वास्तविक थाय नहि ॥ २१ ॥ ते माटे आवश्यकनिर्युक्तिकार कहे छे के—सिद्धोनी अवगाहना पूर्वनवथी त्रीजे भागे न्यून होय, तथीतेनुं जरा मरणथी मुकायेला सिद्धोनुं संस्थान होय ॥ १ ॥ उंचो मूतो अथवा बेठो, ते जे रीते काल करे ते तेवी रीते सिद्धपणे उपजे छे ॥ २ ॥ आ नवमां जवान्तरमां जिन आकारमाठो तो कर्मोना वशथी थाय छे अने सिद्धने तो ते कर्म नथी, तो पछी सिद्ध तेवा आकारवाळा केम थाय? ॥ ३ ॥ (ते माटे कहे छे के) आ भवमां वर्तनारना आकारथी जे संस्थान होय छे, तेनु

इ जव । चथतस्स चरमनमयम्मि ॥ आमीय पणसत्रण । त मगाए तहि तस्स ॥ ४ ॥

गतानि त्रीणि धनुवा । त्रयस्त्रिंगध्धनूषि च ॥ धनुस्त्रिंना गश्च परा । सिध्धानामवगाहना ॥ २२ ॥ जघन्याष्टांगुलोपेन– हस्तमाना प्ररुपिता ॥ जघन्योत्कृष्टयोरन–रालेे मध्या त्वने कधा ॥ २३ ॥ षोडशांगुलयुक्ता या । मध्या करचतुष्टयी ॥ आगमे गीयते सर्व–मध्याना सोपलक्षण ॥ २४ ॥ प्रान्ये ज– न्मनि जीवाना । या भवेदवगाहना ॥ तृतीयभागन्यूना सा । सिध्धानामवगाहना ॥२५॥ उत्कृष्टा च भवे प्रान्ये। धनु पच शती मिता ॥ मध्यमा च बहुविधा । जघन्या हस्तयोर्द्वयं ॥ ॥ २६ ॥ जघन्या मसहस्तैव । जिनेन्द्राणामपेक्षया ॥ तथान

प्रदेशघनसस्थान तेमनु त्या पण होय छे, ॥ ४ ॥

त्रणसे तेत्रीस धनुष्य, अने उपर धनुष्यनो त्रीजो भाग, एटली सिद्धोनी उत्कृष्टी अवगाहना होय ॥ २२ ॥ जघन्य अवगाहना एक हाथ अने आठ आंगुलनी कहेली छे तथा जघन्य अने उत्कृष्टनी वच्चे मध्यम अवगाहना अनेक प्रकारनी होय ॥ २३ ॥ वळी आगमना चार हाथ अने सोळ आंगळनी जे मध्यम अवगाहना कहेली छे ते सर्व मध्यमोना उपलक्षणथी कहेली छे ॥२४॥ पूर्व जन्मना जीवोनी जे अवगाहना होय तेथी त्रीजे भाग ओछी सिद्धोनी अवगाहना होय ॥ २५ ॥ पूर्वजन्मना उत्कृष्टी पांचसे धनुष्यनी होय तथा मध्यम अनेक प्रकारनी होय अने जघन्य बे हाथनी होय ॥२६॥ जिनेश्वरोनी अपेक्षाये जघन्य सात हाथनीज

स्वे किलैतासां । ता स्यु सिध्धावगाहना ॥ २७॥ एतदनि प्रेत्यैवौपपातिकोपांगे उक्त—जीवाण जंते सिझमाणा कयरंमि उच्चत्ते सिज्झंति, गोय जहन्नेणं सत्तरयणीए, उक्कोसेण पचध णुसइए सिज्झंति ॥ मरुदेवा कथं सिध्धा । नन्वेव जननी विजो ॥ साग्रपंचचापशतो—त्तुगा नाजिसमोन्नया ॥ २७ ॥ ' संघयण संठाण, उच्चत्त चेव कुलगरेहिं समं ' इतिवचनात् अत्रोच्यते—स्त्रियो ह्युत्तमसंस्थाना । पुंस कालार्हसंस्थिते ॥ किंचिदूनप्रमाणा स्यु—र्नाजेरुनोन्नूयेति सा ॥ २७ ॥ गज स्कंधाधिरुढत्वा—न्नमनात् संकुचितेति वा ॥ पंचचापशताचैव।

होय, अने ते अवगाहनाउमां त्रीजे जागे उंठी, सिद्धोनी ते अवगाहनाउ होय ॥ २७ ॥ आ अजिप्रायथीज उवाइउपांगमां कह्यु छे के—हे भगवन्! सीधता एवा सिध्धो केटली उंचाइना सीजे? तो के हे गौतम! जघन्यथी सात हाथना, तथा उत्कृष्टा पांचसें धनुष्यना सीधे (अहीं कोइ शंका करे के) त्यारे एम छे त्यारे प्रथमप्रजुनी माता मरुदेवा, के जे नाजिराजा सरखी उंचाइवाळा एटले पांचसो धनुष्यथी वधारे उंचा हता, ते केम सिद्ध थया? ॥ २७ ॥ कह्यु छे के—' संघयण, संस्थान तथा उंचाइ कुलकरो सरखी होय छे ' अहीं तेमाटे कहे छे के—उत्तम संस्थानवाळी स्त्रीउ, काळने योग्य स्थितिवाळा पुरुषथी कंइक उंना प्रमाणवाळी होय छे, अने तेथी ते नाजिराजाथी कंइक उंची उंचाइवाळा हता ॥२७॥ अथवा हस्तिस्कंधपर चमनाथी ते जराक संकोचायेला हता, माटे ते पांचसो धनुष्यज उंचा हता, तेमां कंइ दूषण नथी.

सेति किंचित्तु दूषण ॥ ३० ॥ अय च भाष्यकृदभिप्राय, स ग्रहणीवृत्त्यभिप्रायस्त्वय—यदिदमागमे पचधनु शतान्युत्कृष्ट मानमुक्तं तद्बाहुल्यात्, अन्यथैतध्धनु पृथक्त्वैरधिकमपि स्यात्, तच्च पचविंशत्यधिकपचधनु शतरूप बोधव्य सिध्धप्राभृतेऽप्युक्त—ओगाहणा जहन्ना । रयणिदुग अह पुणाइ उक्कोसा ॥ प चेव धणुसयाइ । धणुअपुहुत्तेण अहियाइति ॥ एतद्वृत्तिश्च—पृथक्त्वशब्दोऽत्र बहुत्ववाची, बहुत्व चेह पचविंशतिरूप द्रष्टव्यमिति ॥ आद्यसहनना एव । सिद्ध्यन्ति न पुन परे ॥ सम्थानाना त्वनियम—स्तेषु षट्स्वपि निर्वृति ॥ ३१ ॥ पूर्वको ट्यायुरुत्कर्षात् । सिध्ध्येन्नाधिकजीविन ॥ जघन्यान्नववर्षायु ।

॥ ३० ॥ आ अभिप्राय भाष्यकारनो छे समग्रहणीवृत्तिनो अभिप्राय नीचेप्रमाणे छे—आगममा जे आ पाचसो धनुष्योनु उत्कृष्टु मान कहेल छे, ते बाहुलताथी एटले प्रायिक छे, अने जो एम न होय तो ए मान धनुष्यना पृथक्त्वपणाथी अधिक पण थाय छे अने ते पृथकत्व पाचसोपचीस धनुष्य रूप जाणवु सिद्धप्राभृतमा पण कह्यु छे के—जघन्य अवगाहना बे हाथनी अने उत्कृष्टी पाचसो उपर धनुष्यपृथक्त्व अधिकनी छे अने तेनी टीकामा एम कह्यु छे के, अहीं पृथकत्वशब्द बहुत्ववाची छे, अने ते बहुत्व एटले पचीस धनुष्य जाणवा ॥ एवी रीते पहेला सघयणवाळा (वज्रऋषभ नाराचसघयणवाळा) सीधे छे. पण बीजा सीधता नथी, अने सस्थानोनो तो नियम नथी, केमके ते छए सस्थानोमा सिद्धि थाय छे ॥ ३१ ॥ उत्कृष्टो क्रोड पूर्वना आयुष्यवाळा

सिध्येन्न न्यूनजीविन॰ ॥ ३२ ॥ द्वात्रिंशदंता एकाद्या-श्चेत्सि ध्यन्ति निरंतर ॥ तदाष्टसमयान् याव-न्नवमे त्वंतर ध्रुव ॥ ॥३३॥ अष्टचत्वारिंशदंता-स्त्रयस्त्रिंशन्मुखा यदि ॥ सिध्यन्ति समयान् सप्त । ध्रुवमतरमष्टमे ॥ ३४ ॥ एकोनपंचाशदाद्या । षष्ट्यन्ता यदि देहिन ॥ सिध्यन्ति समयान् षट् चे । सप्तमे त्वंतर जवेत् ॥ ३५ ॥ एकषष्टिप्रजृतयो । यावद्द्वासप्ततिप्र मा॰ ॥ सिध्यन्ति समयान् पंच । षष्ठे त्ववश्यमतरं ॥ ३६ ॥ त्रिसप्ततिप्रभृतय-श्चतुरशीतिसीमका ॥ चतुर समयान् याव त सिध्यन्त्यप्रेतनेतर ॥३७॥ पचाशीत्याद्या क्षणान्त्रीन् । या-

---

सिद्ध थाय, पण तेथी अधिक आयुष्यवाळो सिध्ध थाय नहि अने जघन्यथी नव वर्षोना आयुष्यवाळो सिद्ध थाय, परंतु तेथी उंगा आयुष्यवाळो सिद्ध थाय नहि ॥ ३२ ॥ एकथी मांडीने बत्रीससुधि जो अतरारहित सीधे, तो आठ समयसुधिमा सीधे, परंतु नवमे समये तो अतरो थायज ॥ ॥३३॥ तेत्रीसथी मांडीने अडतालीससुधि ज्यारे सीधे, त्यारे सात समयोसुधिमा सीधे, अने आठमे समये निश्चयें अतरो पडे ॥ ३४ ॥ उंगणपचासथी मांडीने साठसुधीना ज्यारे सीधे, त्यारे छ समयमा सीधे, अने सातमे समये अतरो पडे ॥ ३५ ॥ एकसठथी मांडीने बहोंतेरसुधि ज्यारे सीधे, त्यारे पांच समयोमा सीधे अने छठे समये अवश्य अतरो पडे ॥ ॥ ३६ ॥ तहोंतेरथी मांडीने चोर्यासीसुधि ज्यारे सीधे, त्यारे चार समयमा सीधे अने पछी अतरो पडे ॥ ३७ ॥ पच्यासीथी मांडीने छन्नुसुधि ज्यारे सीधे, त्यारे त्रण क्षणमा-सी-

रागपगजनि शिव ॥ इत्तो ससनन्नयाग्रा । फ्तो च पूर्वाग्रगना पधि ॥ ३८ ॥ प्रयाधिकशतामाध्ये-चारदष्टोत्तर शत ॥ सिद्ध न्ति चेकसमय । द्वितीयेऽत्रश्यमतर ॥ ३९ ॥ जघन्यमतर त्वे क समय परमं पुन ॥ पएमासाऽनास्ति सिद्धाना । च्यवन - शाश्वता हि ते ॥ ४० ॥ सर्वस्तोका ग्रीवसिध्धा-स्तेन्य स - ख्यगुणाधिका ॥ स्त्रीसिध्धा पुनरेत्य पु-सिध्धा सख्यगुणा । धिका ॥ ४१ ॥ सर्वस्तोका दक्षिणस्या-मुदीच्या च मिथ स मा ॥ प्राच्या सख्यगुणा पश्चि-माया विशेषतोऽधिका ॥४२॥ न तत्सुख मनुष्याणा । देवानामपि नैव तत ॥ यत्सुख सिध्ध-जीवाना । प्राप्ताना पदमव्यय ॥ ४३ ॥ त्रैकालिकानुत्तरात-नि

श्चे, अने सताणुथी मामीने एकसोवे सुधि ज्यारे सीधे, त्यारे बे इगणमा सीधे ॥ ३८ ॥ एकसोत्रणथी मामीने एकसोआठ सुधि ज्यारे सीधे त्यारे एक समयमा सीधे अने बीजे समये अवश्य अतरो पडे ॥ ३९ ॥ जघन्य अतरो एकसमयनो छे, अने उत्कृष्टो अतरो छ माससुधिनो छे, वळी सिद्धोने चव वापणु नथी, केमके तेओ शाश्वता छे ॥ ४० ॥ सर्वथी थोडा नपुसकसिद्धो छे, अने तेओथी सख्यातगणा अधिका स्त्रीसि द्धो छे, अने तेओथी सख्यातगणा अधिक पुरुपसिद्धो छे ॥ ॥ ४१ ॥ सर्वथी थोडा दक्षिणदिशामा सिध्ध थाय छे, अने उत्तरमा पण तेटलाज थाय छे तेथी सख्यातगणा अधिका पूर्वदिशामा अने तेथी वधारे अधिक पश्चिमदिशामा सिध्ध थाय छ ॥ ४२ ॥ अव्ययपदने पामेला एवा सिध्धना जीवोने जे सुख होय छे ते सुख मनुष्यो अथवा देवोने पण होतु

जराणा त्रिकालज ॥ भुक्त जोग्य भुज्यमान-मनतं नाम सुख ॥ ४४ ॥ पिमीकृत तदेकत्रा-नतैर्वर्गैश्च वर्गितं ॥ सौख्यस्य समता । लजते न कदाचन ॥ ४५ ॥ सर्वाद्धा पिं त सिध्ध-सुखराशिर्विकल्पत ॥ अननवर्गनक्तोऽपि । न१ याद् जुवनत्रये ॥ ४६ ॥ वर्गत्रिजागश्चैव—स्यु षोमश चतु क्ता-श्चत्वारो वर्गजायत ॥ द्वावेव परिशिष्येते । चत्वारो ि द्विजाजिता ॥ ४७ ॥ सुखस्य तस्य माधुर्यं । कलयन्नपि के ली ॥ वक्तु शक्नोति नो जग्ध-गुमादेर्मूकदेहिनत् ॥ ४८ ॥ येप्सितान्नपानादि-जोजनानतर पुमान् ॥ तृप्त सन्मन सौरय । तृप्तास्ते सर्वदा तथा ॥ ४९ ॥ एवमापातमात्रेण ।

नथी ॥ ४३ ॥ ठेक अनुत्तरविमानसुधीना त्रणे काळना दे नु जोगवेलु भोगववानु अने जोगवातु एवु जे त्रिकालिक नंतु सुख ठे ॥ ४४ ॥ तेने एक स्थानके एकठु करीने, अ ता वर्गोथी वर्गित करीए, तो पण मोक्षसुखनी तुलनाने क दापि पामे नहि ॥ ४५ ॥ फक्त कल्पनामात्रथी सिद्धना सर्व सुखसमूहने एकठो करीने, तेने अनता वर्गोथी जागवामा आवे, तो पण ते सुख त्रणे जगत्मा पण माय नहि ॥४६॥ वर्गजांगाकार नीचेप्रमाणे जाणवो —शोळने चारे जागवाथी वर्गजाग चार आवे. पठी चारने बेए जागवाथी वर्गजाग ब आवे ॥ ४७ ॥ सिद्धना ते सुखना माधुर्यने केवलीमहाराज जाणताथका पण, खाधेल ठे गोळआदिक जेणे, एवा मुगा माणसनीपेठे कही शकता नथी ॥ ४८ ॥ इच्छित अन्नपाना दिकनु जोजन कर्याबाद तृप्त थयेलो पुरुप जेम सुखने माने

दर्यंते तत्तिदर्शनं ॥ यस्तुतस्तु तदाह्लादो–पमानं नास्ति विष्टपे ॥ ५० ॥ औपम्यस्याप्यविषय–स्तत सिद्धसुखं खलु ॥ यथा पुरसुखं जतो । म्लेछावाचामगोचरं ॥ ५१ ॥ तथा चाहु —

म्लेछः कोऽपि महारण्ये । वसतिस्म निराकुलः ॥ अन्यदा तत्र भूपालो । दुष्टाश्वेन प्रवेशितः ॥ ५२ ॥ म्लेछेनासौ नृपो दृष्टः । सत्कृतश्च यथोचितं ॥ प्रापितश्च निजं देशं । सोऽपि राज्ञा निजं पुरं ॥ ५३ ॥ ममायमुपकारीति । कृतो राज्ञाऽतिगौरवात् ॥ विशिष्टभोगभूतीनां । भाजनं जनपूजितः ॥ ५४ ॥ तुंगप्रासादशृंगेषु । रम्येषु काननेषु च ॥ धृतो विलासिनीवृंदे

छे, तेम तेओ हमेशां तृप्त थयेला छे ॥ ४९ ॥ एवीरीते फक्त किंचित्मात्र तेनुं दृष्टांत देखाडीये छीये, परंतु वस्तुगते तो तेमना आनंदनी उपमा जगतमां पण नथी ॥ ५० ॥ माटे जेम नगरसंबंधि सुख एक प्राकृतमाणसनी वाणीने अगोचर थयुं, तेम सिद्धनुं सुख पण अनोपम छे ॥ ५१ ॥ ते प्राकृतमाणसनुं दृष्टांत कहे छे —

कोइक प्राकृत माणस मोटा अरण्यमां सुखेथी रहेतो ह तो एक दहाडो कोइक राजा पोताना अवळी चालना घो डाथी प्रेरायोथको त्यां दाखल थया ॥ ५२ ॥ ते प्राकृतमाण से ते राजाने जोयो अने तेनो तेणे योग्य सत्कार कर्यो त था तेना देशमां तेणे तेने पहोंचाड्यो त्यारे राजाए पण तेने पोताना नगरमां राख्यो ॥ ५३ ॥ आ मारो उपकारी छे एम विचारी राजाए तेना उत्तम उत्तम भोजनादिकथी अत्यंत स त्कार कर्या तथा नगरना लोको पण तेने आदरमान देवा

–र्भुंक्ते भोगसुखान्यसौ ॥ ५५ ॥ अन्यदा प्रावृष प्राप्तौ।
धाम्बरमघरे ॥ दृष्ट्वा मृदंगमधुरं–र्गर्जिते केकिनर्तन
जातोत्कंठो दृढ जानो–ऽरण्यग्रामगमप्रति ॥ विसर्जितश्च
ज्ञापि। प्राप्तोऽरण्यमसौ नत ॥ ५७ ॥ पृष्टवत्यरण्यवासास्त।
गर तात कीदृश ॥ पर नगरवस्तूना–मुपमाना अभावत
॥ ५८ ॥ न शशाकतमा तेषा। गदितु स कृतोद्यम ॥ गव
ओपमाऽभावात्। वक्तु शक्य न तत्सुख ॥ ५९ ॥ सिद्धा बुध
गता पार। पर पारगता अपि ॥ सर्वानिनागतामद्धा। ति
ति सुखलीलया ॥ ६० ॥ अरुपा अपि प्राप्तप्रकृष्टा। अ

लाग्या ॥ ५४ ॥ एवीरीते त्या उंचा महेलोनी अगासीउ
तथा मनोहर बगीचाउमा स्त्रीउना समूहोथी वींटायोथको
सुख भोगववा लाग्यो ॥५५॥ हवे एक दहाडो त्या वर्षाऋ
आवते छते आकाशमा मेघाम्बर जोइने तथा मृदंगसर
मधुर गर्जनाउवडे मयूरोनु नृत्य जोइने ॥ ५६ ॥ तेने वन
रहेवानी अति उत्कंठा थइ, अने राजाए पण तेने रजा अ
पवाथी, ते वनमा गयो ॥ ५७ ॥ त्यारे त्या जगलमा रहेना
जगलीउ तेने पूछे छे के, हे तात! नगर ते केवुक होय?
रतु नगरनी वस्तुउनी उपमाना अभावथी ॥ ५८ ॥ उद्य
करता छता पण तेउने ते नगरनु वर्णन कही शक्यो नहि
एवीजरीते अहीं उपमाना अभावथी ते सिद्धनु सुख कह
शकाय नहि ॥ ५९ ॥ ज्ञानी, पारने पहोंचेला, परपराने प्र
स थयेला एवा सिद्धो, सर्व अनागत काळसुधि सुखलीलाए
रहे छे ॥ ६० ॥ अरुपी छता पण प्राप्त करेल छे उत्कृष्ट रु

गा श्च ये व्यतगफृचो.पि ॥ श्रनाद्यताधोंक्तितागोपवर्णा । स्तुवन्यान् स्त्रोगोचरान् सिद्धजीवान् ॥ ६१ ॥ इति सिद्धा ॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रातिष-द्राजश्रीतनयो ऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र नि श्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग पूर्णो द्वितीय सुख ॥ ६२ ॥

॥ इति श्रीलोकप्रकाशे द्वितीय सर्ग समाप्त ॥

॥ अथ तृतीय सर्ग प्रारभ्यते ॥

अथ ससारिजीवाना । स्वरूप वर्णयाम्यह ॥ द्वारै सप्तत्रिंशता ता-न्यमूनि स्युर्यथाक्रम ॥ १ ॥ भेदा स्थानानि पर्याप्ति । योन्यो योनिकुलाश्रिते ॥ योनीना सवृतत्वादि । स्थि

जेओ ग्ना नथा पोते अशरीरी ठता पण कामदेवनो द्रोह करनारा वळी अनत तथा अक्षर ठता पण सर्व वर्णे करीने रहित थया नथा वचनगोचर थया ते सिद्धजीवोनी अमो स्तुति करीये ठीये ॥ ६१ ॥ एवीरीते सिद्धोनु स्वरूप जाणवु ॥ एकसोबासठमा श्लोकनो अर्थ आगळ प्रमाणे जाणवो ॥ ॥ एवीरीते श्रीलोकप्रकाशने विषे वीजो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे त्रीजा सर्गनो प्रारभ थाय ठे ॥

हवे ससारिजीवोना स्वरूपनु साडत्रीस द्वारोवडे हु वर्णन करु ठु, ते द्वारो नीचेप्रमाणे अनुक्रमे ठे ॥ १ ॥ भेदो १, स्थानो २, पर्याप्ति ३, योनिसख्या ४, कुलसख्या ५, योनिठं-

ती च भवकाययो ॥ २ ॥ देहसस्थानागमान–समुद्धाता
तागती ॥ अनतराप्ति समये–सिद्धिर्लेश्या दिगाहृतो ॥ ३
सहननानि कषाया । सज्ञेन्द्रियसज्ञितास्तथा वेदा ॥ दृ
ज्ञान दर्शन–मुपयोगाहारगुणयोगा. ॥ ४ ॥ मान लघ्वल्प
हुता । सैवान्या दिगपेक्षया ॥ अतर जवसवेधो । महाल्प
हुतापि च ॥ ५ ॥ भेदा ऽत्र प्रकारा स्यु–र्जीवाना स्वस्वज
तिषु ॥ समुद्धातनिजस्थानो–पपात स्थानक त्रिधा ॥ ६ ॥
र्याप्ता व्यपदिश्यते । याभि पर्याप्तयस्तु ता ॥ पर्याप्ताऽपर्या
भेदा–दत एव द्विधागिन ॥ ७ ॥ पर्याप्तय स्वयोग्या ये ।

नुं सक्ष्मत्वादि ६, जवस्थिति ७ कायस्थिति ८, ॥ २ ॥ दे
९ सस्थान १०, अंगमान ११, समुद्धात १२, गति १३, अ
गति १४ अनतराप्ति १५. समयसिद्धि १६, लेश्या १७.
गाहृति १८ ॥ ३ ॥ सघयण १९, कषाय २०, सज्ञा २१. इं
य २२, सज्ञित्व २३ वेदो २४, दृष्टि २५, ज्ञान २६, दर्शन २
उपयोग २८ आहार २९, गुण ३०, योग ३१, ॥ ४ ॥ मा
३२, लघुअल्पबहुता ३३, दिगाश्रीअल्पबहुता ३४. अतर ३
जवसवेध ३६, अने महाअल्पबहुता ३७, ए साडत्रीस द्वा
जाणवा ॥ ५ ॥ हवे भेदो एटले जीवोना पोतपोतानी ज
तिओनेविषे प्रकारो तथा स्थानको त्रण प्रकारना छे, समुद
त, निजस्थिति अने उत्पत्ति ॥ ६ ॥ जेणेकरीने जीवो पर्या
कहेवाय ते पर्याप्तिओ कहेवाय, अने आथी करीनेज पर्या
अने अपर्याप्तना भेदथी बे प्रकारना प्राणिओ होय छे ॥ ७
केटलाक पोताने योग्य एवी सघळी पर्याप्तिओ पुरेपुरी साधिर

कला भाषिता सुरः ॥ पर्याप्तनामकर्मानु–भावात्पर्याप्तकास्तु ते ॥ ७ ॥ द्विधामी लब्धिकरण–भेदात्तत्रादिमास्तु ये ॥ समाप्य स्वार्हपर्याप्ती–र्म्रियते नान्यथा ध्रुवं ॥ ९ ॥ करणानि शरीराक्षा–दीनि निर्वर्त्तितानि ये ॥ ते स्युः करणपर्याप्ता । करणानां समर्थनात् ॥ १० ॥ अपर्याप्ता द्विधा प्रोक्ता । लब्ध्या च करणेन च ॥ द्वयोर्विशेष शृणुत । भाषित गणधारिभिः ॥ ॥ ११ ॥ असमाप्य स्वपर्याप्ती–र्म्रियते येऽल्पजीविनः ॥ लब्ध्या ते स्युरपर्याप्ता । यथा निःस्वमनोरथाः ॥ १२ ॥ निर्वर्त्तितानि नाद्यापि । प्राणिभिः करणानि यैः ॥ देहाक्षादीनि करणा–ऽपर्याप्तास्ते प्रकीर्त्तिताः ॥ १३ ॥ म्रियतेऽल्पायुषो लब्ध्य

छे, तेर्ज पर्याप्तनामकर्मना अनुभावथी पर्याप्ता (संपूर्ण पर्याप्तिवाळा) छे ॥ ७ ॥ ते पर्याप्ता बे प्रकारना छे, लब्धिपर्याप्ता अने करणपर्याप्ता तेमाथी पहेला एटले लब्धिपर्याप्ता छे, ते पोताने योग्य एवी पर्याप्तिर्जने संपूर्ण करीने मरे छे, पण ते शिवाय मरता नथी ॥ ९ ॥ जेर्जए शरीर तथा इंद्रियआदिक करणो निवर्तन करेला छे, एटले संपूर्ण करेला छे, तेर्ज करणोने समर्थन करवाथी करणपर्याप्ता कहेवाय छे ॥ १० ॥ अपर्याप्ता बे प्रकारना कहेला छे, लब्धिअपर्याप्ता अने करण अपर्याप्ता तेर्ज बन्नेवच्चेनो तफावत के जे गणधरमहाराजोए कहेलो छे ते सांभळो ? ॥ ११ ॥ पोतानी पर्याप्तिर्जने पूरी कर्याविना जे अल्पआयुष्यवाळार्ज मृत्यु पामे छे तेर्ज जेम निर्धनना मनोरथो तेम लब्धिअपर्याप्ता कहेवाय छे ॥१२॥ जे प्राणिर्जए शरीर तथा इंद्रियआदिक करणो संपूर्ण कर्या

–पर्याप्ता इह येगिन ॥ तेऽपि मृतेन करण–पर्याप्ता । था पुन ॥ १४ ॥ याहारादिपुद्गलाना–मादानपरिणामयो जतो पर्याप्तिनामोत्था । शक्ति पर्याप्तिरत्र सा ॥ १५ ॥ लोपचयादेव । जवेत्सा सा च षड्विधा ॥ आहारागेंद्रियश्वा सो–च्छ्वासजापामनोऽन्निधा ॥ १६ ॥ तत्रेयाहारपर्याप्ति–र्य यादाय निजोचित ॥ पृथक्खलरसत्वेना–हार परिणति नयेत् ॥ १७ ॥ वैक्रियाहारकौदारि–कागयोग्य यथोचित ॥ रसीभूत माहार च । यया शक्त्या पुनर्नयी ॥ १८ ॥ रसासृग्मासमेदो ऽस्थि–मज्जाशुक्रादिधातुता ॥ नयेद्यथा सजव सा । देहपर्या

नथी, तेओने करणअपर्याप्ता कह्या छे ॥ १३ ॥ लब्धिअपर्या प्ता एवा जे अल्पआयुष्यवाळा प्राणिओ अहीं मृत्यु पामे छे तेओ पण करणपर्याप्ता थया शिवाय मृत्यु पामता नथी ॥ ॥ १४ ॥ आहारादिकपुद्गलोने ग्रहण करवामा अने परिणमा ववामा पर्याप्तिनामकर्मथी उत्पन्न थयेली एवी प्राणीनी जे शक्ति ते अहीं पर्याप्ति कहेवाय ॥ १५ ॥ ते पर्याप्ति पुद्ग लोना उपचयथीज थाय छे, अने ते छ प्रकारनी छे–आहारप र्याप्ति, शरीरपर्याप्ति, इन्द्रियपर्याप्ति, श्वासोश्वासपर्याप्ति, जापापर्याप्ति अने मनपर्याप्ति, ॥ १६ ॥ तेमां जेवडे करीने पोताने उचित एवो आहार ग्रहण करीने, तेने मळ अने र- सपणावडे जुदो परिणमावे, ते आहारपर्याप्ति कहेवाय ॥ ॥ १७ ॥ वैक्रिय, आहारक अने औदारिक शरीरने योग्य त था रसरूप थयेला एवा यथोचित आहारने, जे शक्तिवडे प्राणी ॥ १८ ॥ रस, रुधिर, मास चरवी हाडका, मज्जा तया

निरूप्यते ॥ १९ ॥ युग्म ॥ धातुत्वेन परिणता-दाहारादिंद्रि-योचितात् ॥ आदाय पुद्गलास्तानि । यथास्थं प्रविधाय च ॥ ॥ २० ॥ इष्टे तद्विषयज्ञप्तौ । यया शक्त्या शरीरवान् ॥ पर्याप्ति सेंद्रियाख्याना । दर्शिता सर्वदर्शिभिः ॥ २१ ॥ इति संग्रणीवृत्त्यभिप्राय प्रज्ञापनाजीवाभिगमप्रवचनसारोद्धारवृत्त्यादिषु तु—यया धातुतया परिणमितमाहारमिंद्रियतया परिणमयति. सेंद्रियपर्याप्तिरित्येतावदेव दृश्यते. इति ज्ञेयं

यथोच्छ्वासार्हमादाय । दलं परिणमय्य च ॥ तत्तयालंब्य मुंचेत्सो-च्छ्वासपर्याप्तिरुच्यते ॥ २२ ॥ ननु देहोच्छ्वास नाम-कर्मभ्यामेव सिध्यतः ॥ देहोच्छ्वासौ किमेताभ्यां । पर्या-

---

वीर्यआदिक धातुपणाने योग्यरीते परिणमावे ते शरीरपर्याप्ति कहेवाय ॥ १९ ॥ युग्म ॥ धातुपणाये करीने परिणमेला अने इंद्रिओने उचित एवा आहारथी पुद्गलोने लेइने, तथा ते ओने यथास्थित करीने, जे शक्तिवडे प्राणी ते संबधि जाणपणामा समर्थ थाय छे, तेने सर्वदर्शीओए इंद्रियपर्याप्ति कही छे ॥ २१ ॥ एवीरीतनो अभिप्राय संग्रहणीनी वृत्तिनो छे अने पन्नवणा जीवाभिगम तथा प्रवचनसारोद्धारनी वृत्तिआदिकोमा तो नीचेप्रमाणे कह्यु छे—जे धातुपणाये करीने परिणमेला आहारने इंद्रियपणावडे परिणमावे छे, ते इंद्रियपर्याप्ति कहेवाय, एटलुज कह्यु छे, एम जाणवु ॥

जेवडे उच्छ्वासने लायक दलिया लेइने तथा परिणमावीने तेवडे आलबीने तेने मूके, ते उच्छ्वासपर्याप्ति कहेवाय छे ॥ २२ ॥ अहीं शंका करे छे के शरीरनामकर्मवडे तथा

सिन्या प्रयोजन ॥ २३ ॥ अलोच्यते पुद्गलाना । ... ॥ना॥
हात्मना ॥ साध्या परिणतिर्देह–तया तन्नामकर्मणा ॥ २४
आरब्धागसमाप्तिस्तु । तत्पर्याप्त्या प्रसाध्यते ॥ एव भेद.
ध्यभेदा–द्देहपर्याप्तिकर्मणो ॥ २५ ॥ एवमुच्छ्वासलब्धि सा
त्साध्या तन्नामकर्मण ॥ साध्यमुच्छ्वासपर्याप्ति–स्तस्या व्याप
रण पुन ॥ २६ ॥ सतीमप्युच्छ्वासलब्धि–मुच्छ्वासनामकर्म
॥ व्यापारयितुमीश स्या–त्तत्पर्याप्त्यैव नान्यथा ॥ २७ ॥
तीमपि शरक्षेप–शक्ति नैव नटोऽपि हि ॥ विना चापादान
क्ति । सफलीकर्त्तुमीश्वर ॥२८॥ चापाद्वै दलमादाय । गो

उच्छ्वासनामकर्मवडेज शरीर अने उच्छ्वास सिद्ध थाय
तो पछी आ बन्ने पर्याप्तिओनु शु प्रयोजन छे? ॥ २३ ॥
माटे कहे छे के—अही आत्माए ग्रहण करेला पुद्गलोनो
रुपणावडे जे परिणाम, ते तेना नामकर्मवडे करीने साध्य
॥ २४ ॥ अने आरंभेला अगनी जे समाप्ति, ते तेनी पर
प्तिवडे सधाय छे, एवी रीते साध्यना भेदथी शरीरनामक
अने पर्याप्तिनामकर्मवडे भेद छे ॥ २५ ॥ एवीजरीते जे
च्छ्वासलब्धि छे ते ते नामकर्मथी साध्य छे अने ते लब्धि
नो व्यापार, ते उच्छ्वासपर्याप्तिथी थाय छे ॥ २६ ॥ उच्छ्वा
सनामकर्मथी थयेली छती एवी पण उच्छ्वासलब्धिनो तेनी
र्याप्तिवडेज व्यापार करी शकाय परन्तु अन्यथाप्रकारे नहि
॥ २७ ॥ केमके छती एवी पण बाण फेंकवानी शक्तिने सुन
टपण धनुष्यने ग्रहण करवानी शक्तिविना सफल करी शका
नथी ॥ २८ ॥ चापाने योग्य दलिया लइने तथा तेने यन

नीत्वावलव्य च ॥ यया शक्त्या त्यजेत्प्राणी । भाषापर्याप्तिरि-
त्यसौ ॥ २९ ॥ दल लात्वा मनोयोग्य । तत्ता नीत्वावलव्य च
॥ यया मननशक्तः स्या–न्मन पर्याप्तिरत्र सा ॥ ३० ॥ म्रियते
येऽप्यपर्याप्ता । पर्याप्तित्रयमादिम ॥ पूर्णीकृत्यैव न पुन–रन्यथा
सजवेन्मृति ॥ ३१ ॥ तथाहि—पर्याप्तित्रययुक्तांत–र्मुहूर्त्तेना
युरग्रिम ॥ वध्वा ततोतर्मुहूर्त्त-मवाधातस्य जीवति ॥ ३२ ॥
ततो निवद्धायुर्योग्या । याति ता गतिमन्यथा ॥ अवद्धायुर-
नापूर्ण–तदावाधो व्रजेत्क स ॥ ३३ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनावृत्तौ–
यस्मादागामिभवायुर्वध्वा म्रियते सर्वदेहिनो नाऽवध्वा, तच्च

रूपे परिणमावीने तथा अवलवीने जे शक्तिवडे प्राणी वचन
बोले, ते भाषापर्याप्ति कहेवाय ॥ २९ ॥ मनने योग्य दलिया
लेइने, तथा तेरूपे परिणमावीने अने अवलंवीने, जेवडे प्रा
णी मनन करवाने शक्तिवान् थाय, तेने अहीं मन पर्याप्ति
कहे छे ॥ ३० ॥ जे प्राणिओ अपर्याप्ता मृत्यु पामे छे, तेओ प
ण पहेली त्रण पर्याप्तिओने पूरी करीनेज मृत्यु पामे छे, केम
के ते शिवाय मृत्यु सभवतु नथी ॥ ३१ ॥ ते कहे छे–त्रणे
पर्याप्तिओवडे करीने युक्त एवो प्राणी, अतर्मुहूर्तवडे आगळनु
आयुष्य वाधीने, पछी अतर्मुहूर्तसुधि अवाधाकाळसुधी जीवे
छे ॥ ३२ ॥ पछी वाधेल छे आयुष्य जेणे एवो ते प्राणी, ते
योग्य गतिमा जाय छे जो एम न होय, तो आयुष्य वाध्या
विना, तथा ते अवाधाकाळने पूरो कर्याविना ते क्या जाय?
॥ ३३ ॥ ते माटे प्रज्ञापनावृत्तिमा कहु छे के—सर्व प्राणिओ
आगामिभवनु आयुष्य वाधीने मृत्यु पामे छे, परतु ते वाध्या

शरीरेंद्रियपर्याप्तिभ्या पर्याप्तानां वधमायाति, नाऽपर्याप्ता
समयेभ्यो नवभ्य स्या-दन्तर्मुहूर्तक ॥ समयोनमुहूर्त
–मसंख्यातविध तत ॥ ३४ ॥ तत सूक्ष्मक्ष्मादीना-मन्त
र्मुहूर्तजीविना ॥ अंतर्मुहूर्तानेकत्व-मिह सगतिमगति ॥ ३५
युग्म ॥ उत्पत्तिक्षण एवैता । स्ता स्वा युगपदारभता ॥ आर
भ्यते सविधातु । समाप्यंते त्वनुक्रमात् ॥ ३६ ॥ तद्यथा-
आदावाहारपर्या प्ति-स्तत शरीरसंज्ञिता ॥ तत इंद्रियपर्या
–रेव सर्वा अपि क्रमात् ॥ ३७ ॥ तत्राकाहारपर्याप्ति । सम
प्येतादिमे क्षणे ॥ शेषा असंख्यसमय-प्रमाणान्तर्मुहूर्तत

विना मृत्यु पामता नथी अने ते आयुष्यबंध पण शरीर अ
ने इंद्रियपर्याप्तिए करीने पर्याप्त थयेलाओनेज प्राप्त थाय छे
परंतु अपर्याप्तोने प्राप्त थतो नथी ॥ नवसमयोथी मांडीने
अंतर्मुहूर्त थाय, अने ते अंतर्मुहूर्तमां ज्यांसुधि एक समय
ओछो होय, त्यांसुधिमां ते अंतर्मुहूर्त असंख्यप्रकारनुं छे. ॥
॥ ३४ ॥ अने तेथी फक्त अंतर्मुहूर्तसुधि जीवता एवा सूक्ष्मपृ
थ्वीकायिकोनुं आ अंतर्मुहूर्तनुं अनेकपणुं योग्यताने पामे छे
॥ ३५ ॥ युग्म ॥ आ सघळी पोतपोतानी पर्याप्तिओने वनाववा
नो उत्पत्तिक्षणेज एकीसमयते आत्मा प्रारंभ करे छे अने प
छी अनुक्रमे तेओनी समाप्ति [illegible] ॥ ३६ ॥ ते [illegible]प्रमाणे-
पहेलां आहारपर्याप्ति [illegible] इंद्रियपर्याप्ति,
अने पछीथी [illegible] ॥३७॥
तेमां एक आहारपर्याप्तिने प- [illegible] समाप्त करे अने
बाकीनी पर्याप्तिओने असंख्याता समयोना प्रमाणवाळा एवा

॥ ३८ ॥ अनुक्रमोऽय विज्ञेय । औदारिकशरीरिणा ॥ वैक्रि
हारकवता । ज्ञातव्योऽय पुन क्रम ॥ ३९ ॥ एका शरीरप
त्ति–र्जायतेतर्मुहूर्त्तत ॥ एकैकक्षणवृद्ध्यात । समाप्यते प
पुन ॥ ४० ॥ निष्पत्तिकाल सर्वासा । पुनरान्तर्मुहूर्त्तिक ॥ आ
रसमयाद्याति । निष्ठा ह्यन्तर्मुहूर्तत ॥ ४१ ॥ आहारपर्याप्ति
स्तत्रापि प्राग्वत्—मनोवच कायबला–न्यक्षाणि पच जीवित
॥ श्वासश्चेति दश प्राणा । द्वारेऽस्मिन्नेव वक्ष्यते ॥ ४२ ॥ इति
पर्याप्तिस्वरूप ॥

तैजसकार्मणवतो । युज्यते यत्न जतव स्कधे ॥ औदा
रिकादियोग्ये । स्थान तयोनिरित्याह ॥ ४३ ॥ तथा च—

अतर्मुहूर्तमा समाप्त करे ॥ ३८ ॥ आ उपर कहेलो अनुक्रम
औदारिकशरीरवाळाउनो जाणवो, अने वैक्रिय तथा आहा
रकशरीरवाळाउनो अनुक्रम नीचेप्रमाणे जाणवो ॥ ३९ ॥
तेउनी एक शरीरपर्याप्ति अतर्मुहूर्तमा थाय छे, अने पाछी
नी बधली एकेक क्षणनी वृद्धिथी समाप्त थाय छे ॥ ४० ॥
वळी ते सर्वनो निष्पत्तिकाळ पण अतर्मुहूर्त्तनो छ वमव ते
उ आरतना समयथी मांडीने अनमुहूर्तमा सपूर्ण थाय छ
॥ ४१ ॥ अने आहारक [illegible] पण पूर्वनीपठ्ठे ना
[illegible] मनवळ वचनबळ कायबळ पाच इन्द्रिय [illegible]
तथा श्वासोश्वास [illegible] दश प्राणो पण आज द्वारमा कहीश
॥ ४२ ॥ [illegible] पर्याप्ति [illegible] ॥
[illegible] तैजस अने कार्मणशरीरवाळा जतुउ [illegible]
शरीरने योग्य एवा स्कधोने ज्या ग्रहण करे छे ते स्थानने

व्यक्तितोऽसंख्यभेदास्ता । सङ्ख्यार्हा नैव यद्यपि ॥ तथापि
मवर्णादि–जातिनिर्गणना गता ॥ ४४ ॥ तथोक्तं प्रज्ञापना
तो–केवलमेव विशिष्टवर्णादियुक्ता सङ्ख्यातीता स्वस्थाने
क्तिभेदेन योनयो, जातिं अधिकृत्य एकैव योनिर्गण्यते अ
श्चतुरशीतिश्च । सामान्येन भवति ता ॥ विशेषात्तु यथास्
न । वक्ष्यते स्वामिभावत ॥ ४५ ॥ किंच–सवृता विवृता
। योनिर्विवृतसवृता ॥ दिव्यशय्यादिवद्वस्त्रा–च्छादिता तत्र
वृता ॥ ४६ ॥ तथा विस्पष्टमनुप–लक्ष्यमाणापि सवृता ॥
वृता तु स्पष्टमुप–लक्ष्या जलाशयादिवत् ॥ ४७ ॥ उक्ता

योनि कहे छे ॥ ४३ ॥ वळी––व्यक्तिथी असंख्याता जे
वाळी एवी ते योनिओ जो के सख्याने लायक नथी, तो पण
तुल्य एवा वर्णादिकोनी जातिओवडे तेओ गणत्रीने प्राप्त थ
छे ॥ ४४ ॥ ते माटे प्रज्ञापनानी वृत्तिमा कह्युं छे के––फक्त
विशिष्टवर्णादिकोए करीने युक्त एवी योनिओ निजस्थानमा
व्यक्तिभेदे करीने असख्याती छे, परतु जातिनी अपेक्षाए
एकज योनि गणाय छे ॥ सामान्ये करीने ते योनिओ चोर्या
सीलाख छे, अने विशेषथी तो यथास्थानके स्वामिभावथी क
हीशुं ॥४५॥ वळी सवृत, विवृत अने विवृतसवृत एटले मि
श्र एम त्रण प्रकारनी पण योनिओ छे, तेओमा दिव्यशय्यादि
कोनीपेठे जे वस्त्रादिकथी आच्छादित थयेली छे, तेने सवृतयो
नि जाणवी ॥ ४६ ॥ वळी जे योनि विशेष स्पष्टरीते जणा
ती नथी, ते पण सवृतयोनि छे, जलाशयादिकनीपेठे जे स्प
ष्टरीते जणाय छे, ते विवृतयोनि कहेवाय छे ॥ ४७ ॥ वळी

खजाया तु । योनिर्विवृतसंवृता ॥ वहिर्दृश्या दृश्यमध्या । ना रीगर्जाशयादिवत् ॥ ४८ ॥ तृतीययोनिजा स्तोका स्ततो द्वितीययोनय ॥ असंख्यगुणास्ततोऽनंत–गुणिता स्युरयोनय ॥ ॥ ४९ ॥ तेभ्योऽनंतगुणिता । ख्याता प्रथमयोनय ॥ एवं शीतसचित्तादि–प्वप्यल्पबहुतोह्यता ॥ ५० ॥ शीता चोष्णा च शीतोष्णा । तत्तत्स्पर्शान्वयात् त्रिधा ॥ सचित्ता चित्तमिश्रेति । जेदतोऽपि त्रिधा जवेत् ॥ ५१ ॥ जीवप्रदेशैरन्योऽन्या–नुगमे नोररीकृता ॥ जीवद्देहादि सचित्ता । शुष्ककाष्ठादिवत्परा ॥ ॥ ५२ ॥ अत एवाग्नि सूक्ष्मे–ष्वलोकये निचितेऽपि हि ॥

उपर कहेला बन्ने स्वजावोवाळी जे योनि होय ठे, ते विवृत संवृता एटले मिश्रयोनि कहेवाय ठे, ते स्त्रीना गर्जाशयनीपेठे बहार देखाता नहिदेखाता मध्यजागवाली होय ठे ॥ ४८ ॥ त्रीजी योनिथी उत्पन्न थयेला थोमा होय ठे, तेथी असंख्य गणा बीजी योनिथी उत्पन्न थयेला होय ठे, अने तेथी अनंतगणा योनिथी नहि उत्पन्न थयेला होय ठे ॥ ४९ ॥ तेथी पण अनंतगणा प्रथमयोनिथी उत्पन्न थयेला होय ठे वळी एवीजरीते शीत तथा सचित्तआदिक योनिर्डनेविषे पण अल्पबहुपणु जाणवु ॥ ५० ॥ शीत, उष्ण अने शीतोष्ण एटले मिश्र, एवीरीते ते ते स्पर्शना अन्वयथी त्रण प्रकारनी योनिर्ड जाणवी तेम सचित्त, अचित्त अने मिश्र, ए त्रण जेदोथी पण त्रण प्रकारनी योनिर्ड होय ॥५१॥ परस्पर अनुगमे करीने जीवप्रदेशोए स्वीकारेली, अने जीवता शरीरआदिकवाळी सचित्त योनि ठे, तथा सूकायेला काष्ठादिकनीपेठे अचि-

न तत्प्रदेशेर्योनीना मचित्तताना सचित्तता ॥ ५३ ॥ स

चित्तरूपा तु । मिश्रा योनि प्रकीर्तिता ॥ नृतिरश्चां

नो । शुक्रशोणितपुद्गला ॥ ५४ ॥ आत्मसान्निहिता ये

स्ते सचित्ता परेऽन्यथा ॥ सचित्ताचित्तयोगे त–योनेर्मि

माहित ॥ ५५ ॥ योषिता किल नाभेरधस्ताच्छिरा द्वय

मालावैकद्यकाकारमस्ति तस्याधस्तादधोमुखसस्थितत्र

कारा योनि , तस्याश्च बहिश्चूतकलिकाकृतयो मासमंजया

यते, ता किलास्टस्स्पन्दित्वात् ऋतो स्रवति, तत्र केचिद

लवा कोशाकारका योनिमनुप्रविश्य सतिष्ठते पश्चात्कु

-त्त योनि छे ॥ ५२ ॥ अने आथी करीनेज सूक्ष्म जतु

जो के लणे लोक भरेला छे तो पण तेना प्रदेशोए व

अचित्तयोनिर्डने सचित्तपणु थतु नथी ॥ ५३ ॥ हवे जे

नि सचित्तअचित्तरूप होय, तेने मिश्रयोनि कहेली छे

मनुष्य अने तिर्यचोनी योनिमा शुक्र तथा रुधिरना पु

होय छे ॥ ५४ ॥ तेमाथी जे पुद्गलो आत्मासाथे जोडा

छे ते सचित्तो छे अने बीजा अचित्तो छे अने सचि

चित्तनु ज्यारे जोडाण थाय त्यारे योनिने मिश्रपणु था

॥ ५५ ॥ स्त्रीर्डने नाभिनी नीचे विकस्वरपुष्पमालाना आ

रवाळी बे नाडीर्ड होय छे तेनी नीचे अधोमुखे रहेला

माना आकारवाळी योनि होय छे, तेनी बहार आवानी

जरना आकारवाळी मासमजरीर्ड थाय छे, ते मजरीर्ड

रने झरवावाळी होवाथी ऋतुकाळे झरे छे तेमा केटलाक

भिन्ना कणिया कोशाकारवाळी योनिमा दाखल थइने रहे छे

आस्तानाहारयन् जीवस्तत्रोत्पद्यते, तत्र ये योन्यात्मसात्कृता स्ते सचित्ता, कदाचिन्मिश्रा इति ये तु न स्वरूपतामापादितास्तेऽचित्ता अपरे वर्णयन्ति—असृक् सचेतन शुक्रमचेतनमिति अन्ये ब्रुवते–शुक्रशोणितमचित्त योनिप्रदेशा सचित्ता इत्यतो मिश्रेति तु तत्त्वार्थवृत्तौ द्वितीयेऽध्याये

योनिस्त्रिधा मनुष्याणा । शखावर्तादिभेदत ॥ यस्या श ख इवावर्त । शखावर्ता तु तत्र सा ॥ ५६ ॥ कूर्मोन्नता भवेद्योनि । कूर्मपृष्टमिवोन्नता ॥ वशीपत्रा तु सयुक्त–वशीपत्रद्वयाकृति ॥ ५७ ॥ स्त्रीरत्नस्य भवेच्छखा–वर्ता सा गर्भवर्जिता ॥

पाछळथी वीर्यनडे मिश्रित थयेला ते कणियाउनो आहार ले तोथको जीव तेमा उत्पन्न थाय छे, तेमा जेउने योनिए निजरूपे करेला छे तेउ सचित्त छे, अने कदाचित् मिश्र छे अने जेउ निजरूपपणाने प्राप्त थया नथी तेउ अचित्त छे. वी जाउ वळी एम कहे छे के—रुधिर सचित्त छे, अने शुक्र अचित्त छे वळी केटलाको एम कहे छे के—शुक्र अने रुधिर बन्ने अचित्त छे, अने योनिना प्रदेशो सचित्त छे माटे मिश्र छे एम तत्त्वार्थवृत्तिना बीजा अध्यायमा पण छे ॥

मनुष्योनी योनि शखावर्तादिकना भेदथी त्रण प्रकारनी छे. तेमा जे योनिमा शखनीपेठे आवर्त होय, ते शखावर्तयोनि छे ॥ ५६ ॥ जे योनि काचबानी पीठनीपेठे ऊची होय, ते योनि कूर्मोन्नता कहेवाय तथा जोडायेला एवा वासना बे पत्रोसरखी जेनी आकृति होय ते वशीपत्रायोनि कहेवाय ॥ ५७ ॥ स्त्रीरत्ननी योनि शखावर्त होय, तथा ते गर्भवर्जित

व्युत्क्रामति नत्र गर्भो । निष्पद्यते न ते यत ॥ ५८ ॥ अति
प्रबलकामाग्नि–र्विलीयते हि ते यथा ॥ कुरमत्या करस्पृष्टो-
प्यद्भवल्लोहपुत्रक ॥ ५९ ॥ तथा च प्रज्ञापनायां—सखावत्त
ए जोणी इत्थिरयणस्स ॥ अर्हच्चक्रिविष्णुबल–देवावाना वि
तीयका ॥ तृतीया पुनरन्यासा । स्त्रीणा योनि प्रकीर्तिता
॥ ६० ॥ इद च योनीना त्रिधा त्रैविध्य स्थानागतृतीयस्था
आचारागवृत्तौ तु शुभाशुभभेदेन योनीनामनेकत्वमेव गाथ
भि प्रदर्शित—सीआईजोणीउ । चउरासीती अ सयस
स्सेहि ॥ असुहाउ य सुहाउ । तत्थ सुहाउ इमा जाण ॥६१
अस्सखाउ मणुस्सा । राइसर सत्तमादिआउण ॥ तित्थय

होय. ते योनिमा गर्भो नष्ट थाय छे केमके तेमा ते गर्भ
उत्पन्न थता नथी ॥ ५८ ॥ अत्यत प्रबल कामाग्निथी ते ग
र्भो नाश पामे छे, जेम कुरुमतिना हाथथी स्पर्श करायेल
लोहपुत्र पण द्रवा लाग्यो ॥ ५९ ॥ ते माटे प्रज्ञापनाम
कह्यु छे के—शखावर्तयोनि स्त्रीरत्ननी होय अरिहत, चक्री
वासुदेव तथा बलदेवनी माताओनी बीजी एटले कूर्मोन्नतायो
नि होय. अने बाकीनी सर्व स्त्रीओनी त्रीजी एटले वशीपत्रा
योनि होय ॥ ६० ॥ आरीरीते योनिओनु त्रण भेदे त्रण प्र
कारनु स्थानागसूत्रना त्रीजा स्थानमा कह्यु छे, अने आचा
रागसूत्रनी वृत्तिमा तो शुभाशुभ भेदे करीने योनिओनु अने
कपणु नीचे प्रमाणे गाथाओवडे प्रदर्शित कर्यु छे —शीतआ
दिक चोराशी लाख शुभाशुभ योनिओ छे, तेमा शुभ योनिओ
नीचेप्रमाणे जाणवी ॥ ६१ ॥ असख्याता आयुष्यवाळा म

नामगोश्रं । सव्वसुहं होइ नायव्व ॥ ६२ ॥ तछवि य जाइस-
पन्नयाइ । नेसाउं होंति असुहाउं ॥ देवेसु किविसाइ । से-
साउं होति उ नुहाउं ॥ ६३ ॥ पचेंदियतिरिएसु । हयगयर
यणा हवति उ सुहाउं ॥ सेसाउं असुहाउं । सुहवन्नेगिंदिया-
दीना ॥ ६४ ॥ देविंदचक्रवट्टि-त्तणाइ मोतु च तिछयरजावं॥
अणगारजावियाविय । सेसाउं अणतसो पत्ता ॥ ६५ ॥ इति
योनिस्वरूप ॥

कुलानि योनिप्रजवा-न्याहुस्तानि वहून्यपि ॥ जवति
योनावेकस्या । नानाजातीयदेहिना ॥ ६६ ॥ कृमिवृश्चिककी
टादि-नानाक्षुद्रांगिना यथा ॥ एकगोमयपिंमात । कुलानि

नुष्यो, तथा सग्यातात्र्यादिक आयुष्यवाळा राजेश्वर एटले
चक्री तथा तीर्थंकरनामगोत्र ए सघळु शुज होय, एम जा
णवु ॥ ६२ ॥ तेमा पण जे जातिसपन्न वे ते शुज वे, अने
वाकीना अशुज वे वळी देवोमा किल्विपत्र्यादिक अशुज वे,
अने वाकीना शुज वे ॥ ६३ ॥ पचेंडितिर्यचोमा अश्वरत्न त
था गजरत्न शुज वे अने वाकीना अशुज वे, तेम उत्तमव-
र्णवाळा एकेंड्रियादिको (रत्नविगेरे) शुज वे ॥ ६४ ॥ देवें
ड्र पणु, चक्रवर्तिपणु, तीर्थंकरपणु तथा जावितअणगार एट
लाने वोमीने वाकीना यनतीवार ससारयोनिमा पडेला वे
॥ ६५ ॥ एवीरीते योनिस्वरूप जाणवु ॥

योनिर्जमा उत्पन्न थता कुलो कहेवाय वे, अने तेवा ए-
क योनिनेविपे नानाप्रकारनी जातिवाळा प्राणीडना घणा कु-
लो होय वे ॥ ६६ ॥ जेम वाणना पिंमा कमीया, वींवी त

स्युरनेकशः ॥ ६७ ॥ कोटयेका सतनवतिं दध्मा सार्धा । ति हि ॥ सामान्यात्कुलकोटीनां । विशेषो वक्ष्यतेऽग्रत । ॥ ६८ ॥ इति योनिकुलस्वरूप, तत्संवृतत्वादि च ॥

जवस्थितिस्तत्नवायु-र्द्विविध तत्र कीर्तित ॥ सोपक्रम स्यात्तत्राद्य । द्वितीय निरुपक्रम ॥ ६९ ॥ कालेन वहुना वेद्य-मप्यायुर्यत्तु जुज्यते ॥ अल्पेनाध्यवसानाद्यै-रागमोक्तैरुपक्रमै ॥ ७० ॥ आयु. सोपक्रम तस्या-दन्यद्वा कर्म यादृश ॥ य वधसमये वद्ध । श्लथ शस्यापवर्त्तन ॥ ७१ ॥ युग्म ॥ दत्ता ग्निरेकतो रज्जु-र्यथा दीर्घीकृता क्रमात् ॥ दह्यते सपिण्डि

था कीमाआदिक नानाप्रकारना क्षुद्र प्राणिर्डना अनेक कु लो होय ठे ॥ ६७ ॥ सामान्यथी एक कोम अने साकीसता णुलाख कुलकोमी होय ठे, अने विशेषथी आगळ कहेवाम आवशे ॥ ६८ ॥ एवीरीते योनिकुलनु स्वरूप, तथा तेनु स वृतत्वआदिक कह्यु ॥

हवे जवस्थिति एटले ते जवनु आयुष्य, अने ते वे प्र कारनु कह्यु ठे पहेलु सोपक्रम अने वीजु निरुपक्रम ॥ ६९ ॥ घणे काळे वेदाय, एवु पण जे आयुष्य, आगमोमा कहेला अध्यवसायआदिक उपक्रमोवडे अल्पकाळे जोगवाय ॥ ७० ॥ ते सोपक्रमायु कहेवाय, अथवा वधवखते ढीलु अने जेनु अ पवर्तन थइ शके, एवु जे कर्म वाध्यु होय, तेवु पण सोपक्र मआयु कहेवाय ॥ ७१ ॥ युग्म ॥ जेम एक ठेडेथी सळगा वेली लावी करेली दोरी अनुक्रमे वळे ठे, तथा तेज दोरीने गुचळी वाळी अग्निमा नाखवाथी एकदम एकीवखते वळी

नु । ना ऊटिरेक हेलया ॥ ७२ ॥ यत्पुनर्बंधसमये । बद्ध गा ढनिकाचनात् ॥ द मवेद्यफल तद्धि । न शक्यमपवर्तितु ॥७३॥ हीयते ध्यवसानाद्यै-र्य स्वोत्थै स्वस्य जीवित ॥ परैश्च विदश स्त्राद्यै-स्ते स्यु सर्वेऽप्युपक्रमा ॥ ७४ ॥ यदाहु —अज्झवसा ण निमित्ते । आहारे वेयणा पराघाए ॥ फासे आणपाणू । सत्तविह जिज्झए आउ ॥ ७५ ॥ त्रिधा तत्राध्यवसान । राग स्नेहभयोद्भव ॥ व्यापादयति रागाद्या । अप्यत्यतविकल्पिता ॥ ७६ ॥ यथा प्रपापालिकाया । युवानमनुरागत ॥ पश्यत्या क्षीणमायुर्य-त्कामस्यात्या दशा मृति ॥ ७७ ॥ यत —चिंतेइ दट्ठुमिच्छइ । दीह नीससइ तह जरे दाहे ॥ भत्तअरोहण मु

जाय छे ॥ ७२ ॥ परतु बधनवखते जे कर्म गाढनिकाचित बा धेलु छे तेनु फळ अनुक्रमे वेदवु पडे छे, तथा तेने अपवर्तन करी शकातु नथी ॥ ७३ ॥ पोताथी उत्पन्न थयेला जे अध्य-वसायआदिकोवडे, तथा परप्रेरित एवा जे विपशस्त्रादिकोव-डे पोतानु आयुष्य नष्ट थाय छे, ते सघळा उपक्रमो जाण वा ॥ ७४ ॥ कह्यु छे के—अध्यवसाय, निमित्त, आहार, वे-दना, पराघात, स्पर्श अने श्वासोश्वास, ए सातप्रकारे आयु नष्ट थाय छे ॥ ७५ ॥ त्या अध्यवसाय त्रण प्रकारनो जाण वो, रागथी थयेलो, स्नेहथी थयेलो तथा भयथी थयेलो, के-मके अत्यतविकल्पवाळा एवा रागादिको पण मृत्यु पमाडे छे ॥ ७६ ॥ जेम एक युवानपुरुषने अनुरागथी जोती एवी, एक परबनीनु रक्षण करनारी स्त्रीनु मृत्यु थयु छे, तेमके कामनी छट्ठी दशा मृत्यु छे ॥ ७७ ॥ कह्यु छे के—चिंतवे छे १, जो

ज्ञा । उन्माय न याणई मरण ॥ ७८ ॥ कस्य। यंत्र
। विदेशादागते प्रिये ॥ मित्रै स्नेहपरीक्षार्थं । विपन्ने १
तेऽथ सा ॥ ७९ ॥ सार्थवाही विपन्नेत्र । सार्थवाहो पि त
ता ॥ श्रुत्वा तत्संगमायेव । तूर्णं स्नेहाद्व्यपद्यत ॥ ८० ॥
याद्यथा वासुदेव-दर्शनात्सोमिलो द्विज ॥ हत्वा गजसु
र । नगरीमाविशन्मृत ॥ ८१ ॥ निमित्ताद्विपशस्त्रादे-रा
हूहुतोऽल्पत ॥ स्निग्धतश्चास्निग्धतश्च । विकृताद हिताद
॥ ८२ ॥ शूलादेर्वेदनायाश्च । गर्त्ताप्रपतनादिकात् ॥ पराघ

थाने इच्छे ठे २, दीर्घ निश्वास मूके ठे ३, ज्वर चडे ठे ४
ह थाय ठे ५, जोजननी अरुचि थाय ठे ६, मूर्छा आवे
उन्माद थाय ठे ८, अज्ञान थाय ठे ए, अने ठेवटे मृत्यु था
य ठे १० ॥ ७८ ॥ कोइक सार्थवाहनी स्त्रीनो जरतार परदे
शथी आवते ठते, मित्रोए तेणीना स्नेहनी परीक्षामाटे कहु
के, तारो जरतार मृत्यु पाम्यो ॥ ७९ ॥ ते सांजलताज ते
स्त्री मृत्यु पामी, अने सार्थवाह पण तेणीने मृत्यु पामेली सां
जलीने, जाणे तेणीने मळवामाटे होय नहि, तेम स्नेहथी
तुरत मृत्यु पाम्यो ॥ ८० ॥ जयथी, जेम गजसुकुमारने ह
णीने नगरीमा प्रवेश करतो एवो सोमिलब्राह्मण श्रीकृष्णने
जोवाथी मृत्यु पाम्यो ॥ ८१ ॥ निमित्तथी एटले केर तथा
शस्त्रादिकथी मृत्यु थाय ठे, आहारथी एटले घणा, थोडा
स्निग्ध, लुखा, विकारी तथा अहितकारी आहारथी मृत्यु था
य ठे ॥ ८२ ॥ वेदनाथी एटले शूलयादिकथी मृत्यु थाय ठे
पराघातथी एटले घुनामा पमवाआदिकथी, तथा स्पर्शथी ए

स्त्स्पर्शतश्च । त्वग्विषादिसमुद्भवात् ॥ ७३ ॥ श्वासोच्छ्वासाच्च विकृत–स्वेनात्यंत प्रसर्पत ॥ निरूद्धाद्वा म्रियेतांगी । तस्मादेते उपक्रमा ॥ ७४ ॥ स्यु केषाचिद्यदप्येते–ऽनुपक्रमायुषाम पि ॥ स्कंदाचार्यशिष्याणा–मिव यंत्रनिपीलना ॥ ७५ ॥ तथा पि कष्टदास्तेषा । न त्वायु क्षयहेतव ॥ सोपक्रमायुष ऽत्र । भासते तेऽपि तैर्मृता ॥ ७६ ॥ अथ प्रकृत—

सोपक्रमायुष केऽप्य–नुपक्रमायुष परे ॥ इति स्युर्द्विविधा जीवा–स्तत्र सोपक्रमायुष ॥ ७७ ॥ तृतीये नवमे सप्त–वि-

---

टले त्वग्विषादिकथी मृत्यु थाय छे, अर्थात् ते केर एवु होय के जेनो चामडीने स्पर्श थवाथी प्राणी मृत्यु पामे ॥ ७३ ॥ श्वासोश्वासथी एटले शरीरमा विकार थवाथी अत्यत जोरथी चालता एवा श्वासोश्वासथी मरण थाय छे, अथवा ते श्वासोश्वासने रोकवाथी पण प्राणी मरण पामे छे, माटे ए सघळा उपक्रमो जाणवा ॥ ७४ ॥ ए उपक्रमो केटलाक अनुपक्रमीआयुवाळाउने पण जो के लागे छे, जेम स्कधकाचार्यना शिष्योने यत्रमा पीलावु पडेलु छे ॥ ७५ ॥ तोपण ते उपक्रमो फक्त तेउने कष्ट आपनारा हता, परतु तेउना आयुष्यने नष्ट करवाना हेतुरूप नहोता, अने तेथी सोपक्रमीआयुष्यवाळाउनीपेठे तेउ ते उपक्रमोथी मृत्यु पामेला देखाय छे ॥ ॥ ७६ ॥ हवे चालती वातसबधि कहे छे—

केटलाक जीवो सोपक्रमीआयुवाळा, अने केटलाक निरुपक्रमीआयुवाळा, एम बे प्रकारना जीवो छे तेमा सोपक्रमीआयुवाळा जीवो ॥ ७७ ॥ पोताना आयुना त्रीजे, नवमे

(६५)

ऽशे भागे निजायुष ॥ बध्नति परजन्मायु-रत्ये चान्तर्मुहूर्तकं ॥ ७७ ॥ यदाहु श्यामाचार्या —' सियतिभागे सियतिभ गतिभागे. सियतिभागतिभागतिभागे ऽति ' केचित्तु सप्तविं शाद-प्यूर्ध्वं विकल्पयति वै ॥ त्रिभागकल्पना याव दन्तर्मुहूर्तकं ॥ ७८ ॥ असङ्ख्यायुर्नृतिर्यंच-श्चरमाङाश्च नारका । सुरा शलाकापुमांसो-ऽनुपक्रमायुष स्मृता ॥ ७० ॥ अत्र नर्पयति-तीर्थंकरौपपातिकाना नोपक्रमतो मृत्यु ऽशेषाणाद् नयया ऽति तत्त्वार्थवृत्तौ कर्मप्रकृतिवृत्तावपि ' अव्राजोगुरु स्म इति गाथाव्याख्याने भोगभूमिजेषु तिर्यक्षु मनुष्येषु च

अथवा सत्तावीसमे भागे अथवा तेने अतर्मुहूर्त्त परजन्म ... ॥ ७७ ॥ जे माटे श्यामाचार्यजी कहे छे के— ... भागे अथवा सत्तावीसमे भागे ऽति ' अने केटलाक तो सत्तावीसमाथी पण आगळ एटले छेक छेल्ला अन्तर्मुहूर्त सुधी ... भागनी कल्पना करे छे ॥ ७८ ॥ असङ्ख्याता आ युष्यवाळा माणसो अने तिर्यंचो, चरमशरीरीओ, नारको, देवो ... (प्रेमठ) शलाकापुरुषोने निरुपक्रमी आयुष्यवाळा कहेला छे ॥ ७० ॥ चौनाओ ... तीर्थंकरो तथा देवादि मृत्यु उपक्रमथी थतु नथी, अने तेओ शिवायना बीजाओनु ... कर्मप्रकारे एटले उपक्रमथी अने निरुपक्रमथी थाय छे ... तत्त्वार्थवृत्तिमा कहु छे तथा ' अव्राजोगुरुस ' ... कर्मप्रकृतिनी टीकामा पण कह्युं छे ... भोगभूमिजेमा थयेल तिर्यंचो तथा मनुष्योनेविषे अग ... ... स्थितिना ... थयेलो नीर पावडथी तुरत मर ...

त्रपल्योपमस्थितिपूत्पन्न पश्चादाशु सर्वाल्पजीवितमन्तर्मुहूर्त्तं हित्वा शेषमायुस्त्रिपल्योपमस्थितिकमपवर्तयत्यन्तर्मुहूर्त्तोनमिति सुरनैरयिकाऽसंख्य–जीविततिर्यग्मनुष्यकाः ॥ बध्नन्ति षण्मासशेषा–युषोऽन्यभवजीवितं ॥ ९१ ॥ मतान्तरेणोत्कर्षतः षण्मासावशेषे जघन्यतश्चान्तर्मुहूर्तशेषे नारकाः परजन्मायुर्बध्नन्तीति भग० शत० १४ उ० १ ॥

निजायुषस्तृतीयांशे । शेषेऽनुपक्रमायुषः ॥ नियमादन्यजन्मायु–र्निबध्ननि परे पुनः ॥ ९२ ॥ यावत्यायुष्यवशिष्टे । परजन्मायुरर्ज्यते ॥ कालस्तावानबाधाख्य–स्ततः परमुदेति तत्॥ ॥ ९३ ॥ इति भवस्थितिः कायस्थितिस्तु पृथिवी कायिका-

---

अल्प एवा अंतर्मुहूर्तना आयुने छोडीने, अंतर्मुहूर्त ओछा एवा बाकीना त्रण पल्योपमनी स्थितिवाळा आयुने संक्षेपी शके छे ॥ देवना नारकी तथा असंख्याताआयुष्यवाळा तिर्यंचो अने मनुष्यो, ज्यारे छ मासनु आयु बाकी रहे, त्यारे आगला भवनु आयु बांधे छे ॥ ९१ ॥ मतांतरथी उत्कृष्टा छ मास बाकी रहे त्यारे, अने जघन्यथी ज्यारे अंतर्मुहूर्त बाकी रहे त्यारे नारकीओ परभवनु आयु बांधे छे, एम भगवतीजीना चौदमा शतकना पहेला उद्देशामा कहेल छे ॥

बाकीना निरुपक्रमीआयुवाळाओ पोताना आयुनो ज्यारे त्रीजो भाग बाकी रहे त्यारे निश्चयथी परभवनु आयु बांधे छे ॥ ९२ ॥ जेटलु आयु बाकी रहेते छते परभवनु आयु बांधमा आवे तेटलो काळ अबाधाकाळ कहे छ अने ते वारपछी ते उदयमा आवे छे ॥ ९३ ॥ एवीरीते भवस्थितिनु

द्विजगीरिणा ॥ तदेव शरीर तन्मानं । विपरीतम् नागात्
॥ ९४ ॥ इति कायस्थितिनिरूपण औदारिक वैक्रियं च ।
माहारक तथा ॥ तैजस कार्मण नेति । पंच पनोज्ञिता
नि ॥ ९५ ॥ उदार पुद्गलजात । जिनेन्द्रादीनामा ॥ ..
सर्वतस्तुग-मिति औदारिक तत्रेत ॥ ९६ ॥ क्रिया विवि
नाना वा । विक्रिया तत्र मतयं ॥ स्वाभाविक लब्धि त
द्विविध वैक्रिय तवेत ॥ ९७ ॥ यतस्कमनेक वा । दीर्घ ह
महल्लघु ॥ नवेदृश्यमदृश्य वा । जचर चापि खेचर ॥ ९८
आकाशस्फटिकस्वच्छ । श्रुतकेवलिना कृत ॥ अनुत्तरामरेभ्य

स्वरूप जाणवु ॥ पृथ्वीकायआदिक प्राणीउनु, मृत्यु पाम
तथा पाठा उत्पन्न थइने एकीसाथे तेज कायमा जे रहेवु
कायस्थिति कहेवाय ॥ ९४ ॥ एवीरीते कायस्थितिनु स्व
जाणवु ॥ औदारिक, वैक्रिय, आहारक तैजस अने कार्म
एम पांचप्रकारना शरीरो जिनेश्वरप्रभुए कहेलां छे ॥९
जिनेश्वरप्रभुना शरीरआदिकनी अपेक्षाए मनोहर पुद्गलो
थयेलु अने सर्वथी उत्तम एवु जे शरीर ते औदारिकश
कहेवाय ॥ ९६ ॥ नानाप्रकारनी विशिष्ट क्रियाउ, अथ
विक्रियाउ, तेउथी थयेलु जे वैक्रियशरीर ते बे प्रकारनु
एक स्वभावथी उत्पन्न थयेलु, अने बीजु लब्धिथी थयेलु
॥ ९७ ॥ ते वैक्रियशरीर एक अथवा अनेक, लांबु अथ
टुंकु, मोटु अथवा नानु, दृश्य अथवा अदृश्य, तथा भू
अथवा खेचर थइ शके छे ॥ ९८ ॥ आकाश अने स्फटि
सरखु स्वच्छ, तथा अनुत्तरविमानना देवोथी पण अतिका

र्धि । कार्यमाहारकं जनेन ॥ ९९ ॥ श्रुतावगाहासामर्थ्या–द
प्ता ऋद्धि र्यैरिह ॥ मनोज्ञानी चारणो वे–त्यमाहारक
लब्धिक ॥ १०० ॥ तैजसं कार्मणाङ्ग । तेजोलेश्यादि साधक
॥ कार्मणानुगमाहारा–परिपाकसमर्थकं ॥ १ ॥ अस्मात्तपोविश
शेष–लब्धियुक्तस्य स्फुरत ॥ तेजोलेश्यानिर्गमः स्या–दुत्पन्ने
ति प्रयोजने ॥ २ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमवृत्तौ––सर्वस्स उम्ह
सिद्धं । रसाद्याहारपाकजणगं च ॥ तेयगलद्धिनिमित्तं च ।
तेय्यग होइ नायव्वं ॥ ३ ॥ अस्मादेव शरीरात् । शीतलेश्या
विनिर्गमः ॥ स्याता च रोषतोषाभ्यां । निग्रहानुग्रहावित ॥

वाळु एवु श्रुतवडेज कर्युं आहारकशरीर होय ॥ ९९ ॥ शास्त्रोना अवगाहनथी प्राप्त थइ छे आमर्षौषधिआदिकनी ऋद्धि जेने एवा मनपर्यवज्ञानी अथवा जेमने आहारकलब्धि थयेली छे एवा चारणमुनि ते आहारकशरीर करी शके छे ॥ १०० ॥ उष्णता छे चिह्न जेनु, तथा तेजोलेश्यादिकने साधनारु एवु तैजसशरीर कार्मणशरीरना अनुगमनवाळा आहारने पकाववामा समर्थ छे ॥ १ ॥ तपविशेषथी उत्पन्न थइ छे लब्धि जेने एवा प्राणीने, कार्य पडवे आ तैजसशरीरथी तेजोलेश्यानु निकळवापणु थाय छे ॥ २ ॥ ते माटे जीवाभिगमनी वृत्तिमा कह्यु छे के––सर्वने उष्णताथी सिद्ध थयेलु, तथा रसादिकआहारने पचावनारु अने तेजोलेश्यानी लब्धिना निमित्तरूप तैजसशरीर छे एम जाणवु ॥ ३ ॥ वळी ए शरीरने आ तैजसशरीरथी शीतलेश्यानु निकळवु पण थाय छे अने तेथी रोष अने तोषवडे निग्रहअनुग्रह थाय छे ॥ ४ ॥

द्विशरीरिणा ॥ तस्मैव कायस्थान । विरहोत्तम नामतः
॥ ९४ ॥ इति कायस्थितिनिरूपण औदारिक वैक्रिय च । ...
माहारक तथा ॥ तैजस कार्मण चेति । देहा पंचोक्ता जि
नै ॥ ९५ ॥ उदार पुद्गलैर्जात । जिनदेहाद्यपेक्षया ॥ उ
सर्वतस्तुग-मिति चौदारिक जगत ॥ ९६ ॥ क्रिया विशि
नाना वा । विक्रिया तत्र भवत ॥ स्वभाविक लब्धिज च
द्विविध वैक्रिय जगत ॥ ९७ ॥ यत्तदेकमनेक वा । दीर्घं ह्र
महल्लघु ॥ भवेद्दृश्यमदृश्य वा । भूचर चापि खेचर ॥ ९८
आकाशस्फटिकस्वच्छ । श्रुतकेवलिना कृत ॥ अनुत्तरमर्त्य

स्वरूप जाणवु ॥ पृथ्वीकायआदिक प्राणीउनु, मृत्यु पामी
तथा पाछा उत्पन्न थइने एकीसारे तेज कायमा जे रहेवु
कायस्थिति कहेवाय ॥ ९४ ॥ एवीरीते कायस्थितिनु स्वरू
जाणवु ॥ औदारिक, वैक्रिय, आहारक तैजस अने कार्म
एम पाचप्रकारना शरीरो जिनेश्वरप्रभुए कहेला छे ॥ ९५
जिनेश्वरप्रभुना शरीरआदिकनी अपेक्षाए मनोहर पुद्गलो
थयेलु अने सर्वथी उत्तम एवु जे शरीर, ते औदारिकशरी
कहेवाय ॥ ९६ ॥ नानाप्रकारनी विशिष्ट क्रियाउ, अथ
विक्रियाउ, तेउथी थयेलु जे वैक्रियशरीर, ते बे प्रकारनु
एक स्वभावथी उत्पन्न थयेलु, अने बीजु लब्धिथी थयेलु
॥ ९७ ॥ ते वैक्रियशरीर एक अथवा अनेक, लांबु अथ
टुंकु, मोटु अथवा नानु, दृश्य अथवा अदृश्य तथा भू
अथवा खेचर थइ शके छे ॥ ९८ ॥ आकाश अने स्फटि
सरखु स्वच्छ, तथा अनुत्तरविमानना देवोथी पण अतिका

ऽपि । कातमाहारक जवेत् ॥ ९९ ॥ श्रुतावगाहासामर्षौ–प-
ध्याद्र्ृद्धि करोत्यद ॥ मनोज्ञानी चारणो वो–त्पन्नाहारक-
लब्धिक ॥ १०० ॥ तैजस चोज्ञतालिंग । तेजोलेश्यादिसाधन
॥ कार्मणानुगमाहार–परिपाकसमर्थक ॥ १ ॥ अस्मात्तपोविशे
षोद्ध–लब्धियुक्तस्य जन्मृग ॥ तेजोलेश्यानिर्गम स्या–दुत्पन्ने
हि प्रयोजने ॥ २ ॥ तयोक्त जीवान्निगमवृत्तौ—सवस्स उह्
सिद्ध । रसाइआहारपागजणग च ॥ तेअगलद्धिनिमित्त च ।
तेअग होइ नायव्व ॥ ३ ॥ अस्मादेव नवत्येव । शीतलेश्या-
विनिर्गम ॥ स्याता च रोषतोषाभ्या । निग्रहानुग्रहावित ॥

वाळु, एवु श्रुतकेवलिए करेलु आहारकशरीर होय ॥ ९९ ॥
शास्त्रोना अवगाहनथी प्राप्त थइ छे आमर्षऔषधिआदिकनी
ऋद्धि जेने एवा मनपर्यवज्ञानी अथवा जेमने आहारकलब्धि
थयेली छे. एवा चारणमुनि ते आहारकशरीर करी शके छे
॥ १०० ॥ उज्ञता छे चिह्न जेनु, तथा तेजोलेश्यादिकने सा
धनारु, एवु तेजसशरीर, कार्मणशरीरना अनुगमनाळा त्या
हारने पकाववामा समर्थ छे ॥ १ ॥ तपविशेषथी उत्पन्न य
छे लब्धि जेने एवा प्राणीने, कार्य पमये आ तेजसशरीरथी
तेजोलेश्यानु निकळवापणु थाय छे ॥ २ ॥ ते माटे जीवाभि
गमनी वृत्तिमा कह्यु छे के—सर्वने उज्ञताथी सिद्ध थयेलु,
तथा रसादिकआहारने पचाववारु अने तेजोलेश्यानी लब्धि
ना निमित्तरूप तेजसशरीर छे, एम जाणवु ॥ ३ ॥ वळी ए-
वीरीते आ तेजसशरीरथी शीतलेश्यानु निकळवु पण थाय छे,
अने तेथी रोष अने तोषवडे निग्रहअनुग्रह थाय छे ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ तदोक्तं तत्त्वार्थवृत्तौ — यदोत्तरगुणप्रत्यया लब्धि
भवति तदा परप्रति रोषाद् विसृजति रोषविषाध्मा
तः शालवत् प्रसन्नस्तु शीततेजसानुगृह्णातीति ॥ ५ ॥
नीरवदन्योन्य । मिश्रा जीवप्रदेशकैः ॥ कर्मप्रदेशा येऽनन्ता
कार्मणं स्यात्तदात्मकं ॥ ६ ॥ सर्वेषामपि देहानां । हेतुर्
मिदं भवेत् ॥ भवान्तरगतौ जीव-सहायं च सतैजसं ॥
नन्वेताभ्यां शरीराभ्यां । सहात्मायाति याति चेत् ॥ प्रवि
शन्निर्यन्वापि । कुतोऽसौ नहि दृश्यते ॥ ८ ॥ अत्रोच्यते—
चक्षुर्गोचरं सूक्ष्म-तया तैजसकार्मणे ॥ ततो नोत्पद्यमान

तेमाटे तत्वार्थवृत्तिमां कह्युं छे के—ज्यारे उत्तरगुणनी प्र
तिवाळी लब्धि उत्पन्न थाय छे त्यारे रोषरूपी विषथी ध
धमायमान थयेलो माणस गोशालानीपेठे शत्रुने बाळवाने
तेजोलेश्या मूके छे. अने जो प्रसन्न थयो होय तो शीत
तेजथी अनुग्रह करे छे ॥ ५ ॥ जीवप्रदेशोनी साथे क्षीर
नीरनीपेठे जे अनंता कर्मप्रदेशो परस्पर जोडायेला छे ते
कार्मणशरीर होय ॥ ६ ॥ आ कार्मणशरीर सर्वशरीरोनुं हे
तुभूत छे अने तेजसशरीरसहित भवान्तरनी गतिमां जीवने
सहायकारक छे ॥ ७ ॥ अहीं शंका करे छे के ज्यारे आ बे
शरीरसहित आत्मा जाय आवे छे त्यारे ते आत्मा प्रवे
श करतोथको तथा निकळतोथको केम देखातो नथी?॥८॥
ते माटे कहे छे के—तेजस अने कार्मणशरीर सूक्ष्म होवाथी
चक्षुगोचर थता नथी अने तेथी आत्मा उत्पन्न थतो थको
तथा मृत्यु पामतोथको पण प्रगट देखातो नथी ॥ ९ ॥ अ

पे । म्रियमाणोऽप्यसौ स्फुट ॥ ९ ॥ परैरप्युक्त—अतराभव देहोऽपि । सूक्ष्मत्वान्नोपलक्ष्यते ॥ निष्क्रामन् प्रविशन् वा ऽ- नाऽभावोऽनीक्षणादपि ॥ १० ॥ स्वरूपमेव पञ्चाना । देहाना प्रतिपादित ॥ कारणादिकृतास्तेषा । विशेषान् दर्शयाम्यथ ॥ ॥ ११ ॥ सजात पुद्गलै स्थूलै-र्देहमौदारिक भवेत् ॥ सूक्ष्मपु- द्गलजातानि । ततोऽन्यानि यथोत्तर ॥ १२ ॥ इति कारणकृतो विशेष ॥ यथोत्तर प्रदेशै स्यु-रसंख्येयगुणानि च ॥ आतृ- तीय ततोऽनन्त-गुणे तैजसकार्मणे ॥ १३ ॥ इति प्रदेशसंख्या कृतो विशेष ॥ आद्य तिर्यग्मनुष्याणा । देवनारकयो पर ॥

न्यदर्शनीउए पण कह्यु छे के—अतरगशरीर पण सूक्ष्म हो वाथी निकळतु अथवा प्रवेशकरतु पण जणातु नथी, माटे ते नहि देखवाथी पण तेनो अभाव जाणवो नहि ॥ १० ॥ एवीरीते पाचे शरीरोनु स्वरूप वर्णव्यु हवे कारणादिकोथी करेला ते शरीरोना विशषोने हु देखाडु छु ॥ ११ ॥ औदा- रिकशरीर स्थूलपुद्गलोवडे थयेलु होय अने ते पछीना शरीरो अनुक्रमे सूक्ष्म पुद्गलोवडे थयेला होय ॥ १२ ॥ एवी रीते कारणथी करेलो विशेष जाणवो ॥ पहेला शरीरथी मा- डी त्रीजा शरीरसुधि प्रदेशोवडे करीने उत्तरोत्तर असंख्यग णा होय एटले उत्तरोत्तर असंख्याता प्रदेशवाळा होय अ ने तैजस तथा कार्मण शरीर तेथी अनतगणा प्रदेशवाळा होय ॥ १३ ॥ एवीरीते प्रदेशसंख्यामथि विशेष जाणवा ॥ पहेलु एटले उदारिकशरीर तिर्यचोने अने मनुष्योने होय तथा बीजु एटले वैक्रियशरीर देवोने अने नारकीउने तथा

केषाचिल्लब्धिमद्वायु—मज्ञिनिर्यग्नृणामपि ॥ १४ ॥ आहार
सलब्धीना । स्याच्चतुर्दशपूर्विणा ॥ सर्वससारिजीवाना । कु
तैजसकार्मणे ॥ १५ ॥ तत्त्वार्थभाष्ये तूक्त—

एके त्वाचार्या नयवादापेक्षं व्याचक्षते कार्मणमेवैक
नादिसबध, तेनैवैकेन जीवस्यानादि सबधो भवतीति, तैज
स तु लब्ध्यपेक्ष भवति सा च तैजसलब्धिर्न सर्वस्य क
चिदेव भवति एतट्टीकालेशोऽपि—एवमेकीयमतेन प्रत्याख्या
तमेव तैजसमनादिसबधतया सर्वस्य चेति या पुनरभ्यव
ताहारप्रति पाचनशक्तिर्विनापि लब्ध्या, सा तु कार्मणस्यैव
विष्यति कर्माश्रत्वात्, कार्मण हीद शरीरमनेकशक्तिगर्भत

केटलाक लब्धिवानोने, वायुने तथा सज्ञीतिर्यंच अने म
ष्योने पण होय ॥ १४ ॥ त्रीजु आहारकशरीर लब्धिवत
दपूर्विओने होय, तथा तैजस अने कार्मणशरीर सर्वससारि
ओने निश्चल होय ॥१५॥ तत्त्वार्थभाष्यमा तो एम कह्यु छे

केटलाक आचार्यो नयवादनी अपेक्षाथी एम कहे छे
एक कार्मणशरीरज (जीवसाथे) अनादिसबधवाळु छे,
तैजसशरीर तो लब्धिने अपेक्षीने थाय छे, अने ते ल
कइ सर्व कोइने थती नथी एनी टीकानो किंचित भाग
पण अहीं कहीये छीये—एवीरीते केटलाकोने मते सर्वने
नादिसबधवाळ तैजसशरीर नथी अने भक्षण करेला आह
रप्रते लब्धिविना पण ज पाचनशक्ति जणाय छे ते शक्ति
ण कार्मणशरीरनीज थशे केम के ते शरीर कर्मोनिज उत्प
छे। आ कार्मणशरीर छे ते अनेकशक्तिवाळु होवाथी वि

द्नुकरोति विश्वकर्मेण, तदेव हि तथासमासादितपरिणति
र्व्यपदिश्यते यदि तेजसशरीरतया, ततो न कश्चिद्दोष इति
अत्र भूयान् विस्तरो स्ति, स तु तत्वार्थवृत्तेरवसेय इति ॥

युगपच्चैकजीवस्य । द्वय त्रय चतुष्टय ॥ स्याद्देहाना न तु
पच । नाप्येक भवयर्त्तिन ॥ १६ ॥ वैक्रियस्याहारकस्या–ऽस
त्वादेकस्य चैकदा ॥ न पच स्यु सदा सत्वा–द्वयोर्नैकमप्य
द ॥ १७ ॥ स्यादेकमपि पूर्वोक्त–मतातरव्यपेक्षया ॥ भवातर
गच्छतस्त–न्मते स्यात्कार्मण पर ॥ १८ ॥ इति स्वामित्वा वि
शेष ॥ आद्यस्य तिर्यगुत्कृष्टा । गतिरारुचकाचल ॥ नराचा

कर्मानु अनुकरण करे छे, अने तेवीरीते प्राप्त करेली छे परि-
णति जेणे एवा तेज कार्मणशरीरने जो तैजसशरीररूपे कहे-
वामा आवे, तो कइ दूषण आवतु नथी अहीं घणो विस्तार
छे, अने ते विस्तार तत्वार्थवृत्तिथी जाणी लेवो इति ॥

एकीवखते एक ससारी जीवने वे त्रण अथवा चार श
रीरो होय परतु पाच न होय तेम एक पण न होय ॥१६॥
केमके वैक्रिय तथा आहारक एम बन्ने शरीरोमाथी एकीवे
ळाए एकनु अछतापणु होवाथी पाच शरीरो न होय अने
छेल्ला तैजस अने कार्मण बन्ने हमेशा होवाथी एक शरीर प
ण न होय ॥ १७ ॥ अने पूर्वे कहेला मतातरनी अपेक्षाथी
एक पण होय, केमके तेमना मतप्रमाणे भवातरमा जता जी
वने कार्मणशरीर होय ॥१८॥ एवीरीते स्वामित्वनो विचार
जाणवो ॥ पहेला उदारिकशरीरनी उत्कृष्टी तीर्छी गति रु
रुचकाचलपर्यतसुधि होय छे, अने ते गति जघाचारण मुनि

रणनिर्ग्रंथा-नाश्रित्य कलयतु ता ॥ १९ ॥ आनदीश्वरमा
त्य । विद्याचारणखेचरान् ॥ ऊर्ध्वं चापरूकरन । तत्
क्रया जवेत् ॥ २० ॥ विषयो वैक्रियागस्या-सख्येया द्वी
ज्ञेय ॥ महाविदेहा विषयो । ज्ञेय आहारकस्य च ॥ २
लोकः सर्वोऽपि विषय-स्तुर्यपंचमयोर्जवेत् ॥ जवाझवातर
। गच्छता मनुजे ऽस्मे ॥ २२ ॥ इति विषयकृतो जेद ॥ ध
धर्माजन सौख्य दु खानुजव एव च ॥ केवलज्ञानमुख्या
प्राप्तिरायप्रयोजन ॥ २३ ॥ एकानेकत्वसूक्ष्मत्व-स्थूलत्व
नजोगति ॥ सघसाहाय्यमित्यादि । वैक्रियस्य प्रयोजन ॥

ठने आश्रीने जाणवी, ॥ १९ ॥ अने विद्याचारण तथा
आधगेने आश्रीने ठेक नदीश्वरद्वीपसुधि जाणवी अने
गति तो ए बन्नेनी अपेक्षाए ठेक पक्करनहुधि जाणवं
॥ २० ॥ वैक्रियशरीरनी गति असख्याना द्वीपसमुद्रो
जाणवी, अने आहारकनी गति महाविदेहक्षेत्रोसुधि जा
॥ २१ ॥ चोथा अने पांचमा एटले तेजस अने कार्मण
नी गति सर्व लोकमा होय, केमके तेने वच्चे एक जवथ
जा जवमा जता प्राणीर्जनी साथेज होय ठे ॥ २२ ॥ ए
ते विषयसंबधि जेदो जाणवा ॥ धर्मअधर्मनुं उपार्जन,
दु खनो अनुजव, तथा केवलज्ञान अने मोक्षप्राप्तिकनी
नि ए पदेला औदारिकशरीरनु प्रयोजन ठे ॥ २३ ॥
पणु अनेकपणु, सूक्ष्मपणु तथा स्थूलपणादिक, आकाश
न तथा सघने सहाय आपवी, इत्यादिक वैक्रियशरीर
योजन ठे ॥ २४ ॥ सूक्ष्म अर्थसबधि सशयनो नाश, ।

सूक्ष्मार्थसंशयच्छेदो । जिनेंद्रर्द्धिविलोकनं ॥ ज्ञेयमाहारकस्या पि । प्रयोजनमनेकधा ॥ २५ ॥ यदाहु —तिछयररिद्धिदसण —सुहुमपयच्छावगाहहेउं वा ॥ ससयवोछेयच्छं । गमणं जिण पायमूलम्मि ॥ २६ ॥ शापानुग्रहयोः शक्ति—र्भुक्तिपाक प्रयो जनं ॥ तैजसस्य कार्मणस्य । पुनरन्यभवे गतिः ॥ २७ ॥ इति प्रयोजनकृतो विशेष ॥ उत्कर्षत सातिरेक—सहस्रयोजनप्रम ॥ औदारिक वैक्रिय सा-धिके लक्षयोजनं ॥ २८ ॥ आहारक हस्तमानं । लोकाकाशमिते उभे ॥ समुद्घाते केवलिनः । स्यातां तैजसकार्मणे ॥ २९ ॥ अवगाढ प्रदेशेषु । स्वल्पेष्वाहारक

श्वरप्रभुनी ऋद्धिनु जोवु, इत्यादिक अनेकप्रकारनु आहारक शरीरनु प्रयोजन जाणवु ॥ २५ ॥ कह्यु छे के—तीर्थंकरप्रभु-नी ऋद्धिनु जोवु, तथा सूक्ष्मपदार्थने अवगाहवाना हेतुरूप, अने संशयना नाशमाटे जिनेश्वरप्रभुना चरणप्रते गमन कर-वु (ए आहारकशरीरनु प्रयोजन छे) ॥ २६ ॥ शाप अने अनुग्रहनी शक्ति तथा भोजन करेलाने पचाववु, ए तैजसनु प्रयोजन छे अने अन्यभवमा गमन करवारूप कार्मणनु प्र योजन छे ॥ २७ ॥ एवीरीते प्रयोजनसबधि विशेष जाणवो उदारिकशरीरनु उत्कृष्ट प्रमाण एकहजार योजनथी कइक वधारे होय छे अने वैक्रियनु प्रमाण एकलाख योजनथी क इक वधारे होय छे ॥ २८ ॥ आहारकशरीर एक हाथनु हो य छे अने तैजस तथा कार्मणशरीरो केवलिप्रभुना समुद्घा तवखते लोकाकाशजेवडा होय छे ॥ २९ ॥ आहारकशरीर सवथी अल्पप्रदेशोमा अवगाहेनु होय छे अने तेथी सख्या

किल ॥ तत सरयगुणाशस्य-मुत्कृष्टौदारिक स्मृत ॥ ३
ततोऽपि सग्व्यगुणित-देशस्थ गुरुवैक्रिय ॥ समुद्घा
हे । सर्वलोकावगाहकं ॥ ३१ ॥ दीर्धं मृत्युसमुद्घाते ।
स्यानकावधि ॥ अन्यदा तु यथास्थान ।
॥ ३२ ॥ मरणातसमुद्घात । गताना देहिना भवेत् ॥
त्यें न्द्रियादीना । तैजसस्यावगाहना ॥ ३३ ॥ ब्रवीमि ता
नन्नोक्त-स्वरूपा सोपपत्तिक ॥ भाव्यैव कार्मणस्यापि । सं
ये साहचर्यत ॥ ३४ ॥ युग्म ॥ स्वस्वदेहमिता व्याप-
ख्यान्या सर्वदेहिना ॥ मरणातसमुद्घाते । स्यात्तेजसाग

तगणा प्रदेशोमा उत्कृष्ट औदारिकशरीर अवगाहेलु
हे ॥ ३० ॥ अने तेथी पण सग्व्यातगणा प्रदेशोमा उत
वैक्रियशरीर अवगाहेलु होय हे, अने अर्हत्प्रभुना समु
तवग्वते हेल्ला बन्ने शरीरो सर्वलोकने अवगाहेला होय
॥ ३१ ॥ मृत्युसमुद्घातवखते तो ते बन्ने शरीरो हेक उत
स्थानसुधि लाबा होय हे अने बाकीना समये तो यथा
पोतपोताना शरीरजेवडा होय हे ॥ ३२ ॥ मरणातसमु
मुद्घातने प्राप्त थयेला, एवा एकेन्द्रियादिक प्राणीउना
न शरीरनी जेवडी अवगाहना होय हे ॥ ३३ ॥ तेवडी,
नेश्वरप्रभुए कहेला स्वरूपवाळी अवगाहनाने हु उपप
हित कहु छु अने कार्मणशरीरनी अवगाहना पण एवी
ने जाणवी केमके ते बन्ने शरीरो साथे रहेनारा हे ॥
युग्म ॥ मरणातसमुद्घातवखते सर्व प्राणीउनी तैजसशर
अवगाहना सरखी अने जाडाइ पोतपोताना शरी

ना ॥ ३५ ॥ आयामतो विशिष्येत । तत्रैकेंद्रियदेहिनां ॥ अंगुलासंख्येयभाग-प्रमाणा सा जघन्यत ॥ ३६ ॥ उत्कर्षतश्च लोकांता-ल्लोकांतं यावदाहिता ॥ एकेंद्रियाणां जीवाना-मेव मुत्पत्तिसंभवात् ॥ ३७ ॥ सामान्यतोऽपि जीवानां । विज्ञाव्ये-तदपेक्षया ॥ लोकांतावधिलोकांता-त्तैजसस्यावगाहना ॥३८॥ अंगुलासंख्यभागेन । प्रतिमाश्च जघन्यत ॥ निर्दिष्टा विकला-क्षाणां । तैजसस्यावगाहना ॥ ३९ ॥ तिर्यग्लोकाच्च लोकांता-वधि तेषां गरीयसी ॥ सत्त्वो विकलाक्षाणां । यत्तिर्यग्लोक एव हि ॥ ४० ॥ अधोलोकेऽप्यधोलोक-ग्रामेषु दीर्घिकादिषु ॥ ऊर्ध्वं च पांडुकवन-वर्त्तिवापीहृदादिषु ॥ ४१ ॥ सत्त्वो

सी होय छे ॥ ३५ ॥ तेमां एकेंद्रिय प्राणीउंनी अवगाहनानी लंबाइमां तफावत छे. एटले ते जघन्यथी अंगुलना असंख्या-ता भाग जेटली छे ॥ ३६ ॥ अने उत्कृष्टथी लोकांतना एक छेडाथी बीजा छेडा जेटली छे. एमके एकेंद्रियजीवोनी उत्पत्ति नो एवीरीतनो संभव छे ॥ ३७ ॥ वली आ अपेक्षाए सामान्यथी पण जीवोनी तैजसशरीरनी अवगाहना लोकांतथी लोकांतसुधि जाणी लेवी ॥ ३८ ॥ विकलेंद्रिउंनी तैजसअव गाहना जघन्यथी अंगुलना असंख्यातागजेटली कहेली छे ॥ ३९ ॥ अने तेउंनी उत्कृष्टी अवगाहना तीर्च्छालोकथी ते लोकांतसुधिनी छे. एमके विकलेंद्रिउंना संभव फक्त तीर्च्छालोक माज छे ॥ ४० ॥ तेमां अधोलोकमां अधोग्रामोमां मोटी वावडीउंविगेरे तथा ऊर्ध्वलोकमां पांडकवनमां रहे ली वावडीउं तथा द्रहादिकोमां ॥ ४१ ॥ विकलेंद्रिउंना स

विकलाक्षाणा । यद्यप्यस्ति तथापि हि ॥ सूत्रे
स्य । तिर्यग्लोको निरूपित ॥ ४२ ॥ तन ७क।
विकलाना चवत्यसौ ॥ अधोग्रामात्पामकाच्च । ले
रीयसी ॥ ४३ ॥ सातिरेक योजनाना । सहस्र
॥ नारकाणा तैजसाव–गाहना साथ चाव्यते ॥ ४४ ॥
पातालकलशा–श्चत्वारो.ऽधो चतुर्दिश ॥ अपोलक्ष
–मवगाढा ऽह क्षितौ ॥ ४५ ॥ सहस्रयोजनस्थूल—कु
स्तेषा च निश्चिते ॥ अधस्तने तृतीयाशे । वायुर्नैर्ति
॥ ४६ ॥ मध्यमे च तृतीयाशे । मिश्रितौ सलिलानिलौ ।
यौपरितने जागे । तृतीये केवल जल ॥ ४७ ॥ ततश्च–

चव छे, तो पण सूत्रमा तेउना निजस्थानने आश्रीने
लोक कह्यो छे ॥ ४२ ॥ माटे उपर कही तेथी अधिक
उत्कृष्टी अवगाहना विकलेन्द्रिउनी होय छे, एटले अध
अने पाम्कवनथी ते लोकाग्रना अतसुधिनी होय छे ॥
नारकीउनी जघन्यतेजसअवगाहना एकहजार जोजनथ
ऽक अधिक होय छे अने तेनु स्वरूप हवे कहीये छी
॥ ४४ ॥ समुद्रनी अदर चारे दिशाए चार पातालकलश
अने ते कलशो नीचे पृथ्वीनी अदर एकलाख योजनना
गाहवाळा छे ॥ ४५ ॥ एक हजार याजन जाडा तळी
निश्चल थयेला एवा ते कळशाउना सर्वथी नीचेना त्रीज
गमा केवल वायु रहेलो छे ॥ ४६ ॥ अने तेउना वचला त्री
जा नागमा जल अने वायु मिश्रित रहेला छे, अने उपरना
त्रीजा नागमा तो केवळ जवज रहेलु छे, ॥ ४७ ॥ पछी—

मतकादिनरक–वर्ती कश्चन नारक ॥ पातालकलशासन्नो । मरणांतसमुद्धत ॥ ४८ ॥ कुमय पातालकुंभाना । पिजियोत्प द्यते यत ॥ मत्स्यत्वेन तृतीयांशे । मध्यमे चरमेऽपि वा ॥४९॥ तस्मादर्वाक् तु नैवास्ति । तिर्यग्मनुजसंभव ॥ उत्पत्तिर्नारिका णा च । न तिर्यग्मनुजौ विना ॥ ५० ॥ उत्कर्षतस्तवधो याव– त्सप्तमी नरकावनीं ॥ नारकाणामेतदन । स्वस्थानस्थितिसंभव- वात् ॥ ५१ ॥ तिर्यक्स्वयंभूरमण–समुद्रावधि सा भवेत् ॥ ना रकाणा तत्र मत्स्या–दित्वेनोत्पत्तिसंभवात् ॥ ५२ ॥ ऊर्ध्वं च पंडकवन—स्थायितोयाश्रयावधि ॥ अत ऊर्ध्वं तु कुत्रापि । नृतिर्यक्संभवोऽस्ति न ॥५३॥ पचेंद्रियतिरश्चा च । जघन्या प-

---

सीमंतकादि नरकमा रहेलो कोइक नारकी, पातालकलशनी नजीकमां जो मरणांते समुद्घात करे, ॥ ४८ ॥ तो पातालक लशना नळीयाने भेदीने ते कलशना वचला अथवा छेल्ला त्रीजा भागमा मत्स्यपणे उत्पन्न थाय. ॥ ४९ ॥ केमके तेथी आगळ (वधारे नजीक) तिर्यंच के मनुष्यनो संभव नथी. अने नारकीउनी उत्पत्ति तिर्यंच अथवा मनुष्यशिवायनी हे नहि ॥ ५० ॥ वळी नीचेना भागमा उत्कृष्टी ठेक सातमी नरकसुधि अवगाहना करे; केमके निजस्थाननी स्थितिना सं भवथी नारकाना त्यांसुधि जमा हे ॥ ५१ ॥ नारकोनी तीर्छी तेजस अवगाहना ठेक स्वयंभूरमणसमुद्रसुधि होय केमके त्यां मत्स्यपणे तेउनी उत्पत्तिना संभव हे ॥ ५२ ॥ वळी तेउ नी ऊंची अवगाहना पंडकवनमा रहेला जलाशयोसुधिनी हो य केमके तेथी ऊंचे मनुष्य अथवा तिर्यंचोना स्थाप प्र

रमापि च ॥ विकलेंद्रियजङ्ज्ञेया । तैजसस्यावगाहना ॥ ५४
अंगुलाऽसंख्येयभाग-मात्रा नृणां जघन्यतः ॥ उत्कर्षतश्च
त्रा-ल्लोकांतावधि कीर्तिता ॥ ५५ ॥

भवनव्यंतरज्योति-ष्काद्यद्विस्वर्गनाकिनां ॥ अंगुला
ख्येयभाग-माना ज्ञेया जघन्यतः ॥ ५६ ॥ ममत्वान्निनिवि
ना । स्वरत्नाभरणादिषु ॥ पृथिव्यादितया तेषां । तत्रोत्प
संभवात् ॥ ५७ ॥ उत्कर्षतस्त्वधः शैला-नरकस्थानलावधि
गतानां तत्र केषांचि-त्तेषां मरणसंभवात् ॥ ५८ ॥ तिर्यक्स्व
भूरमणा-परांतवेदिकावधि ॥ ऊर्ध्वं तथेषत्प्राग्भारा-पृथि

संभव नथी ॥ ५३ ॥ हवे एकेंद्रियविना तैजसशरीरनी
घन्य तथा उत्कृष्टी अवगाहना विकलेंद्रियसरखी जाणवी
॥ ५४ ॥ माणसोना तैजसशरीरनी जघन्य अवगाहना अ
ळना असंख्याता भागजेटली होय छे. अने उत्कृष्टी क्षे
नुष्यक्षेत्रथी लोकांतसुधिनी कहेली छे ॥ ५५ ॥

भवनपति, व्यंतर, ज्योतिष्क तथा पहेला बे स्वर्गना
वोनी जघन्यथी तैजस अवगाहना अंगुलना असंख्याता
गजेटली जाणवी ॥ ५६ ॥ केमके पोताना रत्नो तथा आ
रणादिकोमां ममतावाळा एवा तेओनी तेओमांज पृथ्वीका
दिकपणे उत्पत्तिनो संभव छे ॥ ५७ ॥ वळी तेओनी उत्कृ
नीची अवगाहना शैलानामनी नरकना तळीयासुधि जाण
केमके त्यां गयेला एवा तेओमांना केटलाकोनुं त्यां मरण
भवे छे ॥ ५८ ॥ तेओनी तीर्छी अवगाहना स्वयंभूरमणसमु
ना छेल्ला छेडानी वेदिकासुधि जाणवी अने उंची अवगाह

ऊर्ध्वतलावधि ॥ ५९ ॥ एतावत्त पृथिवी-कायत्वेन समुत्प
॥ तत पर च पृथिवी-कायादीनामसंभवात ॥ ६० ॥ सनत्
मारकल्पादि-देवाना स्याज्जघन्यत ॥ अङ्गुलासंख्येयभाग-
माना सैव विज्ञाव्यते ॥ ६१ ॥ देवा सनत्कुमाराद्या । उत्प
द्यते स्वभावत ॥ गर्भजेषु नृतिर्यक्षु । ध्रुव नैकेंद्रियादिषु ॥
॥ ६२ ॥ यदा सनत्कुमारादि-सुधाभुग्मदरादिषु ॥ दीर्घिकादौ
जलक्रीडा । कुर्वाण स्वायुष क्षयात् ॥ ६३ ॥ उत्पद्यते मत्स्य
तया । स्वात्मसन्नप्रदेशक ॥ तदा जघन्या स्यादस्य । यद्वैव
सभवत्यसौ ॥ ६४ ॥ पूर्वसंवर्धिनीं नारी-मुपभुक्ता महीस्पृशा
॥ कश्चित्सनत्कुमारादि-देव प्रेमवशीकृत ॥ ६५ ॥ तदनात्य

सिद्धशिलानी पृथ्वीना ऊर्ध्वतलसुधि जाणवी ॥ ५९ ॥ केम
के तेटलेसुधि तेओ पृथ्वीकायपणे उपजे छे; कारणके तेथी आ
गळ पृथ्वीकायादिकोनो संभव नथी ॥ ६० ॥ हवे सनत्कुमा
रय्यादिक देवलोकोना देवोनी जघन्य तैजस अवगाहना अ
गुलना असंख्याता भाग जेटली होय अने ते नीचे प्रमाणे
जणाय छे ॥ ६१ ॥ सनत्कुमारआदिक देवो स्वभावथी गर्भज
मनुष्यो अने तिर्यंचोमा उत्पन्न थाय छे अने एकेंद्रिआदि
कोमा निश्चयथी उत्पन्न थता नथी ॥ ६२ ॥ ज्यारे सनत्कुमा
रादिक देव मदराचलआदिकमा वावडीआदिकमा जलक्री
डा करतो थको पोताना आयुना क्षयथी ॥ ६३ ॥ पोताना
तिनजीवप्रदेशमा मत्स्यपणे उपजे त्यारे तेनी जघन्य तैजस
अवगाहना थाय अथवा ते नीचप्रमाणे संभवे छे ॥ ६४ ॥
देव सनत्कुमारादिक देव मनुष्य लोकवसी पूर्वनी पोताना

प्रदेशे स्व–मवाच्यांश विनिक्षिपन् ॥ परिष्वज्य मृतस्तस्या
एव गर्भे समुद्भवेत् ॥ ६६ ॥ उत्कर्षतस्त्वधो याव- ॥...
लशाश्रित ॥ मध्यमीय तृतीयाश,। तत्र मत्स्यादिसज्ञयात
॥ ६७ ॥ तिर्यक्स्वयम्भूरमण–पर्यंतावधि सा भवेत ॥ अन्या
स्वर्गपर्यंत–मूर्ध्नं सा चेति नाव्यते ॥ ६८ ॥ कश्चिदच्यु
कस्थ–सुहृद्देवस्य निश्रया ॥ देव सनत्कुमारादि–र्गतस्तत्र
चेत यत् ॥ ६९ ॥ सहस्रारान्तदेवाना । यावनीयाऽनया
॥ कनिष्ठा च गरिष्ठा च । तैजसस्यावगाहना ॥ ७० ॥ आ
तादच्युतानाना । देवाना स्याज्जघन्यत ॥ अगुलासंख्येय
ग–परिमाणावगाहना ॥ ७१ ॥ उत्पद्यते नरेष्वेव । देव

पर्वसवधनाळी स्त्रीप्रते प्रेमथी वश थयोयको ॥ ६५ ॥
ना अवाच्यप्रदेशमा पोताना अवाच्यप्रदेशने नाखतो
आलिंगीने मृत्यु पामी तेणीनाज गर्भमा उत्पन्न थाय ।
हवे तेओनी उत्कृष्टी नीची तैजसअवगाहना पातालकल
नचला त्रीजा भागसुधि होय केमके त्या मत्स्यादिकोने
नर छे ॥ ६७ ॥ तेओनी तीर्छी अवगाहना स्वयंभूरमणस
ना छेडासुधि होय अने उर्ची अवगाहना अच्युतदेवलो
धि होय अने ते नीचेप्रमाणे ज्ञेय ॥ ६८ ॥ कोइक स
मारादिक देव, अच्युतदेवलोकमा रहेला कोइक मित्रदे
निश्रायी त्या गयोयको मृत्यु पामे ॥ ६९ ॥ सहस्रारदे
वसुधिना देवोनी जघन्य अने उत्कृष्ट तैजस अवगाहना
बीजीने नाखी छेवी ॥ ७० ॥ हवे आनतदेवलोकथी ते अ
तदेवलोकसुधिना देवोनी जघन्य तैजस अवगाहना

ानतादय ॥ नराश्च नृक्षेत्र एव । तदिय घटते कथ ॥७२॥
त्रोच्यते –उपभुक्ता मनुष्येण । मानुषी पूर्ववल्लभा ॥ उप
न्यानधिज्ञाना स्प्रेमपाशनियन्त्रित ॥ ७३ ॥ इहागत्यासन्नमृ
:–तया बुद्धिविपर्ययात् ॥ मलिनत्वाच्च कामाना । वैचित्र्या-
र्ममर्मणा ॥ ७४ ॥ गाढानुरागादाश्लिष्य । तदवाच्यप्रदेशके
परिक्षिप्य निजाऽवाच्य । म्रियते म्वायुप क्षयात् ॥ ७५ ॥
नऽस्या एव मृत्वाय । यद्युत्पद्येत निर्जर ॥ आनतादिकनुजु
–स्तदेयमुपपद्यते ॥ ७६ ॥ आनतादिकतुजुजा । मनोनिन्द्य
विना ॥ कायेनाऽस्पृशता देवी–मपि क्षीणमनोजुषा ॥ ७७ ॥

सग्याता जागजनमी होय ॥ ७१ ॥ अहीं शका करे छे के,
ानतादिकना देवो तो (च्यवीने) मनुष्योने विपेज उत्पन्न
ाय छे अने मनुष्यो तो मनुष्यक्षेत्रमाज होय, माटे आ ज
न्यअवगाहना शीरीते घटे? ॥ ७२ ॥ तेने माटे कहे छे के–
नुष्ये जोगवेली एवी पूर्वजन्मना स्नेहवाळी मनुष्यसबधि स्त्री
अवधिज्ञानथी जाणीने तेणीना स्नेहपाशथी यथायोग्यको
७३ ॥ अहीं आवीने, मृत्यु नजीक होवाथी बुद्धिना विपर्य
थी तथा कामना मलीनपणाथी अने कर्ममर्मोनी विचित्र
ाथी ॥ ७४ ॥ अत्यत आलिंगन करीने तेणीना अवाच्यप्रदे
मा पोताना अवाच्यप्रदेशने नाखीने पोताना आयुना क्ष
थी मरण पामे छे ॥ ७५ ॥ अने एवीरीते मरण पामीने जो
आनतआदिकनो देव तेज स्त्रीना गर्भमा उपजे, तो तेनी
जघन्य तेजस अवगाहना घटी शके छे ॥ ७६ ॥ पण्ण म
थीज विपयने सेवनारा, तथा शरीरवडे देवीने पण नहि

प्रदेशो स्व-मवाच्यांग निनिक्षिपन ॥ परित्र
एव गर्भे समुत्पद्येत ॥ ६६ ॥ उत्कर्षेनस्त्वधो
लगाश्रित ॥ मध्यमीश तृतीयाग । नव मत्त
॥ ६७ ॥ तिर्यक्स्वयंभूरमण-पर्यंतावधि सा भ
स्वर्गपर्यंत-मूर्ध्वं सा चेति नाव्यते ॥ ६८ ॥
कस्य-सुहृद्देवस्य निश्रया ॥ देव सनत्कुमारा
येत यत ॥ ६९ ॥ सहस्रारानदेवाना । नाव
॥ कनिष्ठा च गरिष्ठा च । नैजमस्यावगाहन
तादच्युतानाना । देवाना स्याज्जघन्यत ॥
ग-परिमाणावगाहना ॥ ७१ ॥ उत्पद्यते

पूर्वभवधवाळी स्त्रीप्रते प्रेमथी वश थयो
ना अवाच्यप्रदेशमा पोताना अवाच्यप्रदे
आलिंगीने मृत्यु पामी तेणीनाज गर्भमा उ
हवे तेजनी उत्कृष्टी नीची तैजसअवगाहन
बचला त्रीजा भागसुधि होय केमके त्या
नव छे ॥ ६७ ॥ तेजनी तीर्छी अवगाहना
ना छेडासुधि होय अने ऊर्ध्वी अवगाहना
धि होय अने ते नीचेप्रमाणे थाय ॥ ६८ ॥
मारादिक देव अच्युतदेवलोकमा रहेला त
निश्रार्थी त्या गयाथको मृत्यु पामे ॥ ६९ ॥
रसुधिना देवानी जघन्य अने उत्कृष्ट तैजस ह
त्रीजीने नाखी लेवी ॥ ७० ॥ हवे आनतदेवलोक
नदेवलोकसुधिना देवोनी जघन्य तैजस अवगाह

वेयकादिदेवाना-मप्यत्रागत्यसत्त्ववात् ॥ ७३ ॥ अधो यावदधो-ग्रामा-नूर्ध्वं च स्वाश्रयावधि ॥ तिर्यक्पुनर्नरक्षेत्र-पर्यंत सा प्रकीर्त्तिता ॥ ७४ ॥ यावन्नंदीश्वर खेटा । सस्त्रीका यांति यद्यपि ॥ सजोगमपि कुर्वंति । तत्र कामेपुनिर्जिता ॥ ७५ ॥ पर नोत्पद्यते गर्भे । नरो नृक्षेत्रतो बहि ॥ तत उत्कर्षतस्तिर्यनृक्षेत्रावधि सोदिता ॥ ७६ ॥ इत्यर्थत प्रज्ञापनैकविंशतितम पदे ॥ इति प्रमाणावगाहकृतो विशेष ॥

स्थितिरौदारिकस्यात---मुंहूर्त स्याज्जघन्यत ॥ उत्कृष्टा त्रीणि पल्यानि । सा तु युग्मिव्यपेक्षया ॥ ७७ ॥ दशवर्षसह

केमके विद्याधरोनी श्रेणिनी आगळ मनुष्योनो असत्तव छे, ने ग्रैवेयकआदिकना देवोने पण अहीं आववानो सत्तव छे ॥ ७३ ॥ तेओनी नीची अवगाहना अधोग्रामसुधिनी छे, अने उंची पोताना स्थानसुधि छे, अने तीर्छी मनुष्यक्षेत्रसुधि कहेली छे ॥ ७४ ॥ जो के विद्याधरो स्त्रीओसहित नदीश्वरद्वीपसुधि आवे छे, अने कामना वाणथी जीताया थका त्यां सजोग पण करे छे ॥ ७५ ॥ परन्तु मनुष्यक्षेत्रथी वहार गर्भमा मनुष्य उत्पन्न थतो नथी माटे तेओनी उत्कृष्टी तीर्छी अवगाहना मनुष्यक्षेत्रसुधि कही छ ॥ ७६ ॥ आ अर्थ पन्नवणाना एकवीसमा पदमा कह्यो छ ॥ एवीरीते प्रमाणअवगाहसबधि विशेष जाणवो ॥

औदारिक शरीरनी जघन्यस्थिति अतमुहूर्त्तनी हाय छ अने उत्कृष्टी त्रण पल्योपमनी होय छ अने ते युगलीयाओनी अपेक्षाये छे ॥ ७७ ॥ वैक्रियनी जघन्य स्थिति जन्मथी मा

मनुष्यस्त्रियमाश्रित्य । यथैव स्याद्विरूपना ॥ तर्हि को दुर्वारं । कदर्पं जेतुमीश्वर ॥७७॥ अधो यावद्धर्मायामा यंग्नृक्षेत्रमेव च ॥ तत पर मनुष्याणा-मुत्पत्तिस्थितिमरण ॥ ७९ ॥ ऊर्ध्वमच्युतनाकात । गताना मित्रनिश्रया ॥ आ नादिकतुगुजा-मच्युते मृत्युसंजवात ॥ ८० ॥

ऊर्ध्वमच्युतजाना तु । स्वविमानशिरोऽवधि ॥ स्वैर गताना यत । केणचित्सजवेन्मृति ॥ ८१ ॥ ग्रैवेयकानुत्त -सुराणा मानगाहना ॥ यावच्छ्यावरश्रेणी-मान्स्थानाद न्यत ॥ ८२ ॥ खेचरश्रेणिपरतो । मनुष्याणामसंजवात ॥

स्पर्श करनारा, अने क्षीणकामी एवा पण आनतादिकना बेनी ॥ ७७ ॥ मनुष्यनी स्त्रीने आश्रीने ज्यारे एवी विरु थाय छे त्यारे एवा दुर्वार कामदेवने जीतवाने कोण सम थाय तेम छे? ॥ ७८ ॥ तेओनी नीची अवगाहना अधोग सुधिनी होय छे, अने तीर्छी अवगाहना मनुष्यक्षेत्रसुधि होय छे केमके तेथी आगळ मनुष्योनी उत्पत्ति अने नि नो असंभव छे ॥ ७९ ॥ तेओनी ऊंची अवगाहना अच् तनास्सुधि होय छे केमके मित्रनी निश्राथी त्यां गयेला आनतादिकना देवानुं त्यां मरण सनवे छे ॥ ८० ॥

हवे अच्युतदेवलोकना देवोनी ऊंची अवगाहना पो ना विमानना शिखरसुधि होय छे केमके पोतानी इच्छा त्यां गयेला ते कदाचित् मरण संभवे छे ॥ ८१ ॥ हवे ग्रै यक अने अनुत्तरविमानना देवोनी जघन्य तेजस अवगाह पोताना स्थानथी ते विद्याधरनी श्रेणिसुधि होय छे ॥ ८

यकादिदेवाना–मप्यत्रागत्यसज्जवात् ॥ ७३ ॥ अधो यावदधो-
ामा–नूर्ध्वं च स्वाश्रयावधि ॥ तिर्यक्पुनर्नरक्षेत्र–पर्यंत सा प्र
ोर्तिता ॥ ७४ ॥ यावन्नदीश्वर खेटा । सस्त्रीका याति यत्र
ं ॥ मज्जोगमपि कुर्वंति । तत कामेषुनिर्जिता ॥ ७५ ॥ परं
ोत्पद्यते गर्जे । नरो नृक्षेत्रतो बहिः ॥ तत उत्कर्षतस्तिर्य–
नृक्षेत्रावधि सोदिता ॥ ७६ ॥ इत्यर्थत प्रज्ञापनैकविंशतितम-
दे ॥ इति प्रमाणावगाहकृतो विशेष ॥

स्थितिरौदारिकस्यात–र्मुहूर्त्तं स्याज्जघन्यत ॥ उत्कृष्टा
ीणि पल्यानि । सा तु युग्मिव्यपेक्षया ॥ ७७ ॥ दशजर्पसह

ामके विद्याधरोनी श्रेणिनी आगळ मनुष्योनो असजव छे,
अने ग्रैवेयकआदिकना देवोने पण अहीं आववानो सज्जव छे
७३ ॥ तेउंनी नीची अवगाहना अधोग्रामसुधिनी छे, अने
ंची पोताना स्थानसुधि छे, अने तीर्छी मनुष्यक्षेत्रसुधि कहे-
ी छे ॥ ७४ ॥ जो के विद्याधरो स्त्रीउंसहित नदीश्वरद्वीप
ुधि आवे छे, अने कामना वाणथी जीतायायका त्या सज्जोग
ाण करे छे ॥ ७५ ॥ परतु मनुष्यक्षेत्रथी वहार गर्जमा मनु
य उत्पन्न थतो नथी, माटे तेउंनी उत्कृष्टी तीर्छी अवगाहना
नुष्यक्षेत्रसुधि कही छे ॥ ७६ ॥ आ अर्थ पन्नवणाना एक
ीसमा पदमा कह्यो छे ॥ एवीरीते प्रमाणअवगाहसबधि वि
ोष जाणवो ॥

औदारिक शरीरनी जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी होय छे,
अने उत्कृष्टी त्रण पल्योपमनी होय छे, अने ते युगलीयाउंनी
अपेक्षाये छे ॥ ७७ ॥ वैक्रियनी जघन्य स्थिति जन्मथी मा

दि ेदीर्घ वेयाद्विएत्ति वैक्रिय परमाधार्मिकनिष्पादि-
पर्वत तत्र हस्तस्पर्शिकया समारुहतो नारका वहुकूरक
ेहन्यते पीक्यते सहस्रसंख्याना मुहूर्त्ताना पर प्रकृष्ट
कृन काल हन्यते, इत्यर्थ अत्र परमाधार्मिकदेवविकुर्वित-
पर्वतस्य अर्धमासाधिकापि स्थितिरुक्तेति ज्ञेय, तत्व तु जि-
जानीते ॥

अतर्मुहूर्त्त हेधापि । स्थितिराहारकस्य च ॥ अनादिके
।दे । सर्वतैजसकार्मणे ॥ ए२ ॥ सावसाने तु भव्याना ।
तदभावत ॥ अजव्याना निरते च । पशूना मुक्तिर
नि ॥ ए३ ॥ इति स्थितिकृतो विशेष ॥ आहारक सर्वतो

।।दा।, एक शिलानो घडेलो, लाबो अने वैक्रिय एटले
।।र्मीओ बनावेलो जे पर्वत तेपर हस्तस्पर्शवडे चमना
।कीउ वहुमूरकर्मोपूर्वक हणाय छे. (क्यासुधि ? तो के)
।जारो मुहूर्तोना घणा लावा काळसुधि अहीं परमाधामीउ
विकुर्वेला पर्वतनी अर्धमासथी पण अधिक स्थिति कही छे.
, जाणवु आ वावतमा तत्व शु छे ? ते तो जिनेश्वरप्रनु
ॆ ॥ इति ॥

आहारकशरीरनी जघन्य अने उत्कृष्ट वन्ने स्थिति अ
उहूर्तनी छे, अने तैजस तथा कार्मणशरीर प्रवाहे करीने
ि छे ॥ ए२ ॥ वळी नव्योने तो सिद्धपणामा ते वन्ने
ीरनो अभाव होवाथी सात छे अने मोक्षमार्गमा जवाने
अशक्त एवा अनव्योने तो ते वन्ने शरीरो अनतरूपे छे ॥
ए३ ॥ एवीरीते स्थितिसवधि विशेष जाणवो ॥ आहारक

स्राणि । जघन्या जन्मवैक्रिये ॥ त्रयस्त्रिंशत्सागराणि । ि
रुत्कर्षेत पुन ॥ ८८ ॥ वैक्रियस्य कृतस्यापि । ज
र्त्तिकी ॥ ज्येष्टा तु जीवाभिगमे । गदिता गाथयानया ॥
अतमुहुत्त नरएसु । होइ चत्तारि तिरियमणुएसु ॥ देवेसु
द्धमासो । उक्कोस विउवणाकालो ॥ ९० ॥ पचमांगे तु व
ना । सञ्ज्ञितिर्यग्नृणामपि ॥ ज्येष्टाप्येकांतर्मुहूर्ता । प्रोक्ता
कुर्विकस्थिति ॥ ९१ ॥ श्रीसूत्रकृतांगे तु—चेयालिए नाम
हृश्नियावे । एगायए पव्वतमतलिक्खे ॥ हम्मति तत्था बहुकू
कम्मा । पर सहस्सा ण मुहुत्तगाण ॥ ९२ ॥ नामेति सभाव
ने, एतन्नरकेषु यथातरिक्षे महाचितापे महाद्रु रो, एकशि

मीने दशहजार वर्षोंनी होय छे अने उत्कृष्टी स्थिति तेत्री
सागरोपमनी होय छे ॥ ८८ ॥ कृत्रिमवैक्रियशरीरनी जघन
स्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, अने तेनी उत्कृष्टी स्थिति जीवावि
गममा नीचेप्रमाणे गाथावडे कहेली छे ॥८९॥ कृत्रिमवैक्रि
यनो उत्कृष्टो काळ नारकीओमा अतर्मुहूर्त्तनो, तिर्यच अने म
नुष्योमा चार अतर्मुहूर्त्तोनो, अने देवोमा अरधा मासनो हो
य छे ॥ ९० ॥ पाचमा अगमा तो वायुओनी तथा सन्नीतिर्य
च अने मनुष्योनी पण उत्कृष्टी कृत्रिमवैक्रियस्थिति एक अ
तर्मुहूर्त्तनी कही छे ॥ ॥ ९१ ॥ अने श्रीसूयगडागमा तो—
आकाशमा महाद्रु महाइ एक शिलानो घडेलो जे वैक्रियप
र्वत, त्या बहु क्रूरकर्मपूर्वक नारकीओ हजारो मुहूर्त्तोंना घणा
काळसुधि हणाय छे ॥ ९२ ॥ (आ गाथामा) ' नाम ' ए
सभावनअर्थमा छे आ नरकोविषे जेम आकाशमा महा

नापटिनो दीर्घ वेयालिएत्ति वैक्रिय परमाधार्मिकनिष्पादि-
त पर्वत तत्र हस्तस्पर्शिकया समारुहतो नारका बहुक्रूरक
र्मणो हन्यते पीम्यते सहस्रसंख्याना मुहूर्त्ताना पर प्रकृष्ट
रनून काल हन्यते. इत्यर्थ अत्र परमाधार्मिकदेवविकुर्वित-
स्य पर्वतस्य अर्धमासाधिकापि स्थितिरुक्तेति ज्ञेय, तत्व तु जि
नो जानीते ॥

अतर्मुहूर्त्त द्विधापि । स्थितिराहारकस्य च ॥ अनादिके
प्रवाहेण । सर्वतैजसकार्मणे ॥ ८२ ॥ सावसाने तु भव्याना ।
मेक्षत्वे तदभावत ॥ अभव्याना निरते च । पयूना मुक्तिग
मनि ॥ ८३ ॥ इति स्थितिकृतो विशेष ॥ आहारक सर्वतो

तु मदाड, एक शिलानो घडेलो, लावो अने वैक्रिय एटले
परमाधामीउए बनावेलो जे पर्वत, तेपर हस्तस्पर्शवडे चमता
नारकीउं बहुक्रूरकर्मोपूर्वक हणाय छे. (क्यासुधि ? तो के)
हजारो मुहूर्तोना घणा लाबा काळसुधि अहीं परमाधामीउं
ए विकुर्वेला पर्वतनी अर्धमासथी पण अधिक स्थिति कही छे,
एम जाणवु आ बाबतमा तत्व शु छे ? ते तो जिनेश्वरप्रभु
जाणे ॥ इति ॥

आहारकशरीरनी जघन्य अने उत्कृष्ट बन्ने स्थितिउं अ
तर्मुहूर्त्तनी छे, अने तैजस तथा कार्मणशरीर प्रवाहे करीने
अनादि छे ॥ ८२ ॥ वळी भव्योने तो मिक्षपणामा ते बन्ने
शरीरनो अभाव होवाथी सात छ अने मोक्षमार्गमा जवाने
अशक्त एवा अभव्योने तो ते बन्ने शरीरो अनतरूपे छे ॥
॥ ८३ ॥ एवीरीते स्थितिसबधि विशेष जाणवो ॥ आहारक

ऽल्प । यत्कदाचिन्नचेदिद ॥ नवेत्ग्रदि तदाप्येन-टेक
जघन्यत ॥ ९४ ॥ सहस्राणि नवोत्कर्पा-दमत्ताग्य
॥ एक समयमुत्कृष्टा । पएमासावधि विष्टपे ॥ ९५ ॥
—आहारगाऽ लोगे । ठम्मासा जा न होंति विकयाऽ
कोसेण नियमा । एक्क समय जहन्नेण ॥ ९६ ॥
सरयेय-गुणानि वैक्रियाणि च ॥ तत्स्वामिनामसम्यता
रकागिसुपर्वणा ॥ ९७ ॥ अप्यौदारिकदेहा स्यु-स्तद
णाधिका ॥ आनत्येऽपि तदीशाना-मनम्या एव ते
॥ ९८ ॥ प्रत्यग प्राणिनो यत्स्यु । साधारणवनस्पतौ ॥
तास्तानि चाऽसम्या-न्येवागानि नवति हि ॥ ९९ ॥ के

शरीर सर्वथी अल्प छे केमके ते कोइकसमये थाय छे
ज्यारे थाय छे त्यारे पण जघन्यथी एक अथवा बे आह
शरीरो थाय छे, ॥ ९४ ॥ अने उत्कृष्टां नवहजार आह
शरीरो थाय छे तेम तेनुं जगत्मां जघन्य अठतापणु ए
मयनु छे, अने उत्कृष्टुं छमाससुधिनु छे ॥ ९५ ॥ कह्यु
—आ लोकमा उत्कृष्टा छमाससुधि आहारकशरीर नि
विकुर्वाय नहि अने जघन्यथी एकसमयसुधि तेनो अ
रहे ॥ ९६ ॥ आहारकशरीरथी असंख्यातगणां वैक्रियशरी
होय छे, केमके ते वैक्रियशरीरनां स्वामी नारक मनुष्य अ
देवो असम्याता छे ॥ ९७ । औदारिकशरीरो पण तेथी
सम्यातगणा अधिका छे, केमके जो के तेउना स्वामीउ
नता छे, तोपण ते शरीरो असम्याताज छे ॥ ९८ ॥ केम
साधारणवनस्पतिमा दरेक अगप्रते जो के अनंता जीवो

नतगुणास्तुल्या । मिथस्तैजसकार्मणा ॥ यत्प्रत्येकमिमे स्या-
त्। । दे देहे सर्वदेहिना ॥ २०० ॥ इत्यल्पबहुत्वकृतो विशेष
एकजीवापेक्षया स्या–ज्ज्येष्ठमौदारिकातर ॥ अतर्मुहूर्त्ताभ्य
धिका–स्त्रयास्त्रिंशत्पयोधय ॥ १ ॥ तथोक्त जीवाभिगमवृत्तौ—
उत्कर्षतस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि अतर्मुहूर्त्ताभ्यधिकानि, तानि
चैव—कश्चिच्चारित्री वैक्रियशरीर कृत्वातर्मुहूर्त्त जीवित्वा स्थि-
तिक्षयादविग्रहेणानुत्तरसुरेषु जायत इति ॥ वैक्रियस्यातर
काय–स्थितिकालो वनस्पते ॥ अर्धश्च पुद्गलपरा–वर्त आहा-
कातर ॥ २ ॥ लघु चाद्यस्य समयो–तर्मुहूर्त तदन्ययो ॥ न

र छे, तोपण ते शरीरो असख्याताज होय छे ॥ ९९ ॥ तेथी
श्री अनतगणा अने परस्पर तुल्य एवा तेजस अने कार्मणश-
रीरो होय छे. केमके आ बन्ने शरीरो दरेक प्राणिर्डने होय
छे ॥ २०० ॥ एवीरीते अल्पबहुत्वसबधि विशेष जाणवो ॥
एकजीवनी अपेक्षाए उत्कृष्टो औदारिकशरीरनो आतरो अ
तर्मुहूर्त्त अधिक एवा तेंत्रीस सागरोपमनो जाणवो ॥ १ ॥ ते
माटे जीवाभिगमनी वृत्तिमा कह्यु छे के—औदारिकशरीरनो
उत्कृष्टो आतरो अतर्मुहूर्तअधिक तेत्रीस सागरोपमनो छे
अने ते आवीरीते छे—कोइक चारित्री वैक्रियशरीर करीने,
तथा अतर्मुहूर्त्त जीवीने स्थितिक्षयथी शरीरविना अनुत्तरवि-
माननां देवोनेविषे उत्पन्न थाय छे इति ॥ हवे वैक्रियशरीर-
नो (उत्कृष्टो) आतरो वनस्पतिकायनी स्थितिना काळजेट-
लो छे, तथा आहारकशरीरनो (उत्कृष्टो) आतरो अर्धपु-
द्गलपरावर्त्तन जेटलो छे ॥ २ ॥ हवे पहेला औदारिकशरी

ऽल्प । यत्कदाचिन्नवेदिह ॥ नवेद्यदि तदाप्येत–द्वेक द्वे वा
जघन्यत ॥ ९४ ॥ सहस्राणि नवोत्कर्षा–दसत्ताम्य जघन्यत
॥ एक समयमुत्कृष्टा । षण्मासावधि विष्टपे ॥ ९५ ॥ उक्तं च
—आहारगाइं लोगे । छम्मासा जा न होति विकयाइ ॥ उ
क्कोसेण नियमा । एक्क समय जहन्नेण ॥ ९६ ॥ आहारका
सख्येय–गुणानि वैक्रियाणि च ॥ तत्स्वामिनामसंख्यत्वा-
स्कागिसुपर्वणा ॥ ९७ ॥ अप्यौदारिकदेहा स्यु–स्तदसंख्य
णाधिका ॥ आनन्त्येऽपि तद्वीशाना–मसख्या एव ते यत
॥ ९८ ॥ प्रत्यग प्राणिनो यत्स्यु । साधारणवनस्पतौ ॥ अ
तास्तानि चाऽसख्या–न्येवागानि नवति हि ॥ ९९ ॥ तेज

शरीर सर्वथी अल्प छे, केमके ते कोइकसमये थाय छे, अ
ज्यारे थाय छे त्यारे पण जघन्यथी एक अथवा बे आहार
शरीरो थाय छे, ॥ ९४ ॥ अने उत्कृष्टा नवहजार आहारक
शरीरो ... तेनु जगत्मां जघन्य अवनापणु एकस-
मयनु ... छमाससुधिनु छे ॥ ९५ ॥ कह्यु छे के
उत्कृष्टा छमाससुधि आहारकशरीर निश्चयें
अने जघन्यथी एकसमयसुधि तेनो अभाव
आहारकशरीरथी असख्यातगणा वैक्रियशरीरो
ते वैक्रियशरीरना स्वामी नारक मनुष्य अने
... छे ॥ ९७ । औदारिकशरीरो पण तेथी अ-
... अधिका छे, केमके जो के तेओना स्वामीओ अ-
... छे, तोपण ते शरीरो असख्याताज छे ॥ ९८ ॥ केमके
... दरेक अगप्रते जो के अनता जीवो हो

अनंतगुणास्तुल्या । मिथस्तैजसकार्मणे ॥ यत्प्रत्येकमिमे स्याता । देहे सर्वदेहिनां ॥ २०० ॥ इत्यल्पबहुत्वकृतो विशेष एकजीवापेक्षया स्या-ज्ज्येष्टमौदारिकांतरं ॥ अंतर्मुहूर्त्ताभ्यधिका-स्त्रयस्त्रिंशत्पयोधयः ॥ १ ॥ तथोक्तं जीवाभिगमवृत्तौ—उत्कर्षतस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि अंतर्मुहूर्त्ताभ्यधिकानि, तानि चैवं—कश्चिच्चारित्री वैक्रियशरीरं कृत्वांतर्मुहूर्त्तं जीवित्वा स्थितिक्षयादविग्रहेणानुत्तरसुरेषु जायते इति ॥ वैक्रियस्यांतरं काल-स्थितिकाद्यो वनस्पतेः ॥ अर्धश्च पुद्गलपरा-वर्त आहारकांतरं ॥ २ ॥ लघु चाद्यस्य समयो-न्तर्मुहूर्तं तदन्ययोः ॥ न

य होय छे तोपण ते शरीरो असंख्याताज होय छे ॥ ९९ ॥ तेउथी अनंतगणा अने परस्पर तुल्य एवा तैजस अने कार्मणशरीरो होय छे केमके आ बन्ने शरीरो दरेक प्राणिओने होय छे ॥ २०० ॥ एवीरीते अल्पबहुत्वमवधि विशेष जाणवो ॥ एकजीवनी अपेक्षाए उत्कृष्टो औदारिकशरीरनो आंतरो अंतर्मुहूर्त अधिक एवा तेत्रीश सागरोपमनो जाणवो ॥ १ ॥ ते माटे जीवाभिगमनी वृत्तिमां कह्यु छे के—औदारिकशरीरनो उत्कृष्टो आंतरो अंतर्मुहूर्त अधिक तेत्रीश सागरोपमनो छे अने ते आवीरीते छे—कोइक चारित्री वैक्रियशरीर करीने तथा अंतर्मुहूर्त जीवीने स्थितिक्षयथी गति विना अनुत्तरविमानना देवोमां उत्पन्न थाय छे इति ॥ हवे वैक्रियशरीरनो (उत्कृष्ट) आंतरो वनस्पतिकायनी स्थितिना कालजेटलो छे तथा आहारकशरीरनो (उत्कृष्टो) आंतरो अर्धपुद्गलपरावर्त्तन जेटलो छे ॥ २ ॥ हवे पछेवा औदारिकशरीरना

ऽल्प । यत्कदाचिन्नवेद्दि ॥ नवेद्यदि तदाप्येन–द्वेक
जघन्यत ॥ ८४ ॥ सहस्राणि नवोत्कर्षा–दसत्ताम्य ज
॥ एक समयमुत्कृष्टा । षण्मासावधि विष्टपे ॥ ८५ ॥ ठ
—आहारगाऽ लोगे । ठम्मासा जा न होंति विकयाऽ
कोसेण नियमा । एक समय जहन्नेण ॥ ८६ ॥ आहारक
सख्येय–गुणानि वैक्रियाणि च ॥ तत्स्वामिनामसख्यत्वा–
रकाग्निसुपर्वणा ॥ ८७ ॥ अप्यौदारिकदेहा स्यु–स्तदसख्यगु
णाधिका ॥ आनन्त्येऽपि तदीशाना–मसख्या एव ते यत ॥
॥ ८८ ॥ प्रत्यग प्राणिनो यत्स्यु । साधारणवनस्पतौ ॥ अन
तास्तानि चाऽसख्या–न्येवागानि नवति हि ॥ ८९ ॥ तेन्यो

शरीर सर्वथी अल्प ठे. केमके ते कोइकसमये थाय ठे अने
ज्यारे थाय ठे त्यारे पण जघन्यथी एक अथवा बे आहारक
शरीरो थाय ठे, ॥ ८४ ॥ अने उत्कृष्टा नवहजार आहारक
शरीरो थाय ठे, तेम तेनु जगत्मा जघन्य अठतापणु एकस
मयनु ठे, अने उत्कृष्ट ठमाससुधिनु ठे ॥ ८५ ॥ कह्यु ठे के
—आ लोकमा उत्कृष्टा ठमाससुधि आहारकशरीर निश्चे
कुर्वाय नहि. अने जघन्यथी एकसमयसुधि तेनो अभाव
॥ ८६ ॥ आहारकशरीरथी असख्यातगणा वैक्रियशरीरो
ठे, केमके ते वैक्रियशरीरना स्वामी नारक मनुष्य अने
असख्याता ठे ॥ ८७ । औदारिकशरीरो पण तेथी अ
ख्यातगणा अधिका ठ केमके जो के तेउना स्वामीउ अ
 तोपण ते शरीर असख्याताज ठ ॥ ८८ ॥ केमके
वनस्पतिमा दरेक अगप्रते जो के

न्ननगुणास्तुल्या । मिथस्तैजसकार्मणे ॥ यत्प्रत्येकमिमे स्याता । ॥ देहे सर्वदेहिना ॥ ७०० ॥ इत्यल्पबहुत्वकृतो विशेष एकजीवापेक्षया स्या—ज्ज्येष्ठमौदारिकातर ॥ अतर्मुहूर्त्ताभ्यधिका—स्त्रयस्त्रिंशत्पयोधय ॥ १ ॥ तथोक्त जीवाभिगमवृत्तौ—उत्कर्षतस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि अतर्मुहूर्त्ताभ्यधिकानि, तानि चैव-—कश्चिच्चारित्री वैक्रियशरीर कृत्वातर्मुहूर्त्त जीवित्वा स्थितिक्षयादविग्रहेणानुत्तरसुरेषु जायत इति ॥ वैक्रियस्यातर काल—स्थितिकालो वनस्पते ॥ अर्धश्च पुद्गलपरा—वर्त आहारकातर ॥ २ ॥ लघु चाद्यस्य समयौ—तर्मुहूर्त तदन्ययो ॥ न

य ... छे नोपण ते शरीरो असंख्याताज होय छे ॥ ७९९ ॥ तेथी ... अनतगणा अने परस्पर तुल्य एवा तैजस अने कार्मणशरीरो होय छे केमके आ बन्ने शरीरो दरेक प्राणिउने होय छे ॥ ७०० ॥ एवीरीते अल्पबहुत्वसबधि विशेष जाणवो ॥ एकजीवनी अपेक्षाए उत्कृष्टो औदारिकशरीरनो आतरो अंतर्मुहूर्त्त अधिक एवा तेत्रीस सागरोपमनो जाणवो ॥ १ ॥ ते माटे जीवाभिगमनी वृत्तिमा कह्यु छे के—औदारिकशरीरनो उत्कृष्टो आतरो अतर्मुहूर्तअधिक तेत्रीस सागरोपमनो छे अने ते आवीरीते छे—कोइक चारित्री वैक्रियशरीर करीने तथा अतर्मुहूर्त्त जीवीने स्थितिक्षयथी शरीरविना अनुत्तरविमानना देवानविषे उत्पन्न थाय छे इति ॥ हवे वैक्रियशरीरनो (उत्कृष्टो) आतरो वनस्पतिकायनी स्थितिना कालजेटलो छे तथा आहारकशरीरनो (उत्कृष्टो) आतरो अर्धपुद्गलपरावर्त्तन जेटलो छे ॥ २ ॥ हवे पहेला औदारिकशरीरनो

सन्नवत्यतर च । देहयोरुक्तशेपयो ॥ ३ ॥ इत्यनरक्रतो विशे
प इति देहस्वरूप ॥

सदसल्लक्षणोपेत-प्रतीकसन्निवेशज ॥ शुभाऽशु आकार
रूप । पोढा सस्थानमगिना ॥ ४ ॥ समचतुरस्र न्यग्रो -सा
दिवामनककुब्जहुकानि ॥ सस्थानान्यगे स्युः । प्राक्कर्म विपाक
तोऽसुमता ॥ ५ ॥ आर्या ॥ तत्र चाद्य चतुरस्र । सम्य स
र्वत शुभ ॥ न्यग्रोधमूर्ध्व नाभे सत् । सादि नाभेर शुभ
॥ ६ ॥ इद साचीति केऽप्याहु । साचीति शाल्मलीतरु म
ले स्याद्वृत्तपुष्टोऽसौ । न च शाखासु तादृश ॥ ७ ॥ तथ क

जघन्य आतरो अनर्मुहूर्तनो छे, अने वाकीना बन्ने शरी मा
एटले वैक्रिय अने आहारकशरीरोनो जघन्य आतरो स त
तो नथी, ॥ ३ ॥ एवीरीते अतरसबधि विशेप जाणवो एवी
रीते देहस्वरूप जाणवु ॥

सत् असत् लक्षणे करीने युक्त एवा अवयवोना सन्नि
वेशथी थयेलु, अने शुभअशुभ आकाररूप एवु प्राणिर्उनु स-
स्थान छ प्रकारनु होय छे ॥ ४ ॥ पूर्वकर्मोना विपाकथी प्रा
णीर्उने समचतुरस्र, न्यग्रोध, सादि, वामन, कुब्ज अने हुड-
क, ए छ सस्थानो शरीरनेविषे होय छे ॥ ५ ॥ आर्या ॥ ते-
र्उमा पहेलु समचतुरस्रसस्थान सर्वप्रकारे शुभ होय छे, न्य-
ग्रोधसस्थान नाभिथी उचेना भागमा शुभ होय छे, अने सा
दिसस्थान नाभिथी नीचेना भागमा शुभ होय छे ॥ ६ ॥
आ सादिसस्थानने केटलाको साचिसस्थान कहे छे, अने
' साचि ' एटले शाल्मलीवृक्ष, ते वृक्ष मूळमा गोळ अने पु-

पचसग्रहवृत्तौ—अपरे तु साचीति पठति, तत्र साचीति प्रव चनवेदिन शाल्मलीतरुमाचक्षते, तत साचीव यत्सस्थान त त्साचीति एव च न्यग्रोधसाचिनोरन्वितार्थता जायतीति टीग

मौलिग्रीवापाणिपादे । कमनीय च वामन ॥ लक्षित ल क्षणैर्दुष्ट । शेपेप्ववयवेपु च ॥ ८ ॥ रम्य शेपप्रतीकेपु । कुब्ज सस्थानमिष्यते ॥ दुष्ट किंतु शिरोग्रीवा–पाणिपादे नवेदिन॥ ॥ ९ ॥ हुण्ड तु सर्वतो दुष्ट । केचिद्वामनकुब्जयो ॥ विपर्या सहामनति । लक्षणे कृतलक्षणा ॥ १० ॥ इति सस्थानस्वरू प ॥ अगमान तु तुगत्व–मानमगस्य देहिना ॥ स्थूलताप्यु

ष्ट होय छे परतु शास्त्रमा तेवु होतु नथी ॥ ७ ॥ ते माटे पचसग्रहनी वृत्तिमा कह्यु छे के—बीजाओ तेने 'साची' कहे छे, सिद्धातोने जाणनाराओ ते साचीने शाल्मलीवृक्ष कहे छे माटे ते वृक्षजेवु जे सस्थान, ते साची कहेवाय छे एवीरीते न्यग्रोध अने साचीनु अन्वितार्थपणु थाय छे एम जाणवु ॥

मस्तक, ग्रीवा, हाथ अने पगनेविषे मनोहर, अने वा कीना अवयवोमा दुष्ट लक्षणोवडे लक्षित एवेंवु एवु वामन सस्थान होय छे ॥ ८ ॥ बाकीना अवयवोमा मनोहर परतु मस्तक, ग्रीवा, हाथ तथा पगनेविषे दुष्ट एवु कुब्जसंस्थान होय छे ॥ ९ ॥ वळी हुडकसस्थान सर्व अवयवोनेविषे दुष्ट होय छे, वळी लक्षणोने जाणनारा केटलाको तो वामन अने कुब्जसस्थानोने पूर्वोक्त लक्षणथी विपरीतलक्षणवाळा कहे छे ॥ १० ॥ एवीरीते सस्थानोनु स्वरूप जाणवु अगमान एटले प्राणिओना शरीरनी उचाइनु प्रमाण, तथा जाडाइ अने प

ताद्य तु । ज्ञेयमौचित्यत स्वय ॥ ११ ॥ इत्यगमानस्वरूप ॥
समित्येकीभावयोगा-द्वेदनादिभिरात्मन ॥ उत्प्राबल्येन क
र्मांश-घातो य स तथोच्यते ॥ १२ ॥ यत —समुद्घातगता
जीव । प्रसह्य कर्मपुद्गलान् ॥ कालांतरानुभवार्हा-नपि क्षप
यति द्रुत ॥ १३ ॥ तथैव—कालांतरवेद्यानय-माकृष्योदीर
णेन कर्मांशान् ॥ उदयावलिकाया च । प्रवेश्य परिभुज्य शा
तयति ॥ १४ ॥ ते चैव—वेदनोद्य कषायोत्थो । मरणांतिकव
क्रियौ ॥ आहारकस्तैजसश्च । छद्मस्थाया परूप्यमी ॥ १५ ॥
स्यात्केवलिसमुद्घात । सप्तम सर्ववेदिना ॥ अष्टसामयिकश्चा

होळाड, इत्यादिक पोतानीमेळे उचितपणाथी जाणी लेवा ॥
॥ ११ ॥ एवीरीते आगमाननु स्वरूप जाणवु ॥ सम् एटले ए
कीभावना योगथी वेदनादिकोवडे, उत् एटले प्रबलपणावडे
करीने आत्माना कर्मांशोनो जे घात, ते 'समुद्घात' कहे
वाय ॥ १२ ॥ कारणके—समुद्घातने प्राप्त थयेलो जीव, का
लांतरे अनुभववालायक एवा पण कर्मपुद्गलोने तुरत बला
त्कारे खपावी नाखे छे ॥ १३ ॥ ते आवीरीते—आ आत्मा
छे ते कालांतरे वेदवालायक एवा कर्मांशोने उदीरणावडे खें
 , तथा तेओने उदयावलिकामा प्रवेश करावीने, अने भो
 गवी नाखे छे ॥ १४ ॥ ते समुद्घातो नीचे प्रमाणे
—वेदनाथी थयेलो, कषायथी थयेलो मरणांतिक, वैक्रि
 आहारक अने तैजस ए छए समुद्घातो छद्मस्थोने होय
छे ॥ १५ ॥ अने सातमो केवलिसमुद्घात सर्वज्ञोने होय छे,
अने ते आठ समयोसुधिनो होय छे, अने पांचीना छए स

य-मातर्मुहूर्त्तिका पर ॥ १६ ॥ तथाहि—करालितो वे
त्रि-रात्मा स्वीयप्रदेशकान् ॥ विक्षिप्यानतकर्माणु-वेष्टित
देहतो वहि ॥ १७ ॥ आपूर्यासायतराणि । मुखादिशुषिरा
च ॥ विस्तारायामत क्षेत्र । व्याप्य देहप्रमाणक ॥ १८ ॥ ति
ष्ठेदन्तर्मुहूर्त्तं च । तत्र चान्तर्मुहूर्त्तके । असातवेदनीयाशान्
शातयत्येष भूरिश ॥ १९ ॥ इति वेदनासमुद्घात ॥ समाकुल
कषायेन । जीव स्वीयप्रदेशकैः ॥ मुखादिरन्ध्राण्यापूर्य । तान
विक्षिप्य च पूर्ववत् ॥ २० ॥ विस्तारायामत क्षेत्र । व्याप्य
देहप्रमाणक ॥ कषायमोहनीयाख्य-कर्मांशान् शातयेद्बहून् ॥
॥ २१ ॥ शातयश्चामरान् भूरीन् । समादत्ते स्वहेतुभि ॥ ज्ञेय

मुद्घातो अतर्मुहूर्तना होय छे ॥ १६ ॥ ते कहे छे—वेदना
थी दुखित थयेलो आत्मा, अनता कर्मपरमाणुओवडे वीं-
टायेला, एवा पोताना आत्मप्रदेशोने शरीरथी बहार कहा
ढीने ॥ १७ ॥ तथा मुखाआदिकना आतराओने अने मुखा
दिक पोलाणोने पूरीने, तथा लबाइ पोहोळाइथी शरीर प्र
माण क्षेत्रमा व्यापीने ॥ १८ ॥ अतर्मुहूर्तसुधि रहे अने ते
अतर्मुहूर्तमा ते आत्मा असातावेदनीयकर्मना घणा अशोने
खेरवी नाखे छे ॥ १९ ॥ ए वेदनासमुद्घात जाणवो ॥ क
षायवडे व्याकुळ थयेलो जीव आत्मप्रदेशोवडे मुखादिक छि
द्रोने पूरीने तथा तेओने पूर्वनीपेठे विक्षेपीने ॥२०॥ लबाइ
पोहोळाइथी शरीरप्रमाणक्षेत्रमा व्यापीने कषायमोहनीय ना
मना कर्मना घणा अंशोने खेरवे छे, ॥ २१ ॥ अने तेओने खे
रतोथको पोताना हेतुओवडे बीजा घणा अशोने ग्रहण करे

सर्वत्र नैव चे-दस्मान्मुक्ति प्रसज्यते ॥ २२ ॥ कषायस्य समु
द्घात-श्चतुर्धाय प्रकीर्त्तित ॥ क्रोधमानमायालोभै-र्हेतुभि प
रमार्थत ॥ २३ ॥ इति कषायसमुद्घात ॥ अन्तर्मुहूर्त्तशेषायु-
र्मरणांतकरालित ॥ मुखादिरन्ध्राण्यापूर्य । शरीरे स्वप्रदेशकै
॥ २४ ॥ स्वागविष्कम्भबाहल्य । स्वशरीरातिरेकत ॥ जघन्य
तोंगुलासंख्ये-यागमुत्कर्षत पुन ॥ २५ ॥ असंख्ययोजनान्ये
क-दिश्युत्पत्तिस्थलावधि ॥ आयामतोऽभिव्याप्यात-र्मुहूर्त्ता
न्म्रियते तत ॥ २६ ॥ मरणांतसमुद्घात । गतो जीवश्च शात
येत् ॥ आयुष पुद्गलान् भूरी-नादत्ते च नवान्न तान् ॥ २७॥
अत्राय विशेष —कश्चिज्जीव एकेनैव मरणांतिकसमुद्घातेन

छे, अने एवीरीते सर्वत्र जाणी लेवु जो एम न होय तो प
छी तेथी मोक्षनो प्रसग थइ जाय छे ॥२२॥ आ कषायसमु
द्घात परमार्थथी क्रोध मान माया अने लोभरूपहेतुओवडे क
रीने चारप्रकारनो कह्यो छे ॥ २३ ॥ एवीरीते कषायसमुद्घा-
त जाणवो ॥ अन्तर्मुहूर्तआयु ज्यारे बाकी रह्यु होय त्यारे
मरणांतथी दु खित थयेलो जीव, आत्मप्रदेशोवडे मुखादिक
छिद्रोने पूरीने ॥ २४ ॥ पोताना शरीरजेटली पहोळाइ अने
जाडाइप्रमाणे, तथा लवाइमा जघन्यथी पोताना शरीरथी
अगुलना असंख्याता भागजेटलो ॥ २५ ॥ अने उत्कृष्टथी ए-
कदिशामा छेक उत्पत्तिस्थानकसुधि असंख्याता योजनजेटलो
व्यापीने अन्तर्मुहूर्त्तमा मृत्यु पामे छे ॥ २६ ॥ वळी मरणांत
समुद्घातने प्राप्त थयेलो जीव घणा आयुपुद्गलोने खेरवे छे,
परतु नवा आयुपुद्गलोने ग्रहण करतो नथी ॥ २७ ॥ अहीं

नरकादिपूत्पद्यते, तत्राहार करोति, शरीर च बध्नाति कश्चि-न्तु समुद्घातान्निवृत्य स्वशरीरमागत्य पुन समुद्घात कृत्वा तत्रोपपद्यते अयमर्थो जगवतीपष्टशतकपष्टोद्देशके नरकादिग्नुत्तरातेषु सर्वस्थानेषु भावितोऽस्तीति ज्ञेय ॥ इति मरणातिक समुद्घात ॥

वैकुर्विकसमुद्घात । प्राप्तो वैक्रियशक्तिमान् ॥ कर्मावृतानात्मीय-प्रदेशाना तनोर्बहि ॥ २८ ॥ निसृज्य दन्ड निष्कन-बाहल्यान्या तनुप्रम ॥ आयामतस्तु सग्यात-योजनप्रमित तत ॥ २९ ॥ वैक्रियागान्निधनाम-कर्माशान् पूर्वमर्जितान ॥ शातयन् वैक्रियागार्हान् । स्कधान्लात्वा करोति तत्

आटलु विशेष छे—कोइक जीव एकज मरणातिकसमुद्घाते करीने नरकादिकोमा उत्पन्न थाय छे, त्या आहार करे छे, अने शरीर पण बाधे छे अने कोइक तो समुद्घातथी निवृत्तीने तथा पाछो पोताना शरीरमा आवीने अने फरी समुद्घात करीने त्या उत्पन्न थाय छे आ अर्थ जगवतीजीना छठा शतकमा छठा उद्देशामा नरकादिकोथी अनुत्तरातोसुधि सर्वस्थानोमा कहेलो छे, एम जाणवु एवीरीते मरणातिक समुद्घात जाणवो

वैक्रियसमुद्घातने प्राप्त थयेलो वैक्रियशक्तिवालो जीव कर्मोथी वींटायेला आत्मप्रदेशोने शरीरथी बहार कहाडीने ॥ ॥ २८ ॥ तथा पोहोळाइ जाडाइवडे करीने शरीरजेवडो अने लवाइमा सग्याता योजनजेवडो दन्ड बनावीने ॥ २९ ॥ पूर्वे उपार्जनकरेला वैक्रियशरीरनामकर्मना अशोने खेरवतोथको,

सर्वत्र नैव चे-दस्मान्मुक्ति प्रसज्यते ॥ ७७ ॥ कषायस्य समु
द्घात-श्चतुर्धायं प्रकीर्त्तित ॥ क्रोधमानमायालोभै-र्हेतुभि प
रमार्थत. ॥ ७३ ॥ इति कषायसमुद्घात ॥ अन्तर्मुहूर्त्तशेषायु-
र्मरणातकरालित ॥ मुखादिरध्रारयापूर्य । शरीरी स्वप्रदेशकै
॥ ७४ ॥ स्वागविष्कम्भबाहल्य । स्वशरीरातिरेकत ॥ जघन्य
तोगुलासंख्ये-याशसुत्कर्षत पुन ॥ ७५ ॥ असंख्ययोजनान्ये
क-दिश्युत्पत्तिस्थलावधि ॥ आयामतोऽभिव्याप्यात-र्मुहूर्त्ता
न्म्रियते तत ॥ ७६ ॥ मरणातसमुद्घात । गतो जीवश्च शात
येत् ॥ आयुष पुद्गलान् भूरी-नादत्ते च नवान्न तान् ॥ ७७॥
अत्राय विशेष —कश्चिज्जीव एकेनैव मरणान्तिकसमुद्घातेन

छे, अने एवीरीते सर्वत्र जाणी लेवु जो एम न होय तो प
छी तेथी मोक्षनो प्रसग थइ जाय छे ॥७२॥ आ कषायसमु
द्घात परमार्थथी क्रोध मान माया अने लोभरूपहेतुओवडे क
रीने चारप्रकारनो कह्यो छे ॥ ७३ ॥ एवीरीते कषायसमुद्घा-
त जाणवो ॥ अतर्मुहूर्तआयु ज्यारे बाकी रह्यु होय, त्यारे
मरणातथी दु खित थयेलो जीव, आत्मप्रदेशोवडे मुखादिक
छिद्रोने पूरीने ॥ ७४ ॥ पोताना शरीरजेटली पहोळाइ अने
जाडाइप्रमाणे तथा लबाइमा जघन्यथी पोताना शरीरथी
अगुलना असंख्याता भागजेटलो ॥ ७५ ॥ अने उत्कृष्टथी ए
कदिशामा छेक उत्पत्तिस्थानकसुधि असंख्याता योजनजेटलो
व्यापीने अतर्मुहूर्त्तमा मृत्यु पामे छे ॥ ७६ ॥ वळी मरणात
समुद्घातने प्राप्त थयेलो जीव घणा आयुपुद्गलोने खेरवे छे,
परतु नवा आयुपुद्गलोने ग्रहण करतो नथी ॥ ७७ ॥ अहीं

नरकादिषूत्पद्यते, तत्राहारं करोति, शरीरं च बध्नाति कश्चि-
त् समुद्घातान्निवृत्य स्वशरीरमागत्य पुनः समुद्घातं कृत्वा त-
त्रोपपद्यते अयमर्थो जगद्वर्तीपष्ठशतकषष्ठोद्देशके नरकादिष्वनु
त्तरांतेषु सर्वस्थानेषु भावितोऽस्तीति ज्ञेयं ॥ इति मरणांतिक
समुद्घात ॥

वैकुर्विकसमुद्घातं । प्राप्तो वैक्रियशक्तिमान् ॥ कर्माणूना
मात्मीय-प्रदेशाना तनोर्बहिः ॥ ७८ ॥ निसृज्य स्कं विष्क
ं-बाहल्याभ्यां तनुप्रमं ॥ आयामतस्तु संख्यात-योजनप्र
मितं ततः ॥ ७९ ॥ वैक्रियांगाभिधनाम-कर्मांशान् पूर्वमर्जि
तान् ॥ शातयन् वैक्रियांगार्हान् । स्कंधान् लात्वा करोति तत्

आटलु विशेष छे—कोइक जीव एकज मरणांतिकसमुद्घाते
करीने नरकादिकोमां उत्पन्न थाय छे, त्यां आहार करे छे,
अने शरीर पण बांधे छे अने कोइक तो समुद्घातथी निव-
र्तीने तथा पाछो पोताना शरीरमां आवीने, अने फरी समु
द्घात करीने त्यां उत्पन्न थाय छे आ अर्थ जगवतीजीना छ
ठा शतकमां छठा उद्देशामां नरकादिकोथी अनुत्तरांतोसुधि
सर्वस्थानोमां कहेलो छे, एम जाणवु एवीरीते मरणांतिक स
मुद्घात जाणवो

वैक्रियसमुद्घातने प्राप्त थयेला वैक्रियशक्तिवाळा जीव क
र्माथी वींटायेला आत्मप्रदेशाने शरीरथी बहार काढीने ॥
॥ ७८ ॥ तथा पोहोळाइ जाडाइमा शरीर शरीरजेटलो अने
लंबाइमा संख्याता योजनजेटलो स्कंध बनावीने ॥ ७९ ॥ पूर्वे
उपार्जनकरेला वैक्रियशरीरनामकर्मना अंशोने खपावतोथको

सर्वत्र नैवं चे–दस्मान्मुक्ति प्रसज्यते ॥ २२ ॥ कपायस्य समुद्घात–श्चतुर्धाय प्रकीर्त्तित ॥ क्रोधमानमायालोभै–र्नृति प रमार्थत ॥ २३ ॥ इति कपायसमुद्घात ॥ अन्तर्मुहूर्त्तशेषायु–र्मरणातकरालित ॥ मुखादिरन्ध्राण्यापूर्य । शरीरी स्वप्रदेशकै ॥ २४ ॥ स्वागविष्कंभवाहल्य । स्वशरीरातिरेकत ॥ जघन्य तोंगुलासंख्ये–याशमुत्कर्पत पुन ॥ २५ ॥ असंख्ययोजनान्ये क–दिश्युत्पत्तिस्थलावधि ॥ आयामतोऽभिव्याप्यान–र्मुहूर्त्त न्म्रियते तत ॥ २६ ॥ मरणातसमुद्धात । गतो जीवश्च शात येत् ॥ आयुष पुद्गलान् भूरी–नादत्ते च नवाश्च तान् ॥ २७॥ अत्राय विशेष —कश्चिज्जीव एकेनेव मरणातिकसमुद्घातेन

छे, अने एवीरीते सर्वत्र जाणी लेवु जो एम न होय तो प णी तेथी मोक्षनो प्रसग थइ जाय छे ॥२२॥ आ कपायसमुद्घात परमार्थथी क्रोध मान माया अने लोभरूपहेतुर्वडे क रीने चारप्रकारनो कह्यो छे ॥ २३ ॥ एवीरीते कपायसमुद्घा त जाणवो ॥ अतर्मुहूर्तआयु ज्यारे वाकी रह्यु होय, त्यारे मरणातथी दु खित थयेलो जीव, आत्मप्रदेशोवडे मुखादिक छिद्रोने पूरीने ॥ २४ ॥ पोताना शरीरजेटली पहोळाइ अने जाडाइप्रमाणे तथा लवाइमा जघन्यथी पोताना शरीरथी अगुलना असख्याता भागजेटलो ॥ २५ ॥ अने उत्कृष्टथी ए कदिशामा छेक उत्पत्तिस्थानकसुधि असख्याता योजनजेटलो व्यापीने अतर्मुहूर्त्तमा मृत्यु पामे छे ॥ २६ ॥ वळी मरणात समुद्घातने प्राप्त थयेलो जीव घणा आयुपुद्गलोने खेरवे छे, परन्तु नवा आयुपुद्गलोने ग्रहण करतो नथी ॥ २७ ॥ अहीं

नरकादिपूत्पद्यते, तत्राहार करोति, शरीर च बध्नाति कश्चि
त्तु समुद्घातान्निवृत्य स्वशरीरमागत्य पुन समुद्घात कृत्वा त
त्रोपपद्यते अयमर्थो भगवतीप्रज्ञप्तिकषष्ठोद्देशके नरकादिष्वनु
त्तरान्तेषु सर्वस्थानेषु भावितोऽस्तीति ज्ञेय ॥ इति मरणान्तिक-
समुद्घात ॥

वैकुर्विकसमुद्घात। प्राप्तो वैक्रियशक्तिमान ॥ कर्मग्रिना
नात्मीय-प्रदेशाना तनोर्बहि ॥ २८ ॥ निसृज्य दण्ड विष्क
म्भ–बाहल्याभ्या तनुप्रम ॥ आयामतस्तु सख्यात–योजनप्र
मित तत ॥ २९ ॥ वैक्रियागानिधनाम-कर्माशान पूर्वमर्जि
तान् ॥ शातयन् वैक्रियागार्हान् । स्कधान्सारा करोति तत्

आटलु विशेष छे—कोइक जीव एकज मरणातिकसमुद्घाते
करीने नरकादिकोमा उत्पन्न थाय छे, त्या आहार करे छे,
अने शरीर पण बांधे छे अने कोइक तो समुद्घातथी निवृ
त्तीने तथा पाछो पोताना शरीरमा आवीने अने फरी समु
द्घात करीने त्या उत्पन्न थाय छे आ अर्थ भगवतीजीना छ
ठ्ठा शतकमा छठ्ठा उद्देशामा नरकादिकोथी अनुत्तरानोसुधि
सर्वस्थानोमा कहेलो छे एम जाणवु एवीरीते मरणातिक स
मुद्घात जाणवो

वैक्रियसमुद्घातने प्राप्त थयेला वैक्रियशक्तिवाला जीव क
र्मथी वींटायेला आत्मप्रदेशाने शरीरथी बहार काढीने ॥
॥ २८ ॥ तथा पहोलाइ जाडाइए करीने शरीरनेवरावर अने
लबाइमा सख्याता योजनप्रमाण दड बनावीने ॥ २९ ॥ पूर्व
उपार्जनकरेला वैक्रियशरीरनामकर्मना अशोने खेरवनाथका

॥ ३० ॥ इति वैक्रियसमुद्घात ॥ समुद्भूतस्तैजसेन । तेजोले श्यारव्यशक्तिमान् ॥ कर्मावृतात्मप्रदेश–राशेर्वैक्रियवद्वहि ॥ ॥ ३१ ॥ देहविस्तारबाहल्य । सरव्येययोजनायत ॥ निरुन्ध दन्न प्राग्बद्धान् । शातचेत्तैजसाणुकान् ॥ ३२ ॥ अन्यानादाय तद्योग्यान् । तेजोलेश्या विमुचति ॥ तैजसोऽथ समुद्घात ।प्र ज्ञप्तस्तत्वपारगे ॥ ३३ ॥ इति तैजससमुद्घात ॥ चतुर्दशाना पूर्वाणा । धर्त्ताहारकलब्धिमान् ॥ जिनर्द्धिदर्शनादीना । मध्ये केनापि हेतुना ॥ ३४ ॥ आहारकसमुद्घात । कुर्वन्नात्मप्र शके ॥ दन्न स्वागपृथुस्थूल । सरव्येययोजनायत ॥ ३५ ॥ नि

वैक्रियशरीरने योग्य एवा स्कधोने लेइने वक्रियसमुद्घात करे छे ॥ ३० ॥ एवीरीते वैक्रियसमुद्घात जाणवो ॥ तैजससमु द्घातने प्राप्त थयेलो तेजोलेश्या नामनी शक्तिवालो जीव, वै क्रियनीपेठे, कर्मोवडे वीटायेला आत्मप्रदेशोना समूहने व हार कहाडीने ॥ ३१ ॥ तथा तेहनो शरीरजेवडो पहोलो थ ने जाडो, अने सख्याता योजन लाबो दन्न करीने, पूर्वे बा धेला तैजसपुद्गलोने खेरवे ॥ ३२ ॥ वली तेने योग्य बीजा पुद्गलोने लेइने तेजोलेश्या मूके छे, तेने तत्व जाणनाराउए तै जससमुद्घात कह्यो छे ॥ ३३ ॥ एवीरीते तैजससमुद्घात जा णवो ॥ आहारक लब्धिवाला चौद पूर्वधारी जिनेश्वरप्रभुनी ऋद्धिने जोवाआदिक कोइक हेतुवडे ॥ ३४ ॥ आहारकसमु द्घात करनारथका आत्मप्रदेशोवडे पोताना शरीरजेवडो जा डोपहोलो अने सख्याता योजन लाबो दन्न करीने ॥ ३५ ॥ तथा आहारक नामना पूर्वना पुद्गलोने खेरवीने, तथा तेने

स्रज्य पुद्गलानाहा–रकनाम्न पुरातनात् ॥ त्रिकीर्यादाय तद्यो-
ग्यान् । देहमाहारक स्रजेत् ॥ ३६ ॥ इत्याहारकसमुद्घात ॥
यस्यायुषोऽतिरिक्तानि । कर्माणि सर्ववेदिन ॥ वेद्यारयनाम
गोत्राणि । समुद्घात करोति स ॥ ३७ ॥ आतर्मुहूर्तिक पूर्व-
मावर्जीकरण स्रजेत् ॥ अतर्मुहूर्त्तशेषायु -समुद्घात ततो व्र
जेत् ॥ ३८ ॥ आवर्जीकरण शस्त–योगव्यापारण मत ॥ इद
त्ववश्य कर्तव्य । सर्वेषा मुक्तिगामिना ॥ ३९ ॥ आत्मप्रदेशै
र्लोकात–स्पृशमूर्ध्वमधोऽपि च ॥ कुर्यादाद्यक्षणे दम । स्वदेह
स्थूलविस्तृत ॥ ४० ॥ द्वितीये समये तस्य । कुर्यात्पूर्वापरायत
॥ कपाट पाटवोपेत । समयेऽथ तृतीयके ॥ ४१ ॥ ततो वि
स्तार्य प्रदेशा–नुदीचीदक्षिणायत ॥ मथान कुरुते तुर्ये । त

लायक पुद्गलोने लेइने आहारकशरीर बनावे ॥ ३६ ॥ एवी
रीते आहारकसमुद्घात जाणवो ॥ जे सर्वज्ञप्रभुने आयुथी
वधारे वेदनीय नाम अने गोत्रकर्मो होय छे, ते केवलीसमु
द्घात करे छे ॥ ३७ ॥ पहेला अतर्मुहूर्त्तसुधि आवर्जीकरण
करे, अने पछी ज्यारे अतर्मुहूर्त्त आयु बाकी रहे त्यारे समु
द्घात करे ॥ ३८ ॥ आवर्जीकरण एटले शुभयोगोनो व्यापा
र, अने ते सर्व मोक्षगामीओने अवश्य करवो पडे छे ॥ ३९॥
पेहेला क्षणमा ते केवली, उचे अने नीचे पण लोकातने स्प
र्श करनारो, अने पोताना शरीरजेवडो जाडो अने पहोळो,
आत्मप्रदेशोवडे दम करे ॥ ४० ॥ चतुराइवाळा एवा ते के
वली बीजे क्षणे तेनो पूर्वपश्चिम लाबो कपाट करे, अने पछी
त्रीजे समये ॥ ४१ ॥ तेमाथी प्रदेशोने उत्तरदक्षिण लाबा वि

तोतराणि पूरयेत् ॥ ४२ ॥ स्वप्रदेशैस्तदा सर्वान् । लोकाक
प्रदेशकान् ॥ स व्याप्नोति समा ह्येते । लोकाकाशैकजीव
॥ ४३ ॥ सहरेत्पचमे चासौ । समयेतरपूरण ॥ षष्ठे सहत्य
थान । सहरेत्सप्तमेऽरार ॥ ४४ ॥ सहरेदष्टमे दरु । शरीर
स्ततो जवेत् ॥ अतर्मुहूर्त्त जीवित्वा । योगरोधान्निव्र नजेत
॥ ४५ ॥ यदाहु —

यस्य पुन केवलिन । कर्म जवत्यायुषो तिरिक्ततर ॥
समुद्घात जगवा-नुरगछति तत्समीकर्तुं ॥ ४६ ॥ दरु प्र
समये । कपाटमथ चोत्तरे तथा समये ॥ मयानमथ तृती
विश्वव्यापी चतुर्थे तु ॥ ४७ ॥ सहरति पचमे त्व-तराणि

न्तारीने मथान करे, अने पठी चोथे क्षणे तेना आतरा
पूरे, ॥ ४२ ॥ अने ते समये ते, आत्मप्रदेशोवडे लोकाका
ना सर्व प्रदेशोमा व्यापी जाय ठे, केमके लोकाकाश अ
एकजीवना प्रदेशो सरखा ठे ॥ ४३ ॥ पठी पाचमे समये
आतराउनु पूरवापणु सहरे, अने ठठे समये मथानने सहरी
सातमे समये कपाटने सहरे, ॥ ४४ ॥ आठमे समये दरु
सहरीने,ते शरीरस्थ थाय, तथा पठी अतर्मुहूर्त्त जीवीने योग
धनथी मोक्षे जाय ॥ ४५ ॥ कह्यु ठे के–

जे केवलिमहाराजनु कर्म आयुथी वधारे होय ठे, ते वे
वलिजगवान् तेने तुल्य करवाने समुद्घातने प्राप्त ठे ॥ ४६ ॥
पहेले समये [illegible] कपाट करे, त्रीजे समय
मथान करे, अने चोथे समये, विश्वव्यापी थाय ॥ ४७ ॥ प
चमे समये आतरा सहरे, ठठे समये मथान सहरे, सात

आनमथ पुन षष्टे ॥ सप्तमके तु कपाट । सहरति ततोऽष्टमे दन्ड ॥ ४७ ॥ औदारिकप्रयोक्ता । प्रथमाष्टमसमययोरसाविष्ट ॥ मिश्रौदारिकयोक्ता । सप्तमषष्ठद्वितीयेषु ॥ ४९ ॥ कार्मणश रीरयोक्ता । चतुर्थके पञ्चमे तृतीये च ॥ समयत्रयेऽपि तस्मिन् । भवत्यनाहारको नियमात् ॥ ५० ॥ किंच—समुद्घातान्निवृ त्यासौ । त्रिधा योगान् युनक्त्यपि ॥ सत्यासत्यामृषाभिर्यो । योगौ मानसवाचिकौ ॥ ५१ ॥ पृष्टेषु मनसार्थेषु । तत्रानुत्तर- नाकिभि ॥ दातु तदुत्तर चेतो-योगयुग्म युनक्ति स ॥५२॥ तथा मनुष्यादिना च । पृष्टोऽपृष्टोऽपि स प्रभु ॥ प्रयोज शेषेण । युनक्त्येतौ च वाचिकौ ॥ ५३ ॥ काययोग प्रयुं

समये कपाट सहरे, अने पछी आठमे समये दन्डने सहरे ॥ ॥ ४७ ॥ पहेला अने आठमा समयमा औदारिककाययोग वाळा होय छे. तथा सातमा छठा अने बीजा समयमा मि श्रऔदारिककाययोगवाळा होय छे ॥ ४९ ॥ चोथा, पाचमा अने त्रीजा समयमा कार्मणशरीरना योगवाळा होय छे, अ ने तेज त्रणे समयोमा निश्चयथी अनाहारक होय छे ॥५०॥ वळी—समुद्घातथी निवृत्त थइने आ केवलिभगवान त्रणे प्र कारना योगोने जोडे छे, तेमा सत्य अने असत्यअमृषा एट ले व्यवहार नामना मनसबधि अने वचनसबधि योगोने जो डे छे ॥ ५१ ॥ एटले के त्या अनुत्तरविमानना देवो मनवडे करीने अर्थोने पूछते छते, तेओने उत्तर देवामाटे मनसबधि बन्ने योगोने ते जोडे छे ॥ ५२ ॥ वळी मनुष्यआदिके पूछायेला अथवा नहि पूछायेला एवा पण ते प्रभु प्रयो

तोंतराणि पूरयेत् ॥ ४२ ॥ स्वप्रदेशैस्तदा सर्वान् । लोकाका
प्रदेशकान् ॥ स व्याप्नोति समा ह्येते । लोकाकाशैकजीव
॥ ४३ ॥ संहरेत्पंचमे चांसं । समयेनंतरपूरणं ॥ षष्ठे मंहंल
थान । संहरेत्सप्तमेऽररं ॥ ४४ ॥ संहरेदष्टमे दम । शरीर
स्ततो भवेत् ॥ अंतर्मुहूर्त जीवित्वा । योगरोधाच्छिव व्रजेत
॥ ४५ ॥ यदाहु —

यस्य पुन केवलिन । कर्म भवत्यायुर्षो तिरिक्ततर ॥
समुद्घात भगवा-नुपगच्छति तत्समीकर्तुं ॥ ४६ ॥ दंम प्रथ
समये । कपाटमथ चोत्तरे तथा समये ॥ मथानमथ तृतीय
विश्वव्यापी चतुर्थे तु ॥ ४७ ॥ संहरति पंचमे त्व-तराणि म

स्तारीने मथान करे, अने पछी चोथे क्षणे तेना आंतराओ
पूरे, ॥ ४२ ॥ अने ते समये ते, आत्मप्रदेशोवडे लोकाकाश
ना सर्व प्रदेशोमा व्यापी जाय छे, केमके लोकाकाश अ
एकजीवना प्रदेशो सरखा छे ॥ ४३ ॥ पछी पांचमे समये त
आंतराओनु पूरवापणु संहरे, अने छठ्ठे समये मथानने संहरीने
सातमे समये कपाटने संहरे, ॥ ४४ ॥ आठमे समये दंड
संहरीने,ते शरीरस्थ थाय, तथा पछी अंतर्मुहूर्त जीवीने योग
धनथी मोक्षे जाय ॥ ४५ ॥ कह्यु छे के–

जे केवलिमहाराजनु कर्म आयुथी वधारे होय छे, ते क
वलिभगवान् तेने तुल्य करवाने समुद्घातने प्राप्त छे ॥ ४६ ॥
पहेले समये [illegible] कपाट करे त्रीजे समय
मथान करे, अने चोथे समये, विश्वव्यापी थाय ॥ ४७ ॥ पां
चमे समये आंतरा संहरे, छठ्ठे समये मथान संहरे सातमे

थानमथ पुन षष्टे ॥ सप्तमके तु कपाट । सहरति ततोऽष्टमे दरू ॥ ४८ ॥ औदारिकप्रयोक्ता । प्रथमाष्टमसमययोरसाविष्ट ॥ मिश्रौदारिकयोक्ता । सप्तमषष्टद्वितीयेषु ॥ ४९ ॥ कार्मणशरीरयोक्ता । चतुर्थके पचमे तृतीये च ॥ समयत्रयेऽपि तस्मिन् । भवत्यनाहारको नियमात् ॥ ५० ॥ किंच—समुद्घातान्निवृत्यासौ । त्रिधा योगान् युनक्त्यपि ॥ सत्यासत्यामृषाभिख्यौ । योगौ मानसवाचिकौ ॥ ५१ ॥ पृष्टेषु मनसार्थेषु । तत्रानुत्तर नाकिभि ॥ दातु तदुत्तर चेतो—योगयुग्म युनक्ति स ॥५२॥ तथा मनुष्यादिना च । पृष्टोऽपृष्टोऽपि स प्रभु ॥ प्रयोजनवशेषेण । युनक्त्येतौ च वाचिकौ ॥ ५३ ॥ काययोग प्रयुं

समये कपाट सहरे, अने पछी आठमे समये दडने सहरे ॥ ॥ ४८ ॥ पहेला अने आठमा समयमा औदारिककाययोग वाळा होय छे, तथा सातमा छठा अने बीजा समयमा मिश्रऔदारिककाययोगवाळा होय छे ॥ ४९ ॥ चोथा पाचमा अने त्रीजा समयमा कार्मणशरीरना योगवाळा होय छे, अने तेज त्रणे समयोमा निश्चयथी अनाहारक होय छे ॥५०॥ वळी —समुद्घातथी निवृत्त थइने आ केवलिभगवान त्रणे प्रकारना योगोने जोडे छे तेमा सत्य अने असत्यअमृषा एट ले व्यवहार नामना मनसबधि अने वचनसबधि योगोने जोडे छे ॥ ५१ ॥ पटले के त्या अनुत्तरविमानना देवो मनवडे —रीने प्र.न पूछता छता तेओने उत्तर देवामाटे मन— वर थी । । न जोडे छे ॥ ५२ ॥ वळी मनुष्यादि पूछायेला अथवा नहि पूछायेला एवा पण ते प्रभु प्रद

। गमनागमनादिषु ॥ चेष्टते पीठपट्टाद्य-मर्पयेत्प्रातिहारिकं ॥ ५४ ॥ एवं च—केश्चिदित्युच्यते यत्तु । शेषषण्मासजीवित ॥ जिनः कुर्यात्समुद्घातं । तदसत्तत्तथा सति ॥ ५५ ॥ प्राति हारिकपीठादे-रादानमपि संभवेत् ॥ श्रुते तु केवलं प्रोक्तं तत्प्रत्यर्पणमेव हि ॥ ५६ ॥ इत्याद्यधिकं प्रज्ञापनात्रिंशपदवृत्ति तोऽवसेयं ॥ ततश्च—पर्याप्तसंज्ञिपंचाक्ष-मनोयोगाज्जघन्यत ॥ असंख्यगुणहीनं तं । निरुंधानः क्षणे क्षणे ॥ ५७ ॥ असं ख्येयैः क्षणैरेव । साकल्येन रुणद्धि तं ॥ ततः पर्याप्तकद्व्यक्ष —वचोयोगाज्जघन्यतः ॥ ५८ ॥ असंख्यगुणहीनं तं । निरुंधा

विशेषे करीने वचनसंबंधि बन्ने योगोने जोडे छे ॥५३॥ का ययोगने जोमतायका ते प्रनु गमनागमनादिक करे छे, तथा प्रतिहारसंबंधि पीठपट्टादिक आपे छे ॥ ५४ ॥ वळी एवीरी ते—केटलाको एम कहे छे के, ज्यारे छमास आयु बाकी र हे, त्यारे केवलिनगवान् समुद्घात करे, परंतु ते व्याजबी न थी, केमके तेम होते छते तो ॥ ५५ ॥ प्रतिहारसंबंधि पीठ आदिकोनुं पाछुं ग्रहण पण संनवे, अने सिद्धांतमां तो केवल तेओनुं पाछुं सोंपवुंज कह्युं छे ॥ ५६ ॥ इत्यादि अधिकविस्तार पन्नवणाना छेल्ला पदनी वृत्तिथी जाणी लेवो पछी—जघन्य थी पर्याप्तासन्नीपंचेंद्रियना मनोयोगथी असंख्यगणा उंछा ए वा ते मनोयोगने क्षणे क्षणे रोधतायका, ॥ ५७ ॥ एवीरीतें असंख्याता क्षणोवडे ते सर्व मनोयोगने रोधे छे, तथा पछी जघन्यथी पर्याप्ता बेंद्रियना वचनयोगथी ॥ ५८ ॥ असंख्यग णा उंछा ते वचनयोगने क्षणे क्षणे रोधतायका असंख्याता

न क्षणे क्षणे ॥ एव क्षणैरसंख्येये । साकल्येन रुणद्धि स ॥ ५९ ॥ तत पर्याप्तसूक्ष्मस्य । काययोगाज्ज्ञघन्यत ॥ असंख्यगुणहीन त । निरुधान क्षणे क्षणे ॥ ६० ॥ असंख्ये समयैरेव । साकल्येन रुणद्धि न ॥ योगान् रुधथ स ध्यायेत् । शुक्लध्यान तृतीयक ॥ ६१ ॥ एतेन स उपायेन । सर्वयोगनिरोधन ॥ अयोगता समासाद्य । शैलेशीं प्रतिपद्यते ॥ ६२ ॥ पचाना ह्रस्ववर्णाना-मुच्चारप्रमिना च ता ॥ प्राप्त शैलेशनिष्कप । स्वीकृतोत्कृष्टसवर ॥ ६३ ॥ शुक्लध्यानं चतुर्थं च । ध्यायन् युगपदजसा ॥ वेद्यायुर्नामगोत्राणि । क्षपयित्वा स सिद्ध्यति ॥ ६४ ॥ अगत्वापि समुद्धात-मनता निर्वृता जिना ॥ अवाप्यापि समुद्धात-मनता निर्वृता जिना ॥ ६५ ॥ अत्राय

क्षणोवडे ते सर्ववचनयोगने रोधे छे ॥ ५९ ॥ पछी जघन्यथी सूक्ष्मपर्याप्ताना काययोगथी असंख्यगणा उंठा एवा ते काय योगने क्षणे क्षणे रोधतायका ॥ ६० ॥ असंख्याता क्षणोवडे ते सर्वकाययोगने रोधे छे एवीरीते योगोने रोधतायका ते शुक्लध्यानना त्रीजा पायाने ध्यावे छे ॥ ६१ ॥ एवीरीतना उपाये करीने सर्व योगोने रोधवाथी अयोगीपणुं पामीने शैलेशी अवस्थाने प्राप्त थाय छे ॥ ६२ ॥ पाच ह्रस्व अक्षरोना उच्चारजेटला काळनी ते शैलेशी अवस्थाने पामीने मेरुनीपेठे निश्चल तथा उत्कृष्ट सवरने स्वीकारनारा थाय छे ॥ ६३ ॥ पछी शुक्लध्यानना चोथा पायाने ध्यावतायका एकदम वेदनीय, आयु नाम अने गोत्रकर्मने खपावीने ते सिद्ध थाय छे ॥ ६४ ॥ समुद्घातने पामीने अने नहि पामीने पण अन

विशेष —यं षण्मासाधिकायुष्को । लभते केवलोद्गम ॥ क रोत्यसौ समुद्घात-मन्ये कुर्वति या न वा ॥ १ ॥ इति गुणस्थानक्रमारोहे—छम्मासाऊसेसे । उप्पणं जेसि केवलं नाण ॥ ते नियमा समुघाइय । सेसा समुग्घाय जइयवा ॥ २ ॥ इत्य स्य वृत्तौ ॥ इति केवलिसमुद्घात ॥

आद्या पच समुद्घाता । सर्वेषामपि देहिना ॥ अनुभ ता अनता स्यु–र्यथा स्व सर्वजातिषु ॥ ६६ ॥ भाविनस्तु न सत्येव । केषाचिल्लघुकर्मणा ॥ केषाचित्त्वगिनामेक–द्व्यादय स्युरनेकश ॥ ६७ ॥ यावद्गण्या अगण्या वा । स्यु केषाचिद-

ता केवलिउ मोक्षे गयेला छे ॥ ६५ ॥ अहीं आटलु विशेष जाणवु —छ मास अधिक आयुष्यवाळो जे कोइ केवलज्ञान पामे छे, ते समुद्घात करे छे, अने वीजाउ करे अथवा न प ण करे ॥ १ ॥ एवीरीते गुणस्थानक्रमारोहमा कह्यु छे—छ मास आयुष्य बाकी रहेते छते जेउने केवलज्ञान उत्पन्न थयु छे, तेउ निश्चे समुद्घात करे छे अने वाकीनाउना समुद्घा तनी जजना जाणवी, एटले तेउ समुद्घात करे अथवा न प ण करे. ॥ २ ॥ एवीरीते तेनी वृत्तिमा कहेल छे एवीरीते के वलिसमुद्घात जाणवो ॥

पहेला पाच समुद्घातो सर्व जातिउमा सर्व प्राणिउए अनतीवार अनुजवेला होय छे ॥ ६६ ॥ केटलाक हलुकर्मी जीवोने ते समुद्घातो जविष्यकाळमा थनारा होयज नही, अने केटलाक प्राणिउने एक वे आदिक अनेकवखत थाय छे ॥ ६७ ॥ वळी वहुकर्मी एवा केटलाकोने संख्याता केट

तका ॥ यथा स्व सर्वजातित्वे । विज्ञेया बहुकर्मणा ॥६८॥
वर—सूक्ष्मादिनिगोदेस्तु । निगोदे त्रय एव ते ॥ अनुभूता
नता स्यु—र्भाविनस्ते तु सर्ववत् ॥ ६९ ॥ आहारका नरा-
षा । केषाचिन्नृभवे त्रय ॥ अतीता स्युर्भाविनस्तु । ते
त्वारो न चाधिका ॥ ७० ॥ सभवेयुश्चत्वारो–ऽनुभूता नृभ-
नृणा ॥ भविष्यतोऽपि विज्ञेया-स्तावतो नृभवे नृणा ॥७१॥
त्वारोऽपि व्यतीतास्तु । नान्येषा नृन्विनायत ॥ आहारक
र्यवार । कृत्वा सिध्यति तद्भवे ॥ ७२ ॥ तथोक्तं प्रज्ञापनाट
ो —इह यश्चतुर्थवेलमाहारक करोति स नियमात्तद्भर एव

ाकोने असख्याता अने केटलाकोने ठेक अनतासुधि पोत
ोताना जातिपणामा होय छे ॥ ६८ ॥ तेमा आटलु विशेष
—सूक्ष्मादिक निगोदना जीवोए, निगोदमा ते त्रणज समु
घातो भूतकाळमा अनतीवार अनुभवेला होय छे. अने भ
वेष्यकाळमा सर्वनीपेठे जाणवा ॥ ६९ ॥ मनुष्यशिवाय वी
ा केटलाक प्राणिर्ठने मनुष्यभवमा आहारकसमुद्घातो त्र
ा अतीत थयेला होय छे, अने थवाना चारज होय छे. प
तु अधिक होता नथी ॥ ७० ॥ मनुष्योने मनुष्यभवमा अ
नुभवेला आहारकसमुद्घातो चारज सभवे छे. अने मनुष्य
भवमा थवाना पण तेटलाज जाणवा ॥७१॥ वेमके मनुष्य
शिवाय वीजाओने चारे आहारकसमुद्घातो व्यतीत थयेला
र होय, कारणके चोथो आहारकसमुद्घात करीने तेज भव
मा सीधे छे ॥ ७२ ॥ ते माटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्युं छ
के—अहीं जे चोथीवार आहारकसमुद्घात करे छे ते निश्च

मुक्तिमासादयति, न गत्यतरमिति ॥ सप्तमस्तु न कस्यापि
स्यादतीतो नरविना ॥ जाव्यप्येकोऽन्यजतूना । केवलिन्तु
एव स ॥ ७३ ॥ समुद्धातोत्तीर्णजिन । प्रतीत्यैको निषेविन
मनुष्यस्य मनुष्यत्वे-ऽनागतोऽप्येक एव स ॥ ७४ ॥ असा
द्याश्रितश्चाद्यो । मोहनीयाश्रित पर ॥ अतर्मुहूर्त्तशेषायु -
संश्रित स्यात्तृतीयक ॥ ७५ ॥ तुर्यपञ्चमषष्ठाश्च । नामकर्म
माश्रिता ॥ नामगोत्रवेद्यकर्म-सश्रित सप्तमो जवेत् ॥७६
इति जीवसमुद्घाता ॥ योऽप्यचित्तमहास्कध । समुद्घातो
स्त्यजीवज ॥ अष्टसामयिक सोऽपि । ज्ञेय सप्तमवत्सदा

यथी तेज जवमा मोक्ष पामे ठे, परतु बीजी गतिमा ज
नथी ॥ सातमो समुद्घात मनुष्यजवशिवाय अतीत थयेल
होतो नथी, अने जो कोइ प्राणीने ते समुद्घात थवानो हं
य, तो पण मनुष्यभवमा अने वळी एकज थाय ठे ॥ ७३
समुद्घातथी उतरेला एवा केवलीमहाराजने अपेक्षीने ते ए
क सातमो समुद्घात सेवायेलो ठे, अने मनुष्यपणामा मनु
ष्यने अनागत एवो ते समुद्घात पण एकज होय ठे ॥७४
पहेला समुद्घात असातावेदनीयना आश्रयवाळो ठे, अ
बीजो मोहनीयना आश्रयवाळो ठे, अने त्रीजो अतर्मुहूर्तशे
षायुकर्मना आश्रयवाळो ठे ॥ ७५ ॥ चोथो पाचमो अने ठ
ठो नामकर्मना आश्रयवाळो ठे, अने सातमो नाम, गो
अने वेदनीयकर्मना आश्रयवाळो ठे ॥ ७६ ॥ एवीरीते जी
वोना समुद्घातो जाणवा ॥ वळी अचित्तमहास्कधरूप अ
जीवथी थयेलो जे समुद्घात ठे, तेने पण सातमानीपेठे आ

॥ ७७ ॥ पुद्गलाना परीणामा–द्विश्रसोत्थात्स जायते ॥ अष्ट भिः समयैर्जात– समासो जिनसत्कवत् ॥ ७८ ॥ इति समुद्घाता ॥ विवक्षितभवादन्य–भवे गमनयोग्यता ॥ या भवेद्देहिना सात्र । गतिर्गत च कथ्यते ॥ ७९ ॥ इति गतिस्वरूप ॥ विवक्षिते भवेऽन्येभ्यो । भवेभ्यो या च देहिना ॥ उत्पत्तौ योग्यता सात्रा–गतिरित्युपदर्शिता ॥ ८० ॥ एकसामयिकासंख्या । मृत्यूत्पत्त्योस्तथांतर ॥ द्वारेऽस्मिन्नेव वक्ष्यते । तद्द्वाराणि पृथग् न तत् ॥ ८१ ॥ इत्यागतिस्वरूप ॥ विवक्षितभवान्मृत्वो–त्पद्य चानंतरे भवे ॥ यत्सम्यक्त्वाद्यश्नुतेंगी । सानंतगतिरुच्यते ॥ ८२ ॥ इत्यनंतरागतिस्वरूप ॥ लब्ध्वा नृत्वादि-

---

ठ समयोना काळमाळो जाणवो ॥ ७७ ॥ स्वभावथी उत्पन्न थयेला एवा पुद्गलोना परिणामथी केवलिसमुद्घातनीपेठे आठ समयोमा ते सपूर्ण थाय छे ॥ ७८ ॥ एवीरीते समुद्घातोनु स्वरूप जाणवु ॥ विवक्षितभवथी बीजा भवमा प्राणिओने गमन करवानु जे योग्यपणु थाय ते गतिने गत कहेवाय छे ॥ ७९ ॥ एवीरीते गतिस्वरूप जाणवु ॥ अन्यभवोथी विवक्षितभवमा प्राणिओनी उत्पत्तिनेविषे ज योग्यपणु तेने आगति कहेली छे ॥ ८० ॥ एकसमयवाळी संख्या तथा मृत्यु अने उत्पत्तिना ज आतरो ते सघळु आज द्वारमा कहेवाशे माटे तेना जूदा जूदा द्वारो कह्या नथी ॥८१॥ एवीरीते आगतिनु स्वरूप जाणवु ॥ विवक्षितभवथी मरीने अने बीजा जीवमा उत्पन्न थइने प्राणी ज समकीतआदिक फरसे छे ते अनतगति कहेवाय छे ॥ ८२ ॥ एवीरीते

सामग्रीं । यावंतोऽधिकृतागिन ॥ सिध्ध्यत्येकक्षणे सैक-स
ये सिद्धिरुच्यते ॥ ८३ ॥ इत्येकसमयसिद्धिस्वरूप ॥ कृला
द्रव्यसाचिव्या-त्परिणामो य आत्मन ॥ स्फटिकस्येव त
य । लेश्याशब्द प्रवर्त्तते ॥ ८४ ॥ द्रव्याण्येतानि योगात-
तानीति विचित्यता ॥ स योगत्वेन लेश्याना-मन्वयव्यतिरे
त ॥ ८५ ॥ यावत्कपायसद्भाव-स्तावत्तेपामपि स्फुट ॥ अ
न्युपबृंहकाणि । स्यु साहायकृत्तया ॥ ८६ ॥ दृष्ट योगात
तेपु । द्रव्येपु च परेष्वपि ॥ उपबृंहणसामर्थ्य । कपायोद
गोचर ॥ ८७ ॥ यथा योगांतर्गतस्य । पित्तद्रव्यस्य लक्ष्यते
क्रोधोदयोद्दीपकत्व । स्याच्चक्रोऽपि पित्तक ॥ ८८ ॥ द्रव्येपु

अनतरासिनु स्वरूप जाणवु ॥ मनुष्यपणादिकनी सामग्री
मीने अधिकारवाळा जेटला प्राणिर्ड एकक्षणमा सिद्धि प
ठे, ते ' एकसमये सिद्धि ' कहेवाय ठे ॥ ८३ ॥ एवीरीते
कसमये सिद्धिनु स्वरूप जाणवु ॥ कृष्णादिकद्रव्यना स
गथी स्फटिकनीपेठे आत्मानो जे परिणाम, त्या आ लेश
शब्द प्रवर्ते ठे ॥ ८४ ॥ अन्वय अने व्यतिरेकथी लेश्या
योगपणायें करीने या द्रव्यो योगातरने प्राप्त थया ठे, ए
जाणवु ॥ ८५ ॥ जेटलो कपायनो सद्भाव, तेटलो तेउने ए
आ द्रव्यो सहायकारकपणाये करीने प्रगट करनारा थाय
॥ ८६ ॥ केमके योगातरने प्राप्त थयेला एवा बीजा द्रव्यो
पण कपायोना उदयमाहि प्रगट करवानु सामर्थ्य देखाय
ठ ॥ ८७ ॥ जेम योगातरने प्राप्त थयेला एवा पित्तद्र
क्रोधना उदयनु उद्दीपकपणु देखाय ठे, केमके क्रोधातुर ए

शेप्वप्येव । कर्मणामुदयादिषु ॥ सामर्थ्यं दृश्यते तत्कि । न योगातर्गतेषु तत् ॥ ७९ ॥ सुरादध्यादिकं ज्ञान-दर्शनावरणो दये ॥ तत्क्षयोपशमे हेतु-र्वचेद्र ब्राह्मीवचादिकं ॥ ८० ॥ एवं च—कषायोद्दीपकत्वेऽपि । लेश्याना न तदात्मता ॥ तथात्वे ष्वकषायाणा । लेश्याभाव प्रसज्यते ॥ ८१ ॥ लेश्या स्यु कर्मनिष्पद । इति यत्केश्चिदुच्यते ॥ तदप्यसार निष्पदो । यदि तरस्य कर्मण ॥ ८२ ॥ चेद्यथा योगमष्टाना-मप्यसौ कर्म णामिति ॥ तथ्यलु कर्मणामेता । प्रसज्यतेऽप्ययोगिना ॥८३॥ न ययोगिनामेता । घातिकर्मक्षयात्मना ॥ तत एव तदा

पित्तवाळो होय छे ॥ ७७ ॥ एवीरीते कर्मोना उदयादिकरूप थायद्रव्योमा पण ज्यारे सामर्थ्य देखाय छे, त्यारे योगातरने प्राप्त थयेलाओमा ते केम न देखाय? ॥ ७९ ॥ जेम मदिरा तथा दहींआदिक ज्ञानावरणी अने दर्शनावरणीना उदयमाटे हेतुरूप छे, अने ब्राह्मी (औषधि विशेष) तथा वजआदिक जेम तेओना क्षयोपशमना हेतुरूप थाय छे ॥ ८० ॥ वळी एवीरीते—कषायोनु उद्दीपकपणु होते छते पण लेश्याओने तदात्मपणु थतु नथी, केमके जो तेम होय, तो अकषायोने लेश्याना अभावनो प्रसग थाय छे ॥ ८१ ॥ वळी केटलाको जे एम कहे छे के, लेश्याओ छे ते कर्मनो निष्पद छे, ते पण व्याजबी नथी, कमके जो ते कर्मनो निष्पद होय तो ते कया कर्मनो होय? ॥ ८२ ॥ जो एम कहे के आठे कर्मोनो ते यथायोग्यरीते निष्पद होय तो चार कर्मोवाळा अयोगीओने पण तेओनो प्रसग आवे ॥ ८३ ॥ घातिकर्मोना क्ष

न स्युर्योगिकेवलिनामपि ॥ ९४ ॥ ननु च—योगस्य परि
मत्वे । लेश्यानां हेतुता भवेत् ॥ प्रदेशबन्धप्रत्येव । न पुन
भणा स्थितौ ॥ ९५ ॥ जोगा पयडिपएसं । ठिइ अणुभ
कसायउ कुणइ ॥ इतिवचनात् अत्रोच्यते—न कर्मस्थिति
तुत्वं । लेश्यानां कोऽपि मन्यते ॥ कषाया एव निर्दिष्टा ।
स्कर्मस्थितिहेतवः ॥ ९६ ॥ लेश्या पुनः कषायान्त-र्गतास्त
ष्टिकृत्तया ॥ तत्स्वरूपा एव सत्यो-ऽनुभाग प्रतिहेतवः ॥ ९
एतेन यत्कचिल्लेश्यानामनुभागहेतुत्वमुच्यते, शिवशर्मांचा
कृतशतकग्रंथे च कषायाणामनुभागहेतुत्वमुक्तं तदुभयमप
पपन्नं, कषायोदयोपबृंहिकाणां लेश्यानामपि उपचारनयेन

यथी जो ते लेश्याउं अयोगीजनें न होय, तो तेथीज ते
योगीकेवलीजनें पण न होय ॥ ९४ ॥ अहीं शंका करे छे
योगना परिणामपणामां लेश्याउंने प्रदेशबंधप्रतेज हेतुप
थाय, परंतु कर्मोना स्थितिबंधमां न थाय ॥ ९५ ॥ कह्यु
के, जोगो प्रकृतिप्रदेशबंधने करे छे अने कषायो स्थिति
नुभागबंधने करे छे अहीं ते शंकामाटे कहे छे के—लेश्य
उंने कर्मस्थितिनुं हेतुपणुं कोइ पण मानतुं नथी, केमके
र्मस्थितिना हेतुरूप तो कषायोनेज कहेला छे ॥ ९६ ॥ अ
लेश्याउं छे ते कषायोमां अंतर्गत थइने, तेउने पुष्टी करना
होवाथी, तेरूपज थइथकी अनुभागबंधप्रते हेतुरूप थाय
॥ ९७ ॥ आथी करीने जे कोइक जगोए लेश्याउंने अनुभ
गहेतुपणुं कहेलुं छे ते, अने शिवशर्माचार्यजीए करेला श
कषायोने अनुभागहेतुपणुं कहेलुं छे ते बन्ने यो

पायसरूपत्वादित्याद्यधिक प्रज्ञापनालेश्यापदवृत्तितोऽवसेय ॥ सा च पोढा कृष्णनील–कापोतसञ्ज्ञितास्तथा ॥ तेजोलेश्याप द्मलेश्या–शुक्ललेश्येति नामत ॥ ९७ ॥ खजनाजनजीमूत–भ्र मद्भ्रमरसन्निभा ॥ कोकिलाकलजीकण्ठा । कृष्णलेश्या स्ववर्ण- न ॥ ९९ ॥ पिछत शुकचाषाना । केकिकापोतकण्ठत ॥ नी लाब्जरननो नीला । नीललेश्या स्ववर्णत ॥ ३०० ॥ जैत्रा ख दिरसाराणा–मतसीपुष्पसोदरा ॥ कापोतलेश्या वर्णेन । वृता- कक्कुसुमौघजित् ॥ १ ॥ पद्मरागनवादित्य–सध्यागुजार्धतोऽधि का ॥ तेजोलेश्या स्ववर्णेन । विद्रुमाकुरजित्वरी ॥ २ ॥ सुर

छे. केमके कपायोना उदयथी उपबृहित (सहायक) थयेली लेश्याओने पण उपचारनयें करीने कपायरूपपणु छे इत्यादिक वधारे खुलासो पन्नवणानी लेश्यापदनी वृत्तिथी जाणी लेवो ते लेश्या छ प्रकारनी छे, कृष्णलेश्या, नीललेश्या, कापोतले श्या, तेजोलेश्या, पद्मलेश्या, अने शुक्ललेश्या ॥ ९७ ॥ कृ- ष्णलेश्यानो वर्ण खजन, अजन, मेघ, तथा भमता एवा भ मराना रगसरखो अने कोयल तथा हाथणीना रग जेवो छे ॥ ९९ ॥ नीललेश्यानो वर्ण पोपट अने चापना पींछा जेवो, तथा मयूर अने कपोतना कठजेवो अने लीला कमळनजेवो छे ॥ ३०० ॥ कापोतलेश्या छे ते पोताना रगे करीने खदिर वृक्षना सारने जीतनारी तथा मणना पुष्पसरखी अने वृता कना फुलाना समूहने जीतनारी छ ॥ १ ॥ माणिक्य नवो सूर्य सध्या तथा चणोठीना अर्धभागथी अधिकरगवाळी अने परवाळाना अकुरोने पोताना वर्णथी जीतनारी तेजोले

र्णयूथिकास्वर्ण-कर्णिकारौघचंपकान् ॥ पराजयती वर्णेन । प
ह्मलेश्या प्रकीर्त्तिता ॥ ३ ॥ गोक्षीरदधिडिंडीर-पिंडाद्विक्ष
दुरा ॥ वर्णत शरदभ्राणा । शुक्ललेश्याविजाविनी ॥ ४ ॥ कि
राततिक्तत्रपुषी । कटुतुंबीफलानि च ॥ त्वच फलानि निंबान
। कृष्णलेश्या रसैर्जयेत् ॥ ५ ॥ पिप्पलीशृंगबेराणि । मरीचा
च राजिका ॥ हस्तिपिप्पलिका जेतु । नीललेश्यारसैं प्रभु
॥ ६ ॥ आमानि मातुलिंगानि । कपित्थबदराणि च ॥ फ
सामलकानीष्टे । रसैर्जेतु तृतीयक ॥ ७ ॥ वर्णगंधरसापन्न-प
काम्रादिसमुद्भवान् ॥ रसानधिकमाधुर्या । तुर्याधिकुरुते रं
॥ ८ ॥ द्राक्षाखर्जूरमाध्वीक-वारुणीनामनेकधा ॥ चन्द्रप्रभा

श्या छे ॥ २ ॥ सुवर्ण, यूथिका तथा सोनेरीकरेणना समूह
ने अने चपाने, पोताना वर्णवडे पराजय करनारी पद्मलेश्य
कही छे ॥ ३ ॥ गायनु दूध, दहीं तथा समुद्रफीणथी इ
धिक श्वेत अने शरदऋतुना वादळाओने वर्णे करीने पराजय
करनारी शुक्ललेश्या छे ॥ ४ ॥ कृष्णलेश्या छे ते रसोवडे क
रीने चूनिंब, कडवी त्रपुषी, कडवी तुंबडीना फलो तथा लीं
बडानी छाल अने फळोने जीती जाय छे ॥ ५ ॥ नीललेश्या
छे ते रसोवडे करीने पीपळ, आदु, मरचा, राजिका तथा
गजपीपळने जीतवाने समर्थ छे ॥ ६ ॥ त्रीजी कापोतलेश्या
छे ते रसोवडे करीने काचा बीजोरा, कपित्थ, बोर, फणस त
था आंबळाओने जीतवाने समर्थ थाय छे ॥ ७ ॥ अतिमधु
री एवी चोथी तेजोलेश्या छे ते वर्ण, गंध अने रसे करीने
युक्त एवा पाका आम्रआदिकथी उत्पन्न थयेला रसोने अ

मीधूना । जयिनी पञ्चमी रसे ॥ ९ ॥ शर्करागुडमत्स्यण्डी-ख र्जूरकादिकानि च ॥ माधुर्यधुर्यवस्तूनि । शुक्ला विजयते र से ॥ १० ॥ आद्यास्तिस्रोऽतिदुर्गंधा । अप्रशस्ता मलीमसा ॥ स्पर्शेत शीतरूक्षाश्च । संक्लिष्टा दुर्गतिप्रदा ॥ ११ ॥ अ न्त्यास्तिस्रोऽतिसौगन्ध्या । प्रशस्ता अतिनिर्मला ॥ स्निग्धोष्णा स्पर्शगुणतो-ऽसंक्लिष्टा सुगतिप्रदा ॥ १२ ॥ परस्परमिमा प्राप्य । यान्ति तद्रूपतामपि ॥ वैडुर्यरक्तपटयो-र्ज्ञेये तत्र निद र्शने ॥ १३ ॥ तत्रापि—देवनारकलेश्यासु । वैडुर्यस्य निदर्शनं ॥ तिर्यग्मनुजलेश्यासु । रक्तवस्त्रनिदर्शनं ॥ १४ ॥ तथाहि—

गीकार करे छे ॥ ८ ॥ पांचमी पद्मलेश्या छे ते रसोमांहे अने कप्रकारे दारू, मजुर तथा महुडायादिकना आसवोने, त था चन्द्रप्रभाआदिक मदिराने जीतनारी छे ॥ ९ ॥ छठी शु क्ललेश्या छे ते साकर, गोळ, खांड, तथा सेलडीआदिक अतिमधुर वस्तुओने रसोमांहे जीतनारी छे ॥ १० ॥ पहेली त्र ण लेश्याओ अतिदुर्गंधवाळी, खराब तथा मलीन छे, तेओनो स्पर्श ठंडो अने लुखो छे, तथा संक्लेशयुक्त थइथकी तेओ दुर्गति आपनारी छे ॥ ११ ॥ छेल्ली त्रणे लेश्याओ अतिसुग धवाळी, उत्तम अने अत्यंत निर्मल छे, तेओनो स्पर्श स्निग्धो ष्ण छे, तथा तेओ असंक्लिष्ट थइथकी सुगतिने आपनारी छ ॥ १२ ॥ आ लेश्याओ पामीने परस्पर तद्रूपपणाने पण पामे छे त्यां वैडुर्यमणिनुं अने रक्तवस्त्रनुं एम वे दृष्टांतो जाणवा ॥ १३ ॥ त्यां पण—देव अने नारकीनी लेश्याओमां वैडुर्यम णिनुं दृष्टांत जाणवुं अने तिर्यंच तथा मनुष्यनी लेश्याओमां

देवनारकयोर्लेश्या । आभवातमवस्थिता ॥ नानाकृति या...
कितु । द्रव्यातरोपधानत ॥ १५ ॥ न तु सर्वात्मना स्वीय
स्वरूप सत्यजति ता ॥ सद्वैदुर्यमणिर्यद्व-न्नानासूत्रप्रयोगत
॥ १६ ॥ जपापुष्पादिसान्निध्या-द्यथा वादर्शमंडल ॥ नाना
वर्णान् दधदपि । स्वरूप नोज्झति स्वक ॥ १७ ॥ अत एव वा
वपरा-वृत्त्या नारकनाकिनो ॥ भवति लेश्या षडपि । तदुक्त
पूर्वसूरिभि ॥ १८ ॥ सुरनारयाणताउ । दव्वलेसा अवठिया
जणिया ॥ जावपरावत्तीए पुण । एसु हुति छल्लेसा ॥ १९ ॥
कृष्णलेश्यावता नार-काणामप्यत एव च ॥ सम्यक्त्वलाभो व

रूकरत्नानु दृष्टांत जाणवु ॥ १४ ॥ ते कहे छे — देव अने ना
रकीउनी लेश्याउ छेक जवातसुधि अवस्थित रहे छे, परतु
द्रव्यातरना उपधानथी नानाप्रकारनी आकृतिने पामे छे ॥
॥ १५ ॥ वळी जेम उत्तम स्फटिकमणि नानाप्रकारना सूत्र
ना प्रयोगथी पण पोतानु स्वरूप तजतु नथी, तेम ते लेश्याउ
सर्वप्रकारे पोतानु स्वरूप तजती नथी ॥ १६ ॥ जेम जासुद
ना पुष्पादिकना समीपपणाथी, दर्पणमंडल नानाप्रकारना व
र्णोने धारण करतु थकु पण पोतानु स्वरूप तजतु नथी ॥१७॥
आथी करीनेज भवना परावर्तनथी नारकी अने देवताउने
छए लेश्याउ होय छे, ते माटे पूर्वाचार्योए कह्यु छे के, ॥१८॥
देवना अने नारकीउने ते द्रव्यलेश्याउ अवस्थित कहेली छे,
अने भावपरावर्तनथी तेउने छए लेश्याउ होय छे ॥ १९ ॥
वळी आथी करीनेज कृष्णलेश्यावाळा नारकीउने पण, तेनी
लेश्यादिकना सद्भावमां सम्यक्त्वनो लाभ घटी शके छे ॥

टते । तेजोलेश्यादिसजवी ॥ २० ॥ यदाहु —सम्मत्तस्स य तिसु उवरिमासु । पडिवज्जमाणओ होइ ॥ पुव्वपडिवन्नओ पुण । अन्नयरीए उ लेसाए ॥ १ ॥ तथैव तेजोलेश्यायै । घटते सगमामरे ॥ वीरोपसर्गकर्तृत्व । कृष्णलेश्यादिसज्जनि ॥ २१ ॥ स्वरूपत्यागत सर्वा-त्मना तिर्यग्मनुष्ययो ॥ लेश्यास्तद्रूपता याति । रागक्लिसपटादिवत् ॥ २२ ॥ अत एवोत्कर्षतोऽप्य—तर्मुहूर्त्तमवस्थिता ॥ तिर्यग्नृणा परावर्त्त । याति लेश्यास्तत पर ॥ २३ ॥ बहुधासा परीणाम-स्त्रिधा वा नवधा भवेत् ॥ सप्तविंशतिधा चैका-शीतिधा त्रिगुणस्तथा ॥ २४ ॥ जघन्यमध्यमोत्कृष्ट-भेदतस्त्रिविधो भवेत् ॥ प्रत्येकमेषा स्वस्थान-ना

॥ २० ॥ कह्यु छे के-उपली त्रणे लेश्याओमा सम्यक्त्वने प्रतिपन्न थाय छे, अने पूर्वे जेने सम्यक्त्व प्रतिपन्न थयु छे, ते बाकीनी त्रण लेश्याओमा होय छे ॥ १ ॥ वळी तेवीजरीते संगम नामना देवताने तेजोलेश्यादिक होते छते पण तेणे श्री प्रभुने जे उपसर्गो कर्या, ते कृष्णलेश्यादिकना सजवपाळु जाणवु ॥ २१ ॥ हवे तिर्यंच अने मनुष्यनी लेश्याओ सर्वप्रकारे स्वरूपना त्यागथी, रगमा बोळेला वपरानीपेठे तद्रूपपणाने पामे छे ॥ २२ ॥ आथी करीनेज तिर्यंच अने मनुष्यनी लेश्याओ उत्कृष्टी अतर्मुहूर्तसुधि रहे छे, अने पछी बदला इ जाय छे ॥ २३ ॥ आ लेश्याओनो परिणाम पण करीने त्रण प्रकारे, नव प्रकारे, सतावीस प्रकारे तथा एकासी प्रकारे एम त्रगणो त्रगणो होय छे ॥ २४ ॥ जघन्य, मध्यम अने उत्कृष्टना भेदोथी त्रण प्रकारे होय, अने ते प्रत्येकना नि-

रतम्यविचिंतया ॥ २५ ॥ नवन्नवविधस्तेषा-मपि नेदवि या ॥ सप्तविंशतिधा भुरयो-ऽप्येव नेदैस्त्रिनिस्त्रिनि ॥२ तथाहु प्रज्ञापनाया—

कण्हलेसाण संते कतिविह परिणाम परिणमति, तिविह वा, नवविह वा, सत्तावीसतविह वा, एक्कासीति वा, तेआलडुसयविह वा, बहु वा बहुविह वा परिणाम रिणमति ॥ लेश्यापरिणामस्या-दिमात्ययोर्नांगिना मृति णयो ॥ अंतर्मुहूर्त्तकेत्ये । शेषे चाद्ये गते सा स्यात् ॥१॥ तत्राप्यंतर्मुहूर्तेत्ये । शेषे नारकनाकिन ॥ म्रियते नरतिर्यन-

---

-स्याननी तरतमतानी अपेक्षाये ॥ २५ ॥ नव प्रकारनो परि णाम होय, अने तेउना पण नेदो करवाथी सतावीस प्रक रनो होय, एवीरीते लण त्रण नेदोथी ते परिणाम त्रगणो त्र गणो होय ॥ २६ ॥ तेमाटे पन्नवणामा कहेल ठे के—

हे जगवन्! कृष्णलेश्यानो परिणाम केटला प्रकारे परि णमे ठे? तो के हे गौतम! लण प्रकारे, नव प्रकारे, सत्तावी स प्रकारे, एक्याशी प्रकारे, बसोतेत्तालीस प्रकारे, अने एवी रीते घणे घणे प्रकारे परिणम परिणमे ठे लेश्यापरिणामना पहेला अने ठेल्ला क्षणमा प्राणीउनु मृत्यु थतु नथी. केमके ठेल्लु अनर्मुहूर्त्त ज्यारे बाकी होय, अने पहेलु अतर्मुहूर्त ज्यारे चाल्यु गयु होय त्यारे ते मृत्यु थाय ठे ॥ १ ॥ तेम पण ठेल्लु अनर्मुहूर्त्त ज्यारे बाकी होय, त्यारे नारकी अने देवोनु मृत्यु थाय, अने पहेलु अनर्मुहूर्त अतीन थये उते म नुष्यो अने तिर्यचो मृत्यु पामे ठे, गर्भी स्थिति ठे ॥२॥

श्चायेतीन इति स्थिति ॥ २ ॥ कृलाया स्थितिरुत्कृष्टा । त्र यस्त्रिशत्पयोधय ॥ प्राच्याग्य जवसंवध्य–तर्मुहूर्तद्वयाधिका ॥ ॥ २७ ॥ पल्यासग्येयजागाढ्या । नीलाया सा दशाब्धय ॥ पल्यासग्याशसयुक्ता । कापोत्यास्तु त्रयोऽब्धय ॥ २८ ॥ प्राच्याग्यजवसत्कात–र्मुहूर्तद्वयमेतयो ॥ पल्यासग्याश एवात–र्जूत नेरयुच्यते पृथक् ॥ २९ ॥ एव तेजसस्यामपि जाव्य ॥ तेजस्या द्वौ पयोराशी । पल्यासग्यसजाधिकौ ॥ ह्यतर्मुहूर्ता-न्यधिका । पद्मायाः दश वार्धय ॥ ३० ॥ ह्यतर्मुहूर्ता शुक्ला या–त्रयस्त्रिशत्पयोधय ॥ अतर्मुहूर्त सर्वासा । जघन्यत स्थि

सलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति पूर्वना अने आगला जवना सव-धवाळा एवा बे अतर्मुहूर्तो अधिक एवी तेत्रीस सागरोपमो नी होय छे ॥ २७ ॥ नीललेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति पल्योपम ना असग्याता भागे करीने युक्त, एवी दश सागरोपमोनी होय छे, अने कापोतलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति पल्योपमना अ संग्याताभागे करीने युक्त एवी त्रण सागरोपमनी होय छे ॥ २८ ॥ उपरनी बन्ने लेश्याओना पूर्वना अने आगळना जव सबधि बन्ने अतर्मुहूर्तोनो, पल्योपमना असग्याता भागमाज समावेश थाय छे, माटे तेने जुदा कया नथी ॥ २९ ॥ एवी रीते नेजसलेश्यानी अदर पण जाणी लेवु ॥ तेजसलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति पल्योपमना असग्याता भागे करीने युक्त ए वी बे सागरोपमनी जाणवी अने पद्मलेश्यानी स्थिति ब अ तर्मुहूर्ते करीने अधिक एवा दश सागरोपमनी जाणवी ॥ ३० ॥ शुक्ललेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति तेत्रीस सागरोपम अने ब अ

तिर्यग्भवेत् ॥ ३१ ॥ आद्यात्र सप्तममही-गरिष्टस्थित्यपेक्षया। धूमप्रभाद्यप्रतरो-त्कृष्टायुःस्थितया परा ॥ ३२ ॥ ऐशानाद्य... ज्येष्ट-मपेक्ष्यायुस्तृतीयिका ॥ तुर्या चैशानदेवाना-मुत्कृ... स्थित्यपेक्षया ॥ ३३ ॥ पंचमी ब्रह्मलोकस्थ-गरिष्टायुरपेक्षया ॥ षष्ठी चानुत्तरसुर-परमायुरपेक्षया ॥ ३४ ॥ अत्र यद्यपि... कप्रज्ञागेज्ञाद्यप्रस्तटयोः पूर्वोक्तादधिकापि स्थितिरस्ति पर... न्नुनरंपस्यावनतामियमेवोत्कृष्टा स्थितिरिति ज्ञेयं यत्तु प्रज्ञा... नानगाध्ययनसूत्रादौ कृष्णादीनामतर्मुहूर्तान्यधिकत्वमुक्त...

गर्भज तिर्यंचनी जाणवी अने सघळी लेश्याओनी जघन्यस्थि... त्तांतर्मुहूर्तनी जाणवी ॥ ३१ ॥ पहेली लेश्यानी स्थिति सा... ती नारकनी उत्कृष्टी स्थितिनी अपेक्षाए छे. अने बीजी... श्यानी स्थिति धूमप्रभाना पहेला पाथडाना उत्कृष्ट आ... नी अपेक्षाए छे ॥ ३२ ॥ त्रीजी लेश्यानी स्थिति ईशाना... ना पाथडाना उत्कृष्ट आयुनी अपेक्षाए छे, अने चोथी... श्यानी स्थिति ईशानदेवलोकना देवोना उत्कृष्ट आयुनी... पेक्षाए छे ॥ ३३ ॥ पांचमी लेश्यानी स्थिति ब्रह्मदेवलोक... उत्कृष्ट आयुनी अपेक्षाए छे अने छठ्ठी लेश्यानी स्थिति... अनुत्तरविमानना देवोना उत्कृष्ट आयुनी अपेक्षाए छे ॥ ३४ ॥ ... [illegible] ... अने ईशानना पहेला पाथडाओनी... [illegible] ... स्थिति छे ... [illegible] ... स्थिति छे ... [illegible] ... [illegible] ... सूत्रआदिकमां कृष्णादिकनी ... [illegible] ... पूर्वोक्त ... [illegible]

तत्प्राच्याग्रयत्रवसत्कातर्मुहूर्त्तयोरेकस्मिन्नतर्मुहूर्त्ते समावेशात्, अत्र चेतदतर्मुहूर्त्तस्यासख्यातभेदत्वादुपपद्यते इत्यादि प्रज्ञापनावृत्तौ इति सामान्यतो लेश्यास्थिति ॥

स्थिति वक्ष्येऽथ लेश्याना । नारकस्वर्गिणोर्नृणा ॥ तिरश्चा च जघन्येनो त्कर्षेण च यथागम ॥ ३५ ॥ दशवर्षसहस्राणि कापोत्या स्याल्लघु स्थिति ॥ उत्कृष्टा त्रीण्यतराणि । पल्यासंख्यलवस्तथा ॥ ३६ ॥ जघन्या तत्र घर्माद्य–प्रस्तटापेक्षया भवेत् ॥ उत्कृष्टा च तृतीयाद्य—प्रस्तटापेक्षयोदिता ॥ ३७ ॥ नीलाया लघुरेषैो–त्कृष्टा च दश सार्धय ॥ पल्यासंख्येयता

ला जनना वळे अतर्मुहूर्तोनो एकज अतर्मुहूर्तमा समावेश करवाथी कहेल छे वळी अतर्मुहूर्तना असख्याता भेदो होवाथी ते घटी शके छे इत्यादिक पन्नवणानी वृत्तिमा कहेल छे एवीरीते सामान्यथी लेश्याउनी स्थिति कही ॥

हवे नारकी, देवता मनुष्य तथा तिर्यचोनी जघन्य अने उत्कृष्टी एवी लेश्याउनी स्थिति आगममा कह्याप्रमाणे वहीशु ॥ ३५ ॥ कापोतलेश्यानी जघन्यस्थिति दशहजार वर्षोनी होय अने तेनी उत्कृष्टी स्थिति त्रण सागरोपम अने पल्योपमना असंख्याता भाग जेटली होय ॥ ३६ ॥ तमा जघन्यस्थिति पहेली नारकीना पहेला पाथडानी अपेक्षा होय अने उत्कृष्टी स्थिति त्रीजी नारकीना पहेला पाथडानी अपेक्षाए कहेली छे ॥ ३७ ॥ वळी नीललेश्यानी जघन्य स्थिति तेटलीज (एटले त्रण सागरोपम अने पल्योपमना असंख्याता भाग जेटली) होय अने तेनी उत्कृष्टी स्थिति

गाढ्या । कृष्णाया स्यादसौ लघु ॥ ३८ ॥ स्थितिर्जघन्या नी-
लाया । शैलाप्रस्तटे चवेत ॥ रिष्टाप्रस्तटे त्वस्या ।
कृष्णा स्थितिर्लघु ॥ ३९ ॥ कृष्णाया पुनरुत्कृष्टा । त्रयस्त्रिंश
त्पयोधय ॥ इय माघवतीनार्क्ति-ज्येष्ठायुष्कव्यपेक्षया ॥ ४० ॥
इष्ट नारकलेश्याना । स्थिति प्रकटिता मया ॥ अथ निर्ज
लेश्याना । स्थिति वक्ष्ये यथाश्रुत ॥ ४१ ॥ दशवर्षसहस्राणि
। कृष्णाया स्याल्लघु स्थिति ॥ एतस्या पुनरुत्कृष्टा । पल्यास
ख्याशसंमिता ॥ ४२ ॥ इयमेकेकसमया-धिका नीला स्थिति
र्लघु ॥ पल्यासख्येयभागश्च । नीलोत्कृष्टस्थितिर्भवेत् ॥ ४३ ॥

पल्योपमना असख्याता भागे करीने युक्त एवी दश सागरो
पमनी होय, अने तेटलीज कृष्णलेश्यानी जघन्यस्थिति होय
॥ ३८ ॥ नीललेश्यानी जघन्यस्थिति शैला नारकीना पहेला
पाथडामा होय, अने तेनी उत्कृष्टी स्थिति रिष्टा नारकीना
पहेला पाथडामा होय, अने तेटलीज कृष्णलेश्यानी जघन्य
स्थिति होय ॥ ३९ ॥ वळी कृष्णलेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति त
त्रीस सागरोपमनी होय, अने ते स्थिति माघवतीना नार
कीओना उत्कृष्टा आयुनी अपेक्षाए होय ॥ ४० ॥ एवीरीते
में नारकीओनी लेश्याओनी स्थिति कही, अने हवे आगममा
कह्याप्रमाणे देवोनी लेश्याओनी स्थिति कहीशु ॥ ४१ ॥ कृष्ण
लेश्यानी जघन्यस्थिति दशहजार वर्षोनी होय, अने तेनी उ
त्कृष्टी स्थिति पल्योपमना असख्याता भागजेटली होय ॥
॥ ४२ ॥ एक समयअधिक एवी तेटलीज नीललेश्यानी जघ
न्य स्थिति होय, अने तेनी उत्कृष्टी स्थिति पल्योपमना अ

पल्यासंख्येयभागोऽय । पूर्वोक्तासंख्यभागत ॥ बृहत्तरो भवेदेव । ज्ञेयमग्रेऽपि धीधनै ॥ ४४ ॥ या नीलाया स्थितिर्ज्येष्ठा । समयाभ्यधिका च सा ॥ कापोत्या लघुरस्या स्यात् । पल्यासंख्यलवो गुरु ॥ ४५ ॥ लेश्याना तिसृणामासा । स्थितिर्या दर्शिता भवेत् ॥ भवनेशव्यन्तरेषु । नान्येषु तदसंभवात् ॥ ॥ ४६ ॥ एव वक्ष्यमाणतेजो-लेश्याया अप्यसौ स्थिति ॥ भवनव्यन्तरज्योति-राद्यकल्पद्वयावधि ॥ ४७ ॥ पद्मायाश्च स्थितिर्ज्ञेया-श्चेशानादनतर ॥ लान्तकात्परत शुक्ल—लेश्याया भाव्यतामिति ॥ ४८ ॥ अथ प्रकृत —दशवर्षसहस्राणि । ते

संख्याता भागजेटली होय ॥ ४३ ॥ पल्योपमनो आ असंख्यातनो भाग पूर्वे कहेला असंख्याता भागथी वधारे मोटो होय अने एवीजरीते बुद्धिवानोए आगळ पण जाणी लेवु ॥ ४४ ॥ नीललेश्यानी जे उत्कृष्टी स्थिति छे, तेथी एकसमय अधिक एवी कापोतलेश्यानी जघन्य स्थिति होय, अने पल्योपमना असंख्याता भागजेटली तेनी उत्कृष्टी स्थिति होय ॥ ४५ ॥ त्रणे लेश्याओनी जे आ स्थिति देखाडी छे ते भवनपति अने व्यंतरोमा होय छे पण बीजा देवोमा ते लेश्याओनो संभव न होवाथी होती नथी ॥ ४६ ॥ एवीरीते हवे कहेवानी एवी तेजोलेश्यानी स्थिति पण भवनपति व्यंतर ज्योतिषी तथा पहेला बे देवलोकसुधिनी छे ॥ ४७ ॥ पद्मलेश्यानी स्थिति पण ईशानदेवलोकथी मांडीने ब्रह्मदेवलोक सुधिनी छे अने लांतकदेवलोकथी आगळ शुक्ललेश्यानी स्थिति जाणवी ॥ ४८ ॥ हवे चालती बाबत कहे छे—भुवनपति

जोलेश्यालघुस्थिति ॥ भवनेशव्यंतराणा । प्रज्ञप्ता ज्ञानजातु
नि ॥४९॥ उत्कृष्टा जवनेशाना । साधिक सागरोपम ॥ व्य
तराणा समुत्कृष्टा । पल्योपममुदीरिता ॥ ५० ॥ स्यात्पल्यस्या
ष्टमो भागो । ज्योतिषा सा लघीयसी ॥ उत्कृष्टा वर्षलक्षेणा-
धिक पल्योपम जवेत् ॥ ५१ ॥ सा लघुर्वैमानिकाना—मेक प
ल्योपमं मता ॥ उत्कृष्टा द्वौ पयोराशी । पल्यासंख्यलवाधि
कौ ॥ ५२ ॥ समयाभ्यधिकैवैव । पद्मायाः स्याल्लघु स्थिति ॥
उत्कृष्टा पुनरेतस्याः । स्थितिर्दश पयोधय ॥ ५३ ॥ इयमेव
च शुक्लायाः । स्थितिर्लघ्वी क्षणाधिका ॥ उत्कृष्टा पुनरेतस्या
—स्त्रयस्त्रिंशत्पयोधय ॥ ५४ ॥ इत्र नारकदेवाना । लेश्यास्थि

श्रने व्यतरोनी तेजोलेश्यानी जघन्य स्थिति ज्ञानीउंए दश
हजार वर्षोंनी कही वे ॥ ४९ ॥ श्रने जुवनपतिउंनी उत्कृष्ट
स्थिति एकक अधिक सागरोपमनी वे, श्रने व्यतरोनी उत्कृ
ष्टी स्थिति पल्योपमनी कही वे ॥ ५० ॥ ज्योतिषीउंनी ते
जघन्यस्थिति पल्योपमना आठमा जागजेटली होय वे, श्रने
तेउंनी उत्कृष्टी स्थिति एकलाख वर्ष अधिक एवा पल्योपम
नी होय वे ॥ ५१ ॥ वैमानिक देवोनी ते जघन्य स्थिति ए
क पल्योपमनी मानेली वे श्रने तेउंनी ते उत्कृष्टी स्थिति
पल्योपमना असंख्याता भागअधिक एवी वे सागरोपमनी वे
॥ ५२ ॥ एकसमय अधिक एवी तेज पद्मलेश्यानी जघन्य
स्थिति होय, श्रने तेनी उत्कृष्टी स्थिति दश सागरोपमनी
होय ॥ ५३ ॥ वली एक क्षण अधिक एवी आटलीज शुक्ल
लेश्यानी जघन्य स्थिति होय, श्रने तेनी उत्कृष्टी स्थिति ते

निरूदीरिता ॥ अथ तिर्यग्मनुष्याणा । लेश्यास्थितिरुदीर्यते ॥ ॥ ५५ ॥ या या लेश्या येपु येपु । नृपु तिर्यक्षु गद्यते ॥ आन्तर्मुहूर्तिकी मा सा । शुक्ललेश्या विना नृपु ॥ ५६ ॥ शुक्लेश्यास्थितिर्नॄणा । जघन्यान्तर्मुहूर्तिकी ॥ उत्कृष्टा नव वर्षोना । पूर्वकोटी प्रकीर्त्तिता ॥ ५७ ॥ यद्यप्यष्टवर्षवया । कश्चिद्दीक्षामवाप्नुयात् ॥ तथापि तादृग्वयस । पर्याय वार्षिकंविना ॥५८॥ नोदेति केवलज्ञान-मतो युक्तमुदीरिता ॥ पूर्वकोटी नवाब्दोना । शुक्ललेश्यागुरुस्थिति ॥ ५९ ॥ इत्युत्तराध्ययनसूत्रवृत्ति प्रज्ञापनावृत्त्यभिप्राय तथैव सग्रहण्यामप्युक्त—' चरमा न-

---

त्रीस सागरोपमनी होय ॥ ५४ ॥ एवीरीते नारकी अने देवताओनी लेश्याओनी स्थिति कही हवे तिर्यंच अने मनुष्योनी लेश्याओनी स्थिति कहेवाय छे ॥ ५५ ॥ जे जे लेश्या जे जे मनुष्यो अने तिर्यचोनेविषे कहेवाशे, ते ते एक मनुष्यनेविषे रहेली शुक्ललेश्याविना अंतर्मुहूर्तनी जाणवी ॥ ५६ ॥ मनुष्योनी शुक्ललेश्यानी जघन्य स्थिति अंतर्मुहूर्तनी जाणवी, अने तेनी उत्कृष्टी स्थिति पूर्वक्रोडमा नव वर्षो उणी कहेली छे ॥ ५७ ॥ जो के आठ वर्षनी उमरवाळा कोइक मुनि दीक्षा पामे तो पण तेटली उमरवाळाने वार्षिकपर्यायविना ॥ ॥ ५८ ॥ केवळज्ञान उदय आवतु नथी माटे शुक्ललेश्यानी उत्कृष्टी स्थिति नव वर्ष उणा पूर्वक्रोडनी जे कही छे ते युक्त छे ॥ ५९ ॥ एवीरीते उत्तराध्ययनसूत्रनी वृत्ति तथा प्रज्ञापनानी वृत्तिनो अभिप्राय छे ॥ वळी एवीजरीते सग्रहणीमा पण कह्यु छे के— चरमशरीरी मनुष्योनी शुक्ललेश्यानी

राण पु० नववासूणा पुव कोर्मीत्रि इति ' सग्रहणीवृत्तौ प्रव
चनसारोद्धारवृत्तौ च—नराणा पुनश्चरमा शुक्लेश्या उत्कृ
त किंचिन्न्यूननववर्षोनपूर्वकोटिप्रमाणापि. इय च पूर्वकोटि
र्धे सयमावाप्तेरञावात्पूर्वकोट्यायुष किंचित्समधिकवर्षाष्ट
कूर्ध्वमुत्पादितकेवलज्ञानस्य केवलिनोऽवसेया इत्युक्त अ
च पूर्वकोट्या नववर्षोनत्व किंचिन्न्यूनवर्षोनत्व किंचित्समा
काष्टवर्षोनत्वमिति त्रय मिथो यथा न विरुध्यते तथा बहु
तेज्यो जावनीय ॥

प्रत्येक सर्वलेश्याना-मनता वर्गणा स्मृता ॥ प्रत्येक
खिला लेश्या-स्तथानतप्रदेशिका ॥ ६० ॥ असंख्यातप्रदे

स्थिति नव वर्षे उंणा पूर्वकोडनी ठे ' सग्रहणीनी वृत्तिमा
ने प्रवचनसारोद्धारनी वृत्तिमा कहेल ठे के मनुष्योनी ठे
शुक्ललेश्या उत्कृष्ट कइक न्यून एवा नव वर्षो उंणा पूर्वको
जेटली पण होय ठे आ प्रमाण पूर्वकोड पठी सयमप्राप्ति
अजावथी पूर्वकोडना आयुष्यवाळा, अने कइक अधिक ए
आठ वर्षो पठी उपार्जन करेल ठे केवळज्ञान जेमणे एवा
वलिमहाराजसबधि जाणवु, एनो जावार्थ कह्यो ठे वळी
हीं पूर्वकोडमा नव वर्षानु उंणापणु कइक न्यून एवा नव
र्षोनु उंणापणु, तथा कइक अधिक एवा आठ वर्षोनु उंणा
णु, एवीरीतनी त्रणे बाबतोमा जेम परस्पर विरोध न आ
तेम बहुश्रुतो पासेथी समजी लेवु ॥

ते सर्व लेश्याउंमा प्रत्येक लेश्यानी अनती वर्गणाउं
हेली ठे, अने ते प्रत्येक लेश्याउं अनतप्रदेशोवाळी ठे ॥६०

गाढा सर्वा उदाहृता ॥ स्थानान्यध्यवसायस्य । तासा
ग्यातिगानि च ॥ ६१ ॥ क्षेत्रतस्तान्यसंख्येय-लोकाकाशस
ानि चै ॥ कालतोऽसंख्येयकाल-चक्रक्षणमितानि च ॥ ६२॥
ुक्त---असंखेज्जाण उस्स-प्पिणीण उसप्पिणीण जे समया
संखाइया लोगा । लेस्साण हुंति ठाणाइ । १ ॥ अभिप्रा
ो यादृश स्यात् । सतीष्वेतासु देहिना ॥ स मया समयो-
ाभ्यां । दृष्टाताभ्यां प्रदर्श्यते ॥ ६३ ॥ यथा पथ परिभ्रष्टा
पुरुषा षण्महाटवीं ॥ प्रापा समतादेहान । जंबू दिशु वृ
ाक्षिता ॥ ६४ ॥ जम्बूवृक्ष कंचिदम । ददृशु फलभंगुर ॥

..ी ते सर्वे लेश्याउने असंख्याता प्रदेशोना अवगाहवाळी
हेली छे तेम तेउना अध्यवसायना स्थानको पण असं
याता छे ॥ ६१ ॥ वळी ते स्थानो क्षेत्रथी असंख्याता लो
ाकाशना प्रदेशोजेटला छे अने काळथी असंख्याता काळ
क्रोना समयोजेटला छे ॥ ६२ ॥ कह्यु छे के---असंख्याती
त्सर्पिणी अने अवसर्पिणीना जेटला समयो छे तेटला अने
संख्याता लोकाकाशना जेटला प्रदेशो छ तेटला लेश्याउ
ां स्थानको छ ॥ १ ॥ आ लेश्याउ हाते छते प्राणीउना जे
ो अभिप्राय होय ते सिद्धांतमा कहेला बे दृष्टांतोथी हु
हावु छु ॥ ६३ ॥ जेम कोइ छ माणसो मार्गमा भूली पड
ाथी मोटी अटवीमा गया तथा त्यां चारे दिशाओमा फरतां फरतां
देशाउमा व्यापानु आवता साग्या ॥ ६४ ॥ त्यां [illegible]
ाम तेउए [illegible] जंबूवृक्ष [illegible]
ी कुमना [illegible]

आह्वयतमिवाध्वन्यान् । मरुच्चपलपल्लवे ॥ ६५ ॥ एकस्तत्राह
वृक्षोऽय । मूलादुन्मूल्यते तत ॥ सुखामीना फलास्वा । कु
र्मे श्रमविवर्जिता ॥ ६६ ॥ अन्य प्राह किमेतावान् । पात्य
ते प्रौढपादप ॥ शाखा महत्यश्छिद्यते । सति तासु फलानि
यत् ॥ ६७ ॥ तृतीयोऽथाब्रवत् शाखा । नविग्यति कदेदृश ॥
प्रशाखा एव पात्यते । यत ता फलैर्वृता ॥ ६८ ॥ उवाच
वाच तुर्योऽथ । तिष्ठन्त्वेता वराकिका ॥ यथेन्न गुच्छसदोह ।
छिन्नो येषु फलोत्क्रम ॥ ६९ ॥ न न प्रयोजन गुच्छे । फलै
किंतु प्रयोजन ॥ तान्येव भुवि कीर्यंते । पचम प्रोचिवानिति
॥ ७० ॥ षष्ठेन शिष्टमतिना । समादिष्टमिद तत ॥ पतितानि

नहि तेम देखातु हतु ॥ ६५ ॥ त्यारे तेऊमानो एक माणस
बोली उठयो के, जो आ वृक्षने मूळमाथी उखेरुवामा आवे
तो आपणे सुखेथी श्रमविना फलचक्षण करीये ॥ ६६ ॥ ते
साभळी वीजो बोल्यो के आवमा मोटा वृक्षने शामाटे पाड
वु जोइये? तेनी मोटी माळीउ कापवी, केमके तेमा फळो छे
॥ ६७ ॥ त्यारे त्रीजो बोल्यो के, आवी मोटी माळीउ पाडी
त्यारे थशे? माटे नानी नानी माळीउज पाडीयें, केमके ते
उ फळोथी भरेली छे ॥ ६८ ॥ त्यारे चोथो बोल्यो के, ते तो
निचारी भले रही, आपणे गुच्छाउना समूहने मरजीमुजब तो
डीए के जेमा फळो उग्या छे ॥ ६९ ॥ त्यारे पाचमो बोल्यो
के, आपणने गुच्छाउनी कइ जरुर नथी, पण फळोनी जरुर छे
माटे ते फळोनेज पृथ्वीपर पाडवा ॥ ७० ॥ त्यारे उत्तम बु
द्धिवाळो छठो माणस बोल्यो के, आपणे आ नीचे पडेला प

फलान्यज्ञो । मानूत्पातनपातक ॥ ७१ ॥ नाव्या
मीपा । लेश्या कृष्णादिका क्रमात् ॥ दर्श्यतेऽन्योऽ
। दृष्ट श्रीश्रुतसागरे ॥ ७२ ॥ केचन ग्रामघाताय । चे
रपराक्रमा ॥ क्रामतो मार्गमन्योऽन्य । विचारमिति
॥ ७३ ॥ एकस्तत्राह दुष्टात्मा । य कश्चिद् दृष्टिमेति न
तव्य सोऽन्य सर्वोऽपि । द्विपदो वा चतुष्पद ॥ ७४ ॥
प्राह चतुष्पाङ्भि–रपराद्ध न किंचन ॥ मनुष्या एव हतव
वेरोधो यै सहात्मना ॥ ७५ ॥ तृतीय प्राह न स्त्रीणा ।
त्या कार्यातिनिंदिता ॥ पुरुषा एव हतव्या । यतस्ते क्रूरचे
स ॥ ७६ ॥ निरायुधैर्नराकैस्तै – र्हतै कि न प्रयोजन ॥ ध

ळो खाइए, के जेथी ते पाडनानु पाप लागे नहि । ७१ ।
श्या उपर कहेला छए माणसोनी अनुक्रमे कृष्णादिक लेश्याओ
जाणवी वळी वीजु दृष्टांत पण देखाडीये छीये के जे दृष्टांत
ने सिद्धांतसागरमा जोयेलु छे ॥ ७२ ॥ केटलाक क्रूरकर्मवा
ळा चोरो (कोडक) गाम भागवामाटे मार्गे चालतायका प
रस्पर नीचे प्रमाणे विचारवा लाग्या ॥ ७३ ॥ तेओमानो एक
दुष्ट चार बाल्यो के आज ज कोइ आपणी नजर चडे तेने
मारवा पछी गमे ता ते बपगा हाय के चापगा हाय ॥७४॥
त्यार बीजा बाल्या के चापगाए आपणा कई अपराध कया
नथी मात्र माणसानेज मारवा के जेओनी साथ आपणान वि
राध छ ॥ ७५ ॥ त्यार त्रीजा बाल्या के अतिनिन्दित एवो
स्त्रीहत्या करवी नहि परतु पुरुषानेज मारवा केमके तेओ क्रू
रचित्तवाळा छ ॥ ७६ ॥ त्यार चतुर एवा चोथा बाल्या के

पि नश्यन्ति-र्हते किं न फलं भवेत् ॥ सायुधो युध्यते य
। वध्य इत्याह पंचम. ॥ ७७ ॥ परद्रव्यापहरण-मेव
महत् ॥ प्राणापहरणं चान्य-श्चेत्कुर्मस्तर्हि का गतिः ॥ ७
धनमेव तदादेयं । मारणीयो न कश्चन ॥ षष्ठ स्पष्टमभा
। प्राग्वदत्रापि भावना ॥ ८० ॥ सर्वस्तोका शुक्ललेश्या ।
वास्तेभ्यो यथोत्तरं ॥ पद्मलेश्यास्तेजोलेश्या । असंख्येयगु
क्रमात् ॥ ८१ ॥ अनन्तघ्नास्ततो लेश्या । कापोत्याः स्ततस्त
॥ तेभ्यो नीलकृष्णलेश्या । क्रमाद्विशेषतोऽधिका ॥ ८

ते विचारा हथियारविनानाओने मारवाथी आपणु शु सार
ने? माटे हथियारवाळाओनेज मारवा ॥ ७७ ॥ त्यारे पांच
बोल्यो के, नाशता एवा हथियारवाळाओने मारवाथी पण श
पणने शु फळ थवानु छे? माटे जे हथियारवाळो मा
आपणा साथे युद्ध करे तेनेज मारवो ॥ ७८ ॥ त्यारे छ
माणस बोल्यो के, परद्रव्यने अपहरवु तेज एक मोटु पाप
अने बीजु जीव लेवानु पाप जो आपणे करीशु, तो पछी अ
पणी शु गति थशे? ॥ ७९ ॥ माटे आपणे धनज लेवु, प
कोइने मारवो नही अही पण पूर्वनीपेठेज अनुक्रमे इ
इत्यादिकने वारी लेवी ॥ ८० ॥ सर्वथी थोडा शुक्लेश्या
वा जीवो होय छे, अने ते पछी उत्तरोत्तर अनुक्रमे असं
गणा पद्मलेश्यावाळा अने तेजोलेश्यावाळा जीवो होय छ
॥ ८१ ॥ तेथी अनन्तगणा कापोतलेश्यावाळा होय छे, त
तेथी नीललेश्यावाळा अने कृष्णलेश्यावाळा अनुक्रमे वि

ानि स्वरूपम् ॥

निर्व्याघात प्रतीत्य स्या-दाहार षड्दिगुद्भव ॥ व्याघा ते त्रयेप जीवाना । त्रिचतुष्पञ्चदिग्भव ॥ ७३ ॥ अलोकविय नाहार-द्रव्याणा स्खलन हि यत् ॥ सव्याघातस्तदन्यो । निर्व्याघातमिहोच्यते ॥ ७४ ॥ भावना त्वेव—सर्वाधस्तादधो- लोक-निष्कुटस्थायिनोऽणोः ॥ स्थितो भवेद्यदेकाक्ष-स्तदासौ त्रिदिग्भवः ॥ ७५ ॥ पूर्वस्या च दक्षिणस्या-मधस्तादिति दि क्त्रये ॥ सम्भिन्नत्वादलोकस्य । ततो नाहारसभव ॥ ७६ ॥ अपरस्या उत्तरस्या । ऊर्ध्वश्चेति दिक्त्रयात् ॥ पुद्गलानाहरत्येष । सूक्ष्मः पवानिलोऽणु ॥ ७७ ॥ तथोक्त—ऽहलोकचर-

---

आविष होय छे ॥ ७२ ॥ एरीते लेश्याऊनु स्वरूप कह्यु ॥

व्याघातविनानी अपेक्षाए जीवोने ठ दिशिनो आहार होय अने व्याघात होते उते त्रण, चार अथवा पाच दि शिनो आहार होय ॥ ७३ ॥ अलोकाकाशे करीने आहार द्रव्योनी जे स्खलना थाय छे ते व्याघात जाणवो अने ते रीतनी जे स्खलना न थाय ते व्याघातरहित कहेवाय ॥ ॥ ७४ ॥ तेनी नावना नीचेप्रमाण जाणवी—सर्वथी नीचे अ धोलोकना निष्कुटना अग्रिखुणामा जे एकेंद्री जीव रहेलो होय ते त्रण दिशिना आहार करे ॥ ७५ ॥ पूर्वदिशामा द क्षिणदिशामा अने नीचे एम त्रण दिशाउमा अलोकाकाश हावाथी त्याथी तेने आहारना संभव होतो थी ॥ ७६ ॥ अने पश्चिमदिशामा उत्तरदिशामा तथा उंच एम त्रण दि शाउमाथी सूक्ष्म पाच एकेंद्रि अने वादरवायु पुद्गलानो

माते वादरपृथिवीकायिकाप्कायिकतेजोवनस्पतयो न सन्ति सूक्ष्मास्तु पंचापि सन्ति, वादरा वायुकायिकाश्चेति प० र्याप्तकभेदेन द्वादशस्थानान्यनुमर्त्तव्यानीति भगवती श० उ० १ वृत्तौ ॥ द्वयोर्दिशोस्तथैकस्या । अलोकव्याहतो वुधे। चतु पचदिगुत्पन्नो-ऽप्येपामेव विभाव्यता ॥ ७७ ॥ तथाहि- सर्वाधस्तादधोलोक । एव चेत्पश्चिमा दिश ॥ स्थितोऽनुपूर्व काद्क स्या-त्प्राच्या न व्याहृतिस्तदा ॥ ७९ ॥ अधस्तनी दक्षिणा च । द्वे एव व्याहृते इति ॥ दिग्भ्यो-न्यान्दश्चतसृभ्य

आहार-करे छे ॥ ७७ ॥ वळी छे के आ लोकना चरम भाग ना अतमा वादर पृथ्वीकाय, वादर अप्काय, वादर तेजस्का य अने वादर वनस्पतिकाय नथी अने सूक्ष्म तो पाचे अ स्तिकायो छे, अने वायुकाय तो वादर पण छे, अने तेउन पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना भेदे करीने वारे स्थानकोनु अनुव र्तन करी लेवु एवीरीते भगवतीजीना ३४ मा शतकना पहे ला उद्देशानी वृत्तिमा कहेल छे ॥ वळी वे दिशाओमा तथा एक दिशामा अलोकनी व्याहृति होते छते, ए जीवोने (अ नुक्रमे) चार अने पाच दिशिओनो पण आहार होय एम पकितोए जाणी लेवु ॥ ७७ ॥ ते कहे छे—सर्वथी नीचे अ धोलोकमाज पश्चिमदिशाने अनुसरीने जो एकेंद्रि जीव रह्या होय, तो पूर्वदिशामा तेने व्याहृति न थाय, ॥ ७९ ॥ अने तेथी नीचेनी तथा दक्षिणदिशा¹, ए म वे दिशाओज व्याहृत

१ अहीं जीवने पश्चिम दिशाने अनुसरीने रहेनारो क ह्यो, अने तेने दक्षिण दिशानी जे व्याहृति कही, ते केवी

। पुग्ना नाहारयन्ते ॥ ७० ॥ द्वितीयादिप्रतरेषु । यदोर्ध्वं प
श्चिमादितः ॥ स्थितोऽनुश्रेणितोऽधः स्यात्—न व्याहतिरधोऽपि
तत् ॥ ७१ ॥ तदा ता दक्षिणदिशा । तत पञ्च दिगागतान् ॥
पुद्गलानाहरत्येव । एवं सर्वत्र भावना ॥ ७२ ॥ द्रव्यतश्च स
आहार । स्यादनन्तप्रदेशक ॥ संख्यासंख्यप्रदेशो हि । ना
त्मग्रहणगोचर ॥ ७३ ॥ असंख्यात्मप्रदेशानां । स्पर्श मोऽत्र
गाहक ॥ जघन्यमध्यमोत्कृष्ट-स्थितिक कालत पुन ॥७४॥
भावत पञ्चधा वर्ण-रसै र्गन्धद्विधाष्टधा ॥ स्पर्शैरेकगुणत्वादि-

---

थाय अने तेनी नीचे ते नीव नार्कीनी चारे दिशाओमांथी पु
द्गलोनो आहार करे छे ॥ ७० ॥ वळी बीजी नार्कीआदिक
ना पाथडाओमां ज्यारे ऊर्ध्व अने पश्चिमदिशाने अनुसरीने
ते जीव रहेलो होय त्यारे तेने नीचेना भागमा पण व्या
हति न थाय ॥ ७१ ॥ अने तेनी एक दक्षिणदिशाज व्या
हत थवाथी पांचे दिशाओमांथी आवता पुद्गलोनो ते आहार
करे छे एम सर्वठेकाणे भावना जाणवी ॥ ७२ ॥ हवे ते आ
हार द्रव्यथी अनन्तप्रदेशवाळो होय संख्याता अने
असंख्याता प्रदेशो आत्मा ग्रहण करी शकतो नथी ॥ ७३ ॥
वळी ते प्रदेशो पण असंख्याता आत्मप्रदेशोने अवगा
हनारा छे अने काळथी ते आहार जघन्य मध्यम अने उ
त्कृष्ट स्थितिवाळा छे ॥ ७४ ॥ भावथी ते आहार वर्ण अने
रस सम्बन्धि पांच प्रकारनो छे गन्धथी बे प्रकारनो छे स्पर्श
थी आठ प्रकारनो छे वळी एक गुणथी मांडीने निर्णय
करेलो अनन्तगुणवाळो होय

भेदे पुनरनेकधा ॥ ९५ ॥ किंच—अनन्तरावगाढानि । स्वगोचरगतानि च ॥ द्रव्याण्यभ्यवहार्याण्य-णूनि वा बादराणि ॥ ९६ ॥ आहरंति वर्णगंध-रसस्पर्शान् पुरातनान् ॥ विनाश्यान्यांस्तथोत्पाद्या-पूर्वान् जीवा स्वभावत ॥ ९७ ॥ इत्याहारदिग्प्रसंगात्किंचिदाहारस्वरूप च ॥ अस्थिसंबंधरूपाणि तत्र संहननानि तु ॥ षोढा खलु विशिष्यंते । दार्ढ्यादितारतम्यत ॥ ९८ ॥ तथाहु —वज्जरिसहनाराय । पढम बीयं रिसहनाराय ॥ नारायमद्धनाराय–कीलिया तहय छेवठ्ठं ॥ कीलिका वज्रमृषभ । पट्टोऽस्थिद्वयवेष्टक ॥ अस्थ्नोर्मर्कट

करीने आठप्रकारनो छे, अने एकगणाआदिक भेदोए करी अनेकप्रकारनो छे ॥ ९५ ॥ वळी आतरारहित अवगाही हेला, अने स्वगोचर एवा सूक्ष्म अने बादर अभ्यवहार्य द्रव्योनो ते जीवो आहार करे छे ॥ ९६ ॥ (केवीरीते ते आहार करे छे?) तो के निजस्वभावथी पूर्वना वर्ण, गंध, रस अने स्पर्शोने नष्ट करीने, तथा तेना बीजा अपूर्व वर्णादिकोने उत्पन्न करीने आहार करे छे ॥ ९७ ॥ एवीरीते दिशिआहारना प्रसंगथी किंचित् आहारनु पण स्वरूप कह्यु ॥ हवे हाडकाना संबंधरूप एवा संघयणो दृढताआदिकनी तरतमताथी छप्रकारना छे ॥ ९८ ॥ कह्यु छे के—पहेलु वज्रऋषभनाराच, बीजु ऋषभनाराच, त्रीजु नाराच, चोथु अर्धनाराच पाचमु कीलिका अने छठु छेवठ्ठु, एम छ संघयणो होय छे ॥ ॥ १ ॥ वज्र एटले कीलिका, ऋषभ एटले बन्ने हाडकाओने वींटनारो पट्टो अने नाराच एटले बन्ने हाडकाओनो मर्कटबंध

धो य । स नाराच इति स्मृत ॥ ९९ ॥ ततश्च—वर्फ मर्क टबंधेन । सर्पो सर्पो यदस्थिनी ॥ अस्थ्ना च पट्टाकृतिना । नरत परिवेष्टिते ॥ ४०० ॥ तदस्थित्रयमाविद्ध । स्थितेना स्थ्ना दृढीकृत ॥ कीलिकाकृतिना वज्र–पेंजनाराचर हि तत् ॥ १ ॥ अन्यदृषजनाराच । कीलिकारहित च तत् ॥ केचित्तु वज्रनाराच । पट्टोज्झितमिद जगु ॥ २ ॥ अस्थ्नोर्मर्कटबंधेन । केवलेन दृढीकृत ॥ आहु सहनन पुज्या–नाराचाख्य तृतीयक ॥ ३ ॥ दक्ष मर्कटबंधेन । यद्भवेदेकपार्श्वेन ॥ अन्यत कीलिकानद्ध–मर्धनाराचक हि तत् ॥ ४ ॥ तत्कीलिकाख्य य दास्थ्ना । केवल कीलिकाबद्ध ॥ अस्थ्ना पयतसबंध–रूप से

कहेवाय छे ॥ ९९ ॥ अने तेथी— दरेक साधाप्रते मर्कटबंधे करीने बांधेला बने हाडकानुं पट्टाना आकारवाळा हाडका बडे वीटेला होय छे ॥ ४०० ॥ अने ते त्रणे हाडकाउने वी धीने रहेला अने खीलीना आकारजेवा हाडकावडे दृढ करे लु जे संघयण ते वज्रऋषभनाराचसंघयण कहेवाय ॥१॥ अने बीजु जे ऋषभनाराचसंघयण ते खीलीविनानु होय छे, तेने केटलाक तेम वज्रनाराच एटले पट्टाविनानु कहे छे ॥ २ ॥ केवळ बने हाडकाउना मर्कटबंधे करीने दृढ करेलु त्रीजुं जे संघयण तेने पुज्योए त्रीजु नाराचसंघयण कह्यु छे ॥ ३ ॥ एक बाजुए जे मर्कटबंधे करीने बांधेलु होय अने बीजी बाजुए खीलीथी जडेलु होय ते अर्धनाराचसंघयण कहेवाय ॥ ४ ॥ जेमा केवळ हाडकाउना खीलानुज बळ होय ते कीलिकासंघयण कहेवाय अने जेमा छेक

वार्त्तमुच्यते ॥ ५ ॥ सेवयाऽन्यगात्रैर्या वा । क्षत व्याप्त तत्स्तया ॥ छेदे स्पर्शेनेथ स्पृष्ट । छेदस्पृष्टमतेऽथवा ॥ ६ ॥ यद्यपि स्युरनस्थीना–मेतान्यस्थ्यात्मकानि न ॥ तथत शक्ति विशेष–स्तथाप्येषूपचर्यते ॥ ७ ॥ एकेन्द्रियाणा सेवार्त । तत्पर्यैन कथ्यते ॥ जीवाभिगमानुसृते । केश्चिन्नात्र सुधानुग ॥ ८ ॥ संग्रहणीकारैस्तु—छ गब्भतिरिनराण । समुच्छिमपणिदि विगलछेवठ ॥ सुरनेरइया एगि–दियाय सव्वे असंघयणा ॥ ॥ १ ॥ इत्युक्त, इति संहननानि ॥

अतसुधि केवल हाडकाउंनी सीलीउंनु बळ होय ते (सेवार्त) एटले छेवडु संघयण ' कहेवाय ॥ ५ ॥ सेवाए करी एटले अन्यगात्रिकवडे करीने ' क्षत ' एटले व्याप्त. ते सेवार्त कहेवाय, अथवा छेदोए करीने एटले स्पर्शे करीने परस्पर स्पर्श करेलु, ते ' छेदस्पृष्ट ' कहेवाय ॥ ६ ॥ वली जो के हाडकाविनाना जीवोने ते संघयणो हाडकारूपे नथी तोपण ए जीवोमा रहेली शक्तिविशेषनो तेमा उपचार करवामा आवे छे ॥ ७ ॥ अने ते अपेक्षाथीज एकेन्द्रिउंनु संघयण सेवार्त (छेवडु) कहेवाय छे अने जीवाभिगमने अनुसरीने केटलाकोए स्थानु पण कहेलु छे पण तेज अपेक्षाथी कहेलु छे ॥ ८ ॥ संग्रहणीकारोए तो—गर्भज तिर्यंच अने मनुष्योने छए संघयणो होय छे तथा सम्मूर्छिम पंचेन्द्रि अने विकलेन्द्रिउंने छेवडु होय छे अने देवता, नारकी तथा एकेन्द्रि सघळा संघयणरहित छे एम कहेल छे ॥ एरीते संघयणोनु स्वरूप जाणवु ॥

कप संसारकांतार-मयते याति येर्जना ॥ ते कपाया क्रोधमान-मायालोभा इति श्रुता ॥ ९ ॥ तत्र च—क्रोधोऽप्रीत्यात्मको मानो-न्येर्ष्या स्वोत्कर्पलक्षण ॥ मायान्यवचनरूपा । लोभस्तृष्णाभिवृता ॥ १० ॥ चत्वारोतर्भवत्येते । उभयोर्हेपरागयो ॥ आदिमौ द्वौ भवेद् द्वेपो । राग स्यादंतिमौ च तौ ॥ ११ ॥ केचिच्च—स्वपक्षपातरूपत्वा-न्मानोऽपि राग एव यत् ॥ ततस्त्रयात्मको रागो । द्वेप क्रोधस्तु केवल ॥ १२ ॥ चत्वारो पि चतुर्भेदा । स्युस्तेऽनंतानुबंधिन ॥ अप्रत्याख्यानका प्रत्या-ख्याना सज्वलना इति ॥ १३ ॥ एतल्लक्षणानि च श्रीहेमचंद्रसूरिभिरिमूचिरे—पक्ष सज्वलन

जेओवडे करीने मनुष्यो ' कप ' एटले ससारकांतारप्रते जाय छे. तेओ क्रोध. मान. माया अने लोभ नामना कपायो कहेवाय छ ॥ ९ ॥ तेमा—क्रोध छे ते अप्रीतिरूप छे, मान छे ते अन्यनी ईर्षा अने पोताना उत्कर्पना लक्षणवाळो छे, माया छ ते परने ठगवारूप छे अने लोभ छे ते तृष्णामा एर्धापणारूप छ ॥ १० ॥ वळी ते चारे कपायोनो राग अने द्वेप ए बन्नेमा समावेश थाय छे तेओमा पहेला बे द्वेपरूप छे अने छेल्ला बन्ने रागरूप छ ॥ ११ ॥ वळी कटलाको एम कहे छ के—मान पण स्वपक्षपातरूप होवाथी रागरूपज छे माटे त्रणेमीन ए राग रूप छ अने क्रोध छ ते केवळ द्वेपरूप छ ॥ १२ ॥ वळी ते चार कपायोना नीचेप्रमाणे चार चार भेदो थाय छे अनंतानुबंधि अप्रत्याख्यानी प्रत्याख्यानी अने सज्वलन ॥१३॥ तेना लक्षणो श्रीहेमचंद्रसूरिजीए

प्रत्या–ख्यानो मासचतुष्टय ॥ अप्रत्याख्यानको वर्षं । जन्म
नतानुवन्धिकः ॥ १४ ॥ वीतरागयतिश्राद्ध–सम्यग्दृष्टित्वघात
का ॥ ते देवत्वमनुष्यत्व–तिर्यक्त्वनरकप्रदा ॥ १५ ॥ प्रज्ञा
नावृत्तौ च —अनतान्यनुवध्नन्ति । यतो जन्मानि भूरशः ॥ त
नानतानुवध्याख्या । क्रोधाद्येषु नियोजिता ॥ १६ ॥ एषा
योजना ' इति द्वितीयमपि नाम ॥ संयोजयति यन्नर–मन
सख्यैर्भवै कपायास्ते ॥ संयोजनतानता–नुवंधिता चाप्यतस्
षा ॥ १७ ॥ नाल्पमप्युत्सहेदेषा । प्रत्याख्यानमिहोदयात्
अप्रत्याख्यानसंज्ञातो । द्वितीयेषु निवेशिता ॥ १८ ॥ सर्वस

नीचेप्रमाणे कह्या छे— सज्वलनकपाय एक पखवाडीयासु
रहे छे, प्रत्याख्यानी चार महिनाउसुधि रहे छे अप्रत्याख्या
नी एकवर्षसुधि रहे छे, अने अनतानुबधिकपाय छेक जीवि
तपर्यंत रहे छे ॥ १४ ॥ ते कपायो अनुक्रमे वीतरागपणाने
यतिपणाने श्रावकपणाने अने सम्यक्दृष्टिपणाने हणनारा छे
तथा देवपणु, मनुष्यपणु, तिर्यचपणु अने नरकपणु देनारा
छे ॥ १५ ॥ पन्नवणानी वृत्तिमा पण कह्यु छे के— जेणे जग
तमा अनता जन्मोनो अनुबध करे छे, माटे ते क्रोधादिकोने
विषे अनतानुवधीनु नाम जोडेलु छे ॥ १६ ॥ वळी तेउनु
संयोजना ' एवु बीजु पण नाम छे–ते कपायो मनुष्यने अ
नती सख्यावाळा भवोसाथे जोडी आपे छे, माटे तेउने स
योजनपणु अथवा अनतानुबंधिपणु छे ॥ १७ ॥ वळी ते क
पायोना उदयथी आ जगतमा अल्प प्रत्याख्यान पण उत्पाद
पामतु नथी, माटे बीजा प्रकारना कपायोनु ' प्रत्याख्यानी

यथविरति । प्रत्याख्यानमिहोदित ॥ तदावरणत संज्ञा । मा
तृतीयेषु योजिता ॥ १९ ॥ सञ्ज्वलयति यानि य-त्संविग्न सर्व
पापविरतमपि ॥ तस्मात्सञ्ज्वलना इ-त्यप्रशमकरा निरुच्यते ॥
॥ २० ॥ अन्यत्राप्युक्त—शब्दादीन विषयान प्राप्य । सञ्ज
लनि यतो मुहु ॥ तत सञ्ज्वलनाहान । चतुर्थानामिहोच्यते
॥ २१ ॥ अमु प्रत्येक चतुर्भेदा । भेदा सञ्ज्वलनादय ॥ एव
योरशभेदै स्यु—स्तु षष्टिर्विधा इति ॥ २२ ॥ यथा कदाचिच्छि
ष्टो पि । क्रोधादेर्याति दुष्टता ॥ एव सञ्ज्वलनोऽप्येति । का
प्यनन्तानुबंधिता ॥ २३ ॥ एव सर्वेष्वपि ज्ञाव्य ॥ तत एवोप

नाम आपेलु छे ॥ १८ ॥ सर्व प्रकारना सावद्योथी जे विरम
वु तेने अहीं प्रत्याख्यान कहेल छे अने तेना आवरणथी
त्रीजा प्रकारना कषायोनी अप्रत्याख्यानीनी संज्ञा आपेली छे
॥ १९ ॥ संवेगी अने सर्व पापोथी विरक्त थयेला एवा पण
मुनिने जाज्वल्यमान करे छे. माटे ते चोथा प्रकारना कषा-
योने सञ्ज्वलन एटले अशान्ति करनारा कह्या छे ॥ २० ॥
बीजी जगोए पण कह्यु छे के—शब्दादिक विषयोने पामीने
वारवार जाज्वल्यमान थाय छे माटे ते चोथा प्रकारना क
षायोनु सञ्ज्वलन नाम आपेल छे ॥ २१ ॥ ते सञ्ज्वलन
आदिकोना पण चार चार भेदा कह्या छे अने एवीरीते ए
करना शोळ शोळ छे । एवाथी चोसठ भेदो थाय छे ॥
॥ २२ ॥ जेम कोइ वखते शान माणस पण क्रोधादिकथी
दुष्टपणाने पामे छे तेम सञ्ज्वलन कषायवाळो पण अनन्तानु
बंधिपणु पामे छे ॥ २३ ॥ एवीरीते सर्वेनेविषे पण जाणीलेवु

पद्येता–ननानुबंधिजाविनी ॥ कुस्मादेर्दुर्गतिर्नून । क्षीणानंतानु
बंधिन् ॥ २४ ॥ एव च–वर्षावस्थायिमानस्य । श्री
मुने ॥ केवल्यहेतुश्चारित्र । ज्ञेय सज्वलनोचितं ॥ २५ ॥ क
र्मग्रंथकारैश्च सदृष्टाता एवमेते जगदिरे–जलरेणुपुढवीपव्व
राईसरिसो चउविहो कोहो ॥ तिणिसलयाकट्ठट्ठिय । सेल
त्थंभोवमो माणो ॥ २६ ॥ मायावलेहिगोमुत्ति । मिंढसिंगघण
वंसि मूलसमा ॥ लोहो हलिद्दखंजण–कद्दमकिमिरागसारिच्छो ॥
॥ २७ ॥ तथा–प्रज्ञापनाया प्रज्ञप्ता । स्वान्योजयप्रतिष्ठिता

अने तेथी करीनेज क्षीणअनंतानुबंधिवाळा एवा पण कृष्णा
दिकने अनंतानुबंधिथी थनारी दुर्गति खरेखर प्राप्त थइ न
॥ २४ ॥ वळी एवीरीते–एकवर्षपर्यंत रहेल छे मान जेमने
एवा श्रीबाहुबलिमुनिराजने केवलज्ञाना हेतुरूप एवु सज्वलनना
उचित चारित्र जाणवु ॥ २५ ॥ वळी कर्मग्रंथकारोए ते क
षायोने दृष्टांतसहित नीचेप्रमाणे कह्या छे — जलरेखासरखो
पृथ्वीरेखासरखो, माटीनी फाटसरखो, तथा पर्वतनी फाटस
रखो एम चार प्रकारनो क्रोध होय छे, अने नेतरनी डाळी
सरखो, काष्ठसरखो, हाडकांसरखो, तथा पाषाणस्तंभसरखो
मान होय छे ॥ २६ ॥ माया छे ते वासनी छोलसरखी, गा
मूत्रसरखी, घेटाना शींगडासरखी, अने कठिन एवा वासना
मूळसरखी छे तथा मान छे ते हळदरसरखो, खंजनसरखो,
मेलसरखो गाडाना पैडाना मेलसरखो गाडीने गाडाना कृमि
रंगसरखो तथा करमचीना रंगसरखो छे. ॥ २७ ॥ वळी–प
ज्ञापनामा ते चारने चार प्रकारना कह्या छे–स्वप्रतिष्ठित, प

॥ अप्रतिष्ठितकार्थेन । चत्वारोऽपि चतुर्विधा ॥ २८ ॥ तथा
दि-स्वदुश्चेष्टितत कश्चित् । प्रत्यपायमवेद्य यत् ॥ कुर्यादा
त्मोपरि क्रोध । स एष स्वप्रतिष्ठित ॥ २९ ॥ उदीरयेद्यदा क्रो
ध । पर सतर्जनादिभि ॥ तदा तद्विषय क्रोधो । भवेदन्य-
प्रतिष्ठित ॥ ३० ॥ एतच्च नैगमनय-दर्शन चिन्त्यता यत ॥ स
तद्विषयना मात्रा- मन्यते तत्प्रतिष्ठित ॥ ३१ ॥ यश्चात्मपर:
योस्ताद-गपराधकृतो भवेत् ॥ क्रोध परस्मिन् स्वस्मिश्च । स
स्यादुभयसश्रित ॥ ३२ ॥ विना पराक्रोशनादि । विना च स्व-
कुचेष्टित ॥ निरालबन एव स्यात् । केवल क्रोधमोहत ॥३३॥
स चाऽप्रतिष्ठित क्रोधो । दृश्यतेऽद्य च कस्यचित् ॥ क्रोधमो

न्यप्रतिष्ठित उभयप्रतिष्ठित अने अप्रतिष्ठित ॥ २८ ॥ ते क
हे छे-कोइक माणस पोताना दुराचरणथी दुःख थयेलु जा-
णीने पोतापर जे क्रोध करे ते स्वप्रतिष्ठित क्रोध कहेवाय ॥
॥ २९ ॥ वळी जे वखते कोइ बीजो माणस तर्जनाआदिकव-
डे क्रोध चमावे, त्यारे ते सबधनो जे क्रोध, ते परप्रतिष्ठित
क्रोध कहेवाय ॥ ३० ॥ आ विचार नैगमनयनी अपेक्षाए
जाणवो, केमक तेना विषयमात्रथी तेने तत्प्रतिष्ठित मानवा
मा आवे छे ॥ ३१ ॥ वळी तेवीजरीतना अपराधथी करेलो
एवो पोतानेविषे तथा परनेविषे जे क्रोध, ते उभयसश्रित क
हेवाय ॥ ३२ ॥ परना आक्रोशआदिकविना तेमज पोताना
दुराचारविना केवळ क्रोधमोहनीयथी आलबनविनाज जे क्रोध
थाय, ॥ ३३ ॥ ते अप्रतिष्ठित कहेवाय, अने तेवो क्रोध को
इकसमये कोइकने कारणविना पण क्रोधमोहनीयना उदयथी

द्वेषयात् क्रोध । कर्हिचित् कारणविना ॥ ३४ ॥ अत
पूर्वमहर्षिभि —सापेक्षाणि च निरपे–क्षाणि च कर्माणि
लविपाकेषु ॥ सोपक्रम च निरुप-क्रम च दृष्ट यथायुष्क,
॥ ३५ ॥ इत्याद्यर्थत प्रज्ञा० तृ० पदे ॥ एवमन्येऽपि त्रय क
पाया ज्ञाव्या इति ॥ चतुर्भि कारणैरेत । प्राय प्रादुर्भवं
च ॥ क्षेत्र वास्तु शरीर च । प्रतीत्योपधिसगिना ॥ ३६ ॥
र्वस्तोका निष्कपाया । मानिनोऽनतकास्तत ॥ क्रुद्धमायावि
ब्धाश्च । स्युर्विशेषाधिका क्रमात् ॥ ३७ ॥ एकेन्द्रियाणा च
रो-ऽप्यनाभोगाद्भवत्यमी ॥ अदर्शितबहिर्देह–विकारा अ
टात्मका ॥ ३८ ॥ सर्वदा सहचारित्वात् । कपाया अभि

थाय छे ॥ ३४ ॥ आथी करीनेज पूर्वाचार्योए कह्युं छे क
जेम सोपक्रमी अने निरुपक्रमी आयु देखायेलुं छे, तेम कर्म
पण फलविपाकोप्रते अपेक्षावाला अने अपेक्षाविनाना हो
छे ॥ ३५ ॥ इत्यादिक अर्थ पन्नवणाना त्रीजा पदमा कषाय
अने एवी रीते बीजा पण त्रणे कपायोने जाणी लेवा ॥
कपायो प्राये करीने प्राणीउने क्षेत्र, वास्तु, शरीर अने उ
धि, एम चार कारणोने अपेक्षीने उत्पन्न थाय छे ॥ ३६ ॥
सर्वथी थोडा कषायविनाना छे, अने तेथी अनता मानी
अने तेथी विशेष अधिक क्रोधी, कपटी अने लोभी अनुक्र
छे ॥ ३७ ॥ एकेन्द्रिउने ए चारे कपायो अनाभोगथी थाय
अने तेथी तेउनो बहारथी शरीरनो विकार देखातो नथी
म अप्रगट रहे छे ॥ ३८ ॥ हवे स्तुतिकरनाराजापक छे माग
कमलो जेमना एवा जिनेश्वरप्रभुओए नव नोकषायो कह्या

रिए ॥ नोकषाया नव प्रोक्ता । नवनीयक्रमावुजे ॥ ३९ ॥ तदुक्तं प्रज्ञापनावृत्तौ—कषायसहवर्त्तित्वात् । कषायप्रेरणादपि ॥ हास्यादिनवकस्योक्ता । नोकषायकषायता ॥ ४० ॥ हासो रत्यरतिर्भीति-र्जुगुप्सा शोक एव च ॥ पुंस्त्रीक्लीबाभिधा वेदा । नोकषाया अमी मता ॥ ४१ ॥ इति कषाया ॥

सञ्ज्ञा स्याद् ज्ञानरूपैका । द्वितीयानुभवात्मिका ॥ तत्राद्या पंचधा ज्ञान-मन्या च स्यात्स्वरूपत ॥ ४२ ॥ असातवेदनीयादि-कर्मोदयसमुद्भवा ॥ आहारादिपरीणाम-भेदात्सा च चतुर्विधा ॥ ४३ ॥ तथाहु —चत्तारि सण्णाउ पण्णत्ते, आहारसण्णा, जयसण्णा मेहुणसण्णा, परिग्गहसण्णा, इति स्थानांगे ॥

अने ते नोकषायो हमेशा कषायोनीसाथे रहेनारा होवाथी, तेउथी व्यभिचरता नथी ॥ ३९ ॥ ते माटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छे के—कषायोनी साथे रहेनारा होवाथी तेम कषायोनी प्रेरणाथी पण हास्यादिक नवने नोकषायकषायपणु छे ॥४०॥ हास्य, रति अरति जय, जुगुप्सा शोक, पुवेद, स्त्रीवेद अने नपुंसकवेद, ए नवने नोकषायो कह्या छे ॥४१॥ एवीरीते कषायोनु स्वरूप जाणवु ॥

सञ्ज्ञा बे प्रकारनी छे पहेली ज्ञानरूप अने बीजी अनुभवरूप तेमा पहेली पांचप्रकारना ज्ञानरूप छे अने बीजी अनुभवरूप सञ्ज्ञा छे ते ॥ ४२ ॥ असातावेदनीयआदिक कर्मोना उदयथी उत्पन्न थयेली अने आहारादिकपरिणामना भेदथी चार प्रकारनी छे ॥ ४३ ॥ कह्यु छे के चार सञ्ज्ञाउ कहेली छे आहारसञ्ज्ञा, जयसञ्ज्ञा, मैथुनसञ्ज्ञा तथा परिग्र

आहारे योऽभिलाप स्या–ज्ञातो क्षुद्वेदनीयत ॥ आहार
ज्ञा सा ज्ञेया । शेषा स्तुर्मोहनीयजा ॥ ४४ ॥ नयसंज्ञा भ
त्रास–रूप यदनुभूयते ॥ मैथुनेच्छात्मिका वेदो–दयजा मैथुन
भिधा ॥ ४५ ॥ स्यात्परिग्रहसंज्ञा च । लोभोदयसमुद्भवा
अनाभोगाऽव्यक्तरूपा । एताश्चैकेंद्रियाङ्गिनां ॥ ४६ ॥ भग
तीसप्तमशतकाष्टमोद्देशके तु–आहारभयपरिग्गह–मेहुण तह
कोह माण माया य ॥ लोभो लोगो उंहो । सन्ना दस सव्व
जीवाण ॥ ४७ ॥ एताश्च वृक्षोपलक्षणेन सर्वैकेंद्रियाणां सा
क्षादेव दर्शिता तद्यथा–रुक्खाण जलाहारो । सकोअणिआ

हसंज्ञा एम स्थानांगमां कहेल छे ॥ प्राणीने क्षुद्वेदनाथी
आहारमां जे अभिलाष थाय तेने आहारसंज्ञा जाणवी अ
ने बाकीनी संज्ञाओने मोहनीयथी उत्पन्न थयेली जाणवी ।
॥ ४४ ॥ त्रासरूप भयने जे अनुभवाय ते भयसंज्ञा कहेवाय
अने वेदथी उत्पन्न थयेली मैथुनेच्छारूप जे संज्ञा, ते मैथुनसं
ज्ञा कहेवाय ॥ ४५ ॥ लोभना उदयथी उत्पन्न थयेली परि
ग्रहसंज्ञा छे वळी आ संज्ञाओ एकेंद्रियप्राणीओने अनाभोग
अव्यक्तरूप छे ॥ ४६ ॥ भगवतीजीना सातमा शतकना आ
ठमा उद्देशामां तो एम कहेल छे के—आहार, भय, परिग्र
ह, मैथुन, क्रोध, मान, माया, लोभ, लोक, अने ओघ, एम
दश संज्ञाओ सर्व जीवोने होय छे ॥ ४७ ॥ आ सर्व संज्ञाओ
वृक्षोना दृष्टांते करीने सर्व एकेंद्रिओने नीचे प्रमाणे साक्षा
देखाडी छे ते आवीरीते—वृक्षोने जलाहार होय छे तेम भ
यथी तेओनो संकोच थाय छे, वळी वेलडीओ छे ते पोतान

नएण सकुड्यं ॥ नियततुएहिं वेढइ । वल्ली रुक्खं परिग्गहेण
॥ ४८ ॥ इत्थिपरिरंजणेण । कुरुवगतरुणो फलंति मेहुणे ॥ त
ह कोयनदस्स कंदे । हुंकारे मुयइ कोहेण ॥४९॥ माणं करइ
रुयंती । ढायइ वल्ली फलाइ मायाए ॥ लोभे बिल्लपलासा ।
खिवंति मूले निहाणुवरिं ॥ ५० ॥ रयणीए संकोओ । कमलाण
होइ लोगसन्नाए ॥ ओहे चइत्तु मग्गं । चडंति रुक्खेसु वल्लीओ
॥ ५१ ॥ अन्यैरपि वृक्षाणां मैथुनसंज्ञाभिधीयते, तथोक्तं शृं
गारतिलके—सुभग बकुलस्त्वं नो किमालिंगनोत्कः । किमु
मुखमदिरेच्छु केसरो नो हृदिस्थः ॥ त्वयि नियतमशोके यु

तवुलेरडे वृक्षने वींटे छे, तेथी तेउने परिग्रहसंज्ञा पण छे ॥
॥ ४८ ॥ स्त्रीना आलिंगनथी कुरुवकवृक्ष फळे छे, माटे तेने
मैथुनसंज्ञा छे. तेम कोकनदनो कंद क्रोधथी हुंकार शब्द मु
के छे ॥ ४९ ॥ रुदती नामनी वल्ली मानेकरीने झरे छे. तथा
मायाथी वेलडी छे ने पोताना फळोने ढांकी राखे छे अने
बिल्लपलास नामनुं वृक्ष लोभ करीने निधानउपर पोताना मू
ळीया स्थापे छे ॥ ५० ॥ [illegible] करीने रात्रिए कमळो
नो संकोच थाय छे अने ओघसंज्ञाथी वेलडीओ मार्ग [illegible]
[illegible] वृक्षपर चडे छे ॥ ५१ ॥ बीजाओ [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] पोताना [illegible]
[illegible]
[illegible] नथी ? तथा [illegible]
[illegible] मारा मुखमदिरानी [illegible] नथी [illegible]

आहारे योऽनिलाप स्या-ज्ञातो क्षुद्वेदनीयत ॥
ज्ञा सा ज्ञेया । शेपा स्युर्मोहनीयजा ॥ ४४ ॥ जयसंज्ञा
त्रास-रूप यदनुभूयते ॥ मैथुनेच्छात्मिका वेदो-दयजा
भिधा ॥ ४५ ॥ स्यात्परिग्रहसंज्ञा च । लोजोदयसमुद्भवा ।
अनाजोगाऽव्यक्तरूपा । एताश्चैकेन्द्रियांगिनां ॥ ४६ ॥ जग
तीसप्तमशतकाष्टमोद्देशके तु-आहारजयपरिग्गह-मेहुण त
कोह माण माया य ॥ लोजो लोगो उंहो । सन्ना दस स
जीवाण ॥ ४७ ॥ एताश्च वृक्षोपलक्षणेन सर्वेकेन्द्रियाणां
क्षात्येव दर्शिता तद्यथा-रुक्खाण जलाहारो । संकोअणि

हसंज्ञा एम स्थानांगमां कहेल छे ॥ प्राणीने क्षुद्वेदना
आहारमां जे अजिलाप थाय तेने आहारसंज्ञा जाणवी
ने बाकीनी संज्ञाउने मोहनीयथी उत्पन्न थयेली जाणवी.
॥ ४४ ॥ त्रासरूप जयने जे अनुजवाय ते जयसंज्ञा कहेवाय
अने वेदथी उत्पन्न थयेली मैथुनेच्छारूप जे संज्ञा, ते मैथुन
ज्ञा कहेवाय ॥ ४५ ॥ लोजना उदयथी उत्पन्न थयेली प
ग्रहसंज्ञा छे वळी आ संज्ञाउं एकेन्द्रियप्राणीउने अनाभो
अव्यक्तरूप छे ॥ ४६ ॥ भगवतीजीना सातमा शतकना
नमा उद्देशामां तो एम कहेल छे के—आहार, जय, परि
ह, मैथुन, क्रोध, मान, माया, लोज, लोक, अने उंघ,
दश संज्ञाउं सर्व जीवोने होय छे ॥ ४७ ॥ आ सर्व संज्ञा
वृक्षोना दृष्टांते करीने सर्व एकेन्द्रियोने नीचे प्रमाणे साक्ष
देखाडी छे ते आवीरीते—वृक्षोने जलाहार होय छे तेम
पर्शी तेउनो संकोच थाय छे, वळी वेलडीउं छे ते पोतान

चयण सकुइयं ॥ नियततणुहिं वेढइ । वल्ली रुक्खे परिग्गहेइ ॥ ४८ ॥ इत्थिपरिरंभणेण । कुरुबगतरुणो फलंति मेहुणे ॥ तह कोकनदस्स कंदे । हुंकारे मुयइ कोहेण ॥४९॥ माणे झरइ रुयंती । छायइ वल्ली फलाइ मायाए ॥ लोहे बिल्लपलासा । खिवंति मूले निहाणुवरिं ॥ ५० ॥ रयणीए संकोडं । कमलाणं होइ लोगसन्नाए ॥ ओहे चइत्तु मग्गं । चडंति रुक्खेसु वल्लीओ ॥ ५१ ॥ अन्यैरपि वृक्षाणां मैथुनसंज्ञाभिधीयते, तथोक्तं शृङ्गारतिलके—सुभग कुरुबकस्त्वं नो किमालिंगनोत्कः । किमु मुखमदिरेच्छुः केसरो नो हृदिस्थः ॥ त्वयि नियतमशोके यु

तनुवडे वृक्षने वींटे छे, तेथी तेउने परिग्रहसंज्ञा पण छे ॥ ॥ ४८ ॥ स्त्रीना आलिंगनथी कुरुबकवृक्ष फळे छे, माटे तेने मैथुनसंज्ञा छे, तेम कोकनदनो कंद ओषधी हुंकार शब्द मुके छे ॥ ४९ ॥ रुदती नामनी वल्ली मानेकरीने झरे छे, तथा मायाथी वेलडी छे ते पोताना फळोने ढांकी राखे छे अने बिल्लपलास नामनुं वृक्ष लोभे करीने निधानउपर पोतानां मूळीया स्थापे छे ॥ ५० ॥ लोकसंज्ञाए करीने रात्रिए कमळोनो संकोच थाय छे अने [illegible] वल्लीओ मार्ग [illegible] [illegible] वृक्षपर चडे छे ॥ ५१ ॥ बीजाउं पण वृक्षोने मैथुन संज्ञा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] पोताना [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
कुरुबकस्त्वं [illegible] मनोहर [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
लिंगन [illegible] नथी ? तथा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] केसरवृक्ष
तो [illegible] [illegible] मारा मुखमदिरानी इच्छावाळो केम नथी तथा

ज्यते पादघात । प्रियमिति परिहासात्पेशलं काचिदूचे ॥ ५२ ॥ तथा पारदोऽपि स्फारशृङ्गारया स्त्रियावलोकित पाड्डुल्लतीति लोके श्रूयते इति ॥ स्तोका ... का नैरयिका क्रमात् ॥ सख्येयघ्ना जघ्धिपरि–ग्रहत्रासो ... क्रका ॥ ५३ ॥ स्युः परिग्रहसञ्ज्ञाया–स्तिर्यंचोऽल्पास्तत ... मात् ॥ ते मैथुनत्रयाहार–सञ्ज्ञा सख्यगुणाधिका ॥ ५४ ॥ त्रयसञ्ज्ञान्विना स्तोका । मनुष्या स्युर्यथाक्रम ॥ सख्येया ... त्तुक्तिपरि–ग्रहमैथुनसञ्ज्ञका ॥ ५५ ॥ आहारसञ्ज्ञा स्यु स्तो का । देवा सख्यगुणाधिका ॥ सत्रासमैथुनपरि–ग्रहसञ्ज्ञा य थाक्रम ॥ ५६ ॥ प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ त्वेव लिखित– तथा

अशोकवृक्षसरखो पवो जे तु, तेनाथते सरेसर चरणघात क ... ग्यज छे ॥ ५२ ॥ वळी तेवीजरीते पारो पण अत्यत श्रृङ्गार ... वाळी पवी स्त्रीना जोवाथी उवामाथी उछळे छे, एम लोकमा सभळाय छे ॥ नारकीओमां मैथुनसञ्ज्ञावाळा सर्वथी थोडा छे, तथा आहारसञ्ज्ञावाळा, परिग्रहसंञ्ज्ञावाळा अने भयसञ्ज्ञा वाळा अनुक्रमे सख्यातसख्यातगणा छे ॥ ५३ ॥ तिर्यंचोमा परिग्रहसञ्ज्ञावाळा सर्वथी थोडा छे, तथा मैथुन, भय अने आहारसञ्ज्ञावाळा अनुक्रमे सख्यातसख्यातगणा अधिक छे ॥ ५४ ॥ मनुष्योमा भयसञ्ज्ञावाळा सर्वथी थोडा छे, तथा आहार परिग्रह अने मैथुनसञ्ज्ञावाळा अनुक्रमे सख्यातस ख्यातगणा अधिक छे ॥ ५५ ॥ देवोमा सर्वथी थोडा आहा रसञ्ज्ञावाळा छे, तथा भय, मैथुन अने परिग्रहसञ्ज्ञावाळा अ नुक्रमे सख्यातसंख्यातगणा अधिक छे ॥ ५६ ॥ प्रवचनसा

तिज्ञानावरणकर्मक्षयोपशमात् शब्दार्थगोचरा सामान्याव
ोधक्रिया ओघसंज्ञा तद्विशेषावबोधक्रिया लोकसंज्ञा, एव
वेदमापतित— दर्शनोपयोग ओघसंज्ञा, ज्ञानोपयोगो लोकसं-
ज्ञा एष स्थानागटीकाभिप्राय आचारागटीकाया पुनरभि
हित—ओघसंज्ञा तु अव्यक्तोपयोगरूपा वल्लीवितानारोहणादि-
संज्ञा लोकसंज्ञा स्वछंदघटितविकल्परूपा लोकोपचरिता य-
था न सन्त्यनपत्यस्य लोका श्वानो यक्षा विप्रा देवा काका पि
तामहा बर्हिणा पक्षवातेन गर्भ इत्यादिका इति आचारागे
तु—मोहधर्मसुखदुःख-जुगुप्साशोकनामभि ॥ दश ता प

ोकारनी वृत्तिमा तो एवीरीते कह्यु छे के— तेवीरीतना म
तिज्ञानावरणीयकर्मना क्षयोपशमथी फक्त शब्दार्थने गोचर
तथा सामान्यज्ञानक्रियारूप ओघसंज्ञा छे, तथा ते सबधि वि
शेषज्ञानक्रियारूप लोकसंज्ञा छे, अने तेथी एवो तात्पर्य नि-
कल्यो के, दर्शनउपयोगरूप ओघसंज्ञा छे, अने ज्ञानोपयोग
रूप लोकसंज्ञा छे, एवीरीतनो स्थानागनी टीकानो अभिप्रा
य छे अने आचारागनी टीकामा तो एम कह्यु छे के, वेल-
वीओना समूहने चमरायादिकरूप अव्यक्तउपयोगवाळी ओ
घसंज्ञा छे, अने स्वछदथी करेला विकल्परूप लोकोपचारवा-
ळी लोकसंज्ञा छे, जेमके अपुत्रीआने गति नथी, कुतराओ
यक्षरूप छे, ब्राह्मणो देवरूप छे, कागडाओ पितृओरूप छे त
था पक्षीओनी पाखना वायुवडे गर्भ रहे छे, इत्यादिक वळी
आचारागमा तो— मोह, धर्म सुख दुःख, जुगुप्सा तथा
शोक, ए छ संज्ञाओसाथे उपर वर्णवेली दश संज्ञाओ मेळवीने

द्विरेतानि । सह पोमश वर्णिता ॥ ५७ ॥ अथवा
सञ्ज्ञा । प्रथमा दीर्घकालिकी ॥ द्वितीया हेतुवादाख्या।
दृष्टिवादाभिधा परा ॥ ५८ ॥ सुदीर्घमप्यतीतार्थं ।
चिंतयेत ॥ कथ नु नाम कर्तव्य-मित्यागामिनमाप्यया ॥५९॥
तथा विचिन्त्येष्टानिष्ट-छायातपादिवस्तुषु ॥ द्वितीयया नम
न्यार्थ । स्यात्प्रवृत्तिनिवृत्तिमान् ॥ ६० ॥ नवेत्सम्यग्दृशामत्र
दृष्टिवादोपदेशिकी ॥ एतामपेक्ष्य सर्वेऽपि । मिथ्यादृशो ह्यस
ज्ञिन ॥ ६१ ॥ सुरनारकगर्भोत्थ-जीवाना दीर्घकालिकी ॥ स
मूर्छिमातद्भवकादि-जीवाना हेतुवादिकी ॥ ६२ ॥ छद्मस्थस
म्यग्दृष्टीना । श्रुतज्ञानात्मिकातिमा ॥ मतिव्यापारनिर्मुक्ता

गोळ सञ्ज्ञाओ कहेली छे ॥ ५७ ॥ अथवा आ सञ्ज्ञाओ त्रण प्र
कारनी छे. पहेली दीर्घकालिकी, बीजी हेतुवाद नामनी. अ
ने त्रीजी दृष्टिवाद नामनी ॥ ५८ ॥ पहेली सञ्ज्ञावडे करीने
घणा लांबा काळना अतीत थयेला अर्थने याद करे छे, त
था हवे केम करवु? एवीरीतना भविष्यकालना अर्थने चिंत
वे छे ॥ ५९ ॥ वळी बीजी सञ्ज्ञाए करीने पदार्थोमा इष्ट अ
निष्ट, छाया तडको इत्यादिकने चितवीने प्राणी पोताना सु
खमाटे तेमां प्रवृत्तिवाळो के निवृत्तिवाळो थाय छे ॥ ६० ॥
वळी त्रीजी दृष्टिवादनो उपदेश देनारी सञ्ज्ञा सम्यग्दृष्टिओने
थाय छे अने ते सञ्ज्ञानेज अपेक्षीने सर्व मिथ्यादृष्टिओ अस
ञ्ज्ञीओ छे ॥ ६१ ॥ देवना, नारकी अने गर्भज जीवोनी सञ्ज्ञा
दीर्घकालिकी छे. अने इन्द्रियो माकीने समूर्छिमसुधिना जी
वोनी सञ्ज्ञा हेतुवादिनी छे ॥ ६२ ॥ छद्मस्थसम्यग्दृष्टिओने श्रु

–सञ्ज्ञातीता जिना समे ॥ ६३ ॥ इति सञ्ज्ञा ॥

इदु स्यात्परमैश्वर्य । धातोरस्य प्रयोगत ॥ इदनात्परमैश्वर्या–दिन्द्र आत्माभिधीयते ॥ ६४ ॥ तस्य लिंग तेन सृष्ट–मितीन्द्रियमुदीर्यते ॥ श्रोत्रादि पचधा तच्च । तथा चुवाच वाप्यकृत ॥ ६५ ॥ इंदो जीवो सव्वो–वलद्धिभोगपरमेसरत्तणओ ॥ सोत्ताइनेयमिंदिय–मिह तल्लिंगाइ नावाओ ॥ ६६ ॥ श्रोत्रादिघ्राणरसन–स्पर्शनानीति पचधा ॥ तान्येकैक द्विभेद तद् । द्रव्यभावविभेदत ॥ ६७ ॥ तत्र निर्वृत्तिरूप स्या–त्तथोपकरणात्मक ॥ द्रव्येन्द्रियमिति द्वेधा । तत्र निर्वृत्तिराकृति ॥६८॥

तज्ञानरूप छेल्ली एटले त्रीजी सञ्ज्ञा छे, अने मतिज्ञानना दशापरथी मुक्त थयेला सघळा जिनेश्वरो सञ्ज्ञातीत छे ।४३। एवी रीते सञ्ज्ञाओनु स्वरूप जाणवु ॥

'इदु' धातु परमैश्वर्यपणामा वपराय छे, अने ए धातुना प्रयोगथी परमैश्वर्यपणाथी इन्द्र एटले आत्मा कहेवाय छे ॥ ६४ ॥ अने तेणे बनावेलु तेनु जे लिंग, ते इन्द्रिय कहेवाय छे, अने ते इन्द्रिओ कर्णआदिक पाच प्रकारनी छे तेमाटे भाष्यकारे कह्यु छे के ॥ ६५ ॥ इन्द्र एटले जीव केमक तेने सर्वप्रकारनी उपलब्धि अने भोगोनु परमैश्वर्यपणु छे अने कर्णआदिक भेदोवाळी जे इन्द्रिओ ते तेना भावलिंगो छे ॥ ६६ ॥ कर्ण आख नासिका जिह्वा अने स्पर्श ए पाचे इन्द्रिओ छे अने ते दरेकी इन्द्रिओना द्रव्य अने भाव एम बे भेदो छे ॥ ६७ ॥ तेमा द्रव्येन्द्रिय बे प्रकारनी छे [illegible] अने उपकरण तेमा [illegible] एटले आकृति जाण[illegible]

सापि वाह्यातरगा च । वाह्या तु स्फुटमीक्ष्यते ॥
पृथग्रूपा । श्रोत्रपर्पटिकादिका ॥ ६९ ॥ नानात्वान्नोपदेष्टु
। शक्या नियतरूपत ॥ नानाकृतीनींद्रियाणि । यतो
नरादिषु ॥ ७० ॥ अन्यतरा तु निर्वृति । समाना
॥ उक्तं सस्थाननैयत्य-मेनामेवाधिकृत्य च ॥ ७१ ॥ तत्रा
श्रोत्र कदवपुष्पाभ—मांसैकगोलकात्मक ॥ मसूरधान्यतु
स्या–चक्षुर्योतर्गताकृति• ॥ ७२ ॥ अतिमुक्तकपुष्पाभ । घ्र
च काहलकृति ॥ जिह्वा क्षुरप्रकारा स्यात् । स्पर्शन विवि
कृति ॥ ७३ ॥ स्पर्शनेंद्रियनिर्वृत्तौ । वाह्याभ्यतरयोर्न भिद्

ते आकृति पण वे प्रकारनी छे, वाह्य अने अतरग, तेमा
रेक जातिर्ओनी कर्णआदिक भिन्नभिन्नरूपवाळी वाह्यआकृ
तो प्रगटरीते जणाय छे ॥ ६९ ॥ अने ते वाह्यआकृति न
नाप्रकारनी होवाथी तेनु चोकस रूप कही शकातुं नथी,
मके घोडा तथा मनुष्यआदिकोनी विविधआकृतिवाळी इं
ओ होय छे ॥ ७० ॥ वळी अतरग आकृति तो सर्व जाति
मा एकसरखी होय छे, अने ते अतरग आकृतिने अपेक्ष
नेज सस्थाननो निश्चय कहेलो छे ॥ ७१ ॥ ते कहे छे—का
छे ते कदवना पुष्पसरखा मासना एकगोळारूप छे, अने
क्षुनी अतरग आकृति मसूर नामना धान्यसरखी छे ॥७
अतिमुक्तकपुष्पसरखी अने काहला (वाजित्रविशेष) सरखे
आकृतिवाळी नाशिका छे, अस्त्रासरखा आकारवाळी जिह्
छे, अने स्पर्शेंद्रि विविधप्रकारनी छे ॥ ७३॥ स्पर्शेंद्रियनी वा
ह्य अने अभ्यतर आकृतिमा भेद नथी, अने पूर्वाचार्योए

तथैव प्रतिपत्तव्य-मुक्तत्वात्पूर्वसूरिभिः ॥ ७४ ॥ बाह्यनिर्वृत्तीं द्रियस्य । खङ्गेनोपमितस्य या ॥ धारोपमातर्निर्वृत्ति-रत्यच्छपुद्गलात्मिका ॥ ७५ ॥ तस्या शक्तिविशेषो य । स्वीयस्वीयार्थबोधकः ॥ उक्त तदेवोपकर-णेंद्रिय तीर्थपार्थिवै ॥ ७६ ॥ युग्म ॥ तडुक्तं प्रज्ञापनावृत्तौ—उपकरण, खङ्गस्थानीयाया बाह्यनिर्वृत्तेर्या खङ्गधारासमाना स्वच्छतरपुद्गलसमूहात्मिका अभ्यन्तरा निर्वृत्तिस्तस्या शक्तिविशेष इति आचारागवृत्तौ तु-निर्वर्त्यत इति निर्वृत्ति, कन निर्वर्त्यते? कर्मणा, तत्रोत्सेधागुलासख्येयभागप्रमिताना शुद्धानामात्मप्रदेशाना प्रतिनियतचक्षुरादींद्रियसस्थानेनावस्थिताना या वृत्तिरभ्यतरा निर्वृत्तिस्तेष्वे-

---

मज कहेलु होवाथी, तेमज अगीकार करवु ॥ ७४ ॥ इंद्रियनी बाह्य आकृति खङ्गनी उपमावाळी छे, अने तेनी अदरनी आकृति खङ्गनी धारासरखी छे, तथा ते अत्यत निर्मल पुद्गलरूप छे ॥ ७५ ॥ हवे तेनो पोतपोताना अर्थने जणावनारो जे शक्तिविशेष, तेनेज तीर्थकरोए उपकरणेंद्रिय कहेली छे ॥ ७६ ॥ युग्म ॥ तेमाटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छे के—खङ्गसरखी एवी जे बाह्यआकृति अने तेनी खङ्गधारासरखी तथा अत्यत निर्मल पुद्गलसमूहरूप जे अभ्यतर आकृति अने तेना जे शक्तिविशेष ते उपकरणइंद्रिय छे ॥ अने आचारागनी वृत्तिमा तो एम कह्यु छे के जे बनावाय ते निर्वृत्ति कोनावडे बनावाय? तो के कर्मवडे तेमा उत्सेधागुलना असख्यातमा भागजेवडा अने चक्षुआदिक इन्द्रियनी आकृतिवडे रहेला एवा शुद्ध आत्मप्रदेशोनी जे वृत्ति ते अ-

वात्मप्रदेशेष्विन्द्रियव्यपदेशभाग् य प्रतिनियतसस्थाना
माणनाम्ना पुद्गलविपाकिना वर्द्धकीसस्थानीयेनारचित
शष्कुल्यादिविशेष, अगोपांगनाम्ना तु निष्पादित अति
निर्वृत्ति, तस्या एव निर्वृत्तेर्द्दरूपाया येनोपकार क्रियते,
पकरण, तच्चेन्द्रियकार्य सत्यामपि निर्वृत्तावनुपहतायामपि मसू
राद्याकृतिरूपाया निर्वृत्तौ तस्योपघातान्न पश्यति, तदपि
त्तिवद् द्विधेति एव च प्रज्ञापनावृत्त्यभिप्रायेण स्वच्छतरपु
त्मिका अन्यतरनिर्वृत्ति, प्रथमागवृत्त्यभिप्रायेण तु शुद्
प्रदेशरूपा अन्यतरनिर्वृत्तिरिति ध्येय

इदमातरनिर्वृत्ते-र्न तूपकरणेन्द्रिय ॥ अ तर शक्ति

न्यतर-निवृत्ति छे एटले तेज आत्मप्रदेशोना इन्द्रियन
भजनारो अने पुद्गलविपाकी तथा सुतारसरखा एवा नि
णनामकर्मवडे रचायेलो एवो कर्णजिह्वआदिक चोकस आ
जाणवो, अने अगोपागनामकर्मवडे रचायेलो जे आका
बाह्यनिर्वृत्ति जाणवी अने एवीरीतनी वे प्रकारनी निर्वृ
उपकार जेनावडे कराय, ते उपकरण कहेवाय अने ते
तेनु कार्य मसूरादिआकृतिरूप निर्वृत्तीन्द्रिय जो के उपहत
ड न होय, तोपण तेना उपघातथी जोइ शकती नथी,
ते पण निवृत्तिनीपेठे वे प्रकारनु छे एवीरीते पन्नवणानी
त्तिना अभिप्राये करीने अत्यन्त स्वच्छ पुद्गलरूप अतरग
कृति छे, अने आचारागनी वृत्तिना अभिप्राये करीने तो
द्ध आत्मप्रदेशरूप अतरग आकृति छे, एम जाणवु

वळी आ उपकरण इन्द्रिय शक्ति अने शक्तिमानना

मतोर्भेदात्कथचन ॥ ७७ ॥ कथचिद्भेदश्च—तस्यामातरनिर्वृ-
। । सत्यामपि पराहते ॥ द्रव्यादिनोपकरणे-न्द्रियेऽर्थाज्ञान
र्शनात् ॥ ७८ ॥ इति द्रव्येंद्रिय ॥ द्विधा भावेंद्रियमपि । ल-
भतश्चोपयोगत ॥ यथाश्रुतमयो वच्मि । स्वरूपमुभयोरपि
७९ ॥ जतो श्रोत्रादिविषय-स्तत्तदावरणस्य य ॥ स्यात्क्ष-
ापशमो लब्धि-रूप भावेंद्रिय हि तत् ॥ ८० ॥ स्वस्वलब्ध्य
सारेण । विषयेषु य आत्मन ॥ व्यापार उपयोगाख्य । भ
भावेंद्रिय च तत् ॥ ८१ ॥ उपयोगेंद्रिय चैक-मेकदा नाधि-
भवेत् ॥ एकदा ह्युपयोग स्या-देक एव यदगिना ॥ ८२ ॥
थाहि—इंद्रियेणेह येनेव । मन सयुज्यतेंगिन ॥ तदेवैक

थी कोइपण रीते अतरगनिवृत्तिथी जुदी पडती नथी ॥७७॥
ळी तेउनमां कथचित् भेद पण छे—केमके ते अतरग निर्वृ
त होते छते पण द्रव्यादिकवडे उपकरण इन्द्रिय पराहत
ोते छते पदार्थनु अज्ञान देखाय छे ॥ ७८ ॥ एवीरीते द्र
व्येंद्रियनु स्वरूप जाणवु ॥ भावेंद्रिय पण बे प्रकारनी छे, ल
ब्धिथी अने उपयोगथी, ते बन्ने भावेंद्रियोनु स्वरूप जेम सि
द्धातमा कह्यु छे तेम हवे हु कहु छु ॥ ७९ ॥ प्राणीने कर्णा
दिकना विषयवाळो ते ते आवरणनो जे क्षयोपशम थाय, ते
 लब्धिरूप भावेंद्रिय जाणवी ॥ ८० ॥ अने पोतपोतानी
लब्धिने अनुसारे विषयोनेविषे आत्मानो जे व्यापार ते उप
योग नामनी भावेंद्रिय कहेवाय ॥ ८१ ॥ वळी आ उपयो
गेंद्रिय एकीवखते एकज होय छे, पण अधिक होती नथी,
केमके प्राणीउनो एकीसमये एकज उपयोग होय छे ॥८२॥

स्वविषय-ग्रहणाय प्रवर्त्तते ॥ ७३ ॥ सशब्दा सुरभि मृद्वी
खादतो दीर्घशष्कुली ॥ पञ्चानामुपयोगाना । यौगपद्यभ्र
भ्रम ॥ ७४ ॥ स चेन्द्रियेषु सर्वेषु । मनस शीघ्रयोगत ॥
वेद्युगपत्पत्र–शतवेधाभिमानवत् ॥ ७५ ॥ अन्यथा
हतो । युगपन्नार्हतोऽपि चेत् ॥ छद्मस्थाना पच तर्हि । सज्ज्ये
कथ सह ॥ ७६ ॥ तदुक्त प्रथमागवृत्तौ—आत्मा संहति
नसा मन इन्द्रियेण । स्वार्थेन चेन्द्रियमिति क्रम एष शीघ्र
योगोऽयमेव मनस किमगम्यमस्ति । यस्मिन्मनो व्रजति
गतोऽयमात्मा ॥ ७७ ॥ किच—एकाक्षादिव्यवहारो । अं

ते कहे छे—अहीं जे इन्द्रियवडे प्राणीनु मन जोडाय छे,
ज एक इन्द्रिय पोतानो विषय ग्रहण करवामाटे प्रवर्ते छे
॥ ७३ ॥ शब्द करती, सुगधवाळी, कोमळ तथा लांबी ए
शष्कुलीने खातायका एकीवेळाए पांचे इन्द्रिओना उपयोग
जे भ्रम छे, ॥ ७४ ॥ ते सर्व इन्द्रिओनेविषे मनना शीघ्रयोग
एकीवेळाए सो पत्रोने वींधवाना अभिमाननीपेठे समजवी
के ! ॥ ७५ ॥ वळी श्रीअरिहतप्रभुने पण एकीवेळाए ज्य
ये उपयोगो नथी होता, त्यारे छद्मस्थोने पाचे उपयोगो सा
शीरीते समजवे ? ॥ ७६ ॥ तेमाटे आचारागनी वृत्तिमा क
छे के—आत्मा मनसाथे जाय छे, मन इन्द्रियसाथे जाय छे
अने इन्द्रिय स्वार्थसाथे जाय छे, एवीरीतनो क्रम घणो शी
छे, माटे मननो एज योग छे, अने तेथी ते मनने शु अ
म्य छे ? ज्या मन जाय छे त्या आ आत्मा पण जाय छे
॥ ७७ ॥ वळी—एकइन्द्रिय आदिकनो व्यवहार पण इन्द्रि

न्येंद्रिये किल ॥ अन्यथा वकुल पचा-क्ष स्यात्पचोपयो
त ॥ ७३ ॥ यदुक्त—पचिंदिर्उ ड वउलो । नरोव्व सव्वोवल
ज्जावाउ ॥ तहवि न जणइ पचि-दिउत्ति दव्विंदिया भावा
७७॥ रणन्नूपुरश्रृङ्गार- चारुनेत्रेक्षणामुखात् ॥ निर्यत्सुगधि
दिरा-गडूषादय पुष्यति ॥ ७९ ॥ नन पचाप्युपयोगा ना-
मा इति ॥ अगुलासख्येयभाग-बाहल्यानि जिनेश्वरा ॥ ऊ-
पचापीन्द्रियाणि । बाहल्य स्थूलता किल ॥ ७० ॥ नन्व
लासख्यभाग-बहले स्पर्शनेन्द्रिये ॥ खड्गादिघाते देहात-र्वे
नानुभव क॥ ॥ ९१ ॥ अत्रोच्यते—त्वगिन्द्रियस्य विषय
स्पर्शा शीतादयो यथा ॥ चक्षुषो रूपमेव तु । विषयो ना

वडे थाय छे, अने जो एम न होय तो वकुलवृक्ष पण पाच
पयोगोथी पचेन्द्रि थइ जाय ॥ ७३ ॥ कह्यु छे के—वकुलवृ-
; पण मनुष्यनीपेठे सर्व उपलब्धिना भावथी पचेंद्रियनो
ग छे, परतु द्रव्येंद्रियना अभावथी ते पचेंद्रिय नथी ॥
७७ ॥ ते वकुलवृक्ष झकार करता झाझरना शृङ्गारवाळी त
ा मनोहर चपल नेत्रवाळी, एवी स्त्रीना मुखथी निकळना
गधि-मदिराना गडूषथी प्रफुल्लित थाय छे ॥ ७९ ॥ माटे
ह्रीं पाचे उपयोगो जाणवा इति जिनेश्वरोए कह्यु छे के,
चे इन्द्रियो अगुलना असख्यातमा भागजेटली जाडी छे
७० ॥ अहीं शका करे छे के अगुलना असख्यातमा भा
जेटली जाडी एवी स्पर्शेन्द्रियमा तलवारआदिकनो घात
तेते छते शरीरनी अदर वेदनानो अनुभव शीरीते थाय ?
।९१॥ तेमाटे अहीं कहे छे के—जेम चक्षुनो विषय रूप छे,

स्य वेदना ॥ ८२ ॥ दु खानुभवरूपा सा । तां
य ॥ सकलेनापि देहेन । ज्वरादिवेदनामिव ॥ ८३ ॥
शीतलपानीय-पानेतर्वेद्यते कथ ॥ शीतस्पर्शांतरा
स्यात्स्पर्शनेंद्रिय ॥ ८४ ॥ अत्रोच्यते—स[illegible]
त्वगिंद्रिय किल ॥ नवेदेवेति मतव्य । पूर्वर्षिसप्रदायत ।
यदाह प्रज्ञापनामूलटीकाकार —सर्वप्रदेशपर्यंतवर्तित्वा
ऽन्यतरतोऽपि शुषिरस्योपरि त्वगिंद्रियस्य भावादुपपर्यंत
शीतस्पर्शवेदनानुभव इति ॥ तनेतरेऽपि शुषिर-पर्यंत
त्वगिंद्रिय ॥ अत संवेद्यते शैत्य । कर्णादिशुषिरेष्विव ॥

तेम स्पर्शेंद्रियनो विषय शीतत्वादिक स्पर्शो छे, परतु ते
विषय वेदना नथी ॥ ८२ ॥ ते वेदना तो दु खना अनु
रूप छे, अने तेने आ आत्मा ज्वरआदिकनी वेदनानी
सर्व शरीरवडे अनुभवे छे ॥ ८३ ॥ वळी अहीं कोइ श
करे के ठडु पाणी पीवाथवते अदर शीतस्पर्श केम थाय
केमके त्या वचे स्पर्शेंद्रिय क्याथी आवी पडे छे? ॥ ८४ ॥
माटे अहीं कहे छे—शरीरप्रदेशनी अदर सर्व जगोए स्प
द्रिय रहेली छे, एम पूर्वाचार्यना सप्रदायथी जाणीलेवु
तेमाटे पन्नवणाना मूलटीकाकार कहे छे के—स्पर्शेंद्रिय
ते सर्व प्रदेशोना पर्यंतसुधि रहेली होवाथी, शरीरनी अ
पण पोलाणनी उपर ते रहे छे, अने तेथी अदर पण शीत
र्शना ज्ञाननो अनुभव थाय छे ॥ अने तेटलामाटे अदर
ण पोलाणनी आसपास स्पर्शेंद्रिय छे, अने तेथी कर्णादिक
पोलाणनी पेठे शीतळता जणाय छे ॥ ८६ ॥ हवे कर्ण,

पृथुत्वमंगुलासंख्य-भागोऽतींद्रियवेदिभिः ॥ त्रयाणामपि निर्दिष्टं । श्रवणघ्राणचक्षुषां ॥ ९७ ॥ अंगुलानां पृथक्त्वं च । पृथुत्वं रसनेंद्रिये ॥ स्वस्वदेहप्रमाणं च । भवति स्पर्शनेंद्रियं ॥ ॥ ९८ ॥ त्वगिंद्रियं विनान्येषां । चतुर्णां पृथुता भवेत् ॥ आत्मांगुलेन सोत्सेधा-ङ्गुलेन स्पर्शनस्य तु ॥ ९९ ॥ ननूत्सेधांगुलेनैव । मितो देहो भवेत्ततः ॥ मातुं तेनैव युज्यंते । तद्गतानींद्रियाण्यपि ॥ ५०० ॥ आत्मांगुलेन चतुर्णां-मुत्सेधेनैकमिंद्रियं ॥ तानीत्थमीयमानानि । कथमौचित्यमियूति ॥ १ ॥ अत्रोच्यते— जिह्वादीनां पृथुलत्वे । श्रोत्सेधेनोररीकृते ॥ त्रिगव्यूतनरादीनां । न स्याद्विषयवेदिता ॥ २ ॥ तथाहि— त्रिग

शिका तथा आंखो ए त्रणे इंद्रियोनी पहोळाइ ज्ञानीओए अंगुलना असंख्यभागजेटली कही छे ॥ ९७ ॥ जिह्वाइंद्रियनी पहोळाइ पृथक्त्वआंगुलनी एटले बेथी नव आंगुलनी कही छे, अने स्पर्शेंद्रिय पोतपोताना शरीरजेवडी होय छे ॥ ॥९८॥ एक स्पर्शेंद्रियविना बाकीनी चारे इंद्रियोनी पहोळाइ आत्मांगुलवडे होय छे, अने स्पर्शेंद्रियनी पहोळाइ उत्सेधांगुलवडे करीने होय छे ॥ ९९ ॥ अहीं शंका करे छे के शरीर तो उत्सेधांगुले करीनेज मापेलुं होय छे तो तेमां रहेली इंद्रियोने पण ते आंगुल करीने मापवी योग्य छे ।५००॥ तो पछी चार इंद्रियोने आत्मांगुलवडे मापवी अने एकने उत्सेधांगुले मापवी ए केम उचित गणाय? ॥ १ ॥ तेने माटे कहे छे के— जिह्वाआदिकनी पहोळाइ उत्सेधांगुलवडे स्वीकारते छते त्रण गाउना मनुष्यादिकोने विषयज्ञान थाय न

व्यूतादिमनुजा । पञ्चव्यूतादिकुंजरा ॥ ...
-र्विस्तीर्णरसनेंद्रिया ॥ ३ ॥ तेषामान्तरनिर्वृत्ति-रूप ...
ड्रिय ॥ उत्सेधांगुलपृथक्त्व-मित स्यादल्पक हि तत् ॥ ४
न व्याप्नुयात्सर्वजिह्वा । तनोऽतिविदितोऽनया ॥ सर्वात्म
रसज्ञान-व्यवहारो न सिध्यति ॥ ५ ॥ गन्धादिव्यवहारा
ज्ञातव्यो दिशानया ॥ तत आत्मांगुलेनैव । पृथुत्व रसना
सु ॥ ६ ॥ जघन्यतोऽक्षिवर्जाण्य-गुलासंख्येयभागत ॥ ग्रहं
विषय चक्षु-स्त्वंगुलसंख्यभागत ॥ ७ ॥ अथ जाव -
प्याथविच्छेदकत्वात् । श्रवणादीनि जानते ॥ अंगुलासंख्येय

हि ॥ १ ॥ ते कहे छे--अण गाउआदिकना मनुष्यो अ
ठ गाउआदिकना हाथीउं पोतपोताना शरीरने अनुसारे
स्तारवाळी जिह्वाइंद्रियवाळा होय छे ॥ ३ ॥ तेउनी अ
निर्वृत्तिरूप जिह्वाइंद्रिय जो उत्सेधांगुलना प्रमाणनी पहोळ
ळवाळी होय तो ते अल्प कहेवाय ॥ ४ ॥ माटे आवी री
थी विदित थयेलो व्यवहार सर्व प्राणीउनी जिह्वाने लागु
पडतो नथी, अने तेथी सर्वात्मवडे रसज्ञाननो व्यवहार सि
द्ध थतो नथी ॥ ५ ॥ वळी गंधआदिकनो व्यवहार पण आ
ज रीते जाणी लेवो, अने तेथी जिह्वाआदिकोनेविषे आत्मां
गुलवडेज पहोळाइ जाणवी ॥ ६ ॥ चक्षुविना बाकीनी इंद्रि
उं जघन्यथी अंगुलना असंख्यातमा भागजेटले छेटेथी वि
षयने ग्रहण करे छे, अने चक्षु छे ते अंगुलना संख्यातमा भा
ग जेटलेथी विषयने ग्रहण करे छे ॥ ७ ॥ तेनो भावार्थ नी
चेप्रमाणे जाणवो--श्रवणआदिक इन्द्रिउं प्राप्य अर्थने जा

गा–द्पि शब्दादिमागत ॥ ८ ॥ चतुर्णामत एवैषां । व्यजनावग्रहो भवेत ॥ दृष्टांतान्नव्यमृत्पात्र–शयितोद्बोधनात्मकात् ॥ ॥ ९ ॥ यथा शरावक नव्य । नैवैकनोदबिंदुना ॥ क्रियते किंतु भूयोभि । पतद्भिर्स्तैर्निरंतर ॥ १० ॥ एव सुप्तोऽपि नैकेन । शब्देन प्रतिबुध्यते ॥ किंतु ते पचषै कर्णे । शब्दद्रव्यैर्भृते सति ॥ ११ ॥ भ्य व्यजनावग्रहभावना नदीसूत्रे ॥

चक्षुस्त्वप्राप्यकारित्वा–दगुलासख्यभागत ॥ अर्थं जघन्याद् गृह्णाति । ततोऽप्यर्वाक्र न तु ॥ १२ ॥ तत एवातिपार्श्वस्य । नेत्राजनमलादिक ॥ चक्षु परिछनत्तीति । प्रतीत स

गनानी होनाथी अगुलना असख्याता भागथी पण आवेला शब्दने [illegible] थी नीनेज आ चारे इन्द्रिओनो व्यजन[illegible] नवा शामणना [illegible] उघेलाने [illegible] तु द[illegible] जाणवु ॥ ८ ॥ जेम माटी नवु सरावलु पाणीना एक बिंदुवडे भींजातु नथी, परतु तेवा निरतर पडता एवा घणा जलबिंदुओवडे भींजाय छे ॥ १० ॥ एवीजरीते सुतेलो माणस पण एक शब्दे करीने जागतो नथी, परतु तेवा पाच छ शब्दद्रव्यो कर्णमा पड्याथी ते जागे छे ॥ ११ ॥ एवीरीते नदीसूत्रमा व्यजनावग्रहनी भावना कहेल छ ॥

हव चक्षु छे ते अप्राप्यकारी होवाथी अगुलना सख्याता भागथी पदार्थने ज न्यथी ग्रहण कर छे परतु तेथी वधारे नजदीकना पदार्थने ग्रहण करतु नथी ॥ १२ ॥ अने तेथी करीनेज अति नजदीक रहेला एवा अजन तथा चक्षु

वैदेहिनां ॥ १३ ॥ तथा—श्रुतिर्द्वादशयोजन्या । ४
व्द्मागत ॥ रूप पश्यति चक्षु मा–त्रिकयोजननतन
आगत नवयोजन्या । शेषाणि त्रीणि गृह्णते ॥ गंध
स्पर्श–मुत्कृष्टो विषयो ह्यय ॥ १५ ॥ ननु च प्राप्यकारी
श्रोत्रादीनीन्द्रियाणि चेत् ॥ परतोऽप्यागतान् शब्दा–दी
ह्णति कथ न तत् ॥ १६ ॥ द्वादशयोजनादिर्यो । नियम
पि निष्फल ॥ गृह्णाति प्राप्तसबध । सर्वमित्येव यौक्तिक
अत्रोच्यते—शब्दादीना पुद्गला ये । परत स्यु समाग
तथा मदपरीणामा–स्ते जायते स्वभावत ॥ १७ ॥ यत्र

मलादिकने चक्षु जोइशकतुं नथी, ए वात सर्व प्राणीओ
छे ॥ १३ ॥ वळी—कर्ण छे ते बार योजनथी आवेला
ने सांभळे छे, अने चक्षु छे ते लाख योजनथी कइक
छेटेनु स्वरूप पण जोइ शके छे ॥ १४ ॥ बाकीनी त्रणे इ
नव योजनथी आवेला गध, रस अने स्पर्शने ग्रहण क
अने आ विषय उत्कृष्टो जाणवो ॥ १५ ॥ अहीं शंका
छे के, कर्णादिक इन्द्रिओ ज्यारे प्राप्यकारी छे, त्यारे तेथी
दूरथी आवेला शब्दादिकोने ते शामाटे ग्रहण करे नहीं
॥ १६ ॥ अने तेटलामाटे बार योजनादिकनो जे नियम
पण निष्फल छे, अने तेथी ' प्राप्त थयेल छे सबध जेनो
सघळु ग्रहण करे छे ' एमज कहेवु युक्तिवाळु छे ॥ १७
वे तेने माटे अहीं कहे छे के—शब्दादिकोना जे पुद्गलो
टेथी आवेला होय छे, तेओ स्वभावथी एवा तो मद परि
मवाळा थइ जाय छे के, ॥ १७ ॥ पोतान। विषयवाळा इ

विषय ज्ञान । नोत्पादयितुमीशते ॥ स्वनावान्नास्ति शक्ति
ड्रियाणामपि तद्ग्रहे ॥ १९ ॥ ततो विषयनियमो । युक्त
दर्शित श्रुते ॥ प्राप्यकारित्वे चतुर्णा-मिन्द्रियाणा स्थि
ऽपि हि ॥ २० ॥ किंच—नास्ति शक्तिश्चक्षुषोऽपि । विषयाद
रत स्थित ॥ परिछेत्तु द्रव्यजात । युक्तस्तस्याप्यसौ तत
॥ २१ ॥ जिह्वाघ्राणस्पर्शनानि । त्रीण्यप्येतानि गृह्णते ॥ बद्ध
स्पृष्ट द्रव्यजात । स्पृष्टमेव पर श्रुति ॥ २२ ॥ यदुक्त—पुठ
सुणेइ सद्द । रूव पुण पासइ अपुठ तु ॥ गध रस च फास
च । बद्धपुठ वियागरे ॥ २३ ॥ बद्ध तत्रात्मप्रदेशै-रात्मीकृत
मिहोच्यते ॥ स्पृष्टमालिंगितमात्र । ज्ञेय वपुषि रेणुवत् ॥२४॥

ने उत्पन्न करी शकता नथी, तेम इन्द्रिओने पण स्वनावथी
तेओने ग्रहण करवानी शक्ति रहेती नथी ॥ १९ ॥ माटे चारे
इन्द्रिओनु प्राप्यकारीपणु होते छते पण सिद्धातमा जे आ वि
षयोनो नियम देखाड्यो छे ते युक्तज छे ॥ २० ॥ वळी—च
क्षुने पण तेना विषयथी दूर रहेला द्रव्यने जाणवानी शक्ति
नथी, माटे तेनो नियम पण युक्तज छे ॥ २१ ॥ वळी जिह्वा,
नाशिका तथा स्पर्शेन्द्रि ए त्रणे बद्धस्पृष्ट द्रव्यने ग्रहण करे
, अने कर्ण छे ते स्पृष्ट द्रव्यनेज ग्रहण करे छे ॥ २२ ॥ व-
छे क—शब्दने स्पर्शेला मात्रने छ अने रूपने अस्पर्शेलु
छे तथा गध रस अन स्पर्शने बद्धस्पृष्ट जाणे छे ॥२३॥
त्मप्रदेशोए आत्मरूप करल त बद्ध कहेवाय छे अने
पर रजनीपठे ज फक्त आलिंगन थयेलु (चोटलु) हो
ने स्पृष्ट जाणवु ॥ २४ ॥ वलु छ क आत्मप्रदेशो

वरूमप्पाकय पएसेहिं । पुठ रेणु व तणुंमि ॥ इति
समेऽपि प्राप्यकारित्वे । चतुर्णामपि नन्वत्र ॥ को विशेष
ष्टवरू–स्पृष्टार्थग्रहणात्मक ॥ २५ ॥ अत्रोच्यते–
द्रव्यो–घाना शब्दद्रव्यपेक्षया ॥ अल्पत्वाद्वादरत्वाच्चा–त्वाक
त्वाच्च सत्वर ॥ २६ ॥ स्पर्शनघ्राणजिह्वाना । मदशक्तित्वा
च ॥ वद्धस्पृष्ट वस्तुजात । गृह्णन्त्येतानि निश्चित ॥ २७ ॥
र्शादिद्रव्यसघाता–पेक्ष्या शब्दसहति ॥ वह्वी सूक्ष्मा
शब्द–योग्यद्रव्याभिवासिका । २८ ॥ तन्निर्वृत्तीन्द्रियस्यान्त–
र्गत्वोपकरणेन्द्रिय ॥ स्पृष्ट्वापि सत्य कुरुते–ऽभिव्यक्ति सा
गोचरा ॥ २९ ॥ अन्येन्द्रियापेक्षया च । श्रवण पटुशक्ति

वडे आत्मरूप करेल ते ' वद्ध ' कहेवाय अने शरीरप
जनीपेठे जे चोटेलु होय ते ' स्पृष्ट ' कहेवाय ॥ अहीं ज्यारे
करे छे त्यारे चारे इन्द्रिओने प्राप्यकारीपणु ज्यारे तुल्य छे, त
स्पृष्ट अने वद्धस्पृष्ट पदार्थने ग्रहणकरवारूप तफावत श
होवो जोइए ? ॥ २५ ॥ तेमाटे अहीं कहे छे के—स्पर्श,
ध अने रससवधि द्रव्यसमूहोने शब्दनी अपेक्षाए अल्प
वादरपणु अने तुरत अभावकपणु छे ॥ २६ ॥ तेम स्पर्शेन्द्रि
नाशिका अने जीभने मदशक्तिपणु छे, तेथी पण ते इन्द्रि
खरेखर वद्धस्पृष्ट पदार्थने ग्रहण करे छे ॥ २७ ॥ वळी
र्शादिकना द्रव्यसमूहनी अपेक्षाए शब्दोनो समूह घणो
क्ष्म तथा नजदीकशब्दयोग्यद्रव्यवाळो छे ॥ २८ ॥ मा
निर्वृत्तीन्द्रियनी अदर जइने तथा उपकरणेन्द्रियने तुरत स्प
करीने स्वगोचर ज्ञान करे छे ॥ २९ ॥ तेम वीजी इन्द्रि-

वद्धमप्पाकय पएसेहिं । पुठ रेणुं व तणुमि ॥ इति
समेऽपि प्राप्यकारित्वे । चतुर्णामपि नन्वय ॥ को वि
ष्टवद्ध–स्पृष्टार्थग्रहणात्मक ॥ २५ ॥ अत्रोच्यते–
द्रव्यो–घाना ग्द्दव्यपेक्षया ॥ अल्पत्वाद्वादरत्वाच्च
त्वाच्च सत्वर ॥ २६ ॥ स्पर्शनघ्राणजिह्वाना । मदश
च ॥ वद्धस्पृष्ट वस्तुजात । गृह्णत्येतानि निश्चित ॥
र्शादिद्रव्यसघाता–पेक्षया शब्दसहति ॥ वही
शब्द–योग्यद्रव्याणिवासिका । २७ ॥ ...
गैत्वोपकरणेन्द्रिय ॥ स्पृष्ट्वापि सय कुरुते–
गोचरा ॥ २९ ॥ अन्येन्द्रियापेक्षया च । श्रवण ...

रडे यात्मरूप करेल ते ' वद्ध ' कहेवाय यने
जनीपेठे जे चोटेलु होय ते ' स्पृष्ट ' कहेवाय ॥
वर ... न्द्रिने प्राप्यकारीपणु ज्यारे तुल्य
स्पृष्ट यने वद्धस्पृष्ट पदार्थने ग्रहणकरनारूप तफावत
होवो जोइए ? ॥ २५ ॥ तेमाटे यहीं कहे छे के–
न यने रससरि द्रव्यसमूहोने शब्दनी यपेक्षाए
वादरपणु यने तुरत यनायकपणु छे ॥ २६ ॥ तम
नासिका यने जीभने मदशक्तिपणु छे, तेथी
मनस्वर नद्धस्पृष्ट पदार्थने ग्रहण करे छे ॥ २७ ॥
र्शादिकना द्रव्यसमूहनी यपेक्षाए शब्दोनो समूह
म्र तथा नवर्दा।स्शब्दयोग्यद्रव्यवाळो छे ॥ २८ ॥
तिरिन्द्रियनी यदर जइने तथा उपकरणेन्द्रियने
करीने सगोचर ज्ञान करे छे ॥ २९ ॥ तेम वळी

तत स्पृष्टानेव शब्दान् । गृह्णातीत्युचित जगु ॥३०॥ स्पृष्टा-
र्थग्राहकत्व यत् । परैरक्ष्णोऽपि कथ्यते ॥ तदयुक्त तथात्वे हि
। दाह स्याद्रूह्णवेक्षणात् ॥ ३१ ॥ तथा—काचपात्राद्यतरस्थ
। दूरादेवेक्ष्यते जल ॥ तद्भित्वात प्रवेशे तु । जलश्चार प्रस
ज्यते ॥ ३२ ॥ इत्याद्यधिक रत्नाकरावतारिकादिभ्योऽवसेय, वि-
स्तरजयान्नेह प्रतन्यते ॥

यच्च सिद्धाते ' चक्कु फास हव्वमागच्छइ ' इति श्रूयते,
तत्र स्पर्शशब्देन इन्द्रियार्थसन्निकर्ष उच्यते तथाहु —' सू
रिए चक्कुफास हव्वमागच्छइ ' इत्येतज्जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिप्रतीकवृ-
त्तौ अत्र च स्पर्शशब्द इन्द्रियार्थसन्निकर्षपरश्चक्षुपोऽप्राप्यका

अपेक्षाए कर्णेन्द्रिय विशेष शक्तिवाळी छे, माटे ते स्पर्शेला
शब्दोनेज ग्रहण करे छे, ए युक्त कहेल छे ॥३०॥ वळी अ-
न्यदर्शनीओ चक्षुने पण स्पर्शेला पदार्थोनु जे ग्राहकपणु कहे
छे, ते अयुक्त छे केमके तेथी तो अग्निने जोवाथी (चक्षुनो)
दाह थवो जोइए ॥ ३१ ॥ वळी काचना वासणआदिकमा
रहेलु पाणी पण दूरथीज देखाय छे, केमके ते जळ जो ते
वासणने भेदीने चक्षुमा प्रवेश करे तो तो ते ढोळाइ जाय
॥ ३२ ॥ इत्यादिक अधिक विस्तार रत्नाकरावतारिका आदिथी
जाणी लेवो, अहीं विस्तार थवाना भयथी लख्यो नथी ॥

वळी सिद्धातमा ' चक्षुने स्पर्शीने आवतु हतु ' एवो
पाठ जे सभळाय छे, त्या स्पर्शशब्दे करीने इन्द्रिय अने पदा-
र्थनु नजदीकपणु कहेवाय छे कह्यु छे के—' सूर्य चक्षुने स्प
र्शीने आवतो हवो ' एवीरीते जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिनी प्रतीकवृत्ति

रित्वेन तदसत्त्ववादिति ॥ मेया आत्मांगुलैरेव । प्रागुक्तं
गोचरा ॥ प्रमाणांगुलमाने स्यु-र्महीयांसोऽधुना हि ते ।
उत्सेधांगुलमाने तु । कथं भरतचक्रिण ॥ पुर्यादो स्यागु
त-नवद्वादशयोजने ॥ ३४ ॥ एकत्र वादिता नभा । १
श्रूयते जने ॥ तस्मादात्मांगुलो मेया । विषया इति युक्ति
॥ ३५ ॥ आह—प्रमाणांगुलजानेक-लक्षयोजनसम्मिते ॥
र्विमाने कथ घटा।सर्वत श्रूयते सुरे ॥ ३६ ॥ त्रैधेरप्यंगुलै
। विषयो घटते श्रुते ॥ द्वितीयोपांगटीकाया-मस्योत्तरं

मा कह्यु छे वळी अहीं स्पर्श शब्द छे ते इन्द्रिय अने प
र्थना नजदीकपणानो वाची छे, अने चक्षुने तो अप्राप्य
रिपणु होवाथी स्पर्शनो असभव छे ॥ हवे ते पूर्वे कहे
इन्द्रियगोचरोने आत्मांगुलोवडेज मापवा, केमके प्रमाण
[illegible] नो तेओ हालना समयमा मोटा थइ
॥ ३३ ॥ तेम उत्सेधांगुलोवडे मापवाथी पण भरतचक्रीना
नाना आंगुलोथी मापेली एवी नव योजन पहोळी अने बा
योजन लांबी एवी नगरी आदिकमा ॥ ३४ ॥ एक जगोए
गाडेली नगारो सर्व जगोना लोको शीरीते साभळी शके
माटे ते विषयोने आत्मांगुलोवडे मापवा ए युक्तियुक्त छे
॥ ३५ ॥ वळी प्रमाणांगुलवाळा अनेक लाख योजनना मा
वाळा देवविमानमा देवोवडे सर्व जगोए घटानाद शीरीते स
भळाय? ॥ ३६ ॥ माटे त्रणेरीते त्रणे जातिना आंगुलोवडे
र्शनो आ विषय घटी शकतो नथी, हवे तेनो उत्तर बीजा उ
पांगनी टीकामा नीचेप्रमाणे कह्यो छे, ते सुणो? ॥ ३७ ॥

श्यता ॥ ३७ ॥ तथाहि—तस्या मेघौघरसितगम्भीरमधुरश ब्दाया योजनपरिमण्डलाया सुस्वराभिधानाया घण्टाया त्रिस्ता डितायाः सत्या यत्सूर्याभं विमानं तत्प्रासादनिष्कुटेषु ये या पतिता शब्दवर्गणा पुद्गलास्तेभ्यः समुच्छलितानि यानि घण्टा प्रतिश्रुतिशतसहस्राणि घण्टाप्रतिशब्दलक्षास्तैः सकलमपि जा तमभूत् किमुक्तं भवति ? घण्टाया महता प्रयत्नेन ताडिताया ये विनिर्गताः शब्दपुद्गलास्तत्प्रतिघातेन सर्वासु दिक्षु विदिक्षु च दिव्यानुभावतः समुच्छलितैः प्रतिशब्दैः सकलमपि विमान मनेकयोजनलक्षमानमपि बधिरितमुपजायते इति एतेन द्वा दशभ्यो योजनेभ्य समागतः शब्दः श्रोत्रग्राह्यो भवति न

कहे छे—मेघना समूहना गर्जारवसरखी मधुर ध्वनिवाळी तथा एक योजनना घेरावाळी एवी सुस्वर नामनी घंटाने त्रणवार वगाडतेछते सूर्याभनामनुं जे विमान तेना महेला ना शिखरापर पडेला एवा शब्दवर्गणाना जे पुद्गलो अने ते माथी उछळेला एवा घंटाना सरखा अने हजारोगमे जे पड घाओ, तेओवडे ते विमान भराइ जाय छे त्यारे तात्पर्य शुं? तोके महोटा प्रयत्नपूर्वक घंटाने वगाडते छते निकळेला जे शब्दपुद्गलो तेओना पछडावाथी सघळी दिशाओमां अने वि दिशाओमां दिव्यप्रभावथी उछळेला पडघाओवडे अनेक लाख योजनना मानवाळुं पण समस्त विमान। जाणे बहेरं थइ जाय छे आथी बरीने बार योजन दूरथी आवेला शब्द कर्णथी सांभळी शकाय छे परन्तु तेथी दूरना शब्द सांभळी शकातो नथी माटे एव तेमाण एना वगाड्ते छते सव ज

परत , तत कथमे ।ल तान्निाया ःागा सर्वत्र तळ्छ्रु
रुपजायते इति यडुच्यते तदपाकृतमवसेय, सर्वत्र दिव्यानु
नावतस्तथारूपप्रतिशब्दोच्छलने यथोक्तदोपाननवात् अप
च—इगवीस, खलु लरका । चउतीस एव तह सहस्साइ॥
तह पच सया जणिा । स त्तीसा य अइरित्ता २१३४५३७
इति नयणविसयमाण । पुक्खरडीनह्नवासिमणुआण ॥ पुव्वेण
अवरेण य । पिह पिह होइ नायव्व ॥ ३७ ॥ एव च—स
गुक्तोऽक्षिविषयो । न विसवदते कथ ॥ अत्रैतरस्न्तातात्पर्य। च
चचक्षु बुधैरिद ॥ ३९ ॥ लक्षयोजनमानो ह्—ग्विषय परम
य ॥ अत्राखर पर्वतादि । वस्त्वपेक्ष्य स निश्चित ॥ ४०

गोए तेनो शब्द केम सजलाय छे ? एम जे शका करी इती
ते दूर थइ एम जाणवु केमके सर्व जगोए दिव्यप्रनावथी
तथा एवीरीतना पक्खदार्डना उछळवाथी पूर्वे कहेलो दा
तेमा आवी शकतो नथी वळी पण एकवीस लाख चोत्री
हजार पाचसोने सात्रीस (२१३४५३७) एटला योजनतु
[illegible] ।मा रहेना [illegible] आवना विषयनु मा
छे, अने तेथी आ जन। द्वीनोमा पूर्व क ता प-ीना छी
मा नथतु मान जाण । ॥ ३७ ॥ वळी एवीरीते— ते पूर्वे
दृत्रा चक्षुना विषयना विसवाद केम न थाये ? माटे अ
ते सूत्रनो तात्पर्य ज्ञानीओए नीचेप्रमाणे कह्यो छे ॥ ३९
चक्षुनो उत्कृष्ट विषय जे एक लाख योजनना मानवाळो
हो छे, ते पर्वतादिक अतेज ी वस्तुने अपेक्षीने कहेला
॥ ४० ॥ परतु सूर्यादिक तेजस्वी वस्तुने अपेक्षीने

[illegible] ॥ [illegible]
तो [illegible] ॥ ४१ ॥ [illegible]र्यंत ॥ अनन्ताणन्[illegible] ॥ अन
[illegible] ॥ ४२ ॥ [illegible]
[illegible] सख्यगुणे क्रमात् ॥ ततोऽसख्यगुणा जिह्वा ।
सख्यग्न स्पर्शन तत ॥ ४३ ॥ स्तोकप्रदेश नयन । श्रोत्र स
ख्यगुणाधिक ॥ ततोऽसख्यगुण घ्राण । जिह्वाऽसख्यगुणा तत
॥ ४४ ॥ ततोऽप्यसख्यगुणित-प्रदेश स्पर्शनेन्द्रिय ॥ अल्पबहु
लुतेषा स्या-दवगाहप्रदेशयो ॥ ४५ ॥ तुर्योपागे तु—श्रोत्रा
क्षिनासिक द्वे द्वे । जिह्वैका स्पर्शन तथा ॥ एव द्रव्येन्द्रिया

विषय अधिक पण होय, आवीरीतनो स्वीकार विशेषावश्य
कना नात्पर्यथी छे ॥ ४१ ॥ एवीरीतनो अर्थ विशेषावश्यक
मा छे ॥ आ सघळी इन्द्रिउ अनता परमाणुउंवडे बनेली छे,
तेम ते सघळीउं असख्याता प्रदेशोना अवगाहवाळी छे ॥
॥ ४२ ॥ तेउंमा चक्षुइन्द्रि थोका अवगाहवाळी छे, अने कर्ण
तथा नाशिका, ए बन्ने अनुक्रमे सख्यातगणा अवगाहवाळा
छे ॥ ४३ ॥ वळी चक्षु थोमा प्रदेशोवाल छे, तथा कर्ण तेथी
सख्यातगणा अधिकप्रदेशोवाळो छे अने तेथी असख्याता
गणा प्रदेशोवाळी नाशिका छे तथा तेथी असख्यातगणा प्र
देशोवाळी जिह्वा छे ॥ ४४ ॥ वळी तेथी पण असख्यातगणा
प्रदेशोवाळी स्पर्शेन्द्रिय छे एवीरीते तेउंना अवगाह अने प्र
देशोनु अल्पबहुपणु जाणवु ॥ ४५ ॥ चोथा उपागमा तो ए
म कहु छे के—बे कर्णो बे आखो बे नाशिकाउं, एक जिह्वा

एयष्टौ । नावेंद्रियाणि पच तु ॥ ४६ ॥ सर्वेषा सर्वजातित्व द्रव्यतो भावतोऽपि च ॥ अतीतानींद्रियाणि स्यु–रनता देहिना ॥ ४७ ॥ विनानादिनिगोदेभ्यो । ज्ञेयमेतत्तु कोविदै । स्वजातावेव तेषा तु । तान्यतीतान्यनतश ॥ ४८ ॥ येषामनत कालोऽभू–न्निर्गताना निगोदत ॥ तेषामपेक्ष ज्ञेय–मेतत् श्रुतविशारदै ॥ ४ए ॥ एवमन्यत्रापि यथासं भाव्य एकादीनि सति पचा–तानि नावेंद्रियाणि च ॥ ए द्वित्रिचतु पचे–न्द्रियाणा स्युर्यथाक्रम ॥ ५० ॥ -नावीनि केषाचि–द्भवंते मुक्तियायिना ॥ केषाचित्पचषट्सत । सख्य

तथा स्पर्श, एम आठ द्रव्यइन्द्रिउं ले, अने पाच भावइन्द्रि ले ॥ ४६ ॥ सर्व प्राणीउने सर्वजातिपणामा द्रव्यथी अने भा वथी अतीत थयेली इन्द्रिउं अनतीज होय ले ॥ ४७ ॥ उपर नी वातने अनादिनिगोदविना सर्व जातिउने विषे विचक्ष णोए जाणवी, केमके ते अनादिनिगोदना जीवोने तो पोता नी जातिमाज ते इन्द्रिउं अनतीवार अतीत थयेली होय ले ॥ ४८ ॥ वळी—निगोदमाथी निकळेला एवा जे जीवोने अ नतो काळ थयेलो ले तेउनी अपेक्षाए विचक्षणोए आ जा णवु ॥ ४ए ॥ एवीरीते बीजी जगोए पण यथायोग्यरीते जा णी लेवु ॥ वळी एकेन्द्रि, बेन्द्रि, त्रेन्द्रि, चोन्द्रि तथा पचेन्द्रिय जीवोने अनुक्रमे एकथी मामीने पाचसुधिनी नावेंद्रिउं होय ले ॥ ५० ॥ केटलाक मोक्षमा जानाराउने ते इन्द्रिउं भवि ष्यकाळमा थनारी होती नथी, अने केटलाकोने पाच, ल, सात, सख्याती, असख्याती अने अनती थवानी होय ले ॥

सरयान्यनतश ॥ ५१ ॥ सिध्यता जाविनि भवे । नरनारक
नाकिना ॥ पचाक्षतिर्यक्षृथ्व्यवु कृणा स्व जन्यत ॥ ५२ ॥
पृथ्व्यादिज मातरित-मुक्तीना तु मनीषिभि ॥ पट्सलप्रमु
खाण्येव । जाव्यानि लोकदेहिना ॥ ५३ ॥ सग्येयानि च ता
नि स्यु । सग्यातजरकारिणा ॥ असग्येयान्यनतान्य-सग्ये
यानतजन्मना ॥ ५४ ॥ विप्रामघामाघवती-नारकाणा च यु
ग्मिना ॥ नृणा तिरश्चा जावीनि । दश तानि जघन्यत ॥५५॥
पचाक्षस्योऽन्यत्र नेपा—मुत्पत्तिर्नाप्यनतरे ॥ जवं मुक्तिस्तत
एषा । दशोक्तानि जघन्यत ॥ ५६ ॥ वाय्वग्निविकलाक्षाणा ।

॥ ५१ ॥ हवे यनारा जवमा मोक्ष जनारा एवा मनुष्य नार-
की, देवो, पचेंद्रितिर्यंचो पृथ्वीकाय, अप्काय तथा वनस्प
तिकायने जघन्यथी पाच इन्द्रिर्ज थाय छे ॥ ५२ । पृथ्वीका
य आदिकमा जन्म लीधाथाद जेर्जने मोक्ष जवानु होय छे
एवा ते उपर कहेला प्राणीर्जने जघन्यथी छ सात आदि इ
न्द्रिर्ज थाय छ एम बुद्धिमानाए जाणवु ॥ ५३ ॥ सख्याता
जव करनारार्जने त इन्द्रिर्ज सख्याती थाय छे तथा असख्या
ता अने अनत जव करनाराने असख्य अथवा अनत
अनती थाय छे । ५४ । विप्रा मघा अने माघवतीना ना
कीर्जने तथा युगलीया मनुष्य अने तिर्यचोने जघन्यथी
दश इन्द्रिर्ज थनारी होय छे ॥ ५५ ॥ ते एवा जे पचेंद्रि
योनी पर्याप्तिमाय जीजी गतिमा उत्पत्ति थती नथी तेम अ
नतर जवमा मुक्ति पण थती नथी ... तथी तेर्जने ...
थी ... [illegible] ... ॥ ... वायु अग्निकाय ...

एयष्टौ । नावेंद्रियाणि पच तु ॥ ४६ ॥ सर्वेपा सर्वजातित्व
द्रव्यतो भावतोऽपि च ॥ अतीतानींद्रियाणि स्यु-रनता
देहिना ॥ ४७ ॥ विनानादिनिगोदेभ्यो । ज्ञेयमेनत्तु कोविदै
स्वजातावेव तेपा तु । तान्यतीतान्यनतश ॥ ४८ ॥ ॰ं
येपामनत कालोऽभू-न्निर्गताना निगोदत ॥ तेपामपेक्ष
ज्ञेय-मेतत् श्रुतविशारदै ॥ ४९ ॥ एवमन्यत्रापि यथासभ
नाव्य एकादीनि सति पचा-तानि नावेंद्रियाणि च ॥ एक
द्वित्रिचतु पचे-द्रियाणा स्युर्यथाक्रम ॥ ५० ॥ -नावीनि के
केपाचि-द्भवंते मुक्तियायिना ॥ केपाचित्पचषट्सप्त । सख्या

तथा स्पर्श, एम आठ द्रव्यइंद्रिउं छे, अने पाच भावइंद्रि
छे ॥ ४६ ॥ सर्व प्राणीउने सर्वजातिपणामा द्रव्यथी अने भा
वथी अतीत थयेली इंद्रिउं अनतीज होय छे ॥ ४७ ॥ उपर
नी वावतने अनादिनिगोदविना सर्व जातिउंने विपे विचक्ष
णोए जाणवी. केमके ते अनादि निगोदना जीवोने तो पोता
नी जातिमाज ते इन्द्रिउं अनतीवार अतीत थयेली होय छ
॥ ४८ ॥ वळी—निगोदमाथी निकळेला एवा जे जीवोने अ
नतो काळ थयेलो छे तेउंनी अपेक्षाए विचक्षणोए आ जा
णवु ॥ ४९ ॥ एवीरीते वीजी जगोए पण यथायोग्यरीते जा
णी लेवु ॥ वळी एकेंद्रि, वेंद्रि, त्रेंद्रि, चोंद्रि तथा पचेंद्रिय
जीवोने अनुक्रमे एकथी मामीने पाचसुधिनी नावेंद्रिउं होय
छे ॥ ५० ॥ केटलाक मोक्षमा जानाराउंने ते इन्द्रिउं नवि
ष्यकाळमा थनारी होती नथी, अने केटलाकोने पाच, छ
सात, सख्याती, असख्याती अने अनती थवानी होय छे

यान्यप्यनता-न्येव यात्यानि धीधनै ॥ ६२ ॥ अतिक्रांता
नतानि । सुरत्वे नारकस्य च ॥ वर्तमानानि नैव स्यु-र्ना
नि पुनरुक्तवत् ॥ ६३ ॥ विजयादिविमानत्वे । यदि स्युर्ना
कागिना ॥ नावीनानि नविष्यति । पंचाष्टादश षोडश ॥६४॥
एव सर्वातित्वेन । स [illegible] नपि देहिना ॥ नावनीयान्यतीता-
नि । सति नावी [illegible] च [illegible] ॥ ६५ ॥ [illegible]
नतानष्ट च पंच च । सति [illegible] । नानि नावीनि
नैव च ॥ ६६ ॥ अन्येषां तु मनुष्यत्वे । नावीनि पंच चाष्ट च
॥ जघन्यतोऽपि स्युर्मुक्ति-र्यन्न मानुष्यमंतरा ॥ ६७ ॥ अनुत्त

असंख्याती तथा अनंतीने पण बुद्धिवानोए जाणी लेवी ।६२।
[illegible] वळी नारकीने देवपणामां अनंती इन्द्रिउं अतीत थयेली हो
[illegible] य छे तेम वर्तमानकाळनी इन्द्रिउं होती नथी अने नविष्य
[illegible] काळसंबंधिनी पूर्वोक्तरीते जाणवी । ६३ । वळी नारकीउने
[illegible] विजयादिकविमानपणामां अतीत थयेली इन्द्रिउं न होय अ
[illegible] ने नविष्यकाळनी पांच अढार अने सोळ होय ॥ ६४ ॥
[illegible] जीवोने सर्व प्र [illegible]
[illegible] मानसा [illegible]
[illegible]
[illegible] तीत थयेली [illegible] इन्द्रिउं थशे
[illegible] तथा ते [illegible] मनुष्यपणामां
[illegible] नथी । ६ [illegible] वळी [illegible] पांच अने आठ इन्द्रिउं थशे
[illegible] जघन्यथी पण [illegible] पांच अने आठ इन्द्रिउं थशे
[illegible] मनुष्यपणा विना तेउना मोक्ष थता नथी
[illegible] ही होय छे [illegible]

रामराणा च । स्वत्वे सत्यष्ट पच च ॥ यदि स्युर्भूतभावीनि
तावत्येव तदा खलु ॥ ६८ ॥ विजयादिविमानेषु । क्रितस
ह्यनतरे ॥ नवे विमुक्तिमाप्नोति । ततो युक्त यथोदित ॥
अन्यजातित्वे त्वनता-न्यतीतान्यथ सति न ॥ नावीनि
ग्यान्येवैषा । नृत्वसैमानिकत्वयो ॥ ७० ॥ तथोक्त प्रज्ञा
नावृत्तौ—

इह विजयादिषु चतुर्पु गतो जीवो नियमात्तत उद्धृ
न जातुचिदपि नैरयिकादिषु पचेन्द्रितिर्यक्पर्यवसानेषु त
व्यतरेषु ज्योतिष्केषु च मध्ये समागमिष्यति, मनुष्येषु सौ

॥ ६७ ॥ वळी अनुत्तरविमानना देवोने पोतापणामा वर्तम
नकाळनी आठ अने पाच इन्द्रिउं होय छे, अने जूतकाळ
नी तथा जविष्यकाळनी जो होय, तो पण तेटलीज होय ।
॥ ६८ ॥ केमके विजयादिक विमानमा वे वार उत्पन्न थयेलो
प्राणी अनतर जवमाज मोक्ष पामे छे, माटे उपर कहेलु यु
क्तिवालु छे ॥ ६९ ॥ वळी ते अनुत्तरविमानना देवोने अन्य
जातिपणामा अनती इन्द्रिउं अतीत थयेली होय छे, अन
वर्तमानकाळनी होती नथी तथा मनुष्यपणामा अने वैमा
निकपणामा जविष्यकाळनी सख्याती इद्रिउं थवानी होय छे
॥ ७० ॥ तेमाटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छे के—

अहीं विजयादिक चार अनुत्तरविमानोमा रहेलो जीव
निश्चये करीने त्याथी निकळ्योथको कोइ पण वखते नारकी
यादिकोमा अने पचेन्द्रितिर्यंचोमुधिमा, तेम व्यतर अने ज्यो
तिषिउंमा यावशे नहि, परतु मनुष्योमा अथवा सौधर्मादि

र्मादिषु वा गमिष्यतीति ॥

सर्वार्थसिद्धदेवत्वे । सर्वार्थसिद्धनाकिना ॥ न स्युर्भूतभ-
विष्यति । संति पचाष्ट च स्फुट ॥ ३१ ॥ तेषामन्यगतित्वे चा
—तीतानि स्युरनतश ॥ नैव सति भविष्यति । नृगतावष्ट पच
च ॥ ३२ ॥ सज्ञिपचेंद्रियाणा यत् । स्मृत्यादिज्ञानसाधन ॥
मनो नोइन्द्रिय तच्च । द्विविध द्रव्यभावत ॥ ३३ ॥ तत्र च—
मन पर्याप्त्यभिधान—नामकर्मोदयाद्ध ॥ मनोयोग्यवर्गणा-
ना—मादाय दलिकान्यल ॥ ३४ ॥ मनस्त्वेनापादितानि ।
जतुना द्रव्यमानस ॥ जिनैरूचे तथा चाह । नद्यध्ययनचूर्णि
कृत् ॥ ३५ ॥ मणपज्जत्तिनामकर्मोदयतो जोगो मणो दवे घे-

देवलोकोमा ग्यावशे ॥

सर्वार्थसिद्धना देवोने सर्वार्थसिद्धदेवपणामा भूतकाळनी अ
ने भविष्यकाळनी इन्द्रिउं होती नथी, परतु वर्तमानकाळनी
पाच अने आठ प्रगटरीते होय छे ॥ ३१ ॥ वळी तेउने अ-
न्यगतिपणामा अनती इन्द्रिउं अतीत थएली होय छे, अने
वर्तमान काळनी होती नथी, तथा भविष्यकाळनी मनुष्यग-
तिमा आठ अने पाच थशे ॥ ३२ ॥ सज्ञी पचेन्द्रिउने स्मृ-
तिआदिक ज्ञानना साधनरूप एवु जे मन, ते नोइन्द्रिय क-
हेवाय छे, अने ते बे प्रकारनु छे, द्रव्यथी अने भावथी ।३३।
वळी त्या—मनपर्याप्ति नामना नामकर्मना उदयथी मनने यो-
ग्य एवी वर्गणाउंना दलीयाउंने लेइने ॥ ३४ ॥ मनपणाये क-
रीने प्राणिए जे परिणमावेला होय, तेने जिनेश्वरोए द्रव्य-
मन कहेलु छे, वळी ते माटे नद्यध्ययनना चूर्णिकार कहे छे

तुं मणत्तेण परिणामिया दव्वा दव्व मणो जन्नइ इति मनोड व्यावलवेन । मन परिणनिस्तु या ॥ अ र्थार्त . .. - थोक्त पूर्वसूरिभि ॥ ७६ ॥ जीवो पुण मणपरिणामकिरिया वतो जावमणो, किं जणिय होइ? मणद्व्वालवणो जीवस्स मणणवावारो जावमणो भन्नइ, इति नध्ययनचूर्णौ ॥ अ एव च—द्रव्यचित्त विना भाव–चित्त न स्यादसञ्ज्ञिवत् ॥ वि नापि जावचित्त तु । ड्रव्यतो जिनवद्भवेत् ॥ ७७ ॥ जावमनो विनापि च ड्रव्यमनो जवति, यथा भवस्थकेवलिन इति प्र ज्ञापनावृत्तौ ॥ स्तोका मनस्विनोऽसख्य-गुणा श्रोत्रान्विता

के ॥ ७५ ॥ ॥ मनपर्याप्ति नामकर्मना उदयथी मनने योग्य ड्रव्यो लेइने, मनपणाये करीने परिणमावेला जे द्रव्यो, ते ड्रव्यमन कहेवाय छे ॥ मनड्रव्यना अवलवने करीने, प्रा णीना मननी जे परिणति, ते जावमन कहेवाय, तेमाटे पूर्वा चार्योए कह्यु छे के, ॥ ७६ ॥ जीवनो क्रियावाळो जे मनपरि णाम ते जावमन कहेवाय, तेनो जावार्थ शु? तो के मनद्र व्यना अवलवनवाळो जीवनो जे मननव्यापार ते जावमन कहेवाय, एम नद्यध्ययननी चूर्णिमा कहेल छे ॥ वळी आ थीकरीनेज—असञ्ज्ञीनीपेठे ड्रव्यचित्तविना जावचित्त न हो य, अने जिननीपेठे जावचित्त विना ड्रव्यचित्त तो होय ॥ ॥ ७७ ॥ तेमाटे कह्यु छे के—जावमनविना पण ड्रव्यमन था य जेम जवस्थ केवलीने, एवीरीते पन्नवणानी वृत्तिमा कहेल छे मनवाळाओ सर्वथी थोमा छे, तेथी असख्यगणा कर्णोवा ळा छे, अने तेथी चक्षुवाळा, नाशिकावाळा, अने जिह्वावा

स्तत स्तूर्म.णरसङ्गारा । स्यु क्रमेणाधिकाधिका ॥ ७७ ॥ .अनींद्रियाश्च निर्दिष्टा । एभ्योऽनतगुणाधिका ॥ स्पर्शनेंद्रिय-,वतस्तु । तेभ्यो.नतगुणाधिका ॥ ७७ ॥ लोकेंथ— चक्षुश्रोत्र घ्राणरसनत्वङ्मनोवाक्पाणिपादपायूपस्थ लक्षणान्येकादशेंद्रियाणि सुश्रुतादौ उक्तानि, नाममालायामपि 'बुद्धींद्रिय स्पर्शनादि । पाण्यादि तु क्रियेंद्रिय' इत्यभिहित, इ ंद्रियाणि ॥

सङ्गा येषा सति ते स्यु । सङ्गिनोऽन्ये त्वसङ्गिन ॥ सङ्गिनस्ते च पचाक्षा । मन पर्याप्तिशालिन ॥ ७७ ॥ ननु समूर्छिमपचाक्षा–तेऽवेकेंद्रियादिषु ॥ आहाराद्या सति सज्ञा–स्ततस्ते कि न स ि न ॥ ८० ॥ अत्रोच्यते— उदरूपा दशास्ये

ळा अनुक्रमे अधिकअधिक होय छे ॥ ७७ ॥ वळी तेथी पण अनतगणा अधिका अनि ंद्रिं मिडो) कहेला छे अने ते थी अनतगणा अधिका स्पर्शेंद्रियवाळा छे ॥ ७७ ॥ वळी लो ो ो— आ य कान नासिका ि ह्वा त्वचा मन व चन हाथ पग गुदा तथा लिग एवी रीतनी अग्यार इद्रिओ सुश्रुतादिकमा क े छ नाममाळामा पण कहेल छ क स्प र्शादिक बु ि द्रिओ अ ने हाथ आदि क क्रियाइंद्रिओ छ ए वीरीते इद्रिओनु स्वरूप जाणवु ॥

जेओने सज्ञाओ होय तेओ स ि ओ कहेवाय अने बाकी ना बीजाओ असि ि कहेवाय वळी स ि ओ ते कहेवाय क जेओ मनपर्या ि वाळा पचे ि होय ॥ ७७ ॥ वळी शका कर छ के तमे इत्यादिकथी समूर्छिमपचेंद्रिया जीवोने आहारआदिक सज्ञाओ ना छ तो पछी तेओ स ि केम न होय ?

ता-स्तीव्रमोहोदयेन च ॥ अशोभना अव्यक्ताश्च । तन्नाि
सज्ञिता मता ॥ ७१ ॥ निद्राव्या ोसुमान् कडू-यनादि
ते यथा ॥ मोहाच्छादितचैतन्या-स्तथाहारायमी अपि ७
ततश्च—सज्ञासवधमात्रेण । न सज्ञित्वमुरीकृत ॥ न ह्येकेन
निष्केण । धनवानुच्यते जनैः ॥ ७३ ॥ अताहग्रूपयुक्तो
रूपवान्नाभिधीयते ॥ धनी किंतु बहुद्रव्यै । रूपवान् रम्य
त ॥ ७४ ॥ महत्या व्यक्तया कर्म-क्षयोपशमजातया ॥ स
या शस्तयैवाणी । लभते सज्ञिता तथा ॥ ७५ ॥ इदम
विशेषावश्यके ॥ ततश्च—येषामाहारादिसज्ञा । व्यक्तचैत

॥ ७० ॥ तेमाटे अहीं कहे छे के—जेनरूप एवी आ दश
झाओ, तेओने तीव्र मोहना उदये करीने अशोभन अने अव्य
क्त छे, माटे तेथी तेओने सज्ञी मानेला नथी ॥ ७१ ॥ ज
निद्रामा पडेलो माणस खरजआदिक करे छे, तेम मोहे क
रीने आच्छादित चैतन्यशक्तिवाळा एवा ते प्राणिओ पण आ
हारादिक करे छे ॥ ७२ ॥ अने तेथी फक्त सज्ञाना सबधमा
त्रे करीने सज्ञीपणु स्वीकारेलु नथी. केमके फक्त एकज स
नामोहोरवडे माणस कइ धनवान कहेवातो नथी ॥ ७३ ॥
रूपी माणस पण उत्तमरूपविना रूपवाळो कहेवातो नथी
परतु घणा द्रव्योवडे द्रव्यवान तथा उत्तमरूपथी रूपवान क
हेवाय छे ॥ ७४ ॥ मोटी, व्यक्त तथा कर्मोना क्षयोपशमथी
थयेली एवी उत्तम सज्ञावडे करीनेज प्राणी सज्ञीपणु पामे छ
॥ ७५ ॥ आ अर्थ विशेषावश्यकमा कह्यो छे अने तेथी—ज
प्राणीओने प्रगटचैतन्यलक्षणवाळी अने कर्मोना क्षयोपशमथी

क्षणा ॥ कर्मक्षयोपशमजा । स्त्रिनरतेऽपरेऽन्यथा ॥ ७६ ॥
र्घक.लिस्यादिका वा । संज्ञा येषा वदति ते ॥ संज्ञिन स्यु-
याधोग-मस्त्रिनस्तदुज्झिता ॥ ७७ ॥ इति संज्ञितादि ॥ वे-
त्रिधा स्यात्पुवेद । स्त्रीवेदश्च तथापर ॥ क्लीववेदश्च तेषा
पु-लक्षणानि यथाक्रम ॥ ७८ ॥ पुसा यतो योषिदिछा । स
वेदेऽभिधीयते ॥ पुरुषेछा यत स्त्रीणा । स स्त्रीवेद इति स्मृ-
॥ ७९ ॥ यतो द्वयाभिलाष स्यात् । क्लीववेद स उच्यते
तृणफुकमकड्ग–ज्वलनोपमिता इमे ॥ ८० ॥ पुरुषादिलक्ष-
ानि चैव प्रज्ञापनावृत्तौ स्थानागवृत्तौ च—योनि डुत्वमस्त्ये-
। मु धरा क्लीवता स्त ो ॥ पुस्कामितेति लिंगानि । सत

रचेली आहारआदिक सज्ञाउं होय छे, ते सज्ञी कहेवाय छे,
अने वाकीनाउं असज्ञी छे ॥ ७६ ॥ अथवा जेउंने दीर्घका-
आदिक सज्ञाउं छे, तेउं यथायोग्यरीते सज्ञी कहेवाय
, अने तेविनाना बीजाउं असज्ञी छे ॥ ७७ ॥ एवीरीते सं-
ाउंनु स्वरूप जाणवु ॥ वेद त्रण प्रकारनो छे, पुरुषवेद, स्त्री-
द अने नपुसकवेद, ते त्रणेना लक्षणो अनुक्रमे नीचेप्रमाणे
॥ ७८ ॥ जेथी पुरुषोने स्त्रीनी इछा थाय, ते पुरुषवेद क
हेवाय, अने जेथी स्त्रीउंने पुरुषनी इछा थाय, तेने स्त्रीवेद
ह्यो छे ॥ ७९ ॥ वळी जेथी स्त्री अने पुरुष एम बन्नेनी इ-
ा थाय, ते नपुसकवेद कहेवाय छे, अने ए त्रणे वेदो अनु-
क्रमे तृणाग्नि, गोमयाग्नि अने नगरदाहाग्निसरखा छे ॥ ८० ॥
.ी पन्नवणानी टीका अने स्थानागनी टीका पुरुषादि क
ा लक्षणो नीचेप्रमाणे कह्या छे — यो , कोमळपणु, अस्ति-

त्रीत्वे प्रचक्षते ॥ ९१ ॥ मेहन खरता दार्ढ्यं । शौंडीर्यं श्म
श्रुधृष्टता ॥ स्त्रीकामितेति लिंगानि । सप्त पुंस्त्वे प्रचक्षते ॥
॥ ९२ ॥ स्तनादि श्मश्रुकेशादि–भावाभावसमन्वित ॥ नपुंस
कं बुधा प्राहु–र्मोहानलसुदीपित ॥ ९३ ॥ अभिलापात्मक दे
हा–कारात्मकमथापर ॥ नेपथ्यात्मकमेकेक–मिति लिंग त्रिध
विदु ॥ ९४ ॥ पुमांसोऽल्पा स्त्रिय सख्य–गुणा क्रमादनंत
का ॥ अवेदा क्लीववेदाश्च । सवेदा अधिकास्तत । ९५।
(पुस्त्वसञ्झित्वयो काय–स्थितिरांतर्मुहूर्त्तिकी ॥ लघ्वी गुर्वी
वाब्धिशत–पृथक्त्व विचनाधिक ॥ १ ॥ स्त्री वकादिति प्र

रता, मुग्धपणु, कायरपणु, स्तनो अने पुरुषने भोगववानी इ
च्छा, ए सात चिह्नो स्त्रीपणाना छे ॥ ९१ ॥ पुरुषचिह्न, कठो
रपणु, दृढता, पराक्रम, दाढीमूछ, धुचाइ तथा स्त्रीने भो
गववानी इच्छा, ए सात चिह्नो पुरुषपणाना छे ॥ ९२ ॥ स्तन
आदिक तथा दाढीमूछना केशआदिकना भावअभाववाळा
तथा मोहाग्निवडे प्रदीप्त थयेला एवा वेदने विद्वानोए नपु
सकवेद कह्यो छे ॥ ९३ ॥ वळी ते दरेक लिंगोने अभिलाप
रूप, शरीरना आकाररूप अने फक्त वेशरूप, एम त्रण प्र
कारना कहेला छे ॥ ९४ ॥ सर्वथी थोडा पुरुषो छे तेथी सं
ख्यातगणी स्त्रीओ छे, अने तेथी अनुक्रमे अनंत अनंतगणा अ
वेदीओ (सिद्धो) अने नपुंसको छे अने तेथी अधिक सवे
दीओ छे ॥ ९५ ॥ (पुरुषपणानी अने सञ्झीपणानी जघन्य
कायस्थिति अंतर्मुहूर्तनी छे, अने उत्कृष्टी बसोथी माडीने
कंइक वधारे नवसो सागरोपमनी छे ॥ १ ॥ स्त्रीपणानी जघ

ा-दनाद्या समयो लघु ॥ उत्कादयस्या गरीयस्या-मादेशा
व दर्शिता ॥ २ ॥ चतुर्दशाष्टादश वा । शत वाथ दशोत्तर
पूर्ण शत वा पल्यानि । पल्यानां वा पृथक्त्वक ॥ ३ ॥ पूर्व
ोटिपृथक्त्वाद्या । पंचाप्येते विकल्पका ॥ पंचसंग्रहवृत्त्यादे-
येतेषां च विस्तृति ॥ ४ ॥ आद्ये द्वितीये स्वर्गे द्वि । पूर्व-
ोट्यायुष क्रिया ॥ स्वर्तर्त्वन्यदेवीत्वे । नोरपत्त्येषां च जा
ना ॥ ५ ॥) इति वेद ॥

िनोक्तादविपर्यस्ता । सम्यग्दृष्टिर्निगद्यते ॥ सम्यक्त्वशा
ंना सा स्या-द्ध्येव जायतेंगिना ॥ ए६ ॥ चतुर्गतिकससारे।

य काद ि ति पन्नवणामा एक समयनी कही छे, अने तेनी
त्कृष्टी कायस्थितिमाटे नीचे प्रमाणे पांच आदेशो कह्या छे
॥ २ ॥ चौद पल्योपम, अथवा अढार पल्योपम, अथवा
क ो दश पल्योपम, अथवा ो पल्योपम, अथवा पृथक्त्व
ल्योपम ॥ ३ ॥ वळी पूर्वक्रोडपृथक्त्वआदिक ए पांचे विक-
पोने तथा तेउना विस्तारने पंचसंग्रहनी वृत्तिथी दिकथी जा
ी लेवो ॥ ४ ॥ पहेला अने बीजा स्वर्गमा बे क्रोडपूर्वना
ायुवाळी स्त्रीनी, भर्तारसहित अन्यदेवीपणाये करीने उ
ंजिवडे ते विकल्पोनी भावना जाणवी. ॥ ५ ॥) एवीरीते
दोनु स्वरूप जाणवु ॥

जिनेश्वरप्रभुना वचनथी जे विपरीतरीते न भाखवु, तेनु
ाम सम्यग ि कहेवाय छे, अने ते समकीतीउने होय छे
या ते समकीत प्राणीउने नीचेप्रमाणे थाय छे ॥ ए६ ॥ चा
ार गतिवाळा संसारनी अदर जारीकर्मोना विपाकवडे दरा

पर्यटंति शरीरिण ॥ नशीकृता विपाकेन । गुरुस्थितिक ॥ ९७ ॥ अथैतेषु कश्चिज्जी । कर्माणि नि [illegible]न्यपि ॥ ३ यथाप्रवृत्ताख्य—करणेन स्वभावत ॥ ९८ ॥ पल्यासंख्यभा प—कोट्यब्धिस्थितिकानि वै ॥ परिणामविशे[illegible]त्र । कर प्राणिना मत ॥ ९९ ॥ तत्त्रिधा तत्र चाद्य स्या—यथाप्र नामक ॥ अपूर्वकरण नामा—निवृत्तिकरण तथा ॥ ६०० ॥ प्यमाणमथिदेशा— वधि प्रथममीरित ॥ द्वितीय नियमा सिन् । त्रिते मयो तृतीयक ॥ १ ॥ सीख्यमू ने भव्या करणानि यथोचित ॥ सजदस्येकमेनाय — मजव्याना तु र घेत् ॥ २ ॥ आयेन करणेनागी । कु[illegible]ते [illegible]मेखा[illegible] ॥ [illegible]

करायेला प्राणीओ जन्म्या करे छे, ॥ ९७ ॥ तेओमानो क[illegible] प्राणी स्वभावथी यथाप्रवृत्त नामना करणे करीने, सर्व कर्मो (आयुविना) ॥९७॥ पल्योपमना असंख्यातमा भागेकरीने [illegible] गा एक क्रोड (कोडाकोडी) सागरोपमनी स्थितिवाळा क[illegible] अने तेमां प्राणिओनो जे परिणामविशेष, तेने करण मान[illegible] छे. ॥ ९९ ॥ ते करण त्रण प्रकारनां छे पहेलुं यथाप्रवृत्त न[illegible] मनुं, बीजुं अपूर्वकरण नामनुं अने त्रीजुं अनिवृत्तिकरण ना[illegible] मनुं जाणवुं. ॥ ६०० ॥ तेमां पहेलुं ग्रंथीदेशसुधिनु कहेल[illegible] [illegible] बीजे [illegible] रानु सरूप आगळ कहेवाना आवशे बीजुं [illegible] (सिद्धो [illegible] बता थाय छे. अने त्रीजुं [illegible]धि छेदायाबाद [illegible] [illegible] छे ॥ ९५ आ प्रमाणे करणो भव्योने यथोचितरीते [illegible] [illegible]यस्थिति अतहुवे तो पहेलुंज करण ल[illegible] वे छे ॥ २ ॥ [illegible] [illegible]क वधारे नगहो [illegible] प्राणी भान्तनो पाडो. तथा पर्वतनी [illegible]

च्चगिरिसरिद् । दृषदादिनिदर्शने ॥ ३ ॥ यथा धान्य भूरि
भूरि । कश्चिद् गृह्णाति पल्यत ॥ क्षिपत्यत्राल्पमल्प च । का-
न कियताप्यथ ॥ ४ ॥ धान्यपल्य सोऽल्पधान्य—शेष ए-
ात्रतिष्ठते ॥ गव वहूनि कर्माणि । जरयन्नसुमानपि ॥ ५ ॥
ाप्नश्चाल्पाल्पानि तानि । कालेन कियतापि हि ॥ स्यादल्प
कर्मा नाभोगा—रमकायकरणेन स ॥ ६ ॥ यथानुवृत्तकरण ।
न्वना भोगरूपक ॥ जनत्यना भोगतश्च । कथ कर्मदाद [illegible]ना
। ७ ॥ अत्रोच्यते —यथा मिथो घर्षणेन । ग्रावाणो [illegible]दीग
ता ॥ स्युश्चित्राकृतयो ज्ञान-शून्या अपि सभावत ॥ ८ ॥
तथा यथाप्रवृत्तात्स्यु—रप्यनाभोगलक्षणात् ॥ लघुस्थितिकक

दीना पापाणआदिकना दृष्टातोवडे कर्मोनी लघुता करे छे ॥
॥ ३ ॥ जेम कोइक माणस पालामाथी (धान्यना ढगलामा
थी) घणु घणु धान्य ग्रहण करे छे, अने थोडु थोडु तेनी
अदर नाखे छे, अने तेथी केटलेक काळे ॥ ४ ॥ ते धान्यनो
पालो फक्त अल्पधान्यवाळोज रहे छे, तेवीरीते प्राणी पण
घणा कर्मोने जीर्णकरतोथको, ॥ ५ ॥ अने अल्पकर्मोने याप
तो थको केटलेक काळे, अनाभोगरूप पेहेला करणेकरीने
अल्पकर्मोवाळो थाय छे, ॥ ६ ॥ अहीं शका करे छे के, यथा-
प्रवृत्त करण तो ज्यारे अनाभोगरूप छे, त्यारे अना[illegible] थी
प्राणीओना कर्मोनो क्षय शीरीते थाय? ॥ ७ ॥ तेमाटे अहीं
कहे छे के—जेम पर्वतनी नदीना रहेला [illegible]ना पापा
णो पण परस्पर घसावाथी नानाप्रकारनी आकृतिवाळा थाय
छे, ॥ ८ ॥ तेम अनाभोगलक्षणवाळा यथाप्रवृत्तकरणथी पण

पर्यटति शरीरिण ॥ वशीकृता विपाकेन । गुरुस्थितिककर्मणा ॥ एउ ॥ अथैतेषुं कश्चिदगी । कर्माणि नि[illegible]क्षान्यपि ॥ कुर्वा यथाप्रवृत्ताख्य—करणेन स्वनावत ॥ एठ ॥ पल्यासंख्यलवोने क—कोव्यब्धिस्थितिकानि वै ॥ परिणामविशे[illegible]ोत्र । करण प्राणिना मत ॥ एए ॥ तत्त्रिधा तत्र चाथ स्या—यथाप्रवृत्त नामक ॥ अपूर्वकरण नामा—निवृत्तिकरण तथा ॥ ६०० ॥ व क्ष्यमाणग्रथिदेशा— वधि प्रथममीरित ॥ द्वितीय वियमानेस्मिन् । निन्ने ग्रंथौ तृतीयक ॥ १ ॥ लीख्पयमू ने भव्याना । करणानि यथोचित ॥ सजदंस्येकमेवाय— मजव्याना तु सभवेत् ॥ २ ॥ आयेन करणेनागी । क[illegible]ोते कर्मलाघव ॥ धान्य

करायेला प्राणीठं जम्या करे ठे, ॥ एउ ॥ तेठमानो कोइक प्राणी स्वजावथी यथाप्रवृत्त नामना करणे करीने, सर्व कर्मोने (आयुविना) ॥एठ॥ पल्योपमना असख्यातमा नागेकरीने ठंग एक कोम (कोमाकोमी) सागरोपमनी स्थितिवाळा करे, अने तेमा प्राणिठनो जे परिणामविशेष, तेने करण मानेलु ठे ॥ एए ॥ ते करण त्रण प्रकारना ठे. पहेलु यथाप्रवृत्त नामनु, वीजु अपूर्वकरण नामनु अने त्रीजु अनिवृत्तिकरण नामनु जाणवु ॥ ६०० ॥ तेमा पहेलु ग्रथीदेशसुधिनु कहेल ठे के, जे ग्रथिनु स्वरूप आगळ कहेवामा आवशे वीजु ग्रथि नेदता थाय ठे, अने त्रीजु ग्रथि नेदायावाद थाय ठे ॥ १ ॥ आ त्रणे करणो नव्योने यथोचितरीते सजवे ठे, अने अनव्योने तो पहेलुज करण सजवे ठे ॥ २ ॥ तेमा पहेला करणे करीने प्राणी धान्यनो पालो, तथा पर्वतनी न

पल्यगिरिसरिद् । दृषदादिनिदर्शने ॥ ३ ॥ यथा धान्य भूरि
भूरि । कश्चिद् गृह्णाति पल्यत ॥ क्षिपत्यत्राल्पमल्प च । का-
लेन कियताप्यथ ॥ ४ ॥ धान्यपल्य सोऽल्पधान्य—शेष ए-
वावतिष्ठते ॥ एव बहूनि कर्माणि । जरयन्नसुमानपि ॥ ५ ॥
बध्नंश्चाल्पाल्पानि तानि । कालेन कियतापि हि ॥ स्यादल्प-
कर्मानाभोगा—त्मकायकरणेन स ॥ ६ ॥ यथाप्रवृत्तकरण ।
नन्वनाभोगरूपक ॥ भवत्यनाभोगतश्च । कथ कर्मक्षयो ङ्गिना
॥ ७ ॥ अत्रोच्यते —यथा मिथो घर्षणेन । ग्रावाणोऽद्रिनदीग-
ता ॥ स्युश्चित्राकृतयो ज्ञान-शून्या अपि स्वभावत ॥ ८ ॥
तथा यथाप्रवृत्तात्स्यु—रप्यनाभोगलक्षणात् ॥ लघुस्थितिकक

दीना पाषाणआदिकना दृष्टातोवडे कर्मोनी लघुता करे छे ॥
॥ ३ ॥ जेम कोइक माणस पालामाथी (धान्यना ढगलासा-
थी) घणु घणु धान्य ग्रहण करे छे, अने थोडु थोडु तेनी
अदर नाखे छे, अने तेथी केटलेक काळे ॥ ४ ॥ ते धान्यनो
पालो फक्त अल्पधान्यवाळोज रहे छे, तेवीरीते प्राणी पण
घणा कर्मोने जीर्ण करतोथको, ॥ ५ ॥ अने अल्पकर्मोने बाध
तो थको केटलेक काळे, अनाभोगरूप पहेला करणेकरीने
अल्पकर्मोवाळो थाय छे, ॥ ६ ॥ अहीं शका करे छे के, यथा-
प्रवृत्त करण तो ज्यारे अनाभोगरूप छे, त्यारे अनाभोगथी
प्राणीओना कर्मोनो क्षय शीरीते थाय? ॥ ७ ॥ तेमाटे अहीं
कहे छे के—जेम पर्वतनी नदीमा रहेला ज्ञानविनाना पाषा
णो पण परस्पर घसावाथी नानाप्रकारनी आकृतिवाळा थाय
छे, ॥ ८ ॥ तेम अनाभोगलक्षणवाळा यथाप्रवृत्तकरणथी पण

र्माणो । जतवोऽलातरेऽथ च ॥ ए ॥ रागद्वेषपरिणाम-
स्ति ग्रथिरुत्कट ॥ डुर्नेदो दृढकाष्टादि-न
॥ १० ॥ मिथ्यात्व नोकषायाश्च । कषायाश्चेति कीर्त्तित ॥
नैश्चतुर्दशविधो-ऽन्यतरग्रन्थिरागमे ॥ प्रागुक्तरूपस्थि
कर्माण केऽपि देहिन ॥ यथाप्रवृत्तकरणाद् । ग्रथेरन्यर्ण
ति ॥ ११ ॥ एतावच्च प्राप्तपूर्वा । अनव्या अप्यनतः
त्वीशते ग्रथिमेन—मेते नेत्तु कदापि हि ॥ १२ ॥ श्रु
यिकस्य स्या-ल्लाज केषाचिदत्र च ॥ शेषाणा सामा
लाजस्त्वेषा न सन्नवेत् ॥ १३ ॥ तथोक्त—तित्थकरा
दहुणन्नेण वा विकज्जेण ॥ सुयसामाइय लानो । हो

प्राणीर्ड लघुकर्मी थाय ठे, ते पञी वच्चे ॥ ए ॥ रागद्वे
रिणामरूप निबिम ग्रथि ठे, के, जे ग्रथि डु खे करीने
तेवी, तथा मजबूत काष्टादिकनी गाठनी पेठे अतिशय
णी ठे ॥ १० ॥ मिथ्यात्व, नव नोकषायो तथा चार क
एवीरीतनी चौदप्रकारनी अन्यतरग्रथि जिनेश्वरप्रभुर्डए
गममा कही ठे ॥ पूर्वे कहेली स्थितिना कर्मवाळा ए
टलाक प्राणीर्ड यथाप्रवृत्तकरणथी ग्रथिनी समीप आवे
॥ ११ ॥ वळी तेटलेसुधि अन्नविर्ड पण अनतीवार आवे
के ठे, परतु तेर्ड कदापि पण ते ग्रथिने नेदीशकता नथी
॥ १२ ॥ वळी केटलाकोने अहीं श्रुतसामायिकनो लाभ
य ठे, परतु तेर्डने वाकीनी सामायिकोनो लाज सभवतो
थी ॥ १३ ॥ तेमाटे कह्यु ठे के—तीर्थंकरादिकनी यती प
पूजा जोइने, अथवा तेवा वीजा कार्यवडे, ग्रथिसुधिआव

स्त गविमि ॥ १४ ॥ अर्हदादिविभूतिमतिशयवतीं दृष्ट्वा धर्माद्देवंविध सत्कारो देवत्वराज्यादयो वा प्राप्यते इत्येवमुत्पन्नबुद्धेरजव्यस्यापि ग्रंथिस्थान प्राप्तस्य तद्विभूतिनिमित्तमिति शेष' देवत्वनरेन्द्रत्वसौजाग्यवलादिलक्षणेनान्येन वा प्रयोजनेन सर्वथा निर्वाणश्रद्धानरहितस्याभव्यस्यापि कष्टानुष्ठान किंचिदंगीकुर्वतोऽज्ञानरूपस्य श्रुतसामायिकमात्रस्य लाजो जवेत्, तस्याप्येकादशागपाठानुज्ञानादिति विशेषावश्यकसूत्रवृत्तौ ॥ जव्या अपि वलतेऽत्रा–गत्य रागादिजिर्जिता ॥ केचित्कर्माणि बध्नन्ति । प्राग्वद्दीर्घस्थितीनि ते ॥ १५ ॥ केचित्तत्रैव ति-

---

अजव्यने श्रुतसामायिकनो लाज थाय ठे ॥ १४ ॥ अर्थात् — अरिहृतप्रजु आदिकनी अतिशयोवाळी झद्धिने जोइने, धर्मथी आवीरीतनो सत्कार, अथवा देवपणु अथवा राज्यआदिक मळे ठे, एवीरीतनी उत्पन्न थइ ठे बुद्धि जेने एवा तथा तेवी झद्धिमाटे ग्रंथिस्थानसुधि आवेला एवा अजव्यने पण देवपणु, राजापणु, सौजाग्य, या बल आदिकलक्षणवाळा अथवा बीजा प्रयोजने करीने, सर्वथा प्रकारे मोक्षश्रद्धाविनाना एवा पण अजव्यने, कइक कष्टक्रिया करतायका, मात्र अज्ञानरूपी श्रुतसामायिकनो लाज थाय ठे, केमके तेवा अजवीने पण अग्यार अगोना पाठनी अनुज्ञा आपेली ठे, एवीरीते विशेषावश्यकसूत्रनी वृत्तिमा कह्यु ठे वळी रागआदिकथी जीताएला एवा जव्यो पण अहींसुधि आवीने पाठा पडे ठे, अने केटलाको पूर्वनीपेठे दीर्घस्थितिवाळा कर्मो बांधे ठे ॥ १५ ॥ वळी केटलाको ते परिणामवाळा थ-

ष्टति । तत्परीणामशालिन ॥ न स्थिती कर्मणामेते।
त्यल्पयति वा ॥ १६ ॥ चतुर्गतिनवा जव्य । स
खा. ॥ अपार्धपुजलपरा-वर्त्तांतर्जाविमुक्तय ॥ १७ ॥
धारपर्शुकल्पा-ऽपूर्वा य ... न्नि ॥ आदि कृत्य पर
न्थि ... ते पि।
यियासव ॥ ... र्ज क
तत्र द्रुत द्रुत यातो । ददृशुस्तस्करद्व ॥ तद्दृष्ट्वा
पश्चा-देको जीत पलायित ॥ २० ॥ गृहीतश्चापरस्ता
मन्यस्त्ववगणय्य तौ ॥ जयस्थानमतिक्रम्य ।, पुर प्राप
मी ॥ २१ ॥ दृष्टातोपनयश्चात्र । जना जीवा भवोऽटवी

याग्रका-त्याज रहे छे, अने तेउ कर्मोनी स्थितिउने व
-पण नथी, अने घट...ना पण नथी ॥ १६ ॥ वळी च
तिमा रहेला जव्य; काष्टा अने पर्याप्तसन्निपचेंद्रिउ, त
र्धपुजलपरावर्तननी ...यत्व, रवानो छे मोक्ष जेमनो ॥ १७
वा केटलाको तीक्ष्ण...रनी, रवाळा कुहाडासरखा एवा अपू
र्वे करीने पोतानु प्रवल वीर्य फोरवीने, ग्रंथिने जेदी ता
॥ १८ ॥ जेम कोइ ... नगरीप्रते जवानी इच्छावाळा
उ ... छे ... र एवा स्थान
या ॥ १९ ... ए, ते चोरोने
या, अने तेउने जोइने तेमानो एक पुरुष, तो मरीने त
नाशी गयो ॥ २० ॥ अने बीजा पुरुषने ते चोरोए प
लीधो, तथा त्रीजो पराक्रमी पुरुष ते बन्ने चोरोने जीतीने
या ते जयवाळा स्थानकने उळंगीने नगरमा गयो ॥ २

ा कर्मस्थितिर्ग्रंथि–देशस्त्विह जयास्पद ॥ २२ ॥ रागद्वेषौ
स्करौ द्वौ । तद्भीतो वलितस्तु स ॥ ग्रंथि प्राप्यापि दुर्जावा
ा ज्येष्टस्थितिबधक ॥ २३ ॥ चौररुद्धस्तु स ज्ञेय–स्तादृग्रा-
दिवाधित ॥ ग्रंथि भिनत्ति यो नैव । न चापि वलते तत
२४ ॥ स स्वभीष्टपुर प्राप्तो । योऽपूर्वकरणाद् द्रुत ॥ राग-
षावपाकृत्य । सम्यग्दर्शनमाप्तवान् ॥ २५ ॥ सम्यक्त्वमौप-
मिक । ग्रंथि भित्वाश्नुतेऽसुमान् ॥ महानद भट इव । जि-
दुर्जयशात्रव ॥ २६ ॥ तत्रैव—

अथानिवृत्तिकरणेना–तिस्वच्छाशयात्मना ॥ करोत्यतरकर

वे ते दृष्टातनो उपनय नीचेप्रमाणे जाणवो अही ते त्रण
स्पोसरखा जीवो छे, अटवीसरखो ससार छे, कर्मस्थितिस-
लो मार्ग छे, तथा भयना स्थानकरूप ग्रंथिदेश छे ॥ २२ ॥
ग अने द्वेषरूप बे चोरो छे, तथा ग्रंथिदेशसुधि आवीने प
दुर्जवी होवाथी जे उत्कृष्टी स्थितिना बधवाळो हतो, ते
ाथी करीने पाछो वळ्यो हतो, ॥ २३ ॥ अने जेने ते चोरोए
की राख्यो, तेने तेवीरीतना रागआदिकथी बाधित थयेलो
ाणवो, के जे ग्रंथिने भेदी पण शकतो नथी, अने त्याथी
ाछो पण वळी शकतो नथी ॥ २४ ॥ अने जे अपूर्वकरणथी
रत रागद्वेषने दूर करीने सम्यग्दर्शन पाम्यो छे, ते पोता-
ा इच्छित नगरप्रते पहोंच्यो छे ॥ २५ ॥ जेम दुर्जय शत्रुने
रीतीने सुभट महा आनद पामे छे, तेम ग्रंथिने भेदीने प्राणी
ौपशमिक सम्यक्त्व पामे छे ॥ २६ ॥ ते आवीरीते—

अति निर्मल आशयरूप एवा अनिवृत्तिकरणे करीने अ-

ण-मतर्मुहूर्तसमित ॥ २७ ॥ कृते च तस्मिन्मिथ्यात्व-मोह स्थितिर्द्विधा जवेत् ॥ तत्राद्यान्तरकरणा दधस्तन्यपरोर्ध्वगा ॥ २८ ॥ तत्राद्यायां स्थितौ मिथ्या दृक् स तद्दलवेदनात् ॥ अतीतायामथैतस्यां । ि तावतर्मुहूर्तत ॥ २९ ॥ प्राप्नोत्यंतर करण । तस्याद्यक्षण एव स ॥ सम्यक्त्वमौपशमिक-मपौद्ग लिकमाप्नुयात् ॥ ३० ॥ यथा वनदवो दग्ध-धन प्राप्यातृण स्थल ॥ स्वय विध्यायति तथा । मिथ्यात्वोग्रदवानल ॥ ३१ ॥ अवाप्यांतरकरण । क्षिप्र विध्यायति स्वय ॥ तदौपशमिक ना म । सम्यक्त्व लजतेऽमुमान् ॥ ३२ ॥ अत्रायमौपशमिक-स म्यक्त्वेन सहाप्नुयात् ॥ देशतो विरति सर्व-विरतिं वापि क

तर्मुहूर्तजेटला प्रमाणवालु प्राणी अंतरकरण करे ठे, ॥ २७ ॥ अने ते करते ठते मि मोहनीयकर्मनी स्थिति बे प्रकार नी थाय ठे, तेमा पहे नीचेनी अने बीजी अंतरकरणथी उपर ॥ तेमा पहेली स्थिति मा रहेलो प्राणी , केमके ते मिथ्यात्वना दलियाउने वेदे ते स्थिति ज्यारे अतीत थाय पामे ठे, अने तेना सम्यक्त्व पामे ठे ॥ ३० ॥ ठयावाद तृणवि नाना ठे, तेम मिथ्या त्वरूपी , पामीने तुरत उपशमसम कीत उपशमसमकीत

थन ॥ ३३ ॥ तथोक्तं शतकचूर्णौ—उवसमसम्मद्दिठी अंतर-
करणे ठिउं कोइ देसविरइंपि लभेइ, कोइ पमत्तापमत्तभावंपि,
सासायणो पुण किंपि न लभेइत्ति, इत्यर्थतः कर्मप्रकृतिवृत्ताव-
पि ॥ किंच - बध्नते त्यक्तसम्यक्त्वे-रुत्कृष्टा कर्मणा स्थिति
॥ भिन्नग्रंथिभिरप्युग्रो । नानुभागस्तु तादृश ॥ १ ॥ इद का-
र्मग्रंथिकमत ॥ भवेद्भिन्नग्रंथिकस्य । मिथ्यादृष्टेरपि स्फुट ॥ सै-
द्धांतिकमते ज्येष्ट । स्थितिबन्धो न कर्मणा ॥ २ ॥ अथ प्र-
कृत—इह चोपशमश्रेण्या-मपि दर्शनसप्तके ॥ उपशाते भवे
श्रेणि-पर्यंतावधि देहिना ॥ ३४ ॥ तथा—यथोपधिविशेषेण।

नी साथे देशविरतिने पामे छे अने कोइक तो सर्वविरतिने
पण पामे छे ॥ ३३ ॥ तेमाटे शतकचूर्णिमा कह्यु छे के—उ-
पशमसमकीतदृष्टिवाळो अंतरकरणमा रह्योयको कोइक देश-
विरति पामे छे, अने कोइक प्रमत्तअप्रमत्तभावने पण पामे छे,
परंतु सास्वादनवाळो (त्या रह्योयको) कइ पण पामतो न
थी, एवीरीतनो भावार्थ कर्मप्रकृतिनी वृत्तिमा पण छे ॥ व
ळी—तजेलु छे सम्यक्त्व जेओए तथा करेल छे ग्रंथिभेद जे-
ओए एवा प्राणीओ पण कर्मोनी उत्कृष्टी स्थिति बांधे छे, पण
तेवो उग्र अनुभाग बांधता नथी ॥ १ ॥ आ अभिप्राय कर्म
ग्रंथवाळाओनो छे ॥ अने सैद्धांतिकोनो एवो अभिप्राय छे के
जेणे ग्रंथिभेद करेलो छे एवा मिथ्यादृष्टिने पण प्रगटरीते क
र्मोनो उत्कृष्टो स्थितिबंध पडतो नथी ॥ २ ॥ हवे चालती
हकीकत कहे छे—दर्शनमोहनीयनी साते प्रकृतिओ उपशांत थ-
ये छते, उपशमश्रेणिनेविषे पण छेक श्रेणिना पर्यंतसुधि प्रा

ण-मतर्मुहूर्तसमित ॥ २७ ॥ कृते च तस्मिन्मिथ्यात्व-मोह-
स्थितिर्द्विधा जवेत् ॥ तत्राद्यान्तरकरणा दधस्तन्यपरोर्ध्वगा
॥ २८ ॥ तत्राद्यायां स्थितो मिथ्या दृक् स तद्दलवेदनात् ॥
अतीतायामथैतस्या । ि तावतर्मुहूर्तत ॥ २९ ॥ प्राप्नोत्यतर-
करण । तस्याद्यक्षण एव स ॥ सम्यक्त्वमौपशमिक-मपौ-
लिकमाप्नुयात् ॥ ३० ॥ यथा वनदवो दग्धे-धन प्राप्यातृ
स्थल ॥ स्वय विध्यायति तथा । मिथ्यात्वोग्रदवानल ॥ ३१
अवाप्यातरकरण । क्षिप्र विध्यायति स्वय ॥ तदौपशमिक न
म । सम्यक्त्व लजतेऽमुमान् ॥ ३२ ॥ अत्रायमौपशमिक-स
म्यक्त्वेन सहाप्नुयात् ॥ देशतो विरति सर्व-विरति वापि व

तर्मुहूर्तजेटला प्रमाणवाळु प्राणी अतरकरण करे छे, ॥ २७ ॥
अने ते करते छते मिथ्यात्वमोहनीयकर्मनी स्थिति बे प्रकार
नी थाय छे, तेमा पहेली अतरकरणथी नीचेनी अने बीजी
अतरकरणथी उपरनी जाणवी ॥ २८ ॥ तेमा पहेली स्थिति
मा रहेलो प्राणी मिथ्यादृष्टि होय छे, केमके ते मिथ्यात्वन
दलियाउने वेदे छे, अने पछी अतर्मुहूर्तवाद ते स्थिति ज्यारे
अतीत थाय त्यारे ॥ २९ ॥ ते अतरकरणने पामे छे, अने
तेना पहेलाज क्षणमा ते अपौद्गलिक उपशमसम्यक्त्व पामे
छे ॥ ३० ॥ जेम दावानलअग्नि काष्ठोने वाळ्यावाद तृणवि
नाना स्थलने पामीने पोतानीमेळे ठरी जाय छे, तेम मिथ्या
त्वरूपी दावानल पण ॥ ३१ ॥ अतरकरणने पामीने तुरत
पोतानीमेळे नष्ट थाय छे, अने ते वखते प्राणी उपशमसम
कीत पामे छे ॥ ३२ ॥ वळी अहीं ते प्राणी उपशमसमकीत

न ॥ ३३ ॥ तथाऽऽ शतकचूर्णौ—उवसमसम्मद्दिठ्ठी अंतर
(णे ठिउँ कोइ देसविरइंपि लभेइ, कोइ पमत्तापमत्तभावंपि,
सायणो पुण किंपि न लभेइत्ति, इत्यर्थत कर्मप्रकृतिवृत्ताव-
॥ किंच - वक्ष्यते त्यकसम्यक्त्वे-रुत्कृष्टा कर्मणा स्थिति
भिन्नग्रंथिभिरप्युग्रो । नानुभागस्तु तादृश ॥ १ ॥ इद का
ग्रंथिकमत ॥ भवेद्भिन्नग्रंथिकस्य । मिथ्यादृष्टेरपि स्फुट ॥ सै
ांतिकमते ज्येष्ट । स्थितिबन्धो न कर्मणा ॥ २ ॥ अथ प्र
त—इद चोपशमश्रेण्या—मपि दर्शनसप्तके ॥ उपशांते भवे
णि—पर्यंतावधि देहिना ॥ ३४ ॥ तथा—यथोपधिविशेषेण।

साथे देशविरतिने पामे छे अने कोइक तो सर्वविरतिने
ण पामे छे ॥ ३३ ॥ तेमाटे शतकचूर्णिमा कह्यु छे के—उ-
शमसमकीतदृष्टिवाळो अतरकरणमा रह्योथको कोइक देश-
रति पामे छे, अने कोइक प्रमत्तअप्रमत्तभावने पण पामे छे,
तु सास्वादनवाळो (त्या रह्योथको) कइ पण पामतो न-
ी, एवीरीतनो भावार्थ कर्मप्रकृतिनी वृत्तिमा पण छे ॥ व-
ी—तजेलु छे सम्यक्त्व जेउँए तथा करेल छे ग्रंथिभेद जे-
ए एवा प्राणीउँ पण कर्मोनी उत्कृष्टी स्थिति बांधे छे, पण
वो उग्र अनुभाग बांधता नथी ॥ १ ॥ आ अभिप्राय कर्म-
थवाळाउँनो छे ॥ अने सैद्धांतिकोनो एवो अभिप्राय छे के
णे ग्रंथिभेद करेलो छे एवा मिथ्यादृष्टिने पण प्रगटरीते क
नो उत्कृष्टो स्थितिबंध पडतो नथी ॥ २ ॥ हवे चालती
ावत कहे छे—दर्शनमोहनीयनी साते प्रकृतिउँ उपशांत थ-
ते, उपशमश्रेणिनेविषे पण छेक श्रेणिना पर्यंतसुधि प्रा

जनैर्मदनकोद्रवा ॥ त्रिधा क्रियते शुद्धार्ध–विशुद्धाशुद्धभेदतः ॥ ३५ ॥ तथानेनौपशमिक–सम्यक्त्वेन पटीयसा ॥ विशोध्य क्रियते त्रेधा । मिथ्यात्वमोहनीयक ॥ ३६ ॥ तत्राशुद्धस्य पुञ्जस्यो–दये मिथ्यात्ववान् भवेत् ॥ पुञ्जस्यार्धविशुद्धस्यो–दये भवति मिश्रदृग् ॥ ३७ ॥ उदये शुद्धपुञ्जस्य । क्षायोपशमिक भवेत् ॥ मिथ्यात्वस्योदितस्याता— दन्यस्योपशमाच्च तत् ॥३८॥ आरब्धक्षपकश्रेणे । प्रक्षीणे सप्तके भवेत् ॥ क्षायिक तत्र सिद्धे—स्त्रिचतुर्जन्मनोऽथवा ॥ ३९ ॥ तत्त्वार्थभाष्ये चैतेषां स्वरूपमेवमुक्त–क्षयादि त्रिविध सम्य दर्शन, तदावरणीयस्य

णीर्तने ज्या उपशमसमकीत होय ने ॥ ३४ ॥ वळी— औपधिविशेषे करीने माणसो मदनकोद्रवाना शुद्ध, अर्ध शुद्ध अने अशुद्ध एम त्रण भागो करे छे, तेम ॥ ३५ ॥ उत्तम एवा उपशमसमकीतवडे मिथ्यात्वमोहनीयने शुद्ध करीने त्रण प्रकारनु करे छे ॥ ३६ ॥ तेमा अशुद्धपुजनो उदय होते छते प्राणी मिथ्यात्वी थाय, तथा अर्धशुद्धपुजनो उदय होते छते मिश्रदृष्टि थाय छे ॥ ३७ ॥ अने शुद्धपुजनो उदय होते छते तेने क्षायोपशमिकसम्यक्त्व थाय छे, अने ते उदय आवेला मिथ्यात्वना क्षयथी अने नहि उदय आवेला मिथ्यात्वना उपशमथी थाय छे ॥ ३८ ॥ वळी दर्शनमोहनी नी साते प्रकृतिओ क्षीण थये छते प्रारंभेली छे क्षपकश्रेणि जेणे, एवा ते जन्ममा मोक्ष जनारा, अथवा त्रण चार जन्म करीने मोक्ष जनारा एवा प्राणीने क्षायिकसमकीत थाय छे ॥ ३९ ॥ वळी तत्त्वार्थभाष्यमा तो तेउनु स्वरूप नीचे प्रमाणे

र्मणो दर्शनमोहस्य च क्षयादिभ्य इति ॥ अस्य वृत्ति—मत्या-
द्यावरणीयदर्शनमोहसप्तकक्षयादुपजातं क्षयसम्यग्दर्शनमभि
धीयते, तेषामेवोपशमाज्जातमुपशमसम्यग्दर्शनमुच्यते, तेषामेव
क्षयोपशमाभ्यां जातं क्षयोपशमसम्यग्दर्शनमभिदधति प्रवच
नाभिज्ञा इति तत्वार्थप्रथमाध्याये ॥ ननु च—तत्वश्रद्धानज-
नकं । क्षायोपशमिकं यदि ॥ सम्यक्त्वस्य क्षायिकस्य । कथ-
मावारकं तदा ॥ ४० ॥ यदि मिथ्यात्वजातीय—तया तदप-
वारकं ॥ तदात्मधर्मः श्रद्धानं । कथमस्मात् प्रवर्तते ॥ ४१ ॥
अत्रोच्यते—यथा श्लक्ष्णाभ्रकात्स्था । दीपादेर्द्योतते द्युति

कह्यु छे—क्षायिकआदि त्रण प्रकारनुं सम्यक्त्व, तेने आवर-
नारा कर्मना तथा दर्शनमोहनीयना क्षयादिकोथी थाय छे
तेनी टीका नीचेप्रमाणे छे—मतिआदिकने आवरनारा एवा
दर्शनमोहनीयकर्मनी साते प्रकृतिओ क्षीण थवाथी जे सम-
कीत थयु छे ते क्षायिकसम्यग्दर्शन कहेवाय छे, अने तेओ
नाज उपशमथी थयेलु ते उपशमसम्यग्दर्शन कहेवाय छे, त-
था तेओनाज क्षय अने उपशमथी थयेलु तेने सिद्धांतना जा
णनाराओ क्षायोपशमसम्यग्दर्शन कहे छे एवीरीते तत्वार्थना
पहेला अध्यायमां कह्यु छे ॥ अहीं शंका करे छे के—क्षायो-
पशमिकसम्यक्त्व ज्यारे तत्वश्रद्धाने उत्पन्न करनारु छे, त्यारे
क्षायिकसमकीतने ते अटकावनारु केम होय छे? ॥ ४० ॥
जो कहेशो के ते मिथ्यात्वनी जातिवालु होवाथी तेने अट-
कावनारु छे, तो तेथी आत्मधर्मरूप श्रद्धा केम प्रवर्त्ते छे? ॥
॥ ४१ ॥ हवे अहीं तेमाटे कहे छे के—जेम सूक्ष्म अभ्रकनी

॥ तस्मिन् दूरीकृते सर्वा-त्मना सद्भवतेऽधिक ॥ ४२ ॥ यथा वा मलिनं वस्त्र । जवत्यावारकं मणे ॥ निर्णिज्योज्झिते तस्मिन् । जाति काचन तत्प्रभा ॥ ४३ ॥ मूलाद् दूरीकृते चास्मिन् । सा स्फुटा स्यात्स्वरूपत ॥ मिथ्यात्वपुद्गलेष्वेव । रसापवर्त्तनादिभि ॥ ४४ ॥ क्षायोपशमिकत्व द्राक् । प्राप्तेषु प्रकटीजवेत् ॥ आत्मधर्मात्मक तत्व-श्रद्धान किंचिदस्फुट ॥४५॥ क्षायोपशमिके क्षीणे । स्फुट सर्वात्मना जवेत् ॥ आत्मस्वरूप सम्यक्त्व । तच्च क्षायिकमुच्यते ॥ ४६ ॥ एवं च—तत्वश्रद्धानजनक-सम्यक्त्वपुद्गलक्षये ॥ कथ श्रद्धा भवेत्तत्वे । शंकेयापि निराकृता ॥ ४७ ॥ तथाहुर्जाष्यकार —सो तस्स विसुद्धय

अदर रहेली दीपकआदिकनी काति झळके छे, परतु ते जकने दूर कर्याथी ते अधिकरीते सर्वप्रकारे प्रकाशे छे ॥४ अथवा जेम मलीन वस्त्र मणिने आवरनारु थाय छे, तथा उज्ज्वल वस्त्रमाथी तेनी कइक काति चळकी निकळे छे ॥ ४३ अने ज्यारे वस्त्रने बिलकुल ते मणियी दूर करवामा आ त्यारे तेनी काति निजस्वरूपथी प्रगटी निकळे छे, एवीरीते सना अपवर्तनआदिकथी ॥ ४४ ॥ मिथ्यात्वना पुद्गलो क्षयोपशमिकपणाने तुरत प्राप्त होते छते कइक अस्फुट प आत्मधर्मरूप श्रद्धा प्रगट थाय ॥४५॥ अने क्षायोपशमि क्षीण होते छते, सर्वप्रकारथी प्रगट एवु आत्मस्वरूप या अने ते क्षायिकसम्यक्त्व कहेवाय छे ॥ ४६ ॥ वळी एवीरी ते—तत्वश्रद्धाने करनारा एवा सम्यक्त्वना पुद्गलोनो क्ष होते छते ' तत्वमा श्रद्धा केम थाय ' एवीरीतनी शंका

। जायइ सम्मतपोग्गलखयउं ॥ दिट्ठिवसलसुऊस्स । पम
विगमे मणुसस्स ॥ ४७ ॥ इद कर्मग्रथमत । सिद्धातस्य मते
न ॥ अपूर्वकरणेनैव । मिथ्यात्व कुरुते त्रिधा ॥ ४९ ॥ स
यवस्वावारकरस । क्षपयित्वा विशोधिता । मिथ्यात्वपुद्गला
ते स्यु । सम्यक्त्वमुपचारत ॥ ५० ॥ अर्धशुद्धा अशुद्धश्च ।
मिश्रमिथ्यात्वसज्ञका ॥ एव कोद्रवदृष्टातात् । त्रिषु पुजेषु स-
त्स्वपि ॥ ५१ ॥ यदानिवृत्तिकरणात् । सम्यक्त्वमेव गच्छति ॥
मिश्रमिथ्यात्वपुजौ तु । तदा जीवो न गच्छति ॥ ५२ ॥ पुन
पतितसम्यक्त्वो । यदा सम्यक्त्वमश्नुते ॥ तदाप्यपूर्वकरणे—

रण दूर करी ॥ ४७ ॥ वळी भाष्यकार कहे छे के—पऊल
निकळीजवाथी जेम मनुष्यनी दृष्टि विशुद्ध थाय छे, तेम स-
मकीतपुद्गलोना क्षयथी मनुष्यने अतिशुद्ध सम्यक्त्व प्राप्त
थाय छे ॥ ४८ ॥ आ अभिप्राय कर्मग्रथवाळाउनो छे, अने
सिद्धातिकोनो एवो मत छे के अपूर्वकरणे करीनेज त्रण प्रका-
नु मिथ्यात्व करे छे ॥ ४९ ॥ समकीतने अटकावनारा रस-
ने खपावीने शुद्ध करेला एवा जे मिथ्यात्वना पुद्गलो, तेउने
उपचारथी समकीतना पुद्गलो कहेवाय छे, ॥ ५० ॥ अर्धशुद्ध
अने अशुद्ध, ए बन्ने मिश्र अने मिथ्यात्वना नामथी उळखा-
य छे, एवीरीते कोद्रवाना दृष्टातथी त्रण पुजो होतेछते ॥५१॥
ज्यारे अनिवृत्तिकरणथी जीव सम्यक्त्वनेज पामे छे, त्यारे ते
मिश्र अने मिथ्यात्वना पुजने पामतो नथी ॥ ५२ ॥ वळी
समकितथी पडीने, फरीने ज्यारे समकीत पामे छे, त्यारे पण
अपूर्वकरणवडेज त्रण पुजोने करतो ॥ ५३ ॥ अनिवृत्तिनाम-

नैव पुंजत्रय सृजन् ॥ ५३ ॥ करणेनानिवृत्त्यास्ये-नैव :
पूर्ववत् ॥ नन्वलापूर्वकरणे । प्राग्लब्धेऽन्वर्थता कथ ॥
अत्रोच्यते—अपूर्ववदपूर्वं स्यात् । स्तोकवारोपलजत :
वेत्वव्यपदेशो । भवेल्लोकेऽपि डुर्लने ॥ ५५ ॥ इदमर्थतो
पावश्यकवृत्तौ ॥

सम्यग्दृष्टिव्यपदेश–निबंधनमितीरित ॥ सम्यक्त्व
ध शुध्ध–श्रध्धारूप मनीषिजि ॥ ५६ ॥ यदिवैकद्वित्रि
पचन्नेद नवेदिद ॥ जिनोक्ततत्वश्रद्धान–रूपमेकविध व
॥ ५७ ॥ द्विधा नैसर्गिक चौप–देशिक चेति नेदत ॥
श्रयिक व्याव—हारिक चेति वा द्विधा ॥५८॥ द्रव्य

ना करणे करीनेज पूर्वनीपेठे पामे ठे अहीं शका करे
अपूर्वकरण तो पूर्वे थयेलु हतु, त्यारे आ बीजा अपूर्व
सार्थकपणु क्याथी थाय ? ॥ ५४ ॥ तेमाटे अहीं कहे
आ अपूर्वकरण थोमीवार मलतु होवाथी, तेने अपूर्व
अपूर्व कही शकाय, केमके दुनियामा पण जे वस्तु दुर्ल
य, तेने अपूर्वना नामथी ठेळखी शकाय ठे ॥ ५५ ॥
रीतनो नावार्थ विशेषावश्यकनी वृत्तिमा कह्यो ठे

एवीरीते सम्यग्दृष्टिना नामना निबधनरूप, अने
श्रद्धारूप एवा सम्यक्त्वने बुद्धिवानोए त्रण प्रकारनु क
॥ ५६ ॥ अथवा ते सम्यक्त्व एक बे त्रण चार अने पा
कारनु पण सनवे ठे, तेमा जिनेश्वरप्रजुए कहेला तत्वो
श्रद्धा करवी, ते रूप एकप्रकारनु सम्यक्त्व ठे ॥ ५७ ॥
नैसर्गिक अने उपदेशथी थयेलु, एम बे प्रकारनु ठे,

वतश्चेति । द्विधा वा परिकीर्तित ॥ तत्र नैसर्गिक स्वाभा-नि
कमन्यद् गुरोर्गिरा ॥ ५९ ॥ यथा पथश्च्युत कश्चि--दुपदेश-
विना भ्रमन् ॥ मार्गं प्राप्नोति कश्चित्तु । मार्गविज्ञोपदेशत ॥
॥ ६० ॥ यथा वा कोद्रवा केचित् । स्यु कालपरिपाकत ॥
स्वय निर्मदना केचि-द्गोमयादिप्रयत्नत ॥ ६१ ॥ कश्चिज्ज्वरो
यथा दोप-परिपाकाद् व्रजेत्स्वय ॥ कश्चित्पुनर्भेषजादि--प्रय-
त्नेनोपशाम्यति ॥ ६२ ॥ स्वभावादथवोपाया--यथा शुद्ध ज-
वेत्पय ॥ यथोज्ज्वल स्याद्वस्त्र वा । स्वभावाद्यत्नतोऽपि च ॥
॥ ६३ ॥ सम्यक्त्वमेव केषाचि-द्विना स्यान्निसर्गत ॥ गुरु-

नैश्चयिक अने व्यवहारिक, एम पण बे प्रकारनु छे ॥५८॥
अथवा द्रव्यथी अने भावथी, एम पण बे प्रकारनु कहेल छे
नैसर्गिक एटले स्वभावथी थयेलु, अने उपदेशिक एटले गुरु
ना वचनथी थयेलु जाणवु ॥ ५९ ॥ जेम मार्गमा भूलो पडे-
लो कोइक माणस, कोइना उपदेशविना पण भमतो थको
मार्गे चमी जाय छे, अने कोइक तो मार्गने जाणनाराना उ
पदेशथी मार्गे चमी जाय छे ॥ ६० ॥ अथवा केटलाक को
द्रावं काळना परिपाकथी जेम पोतानीमेळे फोतरा विनाना
थइ जाय छे, अने केटलाक गोमयआदिकना प्रयोगथी थइ
जाय छे ॥ ६१ ॥ वळी कोइक ताव दोषोना परिपाकथी जेम
पोतानीमेळे चाल्यो जाय छे, अने कोइक ताव तो औषधआ
दिकना प्रयत्नथी शात थइ जाय छे ॥ ६२ ॥ वळी पय छे ते
जेम स्वभावथी अथवा उपायथी शुद्ध थाय छे, अथवा वस्त्र
छे ते जेम स्वभावथी अने प्रयोगथी पण उज्ज्वल थाय छे, ॥

णामुपदेशेन । केपाचित्तु नवेदिह ॥ ६४ ॥ नैश्चयिक सम्यक्त्व
। ज्ञानादिमयात्मशुद्धपरिणाम ॥ स्याद्व्यावहारिक तद्धे-तु
समुद्व च सम्यक्त्व ॥ ६५ ॥ जिनवचन तत्त्वमिति—श्रद्दधतो-
ऽकलयतश्च परमार्थं ॥ तद्द्रव्यतो नवेद्भा-वतस्तु परमार्थवि
ज्ञस्य ॥ ६६ ॥ क्षायोपशमिकमुत । पौद्गलिकतया द्रव्यतस्तदु
पदिष्ट ॥ आत्मपरिणामरूपे च । भावत क्षायोपशमिके ते ॥
॥ ६७ ॥ कारकरोचकदीपक—भेदाद्वेतत्त्रिधाथवा त्रिविध ॥
ख्यात क्षायोपशमिक—मुपशमज क्षायिक चेति ॥ ६८ ॥ जि

॥ ६३ ॥ तेम केटलाक जीवोने आ सम्यक्त्व स्वभावथी थाय
छे, अने केटलाकोने गुरुमहाराजोना उपदेशथी थाय छे ॥
॥ ६४ ॥ ज्ञानादिरूप एवो आत्मानो जे शुद्ध परिणाम, ते
नैश्चयिकसम्यक्त्व कहेवाय छे, अने तेना हेतुथी उत्पन्न
थयेलु जे सम्यक्त्व, ते व्यावहारिकसम्यक्त्व कहेवाय ॥६५
जिनेश्वरप्रभुए कहेल वचनज तत्त्वरूप छे. एवीरीतनी श्र
करता, अने परमार्थने नहि जाणनारा एवा प्राणीने जे स
म्यक्त्व थाय, ते द्रव्यथी होय, अने परमार्थ जाणनारने भा
वथी होय ॥ ६६ ॥ वळी क्षायोपशमिकसमकीत पुद्गलि
होवाथी, तेने द्रव्यसमकीत कहेल छे, अने क्षायिक तथा उ
पशमिक, ए बन्ने आत्मपरिणामरूप होवाथी तेउने भावस
मकीत कह्या छे ॥ ६७ ॥ कारक रोचक अने दीपक एम त्र
भेदोथी ते समकीत त्रण प्रकारनु छे, अथवा क्षायोपशमिक
औपशमिक अने क्षायिक, एम पण त्रण भेदोथी त्रण प्रका
रनु छे ॥ ६८ ॥ जिनेश्वरप्रभुए रचेली आचरणा करते छ

ीताचारस्य । करणे कारक नवेत् ॥ रुचिमात्रकर तम्य ।
क परिकीर्तित ॥ ६९ ॥ स्वय मिथ्यादृष्टिरपि । परस्य देश
ंजि ॥ य सम्यक्त्व दीपयति । सम्यक्त्व तस्य दीपक ॥
७० ॥ क्षायोपशमिकादीना । स्वरूप तूदित पुरा ॥ सास्वा
युते तस्मि—स्त्रये तत्स्याच्चतुर्विध ॥ ७१ ॥ वेदकेनान्विते त
—श्चतुष्के पचधापि तत् ॥ सास्वादन च स्याद्दोप—शमि-
मतोद्गिन ॥ ७२ ॥ त्रयाणामुक्तपुजाना । मध्ये प्रक्षीणयो
े ॥ शुद्धस्य पुजस्यात्याणु—वेदने वेदक नवेत् ॥ ७३ ॥ प
ष्टि साधिकाब्धीना । क्षायोपशमिकस्थिति ॥ उत्कृष्टा मा
न्या चा—तर्मुहूर्तमिता मता ॥ ७४ ॥ ज्येष्ठान्या चोपश

कसमकीत थाय, अने ते आचरणनी फक्त रुचि करनार
समकीत, तेने रोचक कहु छे ॥ ६९ ॥ पोते मिथ्यादृष्टि
य तोपण परप्रते उपदेशादिकवडे करीने जे समकीतने दी
, तेने दीपकसमकीत होय ॥ ७० ॥ क्षायोपशमआदिक
समकीतोनु स्वरुप तो पूर्वे कहेल छे, अने ते त्रणमा
रे सास्वादनसमकीतने मेळववामा आवे, त्यारे ते समकी-
चार प्रकारनु थाय, । ७१ ॥ अने ते चारेमा ज्यारे वेदक
मेळववामा आवे, त्यारे ते पाचप्रकारनु थाय एवं उपश
समकीतने वमता एवा प्राणीने सास्वादनसमकीत थाय ॥
७२ ॥ उपर कहेला त्रणे पुजोमाथी बे पुजो क्षीण होते छ
शुद्धपुजनो छेल्लो परमाणु वेदतीवेळाए वेदकसमकीत था
॥ ७३ ॥ क्षायोपशमसमकीतनी उत्कृष्टी स्थिति छासठ सा
ोपमथी कइक अधिक छे, तथा तेनी जघन्य स्थिति अत

मिक—स्थितिरातर्मुहूर्तिकी ॥ क्षायिकस्य स्थिति सादि
ता वस्तुत स्मृता ॥ ७५ ॥ सागिका स्युर्नरम्यरले । मा
त्रिशदब्धय ॥ उत्कर्षतो जघन्या च । सा दान्मु
॥ ७६ ॥ सास्वादनस्यावल्य पट् । ज्येष्ठा लघ्वी क्षणात्मिक
एक क्षणो वेदकस्यो—त्कर्षाज्जघन्यतोऽपि च ॥ ७७ ॥ उ
र्याद्योपशमिक । सास्वादन च पचश ॥ वेदक क्षायिक
वार जीवस्य सजवेत् ॥ ७८ ॥ गारान् भवत्यसख्येयान् ।
योपशमिक पुन ॥ अथैतेषा गुणस्थान—नियम प्रतिपाद्यते
॥ ७९ ॥ सास्वादन स्यात्सम्यक्त्व । गुणस्थाने द्वितीयके ॥

मुहूर्तनी मानेली ठे ॥ ७४ ॥ उपशमसनकीतनी उत्कृष्टी अ
जघन्य एम बन्ने स्थितिउं अतर्मुहूर्तनी ठे अने क्षायिकसम
कीतनी स्थिति मुख्यत्वे करीने सादिअनत कहेली ठे ॥७५
वळी नरस्थितिपणामा तेनी उत्कृष्टी स्थिति अधिक एवी त
त्रीस सागरोपमनी ठे, अने जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्तनी ठे ।
॥ ७६ ॥ वळी सास्वादनसमकीतनी उत्कृष्टी स्थिति ठ आव
लिउंनी ठे, अने जघन्यस्थिति एक समयनी ठे, अने वेदक
समकीतनी उत्कृष्टी अने जघन्य, एम बन्ने स्थितिउं एकएक
क्षणनी ठे ॥ ७७ ॥ वळी जीवने उपशम अने सास्वादनसम
कीत उत्कृष्ट पाचवार थाय, अने वेदकसमकीत तो एक
वार सजवे ठे ॥ ७८ ॥ वळी क्षायोपशमसमकीत तो अस
ख्यातीवार थाय ठे हवे तेउंना गुणस्थानोनो नियम कहीए
ठीये ॥ ७९ ॥ बीजे गुणठाणे सास्वादनसमकीत होय, अने
चोथाथी सातमा गुणठाणासुधि क्षायोपशमसमकीत सजव

र्यादिषु चतुर्थेषु । क्षायोपशमिकं भवेत् ॥ ८० ॥ अष्टासु तुर्या दिष्वौप— शमिकं परिकीर्तितं ॥ तुर्यादिष्वेकादशसु । सम्यक्त्वं क्षायिकं भवेत् ॥ ८१ ॥ तुर्यादिषु चतुर्ष्वेषु । वेदकं कीर्तितं जिनैः ॥ गुणस्थानप्रकरणा-द्विशेषः शेष उह्यतां ॥ ८२ ॥ सम्यक्त्वं लभते जीवो । यावत्या कर्मणा स्थितौ ॥ क्षपितायां ततः पल्य-पृथक्त्वप्रमितस्थितौ ॥ ८३ ॥ लभेत देशविरतिं । क्षपितेषु ततोऽपि च ॥ सङ्ख्येयेषु सागरेषु । चारित्रं लभतेऽसुमान् ॥ ८४ ॥ एवं चोपशमश्रेणिं । क्षपकश्रेणिमप्यतः ॥ क्रमात्सङ्ख्येयपाथोधि— स्थितिह्रासादवाप्नुयात् ॥ ८५ ॥ एतानत्र्यष्टसम्यक्त्वो । न्यान्यदेव नृजन्मसु ॥ लभेतान्यतरश्रेणि—व-

---

छे ॥ ८० ॥ वळी चोथाथी अग्यारमा गुणठाणासुधि उपशम समकीत कहेल छे, अने चोथाथी चौदमा गुणठाणासुधि क्षायिकसमकीत होय ॥ ८१ ॥ वळी चोथाथी सातमा गुणठाणासुधि जिनेश्वरोए वेदकसमकीत कहेल छे, बाकीनुं विशेष विवरण गुणस्थानप्रकरणथी जाणी लेवुं ॥ ८२ ॥ कर्मानी जेटली स्थिति खपते छते जीव समकीत पाम्यो होय, तेमाथी पृथक्त्वपल्योपमनी स्थिति खपवाथी ते देशविरतिने पामे छे ॥ ॥ ८३ ॥ अने तेमाथी पण सख्याता सागरोपम खपते छते प्राणी चारित्र पामे छे ॥ ८४ ॥ एवीरीते अनुक्रमे सख्याता सागरोपमनी स्थिति खपवाथी ते उपशमश्रेणिने तथा क्षपकश्रेणिने प्राप्त थाय छे ॥ ८५ ॥ नथी भ्रष्ट थयेलुं समकीत जेनु एवो कोइक प्राणी, अन्य अन्य देव अने मनुष्यना जवोमा, तेमाथी एक श्रेणिरहित एक जन्मनेविषे पामे छे ॥ ८६ ॥

र्जान् कोऽप्येकजन्मनि ॥ ८६ ॥ श्रेणिद्रय चैकजवे सिद्धात
भिप्रायेण न स्यादेव, आदुश्च—सम्मत्तमि उ लद्धे । पलिय
पुहुत्तेण सावउ हुज्जा ॥ चरणोवसमखयाए । सागरसखतर
हुति ॥ १ ॥ एव अप्परिवडिए । सम्मत्ते देवमणुअजम्मेसु ।
अन्नयरसेढिवज्ज । एगजवेण च सवाइ ॥ ८७ ॥ इति महात्मा
प्यसूत्रवृत्त्यादिषु ॥ सम्यक्त्व च श्रुत चेति । देशत सर्वतो
पि च ॥ विरती इति निर्दिष्ट । सामायिकचतुष्टय ॥ १ ॥ चा
रित्रस्याष्ट समयान् । प्रतिपत्तिर्निरतर ॥ शेषत्रयस्य चावल्य-
सख्येयाशमितान् क्षणान् ॥ २ ॥ उत्कर्षेण प्रतिपत्ति-काल ए

सिद्धातिकोना अभिप्राये एक जवमा बे श्रेणिउ थाय नही
कह्यु छे के—सम्यक्त्व पामते छते पृथक्त्वपल्योपमस्थिति ट
ळी थये श्रावक एटले देशविरति थाय, अने तेमाथी चारित्र
उपशमश्रेणि अने क्षपकश्रेणि, ते दरेक अनुक्रमे सख्याता
सागरोपमनी स्थिति उंठी थये प्राप्त थाय छे ॥ १ ॥ एवीरीते
देवता अने मनुष्यना जवोमा समकीत नहि भ्रष्ट थये छते
बेमाथी एक श्रेणिविना एक भवे सर्व पामे छे ॥ ८७ ॥ एवी
रीते महात्माप्यसूत्रनी वृत्तियादिकोमा कहेल छे ॥ समकी
तसामायिक, श्रुतसामायिक, देशविरतिसामायिक अने सर्व
विरतिसामायिक एम चार प्रकारना सामायिक कह्या छे ॥
॥ १ ॥ सर्वविरतिसामायिकनो आतराविनानो स्वीकार आठ
समयोनो छे, अने बाकीना त्रण सामायिकोनो आवलीना अ
सख्याता नागजेटला समयोनो छे ॥ २ ॥ प्रतिपत्तिनो आ
उत्कृष्टो निरतरकाळ जाणवो, अने जघन्यथी नो ते चार सा

य निरतर ॥ जघन्यतो द्वौ समयौ । चतुर्णामपि कीर्तित ॥
॥ ३ ॥ द्वादशपचदशाहो–रात्रास्तृतीयतुर्ययो ॥ आद्ययो· स-
प्तविरहो । ज्येष्ठोऽन्यश्च क्षणत्रय ॥ ४ ॥ सम्यक्त्व देशविरति
। चाप्नोत्युत्कर्षतोऽसुमान् ॥ क्षेत्रपल्योपमासख्य–नागक्षणमि
तान् भवान् ॥ ५ ॥ चारित्र च जवानष्टौ । श्रुतसामायिक पु-
न ॥ जवाननतान् सर्वाणि । जवमेक जघन्यत ॥ ६ ॥ आ-
कर्षाणा खलु शत–पृथक्त्व सर्वसवरे ॥ स्यात्सहस्त्रपृथक्त्व च
। त्रयाणामेकजन्मनि ॥ ७ ॥ नानाजवेषु चाकर्षा । असख्येया

मायिकोनो प्रतिपत्तिकाळ वे समयोनो कहेलो छे ॥ ३ ॥ त्री
जा अने चोथा सामायिकनो उत्कृष्टो विरहकाळ अनुक्रमे बार
अने पदर अहोरात्रिनो छे, अने पहेला वे सामायिकोनो वि-
रहकाळ सात अहोरात्रिनो छे तथा जघन्यविरहकाळ त्रण
समयोनो छे ॥ ४ ॥ वळी समकीतसामायिकने तथा देशवि-
रतिसामायिकने प्राणी छे ते, उत्कृष्टा क्षेत्रपल्योपमना अस-
ख्याता नागजेटला समय थाय, तेटला जवसुधि प्राप्त करेछे
॥ ५ ॥ वळी चारित्रसामायिकने आठ जवसुधि प्राप्त करे छे,
अने श्रुतसामायिकने अनता भवसुधि प्राप्त करे छे तथा ज
घन्यथी सर्व सामायिकोने एकजजवे प्राप्त करे छे ॥ ६ ॥ व
ळी सर्वविरतिसामायिकना आकर्षो एक भवमा बसोथी नव-
सोसुधि होय छे, अने बाकीना त्रण सामायिकोना आकर्षो
बेहजारथी नवहजारसुधि होय छे ॥ ७ ॥ अने अनेकजवोनी
अपेक्षाए पहेला त्रण सामायिकोना आकर्षो असख्याता ह-
जार होय छे, अने चोथा सामायिकना आकर्षो वे हजारथी

सहस्रका ॥ आद्यलये तुरीये च । स्यात्सहस्रपृथक्त्वक ॥
यत्लर्याणा प्रतिभव । स्यु सहस्रपृथक्त्वक ॥ असंख्येया
वाश्चेति । युक्तास्तेऽमी यथोदिता ॥ ए ॥ चारित्रे प
। तेषा शतपृथक्त्वक ॥ भवाश्चाष्टौ ततो युक्त । तत्सहस्र
क्त्वक ॥१०॥ आकर्ष प्रथमतया ग्रहण मुक्तस्य वा ग्रहणमिति
इदमर्थत आवश्यकसूत्रवृत्त्यादिषु ॥

मिथ्यादृष्टिर्विपर्यस्ता । जिनोक्ताद्वस्तुतत्वत ॥ सा स
न्मिथ्यात्विना तच्च । मिथ्यात्व पचधा मत ॥ ८८ ॥ आभिग्र
हिकमाद्य स्या—दनाभिग्रहिक पर ॥ तृतीय किल मिथ्यात
—मुक्तमाभिनिवेशिक ॥ ८९ ॥ तुर्यं साशयिकाख्य स्या—

नवहजारसुधि होय छे ॥ ८ ॥ केमके त्रणे सामायिकोना प्र
त्येक भवमा ज्यारे बेहजारथी नवहजारसुधि आकर्षो थाय
त्यारे असंख्याता भवना असंख्याता हजारनु जे प्रमाण कहु
ते युक्त छे ॥ ए ॥ अने सर्वविरतिसामायिकना प्रत्येकभवना
जेथी बसोथी नवसो आकर्षो कह्या छे, तेथी आठ भवना ब
हजारथी नव हजार आकर्षोनु जे प्रमाण वताव्यु छे, ते युक्त
छे ॥ १० ॥ आकर्ष एटले पहेला ग्रहण करवु ते, अथवा त
मीने ग्रहण करवु ते ॥ आ अर्थ आवश्यकसूत्रनी वृत्तिआ
दिकोमा कह्यो छे ॥

जिनेश्वरप्रभुए कहेला वस्तुतत्वथी विपरीतरीते जे वर्त
नु, ते मिथ्यादृष्टि कहेवाय, अने ते मिथ्यात्वीओने होय, त
था ते मिथ्यात्व पाच प्रकारनु कहेल छे ॥ ८८ ॥ पहेलु आ
भिग्रहिक, बीजु अनाभिग्रहिक, त्रीजु आभिनिवेशिक ॥८९॥

गाजोगिकमतिम ॥ अभिग्रहेण निर्वृत्त । तत्ताभिग्रहिक स्मृत । ९० ॥ नानाकुदर्शनेष्वेक—मस्मात्प्राणी कुदर्शन ॥ इदमेव शुभ नान्य-दित्येव प्रतिपद्यते ॥ ९१ ॥ मन्यतेगी दर्शनानि । पद्भशादखिलान्यपि ॥ शुभानि माध्यस्थ्यहेतु— रनाभिग्रहिक हि तत् ॥ ९२ ॥ यतो गोष्टामाहीलादि—वदात्मीयकुदर्शने ॥ भवत्यभिनिवेशस्त—स्योक्तनाभिनिवेशिक ॥ ९३ ॥ यतो जिनप्रणीतेपु । देशत सर्वतोऽपि वा ॥ पदार्थेपु सशय स्या—त्तत्साशयिकमीरित ॥ ९४ ॥ अनाभोगेन निर्वृत्त—मनाभोगिक सञ्ज्ञिक ॥ यत्स्यादेकेन्द्रियादीना । मिथ्यात्व पचम तु तत् ॥ ॥ ९५ ॥ यस्या जिनोक्ततत्त्वेपु । न रागो नापि मत्सर ॥ स

चोथु साशयिक अने पाचमु अनाभोगिक नामनु छे तेमा जे अभिग्रहवडे निवृत्त थयु होय, ते आभिग्रहिक मिथ्यात्व कहेवाय छे ॥ ९० ॥ अने ते मिथ्यात्वथी प्राणी छे ते, नानाप्रकारना कुदर्शनोमाथी आज कुदर्शन सारु छे पण बीजु सारु नथी, एम अगीकार करे छे ॥ ९१ ॥ जेना वशथी प्राणी सघळा दर्शनोने शुभ माने छे, ते मध्यस्थपणाना हेतुरूप होवाथी अनाभिग्रहिकमिथ्यात्व कहेवाय छे ॥ ९२ ॥ वळी जेथी गोष्टामाहिलादिकनीपेठे पोताना कुदर्शनमा आग्रह थाय छे, तेने आभिनिवेशिकमिथ्यात्व कह्यु छे ॥ ९३ ॥ जेथी जिनप्रणीत तत्वोमा देशथी अथवा सर्वथी सशय थाय, तेने साशयिकमिथ्यात्व कह्यु छे ॥ ९४ ॥ वळी उपयोगविना (अव्यक्तपणे) जे थयु होय, ते अनाभोगिकमिथ्यात्व कहेवाय, अने ते पाचमु मिथ्यात्व एकेन्द्रियादिकोने होय ॥ ९५ ॥

म्यग्मिथ्यात्वसञ्ज्ञा सा । मिश्रदृष्टिः प्रकीर्त्तिता ॥ ९६ ॥
ष्विव नरा नालि-केरद्वीपनिवासिनः ॥ जिनोक्तेषु मिश्रदृशा
न द्विष्टा नापि रागिणः ॥ ९७ ॥ यदाहुः कर्मग्रथकाराः —जि
अअजिअपुणपावा —सवसवरबंधमुक्कनिज्जरणा ॥ जिण स
ददृशत । सम्म खइगाइबहुन्नेयं ॥ ९८ ॥ मीसा न रागदोसो
जिणधम्मे अंतमुहुत्त जहा अन्ने ॥ नालीअरदीवमणुणो । मि
त्र जिणधम्मविवरीयं ॥ ९९ ॥ गुणस्थानक्रमारोहे त्वेवमुक्त
जात्यंतरसमुद्भूति—र्वडवाखरयोर्यथा ॥ गुडदध्नो समायो
। रसभेदांतरं यथा ॥ १ ॥ तथा धर्मद्वये श्रद्धा । जायते स

वळी जेथी जिनोक्ततत्वोनेविषे राग पण न होय अने मत्स
पण न होय, तेने सम्यग्मिथ्यात्व नामनी मिश्रदृष्टि कहेवं
छे ॥ ९६ ॥ नालियेरद्वीपमा रहेनारा मनुष्यो, जेम धान्या
विषे द्वेषी के रागी नथी होता, तेम मिश्रदृष्टिजे जिनवचना
नेविषे द्वेषी के रागी होता नथी ॥ ९७ ॥ जे माटे कर्मग्रथ
कार कहे छे के—जीव, अजीव, पुन्य, पाप, आश्रव, संवर
बंध, मोक्ष अने निर्जरा, ए तत्वोनी जेणे करीने श्रद्धा करा
य, तेने क्षायिकादि बहुभेदोवाळु समकीत जाणवु ॥ ९८ ।
जेम नालीयेरद्वीपना मनुष्योने अन्ननेविषे रागद्वेष होता न
थी, तेम जिनधर्मनेविषे अंतर्मुहूर्तसुधि राग अथवा द्वेष न
होय, ते मिश्रदृष्टि कहेवाय, अने जिनधर्मथी विपरीतरीते अ
र्तवु, ते मिथ्यात्व कहेवाय ॥ ९९ ॥ अने गुणस्थानक्रमारो
हमा तो नीचेप्रमाणे कहेल छे—जेम घोडी अने गधेडाना
संयोग होते छते जात्यंतरनी उत्पत्ति थाय छे, तथा गोळ अने

वुद्धित ॥ मिश्रोऽसौ जायते तस्मा—द्भावो जात्यतरात्मक ॥
२ ॥ सम्यग्मिथ्यादृश स्तोका—स्तेभ्योऽनतगुणाधिका ॥ स-
म्यग्दृशस्ततो मिथ्या-दृशोऽनतगुणाधिका ॥१००॥ इति दृष्टि

मतिश्रुतावधिमन — पर्यायाख्य केवल ॥ ज्ञानानि पच
ताद्य—मष्टाविंशतिधा स्मृत । १ ॥ तथाहि—अवग्रहेहावा-
दया-धारणा चेति तीर्थपे ॥ मतिज्ञानस्य चत्वारो । मूल-
दा प्रकीर्तिता ॥ २ ॥ शब्दादीना पदार्थाना । प्रथमग्रहण
ई यत् ॥ अवग्रह स्यात्स द्वेधा । व्यजनार्थविभेदत ॥ ३ ॥
ज्यते येन सज्ज्ञात्रा । दीपनेव घटादय ॥ व्यजन ज्ञानजन-

र्हीना सयोगथी जेम रसातरनी उत्पत्ति थाय छे, ॥ १ ॥ ते-
वन्ने धर्मोपर समवुद्धिवाळी श्रद्धा थाय छे, माटे जात्यतर-
प एवो ते मिश्रभाव थाय छे ॥ २ ॥ सर्वथी थोडा मिश्र
ष्टिवाळा होय छे, तथा तेथी अनतगणा अधिका समकीत-
ष्टिवाळा होय छे, अने तेथी अनतगणा अधिका मिथ्याद
ष्टिवाळा होय छे ॥ १०० ॥ एवीरीते दृष्टिभेदनु स्वरूप कह्यु ॥

मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मन पर्यवज्ञान अने
केवळज्ञान, एम पाच प्रकारना ज्ञानो छे तेमा पहेलु मति
ज्ञान अठावीस प्रकारनु छे ॥ १ ॥ ते कहे छे—मतिज्ञानना
अवग्रह, इहा, अपाय अने धारणा एम चार मूळभेदो तीर्थं
करोए कहेला छे ॥ २ ॥ शब्दादिक पदार्थोनु जे प्रथम ग्रहण
। अवग्रह कहेवाय ते अवग्रह बे प्रकारनो छे, व्यजनावग्रह
अने अर्थावग्रह ॥ ३ ॥ दीपकवडे जेम घटादिक, तेम जेना
वडे छता पदार्थो प्रगट कराय छे, ते ज्ञानने उत्पन्न करनारो

म्यग्मिथ्यात्वसञ्ज्ञा सा । मिश्रदृष्टि प्रकीर्त्तिता ॥ ए६॥
प्विव नरा नालि-केरद्वीपनिवासिन ॥ जिनोक्तेषु
न द्विष्टा नापि रागिण ॥ ए७ ॥ यदाहु कर्मग्रथकाग
अत्रजिअपुणपावा —सवसवरबधमुक्खनिज्जरणा ॥ जिष
दहशत । सम्म खइगाऽबहुजेय ॥ ए८ ।' मीसा न रागदो
जिणधम्मे अतमुहुत्त जहा अन्ने ॥ नालीअरदीवमणुणो।
ह जिणधम्मविवरीय ॥ एए ॥ गुणस्थानक्रमारोहे त्वेवमु
जात्यतरसमुद्भूति—र्वडवाखरयोर्यथा ॥ गुडदध्नो समा
। रसभेदातरं यथा ॥ १ ॥ तथा धर्मद्वये श्रद्धा । जायते

वळी जेथी जिनोक्ततत्वोनेविषे राग पण न होय अने म
पण न होय, तेने सम्यग्मिथ्यात्व नामनी मिश्रदृष्टि क
छे ॥ ए६ ॥ नालियेरद्वीपमा रहेनारा मनुष्यो, जेम धान
विषे द्वेषी के रागी नथी होता, तेम मिश्रदृष्टिर्ड जिनवच
नेविषे द्वेषी के रागी होता नथी ॥ ए७ ॥ जे माटे कर्म
कार कहे छे के—जीव, अजीव, पुन्य, पाप, आश्रव, स
बध, मोक्ष अने निर्जरा, ए तत्वोनी जेणे करीने श्रद्धा
य, तेने क्षायिकादि बहुभेदोवाळु समकीत जाणवु ॥ ए
जेम नालीयेरद्वीपना मनुष्योने अन्ननेविषे रागद्वेष होना
थी, तेम जिनधर्मनेविषे अतर्मुहूर्तसुधि राग अथवा द्वे
होय, ते मिश्रदृष्टि कहेवाय, अने जिनधर्मथी विपरीतरीते
वर्तवु, ते मिथ्यात्व कहेवाय ॥ एए ॥ अने गुणस्थानक्रमा
हमा तो नीचेप्रमाणे कहेल छे—जेम घोमी अने गधेमा
सयोग होते छते जात्यतरनी उत्पत्ति थाय छे, तथा गोळ अ

वुद्धित ॥ मिश्रोऽसौ जायते तस्मा–द्भावो जात्यतरात्मक ॥ २ ॥ सम्यग्मिथ्यादृश स्तोका–स्तेभ्योऽनतगुणाधिका ॥ सम्यग्दृशस्ततो मिथ्या–दृशोऽनतगुणाधिका ॥ ७०० ॥ इति दृष्टि

मतिश्रुतावधिमन — पर्यायाख्य केवल ॥ ज्ञानानि पच त्राद्य–मष्टाविंशतिधा स्मृत । १ ॥ तथाहि—अवग्रहेहावाऽपाया–धारणा चेति तीर्थपे ॥ मतिज्ञानस्य चत्वारो । मूलभेदा प्रकीर्तिता ॥ २ ॥ शब्दादीना पदार्थाना । प्रथमग्रहण हि यत् ॥ अवग्रह स्यात्स द्वेधा । व्यजनार्थविभेदत ॥ ३ ॥ व्यज्यते येन सद्भावो । दीपेनेव घटादय ॥ व्यजन ज्ञानजन-

---

द्रोना सयोगथी जेम रसातरनी उत्पत्ति थाय छे, ॥ १ ॥ तेथी बन्ने धर्मोपर समबुद्धिवाळी श्रद्धा थाय छे, माटे जात्यतररूप एवो ते मिश्रभाव थाय छे ॥ २ ॥ सर्वथी थोमा मिश्र दृष्टिवाळा होय छे, तथा तेथी अनतगणा अधिका समकीत दृष्टिवाळा होय छे, अने तेथी अनतगणा अधिका मिथ्यादृष्टिवाळा होय छे ॥ ७०० ॥ पूर्वरीते दृष्टिद्वारनु स्वरूप कह्यु ॥

मतिज्ञान श्रुतज्ञान अवधिज्ञान, मन पर्यवज्ञान अने केवलज्ञान एम पाच प्रकारना ज्ञानो छे तेमा पहेलु मति ज्ञान अट्ठावीस प्रकारनु छे ॥ १ ॥ ते कहे छे—मतिज्ञानना अवग्रह इहा अपाय अने धारणा एम चार मूलभेदो तीर्थंकरोए कहेला छे ॥ २ ॥ शब्दादिक पदार्थोनु जे प्रथम ग्रहण ते अवग्रह कहेवाय ते अवग्रह वे प्रकारनो छे व्यजनावग्रह अने अर्थावग्रह ॥ ३ ॥ दीपकवडे जेम घटादिक तेम जेना वडे छता पदार्थो प्रगट कराय छे ते ज्ञानने उत्पन्न करनारो

क । तच्चतु करणेन्द्रिय ॥ ४ ॥ शब्दादित्वावमापन्नो । ~
घात एव वा ॥ व्यज्यते यद्व्यजन त–दिति व्युत्पत्त्यपेक्षया
॥ ५ ॥ ततश्च—व्यजनैर्व्यंजनाना य । सबध प्रथम स
॥ व्यजनावग्रहोऽस्पष्ट–तरावबोधलक्षण ॥ ६ ॥ अस्य च
रूपमेव तत्वार्थवृत्तौ—

यदोपकरणेन्द्रियस्य स्पर्शनादिपुद्गले स्पर्शाद्याकारपरि
ते सबध उपजातो नवति, तदा किमप्येतदिति गृह्णाति,
त्वव्यक्तज्ञानोऽसौ सुतमत्तादिसूक्ष्मावबोधसहितपुरुषवदिति,
दा ते स्पर्शाद्युपकरणेन्द्रियसंश्लिष्टैर्या च यावती च विज्ञानश
रावीरस्ति, सैवविधा ज्ञानशक्तिरवग्रहाख्या, तस्य स्पर्शनाद्

व्यजनावग्रह छे, अने ते चार इन्द्रियोना विपयवाळो छे ॥४
ययवा शब्दादिकनावने प्राप्त थयेलो एवो द्रव्योनो जे स
ह, तेज व्यजनावग्रह कहेवाय छे, केमके जे प्रगटे ते व्य
न कहेवाय, एवी तेनी व्युत्पत्ति छे ॥ ५ ॥ अने तेथी—
जनोनी साथे व्यजनोनो जे पहेलो सबध ते व्यजनावग्रह
अने तेनु लक्षण यत्यत अव्यक्तबोधरूप छे ॥ ६ ॥ आनु
रूप तत्वार्थवृत्तिमा नीचेप्रमाणे कह्यु छे—

स्पर्शादिक याकारने प्राप्त थयेला एवा स्पर्शनयादि
पुद्गलोनी साथे उपकरणेन्द्रियनो ज्यारे सबध थाय छे, त्या
' या कइक पण छे एवु ज्ञान थाय छे, परतु सुतेला य
मत्तयादिक सूक्ष्मज्ञानवाळा पुरुषनीपठे ते ज्ञान अव्यक्त था
छे वळी ते वखते स्पर्शादिक उपकरणेन्द्रियसाथे
एवा छे जे अने जेटली ज्ञानशक्ति प्रगट थाय छे,

करणेन्द्रियसश्लिष्टस्पर्शाद्याकारपरिणतपुद्गलग्राशिर्व्यंजनास्यस्य ग्राहिकाऽवग्रह इति जण्यते, तेनैतदुक्त जवति, स्पर्शनाद्युपकरणेन्द्रियसश्लिष्टा स्पर्शाद्याकारपरिणता पुद्गला जण्यते व्यजन विशिष्टार्थावग्रहकारित्वात्तस्य व्यजनस्य परिच्छेदको व्यक्तोऽवग्रहो जण्यते अपरोऽपि, तस्मान्मनाग्निश्चिततर किमप्येतदित्येवविधसामान्यपरिछेदोऽवग्रहो जण्यते, तत परमीहादय प्रवर्त्तते इति ॥ रत्नाकरावतारिकाया चावग्रहलक्षणमेवमुक्त–विषयविषयिसन्निपातानतरसमुद्भूत सत्तामात्रगोचरदर्शनाज्जातमाद्यमवातरसामान्याकारविशिष्टवस्तुग्रहणमवग्रह इति वि-

---

ज्ञानशक्तिनु नाम अवग्रह कहेवाय छे वळी स्पर्शनादिक उपकरणइन्द्रियनी साथे जोमायेलो अने स्पर्शादिक आकारने प्राप्त थयेलो एवो जे व्यजन नामनो पुद्गलनो समूह, तेने ग्रहण करनारी जे शक्ति ते अवग्रह कहेवाय छे जावार्थ ए जाणवो के, स्पर्शनादिक उपकरणइन्द्रियनी साथे जोमायेला, अने स्पर्शादिक आकारने प्राप्त थयेला एवा जे पुद्गलो, ते व्यजन कहेवाय छे अने विशिष्ट अर्थने ग्रहण करनारो होवाथी ते व्यजननो परिछेद करनारो बीजो व्यक्त अवग्रह कहेवाय छे माटे थोमा निश्चयवाळो अने 'आ कइक छे' एवी रीतना सामान्य परिछेदवाळो अवग्रह कहेवाय छे, अने त्यारबाद ईहादिक प्रवर्त्ते छे इति ॥ वळी रत्नाकरअवतारिकामां अवग्रहनु लक्षण नीचेप्रमाणे कह्यु छे—विषय अने विषयिना जोमावाबाद उत्पन्न थयेली सत्तामात्रगोचरना दर्शनथी थयेलु पहेलु अवांतरसामान्यना आकारवाळी विशिष्ट वस्तु

पय सामान्यविशेषात्मकोऽर्थो, विषयी चक्षुरादिस्तयो मर्म
चीनो ज्ञात्याद्यजनकत्वेनाऽनुकूलो निपातो यो-यदेशावस्थान
तस्मादनतर समुद्भूतमुत्पन्न यत्सत्तामात्रगोचर नि शेषविशेष
वैमुख्येन सन्मात्रविषय दर्शन, निराकारो बोधस्तस्माज्जातम
द्य सत्त्वसामान्यादवातर सामान्याकारैर्मनुष्यत्वादिभिर्जा
विशेषैर्विशिष्टस्य वस्तुतो यद्ग्रहण ज्ञान तदवग्रह इति
म्नाभिधीयत इति ॥ अत्र च प्राच्यमते दर्शनस्यावकाश न
श्यामो, द्वितीयमते च व्यजनावग्रहावकाश न पश्यामस्तद
तत्त्व बहुश्रुतेभ्योऽवसेय वक्ष्यमाणो वा महाभाष्याभिम

नु जे ग्रहण ते अवग्रह कहेवाय छे इति भावार्थ ए जा
वो के—विषय एटले सामान्यविशेषरूप पदार्थ जाणवो,
ने विषयी एटले चक्षुआदिक, ते बन्नेनो ज्ञातिआदिकने
हि उत्पन्न करवाथी अनुकूल एवो जे निपात, एटले यो
देशमा अवस्थान, अने तेथी अनतर उत्पन्न थयेलु जे सत्त
मात्रगोचर, एटले सर्व विशेषोमा विमुखताये करीने सत्ताम
त्रना विषयवाळु दर्शन, अर्थात् निराकार बोध, तेथी थये
पहेलु, अने सत्वसामान्यथी अवातरसामान्यआकारवाळा
वा मनुष्यपणादिक जातिविशेषोये करीने विशिष्टवस्तुना
हणरूप जे ज्ञान, ते अवग्रह नामथी कहेवाय छे ॥ इति
एवीरीते अहीं पूर्वना मतमा दर्शननो अवकाश देखातो न
थी, अने बीजा मतमा व्यजनावग्रहनो अवकाश देखातो न
थी, माटे अहीं तत्त्व शु छे ? ते बहुश्रुतोथी जाणी लेवु
अथवा कहेवातो एवो महाभाष्यमा कहेलो व्यजनावग्रहा

यजनाव... ...म्य वा नेदोऽनुसरणीय इत्यल...
...यारव्यसन्ने यजागो । व्यजनावग्रहे नवेत् ॥ का...
...घुज्येंद्र-मानप्राणपृथ त्वक ॥ ७ ॥ स चतुर्धा श्रोत्रजि...
...ाणस्पर्शनसन्नव ॥ अप्राप्यकारिनावात्स्या-न्न चक्षुर्मन...
...गो ॥ ८ ॥ शब्दादेर्य परिछेदो । मनाक्स्पष्टतरो नवेत् ॥...
...चेदित्यात्मक सोऽय- मर्थावग्रह उच्यते ॥ ९ ॥ काल...
...र्थावग्रहस्तु । स्यादेकस्मयात्मक ॥ निश्चयाद्व्यवहाराच्च...
...यादान्तर्मुहूर्त्तिक ॥ १० ॥ तस्यैवावगृहीतस्य । धर्मान्वेषण...
...का ॥ ईहा नवेत्कालमान—मस्या अन्तर्मुहूर्तक ॥ ११ ॥...
...ग्रहितस्य नस्येद—मिदमेवेति निश्चय ॥ अवायो मानमस्य...

...नो यथना दर्शनोना नेद अनुसरी लेवा एवीरीते प्रस...
...गोपात कर्यु ॥

व्यजनावग्रहनु जघन्य काळमान आवलिना असंख्याता...
...गजेटलु होय, अने उत्कृष्ट काळमान वेथी नव प्राणसुधि...
...नु होय छ ॥ ७ ॥ हवे ते व्यजनावग्रह श्रोत्र, जिह्वा, घ्राण...
...अने स्पर्शथी अयेलो चार प्रकारनो होय छे, तथा चक्षु अने...
...मन अप्राप्यकारी होवाथी तेओने ते होतो नथी ॥८॥ वळी...
...शब्दादिकनो आ रुडक छे एवीरीतनो जे जरा वधारे स्पष्ट...
...परिछेद थाय, ते अर्थावग्रह कहेवाय छे ॥ ९ ॥ वळी निश्च...
...यनयथी अर्थावग्रहनो काळ एक समयनो छ अने व्यवहार...
...नयथी अन्तर्मुहूर्तनो होय छे ॥ १० ॥ वळी तेज अर्थावग्रह...
...ना धर्मनी जे खोळना करवी, तेरूप ईहा थाय छे अने तेनु...
...काळमान अन्तर्मुहूर्तसुधिनु छ ॥ ११ ॥ हवे तेज इहितनो

पि । स्मृतमतर्मुहूर्तक ॥ १२ ॥ निर्णीतार्थस्य मनसा।
धारणा स्मृता ॥ काल मस्य उनामस्य-त्तस्या
ते ॥ १३ ॥ बाल्ये दृष्ट स्मरत्येव । पर्यंतऽसम्यजीविन ॥
स्याद्धारणामान-मसंख्यकालसमित ॥ १४ ॥ यथाहि ॥
पूर्वं । श्रोत्रेण शब्दसहृति- ॥ ततश्च किंचिदश्रोप-नित
ग्रमहो नवेत् ॥ १५ ॥ तत स्त्र्यादिशब्दनिष्ट। माधुर्यादि
चिंतयेत् ॥ इयमीहा ततोऽवायो । निश्चयात्मा धृतिस्त
॥ १६ ॥ एव गधरसस्पर्श-ष्वपि जाठ्या मनीषिभि ॥ घ्र
जिह्वास्पर्शनाना । व्यजनावग्रहादय ॥ १७ ॥ व्यजनावग्र

' आ तेज छे ' एवीरीतनो जे निश्चय ते अवाय कहेव
अने तेनु काळमान पण अनर्मुहूर्तनु छे ॥ १२ ॥ वळी त
र्णय करेला पदार्थनु मनथी जे धारण करवु ते धारणा क
वाय, तेनी स्थितिनो काळ सख्यातो अथवा असख्याता
॥ १३ ॥ केमके असख्याता आयुष्यवाळो प्राणी, बाल्यप
मा दीठेलाने अतकाळे याद करेज छे, अने तेथी धारण
स्थिति असख्याता काळसुधिनी छे ॥ १४ ॥ जेम पूर्वे कर्ण
करीने शब्दोनो समूह प्रगट कराय छे, अने पछी मेंक
साभळ्यु ' एवीरीतनो अर्थावग्रह थाय ॥ १५ ॥ पछी
आदिक शब्दवाळु अने माधुर्यआदिकने जे चितवे, ते ई
कहेवाय, तथा पछी निश्चयरूप अवाय थाय, अने त्यारबा
धारणा थाय ॥ १६ ॥ एवीरीते गध, रस अने स्पर्शोने वि
पण बुद्धिवानोए घ्राण जिह्वा अने स्पर्शोना व्यजनावग्रहा
जाणी लेवा ॥ १७ ॥ वळी चक्षु अने मनने ००००

नावा—श्चक्षुर्मानसयो पुन ॥ चत्वारोऽर्थावग्रहाद्या । धार णाता जयति हि ॥ १७ ॥ यथा प्रथमतो वृक्ष । चक्षुर्गोचर मागते ॥ किंचिदेतदिति ज्ञान । स्यादर्थावग्रहो ह्यय ॥ १९ ॥ ततस्तन्नतधर्माणा । समीहा प्रजायते ॥ निश्चयस्तरुरेवाय- मित्यवायस्ततो जवेत् ॥ २० ॥ ततस्तथा निश्चितस्य । धारण धारणा जवेत् ॥ जाव्यते मनसोऽप्येव—मथार्थावग्रहादय ॥ ॥ २१ ॥ यथाहि विस्मृत वस्तु । पूर्वं किंचिदिति स्मरेत् ॥ त तश्च तद्गता धर्मा । स्मर्यंते लीनचेतसा ॥ २२ ॥ ततश्च तत्त द्धर्माणा । स्मरणात्तद्विनिश्चय ॥ तत स्मृत्या निश्चितस्य । पु- नस्तस्यैव धारण ॥ २३ ॥ अनिंद्रियनिमित्त च । मतिज्ञानमिद

अजाव होवाथी, तेउने अर्थावग्रहथी मांडीने धारणासुधिना चार जेदो होय छे ॥ १७ ॥ जेम कोइ वृक्षने जोवाथी ' आ कइक छे एवु पहेला ज्ञान थाय छे, ते अर्थावग्रह कहेवा य ॥ १९ ॥ पछी ते वृक्षना धर्मोनी ईहा थाय छे, अने पछी ' आ वृक्षज छे ' एवीरीतना निश्चयरूप अवाय थायछे ॥२०॥ पछी एवीरीतना निश्चितने जे धारण करवु, ते धारणा कहे वाय, अने एवीरीते मनना पण अर्थावग्रहादिकोने जाणीले वा ॥ २१ ॥ जेमके पूर्वे विस्मरेली वस्तुने ते कइक हतु ' एम स्मरण कराय छे, अने पछी तेमा रहेला धर्मोने एकचि- त्तवडे स्मरण कराय छे ॥ २२ ॥ अने पछी ते ते धर्मोना स्म रणथी तेउनो निश्चय थाय छे, अने पछी स्मरणवडे निश्चय करेला एवा तेनुज धारण कराय छे ॥ २३ ॥ वळी आ मति- ज्ञान अनिंद्रियनिमित्तवाळु होय छे अने तेथीज ते मतिज्ञान

नवेत् ॥ अत एव लिंगेनत्स्या—दायमिंद्रियहेतुक ॥ २४ ॥
अनिंद्रियसमुत्थ चे-न्द्रियानिंद्रियहेतुक ॥ तत्रायमेकाक्षादीना
मनोविरहिणा हि यत् ॥ २५ ॥ केवल हींद्रियनिमि—त्तक
च नवेदिद ॥ अभावान्मनसो नास्ति । व्यापारोऽत्र
॥ २६ ॥ अनिंद्रियनिमित्त च । स्मृतिज्ञान निरूपित ॥ व्या
पाराभावतोऽक्षाणा । तदक्षनैरपेक्षक ॥ २७ ॥ उंघज्ञानमवि
व्यक्त—रूप यदपि लक्ष्यते ॥ वल्ल्यादीना वृत्तिलीला—यवि
सर्पणलक्षण ॥ २८ ॥ तदप्यनिंद्रियनिमि-त्तकमेव प्रकीर्तित ।
हेतुताव नजतीह । नाक्षाणि न मनोऽपि यत् ॥ २९ ॥ मत
ज्ञानावरणीय-क्षयोपशम एव हि ॥ केवल हेतुनामोघ-ज्ञा

नण प्रकारनु होय छे, तेमा पहेलु इन्द्रियोना हेतुवालु छे ।
॥ २४ ॥ बीजु इन्द्रियथी नहि उत्पन्न थयेलु छे, अने त्रीजु
इन्द्रियअनिंद्रियहेतुवालु एटले मिश्र छे हवे तेमा पहेलु म
नविनाना एकेंद्रियादिकोने होय छे ॥ २५ ॥ केमके ते फक्त
इन्द्रियोना निमित्तवालु होय छे, केमके तेओने मननो अभाव
होवाथी, तेनो तेमा बिलकुल व्यापार नथी ॥ २६ ॥ वळी
स्मृतिज्ञानने अनिंद्रियना निमित्तवालु एटले इन्द्रियोना निमि
त्तविनानु कह्यु छे, केमके तेमा इन्द्रियोना व्यापारनो अभाव
होवाथी, ते इन्द्रियोनी अपेक्षाविनानु छे ॥ २७ ॥ वळी वेल
वगेरेने वींटावाअदिरूप, अविव्यक्तवालु जे उंघज्ञा
नणाय छे ॥ २८ ॥ ते पण इन्द्रियोना निमित्तविनानुज कह्
वाय छे, केमके तेमा इन्द्रियो अने मन, ए हेतुपणाने भा
जन करता नथी ॥ २९ ॥ वळी आ उंघज्ञानमा तो फक्त

...ऽस्मिन्नश्नुते च यत् ॥ ३० ॥ यत्तु जाग्रदवस्थाया-मु
...तसा ॥ स्पर्शादिज्ञानमेतच्चे - न्द्रियानिन्द्रियहेतुक ।
- दमर्थनस्तत्वार्थवृत्तौ ॥ अथ प्रकृत —
एवमवग्रहेहा । अवायधारणा इह ॥ स्युश्चतुर्वि
न्नि-र्हता इन्द्रियमान ॥ ३२ ॥ व्यंजनावग्रहे पुना-
वतुर्भिरन्विता ॥ स्युस्तेऽष्टाविंशतिर्भेदा ॥ मतिज्ञानस्य
ता ॥ ३३ ॥ नवनवतीवृत्तौ तु- पोटा श्रवादिभिर्भेदा-
धारणापि च ॥ इत्येव द्वादशविध । मतिज्ञानमुदाहृत
॥ द्वादशेहावग्रहयो - श्चत्वारो व्यंजनस्य च ॥ उक्त
... पोषभेते । दर्शने चक्षुरादिक ॥ ३५ ॥ यदाह नाप्यका

तेज्ञानावरणीयनो क्षयोपशमज हेतुपणाने धारण करे छे ॥
०॥ वळी जाग्रत्अवस्थामा मनना उपयोगवाळाने जे स्प
...देकनु ज्ञान थाय छे ते इन्द्रियअनिन्द्रियना हेतुवाळु एट
मिश्र छे ॥ ३१ ॥ आवी रीतनो भावार्थ तत्वार्थनी वृत्तिमा
...हवे चालती वातन कहे छे -
एवीरीते अवग्रह ईहा अवाय तथा धारणाने पाच
...छे अने छठा मनवडे भावार्थी चोवीस भेदो थाय छे ॥
२॥ अने तेमा पूर्वे कहेला व्यजनावग्रहना चार भेदो म
ार्थी तना अठावीस भेदो थाय छे ॥ ३३ अने भग
॥ व्रतिमा तो - श्रवणादिक पाच इन्द्रिय अने मन ए
अवाय अने धारणारूप चार भेदोने मतिज्ञानना भेदो
छे ॥ ३४ ॥ बार ईहा अने अवग्रहना बार अने
...नावग्रहना चार एम ए शाळ भेदो चक्षुआदिक दर्शन

नवेत् ॥ अत एव विधेतत्त्या—द्वारमिंद्रियहेतुक ॥ २४ ॥ अनिंद्रियसमुत्थं च-द्रियनिंद्रियहेतुक ॥ तत्राद्यमेकाक्षादीनां। मनोविरहिणां हि यत् ॥ २५ ॥ केवलं ईंद्रियनिमि-त्तकमेव तवेदितं ॥ अत्रात्मन्मनसो नास्ति । व्यापारोऽत्र मनागपि ॥ २६ ॥ अनिंद्रियनिमित्तं च । स्मृतिज्ञानं निरूपितं ॥ व्यापाराभावतोऽक्षाणां । तदक्षनिरपेक्षकं ॥ २७ ॥ उत्तज्ञानमवि नक्त—रूपं यदपि लक्ष्यते ॥ चक्षुरादीनां वृत्तिर्याव—र्यवि सर्पणलक्षणं ॥ २८ ॥ तदप्यनिंद्रियनिमि-त्तकमेव प्रकीर्त्यते ॥ हेतुमात्रं नजतीह । नाक्षाणि न मनोऽपि यत् ॥ २९ ॥ मत्य ज्ञानावरणीय-क्षयोपशम एव हि ॥ केवलं हेतुमामोघ-ज्ञा

नना प्रकारनु होय छे, तेमां पहेलुं इंद्रियोना हेतुवालुं छे । ॥ २४ ॥ बीजुं इंद्रियोथी नहि उत्पन्न थयेलुं छे, अने त्रीजुं इंद्रियनिंद्रियहेतुवालुं एटले मिश्र छे हवे तेमां पहेलुं म नविनाना एकेंद्रियादिकोने होय छे ॥ २५ ॥ कमके ते केवल इंद्रियोना निमित्तवालुं होय छे, केमके तेओने मननो व्यापार होतोथी, तेनो तेमां बिलकुल व्यापार नथी ॥ २६ ॥ वली स्मृतिज्ञानने अनिंद्रियना निमि त्त एटले इंद्रियोना निमि नविनानु [illegible] कमके तेम [illegible] अनाव होवाथी [illegible] वली प्रथ [illegible] ली तेम नीया [illegible] नाय [illegible] उपज्ञा [illegible]

नेऽस्मिन्नश्नुते च यत् ॥ ३० ॥ यत्तु जाग्रदवस्थाया
चेतसा ॥ स्पर्शादिज्ञानमेतच्च ज्यानिन्द्रियहेतुक
इदमर्थतस्तत्वार्थवृत्तौ ॥ अथ प्रकृत —
एवमथावग्रहेहा । अवायधारणा इह ॥ स्युश्च
पञ्चभिरिन्द्रियमानसैः ॥ ३२ ॥ व्यजनावग्रहे पञ्च
चतुर्भिरन्विता ॥ स्युस्तेऽष्टाविंशतिर्भेदा । मतिज्ञान
विता ॥ ३३ ॥ जगवतीवृत्तौ तु — षोढा श्रोत्रादिभेदेन
यश्च धारणापि च ॥ इत्यव द्वादशविध । मतिज्ञानमुदाह
॥ ३४ ॥ द्वादशेहावग्रहयो — श्चत्वारो व्यजनस्य च ॥
भेदा षोडशैते । दर्शने चक्षुरादिक ॥ ३५ ॥ यदाह भाष्यक

मतिज्ञानावरणीयनो क्षयोपशमज हेतुपणाने धारण करे छे
॥ ३० ॥ वळी जाग्रतअवस्थामा मनना उपयोगवाळाने जे स्प
शादिकनु ज्ञान थाय छे ते इन्द्रियअनिन्द्रियना हेतुवाळु एट-
ले मिश्र छे ॥ ३१ ॥ आवी रीतनो भावार्थ तत्वार्थनी वृत्तिमा
छे हवे चालती वात कहे छे —

एवीरीते अर्थावग्रह, ईहा अवाय तथा धारणाने, पाच
इन्द्रिओ अने छट्ठा मनवडे गुणवाथी चोवीस भेदो थाय छे ॥
॥ ३२ ॥ अने तेमा पूर्वे कहेला व्यजनावग्रहना चार भेदो भे-
ळववाथी तेना अठावीस भेदो थाय छे ॥ ३३ ॥ अने भग
वतीनी वृत्तिमा तो — कर्णआदिक पाच इन्द्रिओ अने मन ए
ला अवाय अने धारणारूप चार भेदाने मतिज्ञानना भेदा
कह्या छे ॥ ३४ ॥ वळी ईहा अने अर्थावग्रहना चार अने
व्यजनावग्रहना चार एम ए शोळ भेदा चक्षुआदि—

नवेत् ॥ अत एव विधेतस्या—दायमिंद्रियहेतुक ॥ २४ ॥ अनिंद्रियसमुत्थ चे-द्रियानिंद्रियहेतुक ॥ तत्राद्यमेकाक्षादीना। मनोविरहिणा हि यत् ॥ २५ ॥ केवल हींद्रियनिमि—त्तमेव नवेदिद ॥ अत्रायान्मनसो नास्ति । व्यापारोऽत्र मनागपि ॥ २६ ॥ अनिंद्रियनिमित्त च । स्मृतिज्ञान निरूपित ॥ व्यापाराभावतोऽक्षाणा । तदक्षनिरपेक्षक ॥ २७ ॥ उघज्ञानमवि नक्त—रूप यदपि लक्ष्यते ॥ वल्ल्यादीना वृत्तिरोघा—द्यनिसर्पणलक्षण ॥ २८ ॥ तदप्यनिंद्रियनिमि-त्तकमेव प्रकीर्त्यते ॥ हेतुभाव भजतीह । नाक्षाणि न मनोऽपि यत् ॥ २९ ॥ मत्यज्ञानावरणीय-क्षयोपशम एव हि ॥ केवल हेतुतामेष-ज्ञा

त्रण प्रकारनु होय छे, तेमा पहेलु इन्द्रिओना हेतुवालु छे ॥ ॥ २४ ॥ बीजु इन्द्रियथी नहि उत्पन्न थयेलु छे, अने त्रीजु इन्द्रियअनिंद्रियहेतुवालु एटले मिश्र छे हवे तेमा पहेलु मनविनाना एकेन्द्रियादिकोने होय छे ॥ २५ ॥ केमके ते केवल इन्द्रिओना निमित्तवालु होय छे, केमके तेओने मननो अभाव होवाथी, तेनो तेमा जरापण व्यापार नथी ॥ २६ ॥ वळी स्मृतिज्ञानने अनिंद्रियना निमित्तवालु एटले इन्द्रिओना निमित्तविनानु कह्यु छे, केमके तेमा इन्द्रिओना व्यापारनो अभाव होवाथी, ते इन्द्रिओनी अपेक्षाविनानु छे । २७ ॥ वळी वेल वीयादिकोने वृत्तादिकतरफ अविनक्तवालु जे उघज्ञान जणाय छे ॥ २८ ॥ ते पण इन्द्रिओना निमित्तविनानुज कहेवाय छे, केमके तेमा इन्द्रिओ अने मन, बन्ने हेतुभावने धारण करता नथी ॥ २९ ॥ वळी आ उघज्ञानमा तो फक्त

नेऽस्मिन्नश्नुते च यत् ॥ ३० ॥ यत्तु जाग्रदवस्थाया–मुपयुक्तस्य चेतसः ॥ स्पर्शादिज्ञानमेतच्च – त्रियानिंद्रियहेतुकं ॥ ३१ ॥ इदमर्थतस्तत्त्वार्थवृत्तौ ॥ अथ प्रकृतं —

एवमर्थावग्रहेहा । अवायधारणा इह ॥ स्युश्चतुर्विंशति पञ्चि–न्द्रियमनसां ॥ ३२ ॥ व्यञ्जनावग्रहे पूर्वा—दि तैश्चतुर्भिरन्विता ॥ स्युस्तेऽष्टाविंशतिर्भेदा । मतिज्ञानस्य निश्चिता ॥ ३३ ॥ भगवतीवृत्तौ तु – प्रोक्ता श्रोत्रादिभेदेना–वाय धारणापि च ॥ इत्येवं द्वादशविध । मतिज्ञानमुदाहृतं ॥ ॥ ३४ ॥ द्वादशेहावग्रहयो — श्चत्वारो व्यञ्जनस्य च ॥ उक्ता भेदा षोडशैते । दर्शने चक्षुरादिकं ॥ ३५ ॥ यदाह भाष्यका

मतिज्ञानावरणीयनो क्षयोपशमज हेतुपणाने धारण करे छे ॥ ३० ॥ वळी जाग्रत्अवस्थामा मनना उपयोगवाळाने जे स्पर्शादिकनु ज्ञान थाय छे, ते इंद्रियानिंद्रियना हेतुवाळु एटले मिश्र छे ॥ ३१ ॥ आवी रीतनो भावार्थ तत्त्वार्थनी वृत्तिमा छे हवे चालती वात कहे छे —

एवीरीते अर्थावग्रह, ईहा अवाय तथा धारणाने, पांच इंद्रियो अने छठा मनवडे गुणवाथी चोवीस भेदो थाय छे ॥ ॥ ३२ ॥ अने तेमा पूर्व कहेला व्यंजनावग्रहना चार भेदो मेळववाथी तेना अठावीस भेदो थाय छे ॥ ३३ ॥ अने भगवतीनी वृत्तिमा तो — कर्णआदिक पांच इन्द्रियो अने मन, एमना अवाय अने धारणारूप चार भेदोने मतिज्ञानना भेदो कह्या छे ॥ ३४ ॥ वळी ईहा अने अर्थावग्रहना बार, अने व्यंजनावग्रहना चार, एम सोळ भेदो चक्षुआदिक दर्शन

र —नाणमवायधिइर्इं । दंसणमिह जहोग्गहेहाउं ॥ नन्वष्टा त्रिंशतिविध । मतिज्ञान यदागमे ॥ जेगीयते तत्र कथ-मेवमु क्ते विरुध्यते ॥ ३६ ॥ अत्रोच्यते—मतिज्ञानचक्षुरादि—दर्श नाना मिथो भिद ॥ अविवक्षितैव मति-मष्टाविंशतिधा विदु ॥ ३७ ॥ किंच—एकैकश्च प्रकारोऽस्य । द्वादशधा विभिद्यते ॥ ज्ञानस्यास्य ततो भेदा । स्युः षट्त्रिंश शतत्रय ॥ ३८ ॥ तथो क्त तत्त्वार्थभाष्ये— एवमेतन्मतिज्ञान द्विविध चतुर्विधमष्टावि शतिविधमष्टषष्ट्युत्तरशतविध षट्त्रिंशत्त्रिशतविधं च भवती ति ॥ ते चैव—बहुबहुविधान्यक्षि-प्राक्षिप्राख्यनिश्चितत

ना कह्या छे ॥ ३५ ॥ ते माटे भाष्यकार कहे छे के—अवाय अने धारणा ए ज्ञान छे, अने अवग्रह तथा ईहा ए दर्शन छे ॥ अहीं शंका करे छे के, आगममा तो मतिज्ञानना अट्ठावीस भेदो कह्या छे, तेमा उपरप्रमाणे कहेवाथी केम वि रोध न थाय? ॥ ३६ ॥ ते माटे अहीं कहे छे के—मतिज्ञा न अने चक्षुआदिक दर्शनवच्चे भेद नहि गणवाथीज मतिज्ञा नने अट्ठावीस प्रकारनु कह्यु छे ॥ ३७ ॥ वळी—या एकेका प्रकारना बारबार भेदो छे, अने तेथी करीने आ मतिज्ञानना त्रणसोने छत्रीस भेदो थाय छे ॥ ३८ ॥ ते माटे तत्त्वार्थभा ष्यमा कह्यु छे के—एरीते आ मतिज्ञान बे प्रकारनु, चार प्रकारनु, अट्ठावीस प्रकारनु, एकसोने अडसठ प्रकारनु, अ ने त्रणसोने छत्रीस प्रकारनु थाय छे ॥ अने ते आवीरीते छे— बहु, अबहु, बहुविध, अबहुविध, क्षिप्र, अक्षिप्र, निश्रित अनिश्रित, संदिग्ध, असंदिग्ध, ध्रुव अने अध्रुव, ए बार ब

न्या ॥ सदिग्धासदिग्ध–ध्रुवाध्रुवाख्या मतेर्भेदा ॥ ३९ ॥
थाहि—आस्फालिते तूर्यवृंदे । कश्चिद्यथैकदेशया ॥ भेर
ब्दा इयतोऽन्ये–तावत शखनि स्वना ॥ ४० ॥ एव पृथक्पृ
गृह्णन् । बहुग्राही भवेदथ ॥ ऊंयतोऽन्यस्तूर्यशब्द । गृह्णन् ब
विज्ञवेत् ॥ ४१ ॥ माधुर्यादिविविध बहु—धर्मयुक्त वेत्ति
स बहुविधवित् ॥ अबहुविधवित्तु शब्द । वेत्त्येकद्व्यादिधर्मयु
॥ ४२ ॥ वेत्ति कश्चिदचिरेण । चिरेणान्यो विमृश्य च ॥ क्षि
प्राक्षिप्रग्राहिणौ तौ । निर्दिष्टौ यथाक्रम ॥ ४३ ॥ लिगापेक्ष
वेत्ति कश्चिद् । ध्वजेनेव सुरालय ॥ स भवेन्निश्रितग्राही । ए-

दो मतिज्ञानना छे ॥ ३९ ॥ तेउनु स्वरूप कहे छे— वाजिलो
नो समूह वागते छते जेम कोइ माणस एकीवेळाए ' आट-
ला भेरीना शब्दो छे, अने आटला शखना शब्दो छे ' ॥४०॥
एम पृथक्पृथक् ग्रहण करतोथको बहुग्राही थाय छे, अने
बीजो माणस ऊंघथी वाजित्रना शब्दोने ग्रहण करतोथको
बहुग्राही थतो नथी ॥ ४१ ॥ माधुर्यादिक जुदा जुदा घ
णा धर्मोवाळा ते वाजित्रोना शब्दोने जे जाणे छे,
ते ' बहुविधग्राही ' कहेवाय छे, अने एक बे आदिक धर्म
वाळा शब्दने जे जाणे ते अबहुग्राही छे ॥ ४२ ॥ वळी को
इक तो तुरत जाणी शके छे, अने बीजो पण काळे अने वि
चारपूर्वक जाणी शके छे, तेउं बन्नेने अनुक्रमे क्षिप्रग्राही अ
ने अक्षिप्रग्राही कह्या छे ॥ ४३ ॥ वळी काइक माणस छ ते
जेम ध्वजकरीने सुरालयने तेम लिगनी अपेक्षापूर्वक जाणे
ते निश्रितग्राही कहेवाय अने एड पण लिगनी अपेक्षाविना

रो लिगानपेक्षया ॥ ४४ ॥ निःसशय यस्तु वेत्ति । सोऽसदिग्धविदाहित ॥ ससशय यस्तु वेत्ति । सदिग्धग्राहको हि स. ॥ ४५ ॥ ज्ञाते य एकदा भूयो । नापदेशमपेक्षते ॥ ध्रुवग्राही जवेदेप । तदन्योऽध्रुवविद्भवेत् ॥ ४६ ॥ नन्वेकसमयस्थायी। प्रोक्तः प्राच्यैरवग्रह ॥ सभवति कथ तत्र । प्रकारा बहुतादय ॥ ४७ ॥ सत्यमेतन्मत किंतु । द्विविधोऽत्रग्रह श्रुते ॥ निश्चयात्क्षणिको व्याव–हारिकश्चामितक्षण ॥ ४८ ॥ अपेक्ष्यात्रग्रह भाव्या–स्ततश्च व्यावहारिक ॥ भेदा यथोक्ता बहुता–दयो नैश्चयिके तु न ॥ ४९ ॥ तथोक्त तत्वार्थवृत्तौ—

ननु चावग्रह एकसामयिक शास्त्रे निरूपितो, न चैकस्मि

जे जाणे ते अनिश्चितग्राही कहेवाय ॥ ४४ ॥ वळी जे संदेहविना जाणे, ते असदिग्धग्राही छे, अने जे सदेहवाळु जाणे ते सदिग्धग्राही छे ॥ ४५ ॥ वळी एक वखत जाण्याबाद जेने वारवार उपदेशनी अपेक्षा रहेती नथी, ते ध्रुवग्राही कहेवाय, अने तेथी उलटो ते अध्रुवग्राही कहेवाय ॥ ४६ ॥ अहीं शका करे छे के—पूर्वाचार्योए अर्थावग्रहने तो एकसमयसुधि रहेनारो कह्यो छे, माटे तेमा बहुपणादिक भेदो शी रीते सभवी शके छे? ॥४७॥ ते माटे कहे छे के, ए मत पण सत्य छे, परतु ते अर्थावग्रहने शास्त्रोमा बे प्रकारनो कह्यो छे, एक्वे निश्चयनयथी ते एक समयनो छे, अने व्यवहारथी असख्यसमयोनो छे ॥ ४८ ॥ माटे ते पूर्वे कहेला बहुपणादिक भेदो व्यवहारिक अर्थावग्रहने अपेक्षीने जाणवा, परतु निश्चयथी नहि ॥ ४९ ॥ ते माटे तत्वार्थवृत्तिमा कह्यु छे के —

न् समये चैकोऽवग्रह एवंविधो युक्तोऽल्पकालत्वादित्युच्यते, सत्यमेवमेतत्कितु अवग्रहो द्विधा, नैश्चयिको व्यावहारिकश्च, तत्र नैश्चयिको नाम सामान्यपरिछेद, स चैकसामायिक शास्त्रेऽभिहितस्ततो नैश्चयकादनतरमीहैवमात्मिका प्रवर्त्तते, कि मेप स्पर्श उतास्पश इति ततश्चानतरोऽपाय, स्पर्शोऽयमिति, अय चापायोऽवग्रह इत्युपचर्यते, आगामिनो भेदानगीकृत्य यस्मादेतेन सामान्यमवछियते, यत पुनरेतस्मादीहा प्रवर्त्तिष्यते कस्याय स्पर्शस्ततश्चापायो भविष्यत्यस्यायमिति अयमपि चापाय पुनरवग्रह इत्युपचर्यते, अतोंतरवर्तिनीमीहामपाय

शास्त्रमा अवग्रह तो एकसमयनो कहेलो छे, परतु बहुआदिक एवीरीतना प्रकारवाळो अवग्रह अल्पकाळवाळो होवाथी एकज समयमा थवो युक्त नथी ए वात सत्य छे, परतु अवग्रह बे प्रकारनो छे, नैश्चयिक अने व्यवहारिक तेमा नैश्चयिक एटले सामान्यपरिछेदरूप, अने तेने शास्त्रमा एक समयवाळो कह्यो छे पछी ते नैश्चयिक पछी तुरतज 'आ स्पर्श छे के अस्पर्श छे?' एवीरीतनी ईहा प्रवर्त्ते छे अने पछी आ स्पर्शज छे' एवीरीतनो अपाय थाय छे, अने आ अपायनो अवग्रह तरीके उपचार कराय छे, केमके आगामी भेदोने स्वीकारीने तेनावडे सामान्यनो परिछेद कराय छे कारणके तेथी 'आ कोनो स्पर्श छे?' एवीरीतनी ईहा थशे, अने पछी 'आ आनो स्पर्श छे' एवीरीतनो अपाय थशे, अने आ अपायनो अवग्रहतरीके उपचार कराय छे, आथी करीने वच्चे रहेली ईहा अने अपायने आश्रीने अने एवी रीते

चाश्रित्य, एवं यावदस्याते निश्चय उपजातो नवति, यत्पर विशेष नाकाङ्क्षतीत्यर्थ अपाय एव नवति न, तत्रोपचार इति अतो य एष औपचारिकोऽवग्रहस्तमगीकृत्य बहु अवगृह्णातीत्येतदुच्यते, नन्वेकसमयवर्तिनं नैश्चयिकमित्येव सर्वत्रौपचारिकाश्रयणाद्व्याख्येयमिति ॥

औत्पत्तिकी वैनयिकी । कार्मिकी पारिणामिकी ॥ आभि सहामी नेदा स्यु-श्चत्वारिंश शतत्रय ॥ ४९ ॥ न दृष्टो न श्रुतश्च प्राग् । न न सापि न चिंतित ॥ यथार्थस्तत्क्षणादेव । यथार्थो गृह्यते धिया ॥ ५० ॥ लोकद्वयाविरुद्धा सा । फलेना

ठेवटे.ज्यासुधि निश्चय थाय ठे, अर्थात् वीजा विशेषनी ज्यारे आकाङ्क्षा रहेती नथी, अने फक्त अपायज रहे ठे, त्यारे उपचार होतो नथी आथीकरीने जे आ औपचारिक अवग्रह होय ठे, तेने स्वीकारीने 'बहु अवग्रह करे ठे' एम कहेवाय ठे, परतु एकसमयवाळा नैश्चयिकने आश्रीने कहेवातु नथी अने एवी रीते सर्व जगोए औपचारिक आश्रयथी व्याख्या न करी लेवु. ॥

औत्पातिकी, वैनयिकी, कार्मिकी अने परिणामिकी, एम चार प्रकारनी बुद्धिये करीने सहित एवा आ मतिज्ञानना त्रणसोने चाळीस नेदो थाय ठे ॥ ४९ ॥ जे अर्थने पूर्वे दीठेलो न होय, सानळेलो न होय, तेम मनवडे चिंतवेलो पण न होय, परतु तत्क्षणज जे बुद्धिवडे ते अर्थने यथार्थपणे ग्रहण कराय ॥ ५० ॥ तेवीरीतनी वन्ने लोकमा विरोधविनानी अने व्यनिचारविनाना फळवाळी बुद्धिने रोहकादिकनी

व्यभिचारिणी ॥ बुद्धिरौत्पत्तिकीनाम । निर्दिष्टा रोहकादिवत् ॥ ५१ ॥ गुरूणा विनयात्प्राप्ता । फलदात्र परत्र च ॥ धर्मार्थ कामशास्त्रार्थ-पटुर्वैनयिकी मति ॥ ५२ ॥ निमित्तिकस्य शिष्येण । विनीतेन यथोदित ॥ स्थविराया घटध्वंसे । सद्य सुतसमागम ॥ ५३ ॥ शिल्पमाचार्यापदेशा ल्लब्ध स्यात्कर्म च स्वत ॥ नित्यव्यापारश्च शिल्प । कादाचित्क तु कर्म वा ॥५४॥ या कर्माभिनिवेशोत्थ-लब्धतत्परमार्थिका ॥ कर्माभ्यासविचाराभ्या । विस्तीर्णा तद्यश फला ॥ ५५ ॥ तत्तत्कर्मविशेषेषु । समर्था कार्मिकी मति ॥ रेपुचित्र दृश्यते सा च । चित्रका

पेठे औत्पातिकी नामनी बुद्धि कहेली छे ॥ ५१ ॥ वळी गुरु उना विनयथी प्राप्त थयेली, तथा आ लोक अने परलोकमा फळ देनारी, तथा धर्म अर्थ अने कामशास्त्रमा निपुण एवी जे बुद्धि, ते वैनयिकी कहेवाय छे ॥ ५२ ॥ जेम विनयवत एवा निमित्तियाना शिष्ये एक स्थविरानो घडो फुटवाथी क ह्यु के, तारा पुत्रना तने तुरत समागम थशे ॥ ५३ ॥ आचार्यना उपदेशथी जे प्राप्त थयेलु होय ते शिल्प कहेवाय, अने पोतानामेळे जे प्राप्त थयु होय ते कर्म कहेवाय अथवा नित्यव्यापाररूप शिल्प कहेवाय अने कोइ कोइ दिवसे करातु ते कर्म कहेवाय ॥ ५४ ॥ कर्माना अभिनिवेशथी परमार्थने जणावनारी तथा कर्माना अभ्यास अने विचारथी विस्तीर्ण थयेली तथा तेना यशरूप फलवाळी ॥ ५५ ॥ अने ते ते कर्मविशेषोमा समर्थ एवी कार्मिकीमति कहेवाय छ अने तेवी मति चितारायादिक कारीगरोमा देखाय छ ॥ ५६ ॥

रादिकेऽस्तु ॥ ५६ ॥ सुदीर्घकालं य पूर्वा—परार्थालोचनादि
ज ॥ आत्मधर्मं सोऽत्र परी–णामस्तत्प्रभवा तु या ॥ ५७ ॥
अनुमानहेतुमात्र—दृष्टांतै साध्यसाधिका ॥ वयोविपाकेन पु
ष्टी-भूताभ्युदयमोक्षदा ॥ ५७ ॥ अभयादेरिव ज्ञेया । तुर्य
सा पारिणामिकी ॥ अन्योऽधिका पचमी तु । नार्हताप्युपल
भ्यते ॥ ५९ ॥ यद् दृष्टैव मतिर्लोके । प्रथमा श्रुतनिश्रिता ॥
शास्त्रसस्कृतबुद्धे सा । शास्त्रार्थालोचनोद्भवा ॥ ६० ॥ सर्वथा
शास्त्रसस्पर्श—रहितस्य तथाविधात् ॥ क्षयोपशमतो जाता ।
भवेदश्रुतनिश्रिता ॥ ६१ ॥ सर्वाप्यतर्जल्पस्मिन् । मतिरश्रुत

वळी घणा काळसुधि पूर्वापर अर्थना आलोचनआदिकथी उ
त्पन्न थयेला जे आत्मस्वभाव, ते जेमा परिणामभूत छे. अने
तेथी उत्पन्न थयेली ॥ ५७ ॥ तथा फक्त अनुमानहेतुरूप द
ष्टांतोथी साध्यने साधनारी, अने उमरना प्रमाणमा वृद्धि पा
मेलो जे अभ्युदय, तेणे करीने मोक्षने देनारी, ॥ ५७ ॥ एवी
ते चोथी पारिणामिकी बुद्धि अभयकुमारादिकनी पेठे जाण
वी, अने ते चार शिवाय पाचमी बुद्धि तीर्थंकरने पण होती
नथी ॥ ५९ ॥ वळी दुनियामा जे बे प्रकारनी बुद्धि कहेवाय
छे, तेमा एक श्रुतनिश्रित छे, अने ते शास्त्रार्थना आलोचन
थी उत्पन्न थयेली छे, तथा ते शास्त्रवडे सुधरेली बुद्धिवाळाने
होय छे ॥ ६० ॥ वळी सर्वप्रकारे जेने शास्त्रज्ञान थयुं
नथी, तेवा माणसने तेवा प्रकारना क्षयोपशमथी जे उत्पन्न
थयेली होय, ते अश्रुतनिश्रितबुद्धि कहेवाय. ॥ ६१ ॥ आ
सर्वेलो चार प्रकारनी बुद्धिमा सघळी अश्रुतनिश्रितबुद्धि

निश्रिता ॥ यथोक्तधीचतुष्केऽत । पंचम्या नास्ति संभव ॥
॥ ६२ ॥ इदमर्थतो नंदीसूत्रवृत्तिस्थानांगसूत्रवृत्त्यादिषु ॥
जातिस्मृतिरप्यतीत—संख्यातभवबोधिका ॥ मतिज्ञान-
स्यैव भेद । स्मृतिरूपतया किल ॥ ६३ ॥ यदाह्याचारांगटी-
का—जातिस्मरणत्वाभिनिबोधिकविशेष इति इति मतिज्ञान
यत्तं तत् श्रुत शब्द । स श्रुतज्ञानमुच्यते ॥ भावश्रुत-
स्य हेतुत्वा-द्धेतो कार्योपचारत ॥ ६४ ॥ श्रुताच्छब्दादुत ज्ञान
। श्रुतज्ञान तदुच्यते ॥ श्रुतग्रंथानुसारी यो । बोध श्रोत्रम
न कृत ॥ ६५ ॥ ननु श्रुतज्ञानमपि । श्रोत्रेंद्रियनिमित्तक ॥

समावेश थइ जाय छे, माटे पांचमी बुद्धिनो संभव नथी ॥
॥ ६२ ॥ आ भावार्थ नंदीसूत्रनी वृत्तिमां अने स्थानांगसूत्र
नी वृत्तिआदिकोमां छे ॥

वळी जातिस्मरणज्ञान पण अतीत थयेला एवा संख्या-
ता भवोने जणावनारु छे, अने ते स्मृतिरूपपणाये करीने म
तिज्ञाननोज एक भेद छे ॥ ६३ ॥ ते माटे आचारांगनी टी-
कामां कह्यु छे के—जातिस्मरणपणु छे ते मतिज्ञाननो एक
भेद छे एवीरीते मतिज्ञाननु स्वरूप जाणवु

जे संभळाय ते श्रुत एटले शब्द, अने ते श्रुतज्ञान क
हेवाय छे, अने ते भावश्रुतनो हेतु छे, अने हेतुमां कार्यनो
उपचार करवाथी ॥ ६४ ॥ श्रुतथी एटले शब्दथी थयेलु जे
ज्ञान, ते श्रुतज्ञान कहेवाय छे, अने शास्त्रग्रंथना अनुसारवा
ळो जे बोध छे, ते कर्ण अने मनथी करायेलो छे ॥ ६५ ॥
यहीं शंका करे छे के ज्यारे श्रुतज्ञान पण कर्णेंद्रियना निमि

रादिकोरुपु ॥ ५६ ॥ सुदीर्घकाल य पूर्वा—परार्थालोचनादि ज ॥ आत्मधर्मं सोऽत्र परी–णामस्तत्प्रजवा तु या ॥ ५७ ॥ अनुमानहेतुमात्र—दृष्टांते साध्यसाधिका ॥ वयोविपाकेरपुष्टी–जूताभ्युदयमोक्षदा ॥ ५८ ॥ अजयादेरिव ज्ञेया । तुर्या सा पारिणामिकी ॥ आन्योऽधिका पचमी तु । नार्हताप्युपलभ्यते ॥ ५९ ॥ यद् द्वैधैव मतिर्लोके । प्रथमा श्रुतनिश्रिता ॥ शास्त्रसंस्कृतबुद्धेः सा । शास्त्रार्थालोचनोद्भवा ॥ ६० ॥ सर्वथा शास्त्रसंस्पर्श—रहितस्य तथाविधात् ॥ क्षयोपशमतो जाता । तवेदश्रुतनिश्रिता ॥ ६१ ॥ सर्वाप्यतर्नवत्यस्मिन् । मतिरश्रुत

वळी घणा काळसुधि पूर्वापर अर्थना आलोचनआदिकथी उत्पन्न थयेला जे आत्मव्यापार, ते जेमा परिणामजूत छे, अने तेथी उत्पन्न थयेली ॥ ५७ ॥ तथा फक्त अनुमानहेतुरूप दृष्टांतोथी साध्यने साधनारी, अने उमरना प्रमाणमा वृद्धि पामेलो जे अभ्युदय, तेणे करीने मोक्षने देनारी, ॥ ५८ ॥ एवी ते चोथी पारिणामिकी बुद्धि अजयकुमारादिकनी पेठे जाणवी, अने ते चार शिवाय पांचमी बुद्धि तीर्थंकरने पण होती नथी ॥ ५९ ॥ वळी दुनियामा जे बे प्रकारनी बुद्धि कहेवाय छे, तेमा एक श्रुतनिश्रित छे, अने ते शास्त्रार्थना आलोचनथी उत्पन्न थयेली छे, तथा ते शास्त्रवडे सुधरेली बुद्धिवाळाने होय छे ॥ ६० ॥ वळी सर्वथाप्रकारे जेने शास्त्रज्ञान थयेलु नथी, तेवा माणसने तेवा प्रकारना क्षयोपशमथी जे उत्पन्न थयेली होय, ते अश्रुतनिश्रितबुद्धि कहेवाय ॥ ६१ ॥ उपर वर्णवेली चार प्रकारनी बुद्धिमा सघळी अश्रुतनिश्रितबुद्धिनो

निश्चिता ॥ यथोक्तमेवचतुर्भेदत । पचम्या नास्ति सभव ॥ ॥ ६२ ॥ इदमर्थतो नदीसूत्रवृत्तिस्थानागसूत्रवृत्यादिषु ॥

जातिस्मृतिरप्यतीत—सख्यातभवबोधिका ॥ मतिज्ञान-स्यैव भेद । स्मृतिरूपतया किल ॥ ६३ ॥ यदाह्याचारागटी-का—जातिस्मरणत्वाभिनिबोधिकविशेष इति इति मतिज्ञान

श्रूयते तत् श्रुत शब्द । स श्रुतज्ञानमुच्यते ॥ भावश्रुत स्य हेतुत्वा—द्धेतौ कार्योपचारत ॥ ६४ ॥ श्रुताच्छब्दादुत ज्ञान । श्रुतज्ञान तदुच्यते ॥ श्रुतग्रथानुसारी यो । बोध श्रोत्रम न कृत ॥ ६५ ॥ ननु श्रुतज्ञानमपि । श्रोत्रेद्रियनिमित्तक ॥

समावेश थइ जाय छे, माटे पाचमी बुद्धिनो सभव नथी ॥ ॥ ६२ ॥ आ भावार्थ नदीसूत्रनी वृत्तिमा अने स्थानागसूत्र नी वृत्तिआदिकोमा छे ॥

वळी जातिस्मरणज्ञान पण अतीत थयेला एवा सख्या ता भवोने जणावनारु छे अने ते स्मृतिरूपपणाये करीने म तिज्ञाननोज एक भेद छे ॥ ६३ ॥ ते माटे आचारागनी टी कामा कह्यु छे के—जातिस्मरणपणु छे ते मतिज्ञाननो एक भेद छे एवीरीते मतिज्ञाननु स्वरूप जाणवु

जे सभळाय ते श्रुत एटले शब्द, अने ते श्रुतज्ञान क-हेवाय छ, अने ते भावश्रुतनो हेतु छे, अने हेतुमा कार्यनो उपचार करवाथी ॥ ६४ ॥ श्रुतथी एटले शब्दथी थयेलु जे ज्ञान, ते श्रुतज्ञान कहेवाय छ, अने शास्त्रग्रथना अनुसारवा-ळो जे बोध छे, ते कर्ण अने मनथी करायेलो छे ॥ ६५ ॥ अहीं शका करे छे के ज्यारे श्रुतज्ञान पण कर्णेद्रियना निमि

तन्मतिज्ञानत कोऽस्य । भेदो यत्कथ्यते पृथक् ॥ ६६ ॥ अ
त्रोच्यते—वर्तमानार्थविषय । मतिज्ञान पर तत ॥ गरी
विषय त्रैका-लिकार्थविषय श्रुत ॥ ६७ ॥ विशुद्ध च व्यवहि
ता-नेकसूक्ष्मार्थदर्शनात ॥ छद्मस्थोऽपि श्रुतबला —दुच्यते श्
तकेवली ॥ ६८ ॥ तदुक्त— नाण अणाऽसेसी । वियाणग
छउमत्थोत्ति ॥ जीवस्य ज्ञत्वभावत्वा—न्मतिज्ञान हि शाश्व
॥ ससारे भ्रमतोऽनादौ । पतित न कदापि यत् ॥ ६९ ॥ अ
न स्यानतभागो । नित्योद्घाटित एव हि ॥ निगोदिनामपि
भवे—दित्येतत्पारिणामिक ॥ ७० ॥ यदागम —सव्वजीवाणपि

वालु छे, त्यारे मतिज्ञानथी तेनो जे जूदो भेद कहेवाम
आवे छे, तेनु शु कारण छे ? ॥ ६६ ॥ ते माटे अहीं कहे छे
के—मतिज्ञान छे ते वर्तमानपदार्थोना विषयवालु छे, परत
श्रुतज्ञान छे ते त्रिकालिक पदार्थोने जणावनारु अने मोटा
विषयवालु छे ॥ ६७ ॥ वळी ते ज्ञान भिन्न भिन्न एवा अने
क सूक्ष्म अर्थोने देखाडी आपनारु होवाथी विशुद्ध छे तेम
ते श्रुतज्ञानना बळथी छद्मस्थ पण श्रुतकेवली कहेवाय छे ॥
॥ ६८ ॥ ते माटे कह्यु छे के—नाण अणाइ सेसी वियाणइ
एस छउमत्थोत्ति ॥ (आ पाठनो भावार्थ बहुश्रुतथी जाणी
लेवो) जीवनो जाणपणानो स्वभाव होवाथी मतिज्ञान शा
श्वतु छे, केमके अनादि ससारमा भमता एवा जीवने कोइ
पण समये ते पडेलु नथी ॥ ६९ ॥ कारणके अक्षरनो अनत
मो भाग तो हमेशा खुल्लोज छे, माटे निगोदना जीवोने पण
ते पारिणामिक मतिज्ञान होय छे ॥ ७० ॥ ते माटे आगम

श्रण श्रक्खरस्स श्रणतनागो निच्चुग्घाडिर्ज चिठ्ठइ, जइ सोवि श्रावरज्जा ता जीवो, श्रजीवत्तण पावेज्जा इति ॥ श्रुत ज्ञान पुनर्नैव । सर्वजीवस्य सर्वदा ॥ श्राप्तोपदेशापेक्ष यत् । स्यादेतन्मतिपूर्वक ॥ ३१ ॥ मतिज्ञान स्पर्शनादी—न्द्रियानिंद्रियहेतुक ॥ श्रुत तु स्याल्लब्धितोऽपि । पदानुसारिणामिव ॥ ॥ ३२ ॥ इत्याद्यधिक तत्वार्थवृत्त्यादिन्योऽवसेय चतुर्दशविध तच्च । यद्वा विंशतिधा नवेत् ॥ चतुर्दशविधत्व तु । तत्रैव परिनाव्यते ॥ ३३ ॥ श्रक्षरश्रुतमित्येक । स्याद् द्वितीयमनक्षर ॥ तार्त्तीयिक सज्ञिश्रुत । तुर्यं श्रुतमसज्ञिन ॥ ३४ ॥ सम्यक् श्रुत पचम स्यात् । षष्ठ मिथ्याश्रुत नवेत् ॥ सादिश्रुत सप-

---

मा कह्यु छे के—सर्व जीवोने श्रक्षरनो श्रनतमो भाग हमेशा खुल्लो होयछे, श्रने जो ते पण श्राछादित थइ जाय, तो जीव छे ते श्रजीवपणाने पामी जाय ॥ वळी एवीरीतनु श्रुतज्ञान जीवने हमेशा होतु नथी, केमके ते तो मतिपूर्वक यथार्थवक्ताना उपदेशनी श्रपेक्षा राखनारु छे ॥३१॥ वळी मतिज्ञान छे ते स्पर्शनश्रादिक इद्रिय श्रने श्रनिंद्रियना हेतुवाळु छे, श्रने श्रुतज्ञान जेम पदानुसारीउने, तेम लब्धिथी पण थाय छे ॥ ३२ ॥ इत्यादिक श्रधिक विस्तार तत्वार्थवृत्तिश्रादिकथी जाणी लेवो ॥ हवे ते श्रुतज्ञान चौद प्रकारनु श्रथवा वीस प्रकारनु होय छे, तेमा चौद प्रकारनु नीचे प्रमाणे जाणवु ॥ ॥ ३३ ॥ पहेलु श्रक्षर, वीजु श्रनक्षर, त्रीजु सज्ञि, चोथु श्रसज्ञि ॥ ३४ ॥ पाचमु सम्यक्, छठु मिथ्या, सातमु सादि, श्राठमु श्रनादि, ॥ ३५ ॥ नवमु सात, दशमु श्रनत, श्रग्या-

तन्मतिज्ञानत कोऽस्य । भेदो यत्कथ्यते पृथक् ॥ ६६ ॥ अ
त्रोच्यते—वर्तमानार्थविषय । मतिज्ञान पर तत ॥ गरीयो
विषय त्रैका–लिकार्थविषय श्रुत ॥ ६७ ॥ विशुद्ध च व्यवहि
ता–नेकसूक्ष्मार्थदर्शनात् ॥ छद्मस्थोऽपि श्रुतबला –दुच्यते श्
तकेवली ॥ ६८ ॥ तदुक्त– नाण अणाइसेसी । वियाणश्रु
छउमत्थोत्ति ॥ जीवस्य ज्ञस्वभावत्वा—न्मतिज्ञान हि शाश्व
॥ ससारे भ्रमतोऽनादौ । पतित न कदापि यत् ॥ ६९ ॥ अ
न्त स्यानतभागो । नित्योद्घाटित एव हि ॥ निगोदिनामपि
नये—दित्येतत्पारिणामिक ॥ ७० ॥ यदागम —सव्वजीवाणपि

सवालु छे, त्यारे मतिज्ञानथी तेनो जे जूदो भेद कहेवामा
आवे छे, तेनु शु कारण छे ? ॥ ६६ ॥ ते माटे अहीं कहे छ
के—मतिज्ञान छे ते वर्तमानपदार्थोना विषयवालु छे, परतु
श्रुतज्ञान छे ते त्रिकालिक पदार्थोने जणावनारु अने मोटा
विषयवालु छे ॥ ६७ ॥ वळी ते ज्ञान भिन्न भिन्न एवा अने
क सूक्ष्म अर्थोने देखाडी आपनारु होवाथी विशुद्ध छे तेम
ते श्रुतज्ञानना बळथी छद्मस्थ पण श्रुतकेवली कहेवाय छे ॥
॥ ६८ ॥ ते माटे कह्यु छे के—नाण अणाइसेसी वियाणश्रु
एस छउमत्थोत्ति ॥ (आ पाठनो भावार्थ बहुश्रुतथी जाणी
लेवो) जीवनो जाणपणानो स्वभाव होवाथी मतिज्ञान शा
श्वतु छे, केमके अनादि ससारमा भमता एवा जीवने कोइ
पण समये ते पडेलु नथी ॥ ६९ ॥ कारणके अक्षरनो अनत-
मो भाग तो हमेशा खुल्लोज छे, माटे निगोदना जीवोने पण
ते पारिणामिक मतिज्ञान होय छे ॥ ७० ॥ ते माटे आगम

श्राण श्ररकारस्स श्राणतजागो निच्चुग्घामिर्ज चिठइ, जइ सो
वि श्रावरज्ञा ता जीवो, अजीवत्तण पावेज्ञा इति ॥ श्रुत
ज्ञान पुनर्नैव । जवेज्जीवस्य सर्वदा ॥ श्राप्तोपदेशापेक्ष यत् ।
स्यादेनन्मतिपूर्वक ॥ ३१ ॥ मतिज्ञान स्पर्शनादी—ड्रियानि
ड्रियहेतुक ॥ श्रुत तु स्याल्लब्धितोऽपि । पदानुसारिणामिव ॥
॥ ३२ ॥ इत्याद्यधिक तत्वार्थवृत्यादिन्योऽवसेय चतुर्दशविध
तच्च । यद्वा विंशतिधा जवेत् ॥ चतुर्दशविधत्व तु । तत्रैव प
रिजाव्यते ॥ ३३ ॥ अक्षरश्रुतमित्येक । स्याद् द्वितीयमनक्षर
॥ तार्त्तीयिक सज्ञिश्रुत । तुर्य श्रुतमसज्ञिन ॥ ३४ ॥ सम्यक्
श्रुत पचम स्यात् । पष्ट मिथ्याश्रुत जवेत् ॥ सादिश्रुत सस-

मा कह्यु ठे क—सर्व जीवोने अक्षरनो अनतमो भाग हमेशा
उघाडो होयठे, श्रने जो ते पण श्राछादित थइ जाय, तो जीव
ठे ते अजीवपणाने पामी जाय ॥ वळी एवीरीतनु श्रुतज्ञान
जीवने हमेशा होतु नथी, कमके ते तो मतिपूर्वक यथार्थव
क्ताना उपदेशनी श्रपेक्षा राखनारु ठे ॥३१॥ वळी मतिज्ञान
ते स्पर्शनश्रादिक इड्रिय अने श्रनिंड्रियना हेतुवाळु ठे,
श्रुतज्ञान जेम पदानुसारीउने, तेम लब्धिथी पण थाय
॥ ३२ ॥ इत्यादिक श्रधिक विस्तार तत्वार्थवृत्तियादिकथी
लेवो ॥ हवे ते श्रुतज्ञान चौद प्रकारनु श्रयवा वीस
प्रकारनु होय ठे तेमा चौद प्रकारनु नीचे प्रमाणे जाणवु ॥
। पहेलु श्रक्षर, बीजु अनक्षर, त्रीजु सज्ञि, चोथु श्र
सज्ञि ॥ ३४ ॥ पाचमु सम्यक ठठु मिथ्या, सातमु सादि,
श्राठमु अनादि, ॥ ३५ ॥ नवमु सात, दशमु अनत, श्रग्या

म स्या—दनादिश्रुतमष्टम ॥ ७५ ॥ सातश्रुत तु नवम-मन त दशम श्रुत ॥ एकादश गमरूप-मगम द्वादश पुन ॥७॥ त्रयोदश त्वगरूप-मगवाह्य चतुर्दश ॥ प्रायो व्यक्ता अमी भे दा—स्तथापि किंचिदुच्यते ॥ ७७ ॥ तत्राक्षर त्रिधा सज्ञा। व्यजनलब्धिभेदत ॥ तत्र सज्ञाक्षरमेता। लिपयोऽष्टादशोदि ता ॥ ७७ ॥ तथाहि—हसलिवी भूअलिवी। जक्खा तह र क्खसी य वोधवा॥ उड्डी जवणि तुरक्की। कीरा दविमी य सि धविया ॥ १ ॥ मालविणी नडि नागरि। लाडलिवी पारसीय वोधवा ॥ तह अनिमित्तीअलिवी। चाणक्की मूलदेवी य ॥२॥ अकारादिहकारात। नयति व्यजनाक्षर ॥ अज्ञानात्मकमप्ये तद्। रूप स्यात् श्रुतकारण ॥ ७९ ॥ तत्र श्रुतज्ञानतया। प्र

स्मु गम्भीक, वारमु अगम्भीक, ॥ ७६ ॥ तेरमु अगरूप अ ग्रोदमु अगबाह्यश्रुत जाणवु आ उपर कहेला भेदो प्राय क रीने प्रगट छे, तो पण तेनु किंचित् विवेचन कहीये छीयें। ॥ ७७ ॥ तेमा अक्षरश्रुतमज्ञा व्यजन अने लब्धिना भेदथी त्रण प्रकारनु छे, तेमा अढार लीपीरूप ते संज्ञाक्षर छे ॥७८॥ ते कहे छे—हसलिपी, भूतलिपी, यक्षलिपी, राक्षसीलिपी उड्डीलिपी, यवनीलिपी, तुरकीलिपी, कीरलिपी, द्राविडलि पी, सिंधविलिपी, ॥ १ ॥ मालवीलिपी, नडीलिपी, नागरीलि पी, लाटलिपी, पारसीलिपी, अनिमित्तलिपी, चाणाक्यलि पी, तथा मूलदेवीलिपी, ए अढार लिपीओ जाणवी ॥ २ ॥ अकारथी मांडी हकारसुधिना व्यजनाक्षरो छे, अने ते अक्ष र अने व्यजनाक्षर ए बन्ने अज्ञानरूप छे, तो पण श्रुत

ऊस परमपिज्ञि ॥ लब्ध्यक्षर त्वक्षरोप–लब्धिरर्था
॥ ८० ॥ तच्च लब्ध्यक्षर षोढा । यत् श्रोत्रादिजिरि
बोधोऽक्षरानुविद्ध स्या–च्छब्दार्थालोचनात्मक ॥ ८१ ॥
शब्दश्रवणतो । रूपदर्शननोऽथवा ॥ देवदत्तोऽयमित्येव–
बोधो नवेदिह ॥ ८२ ॥ एव शेषेन्द्रियजावना कार्या ॥ तै
रैरजिलाप्य । जावाना प्रतिपादक ॥ अक्षरश्रुतमुद्दिष्ट–मन
रश्रुत पर ॥ ८३ ॥ यथोक्त—उससियं नीससियं । निच्छ
ग्वासियं च ठीअं च ॥ निस्सघियमणुसार । अणक्खर छेलि
याइय ॥ ८४ ॥ अथ जाव —कामितद्वेमिताद्य य–न्मामाह्व

नना कारणरूप छे ॥ ७९ ॥ अने तेटलामाटे महान् ऋषिओए
ते वन्नेने श्रुतज्ञानरूप कहेला छे वळी अर्थने जणावनारी
एवी जे अक्षरोनी उपलब्धि ते लब्ध्यक्षर कहेवाय छे ॥८०॥
तथा ते लब्ध्यक्षर छ प्रकारना छे, केमके कर्णआदिक इन्द्रिओ
वडे अक्षरने अनुसरतो शब्दार्थना आलोचनरूप बोध थाय
छे ॥ ८१ ॥ जेम शब्द सांजळवाथी अथवा रूप देखावाथी
आ देवदत्त छे ' एवीरीतनो बोध थाय ॥ ८२ ॥ एवीरीते
बाकीनी इन्द्रिओनी जावना करवी ॥ हवे ते लणे अक्षरोवडे
वचनव्यापारमा आवेला पदार्थोने प्रतिपादन करनारु अक्षर
श्रुत कहेलु छे, अने बाकीनाने अनक्षरश्रुत कह्यु छे ॥८३॥
ते माटे कह्यु छे के—निकळेला एवा नीचा उचा उश्वास,
ने श्वास, खासी, तथा छींकने अनुसारे अनक्षरश्रुतज्ञान
य छे ॥ ८४ ॥ तेनो जावार्थ नीचेप्रमाणे छे—' आ मने
लावे छे, अथवा आ मने कंइ कहे छे ' एवीरीतना खोंखा

यति वक्ति वा ॥ इत्याद्यन्याशयग्राहि । तत्स्यात् श्रुतमनक्षर ॥ ७५ ॥ इह च शिरःकंपनादिचेष्टाना पराभिप्रायज्ञानहेतुत्वे सत्यपि श्रवणाभावान्न श्रुतत्वं तदुक्तं विशेषावश्यकसूत्रवृत्तौ-रुढीइत्त सुअं सुचइत्ति चेट्टा न सुचइ कयावित्ति उक्तन्यायेन श्रुतत्वप्राप्तौ समानीतायामपि तदेवोच्छ्वसितादिश्रुत न शिरोधूननकरचलनादि चेष्टा, यत शास्त्रज्ञलोकप्रसिद्धा रूढिरियमिति कर्मग्रंथवृत्तौ तु शिरःकंपनादीनामप्यनक्षरश्रुतत्वमुक्त तथा च तद्ग्रंथ —अनक्षरश्रुत क्ष्वेडितशिरःकंपनादिनिमित्तमामाह्वयति वारयति वेत्यादिरूपमभिप्रायपरिज्ञानमिति स्या-

---

रा अने नादआदिकना करवाथी, परनो आशय जेथी ग्रहण कराय, ते अनक्षरश्रुतज्ञान कहेवाय ॥ ७५ ॥ वळी अहीं मस्तकधूननआदिक चेष्टाउने परना अभिप्रायो जाणवामा जो के हेतुपणु छे, तो पण साभळवाना अभावथी तेउने श्रुतपणु नथी. ते माटे विशेषावश्यकनी वृत्तिमा कह्यु छे के—जेनो शब्द थाय, ते श्रुतने सूचवे छे, परतु चेष्टा छे ते कोइ पण वखते श्रुतने सूचवती नथी एवीरीते पूर्वोक्त न्याये करीने श्रुतपणानी प्राप्ति लावते छते पण तेज उछ्वसितादिक श्रुत छे, परतु मस्तककंपन अने हस्तचलनादिक चेष्टा श्रुत नथी केमके शास्त्रोने जाणनारा लोकोमा आ प्रसिद्ध रूढी छे व ळी कर्मग्रथनी वृत्तिमा तो मस्तककंपनादिकने पण अनक्षर श्रुतपणु कह्यु छे ते नीचेप्रमाणे—खोंखारो तथा मस्तककंपनादिकना निमित्तवाळु, अथवा ' मने बोलावे छे, वारे छे ' इत्यादिरूप अभिप्रायना ज्ञानवाळु अनक्षरश्रुत छे जेउने श्रा

दीर्घकालिकी संज्ञा । येषा ते सज्ञिनो मता ॥ श्रुत
त तेषा । परं त्वसज्ञिश्रुत ॥ ७६ ॥ सम्यक् श्रुतं जि
। नवेदावश्यकादिक ॥ तथा मिथ्याश्रुतमपि । स्यात्सम्य
ग्रहात् ॥ ७७ ॥ आवश्यक तदपर–मिति सम्यक्श्रुत द्वि
षोढा चावश्यक तत्र । सामायिकादिभेदत ॥ ७८ ॥ तथ
—सामाइय चउवीसछउ वदणय पडिक्कमण काउसग्गो प
क्खाण इति ॥ आवश्यकतरचागा–नगात्मकतया द्विधा ॥ अ
गान्येकादश दृष्टि—वादश्चागात्मक नवेत् ॥ ७९ ॥ आचार
गसूत्रकृत । स्थानाग समवाययुग् ॥ पचम भगवत्यग । ज्ञाता
धर्मकथापि च ॥ ८० ॥ उपासकातकृदनु—त्तरोपपातिकादश

वाकाळनी सज्ञा होय, तेउने सज्ञि मानेला छे, अने तेउनु
जे श्रुत, ते सज्ञिश्रुत कहेवाय छे, अने तेथी उलटु असज्ञि-
श्रुत कहेवाय छे ॥ ७६ ॥ वळी श्रीजिनेश्वरप्रभुए कहेलु जे
आवश्यकादिक, ते सम्यक् श्रुत कहेवाय, तथा मिथ्यात्वीना
शास्त्रो पण समकीतीउए ग्रहण करवाथी सम्यक्श्रुत थाय छे,
॥ ७७ ॥ एवीरीते आवश्यक, अने तेथी अपर एम सम्यक्श्रु
त वे प्रकारनु छे तेमा आवश्यक छे ते सामायिकआदिकना
भेदाथी छ प्रकारनु छ ॥ ७८ ॥ ते कहे छे— सामायिक, च
उविसछो वादणा पडिक्कमणु काउसग्ग अने पच्चक्खाण व
ळी आवश्यकथी अपर एवु सम्यक्श्रुत अग अन उपागरूपे
व प्रकारनु छ तमा अग्यार अग अने बारमु दृष्टिवाद ए
अगात्मक छ ॥ ७९ ॥ आचाराग सूयगडाग, ठाणाग, सम
वायाग भगवती, ज्ञाताधमकथा ॥ ८० ॥ उपासकदशाग,

॥ प्रश्नव्याकरण चैव । विपाकश्रुतमेव च ॥ ९१ ॥ परिकर्म सूत्र पूर्वा–नुयोग पूर्वगतचूलिका पच ॥ स्युर्दृष्टिवादभेदा । पूर्वाणि चतुर्दशापि पूर्वगते ॥ ९२ ॥ तानि चैव—

उत्पादपूर्वमग्रायणीय—मथ वीर्यत प्रवाद स्यात् ॥ अ स्तेर्ज्ञानात्सत्या–त्तदात्मन कर्मणश्च पर ॥ ९३ ॥ प्रत्याख्यान विद्या—प्रवादकल्याणनामधेये च ॥ प्राणावाय च क्रिया–विशालमथ लोकबिन्दुसारमिति ॥ ९४ ॥ दृष्टिवाद पचधाय-भग द्वादशमुच्यते ॥ उपागमूलसूत्रादि । स्यादनगात्मक च तत् ॥ ९५ ॥ एव च—ऽ दुक्तमर्थतोऽर्हद्भि । सदृब्ध सूत्रत श्च यत् ॥ महाधीभिर्गणधरै–स्तत्स्यादगात्मक श्रुत ॥ ९६ ॥

अतगडदशाग, अनुत्तरोववाइ, प्रश्नव्याकरण अने विपाकसूत्र ए अग्यार अगो छे ॥ ९१ ॥ परिकर्म, सूत्र, पूर्वानुयोग, पूर्वगत अने चूलिका, ए पाच दृष्टिवादना भेदो छे, तेमा चौद पूर्वोनो पूर्वगतमा समावेश थाय छे ॥ ९२ ॥ ते पूर्वो नीचेप्रमाणे छे—

उत्पादप्रवाद, अग्रायणीयप्रवाद, वीर्यप्रवाद, अस्तिप्रवाद, ज्ञानप्रवाद, सत्यप्रवाद, आत्मप्रवाद, कर्मप्रवाद, ॥ ९३ ॥ प्रत्याख्यानप्रवाद, विद्याप्रवाद, कल्याणप्रवाद, प्राणावायप्रवाद, क्रियाविशालप्रवाद अने लोकबिंदुसार, ए चौद पूर्वो छे ॥ ९४ ॥ आ दृष्टिवाद पाच प्रकारनो छे, अने अगो बार कहेवाय छे, अने उपाग तथा मूलसूत्रादिक अगबाह्यरूप छे ॥ ९५ ॥ वळी एरीते- श्रीअरिहतप्रभुए जे अर्थथी कह्यु छे, अने महाबुद्धिवान् एवा गणधरोए जे सूत्रथी गुंथ्यु

ततो गणधराणा य–त्पारपर्यासवाङ्मये ॥ शिष्यप्रशिष्यर ा
र्यै । प्राच्यवाङ्मतिशक्ति नि ॥ ए७॥ कालसहननायुर्दो—पा
दल्पशक्तिधीस्पृशा ॥ अनुग्रहाय सद्दब्ध । तदनगात्मक श्रुत
॥ ए८ ॥ स्पष्टान्यङ्गोपकाराय । तेभ्योऽप्यर्वाक्तिनर्पिनि ॥शास्त्रै-
कदेशसवद्धा–न्येव प्रकरणान्यपि ॥ एए ॥ एतल्लक्षण चैव—
शास्त्रैकदेशसवद्ध । शास्त्रकार्यांतरे स्थित ॥ आहु प्रकरण ना-
म । ग्रथन्नेद विपश्चित ॥ ८०० ॥ एव च वक्तृवैशिष्ट्या—द-
स्य द्वैविध्यमीरित ॥ वस्तुतोऽर्हत्प्रणीतार्थ-मेकमेवाखिल श्रुत
॥१॥ तथोक्त तत्वार्थन्नाष्ये—' वक्तृविशेषाद्द्वैविध्यमिति '

ठे, ते अगात्मकश्रुत ठे ॥ ए६ ॥ पठी परपराथी मेळवेल ठे
वाङ्मय जेउंए, तथा उत्कृष्टी ठे वचनबुद्धिनी शक्ति जेउंने ए
वा गणधरोना शिष्यप्रशिष्यरूप आचार्योए, ॥ ए७ ॥ काळ,
सघयण अने आयुना दोपथी अल्पबुद्धिवानोना अनुग्रहमाटे
जे रचेलु ठे, ते अनगात्मक एटले अगवाह्यश्रुत ठे ॥ ए८ ॥
एवीरीते तेउंथी पण वधारे अज्ञानीउंना उपकारमाटे पूर्वाचा
र्योए शास्त्रना एक देशना सवधवाळा प्रकरणो पण रचेला ठे
॥ एए ॥ तेउंनु लक्षण नीचेप्रमाणे ठे—शास्त्रना एक देशना
सवधवाळु अने शास्त्रना कार्यांतरमा जे रहेलु ठे, तेने विद्वा-
नो प्रकरण नामनो ग्रथन्नेद कहे ठे ॥ ८०० ॥ एवीरीते व
क्ताना विशेपपणाथी ते वे प्रकारनु ठे, परतु मुख्यत्वे करीने
अरिहतप्रभुए रचेला अर्थरूप ते सघळु श्रुत एकज प्रकारनु
ठे ॥१॥ तेमाटे तत्वार्थन्नाष्यमा कह्यु ठे के— वक्ताना वि
शेपपणाथी वे प्रकारनु ठे ' वळी—व्याकरण, ठदोग्रथ, अ

किंच—व्याकरणछंदोऽलंकृति–काव्यनाट्यतर्कगणितादि ॥ म
म्यग्दृष्टिपरिग्रह–पूत सम्यक्श्रुत जयति ॥ २ ॥ मिथ्याश्रुत
तु मिथ्यात्वि–लोके स्वमतिकल्पित ॥ रामायणभारतादि।
वेदवेदांगकादि च ॥ ३ ॥ उक्त च भाष्यकृता—सदसदवित
सणाउ । नवहेउ जहि छिउवलंभाउ ॥ नाणफलाभावाउ
मिच्छदिट्ठिस्स अन्नाण ॥ १ ॥ पूर्वांतर्गतेय गाथा—ऋग्यजु स
माथर्वाणो । वेदा अगानि षट् पुन ॥ शिक्षाकल्पो व्याकर
। छदो ज्योतिर्निरुक्तय ॥ ४ ॥ ततश्च—षडगी वेदाश्चत्वारो
मीमांसान्विक्षिकी तथा । धर्मशास्त्र पुराण च । विद्या एता
श्चतुर्दश ॥ ५ ॥ तथा—आयुर्वेदो धनुर्वेदो । गांधर्व चार्थशा

लकारग्रंथ, काव्यग्रंथ, नाट्यग्रंथ, तर्कग्रंथ, तथा गणितआ
दिक, के जे सम्यग्दृष्टिना ग्रहणथी पवित्र थया छे, एवु स
म्यक्श्रुत जय पामे छे ॥ २ ॥ वळी मिथ्यात्वीओए पोतानी
बुद्धिथी कल्पेला एवा रामायण अने भारतआदिक तथा
अने वेदना अगोआदिक, ए मिथ्याश्रुत छे ॥ ३ ॥ भा
कारे पण कह्यु छे के—सत् असत्ना तफावतविनानु, अ
भवना हेतुवाळी स्थितिनी प्राप्ति करनारु, तथा ज्ञाननु फ
नहि देनारु एवु मिथ्यादृष्टिनु अज्ञान होय छे ॥ १ ॥ अ
गाथा पूर्वांतरमां छे ॥ ऋग्वेद, यजुर्वेद सामवेद अने अथ
र्ववेद ए चार वेदो छे तथा शिक्षा, कल्प व्याकरण, छद
ज्योति अने निरुक्ति ए तेना छ अगो छे ॥ ४ ॥ वळी तथा
—ए छ अगो चार वेद मीमांसा अन्विक्षिकी धर्मशास्त्र
अने पुराण, ए चौद विद्याओ छे ॥ ५ ॥ तथा—आयुर्वेद,

त्रक ॥ चतुर्भिरेतै सयुक्ता । स्युरष्टादश ता पु
पूर्णदशपूर्वांत–मपि सम्यक् श्रुत नवेत् ॥ मिथ्या
हीत । मिथ्याश्रुत विपर्ययात् ॥ ७ ॥ ड्व्यक्षेत्रक
सायत नवति श्रुत ॥ अनाद्यपर्यवसित–मपि ज्ञेय त
॥ ८ ॥ एक पुरुपमाश्रित्य । साधत नवति श्रुत ॥ अ
वसित । भूयसस्तान् प्रतीत्य च ॥ ९ ॥ ननातर गत
पुसो यन्नश्यति श्रुत ॥ कस्यचित्तन्नव एव । मिथ्यात्व
दिनि ॥ १० ॥ तदुक्त विशेपावश्यके—चउदसपुवी म
देवत्ते त न सभरइ सव ॥ देसमि होइ नयणा । सठाण
वि नयणाउ ॥ १ ॥ देशे पुनरेकादशागलक्षणे इति कल्प

नुवेद, गाधर्व तथा अर्थशास्त्र, ए चारेने तेमा नेळववाथी
अढार विद्याउ थाय ठे ॥ ६ ॥ दश पूर्वो सपूर्ण थयाविना
अने मिथ्यात्वीउए ग्रहण करेलु एवु सम्यक्श्रुत पण विपर्य
यपणाथी मिथ्याश्रुत थाय ॥ ७ ॥ ड्व्य क्षेत्र काल अने
भावे करीने सादिसात श्रुत होय ठे, तेमज तेने अनादिअ
नत पण जाणवु ॥ ८ ॥ एक पुरुपने आश्रीने श्रुत सादिसा
त होय ठे अने घणा पुरुपोने आश्रीने ते अनादिअनत हो
य ठे ॥ ९ ॥ कमक नवातरने प्राप्त थयेला एवा कोइक पुरु
षनु श्रुत मिथ्यात्वने प्राप्त थवा आदिकवडे करीने तेज नव
नाश पामे ठ ॥ १० ॥ त माटे विशेपावश्यकमा कयु ठे के–
चौदपूर्वधारी पुरुषने देवपणामा ते सर्वश्रुत सानरतु नथी
परतु देशनागमा अने स्वस्थानभावमा नजना होय ठे ॥१॥
देशनाग एटले अग्यार अगो जाणवा एम कल्पचूर्णीमा क

र्णि ॥ स्वस्थानजाव इति मनुष्यजवेऽपि तिष्ठतो जजना ॥ तत्र श्रुतज्ञाननाशकारणान्यमूनि—' मिछजवतरकेवल—गेवन्नप मायमाइणानासोत्ति ' षष्ठागचतुर्दशाध्ययने तु तेतलिमत्रिण पूर्वाधीतचतुर्दशपूर्वस्मरणमुक्तमस्तीति ज्ञेय ॥ साद्यत क्षेत्रतो ज्ञेय । जरतैरवताश्रयात् ॥ अनाद्यपर्यवसित । विदेहापेक्षया पुन ॥ ११ ॥ कालतश्चावसर्पिण्यु—त्सर्पिण्यो सादिसातक ॥ महाविदेहकालस्या—पेक्षयाद्यतवर्जित ॥ १२ ॥ जवसिद्धिकमाश्रित्य । साद्यत जावतो जवेत् ॥ गाद्मस्थिकज्ञाननाशो । यदस्य केवलक्षणे ॥ १३ ॥ ' नठमिय गउमठिए नाणे ' इति व

चु ठे अने स्वस्थानजाव एटले मनुष्यजवमा रह्या थका पण नजना होय ठे, एम जाणवु ॥ त्या श्रुतज्ञाननो नाश थवाना कारणो नीचेप्रमाणे ठे—' मिथ्यात्व, जवातर, केवलज्ञान गणवामा न आववु, अने प्रमादआदिकथी श्रुतज्ञाननो नाश थाय ठे ' ॥ वठा अगना चौदमा अध्ययनमा तो वळी तेतलिमत्रिने पूर्वे जणेला चौदे पूर्वोनु स्मरण कह्यु ठे, एम जाणवु ॥ हवे क्षेत्रथी ते श्रुत जरत अने ऐरवतनी अपेक्षाए सादिसात ठे, अने महाविदेहनी अपेक्षाए अनादिअनत ठे ॥ ११ ॥ वळी काळथी अवसर्पिणी अने उत्सर्पिणीनी अपेक्षाए ते श्रुत सादिसात ठे, अने महाविदेहना काळनी अपेक्षाए ते अनादिअनत ठे ॥ १२ ॥ वळी जवसिद्धिया जीवनी अपेक्षाए ते सादिसात ठे, केमके तेने केवळज्ञानसमये ठद्मस्थज्ञाननो नाश थाय ठे ॥ १३ ॥ कह्यु ठे के—' ठद्मस्थज्ञान नाश पाम्या पठी (केवळज्ञान थाय ठे) ॥ वळी अव

चनात् ॥ अनाद्यनंत चाभव्य-माश्रित्य श्रुतमुच्यते
ज्ञानश्रुताज्ञान-भेदस्यात्राविवक्षणात् ॥ १४ ॥ क्षायो
भावे । यद्वानाद्यतमीरितं ॥ एवं साद्यनादिसात-
तमूह्यता ॥ १५ ॥ गमा सदृशपाठा स्यु-र्यत्र तत्गमि
॥ तत्प्रायो दृष्टिवादे स्या-दन्यच्चागामिकं भवेत् ॥ १६
गाविष्ट द्वादशांगा-न्यन्यदावश्यकादिकं ॥ इत्थ प्ररूपिता
ज्ञ । श्रुतभेदाश्चतुर्दश ॥ १७ ॥ ये भेदा विंशतिस्तेऽपि
ध्यते लेशमात्रतः ॥ न ग्रंथविस्तरभया-दिह सम्यक्प्रपंचि
॥ १८ ॥ तथाहु'—पज्जाय अक्खर पयस-घाया पडिवत्ति
इय अणुओगो ॥ पाहुडपाहुड पाहुड । वत्थु पुव्वाय ससम

व्यने आश्रीने अनादिअनंत श्रुतज्ञान कहेवाय छे, केमके
अहीं श्रुतज्ञान अने श्रुतअज्ञानवचेनी भेदविवक्षा करी नथी
॥ १४ ॥ अथवा क्षायोपशमिकभावनी अपेक्षाए ते श्रुतज्ञान
ने अनादिअनंत कह्युं छे, एवीरीते श्रुतने सादि, अनादि,
सांत अने अनंत जाणवुं ॥ १५ ॥ जेमां गम्मा एटले सरखा
पाठो होय, ते गम्मिकश्रुत कहेवाय, अने ते प्राये करीने दृ-
ष्टिवादमां होय, अने ते शिवायनुं सघळुं अगमिकश्रुत कहे-
वाय ॥ १६ ॥ वळी द्वादशांगीरूप अंगप्रविष्टश्रुत छे, अने
आवश्यकादिक अंगबाह्यश्रुत छे, एवीरीते ज्ञानीओए श्रुतज्ञा
नना चौद भेदो कह्या छे ॥ १७ ॥ वळी श्रुतज्ञानना जे वीस
भेदो छे, ते पण लेशमात्रथी कहीये छीये, तेमज अहीं ग्रंथ
गौरवना भयथी विस्तार कर्यो नथी ॥ १८ ॥ ते कहे छे—प
र्याय, अक्षर, पद, संघात, प्रतिपत्ति, अनुयोग, प्राभृतप्राभृ

सा ॥ १९ ॥ तत्र च—अविभाग• परिच्छेदो । यो ज्ञानस्य प्र
कल्पित ॥ सपर्यायो द्व्यादयस्ते । स्यात्पर्यायसमासक ॥२०॥
लब्धपर्याप्तस्य सूक्ष्म—निगोदस्यशरीरिण॰ ॥ यदाद्यक्षणजा
स्य । श्रुतं सर्व जघन्यत ॥ २१ ॥ तस्मादन्यत्र यो जीवा-
तरे ज्ञानस्य वर्धते ॥ अविभागपरिच्छेद । स पर्याय इति स्
त ॥ २२ ॥ ये विभागपरिच्छेदा । द्व्यादयोऽन्येषु देहिषु ॥
द्धि गतास्ते पर्याय-समास इति कीर्तिता ॥ २३ ॥ तथा
माचारागवृत्तौ—सर्वनिकृष्टो जीवस्य । दृष्ट उपयोग एष वी
ण ॥ सूक्ष्मनिगोदापर्या-प्ताना स च भवति विज्ञेय ॥ २४
तस्मात्प्रभृति ज्ञानवि— वृद्धिर्दृष्टा जिनेन जीवाना ॥ लब्धि

त्, प्राभृत्, वस्तु अने पूर्व, ए दशेने समाससहित करवा
वीस भेदो थाय छे ॥ १९ ॥ वळी तेमा—जेनो भाग न थ
शके, एवो जे ज्ञाननो परिछेद ते पर्याय कहेवाय, अने ते
बेआदिक जे भागो ते पर्यायसमास कहेवाय ॥२०॥ लब्
अपर्याप्ता एवा सूक्ष्मनिगोदना जीवने, तेनी उत्पत्तिने पहे
क्षणे तेने सर्वथी जघन्य एवु जे श्रुत छे, ॥ २१ ॥ ते शिव
यनो जीवांतरनी अदर ज्ञाननो विभागरहित एवो जे परिछे
वृद्धि पामे छे, तेने पर्याय कहे छे, ॥ २२ ॥ अने बीजा प्र
णिओमा जे बेआदिक अविभागपरिछेदो वृद्धि पामेला छे, ते
तेने पर्यायसमास कहेला छे ॥ २३ ॥ आचारागनी वृत्तिम
कहेल छे के—सर्वथी जघन्य एवो जीवनो ते उपयोग श्रीवी
रप्रभुए जोएलो छे, अने ते उपयोग सूक्ष्मनिगोदअपर्याप्ताओ
ने होय छे एम जाणवु ॥ २४ ॥ अने त्यांथी मांडीने जिने

मित्ते करणे । कायेंद्रियवाग्मनोदृग्भि ॥ २५ ॥ मध्ये लब्ध्यं
क्षराणा स्या—यदन्यतरदक्षर ॥ तदक्षर तत्सदेहो–ऽक्षरस
मास इष्यते ॥ २६ ॥ पदाना यादृशाना स्या–दाचारागादिषु
ध्रुव ॥ अष्टादशसहस्रादि–प्रमाण तत्पद भवेत् ॥ २७ ॥ द्व्या
दीनि तत्समास स्या— देव सर्वत्र जाव्यता ॥ सघातप्रतिप
त्त्यादौ । समासो ह्यनया दिशा ॥ २८ ॥ गतींद्रियादिद्वाराणा
। द्वापष्टेरेकदेशक ॥ गत्यादिरेकदेशोऽस्या । स्मर्गतिस्तत्र मा
र्गणा ॥ २९ ॥ जीवादे क्रियते सोऽय । सघात इति कीर्त्यते ॥
गत्यादिद्वाद्यवयव— मार्गणा तत्समासक ॥ ३० ॥ संपूर्णग

श्रमनुष्य लब्धिना निमित्तरूप एवा काया, इंद्रिय, वचन,। अ-
न अने दृष्टिरूप करणोवडे जीवोना ज्ञाननी वृद्धि जोयली द्र-
॥ २५ ॥ हवे लब्ध्यक्षरमानो दरेक अक्षर ते अक्षर छे, होती
ने तेवा अक्षरोनो जे समूह, ते अक्षरसमास कहेवाय।हेवा-
॥ २६ ॥ वळी जेवा पदोनु आचारागादिकोनेविषे अढार छे, अ-
रादिकनु प्रमाण आपेलु छे, तेमालु जे एकपद ते ‘पद अने अ-
वाय ॥ २७ ॥ अने बे आदिक जे पदो, ते पदसमश पण ते
वाय, अने एवीरीते सघात अने प्रतिपत्तिआदिकने छे, ते अ
समासनु स्वरूप जाणी लेवु ॥ २८ ॥ गतिइंद्रियञ ज्ञान जे छे
उमार्गणाद्वारना एकदेशरूप जे गतिआदिक द्वार पछे जे बोध
एकदेशरूप जे देवगति तेनी अदर ॥ २९ ॥ र्ज्ञान जाणवु ॥
उताग्वानु जे ज्ञान ते सघात नामनु ज्ञान ज्यातमा आगआ
न तेवाज गति आदिक व द्वार आदिक अ आवता विषयना
णा, अने तेमा जीवादिक अदो उतारवानु जेने अलोकाकाशमा

पितु शक्त । वर्द्धमान तदीरीत ॥ ४२ ॥ अप्रशस्ताध्यवसाया त् । हीयते यत्प्रतिक्षण ॥ आहुस्तदवधिज्ञान । हीयमान मुनीश्वरा ॥ ४३ ॥ स्याद्वर्धमान शुष्कोप–चीयमानेधनाग्निवत् ॥ हीयमान परिमिता—ऽतादृगिधनवह्निवत् ॥ ४४ ॥ योजनाना सहस्राणि । सख्येयान्यप्यसख्यश ॥ यावल्लोकमपि दृष्ट्वा । पतति प्रतिपाति तत् ॥ ४५ ॥ प्रमादेन पतत्येत–द्भवातराश्रयेण वा ॥ यथा श्रुत स्वरूप च । वक्ष्येऽथाप्रतिपातिन ॥४६॥ यत्प्रदेशमलोकस्य । दृष्टुमेकमपि क्षम ॥ तत्स्यादप्रतिपात्येव । केवल तदनतर ॥ ४७ ॥ हीयमानप्रतिपातिनोश्चाय विशेष–

लोकाकाश जेवडा असख्याता गोळार्उने प्रकाशवाने शक्तिवान् थाय ठे, तेने त्रीजु वर्धमान नामनु अवधिज्ञान कहेलु ठे ॥ ४२ ॥ वळी माठा अध्यवसायथी जे क्षणक्षणप्रते उंडु थतु जाय ठे, तेने मुनीश्वरोए चोथु हीयमान नामनु अवधिज्ञान कह्यु ठे. ॥ ४३ ॥ सूकेला अने वारवार नखाता एवा काष्टना अग्निसरखु वर्धमान अवधिज्ञान ठे, अने अमुक प्रमाणवाळा अने लीला काष्टना अग्निसरखु हीयमान अवधिज्ञान ठे ॥ ॥ ४४ ॥ सख्याता हजारो अने असख्याता हजारोगमे योजनोसुधि, अने ठेक लोकाकाशसुधि पण जोइने जे ज्ञान पाठु पडे ठे, ते प्रतिपाति नामनु पाचमु अवधिज्ञान ठे ॥ ४५ ॥ ते प्रतिपाति अवधिज्ञान प्रमादथी अथवा नवातरमा जवाथी पडे ठे हवे अप्रतिपातिज्ञाननु स्वरूप जेम शास्त्रमा कह्यु ठे, तेम कहीये ठीये ॥ ४६ ॥ अलोकाकाशना एक प्रदेशने पण जोवाने जे समर्थ ठे, ते ठ्हु अप्रतिपाती नामनु अवधिज्ञान

प्रतिपाति हि निर्मूल । विध्यायत्येकदेलया ॥ हीयम
र्हास—मुपयाति शनैः शनैः ॥ ४७ ॥ इद कर्मग्रंथवृत
येण, तत्वार्थजाष्ये तु—अनवस्थितावस्थिताख्ययोरत्य
रेव स्वरूपमुक्त—अनवस्थित हीयते वर्धते च, वर्धते
च, प्रतिपतति चोत्पद्यते चेति पुन पुनरूर्मिवत् अव
यावति क्षेत्र उत्पन्न जवति, ततो न प्रतिपतत्याकेवलप्रा
तिष्ठते, आजवक्षयाद्वा जात्यतरस्यापि वा जवति लिगव
यथा लिग पुरुषादिवेदमिह जन्मन्युपादाय जन्मातर य
जतुस्तथावधिज्ञानमपीति जाव ॥ नृतिरध्यामय पोढा । इ

छे, अने ते पछी तुरतज केवलज्ञान थाय छे ॥ ४७ ॥ हीय
मान अने प्रतिपाति वचेनो फेरफार नीचेप्रमाणे छे—प्रति
पाति छे ते विलकुल वाकी रह्या विना सघलु एकदम शमी
जाय छे, अने हीयमान छे ते धीरे धीरे घटतु जाय छे ॥४७॥
आ अभिप्राय कर्मग्रथनी टीकानो छे, अने तत्वार्थजाष्यमा
तो—अनवस्थित अने अवस्थित छे नाम जेउनु, एवा ते बे
ला बे जेदोनु स्वरूप नीचे प्रमाणे कह्यु छे—अनवस्थित छे ते
घटे छे अने वधे छे तथा वधे छ अने घटे छे तेमज जलना
तरगनीपेठे फरीने पडे छे अने वळी उत्पन्न थाय छे । अ-
ने अवस्थित छ ते जेटला क्षेत्रमा उत्पन्न थयु होय त्याथी
पातु पमतु नथी परतु छक केवलज्ञाननी प्राप्तिसुधि टकी र
हे छ, अथवा लिगनीपेठे जवक्षय थवाथी जात्यतरमा ते अ
वधिज्ञान थाय छे जेम प्राणी पुरुषादिकलिगने आ जन्म
मा ग्रहण करीने जन्मातरमा जाय छे, तेम ते अवधिज्ञानने

योपशमिकोऽवधि ॥ नवेद्भवप्रत्ययश्च । देवनारकयोरिह ॥ तदुक्त—द्विविधोवधिर्भवप्रत्यय , क्षयोपशमनिमित्तश्चेति स्वार्थसूत्रे ॥ स्याद्भवप्रत्ययोऽप्येष । न क्षयोपशम विना ॥ अन्वयव्यतिरेकाभ्या । हेतुत्वादस्य किंत्विह ॥ २ ॥ स्यात्क्षयोपशमे हेतु—र्भवोऽप्य तदसौ तथा ॥ उपचाराद्धेतुहेतु—रपि हेतुरिहोदित ॥ ३ ॥ इत्यवधिज्ञान ॥

मनस्त्वेन परिणत—द्रव्याणा यस्तु पर्यव ॥ परिछेदस्तु हि मन —पर्यवज्ञानमुच्यते ॥ ४९ ॥ यद्वा—मनोद्रव्यस्य पर्याया । नानावस्थात्मका हि ये ॥ तेषा ज्ञान खलु मन —पर्याय ज्ञानमुच्यते ॥ ५० ॥ स्यादृजुधीविपुलधी । लक्षणस्वामिभेदत

पण प्राप्त थाय छे, एवो तात्पर्य जाणवो ॥ आ बए प्रकारनु अवधिज्ञान मनुष्य अने तिर्यंचोने क्षयोपशमथी होय छे. अने देवता तथा नारकीओने भवप्रत्ययथी होय छे. ॥ १ ॥ ते माटे तत्वार्थसूत्रमा कहेल छे के, अवधिज्ञान बे प्रकारनु छे, भवप्रत्ययवाळु अने क्षयोपशमना निमित्तवाळु ॥ वळी भव प्रत्ययवाळु पण क्षयोपशमविना होतु नथी, केमके अन्वय अने व्यतिरेकवडे करीने अहीं भवप्रत्यय हेतुभूत छे ॥ २ ॥ जो के क्षयोपशममा आ भव हेतुरूप छे तो पण उपचारथी हेतुना हेतुने पण अहीं हेतुरूप कहेलो छे ॥ ३ ॥ एरीते अवधिज्ञाननु स्वरूप जाणवु ॥

मनपणायेकरीने परिणमेला द्रव्योनो जे पर्याय परिछेद, ते मन पर्यवज्ञान कहेवाय छे ॥ ४९ ॥ अथवा—मनद्रव्यना नानाप्रकारना अवस्थावाळा पर्यायोनु जे ज्ञान, ते

। तद् छिनेद संयतस्या-ऽप्रमत्तस्यर्द्धिशालिन ॥ ५१ ॥ अनेन चिंतित कुंभ । इति सामान्यमाहिणी ॥ मनोद्रव्यपरिच्छित्ति-र्यस्यासावृजुधी श्रुत ॥ ५२ ॥ अनेन चिंतित कुंभ । स सौवर्ण स माथुर ॥ इयत्प्रमाणोऽयतन । पीतवर्ण सदाकृते ॥ ५३ ॥ एव विशेषविज्ञाने । मतिर्यस्य पटीयसी ॥ ज्ञेयोऽय विपुलमति-र्मन पर्यायलब्धिमान् ॥ ५४ ॥ ननु च—अवधिश्च मन पर्य—वश्चोभे अप्यतींद्रिये ॥ रूपिद्रव्यविषये च । नेदस्तदिह कोऽनयो ॥ ५५ ॥ अत्रोच्यतेऽवधिज्ञान-मुत्कर्षात् सर्वलोकवित् ॥ संयतासंयतनर-तिर्यक्स्वामिकमीरित ॥ ५६ ॥

मन पर्यवज्ञान कहेवाय छे ॥ ५० ॥ ते ज्ञान लक्षण अने स्वामीना नेदथी ऋजुमति अने विपुलमतिरूप वे प्रकारनु छे, तथा ते अप्रमादी अने लब्धिवंत मुनिने होय छे ॥ ५१ ॥ 'आने घमो चिंतव्यो छे' एवीरीते सामान्यपणे ग्रहणकरनारो मनद्रव्यनो परिछेद जेने होय, ते ऋजुमतिवाळो कहेवाय छे ॥ ५२ ॥ आने चिंतवेलो कुंभ सुवर्णनो, मथुरानो, आटलाप्रमाणवाळो, आजनो बनावेलो, पीळो, तथा उत्तम आकृतिवाळो छे ॥ ५३ ॥ एवीरीतना विशेषविज्ञानमां जेनी बुद्धि समर्थ छे, तेने विपुलमति नामना मन पर्यवनी लब्धिवाळो जाणवो ॥ ५४ ॥ अहीं शंका करे छे के—ज्यारे अवधिज्ञान अने मन पर्यवज्ञान, ए बन्ने अतींद्रिय तथा रूपीद्रव्यना विषयवाळा छे, त्यारे ते बन्ने वच्चे नेद शु छे ? ॥ ५५ ॥ तेमाटे अहीं कहे छे के, अवधिज्ञान छे ते उत्कृष्ट सर्व लोकोने जाणनारु छे, अने तेना स्वामी देशविरति एवा मनुष्यो अने ति-

अन्यद्विशदमेतस्मा-द्बहुपर्यायवेदनात् ॥ अप्रमत्तसयतिक-लभ्य नृक्षेत्रगोचरं ॥ ५७ ॥ उक्त च तत्वार्थभाष्ये—' विशुद्धिक्षेत्रस्वामिविषयेभ्योऽवधिमन पर्यवयोर्विशेष इति ' सामान्यग्राहि ननु य-न्मन पर्यायमादिम ॥ तदस्य दर्शन कि न। सामान्यग्रहणात्मक ॥ ५८ ॥ अत्रोच्यते—विशेषमेक द्वौ त्रीन् वा । गृह्णात्यृजुमति किल ॥ ईष्टे बहून् विशेषाश्च । परिछेतुम य न यत् ॥ ५९ ॥ सामान्यग्राह्यसौ तस्मात् । स्तोकग्राहितया भवेत् ॥ सामान्यशब्द स्तोकार्थो । नत्वत्र दर्शनार्थक ॥६०॥ कर्मक्षयोपशमजो—त्कर्षाद्विपुलधी पुन ॥ बहून् विशेषान्वे

यंचो होय छे ॥ ५६ ॥ अने मन पर्यवज्ञान तेनाथी निर्मळ, अने बहुपर्यायोने वेदवाथी अप्रमादी मुनिने प्राप्त थाय छे, तथा तेनो विषय फक्त मनुष्यक्षेत्रनो छे ॥ ५७ ॥ ते माटे तत्वार्थभाष्यमा कह्यु छे के—विशुद्धि, क्षेत्र, स्वामी अने विषयथी अवधिज्ञान अने मन पर्यवज्ञानमा तफावत छे ॥ वळी अहीं शका करे छे के, पहेलु मन पर्यवज्ञान ज्यारे सामान्यने ग्रहण करनारु छे, त्यारे ते सामान्यग्रहणने दर्शनरूपे केम मानता नथी ? ॥ ५८ ॥ ते माटे अहीं कहे छे के—ऋजुमति छे ते, एक बे अथवा त्रण विशेषोने ग्रहण करे छे, परतु घणा विशेषोनो परिछेद करवाने ते समर्थ नथी ॥५९॥ तेथी करीने ते ऋजुमति सामान्यग्राही एटले थोडु ग्रहण करनार छे, केमके अहीं सामान्यशब्द अल्पवाची छे, परतु दर्शनवाची नथी ॥ ६० ॥ कर्मना क्षयोपशमथी वधेला उत्कर्षथी प्राणी विपुलमतिवाळो थाय छे. अने तेथी ते घणा वि

त्यत्र । यद्धनो विपुलध्वनि ॥ ६१ ॥ न चान्यथापि सिद्धांते । कुत्राप्येतस्य दर्शन ॥ दर्शनात्मकसामान्य–ग्राहिता नैतयोस्त-त ॥ ६२ ॥ विशेषरूपग्राहित्वे । प्राप्ते नन्वेवमेतयो ॥ द्वयो र्मनोविषययो–र्द्वैविध्ये किं निबधन ॥ ६३ ॥ अत्रोच्यते—अ-ल्पपर्यायवेद्याद्य । घटादिवस्तुगोचर ॥ नानाविधविशेषाव—च्छेदि शुद्धतर पर ॥ ६४ ॥ कस्यचिन्न पतत्याद्य । कस्यचिच्च पतत्यपि ॥ अत्य चाकेवलप्राप्ते—र्न पतत्येव तिष्टति ॥ ६५ ॥ तयोक्त तत्वार्थवृत्तो— यस्य पुनर्विपुलमतेर्मन पर्यायज्ञान समजनि तस्य न पतत्याकेवलप्राप्तेरिति एतत्सूत्रेऽपि विशुद्ध्यप्र

शेषोने जाणे ठे, केमके अहीं विपुलशब्द बहुत्ववाची ठे ॥ ॥ ६१ ॥ वळी अहीं शका करे ठे के, सिद्धातमा तो कोइ पण जगोए तेने दर्शनरूप कह्यु नथी, अने तेथी ते बन्नेने दर्श-नरूप सामान्यग्राहीपणु नथी, ॥ ६२ ॥ अने एवीरीते मनना विषयवाळा एवा तेर्ड बन्नेने विशेषरूपे ग्राहीपणु प्राप्त होते ठते तेना बे जेदो करवानु शु कारण ठे? ॥ ६३ ॥ ते माटे अहीं कहे ठे के—पहेलु ऋजुमति ठे ते अल्पपर्यायोवडे वे-दवालायक अने घटादिवस्तुना विषयवाळु ठे, अने बीजु वि-पुलमति ठे ते नानाप्रकारना विशेषानो व्यवछेद करनारु अने वधारे शुद्ध ठे ॥ ६४ ॥ वळी पहेलु ऋजुमतिज्ञान केटलाक प्राणिर्डने पमी जाय तेवु होय ठे, अने केटलाक प्राणिर्डने ते पमी जतु नथी, अने विपुलमतिज्ञान ठेक केवलज्ञाननी प्राप्तिसुधि रहे ठे, परतु पमतु नथी ॥ ६५ ॥ ते माटे तत्वा र्थवृत्तिमा कह्यु ठे के—जेने विपुलमतिमन पर्यायज्ञान थयेलु

तिपाताभ्यां तद्विशेष इति योगशास्त्रप्रथमप्रकाशवृत्तावपि-ऋजुश्च विपुलश्चेति । स्यान्मन पर्यवो द्विधा ॥ विशुद्धप्रतिपाताभ्यां । विपुलस्तु विशिष्यते ॥ १ ॥ इति मन पर्यायज्ञानं॥

केवल यन्मतिज्ञाना-द्यन्यज्ञानानपेक्षणात् ॥ ज्ञेयानंतादनंत वा । शुद्ध चावरणक्षयात् ॥ ६६ ॥ सकल वादित एव । नि शेषावरणक्षयात् ॥ अनन्यसदृशत्वेना – थवा साधारण भवेत् ॥ ६७ ॥ भूतभाविभवद्भाव-स्वरूपोद्दीपक स्वत. ॥ तद्ज्ञान केवलज्ञान । केवलज्ञानिनिर्मित ॥ ६८ ॥ इति केवलज्ञा

छे, तेनु ते ज्ञान छेक केवलज्ञाननी प्राप्तिसुधि पहतु नथी व ळी तत्वार्थसूत्रमा पण कह्यु छे के, विशुद्धि अने नहिपडवा पणावडे करीने ते बन्ने वच्चे भेद छे ॥ योगशास्त्रना पहेला प्रकाशनी वृत्तिमा पण कह्यु छे के, ऋजुमति अने विपुलमति, एम मन पर्यवज्ञान बे प्रकारनु छे, तेमा विशुद्धि अने नहि पडवापणाए करीने विपुलमति जूदु पडे छे. ॥ १ ॥ एवीरीते मन पर्यवज्ञाननु स्वरूप कह्यु ॥

जे ज्ञान मतिज्ञानयादिक बीजा ज्ञाननी अपेक्षा राख्या विनानुंज छे, तथा तेना ज्ञेय पदार्थो अनंता होवाथी जे अ नंतु छे, अने आवरणोना क्षयथी जे शुद्ध छे, ॥ ६६ ॥ अथ वा पहेलेथीज सर्व आवरणोना क्षयथी जे संपूर्ण छे, अथवा तेना तुल्य कोइ बीजु न होवाथी जे असाधारण छे, ॥ ६७ ॥ तथा जे अतीत अनागत अने वर्तमानकाळना पदार्थोना स्व रूपने पोतानीमेळे जणावनारु छे, ते ज्ञानने केवळज्ञानी ओ केवळज्ञान मानेलु छे. ॥ ६८ ॥ एवीरीते केवळज्ञाननु स्वरू

न ॥ कुत्सित ज्ञानमज्ञान । कुत्सार्थस्य नञोऽन्वयात् ॥ कुत्सितत्व तु मिथ्यात्व—योगात्तत्त्रिविध पुन ॥ ६९ ॥ मत्यज्ञान श्रुताज्ञान । विज्ञगज्ञानमित्यपि ॥ अथ स्वरूपमेतेषा । दर्शयामि यथाश्रुत ॥ ७० ॥ मतिज्ञानश्रुतज्ञाने । एव मिथ्यात्वयोगत ॥ अज्ञानसज्ञा जजतो । नीचसगादिवोत्तम ॥ ७१ ॥ तयोक्त—अविसेसिया मइ चिइ । समदि्ठिस्स सा मइनाण ॥ मइअनाण मिच्छा— दि्ठिस्स सुअपि एमेव ॥ १ ॥ जगा विकल्पा विरूद्धा । स्युस्तत्रेति विज्ञगक ॥ विरूपो वावधेर्जगो । जेदोऽय तद्विजगक ॥ ७२ ॥ एतच्च ग्रामनगर—सन्निवेशा-

---

कह्यु ॥ हवे अज्ञान एटले कुत्सितज्ञान जाणवु, केमके नञ कुत्सार्थवाची छे, अने ते कुत्सितपणु मिथ्यात्वना योगथी छे, वळी ते अज्ञान त्रणप्रकारनु छे ॥ ६९ ॥ मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, अने विजगज्ञान हवे ते त्रणे अज्ञानोनु स्वरूप शास्त्रमा कह्याप्रमाणे देखाडीए छीये ॥ ७० ॥ जेम उत्तम माणस नीचनी सोबतथी नीचतरीके गणाय छे, तेम मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान, ए बन्ने मिथ्यात्वना योगथी अज्ञान कहेवाय छे ॥ ७१ ॥ ते माटे कह्यु छे के—मति तो जेदविनानी छे, परतु सम्यग्दृष्टिनी मति ते मतिज्ञानरूपे छे, अने मिथ्यादृष्टिनी जे मति, ते मतिअज्ञानरूपे छे, तथा एवीजरीते श्रुतज्ञानने पण जाणी लेवु ॥ १ ॥ जगो एटले विकल्पो, अने तेवा विरुद्ध विकल्पो जेमा होय, ते विजगज्ञान कहेवाय, अथवा अवधिज्ञाननो जे विपरीत जेद, ते पण विजगज्ञान कहेवाय ॥ ॥ ७२ ॥ वळी या विजगज्ञान, गाम, नगर तथा सन्निवेशा

दिसस्थित ॥ समुद्रद्वीपवृक्षादि-नानासस्थानसस्थित ॥७३
अष्टानामप्यथैतेषा। विषयान् वर्णयाम्यहं॥ द्रव्यक्षेत्र, त्रिका
—ऽव्यतस्तत्र कथ्यते ॥ ७४ ॥ सामान्यतो मतिज्ञानी। स
द्रव्याणि बुध्यते ॥ विशेषतोऽपि देशादि—भेदैस्तानवगच्छ
॥ ७५ ॥ किंतु तत्रतनि शेष—विशेषापेक्षया स्फुटान् ॥
धर्मास्तिकायादीन् । पश्येत्सर्वात्मना तु न ॥ ७६ ॥ योग्य
स्थितान् शब्दा-दींस्तु जानाति पश्यति ॥ श्रुतज्ञानितथा
द्रव्या । सर्वद्रव्याणि वेत्ति वा ॥ ७७ ॥ लोकालोकौ क्षेत्र
कालतस्त्रिविध च त ॥ सर्वाद्धा वा जानतस्तु । नानाना
कादिकान् ॥ ७८ ॥ श्याद् न नाप्यसार —श्यापसोलिप्य

दिकना जेमज समुद्र, द्वीप अने वृक्षादिकना नानाप्रकार
सस्थानो शेष छे ॥ ७३ ॥ हवे ते पाच ज्ञान अने
अज्ञान मळी आठेना विषयोनु द्रव्य, क्षेत्र [illegible]
[illegible] प्रथम द्रव्यथी कहे [illegible]
[illegible] मतिज्ञानी छे ते सामान्यथी सर्व द्रव्यो [illegible]
अने [illegible] देशादि [illegible] जाणे छे ॥
परन्तु ते मतिज्ञानी [illegible] विशेषोनी अपेक्षा
[illegible] धर्मास्तिकायादिकोने [illegible] परन्तु [illegible]
[illegible] नथी ॥ ७६ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ७७ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]

। उंघादेसेण सब दवाइ ॥ धम्मछिकाइयाइ । जाणइ न
सवजावेण ॥ ७९ ॥ खेत्त लोगालोग । काल सवरूसद्दव ।
विहपि ॥ पचोदइयाईए । जावे जन्नेयमेनइ्य ॥ १ ॥ आ
सात्तिवसुत्त । सुउंवलद्धे सुतस्स मइनाण ॥ पसरइ तझावण
या । विणावि सुत्ताणुसारेण ॥ ८० ॥ तत्वार्थवृत्तावप्युक्त—म
तिज्ञानी तावत् श्रुतज्ञानोपलब्धेष्वर्थेषु यदाक्षरपरिपाटीमतरे-
ण स्वभ्यस्तविधो द्रव्याणि ध्यायति, तदा मतिज्ञानविषय स-
र्वद्रव्याणि, न तु सर्वान् पर्यायानल्पकालविषयत्वान्मनसश्चा
सक्तेरिति इति मतिज्ञानविषय ॥

कादिक जावोनो ठे ॥ ७७ ॥ ते माटे जाष्यकार कहे ठे के-
आदेश त्रण प्रकारनो ठे, तेमा उंघआदेशे करीने धर्मास्ति
कायआदिक सर्व ड्रव्योने (द्रव्यथी) जाणे, परतु सर्वजा
वथी (पर्यायोथी) न जाणे ॥ ७९ ॥ क्षेत्रथी लोकालोकने,
काळथी सर्व काळने अथवा त्रणे काळने, अने जावथी उद-
यिकादिक पाचे जावोने जाणे ॥ १ ॥ वळी तेवीजरीते श्रुत-
ज्ञान पण लण आदेशोवडे जाणे, कमके श्रुतनी प्राप्ति होते
ठते धार्याविना पण श्रुतने अनुसारे श्रुतनु मतिज्ञान प्रसरे
ठे ॥ ८० ॥ तत्वार्थवृत्तिमा पण कह्यु ठे के—मतिज्ञानी ठे ते
श्रुतज्ञानवड मळेला अर्थोमा ज्यारे अक्षरोनी परिपाटीविना
अत्यंत रीते जणीने ड्रव्यानु मनन करे ठे त्यारे सर्व द्रव्योने
जाणे ठे परतु सर्व पर्यायोने जाणता नथी कमके मननी
आसक्तिना विषय अल्पकाळवाळा ठे ॥ एवीरीते मतिज्ञान
विषयानु स्वरूप जाणवु ॥

दिसस्थित ॥ समुद्रद्वीपवृक्षादि-नानासंस्थानसंस्थित ॥७३॥
अष्टानामप्यथैतेषा। विषयान् वर्णयाम्यह ॥ द्रव्यक्षेत्रादिकैः
—र्द्रव्यतस्तत्र कथ्यते ॥ ७४ ॥ सामान्यतो मतिज्ञानी। सर्व
द्रव्याणि बुध्यते ॥ विशेषतोऽपि देशादि–भेदैस्तानवगच्छति ॥
॥ ७५ ॥ किंतु तद्गतनिःशेष—विशेषापेक्षया स्फुटान ॥ ए
धर्मास्तिकायादीन् । पश्येत्सर्वात्मना तु न ॥ ७६ ॥ योग्यदेश
स्थितान् शब्दा–दींस्तु जानाति पश्यति ॥ श्रुतभावितया बु
द्ध्या । सर्वद्रव्याणि वेत्ति वा ॥ ७७ ॥ लोकालोकौ क्षेत्रतः
कालतस्त्रिविध च त ॥ सर्वाद्धा वा भावतस्तु । भावानौदयि
कादिकान् ॥ ७८ ॥ आह च भाष्यकार —आएसोत्तिपगा

दिकना तेमज समुद्र, द्वीप अने वृक्षादिकना नानाप्रकारना
सस्थानजेवु होय छे ॥ ७३ ॥ हवे ते पाच ज्ञान अने त्रण
अज्ञान मळी आठेना विषयोनु द्रव्य, क्षेत्र काल अने
करीने वर्णन करीए छीए, तेमां प्रथम द्रव्यथी कहेवाय
॥ ७४ ॥ मतिज्ञानी छे ते सामान्यथी सर्व द्रव्योने जाणे
अने विशेषथी पण देशादिकभेदोवडे तेओने जाणे छे ॥७५
परतु ते मतिज्ञानी तेमा रहेला सर्व विशेषोनी अपेक्षाए
र्मास्तिकायादिकोने अस्फुटपणे जुए छे परतु सर्वथाप्रका
जोता नथी ॥ ७६ ॥ वळी योग्यदेशमा रहेला शब्दादिको
तो जाणे छे, अने देखे पण छे, अथवा श्रुतभावित बुद्धि
अपेक्षाए तो सर्व द्रव्योने ते जाणे छे ॥ ७७ ॥ क्षेत्रथी तेना
विषय लोक अने अलोकसुधि छे, काळथी भूत भविष्य अने
वर्तमान अथवा सर्वकाळसुधिनो छे, तथा भावथी औदयि

। ओघादेसेण सव्व दव्वाइ ॥ धम्मच्छिकाइयाइ । जाणइ न
सव्वभावेण ॥ ७९ ॥ खेत्त लोगालोग । काल सव्वद्धमहव
तिविहपि ॥ पंचोदइयाईए । भावे जन्नेयमेवइय ॥ १ ॥ आ
साइत्तिसुत्त । सुउवलद्धे सुतस्स मइनाण ॥ पसरइ तब्भावण
या । विणावि सुत्ताणुसारेण ॥ ८० ॥ तत्वार्थवृत्तावप्युक्त—म
तिज्ञानी तावत् श्रुतज्ञानोपलब्धेष्वर्थेषु यदाक्षरपरिपाटीमतरे
ण स्वन्यस्तविधो द्रव्याणि ध्यायति, तदा मतिज्ञानविषय स-
र्वद्रव्याणि, न तु सर्वान् पर्यायानल्पकालविषयत्वान्मनसश्चा
सर्वेरिति इति मतिज्ञानविषय ॥

कादिक भावोनो छे ॥ ७८ ॥ ते माटे भाष्यकार कहे छे के—
आदेश त्रण प्रकारनो छे. तेमा ओघआदेशे करीने धर्मास्ति-
कायआदिक सर्व द्रव्योने (द्रव्यथी) जाणे, परतु सर्वभा
वथी (पर्यायोथी) न जाणे ॥ ७९ ॥ क्षेत्रथी लोकालोकने,
काळथी सर्व काळने अथवा त्रणे काळने, अने भावथी उद-
यिकादिक पाचे भावोने जाणे ॥ १ ॥ वळी तेवीजरीते श्रुत
ज्ञान पण त्रण आदेशोवडे जाणे, केमके श्रुतनी प्राप्ति होते
छते धार्याविना पण श्रुतने अनुसारे श्रुतनु मतिज्ञान प्रसरे
छे ॥ ८० ॥ तत्वार्थवृत्तिमा पण कह्यु छे के—मतिज्ञानी छे ते
श्रुतज्ञानवडे मळेला अर्थोमा ज्यारे अक्षरोनी परिपाटीविना
पोते विधि जाणीने द्रव्यानु मनन करे छे त्यारे सर्व द्रव्योने
ते जाणे छे परतु सर्व पर्यायोने जाणतो नथी केमके मननी
आसक्तिनो विषय अल्पकाळवाळो छे ॥ एवीरीते मतिज्ञान
ना विषयानु स्वरूप जाणवु ॥

भावश्रुतोपयुक्त सन् । जानाति श्रुतकेवली ॥ ८ १
दिगृद्रव्या—ण्यभिलाप्यानि केवल ॥ ८१ ॥ यद्यप्यभि
प्यार्था—नताशोऽस्ति श्रुते तथाप्येते ॥ सर्वे स्यु श्रुतविषय
। प्रसगतोऽनुप्रसगाच्च ॥ ८२ ॥ यथाहु —पन्नवणिज्जा भाव
अणतभागो उअणभिलप्पाण ॥ पन्नवणिज्जाण पुण । अ
तभागो सुअनिबद्धो ॥ १ ॥ तथा—श्रुतानुवर्त्तिमनसा । च
क्षुर्दर्शनात्मना ॥ दशपूर्वादिगृद्रव्या-ण्यभिलाप्यानि पश्य
॥ ८३ ॥ तदारतस्तु भजना । विज्ञेया धी विशेषत ॥ वृद्धैर
पश्यतीत्यत्र । तत्वमेतन्निरूपित ॥ ८४ ॥ सर्वात्मना दर्शनेऽ
। पश्यत्येव कश्चन ॥ ग्रैवेयकानुत्तरादि । विमानालेख्यनिर्मि

श्रुतकेवली छे ते भावश्रुतना उपयोगवाळा थयाथक
दशपूर्वोमा रहेला केवळ अभिलाप्य द्रव्योने जाणे छे ॥८१
वळी श्रुतमा अभिलाप्य अर्थोना जो के अनता अशो छे त
पण ते सघळा प्रसगथी अने अनुप्रसगथी श्रुतना विषयरूप
छे ॥ ८२ ॥ कह्यु छे के—प्ररूपवालायक पदार्थोनो अनत
भाग अनभिलाप्य छे, अने प्ररूपाता पदार्थोनो अनतमो भा
ग श्रुतमा गुथायेलो छे ॥ १ ॥ वळी—श्रुतने अनुसरता ए
वा अचक्षुदर्शनरूप मने करीने दशपूर्वादिकोमा रहेला अ
भिलाप्य द्रव्योने देखे छे ॥ ८३ ॥ ते शिवायनाओने बुद्धिपू
र्वक भजना जाणवी वळी ' जुए छे ' ते माटे वृद्धोए नीच
प्रमाणे तत्व कह्यु छे ॥ ८४ ॥ कश्चित् सघळु दर्शनरूपे पण
जुए छे, केमके ते ग्रैवेयक तथा अनुत्तरविमानआदिकनो चि
तार आपी शके छे ॥ ८५ ॥ अने जो तेम न होत तो

ते ॥ ८५ ॥ नोचेत्स्यात्सर्वथा दृष्ट–स्याज्ञेयकरणं कृत
यींपाने श्रुतज्ञान–पश्यत्तापि प्ररूपिता ॥ ८६ ॥ केवल
तोऽप्येव । जानतो वेत्ति सश्रुत ॥ नानानोदयिकादीन्वा
यांयान्नाभिलाप्यगान् ॥ ८७ ॥ इति श्रुतज्ञानविषय ॥
द्रव्यतोऽथावधिज्ञानी । रूपिद्रव्याणि पश्यति ॥ नाप
जसयोरत–स्थानि तानि जघन्यत ॥ ८८ ॥ उत्कृष्टतस्तु
र्वाणि । सूक्ष्माणि बादराणि च ॥ विशेषाकारतो वेत्ति । ज्ञा
नत्वादस्य निश्चित ॥ ८९ ॥ क्षेत्रतोऽथावधिज्ञानी । जघन्यात्
त्ति पश्यति ॥ असंख्येयतम भाग–मंगुलस्योपयोगत ॥ ९० ॥
विशेषश्चात्र—जाघन्या तिसमया–हारकस्य सूक्ष्मस्य पणग

या नहि केवलज्ञानो चितार केम थापी शकाय? वळी योगा
उपागमा श्रुतज्ञानने जोनापणु पण कहेलु छे ॥ ८६ ॥ वळी
ते श्रुतज्ञाननो विषय केवलथी अने वाळथी पण नथीजरीते
जाणवो, अने भावथी ते औदयिकादिक भावोने अथवा अ
भिलाप्य पर्यायोने जाणे छे ॥ ८७ ॥ एवीरीते श्रुतज्ञानना
विषयनु स्वरूप जाणवु ॥

हवे अवधिज्ञानी द्रव्यथी भापा अने तैजसना रूपि द्र
व्योने जघन्यथी जुए छे ॥ ८८ ॥ अने उत्कृष्टथी तो सघळा
सूक्ष्म अने बादर द्रव्योने विशेषाकारथी जाणे छे कमके ते
तेने ज्ञान छे ॥ ८९ ॥ वळी ते अवधिज्ञानी क्षेत्रथी जघ
पणे उपयोगपूर्वक अंगुलना असंख्यातमा भागने जाणे छे
जुए छे ॥ ९० ॥ वळी अहीं आटलु विशेष जाणवु—
समयना आहारवाळा एवा सूक्ष्मपनकना जीवना जेटला

जीवस्स ॥ उगाहणा जहणा । उहिखित्त जह न तु ॥
इति नदीसूत्रादिषु नदीवृत्तौ च ॥ योजनसहस्रमानो ।
मृत्वा स्वकायदेशे य. ॥ उत्पद्यते हि पनक । सूक्ष्मत्वे
ग्राह्य ॥ ८२ ॥ सहृत्य चाद्यसमये । सद्यायाम करोति
तर ॥ सख्यातीताख्यागुल—विभागबाहल्यमान तु ॥
स्वतनूपृथुत्वमात्र । दीर्घत्वेनापि जीवसामर्थ्यात् ॥ तमपि
तीयसमये । सहृत्य करोत्यसौ सूचि ॥ ८४ ॥ सख्यातीता
गुल—विभागविष्कभमाननिर्दिष्ट ॥ निजतनुपृथुत्वदीर्घं ।
तीयसमये तु सहृत्य ॥ ८५ ॥ उत्पद्यते च पनक । स्वदेहे
सुसूक्ष्मपरिणाम ॥ समयत्रयेण तस्या—वगाहना यावती

जघन्य अवगाहना छे, तेटलो अवधिज्ञाननो क्षेत्रथी जघ
विषय छे ॥ ८१ ॥ एवीरीते नदीसूत्रादिकोमा अने न
अनी वृत्तिमा पण कहेल छे ॥ एक हजार योजनना मा
ळो एवो जे मत्स्य मरीने पोताना कायदेशनी अदर सू
णाये करीने पनकरूपे उत्पन्न थाय छे, तेने अहीं ग्रहण
रवो ॥ ८२ ॥ पहेला समयमा ते आयामने सहरीने प्र
करे छे, अने ते प्रतर आगुलना असख्यातमा भागजेटलु
डु होय छे ॥ ८३ ॥ त्यारपछी बीजे समये जीवना सामर्थ्य
लबाइमा पण पोताना शरीरनी पहोळाइप्रमाणे, तेने पण
हरीने ते सूचि करे छे ॥ ८४ ॥ त्यारपछी त्रीजे समये
ल्ना असख्यातमा भागजेटली पहोळाइवाळी अने पोता
शरीरजेटली पहोळाइ अने लबाइने सहरीने ॥ ८५ ॥
ना शरीरदेशमा अत्यत सूक्ष्म परिणामवाळो ते पनक

वति ॥ ए६ ॥ तावज्जघन्यमवधे—रालवनवस्तुभाज
इदमित्यमेव मुनिगण-सुसम्प्रदायात्समवसेय ॥ ए७ ॥
मच्छो महल्लकाउं । सचित्तो जोउ तीहि समगहि ॥
पयत्तविसेसेण । सएहमोगाहए कुणइ ॥ १ ॥ सएहयरा
यरो । सुहुमो पणउ जहन्नदेहो य ॥ स वहुविसेसविसि
सएहयरो सव्वदेहेसु ॥ ए७ ॥ पढमवितीये सएहो । जायइ
लो चउक्कयाइसु ॥ तऽय समयंमि जुग्गो । गहिउ तो ति
मयाहारो ॥ एए ॥ अलोए लोकमात्राणि । पश्येत् रक्मान्य
सरयश ॥ उत्कृष्टतोऽवधिज्ञान—विषय शनयपेक्षया ॥ए००॥
असरयभागमावल्या । जघन्यादेष पश्यति ॥ उत्सर्पिण्यवसर्पि
एय । उत्कर्षेण त्वसरयका. ॥ १ ॥ अतीता अपि तावत्य—

न्न थाय ठे, अने तेनी त्रण समयनी जेटली अवगाहना था-
य ठे, ॥ ए६ ॥ तेटलुं जघन्यथी अवधिज्ञाननुं आलवनना
भाजनरूप क्षेत्र ठे, अर्थात् तेटलो जघन्यथी अवधिज्ञाननो
विषय होय ठे, अने ते मुनिसमूहना सम्प्रदायथी एवीज रीते
जाणी लेवुं ॥ ए७ ॥ वळी—(अहींथी एए सुधिनी गाथाउ
नो अर्थ बहुश्रुतोथी जाणी लेवो) वळी अवधिज्ञाननो श
क्तिनी अपेक्षाए उत्कृष्टो विषय अलोकाकाशमां लोकाकाश
जेवडा असंख्याता गोळाउने जाइ शके तेवो ठ ॥ ए०० ॥
वे काळथी अवधिज्ञानना जघन्य विषय आवलिना अस
ख्यातमा भागने जोवानो ठ अने उत्कृष्टो असंख्याति उत्स
र्पिणी अने अवसर्पिणीने जोवानो ठ ॥ १ ॥ वळी अतीतका
ळ तेम अनागत काळना पण तेटला काळमां भूतभावि

स्तावन्तोऽनागता अपि ॥ तावत्काले भूतभावि—रूपिद्रव्याः
बोधत ॥ २ ॥ पर्यायान् तावतोऽनता—नेष वेत्ति जघन्यत
॥ आधारद्रव्यानन्त्येन । प्रतिद्रव्य तु नो यत ॥ ३ ॥ उत्कृ
तोऽपि पर्याया—ननतान् वेत्ति पश्यति ॥ सर्वेषा पर्यवाणा च
–नंतशे तेऽपि पर्यवा ॥ ४ ॥ अथावधेर्विषययो–र्नियम क्षेत्र
काउयो ॥ मिथो विभाव्यते वृद्धि–माश्रित्य श्रुतवर्णित ॥५॥
अगुलस्यासख्यभाग । क्षेत्रतो यो निरीक्षते ॥ आवल्यसख्येय
भाग । कालत स निरीक्षते ॥ ६ ॥ प्रमाणागुलमत्राहु । क
चित् क्षेत्राधिकारत ॥ अवधेरधिकाराच्च । केचनावोत्सेधागुल
॥ ७ ॥ यथागुलस्य सख्येय । क्षेत्रतो भागमीक्षते ॥ आवल्

रूपीद्रव्यना ज्ञानथी तेनो तेटलोज विषय छे ॥२॥ हवे भा
वथी तेनो विषय जघन्यथी अनता पर्यायोने जाणवानो छ
कारणके अनता द्रव्योना मलीने अनता पर्यायोने ते जाण
छे, परन्तु दरेक द्रव्यना अनता पर्यायोने ते जाणी शके नहि
॥ ३ ॥ वळी उत्कृष्टथी पण अनता पर्यायोने ते जाणे छे अ
थवे ते पर्यायो पण सघळा पर्यायोने अनतमे भागे छे, एम
जाणवु ॥ ४ ॥ हवे अवधिज्ञानना क्षेत्र अने काळथी परस्पर
वृद्धि थवाना विषयनो शास्त्रमा कहेलो नियम कहे छे ॥५॥
जे क्षेत्रथी अगुलना असख्यातमा भागने जाणे छे, ते काळ
था आवलिना असख्यातमा भागने जाणे छे ॥ ६ ॥ क्षेत्रना
अधिकार होवाथी अहीं केटलाक प्रमाणागुल कहे छे, अने
केटलाक अवधिज्ञानना अधिकार होवाथी उत्सेधागुल कहे
छे ॥ ७ ॥ वळी जे क्षेत्रथी आगुलनो सख्यातमा भाग जु

ऽपि सख्येर । कालताश स वीक्षते ॥ ८ ॥ सपू
। क्षेत्रतो वीक्षते जन ॥ पश्येदावलिकात स ।
चक्षुषा ॥ ८ ॥ पश्यन्नावलिका पश्ये— दंगुलाना
क्षेत्रतो हस्तदर्शी च । मुहूर्तान्त प्रपश्यति ॥ ए
न्नन्दिनह—गव्यूत क्षेत्रमीक्षते ॥ योजनक्षेत्रदर्श
वेदिनपृथक्त्वदृक् ॥ १० ॥ कालतो जिन्नपक्षेक्षी । प
योजनीम् ॥ क्षेत्रतो वेत्ति नरत—दर्शी पक्षमनूनक
जानाति जबूद्वीप च । कालतोऽधिकमासवित् ॥ काल

छे, ते काळथी आवलिनो पण सख्यातमो जाग जुए छे
वळी जे माणस क्षेत्रथी सपूर्ण आंगुलजेटलु जुए छे,
एस काळथी अवधिज्ञाने करीने आवलिनी अदरअदरनु
इ शके छे ॥ ८ ॥ वळी जे काळथी आवलिसुधि जुए छे
क्षेत्रथी पृथक्त्वआंगुलने जुए छे, अने जे क्षेत्रथी एक हा
सुधिनु जुए छे, ते काळथी एक मुहूर्तसुधिनु जोइ शके छे
॥ ए ॥ काळथी एक दिवसनी अदरअदरनु जे जुए छे, ते क्षे
त्रथी गव्यूतसुधिनु जोइ शके छे अने क्षेत्रथी जे एक योज
नसुधिनु जुए छे, ते काळथी वेथी मांमी नव दिवसोसुधिनु
जोइ शके छे ॥ १० ॥ वळी काळथी जे पक्षनी अदरअदरनु
जोवावाळो छे ते क्षेत्रथी पचीस योजनसुधिनु जोइ शके छे,
तथा क्षेत्रथी जे नरतक्षेत्रने जुए छे, ते काळथी सपूर्ण पक्ष
सुधिनु जुए छे ॥ ११ ॥ वळी जे काळथी मासथी पण अधि
कसुधिनु जाणनारो छे ते क्षेत्रथी जबूद्वीपसुधिनु जाणे छे,
अने काळथी जे एक वर्षसुधिनु जाणे छे, ते क्षेत्रथी मनुष्य

वेदो स्यात् । क्षेत्रतो नरलोकवित् ॥ १२ ॥ रुचकद्वीपदर्शी
। पश्येत्पृथक्त्वक ॥ सख्येयकालदर्शी च । सख्येयान्
वारिधीन् ॥ १३ ॥ सामान्यतोऽत्र प्रोक्तोऽपि । काल सं
सज्ञक ॥ विज्ञेय परतो वर्ष—सहस्रादिह धीधनै ॥ १
असख्यकालविषये—ऽवधौ च द्वीपवार्धय ॥ भजनीया अ
ख्येया । सख्येया अपि कुत्रचित् ॥ १५ ॥ विज्ञेया भजना
वं । महातो द्वीपवार्धय ॥ सख्येया एव किंचैको—ऽप्येक
शोऽपि सभवेत् ॥ १६ ॥ तत्र स्वयभूरमण—तिरश्चो सख्य
लिके ॥ अवधौ विषयस्तस्या—वोधे स्यादेकदेशक ॥ १७

लोकसुधिनु (अढी द्वीपसुधिनु) जाणे छे ॥ १२ ॥ वळी
क्षेत्रथी रुचकद्वीपसुधिनु जाणे छे, ते काळथी पृथक्त्वपल्य
धिनु जाणे छे, तथा काळथी जे सख्याता काळसुधिनु जा
छे, ते क्षेत्रथी सख्याता द्वीपसमुद्रोसुधिनु जाणे छे ॥ १३
अहीं सामान्यथी जो के सख्यातो काळ कह्यो छे, तो प
बुद्धिवानोए ते काळने हजार वर्षथी पण अधिक जाणवो
॥ १४ ॥ वळी असख्याता काळना विषयवाळा अवधिज्ञानने
अदर क्षेत्रथी असख्याता अने कोइक जगोए सख्याता पण
द्वीपसमुद्रोने भजनाथी जाणवा ॥ १५ ॥ वळी ते भजना
नीचेप्रमाणे समजवी, महोटामाहोटा द्वीपसमुद्रो तो सख्या
ताज छे, एटले तेमानो एक द्वीप वा समुद्रनो एकदेशमात्र
न होय ॥ १६ ॥ केमके त्या स्वयभूरमणसमुद्र अने तिर्यग्
ने सख्याता काळनु अवधिज्ञान होते छते, ते समुद्रनो वि
षय एकदेशवाळो होय ॥ १७ ॥ अहीं योजननी अपेक्षाए

योजनापञ्चाशख्य-मेव क्षेत्र भवेदिह ॥ असख्यकालविषये —ऽवधाविति तु भाव्यता ॥ १८ ॥ कालवृद्धौ द्रव्यभाव— क्षेत्रवृद्धिरसशय ॥ क्षेत्रवृद्धा तु कालस्य । भजना क्षेत्रसौक्ष्म्य त ॥ १९ ॥ द्रव्यपर्यायर्योर्वृद्धि-रवश्य क्षेत्रवृद्धित ॥ यत्र शेषो विशेषश्च । ज्ञेय आवश्यकादित ॥ २० ॥ अनध्यविषयत्वेना-ऽमूर्त्तयो क्षेत्रकालयो ॥ उक्तक्षेत्रकालवर्ति-द्रव्ये कार्यात्र लक्षणा ॥ २१ ॥ इत्यवधिज्ञानविषय ॥

स्कधाननतानृजुधी-रुपयुक्तो हि पश्यति ॥ नृक्षेत्रे म ज्ञिपर्याप्तै-र्मनस्त्वेनोररीकृतान् ॥ २२ ॥ मनोज्ञानस्य नितरा। क्षयोपशमपाटवात् ॥ विशेषयुक्तमेवासौ । वेत्ति वस्तु घटादि

असख्यातु क्षेत्र होय, अने ते असख्यकाळनु अवधिज्ञान होते छते जाणवु ॥ १८ ॥ वळी काळनी वृद्धि होते छते, द्रव्य, भाव अने, क्षेत्रनी पण खरेखर वृद्धि थाय, अने क्षेत्रनी वृद्धि होते छते काळनी तो भजना जाणवी, केमके काळथी क्षेत्र सूक्ष्म छे ॥ १९ ॥ वळी क्षेत्रनी वृद्धि थवाथी द्रव्य अने पर्यायनी अवश्य वृद्धि थाय छे, अहीं बाकीनु विशेष व्याख्यान आवश्यकआदिकथी जाणी लेवु ॥ २० ॥ वळी अहीं अवधिना अविषयपणाये करीने अमूर्त एवा क्षेत्र अने काळनो उपर कहेला क्षेत्र अने काळमा रहेला द्रव्यनेविषे समावेश करी लेवो ॥२१॥ एवीरीते अवधिज्ञानना विषयनु स्वरूप कह्यु

ऋजुमतिमनपर्यवज्ञानवाळो मनुष्य उपयोगवाळो थयोथको मनुष्यक्षेत्रमा सज्ञीपर्याप्ता जीवोए मनपणाये करीने स्वीकारेला अनता स्कधोने जुए छे ॥ २२ ॥ वळी ते मनपर्यवज्ञानना

क ॥ २३ ॥ स्कधान् जानाति विपुल—धीश्च तानेव साधिक
न् ॥ अपेक्ष्य द्रव्यपर्यायान् । तथा स्पष्टतरानपि ॥२४॥ द्वि
धा मनःपर्यवस्य । द्रव्यतो विषयो ह्ययं ॥ विषय क्षेत्रतोऽथाम
। ब्रवीमि ऋजुधीरिह ॥ २५ ॥ अधस्तिर्यग्लोकमध्या-द्वेति र
त्नप्रभाक्षितौ ॥ ऋजुधीर्योजनसह—स्रान्त सञ्ज्ञिमनांस्यसौ ।
॥ २६ ॥ ज्योतिश्चक्रोपरितलं । यावदूर्ध्वं स वीक्षते ॥ तिर्यं
क्षेत्र द्विपाथोधि-सार्धद्वीपद्वयात्मक ॥ २७ ॥ उक्त क्षेत्र वि
पुलधी—र्निर्मलं वीक्षते तथा ॥ विष्कम्भायामबाहुल्यै । सा
र्धाङ्गुलसमाधिक ॥ २८ ॥ अथ भगवतीसूत्रवृत्तिराजप्रश्नीय
जिनदीभूत्र नदीमलयगिरीयवृत्तिविशेषावश्यकवृत्तिकर्मग्रथ

[illegible] स्कंधोसमधी घटादिक विशेषयुक्त पदार्थने जाणे [illegible]
॥ २३ ॥ अने विपुलमतिमनपर्यवज्ञानवाळो मनुष्य तो [illegible]
[illegible] द्रव्यपर्याय‍॥ अपेक्षाए अधिकपणे तथा स्पष्ट [illegible]
[illegible] जाणे छे ॥ २४ ॥ [illegible] मनःपर्यवज्ञाननो [illegible]
[illegible] भेद थी, [illegible] ऋजुमतिथी [illegible]
[illegible] ॥ २५ ॥ ऋजुमति [illegible], तीर्छालोकना [illegible]
[illegible]
[illegible] मनोने जाणे छे ॥ २६ ॥ [illegible]
[illegible] जाणे छे, [illegible]
[illegible] ॥ २७ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] वृत्ति, [illegible]

त्याद्यभिप्राय ॥ सामान्य घटादिवस्तुमात्रचिंतनपरिणामग्रा
हि किंचिदविशुद्धतरमर्धतृतीयागुलहीनमनुष्यक्षेत्रविषय ज्ञान
ऋजुमतिलब्धि , सपूर्णमनुष्यक्षेत्रविषय विपुलमतिलब्धिरिति
तु प्रवचनसारोद्धारवृत्त्यौपपातिकवृत्त्योर्लिखित अर्धतृतीयद्वीप
समुद्रेष्वर्धतृतीयागुलहीनेषु सज्ञिमनासि ऋजुमतिर्जानाति, वि-
पुलमतिरर्धतृतीयैरगुलैरभ्यधिकेष्विति चार्थत श्रीज्ञानसूरिकृ-
तावश्यकावचूर्णौ ॥ ऋजुधी कालत पल्या-सख्यभाग जघन्य
त ॥ अतीतानागत जाना—त्युत्कर्षादपि तन्मित ॥ २९ ॥

नी वृत्ति, नदीसूत्र, नदीसूत्रनी मलयगिरिजीनी वृत्ति, विशे-
षावश्यकनी वृत्ति, तथा कर्मग्रथनी वृत्तिव्यादिकोनो छे ॥ व
ळी सामान्यपणे मात्र घटादिकवस्तुना चिंतनना परिणामने
ग्रहण करनारु अने कइक वधारे अविशुद्ध, तथा अढी आगु-
ल उंणा एवा मनुष्यक्षेत्रना विषयवाळु जे ज्ञान, ते ऋजुमति
नी लब्धिरूप छे, अने सपूर्ण मनुष्यक्षेत्रना विषयवाळु जे ज्ञा-
न, ते विपुलमतिनी लब्धिरूप छे, एम प्रवचनसारोद्धारनी वृ
त्ति तथा उववाइनी वृत्तिमा लख्यु छे, वळी अढी आगुल उंणा
एवा अढी द्वीपसमुद्रोमा रहेला सज्ञीना मनोने ऋजुमति
जाणे छे, अने विपुलमति छे ते अढी आगुल अधिक एवा ते
द्वीपसमुद्रोमा रहेला सज्ञीना मनोने जाणे छे एवो भावार्थ
श्रीज्ञानसूरिजीए करली आवश्यकचूर्णिमा छे ॥ वळी ऋजु
मति छे ते काळथी पल्योपमना असख्याता भागजेटलु जघ
न्यथी अतीतअनागतनु जाणे छे अने उत्कृष्टु पण तेटलुज
जाणे छे ॥ २९ ॥ हवे विपुलमति छे ते तेटलुज अने तेटला

तावत्कालजूतजावि—मन पर्यायबोधत ॥ तावतमेव विपुल
धीस्तु पश्यति निर्मल ॥ ३० ॥ सर्वेनावानतजाग—नतनंत्
नतपर्यवान् ॥ ऋजुधीर्जानतो वेत्ति । विपुलस्ताश्च निर्मलान् ॥
॥ ३१ ॥ इति मन पर्यायविषय ॥

केवली द्रव्यत सर्व । द्रव्य मूर्त्तममूर्त्तक ॥ क्षेत्रत सक
ल क्षेत्र । सर्वं काल च कालत ॥ ३२ ॥ जावत सर्वपर्याया
न् । प्रतिद्रव्यमनतकान् ॥ जावतो जाविनो जूतान् । सम्
जानाति पश्यति ॥ ३३ ॥ विहाय कालयो सर्व-द्रव्येषु स
तानपि ॥ पृथग्युक्ति पुन क्षेत्र—कालरूढयेति चिन्तता ॥३
इति केवलज्ञानविषय ॥ मत्यज्ञानी तु मिथ्यात्व—मिश्रेण

ज कालनु जूतजावि मनपर्यवज्ञानथी निर्मल जुए बे ॥३०
नळी ऋजुमति बे ते जावथी सर्व पदार्थोना अनता जाग
रहेला अनता पर्यायोने जाणे छे, अने विपुलमति ते प
योने निर्मलपणे जाणे बे ॥ ३१ ॥ एवीरीते मनपर्यवज्ञानन
विषयनु स्वरूप कह्यु

हवे केवली बे ते द्रव्यथी सघळा रुपी अने अरूपी
ओने, क्षेत्रथी सघळा क्षेत्रने अने काळथी सघळा काळने
३२ ॥ तथा भावथी अतीतअनागत एवा पदार्थोना दरे
द्रव्योप्रते अनता एवा सर्व पर्यायोने सम्यगरीते जुए बे
॥ ३३ ॥ अहीं आकाश अने काळना सर्व द्रव्योनी अदर प
ण समावेश थाय बे, परन्तु क्षेत्र अने काळनी रूढीथी ए
जुदा कह्या बे, एम जाणवु ॥ ३४ ॥ एवीरीते केवलज्ञानन
विषयनु स्वरूप जाणवु ॥ मतिअज्ञानी ब ते, मिथ्यात्व

हादिना ॥ औत्पत्तिक्यादिना यद्वा । पदार्थान् विषयीकृतान् ॥ ३५ ॥ वेत्त्यपायादिना तांश्च । पश्यत्यवग्रहादिना ॥ मत्यज्ञानेन विशेष—सामान्यावगमात्मना ॥ ३६ ॥ मत्यज्ञानपरिगत । क्षेत्रं कालं च वेत्त्यसौ ॥ मत्यज्ञानपरिगतान् । स वेत्ति पर्यवानपि ॥ ३७ ॥ श्रुताज्ञानी पुनर्मिथ्या—श्रुतसदर्जगर्जितान्॥ द्रव्यक्षेत्रकालभावान् । वेत्ति प्रज्ञापयत्यपि ॥ ३८ ॥ एव विभगानुगतान । विभगज्ञानवानपि ॥ द्रव्यक्षेत्रकालभावान् । कथंचिद्वेत्ति पश्यति ॥ ३९ ॥ यथा स शिवराजर्षि-र्दिशाप्रोक्षकतापस ॥ विभगज्ञानतोऽपश्य—त्सप्त द्वीपपयोनिधीन् ॥ ॥ ४० ॥ निशम्य तानसंख्येयान् । जगद्गुरुनिरूपितान् ॥ स-

---

मिश्र एवा अवग्रहादिकवडे अथवा उत्पातिकीआदिकवडे विषयरूप करेला पदार्थोने ॥ ३५ ॥ मतिअज्ञाने करीने विशेष अने सामान्यबोधरूप एवा अपायादिकवडे जाणे छे, अने अवग्रहादिकवडे जुए छे ॥ ३६ ॥ वळी ते मतिअज्ञानमा आवेला क्षेत्रने अने काळने जाणे छे, तथा तेमाज आवेला पर्यायोने पण ते जाणे छे ॥ ३७ ॥ हवे श्रुतअज्ञानी छे ते, मिथ्याश्रुते करीने युक्त एवा द्रव्य, क्षेत्र, काळ अने भावोने जाणे छे, अने प्ररूपे पण छे ॥ ३८ ॥ एवीरीते विभगज्ञानवाळो पण विभगने अनुसरता द्रव्य क्षेत्र काल अने भावोने कथंचित् जाणे छे अने जुए छे ॥ ३९ ॥ जेम दिशाप्रोक्षकतापस एवो ते शिवराजऋषि विभगज्ञानथी सात द्वीपसमुद्रोने जोतो हतो ॥ ४० ॥ पछी संदेहवाळो थयोथको तथा प्रभुए प्ररूपेला ते असंख्याता द्वीपसमुद्रोने सांभळीने, वीरप्रभुपासे

दिह्वानो वीरपार्श्वे । प्रव्रज्य स ययौ शिव ॥ ४१ ॥ इद पञ्च
ध ज्ञान । जिनैर्यत्परिकीर्त्तित ॥ तद् द्वे प्रमाणे भवत । प्र
क्ष च परोक्षक ॥ ४२ ॥ स्वस्य ज्ञानस्वरूपस्य । घटादेर्यस्य
च ॥ निश्चायक ज्ञानमिह । तत्प्रमाणमिति स्मृत ॥ ४३ ॥
दाहु —स्वपरव्यवसायि ज्ञान प्रमाणमिति तत्रेन्द्रियानपेक्ष
—जीवस्यैवोपजायते ॥ तत्प्रत्यक्ष प्रमाण स्या-द्वत्यज्ञानल
त्मक ॥ ४४ ॥ इन्द्रियैर्हेतुभिर्ज्ञान । यदात्मन्युपजायते ॥ तत्
रोक्षमिति ज्ञेय—माद्यज्ञानद्वयात्मक ॥ ४५ ॥ प्रत्यक्षे च प
क्षे चा—पायाशो निश्चयात्मक ॥ य स एवात्र साकार
प्रमाणव्यपदेशभाक् ॥ ४६ ॥ यथाभिहित—साकार प्रत्य

दीक्षा लेइने ते मोक्षे गयो ॥ ४१ ॥ एवीरीतनु जिनेश्वरे
भुए जे पाच प्रकारनु ज्ञान कहेल छे, ते प्रत्यक्ष अने परो
एम बे प्रमाणरूप छे ॥ ४२ ॥ ज्ञानरूप एवा पोताने अने घ
टादिकरूप एवा परने निश्चय करावनारु जे ज्ञान, तेने अ
प्रमाणरूपे कहेलु छे ॥ ४३ ॥ कह्यु छे के-पोताने अने पर
जणावनारु जे ज्ञान, ते प्रमाण छे ॥ तेमा इन्द्रियोनी अपेक्ष
विना जे जीवनेज उत्पन्न थाय छे, ते प्रत्यक्षप्रमाण छे, अ
ते छेल्ला त्रण ज्ञानरूप छे ॥ ४४ ॥ वली इन्द्रियोरूप हेतुओ
आत्माने विषे जे ज्ञान उत्पन्न थाय छे, तेने परोक्षप्रमाण ज
णवु, अने ते पहेला बे ज्ञानरूप छे ॥ ४५ ॥ प्रत्यक्षमा अने
परोक्षमा निश्चयरूप जे अपायाश, तेज अहीं प्रमाण नामना
साकार छे ॥ ४६ ॥ कह्यु छे के—सघलो साकारप्रत्यय सत्
पदार्थादिकथी रहित छे, अने साकार पदार्थना परिछेदथी

॥ सर्वो । विमुक्त सशयादिना ॥ साकारार्थपरिछेदा
तन्मनीषिणा ॥ ४७ ॥ सामान्यैकगोचरस्य । दर्शन
च ॥ न प्रामाण्य सशयादे—रप्येव न प्रमाणता ॥
त एव मतिज्ञाने । सम्यक्त्वदलिकान्वित ॥ योऽपाय
प्रमाण । ज्ञात्पौजलिकसद्दृशा ॥ ४९ ॥ प्रक्षीणसप्तका
—पायाश एव केवल ॥ प्रमाणमप्रमाण वा-वग्रहाद्या
र्णयात् ॥ ५० ॥ अय च तत्वार्थवृत्त्याद्यभिप्रायो, रत्नाव
कादौ च मतिज्ञानस्य तद्भेदाना अवग्रहादीना च साव्याव
रिकप्रत्यक्षप्रमाणत्वमुक्त तथा च तद्ग्रथ — अवग्रहश्चेहा
वायश्च धारणा च, तान्निर्भेदो विशेपस्तस्मात् प्रत्येकमिद्रिय

ज्ञिवानोने ते प्रमाणरूप छे ॥ ४७ ॥ वळी आथी करीनेज फ
क एक सामान्यने गोचर एवा दर्शनने प्रमाणपणु नथी, अ-
ने एवीरीते सशयादिकने पण प्रमाणपणु नथी ॥ ४८ ॥ तेम
तेथीज मतिज्ञाननेविपे समकीतना दलियावाळो जे अपाया
श, ते पुद्गलिकसुदृष्टिउने प्रमाणरूप छे ॥ ४९ ॥ वळी जेउ
नी साते प्रकृतिउ क्षीण थयेली छे, तेउने केवल अपायाशज
प्रमाणभूत छे अने अवग्रहादिको तो निर्णय न थवाथी अ
प्रमाणभूत न ॥ ५० ॥ आ अभिप्राय तत्वार्थवृत्तिआदिकनो
छे, अने रत्नाकरअवतारिकादिकमा तो मतिज्ञानने अने ते
ना भेदरूप अवग्रहादिकोने साव्यावहारिक प्रत्यक्षप्रमाणपणु
कहेलु छे ते ग्रथमा कह्यु छ क—अवग्रह इहा अवाय अ
ने धारणा तेउवडे भेद एटले विशेष, तेथी दरेक इद्रिय अ
ने अनिद्रियना कारणरूप एवु प्रत्यक्ष चार प्रकारनु छ ॥ व

निंद्रियनिबंधन प्रत्यक्ष चतुर्नेदमिति ॥ श्रुतज्ञानेऽप्यपाया
। प्रमाणमनया दिशा ॥ निमित्तापेक्षणादेते । परोक्ष इति धी
र्तिते ॥ ५१ ॥ परोक्ष ह्यनलज्ञान । धूमज्ञाननिमित्तक ॥
तद्वदिमे ज्ञेये । इंद्रियादिनिमित्तके ॥ ५२ ॥ इद च निश्च
या—पेक्षया व्यपदिश्यते ॥ प्रत्यक्षव्यपदेशोऽपि । व्यवहार
मतोऽनयो. ॥ ५३ ॥ तथोक्त नद्या—त समासऊ डुविह प
च, तं इंदियपच्चस्क च नोइंदियपच्चस्क च, इत्यादि ननु च
प्रत्यक्षमनुमान चा–गमश्चेति त्रय विडु ॥ प्रमाण कापि
श्चाक्ष–पादास्तत्रोपमानक ॥ ५४ ॥ मीमासका पक्षर्थापि–र
जावाभ्या सहोचिरे ॥ षट् त्रीणि वा काणनुजा । द्वे बौ

ळी श्रुतज्ञानमां पण आवीज रीते अपायाश प्रमाणरूप
अने निमित्तनी अपेक्षायी ते मति अने श्रुतज्ञानने परो
कहेला ठे ॥ ५१ ॥ जेम धूमज्ञानना निमित्तवाळु अग्निनु ज्ञा
न परोक्ष ठे, तेम लोकमा इंद्रियादिकना निमित्तवाळा मति
अने श्रुतज्ञानने पण परोक्ष जाणवा ॥ ५२ ॥ उपरनो भा
वार्थ निश्चयनयनी अपेक्षाए कहेलो ठे, अने व्यवहारनयथी
तो तेउं बन्नेने प्रत्यक्ष पण कह्या ठे ॥ ५३ ॥ ते माटे नंदी
सूत्रमा कह्यु ठे के— तेने समासथी बे प्रकारनु कह्यु ठे, इंद्रि
यप्रत्यक्ष अने नोइंद्रियप्रत्यक्ष, इत्यादि ॥ अहीं शका करे ठे
के—कपिलमतवाळा प्रत्यक्ष अनुमान अने आगम एम त्रण
प्रमाणो माने ठे, अक्षपादो तेमा उपमानने भेळवीने चार प्र
माणो माने ठे ॥ ५४ ॥ मीमासको तेमा अर्थापत्ति अने अ
भावने भेळवीने ठ प्रमाणो माने ठे, कणादमतवाळा बे अ

आदितो विदु ॥ ५५ ॥ एक च लौकायतिका । प्रमा
नेकधा ॥ परैरुक्तानि किं तानि । प्रमाणान्यथवान्यथा
अत्रोच्यते—एतान्प्राद्यज्ञानयुग्मे–तर्भूतान्यखिलान्यपि
द्रियार्थसन्निकर्ष–निमित्तकतया किल ॥ ५७ ॥ अप्रमा
वामूनि । मिथ्यादर्शनयोगत ॥ असद्बोधव्यापृतेश्चो—
वास्यप्रयोगवत् ॥ ५८ ॥ पचानामप्यथैतेपा । सद्भावो
चार्यते ॥ एक द्वे त्रीणि चत्वारि । स्यु सहैकत्र देहिनि ॥५
तथाहि—प्राप्त निसर्गसम्यक्त्व । येन स्यात्तस्य केवल ॥ म
ज्ञानमनवाप्त—श्रुतस्यापि शरीरिण ॥६०॥ अत एव मतिय
त्र । श्रुत तत्र न निश्चित ॥ श्रुत यत्र मतिज्ञान । तत्र निश्चि

थवा त्रण प्रमाणो माने छे, अने बौद्धो पहेला बे प्रमाणो मा
ने छे ॥ ५५ ॥ नास्तिको एक प्रमाण माने छे एवीरीते अ-
न्यदर्शनीओए अनेकप्रकारना प्रमाणो कह्या छे, परतु ते सघ
ळा प्रमाणभूत छे के अप्रमाणभूत छे? ॥ ५६ ॥ ते माटे अ-
हीं कहे छे के—ए सघळा प्रमाणोनो पहेला बे ज्ञाननी अदर
समावेश थइ जाय छे, केमक तेओने इन्द्रियार्थसन्निकर्षपणु छे
॥ ५७ ॥ अथवा तो मिथ्यादर्शनना योगथी ते सघला असत्
ज्ञानना व्यापारथी उन्मतना वास्यप्रयोगनीपेठे अप्रमाणभूत
छे ॥ ५८ ॥ हवे ते पाचे ज्ञानोनो सद्भाव कहीये छीये, ए
कज जीवनेविषे एक बे त्रण अथवा चार ज्ञानो एकीवेळाए
होइ शके छे ॥ ५९ ॥ ते कहे छे—जे प्राणीने स्वभावथीज
सम्यक्त्व प्राप्त थयु छे तेने श्रुतज्ञाननी प्राप्तिविना पण केव
ळ मतिज्ञान होय छे ॥ ६० ॥ अने तेथी करीने ज्या मति

तमेव द्वि ॥ ६१ ॥ अथ तत्वार्थवृत्त्याद्यभिप्राय, नदीसूत्राद
तु—' जछ मइनाण तत्र सुअनाण, जत्र सुअनाण तत्र मइ
नाण ' इत्युक्त अत एकेकेन्द्रियाणामपि श्रुतज्ञान स्वीकृत श्रु
ते यथा—जह सुहुम जावेंदिय-नाण दव्विंदियावरोहे वि॥
दवसुआजावम्मि वि । जावसुअ पत्थिवाईण ॥ १ ॥ जावेन्द्रिया
पयोगश्च वकुलादिवदेकेन्द्रियाणा सर्वेपा ज्ञाव्य तथा मलय
गिरिपूज्या अप्याहु नदीवृत्तौ—यद्यपि तेपामेकेन्द्रियादीना
परोपदेशश्रवणाऽसंजवस्तथापि तेपा तथाविधक्षयोपशमजावत
कश्चिदव्यक्तोऽक्षरलाजो जवति, यद्वशादक्षरानुपक्त श्रुतज्ञान

ज्ञान त्या श्रुतज्ञान होय एवु निश्चित नथी, परतु ज्या श्रुत
ज्ञान होय त्या मतिज्ञान होयज, एवु निश्चित छे ॥ ६१ ॥
आ अभिप्राय तत्वार्थवृत्तिआदिकनो छे, परतु नदीसूत्रादि
कमा तो—' ज्या मतिज्ञान त्या श्रुतज्ञान, अने ज्या श्रुत
ज्ञान त्या मतिज्ञान ' एम कह्यु छे वळी आथी करीनेज सि
द्धातोमा एकेंद्रिउने पण श्रुतज्ञान स्वीकारेलु छे जेमके—जे
म द्रव्येद्रिय आछादित होते छते पण सूक्ष्म एवु जावेंद्रियनु
ज्ञान होय छे, तेम पृथ्वीआदिकोने द्रव्यश्रुतनो अजाव होते
छते पण जावश्रुत होय छे ॥ १ ॥ वळी भावेंद्रिउनो उपयोग
तो वकुलादिकनीपेठे सघला एकेंद्रिउने जाणवो ॥ पूज्य म
लयगिरिजी पण नदीनी वृत्तिमा कहे छे के—जो के ते एके
न्द्रियादिकोने परना उपदेशना श्रवणनो असजव छे, तोपण
तेउने तेवीरीतना क्षयोपशमना जावथी कइक अव्यक्त अक्ष
रलाज थाय छे, के जेना वशथी तेउने अक्षरने लगतु श्रुत

मुपजायते, इत्थ चैतदङ्गीकर्त्तव्य, तेपामप्याहारायभिल
पजायते, अभिलापश्च प्रार्थना, सा च यदीदमह प्राप्नो
दा जव्य भवतीत्याद्यक्षरानुविद्धैव, ततस्तेपामपि काचि
काक्षरोपलब्धिरवश्य प्रतिपत्तव्येति ॥ मतिज्ञानश्रुतज्ञान
पे द्वे जवत सह ॥ त्रीणि ते सावधिज्ञाने । समन पर्यवे
वा ॥ ६२ ॥ चतुर्णां सहजावोऽपि । छद्मस्थश्रमणे जवेत् ॥
चाना सहजावे तु । मतद्वितयमुच्यते ॥ ६३ ॥ केचिद्चतुर्न
श्यन्ति । यथार्केऽन्युदिते सति ॥ महासि चन्द्रनक्षत्र—दीप
दीन्यखिलान्यपि ॥ ६४ ॥ जवत्यकिंचित्कराणि । किंतु प्रका
शनप्रति ॥ छाद्मस्थिकानि ज्ञानानि । प्रोद्भूते केवले तथा ॥

ज्ञान थाय छे, अने एवीरीते ते स्वीकारवु के—तेउने पण
आहारआदिकनो अजिलाप उत्पन्न थाय छे अने अजिलाप
एटले प्रार्थना, अने ते प्रार्थना ' आ मने मळे तो वहु सारु
थाय ' इत्यादिक अक्षरयुक्तज छे, अने तेथी तेउने पण कइ-
क अव्यक्त अक्षरनी प्राप्ति अवश्य होय छे, एम जाणवु ॥
मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान बन्ने साथे होय छे, तेम अवधिज्ञान
अथवा मनपर्यवज्ञानसहित ते त्रण ज्ञानो पण साथे होयछे
॥ ६२ ॥ वळी छद्मस्थश्रमणपणामा चारे ज्ञानोनो सहजाव प-
ण होय छे अने पाचेना सहजावमा तो वे मतो छे ते कहे
छे ॥ ६३ ॥ कटलाको एम कहे छे के जेम सूर्य उगते छते
चंद्र, नक्षत्र तथा दीपकआदिक सघळा होय छे ॥ ६४ ॥
तेम केवळज्ञान होते छते छाद्मस्थज्ञानो होय छे परतु तेउ
कइ प्रकाशता नथी ॥ ६५ ॥ माटे अरिहतप्रजुना व्यापार

॥ ६५ ॥ ततो न केवलेनैषा । सद्भावो विरुद्ध्यते ।
राद्धिष्फलाना—मप्यक्षाणामिवार्हति ॥ ६६ ॥ अन्ये ॥
सत्येव । केवलज्ञानशालिनि ॥ छाद्मस्थिकानि ज्ञानानि । यु
स्तत्राभिधीयते ॥ ६७ ॥ अपायसद्द्रव्याभावा-न्मतिज्ञ
सम्भवेत् ॥ न-श्रुतज्ञानमपि य—त्तन्मतिज्ञानपूर्वक ॥
रूपिद्रव्यैकविषये । न तृतीयतुरीयके ॥ लोकालोकविष
ज्ञानस्य सर्ववेदिन ॥ ६९ ॥ क्षयोपशमजान्यन्या—न्
क्षायिक मत ॥ सद्भावस्तदेतेषा । पचानामेति नौचित
॥ ७० ॥ कटे सत्युपकल्प्यते । जालकान्यतरातरा ॥ मू
कटनाशे तु । तेषा व्यवहृति कुत ॥ ७१ ॥ किंच—ज्ञा

मा नहि आवती एवी पण इद्रियोनो जेम, तेम ते चारे
नोनो केवलज्ञाननीसाथे सद्भाव कहेवामा कइ विरोध न
॥ ६६ ॥ वळी बीजाओ एम कहे छे के, केवलीने छाद्मस्थि
ज्ञानो होताज नथी, अने तेमाटे नीचे प्रमाणे युक्ति कहे
॥ ६७ ॥ अपायसद्द्रव्यना अभावथी मतिज्ञान सभवतु
थी, तेम श्रुतज्ञान-पण सभवतु नथी, केमके ते तो मति
नपूर्वक छे ॥ ६८ ॥ वळी लोकालोकना विषयवाळु छे ज्ञ
जेमने, एवा सर्वज्ञप्रभुने, फक्त एक रूपीद्रव्यना विषयवा
एवु त्रीजु अने चोथु ज्ञान होतु नथी ॥ ६९ ॥ वळी पहे
चारे ज्ञानो क्षयोपशमथी थयेला होय छे अने पाचमु तो क्षा
यिक होय छे, माटे ते पाचेनो सद्भाव उचितपणाने प्रा
प्तो नथी ॥७०॥ वळी जो सादळी नाखेली होय, तो तो मे
वस्े जाळीओनी कल्पना करी शकाय, परतु जो सादळीन

र्शनयोरेवो—पयोगौ स्तो यथाक्रम ॥ अशेषपर्यायद्रव्य—वो·
विनो सर्ववेदिन ॥ ३२ ॥ एकस्मिन् समये ज्ञान । दर्शन चा
परक्षणे ॥ सर्वज्ञस्योपयोगौ द्वौ । समया-ितौ सदा ॥ ३३ ॥
तथाहु —नाणमि दसणमि य । एत्तो एक्कतरयमि उवउत्ता ॥
सवस्स केवलिस्सवि । जुगव दो नत्थि उवउेगा ॥ ३४ ॥ इत्त
सैद्धातिकमत । तार्किका केचनोचिरे ॥ स्यातामेवोपयोगौ द्वा
—वेकस्मिन् समयेऽर्हत ॥ ३५ ॥ अन्यथा कर्मण इव । न्यादा·
वारकता मिथ ॥ एकैकस्योपयोगस्या—न्योपयोगोदयच्छिद ॥
॥ ३६ ॥ यच्चैतयो सायनता—स्थितिरुक्तोपयोगयो ॥ व्यर्था

ळथी न होय ता पछी ते जाळीउनो व्यवहार स्यांथी करा
य? ॥ ३१ ॥ वळी सर्वज्ञप्रभुने सर्व पर्याय अने द्रव्यने जाण-
नारा एवा ज्ञान अने दर्शननाज उपयोगो अनुक्रमे होय छे
॥ ३२ ॥ एटले सर्वज्ञप्रभुने पहेले समये ज्ञान होय छे, अने
बीजे समये दर्शन होय छे, एवीरीते बन्ने उपयोगो हमेशां
समयातरित होय छे ॥ ३३ ॥ कह्यु छे के—ज्ञान अने दर्श
न, ए बन्नेमाथी एकमा उपयोगवाळा होय छे, अने एवीरी
ते सघळा केवलीउने एकीवेळाए बे उपयोगो होता नथी ॥
॥ ३४ ॥ आ उपर कहेलो सैद्धातिकोनो मत छे, अने केट
लाक तार्किकआचार्यो एम कहे छे के, अरिहंतप्रभुने एकस
मये बे उपयोगो होय छे, ॥ ३५ ॥ अने जो तेम न होय तो
कर्मनीपेठे अन्य उपयोगने दूर करनारा एवा एकेका उपयो
गने अटकायतपणु होय ॥ ३६ ॥ वळी ते बेउ उपयोगोनी
जे सादिअनत स्थिति कहेली छे ते पण एकेक समयने अ

स्यात्साप्यनुदया–देकैकसमयांतरे ॥ ७७ ॥ अन्ये च कंचन
हु–र्ज्ञानदर्शनयोरिह ॥ नास्ति केवलिनो भेदो । निःशेषाव
णक्षयात् ॥ ७८ ॥ ज्ञानैकदेश सामान्य—मात्रज्ञान हि दर्श
न ॥ तत्कथ देशतो ज्ञान । सर्ववेत्सर्ववेदिन ॥ ७९ ॥ इत्या
दि उक्त च—केई भणति जुगव । जाणइ पासइ य केवली
नियमा ॥ अन्ने एगतरिय । इच्छति सुउवसेण ॥ १ ॥ अन्ने न
चेव वीसु । दसणमिच्छति जिणवरिंदस्स ॥ ज चिय केवलनाण
। त चिय से दसण विंति ॥ ८० ॥ अत्र च भूयान् युक्तिस
दर्भोऽस्ति, स तु नदीवृत्तिसम्मत्यादिभ्योऽवसेय ॥ अथ प्रक्र
त—विनेताभ्या पर कश्चि–न्नोपयोगोऽर्हता मत ॥ तत क्र

तरे उदय नहि आववाथी व्यर्थ थाय छे ॥ ७७ ॥ वळी बी
जा केटलाक आचार्यो अहीं एम पण कहे छे के, केवलिभग
वानने सघळा आवरणो क्षीण थवाथी, तेमने ज्ञानदर्शनन
भेद होतो नथी ॥ ७८ ॥ वळी ज्ञानना एक देशरूप एवु मा
त्र सामान्यरूप जे ज्ञान, ते दर्शन छे माटे सर्वज्ञप्रभुने दे
शथी ज्ञान केम सभवे ? ॥ ७९ ॥ इत्यादि कह्यु छे के—के
टलाको एम कहे छे के केवलिभगवान् निश्चयथी एकीवखते
जाणे छे अने जुए छे, अने बीजाओ श्रुतने आधारे ते ज्ञान
दर्शनने एकांतरित कहे छे ॥ १ ॥ वळी बीजा केटलाको जि
नेश्वरप्रभुने भिन्नदर्शन कहेता नथी, परतु जे केवलज्ञान ते
तेज दर्शन छे एम कहे छे ॥ ८० ॥ अहीं युक्तिओसबधि घ
णो विस्तार छे, ते सघळो नदीनी वृत्ति अने सम्मतितर्कादि
कथी जाणी लेवो ॥ हवे चालती बाबत कहे छे—उपर ब

जवेत्तेषां । मत्यादिज्ञानसंज्ञवः ॥ ७१ ॥ इत्यादि प्रायोऽर्थतस्त-त्त्वार्थजाष्यवृत्तिगतं ॥

अथ ज्ञानस्थितिर्द्वेधा । प्रज्ञप्ता परमेश्वरैः ॥ साद्यनंता सादिसांता । तत्राद्या केवलस्थितिः ॥ ७२ ॥ शेषज्ञानानां द्वितीया । तत्राद्यज्ञानयोर्लघु ॥ अंतर्मुहूर्तमुत्कृष्टा । षट्षष्टिः सागराणि च ॥ ७३ ॥ इयं चैवं—त्रयस्त्रिंशद्वार्द्धिमानौ । जवौ द्वौ विजयादिषु ॥ द्वाविंशत्यब्धिमानान् वा । जवांस्त्रीनच्युतादिषु ॥ ७४ ॥ कृत्वोत्कर्षाच्छिवं यायात् । सम्यक्त्वमथवा त्यजेत् ॥ सातिरेका नरजवैः । षट्षष्टिर्वार्धयस्तदा ॥ ७५ ॥ यदा

हेला ज्ञान अने दर्शनना उपयोगशिवाय त्रीजो उपयोग तो अरिहंतप्रजुने कहेलो नथी, माटे तेउने मतिआदिक ज्ञानो नो क्याथी संजव होय? ॥ ७१ ॥ इत्यादिक जावार्थ प्रायें करीने तत्त्वार्थजाष्यवृत्तिमां कहेलो ठे ॥

हवे ज्ञाननी स्थिति जिनेश्वरोए बे प्रकारनी कही ठे, एक सादिअनंत अने बीजी सादिसांत, तेमां केवलज्ञाननी पहेली एटले सादिअनंतस्थिति ठे ॥ ७२ ॥ अने बाकीनां ज्ञानोनी बीजी एटले सादिसांतस्थिति ठे, तेमां पहेलां बे ज्ञानोनी जघन्यस्थिति अंतर्मुहूर्त्तनी ठे, अने उत्कृष्टी ठासठ सागरोपमनी ठे ॥ ७३ ॥ अने ते नीचेप्रमाणे ठे—विजयादिकोमां तेत्रीस सागरोपमना मानवाला बे जवो, अथवा अच्युतादिकमां बावीस सागरोपमना मानवाला त्रण जवो ॥ ७४ ॥ करीने उत्कर्षथी मोक्षे जाय, अथवा अपकर्षथी समकीतने तजी आपे, त्यारे मनुष्यजवोवडे करीने कइंक अधिक एवा

ु —र्दोवारे विजयाऽसु । गयस्सतिन्नचुए अहवताइ॥ ड
ेग नरजविय । नाणाजीगाण सवद्ध ॥ ८६ ॥ अथोत्कृष्टार्ज्ञ
ज्ञान–स्थितिरेपैव वर्णिता ॥ जघन्या चैकसमय । सा त्वेव
रिजाव्यते ॥ ८७ ॥ यदा विज्ञगकज्ञानी । सम्यक्त्व प्रतिप
॥ तदा विज्ञगसमये । तस्मिन्नेवावधिर्जवेत् ॥ ८८ ॥ क्षणे ि
तीये तद् ज्ञान । चेत्पतेन्मरणादिना ॥ तदा जघन्या विज्ञे
—वधिज्ञानस्थितिर्बुधे ॥ ८९ ॥ सयतस्याप्रमत्तत्वे । वर्तमा
स्य कस्यचित् ॥ मनोज्ञान समुत्पद्य । द्वितीयसमये पतेत्
॥९०॥ एव मन पर्यवस्य । स्थितिर्लब्धी क्षणात्मिका ॥ देशोन
पूर्वकोटी तु । महती सापि जाव्यते ॥ ९१ ॥ पूर्वकोट्यायु

गसठ सागरोपम थाय ॥८५॥ कह्यु ठे के—वेवार विजया
दिकमा जगाथी अथवा त्रणवार अच्युतादिकमा जवाथी म
नुष्यनवअधिक एवी ते गसठ सागरोपमनी स्थिति थाय
अने नानाप्रकारना जीवोनी अपेक्षाए तो ते ज्ञानो सर्वका
होय ठे ॥ ८६॥ हवे अवधिज्ञाननी उत्कृष्टी स्थिति तो त
हीन ठे, अने तेनी जघन्यस्थिति एक समयनी ठे, ते नीच
प्रमाणे जाणवी ॥ ८७ ॥ ज्यारे विनगज्ञानी समकीत पामे
त्यारे ते विनगज्ञानसमयेज तेने अवधिज्ञान थाय ठे ॥८८॥
अने बीजे क्षणे मरणादिकवडे ते ज्ञान जो पमी जाय, त
अवधिज्ञाननी जघन्यस्थिति थाय, एम विद्वानोए जाणवु ॥
॥ ८९ ॥ वळी अप्रमत्तपणामा वर्तता एवा कोइक संयमि
मनपर्यवज्ञान उत्पन्न थइने बीजे समये पमी जाय, ॥ ९० ॥
अने एवीरीते मनपर्यवज्ञाननी एकसमयनी जघन्यस्थिति थ

दीक्षा—प्र तिपत्तेरनतर ॥ मनोज्ञाने समुत्पन्ने । य
स्थिते च सा ॥ ८२ ॥ तत्र च—स्थितिर्लघ्वी ऋजुमति
नोज्ञानव्यपक्षया ॥ अन्यत्त्रप्रतिपातित्वा-दाकैवल्य हि
ति ॥ ८३ ॥ केवलस्थितिस्त्वेव । सायनतेत्यनतर ॥ मत्य
श्रुताज्ञान-स्थितिस्त्रेधा भवेदथ ॥ ८४ ॥ अनाद्यनताऽज्ञ
नां । भव्यानां द्विविधा पुन ॥ अनादिसाता सायता । त
या ज्ञानसभवे ॥ ८५ ॥ सादिसाता पुनर्द्वेधा । जघन्योत्क
मेदत ॥ जघन्यातर्मुहूर्तं स्यात् । सा चैव परिज्ञाप्यते ॥८६
जतोऽप्रष्टस्य सम्यक्त्वात् । पुनरतर्मुहूर्ततः ॥ सम्यक्त्वलब्धे

य, अने तेनी उत्कृष्टीस्थिति देशऊणपूर्वकोटीनी छे ॥ ८१ ॥
पूर्वकोटीना आयुवाळाने दीक्षा लीधाबाद मनर्पवज्ञान उत्प
न्न होतेछते छेक जीवितपर्यंत ते रहेवाथी ते उत्कृष्टीस्थिति
थाय छे ॥ ८२ ॥ वळी त्या—ऋजुमतिमनपर्यवज्ञानथी अपे
क्षाए जघन्यस्थिति छे, अने विपुलमतिमनपर्यवज्ञान तो अ
प्रतिपाति होवाथी छेक केवलज्ञानसुधि रहे छे ॥ ८३ ॥ हवे
केवलज्ञाननी स्थिति तो सादिअनत छे, एम उपर कहेलु
ज छे तथा मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञाननी स्थिति त्रण प्र
कारनी **हाय** ॥ ८४ ॥ तेमा अभव्याने अनादिअनत होय
तथा भव्योने अनादिसात अने सादिसात एम व प्रकारनी
होय तेमा पेहेली ज्ञानना सभव थाते छत हाय ॥ ८५ ॥
वळी सादिसात स्थिति जघन्य अने उत्कृष्टना भदथी वप्रका
नी छे, तेमा जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्तनी हाय अने ते नीचे
माणे छ ॥ ८६ ॥ समकीतथी पडेला प्राणीने फरीने अत

लघ्वी स्या—दज्ञानद्वितयस्थिति ॥ ८७ ॥ अनंतकालचक्राणि । कालत परमा स्थिति ॥ देशोन पुद्गलपरा—वर्त्तार्द्धं क्षेत्रत स्तु सा ॥ ८८ ॥ भावना—सम्यक्त्वत. परिभ्रश्य । वनस्पत्या दिषु भ्रमन् ॥ सम्यक्त्व लभतेऽवश्य । कालेनैतावता पुन. ॥ ८९ ॥ जघन्या त्वेकसमय । विभगस्य स्थिति किल ॥ उ त्पद्य समय स्थित्वा । भ्रश्यत सा पुनर्भवेत् ॥ १००० ॥ त्रय स्त्रिशत्सागराणि । विभगावस्थितिर्गुरु ॥ देशोनया पूर्वकोट्या —धिकानि तत्र भा.. .. ॥ १ ॥ देशोनपूर्वकोट्यायु । कश्चिद्गी विभगवान् ॥ ज्येष्ठायुरप्रतिष्ठाने । तिष्ठेद्विभगसयुत ॥ २ ॥

मुहूर्त्तमा समकीत प्राप्त होते वते बन्ने अज्ञानोनी जघन्यस्थिति थाय, ॥ ८७ ॥ वळी काळथी उत्कृष्टी स्थिति अनता काळचक्रोसुधिनी होय, अने क्षेत्रथी उत्कृष्टी स्थिति देशऊण अर्धपुद्गलपरावर्त्तनसुधिनी होय ॥ ८८ ॥ तेनी भावना नीचे प्रमाणे छे—समकीतथी पमीने वनस्पतिआदिकोमा भमताथका तेटलेकाळे फरीने अवश्य समकीत पामे छे ॥ ८९ ॥ विभगज्ञाननी जघन्यस्थिति एक समयनी छे, अने ते स्थिति जे प्राणीने तेवु ज्ञान उत्पन्न थइ, एक समय रहीने पाछु पमी जाय छे, तेना संबधमा थाय छे ॥ १००० ॥ वळी विभगज्ञाननी उत्कृष्टी स्थिति देशऊण पूर्वक्रोमअधिक एवा तेत्रीस सागरोपमनी छे तेनी भावना नीचेप्रमाणे छे ॥ १ ॥ देशऊण पूर्वक्रोमना अ...वाळो कोइक विभगज्ञानी प्राणी विभगज्ञानसहित उत्कृष्टा आयुवाळो थयोथको अप्रतिष्ठान नामना (छेल्ली नरकना पाथमामा) रहे ॥ २ ॥ एवीरीते ज्ञानो

इति ज्ञानस्थिति ॥ अथान्तर—

मत्यादिज्ञानतो भ्रष्ट । पुन कालेन यावता ॥ ज्ञानमाप्नोति मत्यादि—ज्ञानानामंतर हि तत् ॥ ३ ॥ अनन्तकालचक्राणि । यावत् स्यान्मतिश्रुते ॥ देशोन पुद्गलपरा—वर्त्तार्द्धं देश्यतोनर ॥ ४ ॥ मनःपर्यवज्ञान-पर्यायज्ञानयो पर ॥ अन्तर्मुहूर्त्तमात्र च । मनःपर्यवान्तर लघु ॥ ५ ॥ केवलस्यान्तर नास्ति । नाद्यनन्ता हि तस्य स्थिति ॥ अनाद्यनन्तानादिसान्ते-ऽज्ञानद्वये-पि नान्तर ॥ ६ ॥ सादिसान्ते पुनस्तत्रा-धिका षट्षष्टिसागरा ॥ त्वमुत्कृष्टसम्यक्त्व-स्थितिरेव तदन्तर ॥ ७ ॥ य-तर स्याद्विभङ्गस्य । ज्येष्ठ कालो वनस्पते ॥ अन्तर्मुहूर्त्तमेतेषु ।

नी स्थिति कही हवे तेहनो अन्तर कहे छे—

मतिआदिकज्ञानथी भ्रष्ट थयोथको फरीने जेटले काळे ज्ञान पामे, तेटलो मतिआदिकज्ञानोनो अंतर जाणवो ॥३॥ वळी काळथी मति अने श्रुतज्ञाननो अंतर अनंता काळचक्रोनो होय अने क्षेत्रथी अर्धपुद्गलपरावर्त्तनो होय ॥ ४ ॥ वळी अवधि अने मनपर्यवज्ञाननो पण उत्कृष्टो आंतरो तेटलोज होय छे अने ए बेयना जघन्य अंतर मात्र अन्तर्मुहूर्तनो होय छे ॥ ५ । केवळज्ञानना अंतर नथी केमके ते नी स्थिति सादिअनंत छे तेम अनादिअनंत अने अनादि सान्त एवा बन्ने अज्ञानानेविषे पण अंतर नथी ॥ ६ ॥ वळी सादिसांतमा छासठ सागरोपम अधिकनो अंतर छे अने ते वलीज समकीतनी उत्कृष्टी स्थिति छे ॥ ७ ॥ विभंगज्ञाननो उत्कृष्टो अंतर वनस्पतिना काळ जेटलो छे तथा ते त्रणेनो

त्रिषु ज्ञेयं जघन्यत ॥ ८ ॥ स्तोका मनोज्ञा अवधि
सख्यगुणास्तत ॥ मतिश्रुतज्ञानवतो । ‍ ‍ ‍ स्तार्था
-का ॥ ए ॥ असख्येयगुणास्तेभ्यो । विभगज्ञानशालिन ॥
वलज्ञानिनोऽनत–गुणास्तेभ्य प्रकीर्त्तिता ॥ १० ॥ तदनन्त
णास्तुल्या । मिथो ह्यज्ञानवर्त्तिन ॥ अप्यष्टस्वेषु-पर्या
अनता कीर्त्तता जिनै ॥ ११ ॥ सर्वेषां पर्यवा द्वेधा । स्व
यापरभेदत ॥ स्वधर्मरूपास्तत्र स्वे । परधर्मात्मका- परे ॥
क्षयोपशमवैचित्र्या–न्मतेरवग्रहादय ॥ अनतभेदा षट्स्
–पतितत्वाद्भवति हि ॥ १३ ॥ षट्स्थानानि चैव—सख्य
सख्येयानत—भागैर्वृद्धिर्यथाक्रम ॥ सख्येयासख्येयानत

जघन्य अतर अतर्मुहूर्त्तनो जाणवो ॥ ८ ॥ सर्वथी थोडा
नपर्यवज्ञानीउ छे, तेथी असख्यगणा अवधिज्ञानीउ छे, त
अधिका मतिज्ञानी अने श्रुतज्ञानीउ छे, अने ते परस्पर तु
छे ॥ ए ॥ तेथी असख्यगणा विभगज्ञानीउ छे, अने त
अनतगणा केवलज्ञानीउ कहेला छे ॥ १० ॥ तेथी अनत
णा अने परस्पर तुल्य एवा वळी अज्ञानवाळाउ होय छे, अ
ते आठेनेविषे अनता पर्यायो जिनेश्वरप्रभुउए कहेला छ
॥ ११ ॥ ते [illegible]लाउना पर्यायो बे प्रकारना छे, स्वपर्याय अ
परपर्याय, [illegible] स्वधर्मरूप स्वपर्यायो छे, अने परधर्मरूप
पर्यायो छे ॥ १२ ॥ वळी क्षयोपशमना विचित्रपणाथी छस्
[illegible]ना पडेला मतिज्ञानना अवग्रहादिक अनता भेदो होय छ
॥ १३ ॥ अने ते छ स्थानो नीचेप्रमाणे छे— अनुक्रमे सख्
ततभागवृद्धि, असख्यातभागवृद्धि, अनतभागवृद्धि, तथा स

गुणैर्वृद्धिरितीह षद् ॥ १४ ॥ अनंतासंख्यसख्याना–मनत
रयसख्यका ॥ भेदा स्युरित्यनंतास्ते । मतिज्ञानस्य पर्यवा ॥
प्रतिज्ञेय मतिज्ञान । भिद्यते यतोऽथवा ॥ ज्ञेयानंत्यात्ततोऽन
। मतिज्ञानस्य पर्यवा ॥ १६ ॥ निर्विभागै परिच्छेदै–श्छिन्न
स्पनयाथवा ॥ अनंतरूप भवती–त्यनंता मतिपर्यवा ॥ १७
स्वेभ्योऽनंतगुणा ये च । सत्यर्थांतरपर्यवा ॥ यतस्तत्रोपयुज्यते
ततस्तेऽप्यस्य पर्यवा ॥ १८ ॥ यद्यप्यस्मिन्नसंबद्धा–स्तथाप्य
स्वोपयोगत ॥ तेऽदसीया असंबद्ध–स्वोपयोगिधनादिवत् ॥१९॥
आह च–जइ ते परपज्जाया । न तस्स अह तस्स न परपज्जाया

ख्यातगुणवृद्धि, असंख्यातगुणवृद्धि अने अनंतगुणवृद्धि, एम
छ स्थानो छे ॥ १४ ॥ अनंताना, असंख्याताना अने संख्या
ताना अनंता असंख्याता अने संख्याता भेदो होय छे, अने
तेथी मतिज्ञानना अनंता पर्यायो छे ॥ १५ ॥ अथवा दरेक
ज्ञेयप्रते मतिज्ञानना भेदो थाय छे, अने ते ज्ञेयो अनंता छे,
माटे पण मतिज्ञानना अनंता पर्यायो छे ॥ १६ ॥ अथवा क
ल्पनाए करीने जेना भागो न थइ शके एवा परिच्छेदोए क
रीने छेदायलु एवु मतिज्ञान अनंता स्वरूपवाळु थाय छे माटे
पण मतिज्ञानना अनंता पर्यायो छे ॥ १७ ॥ वळी पोताथी
अनंतगणा एवा पदार्थांतरना पर्यायोना तेमां उपयोग थाय
छे माटे तेओ पण तेना पर्यायो छे ॥ १८ ॥ जो के ते पर्यायो
असंबंधवाळाना छे तो पण तेना उपयोगथी संबंधवाळाना
अने उपयोगी एवा धनादिकनीपेठे ते पर्यायो तेना छे ॥
१९ ॥ वळी छे के—(शिष्य कहे छे के) ज्यारे ते परप

॥ आचार्य प्राह–ज तमि अमरक्का । तो परपज्जायनरंता॥
॥ २० ॥ चायसपज्जायविसे–सणाङणा तस्स जमुवनुज्जति॥न
धणमिवासवरू । हवति तो पज्जरा नस्स ॥ २१ ॥ चायविसा
गेन स्वपर्यायविशेषणादिना च परपर्याया घटादिपर्याया य
कारणेन तस्य ज्ञानस्योपयुज्यते, उपयोग याति स्वपर्यायवि
णादिना च परपर्याया घटादिपर्याया येन कारणेन तस्य ज्ञा
स्योपयुज्यते, उपयोग याति यतो घटादिसकलवस्तुपर्याय
त्याग एव ज्ञानादिरर्थ सुज्ञातो नवतीति सर्वे पर्याया प
त्यागमुखेनोपयुज्यते, तथा परपर्यायसद्भाव एव एते स्वपर्या
इति विशेषयितु शक्या इति स्वपर्याय विशेषणेन परपर्याय

र्यायो ठे, त्यारे तेर्ड तेना नथी अने जो तेना ठे तो ते प
पर्यायो नथी ॥ त्यारे आचार्यजी महाराज कहे ठे के–ज्य
तेमा सवधविनाना ठे त्यारेज ते परपर्यायो कहेवाय ठे ॥२
वळी स्वपर्यायविशेषणादिकवडे तेनामा पोतापणानो त्याग
य ठे, पण तेना उपयोगमा आववाथी सवधविनानु जेम
तानु धन, तेम ते पर्यायो पण तेना पोताना कहेवाय ठे
॥ २१ ॥ अर्थात् पोताना पर्यायना विशेषणादिक रूपना त्य
गे करीने घटादिकरूप परपर्यायो जे कारणे करीने ते ज्ञा
ना उपयोगमा आवे ठे, के जेथी घटादिक सर्व वस्तुर्डना
र्यायोनो त्याग होते ठतेज ज्ञानादिक अर्थ सारीरीते जणा
ठे, तेथी सघळा परपर्यायो त्यागस्वरूपे उपयोगमा आवे ठे
अने एवीरीते परपर्यायोनो सद्भाव होते ठतेज ' आ स्वपर्या
यो ठे ' एम कही शकाय ठे एवीरीते स्वपर्यायना विशेषण

पउज्यत इति तात्पर्यं ॥ श्रुतेऽप्यनंता पर्याया । प्रोक्त
रभेदत ॥ भीयास्तत्र च निर्दिष्टा-स्तेऽक्षरानक्षरादय ।
क्षयोपशमवैचित्र्या-द्विपयानत्यतश्च ते ॥ श्रुतानुसारि
ना-मानत्यात्स्युरनंतका ॥ २३ ॥ अविज्ञागपरिछेदै-रनंत
जवंति ते ॥ अनंता परपर्याया । अप्यस्मिंस्ते तु पूर्ववत्
॥ २४ ॥ अथवा स्यात् श्रुतज्ञान । श्रुतग्रंथानुसारत ॥ श्रु
ग्रंथश्चाक्षरात्मा । तान्यकारादिकानि च ॥ २५ ॥ तच्चैकैकमुद
त्तानु-दात्तस्वरितभेदत ॥ अल्पानल्पप्रयत्नानु-नासिकान्यवि
पत ॥ २६ ॥ संयुक्तासंयुक्तयोग-द्व्यादिसंयोगभेदत ॥ आ

ीने परपर्यायनो उपयोग कराय छे, एवो भावार्थ जाणवो
वळी श्रुतज्ञानमा पण स्वपर्याय अने परपर्यायना भेदथी अ-
नंता पर्यायो कहेला छे, तेमा अक्षर अने अनक्षरादिक स्व
पर्यायो कह्या छे ॥ २२ ॥ क्षयोपशमनी विचित्रताथी तथा वि
पयोना अनंतपणाथी अने श्रुतानुसारि ज्ञानोना अनंतपणाथी
तेओ अनंता होय छे ॥ २३ ॥ अथवा जेना भागो न थइ श-
के, तेवा परिछेदोवडे करीने तेओ अनंता होय छे वळी आ
श्रुतज्ञाननेविषे परपर्यायो पण अनंता होय छे, अने ते पूर्व
नीपेठेज होय छ ॥ २४ ॥ अथवा श्रुतग्रंथने अनुसारे श्रुत
ज्ञान होय छे अने ते श्रुतग्रंथ अक्षररूप छ तथा ते अक्ष
रो अकारादिको छ ॥ २५ ॥ वळी ते एकेका अक्षर उदात्त
अनुदात्त स्वरित अल्पप्रयत्न अनल्पप्रयत्न, अनुनासिक,
॥ २६ ॥ संयोगी असंयोगी द्विकसंयोगी इत्यादिक भेदोथी
ा अनिधयाना अनंतपणाथी अनंता भेदोवाळो थाय छे

नत्याद्याभिधेयाना । भिद्यमानमनतधा ॥ २७ ॥ केवलो-
ऽकार । शेषवर्णयुतश्च यान् ॥ ते सर्वेऽस्य स्वपर्याया ।
परपर्यवा ॥ २८ ॥ एवच —अनतत्वान्यपर्याय-मेकैकम-
श्रुते ॥ पर्यायास्तेऽखिलद्रव्य —पर्यायराशिसम्मिता ॥ २९ ॥
आह च-एक्केकमक्खर पुण । सपरपज्जायभेयर्ड भिन्न ॥ त
दव्वपज्जाय–रासिमाण मुणेयव्व ॥ ३० ॥ जे लहइ केवलो ।
सवणसहिर्ड अ पज्जवेऽगारो ॥ ते तस्स पज्जाया । सेसा प
ज्जवा तस्स ॥३१॥ अय भाव - यान् पर्यायान् केवलोऽकार
पवर्णसहितश्च लभते, ते तस्य स्वपर्याया , शेषा शेषवर्ण
धिनो घटाद्यपरपदार्थसबधिनश्च परपर्यायास्तस्याकारस्येति

॥ २७ ॥ बीजा अक्षरोवडे करीने युक्त थयेलो एवो केवळ
कार जे पर्यायोने प्राप्त थाय छे, ते सघळा तेना स्वपर्याय
अने ते शिवायना परपर्यायो छे ॥ २८ ॥ अने एवीरीत
श्रुतमा अनता स्वपर्याय अने परपर्यायोवाळो एकेको अ
छे, अने ते पर्यायो सर्वद्रव्यपर्यायना राशिजेटला छे ॥
कह्यु छे के—एकेको अक्षर स्वपरपर्यायना भेदथी भिन्न
छे, अने तेने सर्वद्रव्यपर्यायना राशिजेटलो जाणवो ॥
शेष वर्णोए करीने युक्त एवो केवळ अकार जे पर्यायोने प्र
थाय, ते तेना स्वपर्यायो छे अने बाकीना तेना परपर्याय
॥ ३१ ॥ तेनो भावार्थ ए छे के—शेष वर्णोए करीने युक्त
नो केवळ अकार जे पर्यायोने प्राप्त थाय छे, ते तेना स्व
यो छे, अने बाकीना एटले बाकीना अक्षरोना सबधवाळा
अने घटादिक अपरपदार्थोना सबधवाळा, तेटला ते छ

एवंविधानेकवर्ण–पर्यायैः समन्वितं ॥ ततश्चानंतपर्य
तज्ज्ञानं श्रुतं श्रुते ॥ ३२ ॥ अथावधेः स्वपर्याया । विवि
भेदोऽवधेः ॥ क्षायोपशमिकभव–प्रत्ययादिविभेदतः ॥
तिर्यग्नैरयिकस्वर्गि–नरादिस्वामिभेदतः ॥
द्रव्यपर्यायभेदतः ॥ ३४ ॥ असंख्यभित्स्वविषय—क्षेत्र
भेदतोऽपि च ॥ निर्विभागैर्विभागैश्च । ते चैव स्युरनंतका ॥ ३५
एवं मनःपर्यवस्य । केवलस्य च पर्यवा ॥ निर्विभागैर्विभागैः स
। स्वाम्यादिभेदतोऽपि च ॥ ३६ ॥ अनंतद्रव्यपर्याय—ज्ञाना
स्युरनंतका ॥ अज्ञानत्रितयेऽप्येवं । ज्ञेया अनंतपर्यवा ॥३७॥

ना परपर्यायो छे ॥ एवीरीतना अनेक वर्णोना पर्यायोना स
मूहोवडे करीने सहित एवुं श्रुतज्ञान छे, अने तेथी ते श्रुत-
ज्ञानने सिद्धांतोमां अनंतपर्यायोवाळुं कह्युं छे ॥ ३२ ॥ हवे
क्षायोपशमिक अने भवप्रत्ययादिकना भेदथी अवधिज्ञानना
जे विविधप्रकारना भेदो छे, ते तेना स्वपर्यायो छे ॥ ३३ ॥ व
ळी तिर्यंच, नारकी, देवता अने मनुष्यआदिक स्वामिभेदथी,
तथा अनंता भेदोवाळा एवा पोताना विषयना द्रव्यपर्यायना
भेदथी, ॥ ३४ ॥ तथा असंख्याता भेदोवाळा एवा पोताना
विषयवाळा क्षेत्र अने काळना भेदथी पण, तेमज जेना भा
गो न थइ शके तेवा विभागोए करीने, एवीरीते ते पर्यायो
अनंता छे ॥ ३५ ॥ एवीरीते मनपर्यवज्ञानना अने केवलज्ञा
नना पण निर्विभाग विभागोवडे तथा स्वामिआदिकना भेदथी
स्वपर्यायो छे ॥ ३६ ॥ वळी अनंतद्रव्यपर्यायना ज्ञानथी
अनंता छे अने एवीरीते त्रणे अज्ञानोमां पण अनंता प

परपर्यवास्तु सर्वत्र प्राग्वत् ॥ अप्राप्येतानि तुल्यानि। व्यपदश
स्वान्यपर्यवान् ॥ यद्वदयेऽल्पबहुत्व त-दपेक्ष्य स्वीयपयवान्॥
॥ ३८ ॥ तत्र स्यु सर्वत स्तोका । मन पर्यायपर्यवा ॥ मना
द्रव्यैकविषय-मिद ज्ञान नवेयत ॥ ३९॥ एभ्योऽनतगुणा किं
च । विजगज्ञानपर्यवा ॥ मनोज्ञानापेक्षया य-द्विजगविषय
महान् ॥ ४० ॥ आरभ्य नवमग्रैवे—यकादासप्तमक्षिति॥ऊ
र्ध्वाध क्षेत्रके तिर्यक् । चासरयद्वीपवार्द्धिगे ॥ ४१ ॥ रूपिद्र
व्याणि कतिचि—त्तत्पर्यायाश्च वेत्ति स ॥ अनतघ्नास्ते च म
नो-ज्ञानज्ञेयव्यपेक्षया ॥ ४२ ॥ समस्तरूपिद्रव्याणि । प्रति

र्यायो जाणवा ॥ ३७ ॥ अने परपर्यायो तो अहीं सर्व जगोए
पूर्वनीपेठेज जाणवा ॥ उपर कहेला पाच ज्ञानो अने त्रण
अज्ञानो, ए आठे स्वपर्याय अने परपर्यायोनी अपेक्षाए तुल्य
छे अने हवे जे तेओनो अल्पबहुत कहीशु, ते फक्त स्वपर्या
योने अपेक्षीने जाणवो ॥ ३८ ॥ त्या सर्वथी थोडा मनपर्य
वज्ञानना पर्यायो होय छे, केमके ते ज्ञान फक्त एक मनद्र
व्यनाज विषयवाळु छे ॥ ३९ ॥ वळी तेथी अनतगणा विभ
गज्ञानना पर्यायो छे, केमके मनपर्यवज्ञाननी अपेक्षाए विभ
गज्ञाननो विषय महोटो छे ॥ ४० ॥ वळी ते विभगज्ञानी उ
चे नवमा ग्रैवेयकथी मांडीने नीचे सातमी नरकसुधि, तथा
तीर्छु असरयाता द्वीपसमुद्रोना क्षेत्रमा रहेला ॥ ४१ ॥ रू
पीद्रव्योने तथा तेना केटलाक पर्यायोने जाणे छे, अने त
पर्यायो मनपर्यवज्ञाननी अपेक्षाए अनतगणा छे ॥ ४२ ॥ ह
वे अवधिज्ञानी छे ते सघळा रूपीद्रव्योने, अने दरेक द्रव्य

द्रव्यमसंख्यकान् ॥ जानात्वेतीत्यनंतभा। विभंगापेक्षयावधौ ॥
॥ ४३ ॥ अनंतगुणितास्तेभ्य । श्रुताज्ञाने इह यत ॥ सर्वमू
र्तामूर्तद्रव्य—सर्वपर्यायगोचर ॥ ४४ ॥ श्रुताज्ञानाविषयाणां।
कषांचिद्विषयत्वत ॥ स्पष्टत्वाच्च श्रुतज्ञाने । तेभ्यो विशेषतोऽ
धिका ॥ ४५ ॥ अभिलाप्यानभिलाप्य–विषयेऽनंतसगुणा ॥
मत्यज्ञाने श्रुतज्ञाना–दभिलाप्यैकगोचरात् ॥ ४६ ॥ मतिज्ञान
पर्यवाश्च । ततो विशेषतोऽधिका ॥ मत्यज्ञानाविषयाणां । विष
यत्वात् स्फुटत्वत ॥ ४७ ॥ तेभ्योऽप्यनंतगुणिता । केवलज्ञा-
नपयना ॥ सर्वाऽऽभाविनिखिल–द्रव्यपर्यायभासनात् ॥ ४८ ॥

ना असंख्याता पर्यायोने जाणे छे, माटे अवधिज्ञानना पर्या
यो विभंगज्ञाननी अपेक्षाए अनंतगणा छे ॥ ४३ ॥ अने ते
थी अनंतगणा श्रुतअज्ञानना पर्यायो छे, केमके ते सघळा
रूपी अने अरूपी द्रव्योना सर्वे पर्यायोना विषयवाळु छे ॥
४४ ॥ वळी श्रुतअज्ञानना विषयमा नहि आवता एवा के
टलाक पर्यायोनु विषयपणु होवाथी, तेमज स्पष्ट होवाथी श्रु
तज्ञानना पर्यायो तेथी विशेष अधिक छे ॥ ४५ ॥ वळी ते
वचनगोचर एवा श्रुतज्ञानथी मतिज्ञानना पर्यायो अन
ता छे केमके ते वचनगोचर अने वचनअगोचर एम व
विषयवाळु छे ॥ ४६ ॥ वळी तेथी मतिज्ञानना पर्यायो
अधिक छे केमके मतिअज्ञानना विषयमा नहि आ
वा पदार्थोने पण ते विषयरूप करे छे तेम ते स्फुट प
॥ ४७ ॥ वळी केवलज्ञानना पर्यायो तेथी पण अनंत
केमके ते सर्वकाळमा थनारा सर्वद्रव्यपर्यायोने प्र

इति ज्ञानं ॥ द्विरूप हि नवेद्धस्तु । सामान्यतो विशेषत ॥ तत्र सामान्यबोधो य–स्तद्दर्शनमिहोदित ॥ ४९ ॥ यथा प्रथम तो दृष्टो । घटोऽयमिति बुध्यते ॥ तद्दर्शन तद्विशेष–बोधो ज्ञा न नवेत्त्वत ॥ ५० ॥ उपचारनयेनेद । दर्शन परिकीर्त्तित ॥ वि शुद्धनयतस्तच्चा–ऽनाकारज्ञानलक्षण ॥ ५१ ॥ इद साकारबो धात्प्रा–गवश्यमन्युपेयते ॥ अन्यथेद किंचिदिति । स्यात्कुतो व्यक्तबोधन ॥ ५२ ॥ अनेन च विनापि स्या–द्बोध साकार ए व चेत् ॥ तदेकसमयेनैव । स्याद्घटादिविशेषवित् ॥ ५३ ॥ त थोक्त तत्त्वार्थवृत्तौ—औपचारिकनयश्च ज्ञानप्रकारमेव दर्श नमिछति, शुद्धनय पुनरनाकारमेव सगीरते दर्शन. आकार

काशे छे ॥ ४८ ॥ एवीरीते ज्ञाननु स्वरूप कह्यु ॥ पदार्थो बे प्रकारना छे, सामान्यरूपे अने विशेषरूपे, त्या जे सामान्य बोध तेने अहीं दर्शन कहेलु छे ॥ ४९ ॥ जेम प्रथम दीठेलो एवो आ घमो छे, एवु जे जणाय छे, ते दर्शन कहेवाय, अ ने तेनो जे विशेषबोध ते ज्ञान कहेवाय छे ॥ ५० ॥ आ द र्शन उपचारनयवडे कह्यु छे, अने विशुद्धनयथी तो ते दर्शन अनाकारज्ञानना लक्षणवालु छे ॥ ५१ ॥ वळी आ दर्शन सा कारबोधनी पहेला अवश्य स्वीकाराय छे, अने जो तेम न होय तो 'आ कइक छे' एवीरीतनो अव्यक्त बोध क्याथी थाय ? ॥ ५२ ॥ अने ते दर्शनविना जो साकारबोध थाय, तो एकज समये घटादिकनु विशेषज्ञान पण थइ जाय ॥ ५३ ॥ तेमाटे तत्त्वार्थवृत्तिमा कह्यु छे के—औपचारिकनय छे ते ज्ञा नप्रकारनेज दर्शनतरीके इच्छे छे, अने शुद्ध नय छे ते अना

च्च विज्ञान, आकारश्च विशेषनिर्देशो जावस्य पर्यायत. प्रोक्तस्य च दर्शनसमनतरमेव सपद्यतेतर्हूर्तकालाजाविलात्, आकारपरिज्ञानाच्च प्रागालोचनमवश्यमभ्युपेयमन्यथा प्रथमत एव पश्यत किमपीदमिति कुतोऽव्यक्तबोधन स्यात्? यदि चालोचनमतरेणाकारपरिज्ञानोत्पाद एव पुस स्यात्, तथा सत्येकसमयमात्रेण स्तजकुभादीन् विशेपान् गृह्णीयात् इति॥ सामान्येनावबोधो य-श्चक्षुषा जायतेगिना ॥ तच्चक्षुर्दर्शन प्राहुस्तत्स्यादाचतुरिद्रियात् ॥ ५४ ॥ य सामान्यावबोध स्या-च्चक्षुर्वर्जापरेद्रिये ॥ अचक्षुर्दर्शन तत्स्यात् । सर्वेपामपि देहिना ॥ ५५ ॥ तयोक्त तरार्थवृत्तौ—॥ चक्षुर्दर्शनमित्यादि, चक्षु-

---

कारनेज दर्शननरीके कहे छे, अने विज्ञान छे ते आकारवाळु छे, अने आकार, एटले पर्यायथी कहेला पदार्थनो जे विशेषनिर्देश, ते दर्शनपछी तुरतज थाय छे, केमके तेनो स्थितिकाळ अतर्मुहूर्त्तथी वधारे नथी, वळी आकारज्ञाननी पहेला विचार तो अवश्य स्वीकारवोज पडशे, अने जो तेम न होय तो प्रथमथीज जोताथका ' आ कइक छे ' एवीरीतनो अव्यक्तबोध क्याथी थाय? तेम वळी विचार कर्याविना पुरुपने जो आकारना ज्ञाननी उत्पत्तिज थाय, तो एकजसमयमा ते स्तजकुभादिक विशेपोने ग्रहण करे। इति ॥ वळी प्राणीउने सामान्यथी चक्षुवडे जे बोध थाय छे, तेने चक्षुदर्शन कह्यु छे, अने ते, चोरिंद्रियजीवोथी (पचेद्रिजीवोसुधि) होय छे ॥ ५४ ॥ अने चक्षुविना बीजी इद्रिउवडे जे बोध थाय, ते अचक्षुदर्शन कहेवाय, अने ते सर्वे प्राणीउने होय ॥५५॥

या दर्शनमुपलब्धिस्सामान्यार्थग्रहणं, स्कंधावारोपयोगवत्
दृष्टांतबालदारकनयनोपलब्धिवद्वा व्युत्पन्नस्यापि, अचक्षुरक
न शेषेंद्रिये श्रोत्रादिभिः सामान्यार्थग्रहणमिति ॥ येनावधे
पयोगे । सामान्यमवबुध्यते ॥ अवधिज्ञानिनामेव । तत्स्याव
धिदर्शनं ॥ ५६ ॥ यथैवमवधिज्ञाने । चावत्यवधिदर्शनं ॥
त्रिभंगेऽप्यवधि-दर्शनं कथितं श्रुते ॥ ५७ ॥ अथ नाव-
ध्यगृह्यवधिज्ञाने । सामान्यावगमात्मकं ॥ यथैतस्यात्तथा
ध्या-दर्शिभंगेऽपि तद्भवेत् ॥ ५८ ॥ नाम्ना न कथितं प्रा
ग्दृष्ट्यवधिदर्शनं ॥ अनाकारस्याविशेषा-द्भिभंगदर्शनं न

ते माटे शास्त्रयुक्तिमां कह्युं छे के—व्युत्पन्नने (विद्वा
नने) स्कंधावारना (लश्करी छावणीना) उपयोगनी पेठे,
अथवा जेम [illegible] बाळकनी दृष्टिनी उपलब्धिनी
[illegible] ग्रहणरूप चक्षुथी चक्षुदर्शन थाय छे, अ
[illegible] कर्णादिक इंद्रियोथी सामान्यथी जे अर्थग्रहण
[illegible] ते अचक्षुदर्शन कहेवाय छे. ॥ [illegible] अवधि
[illegible] सामान्यपणुं जणाय छे, ते अवधिज्ञानीनुं अ
वधिदर्शन कहेवाय छे ॥ ५६ ॥ [illegible] अवधिज्ञान
[illegible] थाय छे, तेम विभंगज्ञानमां पण अवधिद
र्शन छे, एम शास्त्रोमां कह्युं छे ॥ ५७ ॥ [illegible]
कहे छे—सम्यग्दृष्टिना अवधिज्ञानमां सामान्यावबो
[illegible] अवधिदर्शन थाय छे तेम मिथ्यादृष्टिना विभंग
[illegible] [illegible] ॥ ५८ ॥ [illegible] ज्ञानीओए
[illegible] कह्युं छे [illegible] अनाकारपणुं [illegible]

तु ॥ ५ए ॥ अथ सूत्राजिप्राय ॥ आहु कार्मग्रथिकास्तु । यद्यपि स्त पृथक्पृथक् ॥ साकारेतरजेदेन । विजगावधिदर्शने ॥ ॥ ६० ॥ तथापि मिथ्यारूपत्वा–न्न सम्यग्वस्तुनिश्चय ॥ विजगाश्चाप्यनाकार –त्वेनास्यावधिदर्शनात् ॥ ६१ ॥ ततोऽनेन द-र्शनेन । पृथग्विवक्षितेन किं ॥ तत्कार्मग्रथिकैर्नास्य । पृथगेत छिवक्षित ॥ ६२ ॥ तथोक्त— ॥ सुत्ते अ विजगस्स य । परूविय उंहिदसण बहुसो ॥ कीसपुणो पमिसिद्ध । कम्मपगमीपगरणमि ॥ ६३ ॥ इत्याद्यधिक विशेषणवत्या प्रज्ञापनाष्टादशपदवृत्तितश्चावसेय तत्वार्थवृत्तिकृतापि विजगज्ञानेऽवधिदर्शन नागीकृत तथा च तद्ग्रथ —अवधिङ्गानावरणक्षयोपशमाछिशे-

---

विजगदर्शन कहेवातु नथी ॥ ५ए ॥ आ अजिप्राय सूत्रोनो ठे. ॥ अने कर्मग्रथवाळा तो एम कहे ठे के, जोके साकार अने निराकार जेदकरीने विजग अने अवधिदर्शन जूदा जूदा ठे, ॥ ६० ॥ तोपण विजगज्ञान मिथ्यारूप होवाथी, तेथी सम्यक्प्रकारे वस्तुउनो निश्चय थतो नथी, तेम अनाकारपणायेंकरीने अवधिदर्शनथी पण पदार्थनिश्चय थतो नथी ॥ ६१॥ माटे आ दर्शनने जूदु कहेवाथी शु फायदो ठे? अने तेथी कर्मग्रथवाळाउए तेने जूदु कह्यु नथी ॥ ६२ ॥ तेमाटे कह्यु ठे के –सूत्रमा घणीवार विजगज्ञाननु अवधिदर्शन कर्यु ठे, परतु कर्मप्रकृतिना प्रकरणमा तेनो प्रतिषेध कर्यो ठे ॥ ६३ ॥ इत्यादिक अधिक विस्तार विशेषणवतीथी तथा पन्नवणाना अढारमा पदनी वृत्तिथी जाणवो । तत्वार्थवृत्तिकारे पण विजग ज्ञानमा अवधिदर्शन स्वीकार्यु नथी ते ग्रथमा कह्यु ठे के–

पायत्तृण विमुखोऽवधिरवधिदर्शनमित्युच्यते, नियमतस्तु नत्स
म्यग्दृष्टिस्वामिकमिति ॥ सर्वं भूतभवद्भावि-वस्तुसामान्यभा
वतः ॥ बुध्यते केवलज्ञाना-दनुकेवलदर्शनात् ॥ ६४ ॥ अन्यो
दर्शनमन्येषां । ज्ञानं तदनुजायते ॥ केवलज्ञानिनामादौ ज्ञा
न तदनुदर्शनं ॥ ६५ ॥ अत एव सर्वज्ञत्वं, सर्वदर्शीत्वमिति
पठ्यते ॥ प्रज्ञप्ता सर्वत स्तोका । जनतोऽवधिदर्शना ॥ अ
सख्यगुणितास्तेभ्य-श्चक्षुर्दर्शनिनो मता ॥ ६६ ॥ अनंतगुणि
तास्तेभ्यो । मता केवलदर्शना ॥ अचक्षुर्दर्शनास्तेभ्यो-ऽन
नतगुणाधिका. ॥ ६७ ॥ कालश्चक्षुर्दर्शनस्य । जघन्योंतर्मुहूर्त
॥ सातिरेक पयोराशि—सहस्र परम पुन ॥ ६८ ॥ अचक्षु

अवधिदर्शननां आवरणना क्षयोपशमथी विशेषग्रहण करवा
मा विमुख एवु जे अवधिज्ञान, ते अवधिदर्शन कहेवाय छे
अने ते निश्चयथी सम्यग्दृष्टिरूपस्वामिवाळु छे ॥ हवे केवल
ज्ञानपछीना केवलदर्शनथी, थयेला थता अने थनारा सर्व प
दार्थो सामान्यपणे जणाय छे ॥ ६४ ॥ बीजाओने प्रथम दर्श
न अने पछी ज्ञान थाय छे, परंतु केवलीओने प्रथम ज्ञान अ
ने पछी दर्शन थाय छे, ॥ ६५ ॥ अने आथीकरीनेज सर्वज्ञ
नवाळा, सर्वदर्शनवाळा एम कहेवाय छे ॥ सर्वथी थोडा अ
वधिदर्शनवाळा प्राणीओ कह्या छे अने तेथी असंख्य
गणा चक्षुदर्शनवाळा कह्या छे ॥ ६६ ॥ तेथी अनंतगणा
केवलदर्शनवाळा कह्या छे, अने तेथी अनंतगणा अधिक अ
चक्षुदर्शनवाळा छे ॥ ६७ ॥ हवे चक्षुदर्शननो जघन्यकाळ
अन्तर्मुहूर्त्तनो छे, अने तेनो उत्कृष्टो काळ कंइकअधिक हजार

दर्शनस्यासा-भजव्यापेक्षया भवेत् ॥ अनाद्यतोऽनादिसांतो । भव्याना सिद्धियायिना ॥ ६९ ॥ जघन्येनैकसमय । स्यात्कालोऽवधिदर्शने ॥ उत्कर्षतो हि षट्षष्टि—वार्धय साधिका मता ॥ ७० ॥ ज्येष्ठो नन्ववधिज्ञान—काल षट्षष्टिवार्धय ॥ अवधेर्दर्शने तर्हि । यथोक्तो घटते कथ ॥ ७१ ॥ अत्रोच्यते— अवधौ च विभगे चा-वधिदर्शनमास्थित ॥ ततो द्वाभ्यां सहजात्रा-युक्त सोऽवधिदर्शने ॥ ७२ ॥ अत्र नव्वक्तव्य, तत्तु प्रज्ञापनाष्टादशपदवृत्तितोऽवसेय ॥ काल सादिरनतश्च । भवे त्केवलदर्शने । एषु कस्याप्यनादिस्त्र । नाचक्षुर्दर्शनविना ॥ ७३ ॥

सागरोपमनो छे ॥ ६८ ॥ वळी अभव्योनी अपेक्षाए अचक्षुदर्शननो आ काळ अनादिअनत छे, अने मोक्ष जनारा भव्योनी अपेक्षाए ते अनादिसात छे ॥ ६९ ॥ वळी अवधिदर्शननो काळ जघन्यथी एकसमयनो छे, अने उत्कृष्टथी कईकअधिक एवा बे ग्रासठ (१३२) सागरोपमनो छे ॥७०॥ अहीं शका करे छे के, अवधिज्ञाननो उत्कृष्टो काळ ज्यारे ग्रासठ सागरोपमनो छे, त्यारे उपर कहेलो काळ अवधिदर्शनना केम घटीशके? ॥ ७१ ॥ ते माटे अहीं कहे छे के-अवधिज्ञान अने विभगज्ञान ए बन्नेमा अवधिदर्शन रहेलु छ, माटे ते बन्ने साथे होवाथी अवधिदर्शननो ते काळ युक्त छे ॥ ७२ ॥ अहीं हजु कहेवानु घणु छे, परतु ते पन्नवणाना अढारमा पदनी वृत्तिथी जाणीलेवु ॥ हवे केवलदर्शननो काळ सादिअनत छे, तथा ते सर्वे दर्शनोमा अचक्षुदर्शनविना कोइने पण अनादिपणु नथी ॥ ७३ ॥ एवीरीते दर्शनोनु स्वरूप कह्यु

तीयसमये ऋज्व्या । व्यवहारनयाश्रयात् ॥ उदेति परजन्मायु
–रिद तात्पर्यमत्र च ॥ ८० ॥ प्राग्भवान्त्यक्षणे वक्रा–परिणामा-
भिमुख्यत ॥ केश्चिद्वक्रादिसमयो । गण्यते व्यवहारत ॥८१॥
ततश्च–भवान्तराद्यसमये । गतेस्त्वस्मिन् द्वितीयके ॥ समये प-
रजन्मायु–रुदेति खलु त मते ॥ ८२ ॥ यदाहु – उज्जुगइपढ-
मसमये । परभविय आउअं तहाहारो ॥ वक्काइबीयसमये ।
परभवि आउ उदयमेइ ॥ ८३ ॥ निश्चयनयाश्रयाच्च–समुखो-
ऽगी गतेर्यद्य-प्यत्यक्षणे तथापि हि ॥ सत्वात्प्राग्भवसबधि–स-
घातपरिशाटयो ॥ ८४ ॥ समय प्राग्भवस्यैव । सतनेन्न पुन

श्रयथी ऋजुगतिवडे बीजे समये परजन्मनु आयु उदय आवे
छे, वळी तेनु तात्पर्य नीचेप्रमाणे छे ॥ ८० ॥ पूर्वभवना छेल्ले
समये वक्रपरिणामने सन्मुख नही थवाथी ते समयने परज
न्मसबधि पेहेलो समय नही गणता, व्यवहारथी केटलाको
वक्रना पेहेला समयने परजन्मनो गणे छे ॥ ८१ ॥ अने ते
थी व्यवहारनयने मते भवातरना पहेला समयमा पूर्वभवस
बधि आयु माने छे, अने बीजा समयथी परजन्मनु आयु उ
दय आव्यु माने छे ॥ ८२ ॥ कह्यु छे के– ऋजुगतिथी भवा
तरना पेहेला समयमा परभवसबधि आयुष्य अने आहार
होय छे, अने वक्रगतिवाळाने बीजा समयथी परभवसबधि
आयु उदय आवे छे ॥ ८३ ॥ हवे निश्चयनयने आश्रीने ते
नीचेप्रमाणे छे –जो के छेल्ले समये प्राणी गतिनी सन्मुख हो
य छे, तो पण पूर्वभवसबधि ग्रहणमोचनना छतापणाथी ॥
॥ ८४ ॥ ते समय पूर्वभवनो सभवे छे, पण परजन्मसबधि

गैते. ॥ प्राच्यांगसर्वशाटोऽग्यू–न्नवाग्रहण एव यत् ॥ ७५ ॥
परजवपढमे सामोत्ति आगमवचनात् ॥ उदेति समयेऽत्रै
ति' सह तदायुषा ॥ ततोऽन्यजन्मायुर्वक-गतावप्यादिम
॥ ७६ ॥ त्रिचिर्विशेषक ॥ तत्र सघातपरिशाटस्वरूप चैव
मे ॥ सघात परिशाटश्च । तौ द्वौ समुदिताविति ॥ औः
कादिदेहाना । प्रज्ञप्त करणत्रय ॥ ७७ ॥ सर्वात्मना पुद्गः
–माद्ये हि ग्रहण क्षणे ॥ चरमे सर्वथा त्यागो । द्वितीय
षु चोन्नय ॥ ७७ ॥ यथा तप्ततापिकाया । सस्नेहायामपृ
॥ गृह्णाति प्रथम स्नेह । सर्वात्मना न तु त्यजेत् ॥ ७९ ॥

सन्नवे नही, केमके पूर्वन्नवना शरीरनो सर्वथाप्रकारे त्याग,
गामी न्नवना पेहेला क्षणमाज थायछे ॥ ७५ ॥ केमके '
न्नवना पेहेला समयमा त्याग थाय ' एवु आगमनु वचन
॥ वळी तेज समये आयुनी साथे ते गति पण उदयमा
वे छे, अने तेथी वक्रगतिमा पण पेहेले समये अन्यजन
आयु उदय आवे छे ॥ ७६ ॥ त्रिचिर्विशेषक ॥ सघात
परिशाटनु (ग्रहण अने त्यागनु) स्वरूप आगममा नीचे
माणे कह्यु छे—औदारिकादिक शरीरोना त्रण करणो क
छे ॥ ७७ ॥ तेमा पहेले क्षणे पुद्गलोनु सर्वथाप्रकारे ग्रहण
प छे, अने छेल्ले क्षणे सर्वथाप्रकारे त्याग थाय छे, तथा बीः
आदिक क्षणोमा ग्रहण अने त्याग ए बन्ने साथेज थाय
॥ ७७ ॥ जेम तेलसहित तपावेला तावडामां नाखेलो पुः
पेहेला तो सर्वथाप्रकारे तेलने ग्रहण करे छे, परतु
नथी ॥ ७९ ॥ अने पछी कइक ग्रहण करे छे, अने

तश्च किंचिद्गृह्णाति । स्नेह किंचित्पुनस्त्यजेत् ॥ सघातभेदरू
पत्वा–त्पुद्गलाना स्वजातेः ॥ ९० ॥ तत्रैव प्रथमोत्पन्न । प्रा-
णभृत्प्रथमक्षणे ॥ सर्वात्मनात्मनिदेशा–स्थितान् गृह्णाति पुद्गला
न् ॥ ९१ ॥ ततश्चाजवपर्यंत । द्वितीयादिक्षणेषु तु ॥ गृह्णस्त्य
जश्च तान् कुर्यात् । सघातपरिशाटन ॥ ९२ ॥ तत आयु स-
माप्तौ च । जाव्यासु प्रथमक्षणे ॥ स्याच्छाट एव प्राग्देह–पुद्ग-
लाना न तु ग्रह ॥ ९३ ॥ औदारिकवैक्रियाहा–रकेषु स्युस्त्र-
योऽप्यमी ॥ सघातपरिशाट स्या–त्तैजसकार्मणे सदा ॥ ९४ ॥
अनादित्वाद्भवेन्नैव । सघात केवलोऽनयो ॥ केवल परिशाट-
श्च । सजवेन्मुक्तिशयिना ॥ ९५ ॥ अत्र च जूयान् विस्तरोऽ-

तजे छे, केमके स्वजावथीज पुद्गलोनु ग्रहणत्यागरूप स्वरूप छे,
॥ ९० ॥ तेवीजरीते पेहेला उत्पन्न थयेलो प्राणी पेहेले क्षणे
उत्पत्तिदेशमा रहेला पुद्गलोने सर्वथाप्रकारे ग्रहण करे छे ॥
॥ ९१ ॥ अने पछी बीजाआदिक क्षणोनेविषे छेक जवपर्यंत-
सुधि ते पुद्गलोने ग्रहणकरतोथको अने तजतोथको सघाट परि
शाटन करे छे, ॥ ९२ ॥ अने पछी आयुनी समाप्ति होते छ-
ते, थनार आयुना पेहेला समयमा पूर्वशरीरना पुद्गलोनो त्या-
गज थाय छे परतु तेउनु ग्रहण थतु नथी ॥ ९३ ॥ वळी
औदारिक वैक्रिय अने आहारकनेविषे ते त्रणे करणो होय
छे, तथा तैजस अने कार्मणमा हमेशा सघातपरिशाट होय
छे, ॥ ९४ ॥ केमके ते बन्ने अनादि होवाथी तेउनो केवळ स
घात होतो नथी अने केवळ परिशाट तो मोक्ष जनाराउने
सजवे छे ॥ ९५ ॥ अहीं आ माटे घणो विस्तार छे परंतु ते

-स्ति, स चावश्यकवृत्त्यादिभ्योऽवसेय ॥ अथ प्रकृत-वक्रा गति
श्चतुर्धा स्या-देकैकैकादिनियुता ॥ तत्राद्या द्विक्षणैक-क्षण
वृद्ध्या क्रमात्परा ॥ ९६ ॥ तथाहि-यदोर्ध्वलोकपूर्वस्या।
अध श्रयति पश्चिमा ॥ एकवक्रा द्विसमया । ज्ञेया वक्रा ग
तिस्तदा ॥ ९७ ॥ समश्रेणिगतित्वेन । जन्तुरेकेन यात्यध ॥
द्वितीयसमये तिर्य-गुत्पत्तिदेशमाश्रयेत् ॥ ९८ ॥ पूर्वदक्षिण
र्ध्वदेशा-दधश्चेदपरोत्तरा ॥ व्रजेत्तदा द्विकुटिला । गति[illegible]
मयात्मिका ॥ ९९ ॥ एकेनाधस्समश्रेण्या । तिर्यगन्येन [illegible]
मा ॥ तिर्यगेव तृतीयेन । वायव्या दिशि याति स ॥ १००
त्रसानामेतदर्तेव । वक्रा स्याद्वाधिका पुन ॥ स्थावराणा च[illegible]

आवश्यकवृत्तिआदिकथी जाणीलेवो ॥ हवे चालती वात क
हे छे -एकआदिक वक्रोव्करीने युक्त एवी वक्रगति चारप्रकार
नी होय छे, तेमा पेहेली वेसमयोनी छे, अने बाकीनी थी
जीवने अनुक्रमे एकेक क्षणनी वृद्धिथी जाणवी ॥ ९६ ॥ त
कहे छे-ज्यारे जीव ऊर्ध्वलोकनी पूर्वदिशामाथी अधोलोक
नी पश्चिमदिशानो आश्रय करे छे, त्यारे तेनी एकवक्रावाळी
वेसमयनी वक्रगति जाणवी ॥ ९७ ॥ एटले समश्रेणिगति पण
य करीने एकसमयवडे जीव नीचे जायछे, अने बीजे समये त
नीछो पण उत्पत्तिदेशनो आश्रय करे छे ॥ ९८ ॥ अग्निखुणाना
ऊर्ध्वदेशथी अधोदिशाना वायव्यखुणामा जो [illegible] य, तो [illegible]
मयनी बेवक्रावाळी गति थाय ॥ ९९ ॥ एटले एकसमयवडे [illegible]
श्रेणिथी नीचे, बीजा समयवडे नीछा पश्चिमदिशामा, अने [illegible]
समयवडे तीछोज वायव्यदिशामा जाय ॥ १०० ॥ त्रस [illegible]

पच–समयातापि सा नवेत् ॥ १ ॥ तत्र चतु समया त्वेवं–त्र सनाड्या वहिरधो–लोकस्य विदिशो दिश ॥ यात्येकेन द्विती- येन । त्रसनाड्यतरे विशेत् ॥ २ ॥ ऊर्ध्वं याति तृतीयेन । चतुर्थे समये पुन ॥ त्रसनाड्या विनिर्गत्य । दिश्य स्वस्थानमा श्रयेत् ॥ ३ ॥ दिशो विदिशि याने तु । नामीमाद्ये द्वितीयके ॥ ऊर्ध्वं चाधस्तृतीये तु । वहिर्विदिशि तुर्यके ॥ ४ ॥ यदो करीत्या विदिशो । जायते विदिशि क्वचित् ॥ तदा न समया धिक्यात् । स्यात्पञ्चसमया गति ॥ ५ ॥ उक्त च–विदिसाउ दिस पढमे । बीए पइसरइ नाडिमज्झमि ॥ उड्ढ तइए तुरि-

---

त्रकगति तेटलीज थाय, पण अधिक थाय नहीं अने स्थावरोनी तो चार अथवा पाच समयोनी पण थाय ॥ १ ॥ तेमा चार समयोवाळी नीचेप्रमाणे जाणवी –एकसमयनडे फरीने त्रस नामीथी बहार, अधोलोकनी विदिशामाथी दिशामा जाय छे अने बीजे समये त्रसनाडीमा दाखल थाय छे, ॥ २ ॥ त्रीजेस मये उचे जाय छ, अने चोथे समये फरीने त्रसनाडीमाथी निकळीने दिशिसवधि पोताना स्थाननो आश्रय करे छे ॥ ॥ ३ ॥ वळी दिशामाथी ज्यारे विदिशामा जवु होय त्यारे पे- हेले समये नाडीमा बीजे समये उचे, त्रीजे समये नीचे, अ ने चोथे समये बहार विदिशिमा जाय छे ॥ ४ ॥ वळी ज्या- रे पूर्वे कहेली रीतीप्रमाणे विदिशामाथी निकळीने बीजी को इक विदिशामा उत्पन्न थाय छे, त्यारे ते समयना अधिकपणा थी पाचसमयोनी गति थाय छे ॥ ५ ॥ कहु छे के–पहेले स मये विदिशामाथी दिशामा जाय, बीजे समये नाडीमा जा-

एउ । नीइविदिस तु पचमए ॥ ६ ॥ इति जगवतीवृत्तौ शत
१४ प्रथमोद्देशके, जगवतीसप्तमशतकप्रथमोद्देशके तु पञ्चसाम
यिकी विग्रहगतिमाश्रित्येत्थमुक्त दृश्यते, ६द च सूत्रे नदर्शि
त, प्रायेणेत्थमनुत्पत्तिरिति ॥ व्यवहारापेक्षया च। जवेना
रकोऽसुमान् ॥ गतौ क्लिकवक्राया । समयत्रितयेऽपि हि ॥ ७॥
तथाहि समये पूर्वे । शरीरमेष उत्सृजेत् ॥ तस्मिन्पुनस्तच्छरी
—योग्या केचन पुजला ॥ ८ ॥ लोमाहारेण सवध-माग
जीवयोगत ॥ औदारिकादिपुजला—दान चाहार उच्यते॥९॥
एवमत्राद्यसमये । आहार परिजावित ॥ सर्वत्रैव त्रिवक्र

य, त्रीजे समये उचे जाय, चोथे समये नाडीमाथी नीकळ
यने पाचमे समये विदिशामा जाय ॥ ६ ॥ एवी रीते ज
गवतीजीनी वृत्तिमा चौदमा शतकना पेहेला उद्देशामा कह्यु
यने जगवतीजीना सातमा शतकना पेहेला उद्देशामा तो प
चसमयोनी विग्रहगतिने याश्रीने एम कहेलु देखाय ठे, अ
ने सूत्रमा या बताव्यु नथी, केमके प्राये करीने एवीरीते
त्पत्ति थती नथी ॥ वळी व्यवहारनयनी अपेक्षाए वक्रग
मा प्राणी त्रणे समयोमा याहारक थाय ठे ॥ ७ ॥ एटले
पेहेला समयमा ते शरीरने ठोडे, यने तेज समयमा वळी
शरीरने योग्य एवा केटलाक पुजलो ॥ ८ ॥ जीवना स
लोमाहारकरीने तेना सबधमा यावे ठे, यने एवीरीते औदा
रिकयादिक पुजलोनु जे ग्रहण करवु, ते याहार कहेवाय ठे
॥ ९ ॥ एवीरीते यही पेहेला समयमा याहार कह्यो ठे, अ
ने ते प्रमाणे वेसरकादिकगतिमा पण पहेले समये याहा

वप्पायकृण आहृति ॥ १० ॥ द्वितीयसमये चासा-वुत्पत्ति-
देशमापतेत् ॥ तदा तद्भवयोग्याणून् । यथासज्जवमाहरेत्
॥ ११ ॥ द्विवक्रा तु त्रिसमया-मध्यस्तत्र निराहृति ॥ आद्य-
तयो समययो-राहार पुनरुक्तवत् ॥ १२ ॥ एव त्रिचतुर्वक्रे ।
चतु पचक्षणात्मके ॥ मध्यास्तयोर्निराहारा । साहारावादिमा-
तिमौ ॥ १३ ॥ यदाहु –इगदुतिचउवक्कासु । दुगाइसमयेसु प
रजवाहारो ॥ दुगवक्काइसु समया । इगदो तिन्नि उ अणाहा
रा ॥ १४ ॥ निश्चयनये तु–जवस्य नाविन पूर्वे । क्षणे प्राग्व-
पुषा सह ॥ असवधादनाप्त्या च । नाविनोगम्य नाहृति ॥

जाणवो ॥ १० ॥ वळी बीजे समये ते उत्पत्तिदेशमा
आवी पडे, अने ते वखते ते नवने योग्य एवा परमाणुओनो
ते योग्यरीते आहार करे ॥ ११ ॥ वळी बेवक्रवाळी गति तो
त्रणसमयोनी छे, अने तेमा वचलो समय आहारविनानो छे,
तथा पेहेला अने छेल्ला समयमा तो पूर्वे कह्याप्रमाणे आहा
र होय छे ॥ १२ ॥ वळी एवीरीते चार अने पाच क्षणनी त्र-
ण अने चार वक्रवाळी बन्ने गतिओमा वचला समयो आहा
र विनाना छे, अने पेहेला तथा छेल्ला समयो आहारवाळा
छे ॥ १३ ॥ कह्यु छे के–एक, बे, त्रण अने चारवक्रवाळी ग-
तिओमा बेआदि समयोमा परजवनो आहार होय छे, अने
बेवक्रादिकवाळी गतिओमा एक, बे अने त्रण समयो अनाहा
री होय छे ॥ १४ ॥ वळी निश्चयनयने मते तो–थनार जवना
पूर्वक्षणमा पूर्वशरीरनी साथे सबध न होवाथी, तेम थनार
शरीरनी अप्राप्तिथी आहार होतो नथी ॥ १५ ॥ अने वळी

॥ १५ ॥ द्वितीयसमये तु स्व । स्थान प्राप्याहरेत्तत ॥ समय स्यादनाहार–एकवक्रगतावपि ॥ १६ ॥ अन्यस्या द्वावनाहारौ । तृतीयस्या त्रयस्तथा ॥ चतुर्थ्यामपि चत्वार । साहारोऽन्त्यो द्विधास्तु यत् ॥ १७ ॥ ततश्च व्यवहारेणो–त्कर्षत समयास्त्रय ॥ निश्चयेन तु चत्वारो । निराहारा प्रकीर्त्तिता ॥ १८ ॥ सामान्यतस्तेन स्तोका । निराहारा शरीरिण ॥ आहारका असंख्येय–गुणास्तेभ्य प्रकीर्त्तिता ॥ १९ ॥ त्रिविधश्च स आहार । ओजआहार आदिम ॥ लोमाहारो द्वितीयश्च । प्रक्षेपस्तृतीयक ॥ २० ॥ तत्राय देहमुत्सृज्य । ऋज्व्या कुटिलयाथवा ॥ गत्वोत्पत्तिस्थानमाप्य । प्रथमे समयेऽसुमान् ॥ २१ ॥

बीजे समये तो पोतानु स्थान पामीने आहार करे, आ रीते एकवक्रगतिमा पण अनाहारी समय थाय. ॥ १६ ॥ बीजी [illegible] गतिमां बे समयो अनाहारी होय छे, अने त्रण वक्रावाळीमां त्रण समयो अनाहारी होय छे, अने चार वक्रावाळीमां चार समयो अनाहारी होय छे, [illegible] छेल्लो समय आहारी छे ॥ १७ ॥ अने तेथी व्यवहारथी उत्कृष्टथी त्रण समयो अने निश्चयथी चार समयो अनाहारी कहेला छे ॥ १८ ॥ तेथी सामान्यपणे जीवो आहारी [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

तैजसकार्मणयोगे–नाहारयति पुद्गलान् ॥ औदारिकाद्यगयोध्यान्। द्वितीयादिक्षणेष्वथ ॥ २२ ॥ औदारिकादि मिश्रेणा–रब्धत्वाद्वपुषस्तत ॥ यावच्छरीरनिष्पत्ति–रंतर्मुहूर्तकालिकी ॥ ॥ २३ ॥ युग्म ॥ यदाहु तेएण कम्मएण। आहारेइ अणतर जीवो ॥ तेण परं मीसेण। जाव सरीरस्स निप्फत्ती ॥ २४ ॥ स सर्वोऽप्योजआहार। ओजो देहार्हपुद्गला ॥ ओजो वा तैजसकाय–स्तद्रूपस्तेन वा कृत ॥ २५ ॥ शरीरोपष्टंभकाना। पुद्गलाना समाहृति ॥ त्वगिंद्रियादिस्पर्शेन। लोमाहार स उच्यते ॥ २६ ॥ मुखे कवलनिक्षेपा–दसौ कावलिकाभिध ॥ ए

॥ २१ ॥ तैजस अने कार्मणना योगथी औदारिकादिक शरीरने योग्य एवा पुद्गलोनो आहार करे छे, अने पछी बीजाआदिक क्षणोनेविषे ॥ २२ ॥ शरीरनो प्रारंभ थवाथी औदारिकादिकमिश्रे करीने, अतर्मुहूर्तना काळवाळी एवी शरीरनी निष्पत्ति ज्यासुधि थाय त्यासुधि आहार करे छे ॥ २३ ॥ युग्म ॥ कह्यु छे के—तैजस अने कार्मणे करीने जीव आतरा रहित आहार करे छे, अने त्यारबाद ज्यासुधि शरीरनी निष्पत्ति थाय, त्यासुधि ते मिश्रे करीने आहार करे छे ॥ २४ ॥ ते सघळो ओजआहार जाणवो ओज एटले शरीरने योग्य एवा पुद्गलो, अथवा ओज एटले तैजसकाय अने तेथी तेरूप अथवा तेणे करेलो आहार जाणवो ॥ २५ ॥ वळी शरीरने पुष्टी करनारा एवा पुद्गलोनो त्वचाइंद्रियादिकना स्पर्शे करीने जे आहार करवो ते लोमआहार कहेवाय छे ॥ २६ ॥ मुखमा कवल प्रक्षेपीने जे आहार करवो ते कवलआहार कहेवाय

॥ १५ ॥ द्वितीयसमये तु स्व । स्थान प्राप्याहरेत्तत ॥ समय स्यादनाहार–एकवक्रगतावपि ॥ १६ ॥ अन्यस्या द्वावनाहारौ । तृतीयस्यां त्रयस्तथा ॥ चतुर्थ्यामपि चत्वार । साहारोंत्याः खिलासु यत् ॥ १७ ॥ ततश्च व्यवहारेणो–त्कर्षत समयास्त्रय ॥ निश्चयेन तु चत्वारो । निराहारा प्रकीर्त्तिता ॥ १८ ॥ सामान्यात्सर्वत स्तोका । निराहारा शरीरिण ॥ आहारकास्त्व सख्येय–गुणास्तेऽत्य प्रकीर्त्तिता ॥ १९ ॥ त्रिविधश्च स आहार । ओजआहार आदिम ॥ लोमाहारो द्वितीयश्च । प्रक्षेप्यस्तृतीयक ॥ २० ॥ तत्राद्य देहमुत्सृज्य । ऋज्व्या कुटिलयाथवा ॥ गत्वोत्पत्तिस्थानमाप्य । प्रथमे समयेऽसुमान् ॥ २१

बीजे समये तो पोतानु स्थान पामीने आहार करे अने तथी एकवक्रगतिमा पण अनाहारी समय थाय ॥ १६ ॥ वळी बेवक्रवाळी गतिमा बे समयो अनाहारी होय छे, अने त्रणवक्रवाळीमा त्रण समयो अनाहारी होय छे, अने चारवक्रवाळीमा चार समयो अनाहारी होय छे, केमके सर्व गतिओमा छेल्लो समय साहारी छे ॥ १७ ॥ अने तेथी व्यवहारनयथी उत्कृष्टा त्रण समयो अने निश्चयथी चार समयो अनाहारी कह्या छे ॥ १८ ॥ वळी सामान्यपणे सर्वथी थोडा निराहारी प्राणीओ छे, अने तेथी असख्यगणा आहारक प्राणी कह्या छे ॥ १९ ॥ हवे ते आहार त्रण प्रकारनो छे, पहेलो ओजआहार, बीजो लोमआहार, अने त्रीजो कवलआहार छे ॥ २० ॥ त्या पहेला शरीरने छोडीने सिद्धी अथवा वक्रगतिए जइने, तथा उत्पत्तिस्थानने पामीने पहेले समये प्राणी

तैजसकार्मणयोगे–नाहारयति पुद्गलान् ॥ औदारिकाद्यगयो-
ग्यान्। द्वितीयादिक्षणेष्वथ ॥ २२ ॥ औदारिकादि मिश्रेणा
–रब्धत्वाद्वपुषस्तत ॥ यावच्छरीरनिष्पत्ति–रतर्मुहूर्तकालिकी ॥
॥ २३ ॥ युग्म ॥ यदाहु तेएण कम्मएण । आहारेइ अणत-
र जीवो ॥ तेण पर मीसेण । जाव सरीरस्स निव्वत्ती ॥ २४ ॥
स सर्वोऽप्योजआहार। उंजो देहार्हपुद्गला ॥ उंजो वा तैजस
काय–स्तद्रूपस्तेन वा कृत ॥ २५ ॥ शरीरोपष्टम्भकाना। पुद्ग-
लाना समाहृति ॥ त्वगिन्द्रियादिस्पर्शेन । लोमाहार स उ
च्यते ॥ २६ ॥ मुखे कवलनिक्षेपा–दसौ कावलिकाभिध ॥ ए

॥ २१ ॥ तैजस अने कार्मणना योगथी औदारिकादिक शरी-
रने योग्य एवा पुद्गलोनो आहार करे छे, अने पछी बीजाआ-
दिक क्षणोनेविषे ॥ २२ ॥ शरीरनो प्रारम्भ थवाथी औदारि-
कादिकमिश्रे करीने, अतर्मुहूर्तना काळवाळी एवी शरीरनी
निष्पत्ति ज्यासुधि थाय त्यासुधि आहार करे छे ॥ २३ ॥ यु
ग्म ॥ कह्यु छे के—तैजस अने कार्मणे करीने जीव आतरा-
रहित आहार करे छे, अने त्यारवाद ज्यासुधि शरीरनी नि-
ष्पत्ति थाय, त्यासुधि ते मिश्रे करीने आहार करे छे ॥ २४ ॥
ते सघळो उंजआहार जाणवो उंज एटले शरीरने योग्य ए-
वा पुद्गलो, अथवा उंज एटले तैजसकाय, अने तेथी तेरूप
अथवा तेणे करेलो आहार जाणवो ॥ २५ ॥ वळी शरीरने
पुष्टी करनारा एवा पुद्गलोनो त्वचाइन्द्रियादिकना स्पर्शे करी-
ने जे आहार करवो ते लोमआहार कहेवाय छे ॥ २६ ॥ मु-
खमा कवल प्रक्षेपीने जे आहार करवो ते कवलाहार कहेवाय

केंद्रियाणा देवानां । नारकाणा च नह्यसो ॥ २७ ॥ जीवा
वेंऽप्यपर्याप्ता । ओजआहारिणो मता ॥ देहपर्याप्तिपर्याप्ता।
लोमाहारा समेगिन ॥ २८ ॥ ओजसोऽनाभोग एव । नाम
स्त्वाभोगजोऽपि च ॥ एकेंद्रियाणा लोमोऽपि । स्यादनाभोग
एव हि ॥ २९ ॥ तथोक्तं संग्रहणीवृत्तौ—एकेंद्रियाणामतिस्तो
कापटुमनोद्रव्यलब्धीनामाभोगमात्राद्वस्तुतोऽनाभोगनिर्वर्तित
एव, यदागम —' एगेंदियाणा नो आभोगनिव्वत्तिए अणाभो
गनिवत्तिए इति' इत्याहार (हिकणो नो जर कुल्लो। जघन्या
कायसस्थिति ॥ आहारित्वे गरिष्ठा च । कालचक्राण्यसंख्य

छे, अने ते आहार एकेंद्रिओने देवोने तथा नारकीओने होतो
नथी ॥ २७ ॥ सर्व अपर्याप्ता जीवोने ओजआहारी कह्या छे,
अने शरीरपर्याप्तिवाळा सर्व प्राणीओने लोमआहारी कह्या
॥ २८ ॥ ओजसआहार अनाभोगज होय छे, अने लोमा
तो आभोगथी थयेलो पण होय छे, वळी एकेंद्रिओनो लो
हार पण अनाभोगज होय छे ॥ २९ ॥ ते माटे संग्रहणी
वृत्तिमा कह्यु छे के—अति थोमी अने अपटु छे मनोद्रव्य
लब्धि जेओने, एवा एकेंद्रिओने आभोगना मदपणाथी वस्तु
ते अनाभोगथीज निपजेलो आहार होय छे आगममा प
कह्यु छे के—एकेंद्रिओने आभोगथी निपजेलो होतो नथी,
रतु अनाभोगथी निपजेलो होय छे ' एवीरीते आहारनु स्व
रूप कह्यु ॥ (आहारीपणामा जघन्यकायस्थिति वे क्षण ओ
छा एवा क्षुल्लकभवनी होय छे, अने उत्कृष्टी असंख्याता का
ळचक्रोनी होय छे) ॥ ३० ॥ हवे गुणो एटले गुणस्थानो

॥ ३० ॥) ॥ गुणानामगुणस्थाना-न्यमूनि च चतुर्दश॥ व
स्वरूपमेतेषा-मन्वर्थव्यक्तिपूर्वकं ॥ ३१ ॥ तथाहु -मिथ्थे
सणमीसे । अविरय देसे पमत्त अपमत्ते ॥ नियट्टी अनिय
सुहुमु-वसम खीण सजोगि अजोगि गुणा ॥ ३२ ॥ गुण
ज्ञानादयस्तेषा । स्थान नाम स्वरूपभित् ॥ शुद्ध्यशुद्धिप्रकर्षा
प-कर्षात्त्वान प्रकीर्त्यते ॥ ३३ ॥ तत्र मिथ्याविपर्यस्ता । जिन-
प्रणीतवस्तुषु ॥ दृष्टिर्यस्य प्रतिपत्ति । स मिथ्यादृष्टिरुच्यते ॥
॥ ३४ ॥ यत्तु तस्य गुणस्थान । सम्यग्दृष्टिमविव्रत ॥ मिथ्या-
दृष्टिगुणस्थान । तदुक्त पूर्वसूरिभि ॥ ३५ ॥ ननु मिथ्यादृशा
दृष्टे-र्विपर्यासात्कुतो भवेत् ॥ ज्ञानादिगुणसद्भावो । यद्गुणस्था-

---

अने ते चौद होय छे तेउनु गुणनिष्पन्न नामनी व्यक्तिपूर्वक
स्वरूप कहीये छीये ॥ ३१ ॥ कह्यु छे के—मिथ्यात्व, सास्वा-
दन, मिश्र, अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त, नियतबा
दर, अनियतबादर, सूक्ष्मसपराय, उपशातमोह, क्षीणमोह,
सजोगीकेवली अने अजोगीकेवली, ए चौद गुणस्थानो छे ॥
॥ ३२ ॥ गुणो एटले ज्ञानआदिक, अने तेउनु स्थान, एटले
तेउना स्वरूपना भेद, अने ते भेद अहीं शुद्धि, अशुद्धि, प्र
कर्ष अने अपकर्षथी उत्पन्न थयेलो होय छे ॥ ३३ ॥ त्या जि
नप्रभुए प्ररूपेला तत्त्वोमा मिथ्यात्वथी विपरीत थयेली दृ
ष्टि जना स्वीकार छे ते मिथ्यादृष्टि कहेवाय छे ॥ ३४ ॥
तेन सम्यग्दृष्टिने नहि स्वीकारना एवा तेनु जे गुणस्था
न पूर्वाचार्योए मिथ्यादृष्टिगुणस्थान कह्यु छे ॥ ३५ ॥
शका करे छे के—मिथ्यादृष्टिउनी दृष्टिना विपर्यासथी

नतोच्यते ॥ ३६ ॥ अत्र ब्रूम -नवेयद्यपि मिथ्यात्व-वतामसु
मतामिह ॥ प्रतिपत्तिर्विपर्यस्ता । जिनप्रणीतवस्तुषु ॥ ३७ ॥
तथापि काचिन्मनुज-पश्वादिवस्तु गोचरा ॥ तेषामप्यविपर्य
स्ता । प्रतिपत्तिर्भवेद्ध्रुव ॥ ३८ ॥ आस्तामन्ये मनुष्याद्या
निगोददेहिनामपि ॥ अस्त्यव्यक्तस्पर्शमात्र-प्रतिपत्तिर्यथास्थि
ता ॥ ३९ ॥ यथा घनघनछन्ने-ऽर्कोऽपि स्यात्कापि तत्प्रभा ॥
अनावृत्ता न चेद्रात्रि-दिनाभेद प्रसज्यते ॥ ४० ॥ इति प्र
मगुणस्थान ॥ आयमौपशमिकाख्य । सम्यक्त्वस्यात्र सादन
॥ योऽनतानुबंधिकषा-योदय सायसादन ॥ ४१ ॥ उत्कर्

ज्ञानादिक गुणोनो सद्भाव क्याथी थयो ? के जेथी तेनु गु
स्थानपणु कही शकाय ? ॥ ३६ ॥ ते माटे अमो अहीं कही
ठीये के—जो के अहीं मिथ्यात्वी जीवोने जिनोक्तपदार्थोम
विपरीत स्वीकार छे, ॥ ३७ ॥ तो पण मनुष्य अने पशुआदि
कना विषयवाळो तेओने पण खरेखर विपर्ययविनानो स्वीकार
होय छे ॥ ३८ ॥ वळी मनुष्यआदिक बीजाओ तो एकबाजु
रह्या परतु निगोदना जीवोने पण मात्र अव्यक्त स्पर्शनो
कार यथास्थितपणे छे ॥ ३९ ॥ जेम घाटा वादळाथी
आच्छादित थयो होय तो पण तेनी कइक काति अनाच्छा
रहे छे, अने जो तेम न होय तो पछी रात्रिदिवसना अभे
नो प्रसग आवी पडे छे ॥ ४० ॥ एवी रीते पहेलु गुणठा
जाणवु ॥ अनतानुबंधिकषायना उदयथाळ्र जे सायसाद
(सास्वादन) सम्यक्त्व, समकीतना उपशम नामना प्राय
नुकशान करे छे, ॥ ४१ ॥ ते अनतानुबंधीनो उदय होते

दानलीपद्कात् । सम्यक्त्वमपगछति ॥ अनतानुबध्युदये । उ
घन्यात्समयेन यत् ॥ ४२ ॥ पृषोदरादित्वाल्लोपे । यकारस्
नवेत्पद ॥ आसादनमित्यनता—नुबध्युदयवाचक ॥ ४३ ॥ त
तश्च—आसादनेन युक्तो य । स सासादन उच्यते ॥ स चा
सौ सम्यग्दृष्टिस्तद्द । गुणस्थान द्वितीयक ॥ ४४ ॥ तच्चैव—
प्रागुक्तस्यौपशमिक—सम्यक्त्वस्य जघन्यत शेषे क्षणे प
दसु शेषा—सूत्कर्षादावलीषट्क ॥ ४५ ॥ महाविभीषिकोत्था
न—कल्प केनापि हेतुना ॥ कस्याप्यनतानुबधि—कषायाभ्युद-
यो नवेत् ॥ ४६ ॥ अथैतस्मिन्ननतानु—बधिनामुदये सति ॥
सासादनसम्यग्दृष्टि—गुणस्थान स्पृशत्यसौ ॥ ४७ ॥ यद्विशेष-

उत्कृष्टु छ आवलिपछी नष्ट थाय छे, अने जघन्यथी एक स
मयपछी नष्ट थाय छे ॥ ४२ ॥ पृषोदरादिक होवाथी ज्यारे
यकारनो लोप थाय छे, त्यारे अनतानुबधिना उदयने कहे
नारु 'आसादन' नामनु पद थाय छे ॥ ४३ ॥ अने तेथी—
आसादनवडे युक्त थयो होय, ते सासादन कहेवाय छे,
ने ते सम्यग्दृष्टि होय तथा तेनु बीजु गुणठाणु होय ॥४४॥
ते नीचेप्रमाणे जाणवु—
जघन्यथी पूर्वे कहेला उपशमसमकीतना बाकीना छेल्ले
अने उत्कृष्टु छ आवलीउ बाकी रहेते छते ॥ ४५ ॥
क हेतुवडे करीन महाभयना उदयसरखा कोइपन पण
नुबधिकषायना अभ्युदय थाय छ ॥ ४६ ॥ अने एवी
अनतानुबधिकषायाना उदय थते छते ते सासादनस
नामना गुणठाणान स्पर्श कर छ ॥ ४७ ॥ अथवा

शमश्रेण्याः । स्यादिद पतिताग्नि ॥ सम्यक्त्वस्योपशमिक-
स्यांते कस्यापि पूर्ववत् ॥ ४८ ॥ तत ऊर्ध्वं च मिथ्यात्व-
श्यमेव गच्छति ॥ पतन् द्वितीयसोपाना-दाद्यमेव हि गच्छ
॥ ४९ ॥ नाम्ना सास्वादनसम्यग्-दृग्गुणस्थानमप्यद ॥ अ
ते तत्र चान्वर्थो । मतिमद्भिरय स्मृत ॥ ५० ॥ उद्वम्यमा
नसम्यक्त्वा-स्वादनेन सहास्ति य ॥ स हि सास्वादनसम्य
ग्-दृष्टिरित्यभिधीयते ॥ ५१ ॥ यथाहि भुक्त-क्षीरान्न-मु
मन्मक्षिकादिना ॥ किंचिदास्वादयत्येव । तद्रस व्यग्र
॥ ५२ ॥ तथायमपि मिथ्यात्वा-भिमुखो व्रातमानस ॥
क्त्वमुद्गमन्नास्वा-दयेत्किंचन तद्रस ॥ ५३ ॥ इति द्वित

तो उपशमश्रेणिथी पडेला प्राणीने ते थाय छे, अने व
तो पूर्वनीपेठे-उपर मसमकीतने अते ते थायछे ॥४८॥
तेथी उपरात तो ते अवश्य मिथ्यात्वने प्राप्त थाय छे, व
बीजे पगथीयेथी पडतो माणस पहेले पगथीयेज जाय छ
॥४९॥ वळी आ गुणठाणु 'सास्वादनसम्यग्दृष्टिगुणठाण
नामथी पण ओळखाय छे, तेनो शब्दार्थ बुद्धिमानोए नीच
माणे कह्यो छे ॥५०॥ वमाता एवा सम्यक्त्वना स्वाद क
जे युक्त छे, ते सास्वादनसम्यग्दृष्टि कहेवाय छे ॥५१॥
जमेला दूधपाकने मक्षिकादिकवडे वमतो एवो प्राणी, अ
गमता एवा पण तेना रसनो किंचित् स्वाद ले छे, ॥ ५२
तेम आ प्राणी पण मिथ्यात्वनी सन्मुख होवाथी व्यग्रमन
ळो थयो थको समकीतने वमतोथको तेना रसनो कइक
स्वाद ले छे, ॥ ५३ ॥ एवीरीते बीजु गुणठाणु जाणवु ॥

पूर्वोक्तपुजत्रितये । स यद्यर्धविशुद्धक ॥ समुदेति तदा तस्यो
–दयेन स्याच्छरीरिण ॥ ५४ ॥ श्रद्धा जिनोक्ततत्वेऽर्ध–विशु-
द्धासौ तदोच्यते ॥ सम्यग्मिथ्यादृष्टिरिति । गुणस्थान च त-
स्य तत् ॥ ५५ ॥ अतर्मुहूर्त्तं कालोऽस्य । तत ऊर्ध्वं स देहभृत्
॥ अवश्य याति मिथ्यात्व । सम्यक्त्वमथवाप्नुयात् ॥ ५६ ॥
इति तृतीय ।. सावद्ययोगाविरतो । य स्यात्सम्यक्त्ववानपि ॥
गुणस्थानमविरत–सम्यग्दृष्ट्याख्यमस्य तत् ॥ ५७ ॥ पूर्वोक्त-
मौपशमिक । शुद्धपुजोदयेन वा ॥ क्षयोपशमिकाभिख्य । स
म्यक्त्व प्राप्तवानपि ॥ ५८ ॥ सम्यक्त्व क्षायिक वासो । क्षी-
णदर्शनसप्तक ॥ कलयन्नपि सावद्य–विरतिं मुक्तिदायिनीं ॥

कहेला त्रणे पुजोमाथी ज्यारे अर्धविशुद्ध नामना पुजनो उद
य थाय छे, त्यारे तेना उदयेकरीने प्राणीने ॥ ५४ ॥ जिनोक्त-
तत्त्वमा अर्धविशुद्ध श्रद्धा थाय छे, अने त्यारे ते सम्यग्मि
थ्यादृष्टि कहेवाय छे, अने तेनु ते गुणठाणु छे ॥ ५५ ॥ वळी
तेनो काळ अतर्मुहूर्त्तसुधिनो छे, अने त्यारबाद ते प्राणी अ-
वश्य मिथ्यात्व अथवा समकीतने प्राप्त थाय छे ॥ ५६ ॥ ए
रीते त्रीजु गुणठाणु जाणवु ॥ समकीती होवा छता पण
सावद्ययोगथी विरमेलो न होय तेनु अविरतिसम्यग्दृष्टि
नामनु गुणठाणु होय छे ॥ ५७ ॥ पूर्वे कहेला उपशमसमकी
त, अथवा शुद्धपुजना उदयवडे करीने क्षयोपशम नामना
समकीतने प्राप्त थयो होय तोपण ॥ ५८ ॥ अथवा दर्शनस
प्तक क्षीण थवाथी क्षायिकसमकीतने प्राप्त थया होय तोपण
तेम सावद्यविरतिने मोक्ष देनारी जाणता होय तो पण ॥

॥ ५९ ॥ नैवाप्रत्याग्यानननाम–कपायोदयविघ्नत ॥ स देशत ऽपि विरर्ति । कर्तुं पालयितु क्षम ॥ ६० ॥ इति चतुर्थं स्थूलसावद्यविरमा–यो देशविरति श्रयेत् ॥ स देशविरतस्तस्म गुणस्थान तदुच्यते ॥ ६१ ॥ सर्वसावद्यविरति । जानतोऽप्य मुक्तिदां ॥ तदाहतो प्रत्याख्याना वरणा याति विघ्नता ॥ ६२॥ इति पचम ॥ सयतस्सर्वसावद्य–योगेभ्यो विरतोऽपि य ॥ क पायनिद्राविकथा–दिप्रमादे प्रमाद्यति ॥ ६३ ॥ स प्रमत्त स यतोऽस्य । प्रमत्तसयताभिध ॥ गुणस्थान प्राक्तनेभ्य ।स्याद्वि शुद्धिप्रकर्पभृत् ॥ ६४ ॥ वक्ष्यमाणेभ्यश्च तेभ्य । स्याद्वि

॥ ५९ ॥ अप्रत्याख्यान नामना कपायोदयना विघ्नथी, ते शथी पण विरति करवाने अने पाळवाने समर्थ थतो न ॥ ६० ॥ एवीरीते चोथु गुणठाणु जाणवु ॥ स्थूलसावद्यनी रतिथी जे देशविरतिनो आश्रय करे ठे ते देशविरति कहेवा ठे, अने तेनु गुणठाणु पण तेज कहेवाय ठे ॥ ६१ ॥ स सावद्योथी जे विरति, ते मोक्ष देनारी ठे, एम जाणता ठ पण तेने तेनो आदर करवामा प्रत्याख्यानी कपायरूप आ रणो विघ्नरूपे थाय ठे ॥ ६२ ॥ एवीरीते पाचमु गुणठाणु ज णवु ॥ सर्वसावद्ययोगोथी विरमेलो एवो पण जे सयति, क पाय, निद्रा अने विकथादिक प्रमादोए करीने प्रमादमा प ठे, ॥ ६३ ॥ ते प्रमत्त सयति ठे, अने तेनु प्रमत्तसयत नामनु गुणठाणु ठे, अने ते गुणठाणु पूर्वे कहेला गुणठाणा करता वधारे शुद्धिना प्रकर्पने धारण करनारु ठे ॥ ६४ ॥ व ळी हवे जे गुणठाणाउनु वर्णन करवामा आवशे तेथी ते था

ह्यपकर्षभृत् ॥ शुद्धिप्रकर्षापकर्षा–वेव ज्ञाव्यौ परेष्वपि ॥
॥ ६५ ॥ इति षष्ट ॥ यश्च निद्राकषायादि–प्रमादरहितो यति
॥ गुणस्थान जवेत्तस्या–प्रमत्तसयताजिध ॥ ६६ ॥ इति सप्तम
॥ स्थितिघातो रसघातो । गुणश्रेणिस्तथा परा ॥ गुणाना स-
क्रमश्चैव । बधो जवति पचम ॥ ६७ ॥ एषा पचानामपूर्व–क-
रण प्रागपेक्षया ॥ जवेद्यस्यासावपूर्व–करणो नाम कीर्त्तित
॥ ६८ ॥ गरीयस्या स्थितेर्ज्ञाना—वरणीयादिकर्मणा ॥ यो
ऽपवर्त्तनया घातो । स्थितिघात स उच्यते ॥ ६९ ॥ कर्मद्र-
व्यस्थकटुक–त्वादिकस्य रसस्य हि ॥ योऽपवर्त्तनया घातो ।
रसघात स कीर्त्यते ॥ ७० ॥ एतो पूर्वगुणस्थाने–प्वल्पाव्र

मी शुद्धिवालु ठे, अने एवीरीते बीजा गुणगणाउमा पण शु-
द्धिनो वधारो घटाडो जाणवो ॥ ६५ ॥ एवीरीते ठठु गुणग
णु जाणवु ॥ वळी जे यति निद्रा अने कषायादिक प्रमादो
थी रहित ठे, तेने अप्रमत्तसयत नामनु गुणगणु जाणवु ॥
॥ ६६ ॥ एवीरीते सातमु गुणगणु जाणवु ॥ स्थितिघात, र
सघात, गुणश्रेणि, गुणसंक्रम अने पाचमो बध ठे ॥ ६७ ॥
ए पाचेनु पूर्वनी अपेक्षाए जेने अपूर्वकरण होय, तेने अपूर्व
करण नामनु गुणगणु कह्यु ठे ॥ ६८ ॥ ज्ञानावरणीयआदिक
कर्मोनी मोटी स्थितिनो अपवर्तनवडे जे घात थाय ठे ते स्थि
तिघात कहेवाय ठे ॥ ६९ ॥ वळी कर्मद्रव्यमा रहेला कडु
पणाआदिक रसनो अपवर्त्तनवडे करीने जे घात थाय ठे ते
रसघात कहेवाय ठे ॥ ७० ॥ वळी जीव ठे ते विशुद्धिना अ
ल्पपणाथी पूर्वना गुणगणाउमा ते बन्ने घातोने अल्पज करे

करोति स ॥ विशुद्ध्यल्पतयास्मिस्तु । महातो
॥ ७१ ॥ यत्प्रागाश्रित्य दलिक-रचना ता लघीयसीं ॥
कालतो द्राघी-यसीं शुद्ध्यपकर्षत ॥ ७२ ॥
दलिक-रचना ता प्रथीयसीं ॥ करोति कालतोऽल्पा
वीं प्रागपेक्षया ॥ ७३ ॥ तथा वध्यमानशुभ-प्रकृतिष
त्मना ॥ तासामवध्यमानाना । दलिकस्य प्रतिक्षणे ॥
असख्यगुणवृद्ध्या य । क्षेप स गुणसक्रम ॥ तमप्यपू
र्वीत । सोऽत्र शुद्धिप्रकर्षत ॥ ७५ ॥ स्थिति द्राघीयसीं
गुणस्थानेषु बद्धवान् ॥ अशुभत्वादिह पुन-स्तामपूर्वा वि
त ॥ ७६ ॥ पल्यासख्येयभागेन । हीनहीनतरा सृजेत् ।

छे, अने आ गुणठाणामा तो शुद्धिनी वृद्धिथी मोटा का
॥ ७१ ॥ वळी पूर्वना गुणठाणाउंनी अपेक्षाए दळीयाउंन
नानी रचनाने शुद्धिना अपकर्षथी मोटा काळनी करी ह
॥ ७२ ॥ अने आ गुणठाणामा तो ते मोटी दलिकरचन
अल्पकाळवाळी करे छे, माटे पहेलानी अपेक्षाए ते क्रि
अपूर्व छे ॥ ७३ ॥ वळी बधाती एवी शुभप्रकृतिउंने विष
हि बधाती एवी ते अशुभप्रकृतिउंना दलियानो दरेक सम
७४ ॥ असख्यगणी वृद्धिवडे जे क्षेप करवो ते गुणस
, अने तेने पण शुद्धिना प्रकर्षथी पूर्वे नहि करेलु एवु
अहीं करे छे ॥ ७५ ॥ वळी पूर्वना गुणठाणाउंमा अशुभ
णाथी मोटी स्थिति बाधेली छे, परतु विशुद्धिथी अपूर्व ए
ने स्थितिने ॥ ७६ ॥ अहीं पल्योपमना असख्यातमा भाग
तेने उंठी उंठी करे छे, अने तेथी तेने अपूर्वकरण नामनु गु

द्गुणस्थानमस्य स्या–दपूर्वकरणाभिधं ॥ ७७ ॥ अथत्रिभिः कुलकं ॥ क्षपकश्चोपशमक–श्चेत्यसौ जवति द्विधा ॥ क्षपणोपशमा-र्हत्वा—देवाय प्रोच्यते तथा ॥ ७८ ॥ न यद्यपि क्षपयति । न चोपशमयत्यय ॥ तथाप्युक्तस्तथा राज्या–र्ह कुमारो यथा नृप ॥ ७९ ॥ अतर्मुहूर्त्तमानाया । अपूर्वकरणस्थिते ॥ आ-द्य एव क्षण एत-द्गुणस्थानप्रपन्नकान् ॥ ८० ॥ त्रैकालिकाणि-नोऽपेक्ष्य । जघन्यादीन्यसंख्यश ॥ स्थानान्यध्यवसायस्यो–त्कृष्टतानि जवति हि ॥ ८१ ॥ असंख्यलोकाकाशांश–मिता नि स्युरमूनि च ॥ ततोऽधिकाधिकानि स्यु–र्द्वितीयादिक्षणेषु तु ॥ ८२ ॥ आद्ये क्षणे यज्जघन्य । ततोऽनंतगुणोज्ज्वलं ॥ ज-

---

णगणु थाय छे ॥ ७७ ॥ अथत्रिभिः कुलकं ॥ वळी ते क्षपक अने उपशम एम बे प्रकारनो छे, अने ते क्षपण तथा उपश-मने लायक होवाथीज एम कहेवाय छे ॥ ७८ ॥ वळी जो के ते खपावतो पण नथी अने उपशमावतो पण नथी, तो पण राज्यने लायक एवो कुमार जेम राजा कहेवाय छे, तेम आ पण क्षपक अने उपशमक कहेवाय छे ॥ ७९ ॥ हवे अंतर्मु-हूर्तना मानवाळी एवी अपूर्वकरणस्थितिना पहेलेज क्षणे आ गुणठाणाने प्राप्त थयेला ॥ ८० ॥ एवा त्रिकालिकप्राणिओनी अपेक्षाए जघन्यथी मांडीने उत्कृष्टसुधि अध्यवसायना असं-ख्याता स्थानो थाय छे ॥ ८१ ॥ एटले ते स्थानो लोकाका-शना असंख्याता प्रदेशजेटला होय, अने पछी बीजाआदिक क्षणोनेविषे तेथी अधिकअधिक होय ॥ ८२ ॥ पहेला क्षण मां जे जघन्य अध्यवसायस्थानक होय तेना करता अनंतग

करोति स ॥ विशुद्ध्यल्पतयास्मिस्तु । महातां शुद्धिवृद्धि
॥ ७१ ॥ यत्प्रागाश्रित्य दलिक-रचना ता गरीयसीं ॥ अका
कालतो ऽकार्षी-यसीं शुद्ध्यपकर्षत ॥ ७२ ॥ अस्मिस्त्वाश्रित
दलिक-रचना ता प्रथीयसीं ॥ करोति कालतोऽल्पा त-श्च
र्वा प्रागपेक्षया ॥ ७३ ॥ तथा अध्यमानशुन-प्रकृतिष्वशुन
त्मना ॥ तासामवध्यमानाना । दलिकस्य प्रतिक्षणे ॥ ७४ ॥
असंख्यगुणवृद्ध्या य । क्षेप स गुणसंक्रम ॥ तमप्यपूर्वं कु
र्वीत । सोऽत्र शुद्धिप्रकर्षत ॥ ७५ ॥ स्थिति द्राधीयसीं पूर्व-
गुणस्थानेषु बद्धवान् ॥ अशुद्धत्वादिह पुन-स्तामपूर्वां विशुद्धि
त ॥ ७६ ॥ पल्यासंख्येयभागेन । हीनहीनतरा सृजेत् ॥ त

छे, अने आ गुणठाणामा तो शुद्धिनी वृद्धिथी मोटा करे छ
॥ ७१ ॥ वळी पूर्वना गुणठाणाउंनी अपेक्षाए दळीयाउंनी ते
नानी रचनाने शुद्धिना अपकर्षथी मोटा काळनी करी हती
॥ ७२ ॥ अने आ गुणठाणामा तो ते मोटी दलिकरचनाने
अल्पकाळवाळी करे छे, माटे पहेलानी अपेक्षाए ते क्रिया
अपूर्व छे ॥ ७३ ॥ वळी बधाती एवी शुनप्रकृतिउंने विषे न
हि बधाती एवी ते अशुनप्रकृतिउंना दलियानो दरेक समये
॥ ७४ ॥ असंख्यगणी वृद्धिवडे जे क्षेप करवो ते गुणसंक्रम
छे, अने तेने पण शुद्धिना प्रकर्षथी पूर्वे नहि करेलु एवु ते
अहीं करे छे ॥ ७५ ॥ वळी पूर्वना गुणठाणाउंमा अशुद्धप-
णाथी मोटी स्थिति बाधेली छे, परतु विशुद्धिथी अपूर्व एवी
ने स्थितिने ॥ ७६ ॥ अहीं पल्योपमना असंख्यातमा जागे क-
ोने उंछी उंछी करे छे, अने तेथी तेने अपूर्वकरण नामनु गु-

द्गुणस्थानमस्य स्या–दपूर्वकरणाजिधं ॥ ७७ ॥ अष्टनि कुलक ॥ क्षपकश्चोपशमक–श्चेत्यसौ जवति द्विधा ॥ क्षपणोपशमा-र्हत्वा—देवाय प्रोच्यते तथा ॥ ७८ ॥ न यद्यपि क्षपयति । न चोपशमयत्यय ॥ तथाप्युक्तस्तथा राज्या–र्हे कुमारो यथा नृप ॥ ७९ ॥ अतर्मुहूर्त्तमानाया । अपूर्वकरणस्थिते ॥ आ-द्य एव क्षण एत–द्गुणस्थानप्रपन्नकान् ॥ ८० ॥ त्रैकालिकाङ्गि-नोऽपेक्ष्य । जघन्यादीन्यसंख्यश ॥ स्थानान्यध्यवसायस्यो–त्कृष्टातानि जवति हि ॥ ८१ ॥ असंख्यलोकाकाशाश–मिता नि स्युरमूनि च ॥ ततोऽधिकाधिकानि स्यु–र्द्वितीयादिक्षणेषु तु ॥ ८२ ॥ आद्ये क्षणे यज्जघन्य । ततोऽनंतगुणोज्ज्वल ॥ त-

---

णगाणु थाय ठे ॥ ७७ ॥ अष्टजि कुलक ॥ वळी ते क्षपक अने उपशम एम वे प्रकारनो ठे, अने ते क्षपण तथा उपशमने लायक होवाथीज एम कहेवाय ठे ॥ ७८ ॥ वळी जो के ते खपावतो पण नथी अने उपशमावतो पण नथी, तो पण राज्यने लायक एवो कुमार जेम राजा कहेवाय ठे, तेम आ पण क्षपक अने उपशमक कहेवाय ठे ॥ ७९ ॥ हवे अतर्मुहूर्तना मानवाळी एवी अपूर्वकरणस्थितिना पहेलेज क्षणे आ गुणठाणाने प्राप्त थयेला ॥ ८० ॥ एवा त्रिकालिकप्राणिओनी अपेक्षाए जघन्यथी मांमीने उत्कृष्टसुधि अध्यवसायना असंख्याता स्थानो थाय ठे ॥ ८१ ॥ एटले ते स्थानो लोकाकाशना असंख्याता प्रदेशजेटला होय, अने पठी बीजाआदिक क्षणोनेविषे तेथी अधिकअधिक होय ॥ ८२ ॥ पहेला क्षणमा जे जघन्य अध्यवसायस्थानक होय तेना करता अनंतग

वेदाद्यक्षणोत्कृष्ट । ततोऽनतगुणाधिक ॥ ७३ ॥ क्षणे द्वितीये जघन्य-मेवमत्यक्षणावधि ॥ मिथ षट्स्थानपतिना-न्येकक्षणजवानि तु ॥ ७४ ॥ समकाल प्रपन्नाना। गुणस्थानमिद खलु ॥ बहूनां जव्यजीवाना । वर्त्तते यत्परम्पर ॥ ७५ ॥ उक्तरूपाध्यवसाय—स्थानव्यावृत्तिलक्षणा ॥ निवृत्तिस्तन्निवृत्या—म प्येतत्कीर्त्यते बुधै ॥ ७६ ॥ इत्यष्टम ॥ तथा—परस्पराध्यवसाय—स्थानव्यावृत्तिलक्षणा ॥ निवृत्तिर्यस्य नास्त्येषोऽ—निवृत्याख्योऽसुमान् जवेत् ॥ ७७ ॥ तथा किट्टीकृतसूक्ष्म-सपराय व्यपेक्षया ॥ स्थूलो यस्यास्त्यसौ स स्या—द्बादरसपरायक ॥

णु उजळु पहेला क्षणनु उत्कृष्टु होय, अने तेथी अनतगणु अधिक उज्ज्वल ॥ ७३ ॥ बीजा क्षणनु जघन्य अध्यवसाय-स्थानक होय, अने एवीरीते छेल्ला क्षणसुधि अनतगणी उ-ज्ज्वलता वृद्धि पामता प्रत्येक क्षणमा छगाणवलय पडे छे ॥ ॥ ७४ ॥ वळी एकीवेळाए आ गुणठाणाने प्राप्त थयेला घणा नव्यजीवोने आ छगाणवलय परस्पर वर्ते छे ॥ ७५ ॥ वळी जेनु स्वरूप उपर वर्णववामा आव्यु छे, एवा अध्यवसायस्थानोनी व्यावृत्तिरूप लक्षणवाळी निवृत्ति छे. अने ते निवृत्तिमा पण पडितो आ छगाणवलय कहे छे ॥ ७६ ॥ एवीरीते आ छमु गुणठाणु जाणवु ॥ वळी—परस्पर अध्यवसायस्थाननी व्यावृत्तिरूप लक्षणवाळी निवृत्ति जेने नथी, ते प्राणी अनिवृत्ति नामना गुणठाणावाळो होय छे ॥ ७७ ॥ वळी किट्टीरूप करेला सूक्ष्मसपरायनी अपेक्षाए जेने ते स्थूलकषायो होय, ते बादरसपरायक थाय ॥ ७८ ॥ पछी आ बन्ने पदोनो कर्म

॥ ৮৮ ॥ तत पदद्वयस्यास्य । विहिते कर्मधारये ॥ स
निवृत्तिवादर–संपरायान्निधस्तम ॥ ৮৫ ॥ तस्यानिवृ
–सपरायस्य कीर्त्तित ॥ गुणस्थानमनिवृत्ति–वादरसपरा
॥ ৫০ ॥ अतर्मुहूर्त्तमानस्य । यावतोऽस्य क्षणा खलु ॥
त्येवाध्यवसाय–स्थानान्याहुर्जिनेश्वरा ॥ ৫१ ॥ असिन्य
समये । प्राप्ताना भूरसामपि ॥ एकमेवाध्यवसाय–स्था
कीर्त्तित जिनै ॥ ৫२ ॥ अनतगुणशुद्ध च । प्रतिक्षण यथो
र ॥ स्थानमध्यवसायस्य । गुणस्थानेऽत्र कीर्त्तित ॥ ৫३ ॥ क्ष
पकश्चोपशमक–श्चेत्यसौ जवति द्विधा ॥ क्षपयेद्वोपशमये–द्वा
सौ यन्मोहनीयक ॥ ৫४ ॥ इति नवम ॥ सूक्ष्म कीट्टीकृतो

धारयसमास करते ठते ते अनिवृत्तिवादरसपराय नामनो था-
य ॥ ৮৫ ॥ अने ते अनिवृत्तिवादरसपरायनु जे गुणठाणु ते-
ने अनिवृत्तिवादरसपरायक कह्यु ठे ॥ ৫০ ॥ अतर्मुहूर्तना मा-
नवाळा एवा या गुणठाणाना जेटला क्षणो ठे, तेटलाज ते
ना अध्यवसायना स्थानको जिनेश्वरोए कह्या ठे, ॥ ৫१ ॥
केमके एकसमयमा आ गुणठाणाने प्राप्त थयेला एवा घणा
जीवोनु पण एकज अध्यवसायस्थानक जिनेश्वरोए कह्यु ठे
॥ ৫२ ॥ वळी आ गुणठाणामा उत्तरोत्तर दरेक क्षणे अनत-
गणु शुद्ध एवु अध्यवसायनु स्थान कह्यु ठे ॥ ৫३ ॥ वळी ते
क्षपक अने उपशमक एम वे प्रकारनो होय ठे कमके ते मो
हनीयने खपावे ठे अथवा उपशमावे ठे ॥ ৫४ ॥ एवी रीते
नवमु गुणठाणु जाणवु ॥ लोनकषायना उदयरूप ठे लक्षण
नु एवा किट्टीरूप करेलो सूक्ष्मसपराय जेने होय ते सूक्ष्म

लोभ—कषायोदयलक्षण ॥ सपरायो यस्य सूक्ष्म—सपराय स उच्यते ॥ ए५ ॥ क्षपकश्चोपशमक—श्चेति स्यात्सोऽपि हि द्विधा ॥ गुणस्थान तस्य सूक्ष्म—सपरायाभिध स्मृत ॥ ए६ ॥ इति दशम ॥ येनोपशमिता विद्य—माना अपि कषायका ॥ नीता विपाकप्रदेशो—दयादीनामयोग्यता ॥ ए७ ॥ उपशातकषायस्य । वीतरागस्य तस्य यत् ॥ छद्मस्थस्य गुणस्थान । त दाख्यात तदाख्यया ॥ ए८ ॥ असौ ह्युपशमश्रेण्या—रभेऽनतानुबधिन ॥ कषायान् प्रागविरतो । देशेन विरतोऽथवा ॥ ॥ एए ॥ प्रमत्तो वाऽप्रमत्त सन् । शमयित्वा तत पर ॥ दर्शनमोहत्रितय । शमयेदथ शुद्धधी ॥ १२०० ॥ कर्मग्रथावचूरौ तु इहोपशमश्रेणिकृदप्रमत्तयतिरेव केचिदाचार्या अविरत

सपरायी कहेवाय छे ॥ ए५ ॥ ते पण क्षपक अने उपशमक एम बेप्रकारनो होय छे, अने तेनु गुणठाणु सूक्ष्मसपराय नामनु छे ॥ ए६ ॥ एवीरीते दशमु गुणठाणु जाणवु ॥ जेणे छता एवा पण कषायोने उपशमाव्या छे, तथा विपाक अने प्रदेशना उदयादिकोनी अयोग्यताने प्राप्त करेला छे, ॥ ए७ ॥ एवा कषायरहित छद्मस्थवीतरागनु जे गुणठाणु, ते उपशातमोह नामनु गुणठाणु कहेवाय ॥ ए८ ॥ आ गुणठाणावाळो प्राणी उपशमश्रेणिने आरभे, अविरति अथवा देशविरति ॥ ॥ एए ॥ अथवा प्रमत्त अथवा अप्रमत्त थयोथको अनतानुबधिकषायोने तुरत उपशमावीने शुद्ध बुद्धिवाळो थयोथको त्रणे दर्शनमोहनीयने शमावे छे ॥ १२०० ॥ कर्मग्रथनी अवचूरिमा तो एम कह्यु छे के, अहीं उपशमश्रेणि करनार अ

देशविरतप्रमत्ताप्रमत्तयतीनामन्यतम इत्याहुरिति दृश्यते श्र-
यत्युपशमश्रेणि—माद्य संहननत्रय ॥ दधाना नार्धनाराचा-
—दिक संहननत्रये ॥ १ ॥ तथोक्त उपशमश्रेणिस्तु प्रथम-
संहननत्रयेणारभ्यते, इति कर्मस्तवटृत्तौ परिवृत्तिशतान् कृ
त्वा–सौ प्रमत्ताप्रमत्तयो ॥ गत्वा चापूर्वकरण-गुणस्थान त-
त पर ॥ २ ॥ क्लीबस्त्रीवेदौ हास्यादि–षट्क पुवेदमप्यथ ॥
स्नाप्रत्याख्यानप्रत्या-ख्यानसज्वलना क्रुध ॥ ३ ॥ तथैव
त्रिविध मान । माया च त्रिविधा तथा ॥ द्वितीयतृतीयौ लो-
भौ । विंशति प्रकृतीरिमा ॥ ४ ॥ शमयित्वा गुणस्थाने । न-

प्रमत्त यतिज होय छे, अने केटलाक आचार्यो एम कहे छे
के, अविरति, देशविरति, प्रमत्त अने अप्रमत्त यतिओमानो
हरकोइ होय छे पेहेला त्रण सघयणने धारण करनारा उप
शमश्रेणिनो आश्रय करे छे, अने अर्धनाराचआदिक त्रण
सघयणवाळा तेनो आश्रय करी शकता नथी ॥ १ ॥ ते मा-
टे कह्यु छे के–उपशमश्रेणिपर पेहेला त्रण सघयणवाळा च-
डीशके छे, एम कर्मस्तवनी वृत्तिमा कह्यु छे. आ श्रेणिवाळो
प्राणी प्रमत्त अने अप्रमत्तनीवच्चे सेकडो हींचोळा लेइने, त-
था त्यारबाद अपूर्वकरणनामना गुणठाणामा जइने ॥ २ ॥
अनुक्रमे नपुसक, स्त्रीवेद हास्यादिक छ, पुरुषवेद, प्रत्याख्या-
नी अप्रत्याख्यानी अने सज्वलनो क्रोध, ॥ ३ ॥ तेमज ते त्र-
णप्रकारनु मान, त्रणप्रकारनी माया, बीजो अने त्रीजो लो
भ, एवीरीतनी वीस प्रकृतिओने ॥ ४ ॥ नवमे गुणठाणे शमा-
वीने पछी दशमे गुणठाणे समताबाळो यथोयको अति दुर्जय

वमे दशमे तत ॥ शमी सज्वलन लोज । शमयत्यतिदुर्जय । ॥ ५ ॥ एक क्षण जघन्येनो-त्कर्षेणान्तर्मुहूर्त्तक ॥ उपशान्तकषाय स्या-दूर्ध्वं च नियमात्तत ॥ ६ ॥ अद्धाक्षयाद्भवाताद्वा । पतत्यद्धाक्षयात्पुन ॥ पतन्पश्चानुपूर्व्यासौ । याति यावत्प्रमत्तक ॥ ७ ॥ गुणस्थानद्वय याति । कश्चित्ततोऽप्यधस्तन ॥ कश्चित्सासादनजाव । प्राप्य मिथ्यात्वमप्यहो ॥ ८ ॥ पतितश्च जवे नास्मिन् । सिद्ध्येदुत्कर्षतो वसेत् ॥ देशोनपुद्गलपरा-वर्त्तार्द्ध कोऽपि ससृतौ ॥ ए ॥ तथोक्त महाजाष्ये-जइ उवसतकसाउ । लहइ अणत पुणोवि पमिवाय ॥ न हु जेवीससियव्व । थेवे

एना सज्वलना लोजने उपशमावे ठे ॥ ५ ॥ अने पठी जघन्यथी एकक्षणसुधि अने उत्कृष्टथी अतर्मुहूर्तसुधि उपशान्तकषायवालो थाय, अने त्यारबाद नक्कीज ॥ ६ ॥ (गुणठाणाना) काळक्षयथी अथवा जवनो अत थवाथी ते पडे ठे व ळी तेमा जो (गुणठाणाना) काळक्षयथी पडे तो पश्चानुपूर्वीवडे करीने ते ठेठ प्रमत्तगुणठाणासुधि चाल्यो जाय ठे ॥ ॥ ७ ॥ वळी कोइक तो तेथी पण नीचेना वे गुणठाणाउसुधि चाल्यो जाय ठे, अने कोइक तो सास्वादनजावने पामीने मिथ्यात्वसुधि पण चाल्यो जाय ठे ॥ ८ ॥ वळी त्यांथी पडतो थको जो ते जवमा कोइक मोक्षे न जाय, तो ते उत्कृष्टथी देशऊणा अर्धपुद्गलपरावर्त्तसुधि ससारमा रहे ठे ॥ ए ॥ ते माटे महाजाष्यमा कह्यु ठे के—जो के कषाय उपशान्त थाय ठे तो पण फरीने तेना अनता प्रतिपात थाय ठे, माटे थोडो पण कषाय बाकी होय तो पण (ते दरकार नहि करे पण)

वि वसायसंसमि ॥ १ ॥ नवकृयाय पतति। आय एव
स तु ॥ सर्वाण्यपि वधनादि–करणानि प्रवर्त्तयेत् ॥ १० ॥
युरायु कृयतो । म्रियते श्रेणिगो यदि ॥ अनुत्तरसुरेष्वे
नियमेन तदोद्भवेत् ॥ ११ ॥ तथोक्त नाष्य. नो–यदि बद्ध
रुपशमश्रेणि प्रतिपन्न श्रेणिमध्यगतगुणस्थानवर्त्ती वा उपश
तमोहो वा नूत्वा काल करोति, तदा नियमेनानुत्तरसुरेष्वेवो
त्पद्यते इति गुणस्थानस्यास्य प्रोक्ता । स्थितिरेक क्षण लघु
॥ अनुत्तरेषु व्रजत । सा ज्ञेया जीवितक्षयात् ॥ १२ ॥ कुर्यादु-
पशमश्रेणि–मुत्कर्षादेकजन्मनि ॥ द्वौ वारौ चतुरो वारा–श्चागी

तारे निश्चयथी विश्वास करवो नहि ॥ १ ॥ जे माणस नव-
ना क्षयथी पडे वे ते तो पहेलाज क्षणमा सघळा वधनादिक
करणोने प्रवर्तावे वे ॥ १० ॥ वळी बाधेल आयुवाळो प्राणी
श्रेणिमा रह्योयको आयुना क्षयथी ज्यारे मृत्यु पामे वे, त्यारे
ते नक्कीपणे अनुत्तरविमानना देवोमा उत्पन्न थाय वे ॥११॥
ते माटे नाष्यनी वृत्तिमा कह्यु वे के—बाधेला आयुवाळो
प्राणी उपशमश्रेणिने प्राप्त थयोथको, अथवा श्रेणिनी वचे र
हेला गुणठाणामा वर्ततो थको अथवा तो उपशातमोहवाळो
थयोयका जो काळ करे तो निश्चयथी अनुत्तरविमानना दे
वोमाज उत्पन्न थाय इति ॥ आ गुणस्थाननी जघन्य स्थिति
एक क्षणनी वही वे अने ते अनुत्तरविमानना देवोमा जता
ना जीविनना क्षयथी जाणवी ॥ १२ ॥ एकजन्ममा प्राणी
उत्कृष्टी बवार उपशमश्रेणि करे वे अने समस्तससारमा व
यका त चारवार ... वे ॥ १३ ॥ वळी सि-

ससारमावसन् ॥ १३ ॥ श्रेणिरेकैवैकनवे । नवेत्सिद्धान्तिना मते ॥ क्षपकोपशमश्रेण्यो । कर्मग्रथमते पुन ॥ १४ ॥ कृते कोपशमश्रेणि । क्षपकश्रेणिमाश्रयेत् ॥ नवे तत्र द्वि कृतोपशमश्रेणिस्तु नैव ता ॥ १५ ॥ इतिकर्मग्रथलघुवृत्तौ ॥ इत्येकादश ॥ क्षीणा कपाया यस्य स्यु । स स्यात् क्षीणकपायक ॥ वीतरागछद्मस्थश्च । गुणस्थान यदस्य तत् ॥ १६ ॥ क्षीणकपायछद्मस्थ–वीतरागाह्वय नवेत् ॥ गुणस्थान केवलित्व–ङगाधिगमगोपुर ॥ १७ ॥ तत्र च— श्रेष्ठसहनना वर्षा–ष्टकाधिकवया नर ॥ सद्ध्यान क्षपकश्रेणि–मप्रमाद प्रपद्यते ॥ १८ ॥ तथोक्त कर्मग्रथलघुवृत्तौ—

सिद्धांतिने मते एक नवमा एकज श्रेणि थाय छे, अने कर्मग्रथने मते तो क्षपक अने उपशमश्रेणिमाथी ॥ १४ ॥ जेणे एक उपशमश्रेणि करेली छे, ते क्षपकश्रेणिनो आश्रय करे छे, परतु ते नवमा जेणे वे उपशमश्रेणि करेली छे ते क्षपकश्रेणि करतो नथी ॥ १५ ॥ एवी रीते कर्मग्रथनी लघुवृत्तिमा कह्यु छे ॥ एवीरीते अग्यारमु गुणठाणु जाणवु ॥ हवे जेना कपायो क्षीण थया होय, ते क्षीणकपायवाळा छद्मस्थवीतराग हाय, केमके तेमनु ते गुणठाणु छे ॥ १६ ॥ वळी ते क्षीणकपायछद्मस्थवीतराग नामनु गुणठाणु केवलिपणारूपी नगरना दरवाजासरखु छे ॥ १७ ॥ वळी त्या—उत्तम सघयणवाळो, उत्तम ध्यानवाळो, तथा प्रमाद विनानो एवो आठ वर्षथी अधिक वयवाळो मनुष्य क्षपकश्रेणिने प्राप्त थाय छे ॥ १८ ॥ ते माटे कर्मग्रथनी लघुवृत्तिमा कह्यु छे के—

क्षपकश्रेणिप्रतिपन्नो मनुष्यो वर्षाष्टकोपरिवर्त्ती
दीनामन्यतमोऽत्यतशुरूपरिणाम उत्तमसहनन, तत्र
प्रमत्त शुक्लध्यानोपगतोऽपि, केचन धर्मध्यानोपगत
विशेषावश्यककर्त्तौ च पूर्वधरोऽप्रमत्त शुक्लध्यानोपगतो
प्रतिपद्यते, शेपास्त्वविरतादयो धर्मध्यानोपगता इति नि
तत्क्रमश्चाय—स तुर्यादिगुणस्थान–चतुष्कान्यतरेतयेत् ॥
तर्मुहूर्त्तायुगपत् । प्रागनतानुबधिन ॥ १९ ॥ तत क्रमेण
ध्यात्व । मिश्र सम्यक्त्वमतयेत् ॥ उच्यते कृतकरण । क्षी
ऽस्मिन् सप्तके च स ॥ २० ॥ बद्धायु क्षपकश्रेण्या–रभकश्च

क्षपकश्रेणिने प्राप्त थयेलो मनुष्य, आठ वर्षोथी वधारे
उमरनो, अविरतिआदिकोमाथी गमे ते, अत्यत शुरू परि-
णामवाळो, उत्तम सघयणवाळो, पूर्वने जाणनारो, अप्रमादी,
शुक्लध्यानने प्राप्त थयेलो, अने केटलाकोने मते धर्मध्यानने
प्राप्त थयेलो होय छे अने विशेषावश्यकनी वृत्तिमा तो एवो
निर्णय कर्यो छे के, पूर्वधर अप्रमादी अने शुक्लध्यानने प्राप्त
थयेलो मनुष्य क्षपकश्रेणिने प्राप्त थाय छे अने वाकीना अ-
विरतिआदिको धर्मध्यानमा रही क्षपकश्रेणि पामे छे हवे ते
नो क्रम नीचेप्रमाणे छे– ते माणस चोथाथी मांडी चार गु
णठाणाउनी रध अनर्मुहूर्तमा एकीवेळाए पूर्वना अनतानुब
धिकषायाना विनाश कर ॥ १९ ॥ अन त्यारपछी अनुक्रमे
मिथ्यात्व मिश्र अन समकीतमोहनीना नाश कर अने ते
सात क्षीण थयाबाद त कृतकरण कहेवाय छ ॥ २० ॥ वळी
बाधेलु छ आयु जेणे, एवो प्राणी क्षपकश्रेणिना आरभ कर

न्निवर्त्तते ॥ अनतानुबधिनाशा-नतर जीवितक्षयात् ॥ २१ ॥
तदा मिथ्यात्वोदयेन । भूयोऽनतानुबधिन ॥ बध्नाति मिथ्या
स्वरूप-तद्बीजस्याविनाशत ॥ २२ ॥ क्षीणे मिथ्यात्वबीजे तु।
भूयोऽनतानुबधिना ॥ न बधोऽस्ति क्षितिरुहो । बीजे दग्धे हि
नाकुर ॥ २३ ॥ सुरेपूत्पद्यतेऽवश्य । बद्धायु क्षीणसप्तक ॥
चेत्तदानीमपतित-परिणामो म्रियेत स ॥ २४ ॥ निपतत्परि
णामस्तु । बद्धायुर्म्रियते यदि ॥ गतिमन्यतमा याति । स वि
शुद्ध्यनुसारत ॥ २५ ॥ बद्धायुष्कोऽप्यबद्धायु । क्षपको म्रि
यते न चेत् ॥ नियमात्सप्तके क्षीणे । विश्राम्यति तथाप्यसौ

तोथको अनतानुबधिर्उना नाश पठी जीवितना क्षयथी जो
निवर्त्ते, ॥ २१ ॥ तो फरीने मिथ्यात्वना उदये करीने अनता-
नुबधिर्उने बाधे ठे, केमके तेर्उना बीजरूप एवु तेनु मिथ्यात्व
नष्ट थयु नथी ॥ २२ ॥ अने जो मिथ्यात्वरूप बीज क्षीण
थाय, तो पत्री अनतानुबधिर्उनो फरीने बध थतो नथी, के
मके वृक्षनु बीज बळीजवाथी अकुरो उत्पन्न थतो नथी ॥
॥ २३ ॥ वळी बद्धायु तथा जेनु दर्शनसप्तक क्षीण थयु ठे,
एवो ते प्राणी ते वखते जो नहि पडेला परिणामवाळो थयो
थको मृत्यु पामे तो ते अवश्य देवतार्उमा उत्पन्न थाय ॥२४॥
अने पडता परिणामवाळो बद्धायु थयो थको जो मृत्यु पामे,
तो ते विशुद्धिने अनुसारे बीजी हरकोइ गतिमा जाय ठे ॥
॥ २५ ॥ वळी बद्धायु तथा अबद्धायु प्राणी क्षपक थयोथको
जो मृत्यु न पामे, तो पण ते दर्शनसप्तक क्षीण होते बते नि
श्चयथी विश्राम पामे ठे ॥ २६ ॥ वळी सर्वक्षपकप्राणी द-

॥ २६ ॥ सकलक्षपकश्चाथ । विधाय सप्तकक्षयं ॥ क्षयं नयेत् स्वर्नरक-तिर्यगायूष्यत परं ॥ २७ ॥ प्रत्याख्यानाप्रत्या-ख्या नाष्टकमतयेंद्र गुणे नवमे ॥ तस्मिन्नर्धक्षपिते । क्षपयेदिति षो डशप्रकृती ॥ २८ ॥ तिर्यग्नरकस्थावर-युगलान्युद्योतमातपं चै व ॥ स्त्यानर्द्धित्रयसाधा-रणविकलैकाक्षजातीश्च ॥ २९ ॥ अत्र तिर्यग् युगलं तिर्यग्गतितिर्यगानुपूर्वीरूपं, नरकयुगलं नरकग तिनरकानुपूर्वीरूपं स्थावरयुगलं स्थावरसूक्ष्माख्यमिति ज्ञेयं

अर्धदग्धेधनो वह्नि-र्दह्येत्याप्येधनांतरं ॥ क्षपकोऽपि त-थाघात । क्षपयेत्प्रकृती परा ॥ ३० ॥ कषायाष्टकशेषं च । क्षपयित्वाथ तत्क्रमात् ॥ क्लीबस्त्रीवेदहास्यादि-षट्कपूरुषवेद-

---

र्शनसप्तकनो क्षय करीने देवलोक नरक तथा तिर्यंचना आ युनो क्षय करे अने त्यारबाद ॥ २७ ॥ प्रत्याख्यानी अने अ-प्रत्याख्यानीनी चोकडीनो नवमे गुणठाणे क्षय करे, अने ते अर्ध खपते छते नीचे लखेली शोळे प्रकृतिओने खपावे ॥२८॥ तिर्यग्युगल, नरकयुगल स्थावरयुगल, उद्योतनामकर्म, आत-पनामकर्म थिणद्धित्रिक साधारणनामकर्म विकलेंद्रि अने एकेंद्रिनी जाति ॥ २९ ॥ अहीं तिर्यग्युगल एटले तिर्यग्गति अने तिर्यगआनुपूर्वी नरकयुगल एटले नरकगति अने नर कानुपूर्वी अने स्थावरयुगल एटले स्थावर अने सूक्ष्म नाम कर्म जाणवां ॥

अरधो बळेला अग्नि जेम प्राप्त थयेला एवा बीजा का ष्ठोने बाळे छे तेम क्षपक पण आगळ बीजी प्रकृतिओने खपावे छे ॥ ३० ॥ वळी आठ कषायोना बाकी रहेला भाग

कान् ॥ ३१ ॥ एष सूत्रादेश , अन्ये पुनराहु —षोडश कर्मा
एयेव पूर्वं क्षपयितुमारजते, केवलमपातरालेऽष्टौ कषायान् क्ष
पयति, पश्चात् षोडशकर्माणीति कर्मग्रथवृत्तौ क्रम पुस्त्यारज
केऽय । स्त्री तु क्षपयति क्रमात् ॥ क्लीबपुवेदहास्यादि—षट्क
स्त्रीवेदमेव च ॥ ३२ ॥ क्लीबस्त्वारजको नून । स्त्रीवेद प्रथम
क्षिपेत् ॥ पुवेद हास्यषट्क च । न्‌ वेद तत क्रमात् ॥ ३३ ॥
तत सज्वलनक्रोध–मानमायाश्च सोतयेत् ॥ तत सज्वलन
लोज । क्षपयेद्दशमे गुणे ॥ ३४ ॥ लोजे च मूलत क्षीणे । नि

ने खपावीने अनुक्रमे नपुसक्वेद, स्त्रीवेद तथा हास्यादिक ठ,
अने पुरुषवेदनो नाश करे ठे ॥ ३१ ॥ आ आदेश सूत्रसन
धि ठे, अने बीजाउ वळी एम कहे ठे के— पहेला तो ते शो
ळ प्रकृतिउनेज खपाववानो प्रारज करे ठे, अने वळी कर्मग्र
थनी वृत्तिमा तो एम कह्यु ठे के, अतराले तो केवळ आठ
कषायोने खपावे ठे, अने पठी शोळ प्रकृतिउने खपावे ठे ॥
ज्यारे श्रेणिआरजक पुरुष होय, त्यारे उपर कहेलो अनुक्रम
होय ठे, अने ज्यारे श्रेणिआरजक स्त्री होय, त्यारे अनुक्रमे
ते नपुसकवेद, पुरुषवेद, हास्यादिक ठ अने स्त्रीवेदने खपावे
ठे ॥ ३२ ॥ वळी ज्यारे श्रेणिआरजक नपुसक होय, त्यारे
ते पहेला स्त्रीवेदने, अने पठी अनुक्रमे पुरुषवेद, हास्यादिक
ठ, अने नपुसकवेदने खपावे ठे ॥ ३३ ॥ त्यारपठी ते सज्व
लना क्रोध मान अने मायानो नाश करे ठे, अने पठी दशमे
गुणठाणे सज्वलना लोजने खपावे ॥ ३४ ॥ वळी ज्यारे लो
जनो मूळमाथी क्षय थाय ठे, त्यारे ते क्षपकमुनि मोहसाग

स्तीर्णो मोहसागर ॥ विश्राम्यति स तत्रान्तर्मुहूर्त क्षप
ति ॥ ३५ ॥ नघोके नाप्ये—त्तीर्ण ममगनिपट्टो । त्तीस
मोहसागर तरिउ ॥ यतोमुहुत्तमुदहि । नरिउ घाढेण ज
पुरिसो ॥ ३६ ॥ गतोऽथ द्वादशे क्षीण— कषायाख्ये गुणस्
मान् ॥ निद्रा च प्रचलाचास्या—न्त्येऽन्त्यादिमक्षणे ॥ ३७ ॥
च ज्ञानावरणानि । चतस्रो दर्शनावृती ॥ पञ्चविघ्नाश्च क्षपये
। क्षपयित्वा जिनो नवेत् ॥ ३८ ॥ अत्र च— अष्टचत्वारिंशत्
थ । शत प्रकृतयोऽत्र या ॥ सत्तायाम्तत्स्वासु । पञ्चचत्वारि
शत क्षयात् ॥ ३९ ॥ छ्वाय्य शत प्रकृतया-ऽवशिष्टा दशमे
गुणे ॥ क्षीणमोहद्विचरम-क्षणावध्येवमुद्भवन ॥ ४० ॥ सत्ता

रने तरीने त्या अतर्मुहूर्तसुधि विश्राम लहे छ ॥ ३५ ॥ ते
माटे नाप्यमा कह्यु छ के—पुरुष जेम समुद्रने तरीने त्यासा
एस लेछे, तेम क्षपकनिष्ट मुनि पण सर्व कषायो क्षीण करत
छते मोहसागरने तरीने अतर्मुहूर्तसुधि विश्राम ले छ ॥ ३६ ॥
क्षीणकषाय नामना वारमा गुणठाणाने प्राप्त थयेला आत्मा
ते गुणठाणाना अतना पहेला क्षणमा निद्रा अने प्रचला
नाश करे ॥ ३७ ॥ अने पछी छेल्ला क्षणे पाच ज्ञानावरणान
चार दर्शनावरणोने अने पाच विघ्नने खपावीने जिन था
य छ ॥ ३८ ॥ वली नर्धीसीन—अही सत्तामा च ...
ऊडतालीस प्रकृतिओ हती तमाथी छतालीस प्रकृतिना क्षय
थयो ॥ ३९ ॥ दशमा गुणठाणा ... प्रकृतिओ ... ।
अने तमाथी साठनो क्षय थयो । ... ...
वारमा गुणठाणाना छेल्ला ... समयसुधि ... ...

या नवनवति । क्षीणमोहातिमक्षणे ॥ चतुर्दशक्षयादव । चाशीति सयोगिनि ॥ ४१ ॥ ततो योगिद्विचरम–क्षणे द्व सप्ततिक्षय ॥ अयोगिन क्षणेत्ये च । शेषत्रयोदशक्षय ॥४२ अत्र नाप्य—आवरणक्षयसमये । निश्च य न यस्स केवलु प्पत्ती ॥ तत्तोणतरसमए । ववहारो केवल नणइ ॥ ४३ ॥ योगो नामात्मनो वीर्य । तत्स्याल्लब्धिविशेषत ॥ वीर्यांतरायक्ष पण–क्षयोपशमसत्नवात् ॥ ४४ ॥ योगो द्विधा सकरणो–क रणश्चेति कीर्तित ॥ तत्र केवलिनो ज्ञेय–दृश्येष्वखिलवस्तुषु ॥ ४५ ॥ उपयुजानस्य किल । केवले ज्ञानदर्शने ॥ योऽसाव

तिउ रही ॥ ४० ॥ (अने तेमाथी वे निद्रा जवाथी) छेल्ले क्षणे नवाणु प्रकृतिउ सत्तामा रही, अने तेमाथी चौद प्रकृतिउनो क्षय थवाथी सयोगिकेवलीगुणठाणामा पच्यासी प्रकृतिउ सत्तामा रही ॥ ४१ ॥ पछी अयोगिगुणठाणाना छेल्ले वे समये वहोतेर प्रकृतिउनो क्षय थाय, अने तेना छेल्ले समये वाकीनी तेर प्रकृतिउनो क्षय थाय ॥ ४२ ॥ अहीं नाष्यमा कह्यु छे के–निश्चयनयने मते आवरणोना क्षयसमयेज केवल ज्ञाननी उत्पत्ति माने छे, अने व्यवहारनयने मते ते पछीना समये केवलोत्पत्ति कही छे ॥ ४३ ॥ योग एटले आत्मानु वीर्य, अने ते वीर्यांतरायना क्षय अने क्षयोपशमथी थयेली लब्धिविशेषथी थाय छे ॥ ४४ ॥ ते योग सकरण अने अक रण एम वे प्रकारनो कह्यो छे, तेमा केवलिभगवानने सघळा ज्ञेय अने दृश्य पदार्थोमा ॥ ४५ ॥ केवलज्ञान अने केवलद र्शननो उपयोग करवाथी, जे अटकायतविनानो वीर्यविशेष

प्रतिघो वीर्य-विशेषोऽकरण स तु ॥ ४३ ॥ अय च ना
कृतो । योग सकरणस्तु य ॥ मनोवाक्कायकरण-हेतुको
दृतोऽत्र स ॥ ४७ ॥ केवल्युपेतस्तैर्योगे । सयोगीकेवली च
त् ॥ सयोगिकेवल्याख्य स्याद् । गुणस्थान च तस्य वत् ॥४
मनोवाक्कायजाश्चैव । योगा केवलिनोऽपि हि ॥ ववति काथि
कस्तत्र । गमनागमनादिषु ॥ ४९ ॥ वाचिको यत्मानाना
जिनाना देशनादिषु ॥ ववत्येव मनोयोगो–,त्वेषा वि-योपका
रिणा ॥ ५० ॥ मन पर्यायवद्भिर्वा । देवैर्वानुत्तरादिभि ॥ पृष्ट
स्य मनसार्थस्य । कुर्वता मनसोत्तर ॥ ५१ ॥ छूचवारिशन

थाय छे ते अकरणयोग कहेवाय छे, ॥ ४६ ॥ अने ते योग
नो अहीं अधिकार नथी, परतु मन, वचन अने कायाना क
रणना हेतुवाळो जे सकरणयोग, तेनो अहीं अधिकार छे ॥
॥ ४७ ॥ अने तेवा योगोवडे करीने जे केवली युक्त होय ते
सयोगीकेवली कहेवाय, अने तेनु जे गुणठाणु ते सयोगीके
वली नामनु छे ॥ ४८ ॥ एवीरीते केवलिभगवानने पण मन
वचन अने कायाना योगो होय छे, तेमा गमनागमनादिकमा
तेमने काययोग होय छे ॥ ४९ ॥ वळी देशनाआदिकमा
व्यापार करता एवा जिनेश्वरोने वचनयोग होय छे अने ए
जरीते जगतना उपकारी एवा तेओने नीचेमुजब मनोयोग
होय छे ॥ ५० ॥ मनपर्यवज्ञानवाळा अथवा अनुत्तरवा
आदिक देवोए मनवडे पूछेला अर्थना मनवडेज उत्तर क
रता तेमने ते मनोयोग होय छे ॥ ५१ ॥ वळी आ तरने
ण जिनेश्वरप्रभु वनावासे वसनारतिओना उपर होय

कर्म-प्रकृतीनामिहोदय ॥ जिनेन्द्रस्यापरस्यैक-चत्वारिंशत एव च ॥ ५२ ॥ औदारिकाङ्गोपाङ्गे च । शुभाशुभखगतिद्वये ॥ अस्थिरं चाशुभं चेति । प्रत्येकं च स्थिरं शुभं ॥५३॥ संस्थानषट्कमगुरु-लघूपघातमेव च ॥ पराघातोच्छ्वासवर्ण-गंधस्पर्शरसा इति ॥ ५४ ॥ निर्माणाद्यसंहनने । देहे तैजसकार्मणे ॥ असातसातान्यतरत् । तथा सुस्वरदुःस्वरे ॥ ५५ ॥ एतासां त्रिंशत कर्म-प्रकृतीनां त्रयोदशे ॥ गुणस्थाने व्यवच्छेद । उदयापेक्षया भवेत् ॥ ५६ ॥ भाषापुद्गलसघात-विपाकित्वादयोगिनि ॥ नोदयो दुःस्वरनाम-सुस्वरनामकर्मणो ॥ ५७ ॥ शरीरपुद्गलदल-विपाकित्वादयोगिनि ॥ शेषा न स्युः काययोगा-

---

छे, अने ते शिवायना केवलिने एकतालीसज प्रकृतिर्ओनो उदय होय छे ॥५२॥ तेमाथी औदारिकअंगोपांग, शुभ अने अशुभ एवी बे विहायोगति, अस्थिरनामकर्म, अशुभनामकर्म, प्रत्येकनामकर्म, स्थिरनामकर्म, शुभनामकर्म, ॥ ५३ ॥ छ संस्थान, अगुरुलघुनामकर्म, उपघातनामकर्म, पराघातनामकर्म, उच्छ्वासनामकर्म, वर्ण, गंध, स्पर्श रस, ॥ ५४ ॥ निर्माणनामकर्म, पहेलु संघयण, तैजसकार्मणशरीर, असाता अथवा सातावेदनीय सुस्वर अने दुःस्वरनामकर्म ॥ ५५ ॥ एत्रीसे कर्मप्रकृतिर्ओनो उदयनी अपेक्षाए तेरमे गुणस्थानके उच्छेद थाय छे ॥ ५६ ॥ वळी भाषापुद्गलसघातना विपाकीपणाथी चौदमा गुणस्थानकमा दुःस्वर अने सुस्वरनामकर्मोनो उदय होतो नथी ॥ ५७ ॥ वळी शरीरपुद्गलदलना विपाकीपणाथी ए अयोगीगुणस्थानकमा बाकीना काययोगो होता

—

नावात्मकृतयस्त्विमा ॥ ५८ ॥ ततश्च— यश- सुभगमादेय । पर्याप्त त्रसबादरे ॥ पचाक्षजातिर्मनुजा-युर्गत्यौ जिननाम च ॥ ५९ ॥ उच्चैर्गोत्र तथासाता-सातान्यतरदेव च ॥ अत्यक्षणात्स्युदया । द्वादशैता अयोगिनि ॥ ६० ॥ नास्ति योगोऽस्येत्ययोगी । तादृशो यश्च केवली ॥ गुणस्थान भवेत्तस्या—योगिकेवलिनामक ॥ ६१॥ तच्चैव—अतर्मुहूर्तशेषायु । सयोगी केवली किल ॥ लेश्यातीत प्रतिपित्सु–र्ध्यान योगान् रुणद्धि स ॥ ६२ ॥ तत्र पूर्वं बादरेण । काययोगेन बादरौ ॥ रुणद्धि वाग्मनोयोगौ । काययोग ततश्च त ॥ ६३ ॥ सूक्ष्मक्रिय चा-

---

नथी, अने नीचे जणावेली प्रकृतिओ नावथी होय छे ॥५८॥ अने तेथी— यशनामकर्म, सुभगनामकर्म, आदेयनामकर्म, पर्याप्तनामकर्म, त्रसनामकर्म, बादरनामकर्म, पचेन्द्रिनी जाति, मनुष्यनु आयु तथा गति, जिननामकर्म, ॥५९॥ उच गोत्र, अने साता अथवा असातावेदनीय, ए बार प्रकृतिओ चौदमा अयोगीकेवलिगुणठाणाना छेल्ला समयसुधि होय छे ॥ ६० ॥ जेने योग नथी ते अयोगीकेवली कहेवाय छे, अने तेवा केवलिनु जे गुणस्थान ते अयोगीकेवली नामनु गुणस्थानक कहेवाय छे ॥ ६१ ॥ ते नीचेप्रमाणे छे—ज्यारे अतर्मुहूर्त्त आयु बाकी रहे, त्यारे ते सयोगीकेवली लेश्यातीत ध्यानने प्राप्त थवानी इच्छावाळा थयाथका योगोने रोके छे ॥ ६२ ॥ त्या पहेला बादरकाययोगे करीने बादर एवा मन अने वचनना योगने रोके छे, अने पछी बादरकाययोगने रोके छे ॥ ६३ ॥ पछी सूक्ष्मक्रियारूप अनिवृत्ति शुक्लध्यानने ध्यावता थका सू

निवृत्ति-शुक्लध्यान विनाशयन् ॥ स्थूलसूक्ष्मागयोगेन । सूक्ष्मो मानसवाचिको ॥ ६४ ॥ रुणद्ध्यथो काययोग । स्थात्मनैव च सूक्ष्मक ॥ स स्यात्तदा त्रिभागोन-देहव्यापिप्रदेशक ॥ ६५ ॥ शुक्लध्यान समुच्छिन्न-क्रियमप्रतिपाति च ॥ ध्यायन् पचह्रस्व वर्णो-च्चारमान स कालत ॥ ६६ ॥ शैलेशीकरण याति । त च प्राप्तो भवत्यसौ ॥ योगव्यापाररहितो-ऽयोगी सिद्ध्यत्यसौ तत ॥ ६७ ॥ गत्यानुपूर्व्यौ देवस्य । शुभान्यखगतिद्वय ॥ द्वौ गधावष्ट च स्पर्शा । रसवर्णागपचक ॥ ६८ ॥ तथा पच बध नानि । पच सघातनान्यपि ॥ निर्माण षट् सहनना-न्यस्थिर वाशुभ तथा ॥ ६९ ॥ दुर्भग च दु स्वर चा-नादेयमयशोऽपि

क्ष्मकाययोगे करीने सूक्ष्म एवा मन अने वचनना योगने रुधे छे ॥ ६४ ॥ पछी पोतानीमेळेज सूक्ष्मकाययोगने रुधे छे, अने ते वखते ते त्रीजो भागन्यून एवा शरीरप्रदेशवाळा थयाथका रहे छे ॥ ६५ ॥ त्यारबाद समुच्छिन्नक्रियारूप अप्रतिपाती शुक्लध्यानने ध्यावताथका पाच ह्रस्व अक्षरोना उच्चारजेटला काळमा ॥ ६६ ॥ शैलेशीकरणने प्राप्त थाय छे, अने तेने प्राप्त थयाथका योगव्यापारथी रहित थइने अयोगी सिद्ध थाय छे ॥ ६७ ॥ हवे अयोगीकेवली गुणस्थानकना उपान्त्य समयमा, देवनी गति तथा आनुपूर्वी, शुभ अने अशुभ विहायोगति, बे गध, आठ स्पर्श, पाच रस, पाच वर्ण, पाच शरीर, ॥ ६८ ॥ पाच बधन, पाच सघातन, निर्माणनामकर्म छ सघयण, अस्थिरनामकर्म, अशुभनामकर्म ॥ ६९ ॥ दुर्भागनामकर्म, दु स्वरनामकर्म, अनादेयनामकर्म, अपयशनाम

च ॥ सस्थानषट्कमगुरु-लघुपघातमेव च ॥ ७० ॥ पराघातम-
थोच्छ्वास-मपर्याप्तानिध तथा ॥ असातसातयोरेक । प्रत्येक
च स्थिर शुभ ॥ ७१ ॥ उपागत्रितय नीचै-र्गोत्रसुस्वरमेव च॥
अयोगुपातसमये । इति द्वासप्तते क्षय ॥ ७२ ॥ मनुजस्य
गतिश्चायु-श्चानुपूर्वीति च त्रय ॥ त्रसबादरपर्याप्त-यशासीति
चतुष्टय ॥७३॥ उच्चैर्गोत्रमथादेय । सुभग जिननाम च ॥ अ-
सातसातयोरेक । जाति पचेन्द्रियस्य च ॥ ७४ ॥ त्रयोदशैता
प्रकृती । क्षपयित्वातिमे क्षणे ॥ अयोगीकेवली सिध्ध्ये-न्नि-
र्मूलगतकल्मष ॥ ७५ ॥ मतातरेऽत्रानुपूर्व्या । क्षिपत्युपातिम-
क्षणे ॥ ततस्त्रिसप्तति तत्र । द्वादशात्ये क्षणे क्षिपेत् ॥ ७६ ॥

कर्म, छ सस्थान, अगुरुलघुनामकर्म, उपघातनामकर्म, ॥७०॥
पराघातनामकर्म, उच्छ्वासनामकर्म अपर्याप्तनामकर्म असा
ता अथवा सातावेदनीयमाथी एक, प्रत्येकनामकर्म, स्थिरना-
मकर्म, शुभनामकर्म, ॥ ७१ ॥ त्रण उपाग, नीच गोत्र, अने
सुस्वरनामकर्म, आ बहोतेर प्रकृतिओनो क्षय थाय छे ॥७२॥
अने त्यारपछी छेल्ले समये मनुष्यनी गति, आयु अने आनु-
पूर्वी ए त्रण, तथा त्रस, बादर, पर्याप्त अने यश ए चार ना-
मकर्म, ॥ ७३ ॥ उच गोत्र, तथा आदेय, सुभग अने जिन-
नामकर्म, असाता अने सातावेदनीयमानु एक, अने पचेन्द्रि-
यनी जाति ॥ ७४ ॥ ए तेर प्रकृतिओने खपावीने मूळमाथी
गयेल छे मलीनता जेमनी एवा अयोगीकेवली सिद्ध थायछे
॥ ७५ ॥ अहीं मतातरमा आनुपूर्वीने उपात्यक्षणमा खपावे
छे, अने तेथी ते उपात्यक्षणमा तहोतेर, अने अत्यक्षणमा

आद्य द्वितीय तुर्यं च । गुणस्थानान्यमूनि वै ॥ गछतमनुगछ
ति । परलोके शरीरिण ॥ ७७ ॥ मिश्रदेशविरत्यादी–न्येकादश
पराणि च ॥ सर्वथात्र परित्यज्य । जीवा याति पर भव ॥७८
तत्र मिश्रे स्थित प्राणी । मृति नैवाभिगछति ॥ स्युर्देशविरता
दीनि । यावज्जीवावधीनि च ॥ ७९॥ यत्तृतीय गुणस्थान । द्वा
दश च त्रयोदश ॥ विनान्येष्वेकादशसु । गुणेषु म्रियतेऽसुमान्
॥ ८० ॥ स्तोका एकादशगुण–स्थिता उत्कर्षतोऽपि यत् ॥ च
तु पचाशदेवामी । युगपत्स नवति हि ॥ ८१ ॥ तेन्य सम्व
गुणा क्षीण–मोहास्ते ह्यष्टयुक्शत ॥ युगपत्स्युरष्टमादि–त्रिगु
णस्थास्ततोऽधिका ॥ ८२ ॥ मिथस्तुल्याश्च यन्त्रेणि—छद्मस्था

नार प्रकृतिओने खपावे छे ॥ ७६ ॥ पहेलु बीजु अने चोथु गु
णगणु परलोकमा जता प्राणीनी पाछळ जाय छे ॥७७॥ तथा
मिश्र अने देशविरतिआदिक बाकीना अग्यार गुणठाणाओने
जीवो अहीं सर्वथाप्रकारे तजीने परलोकमा जाय छे ॥७८॥
वळी त्या मिश्रगुणस्थानकमा रहीने प्राणी मृत्यु पामता न
थी, अने देशविरतिआदिक तो छेक जीवितपर्यंत होय छे ॥
॥७९॥ वळी त्रीजा बारमा अने तेरमा गुणस्थानकविना बा
कीना अग्यार गुणस्थानकोमा प्राणी मृत्यु पामे छे ॥ ८० ॥
हवे सर्वथी थोडा अग्यारमे गुणस्थानके रहेला होय छे, के
मके तेओ उत्कृष्टा पण चोपन होय छे ॥ ८१ ॥
तेओथी सख्यातगणा क्षीणमोहगुणस्थानवाळा होय छे कमके
तेओ एकीसाथे एकसो आठ होय छे, अने आठमादिक
त्रण गुणस्थानकवाळाओ तेओथी अधिक होय छे ॥८२॥ वळी

अपि सगता ॥ स्युर्द्वापष्टगुत्तरशत । प्रत्येक त्रिपु तेपु ते ॥
॥ ७३ ॥ योग्यप्रमत्ताप्रमत्ता-स्तेन्य सख्यगुणा क्रमात् ॥ य-
त्ते मिता कोटिकोटि—शतकोटिसहस्रके ॥ ७४ ॥ पचमस्था
द्वितीयस्था । मिश्राश्चाविरता क्रमात् ॥ प्रत्येक स्युरसख्येय-
गुणास्तेन्यस्त्वयोगिन ॥ ७५ ॥ स्युरनतगुणा मिथ्या-दृशस्ते-
भ्योऽप्यनतका ॥ इदमल्पबहुत्व स्यात् । सर्वत्रोत्कर्पसभवे ॥
॥ ७६ ॥ विपर्ययोऽप्यन्यथा स्यात् । स्तोका स्युर्जातुचिद्यथा
॥ उत्कृष्टशातमोहेभ्यो । जघन्या क्षीणमोहका ॥ ७७ ॥ एव
सास्वादनादिष्वपि भाव्य ॥

मिथ्यात्व कालतोऽनादि—सात स्यात्सादिसातक ॥ अ-

तेउं परस्पर तुल्य होय छे, केमके ते दरेक त्रणेमा बन्ने श्रेणि-
उना मळीने पण एकसोबासठ होय छे ॥७३॥ वळी योगी,
अप्रमत्त तथा प्रमत्तगुणस्थानवाळा अनुक्रमे तेथी सख्यातग-
णा होय छे, केमके तेउं क्रोम, सोक्रोम अने हजारक्रोमजेट-
ला छे ॥ ७४ ॥ वळी पाचमा बीजा, मिश्र तथा' अविरतिगु
णस्थानकवाळा अनुक्रमे तेउंथी असख्यगणा होय छे, अने
अयोगगुणस्थानकवाळा'तेउंथी ॥ ७५ ॥ अनतगणा होय छे,
अने मिथ्यादृष्टिउं तेउंथी पण अनतगणा होय छे आ उपर
कहेलो अल्पाबहुत सर्वमा उत्कृष्टो जाणवो ॥ ७६ ॥ वळी
अन्यथाप्रकारे तेथी विपर्यय पण होय छे, जेमके कोइकसम-
ये उत्कृष्टा उपशातमोहवाळाउंथी जघन्यक्षीणमोहवाळाउं
उंगा होय छे ॥७७॥ वळी एवीरीते सास्वादनआदिकने विपे
पण जाणी लेवु ॥

नाथनत च न त–त्सायनत तु सनवेत् ॥ ७७ ॥ स्यादाद्य त त्र नव्याना–मनासपूर्वसदृशा ॥ द्वितीय प्राप्य सम्यक्त्व । पुनर्मिथ्यात्वमीयुषा ॥ ७९ ॥ स्यात्तृतीयमनव्याना । सदा मि थ्यात्ववर्त्तिना ॥ श्रानत्यासनवात्सादे–स्तुर्यं युक्तमसनवि ॥ ॥ ७० ॥ सासादन चोक्तमेव । पञ्चावलिमित पुरा ॥ तुर्यं मित समधिक–त्रयस्त्रिशत्पयोधिनि ॥ ७१ ॥ सर्वार्थसिद्धदेवत्वे । त्रयस्त्रिशत्पयोनिधीन् ॥ धृत्वाऽविरतसम्यक्त्व । ततोऽत्राप्याग तोऽसको ॥ ७२ ॥ यावदद्यापि विरति । नाप्नोति तावदेष यत् ॥ तुर्यमेव गुणस्थान—मुररीकृत्य वर्तते ॥ ७३ ॥ किंचिन्नून

मिथ्यात्वगुणठाणु काळथी अनादिसात, सादिसात अने अनादिअनत ठे, परतु ते सादिअनत सनवतु नथी ॥७७॥ तेमा पूर्वे जेउने समकीत प्राप्त थयु नथी, तेवा नव्योने पहेलु होय ठे, अने समकीत पामीने फरीने जेउ मिथ्यात्व पाम्या ठे, तेउने वीजु होय ठे ॥ ७९ ॥ वळी हमेशा मिथ्यात्वमां वर्त्तता एवा अनव्योने त्रीजु होयठे, अने सादिने अनतपणानो असनव होवाथी चोथु सनवतु नथी, ए युक्तज ठे ॥ ७० ॥ वळी सासादन ठ आवलिउ जेटलु ठे एम पूर्वे कहेलज ठे, अने चोथु कइक अधिक तेत्रीस सागरोपमना मानवाळु ठे ॥ ७१ ॥ केमके ते चोथा गुणस्थानकवाळो प्राणी सर्वार्थसिद्धिना देवपणामा तेत्रीस सागरोपम रहीने अविरतसम्यक्त्वने धारण करीने त्याथी अहीं पण आवे ठे ॥ ॥७२॥ अने ज्यासुधि अहीं पण ते विरति पामतो नथी त्या सुधि ते चोथुज गुणस्थानक स्वीकारीने रहे ठे ॥ ७३ ॥ वळी

नराब्दोन–पूर्वकोटिमिते मते ॥ त्रयोदश पचम च। गुणस्थाने उभे अपि ॥ ए४ ॥ अतिम डजणनमे—त्येवरूपे किलाक्षरे । अविलवारवरतयो–चारिते प्रमित त्रवेत् ॥ए५॥ आतर्मुहूर्तिकानि स्यु । शेषाण्यष्टाप्यमूनि च ॥ केचिद्रूचुर्न्यूनपूर्व–काटिके पष्ठसप्तके ॥ ए६ ॥ तत्रोक्त जगवतीसूत्रे—पमत्तसजयस्स ए पमत्तसजमवट्टमाणस्स सव्वाविण पमत्तऊाकालर्ज केवचिर होइ? मन्त्रिया एगजीव पकुच्च जह एग समय उक्कोदेसूणा पुव्वकोमी, णाणाजीवे पकुच्च सव्वद्धा अस्य वृत्ति — जह ए॰क समयति कथ उच्यते, प्रमत्तसयतप्रतिपत्तिसमयस

तेरमु अने पाचमु ए बन्ने गुणस्थानकोने कइक उंणा एवा नव वर्षोंजन पूर्वकोमना मानवाळा कह्या छे ॥ ए४ ॥ वळी नहि धीरेथी तेम नहि उतावळथी उच्चारण करेला एवा 'डजणन अने म' नामना अक्षरोनो जेटलो काळ थाय, तेटला काळना मानवाळु छेल्लु गुणस्थानक होय छे ॥ ए५॥ वळी बाकीना आ आठ गुणस्थानको अतर्मुहूर्तना काळवाळा होय छे, अने केटलाको एम कहे छे के छहु अने सातमु एम बन्ने मळीने कइक उंणा कोमपूर्वना मानवाळा होय छे ॥ ए६ ॥ ते माटे जगवतीसूत्रमा कह्यु छे के—' प्रमत्त अने अप्रत्तमा वर्तता एवा साधुनो स ळो मळीने प्रमत्तकाळ केटलो होय? तो के हे मन्नीया' एक जीवने आश्रीने जघन्य एक समय अने उत्कृष्टो देशऊणा कोमपूर्व होय, अने नाना जीवोनी अपेक्षाए सर्व काळ होय ' ते सूत्रनी टीका कहे छे— यहीं जघन्य एकसमयनो काळ केम कह्यो छे? ते कहे छे—प्रमत्त-

मनतरमेव मरणात्, देसूणा पुव्वकोमिति किल प्रत्येकमत
हूर्त्तप्रमाणे एव प्रमत्ताप्रमत्तगुणस्थाने, ते च पर्यायेण ज
माने देशोनपूर्वकोटि यावदुत्कर्षेण नवत, महान्ति चाप्रम
पेक्षया प्रमत्तान्तर्मुहूर्त्तानि कल्प्यते, एव चान्तर्मुहूर्तप्रमाणा
प्रमत्ताद्धाना सर्वासा मिलने देशोनपूर्वकोटीकालमान नवति
अन्ये चाहुरष्टवर्षोना पूर्वकोटियावदुत्कर्षेत प्रमत्तता स्यात
एवमप्रमत्तसूत्रमपि, नवर, जइ अतमुहुत्तति, किलाप्रमत्ता
द्धाया वर्तमानस्यान्तर्मुहूर्त्तमध्ये मृत्युर्नजवतीति, चूर्णिकारमततु
प्रमत्तसयतवर्ज सर्वोऽपि सर्वविरतोऽप्रमत्त उच्यते, प्रमादाना

सयम अगीकार करीने समयातरेज मरण पामवाथी वळी
देशऊणा पूर्वकोम शीरीते छे? ते कहे छे–प्रमत्त अने अप्र
मत्त, ए प्रत्येक गुणस्थानक अतर्मुहूर्तनाज प्रमाणवाळा छे,
अने तेउनी पर्यायो एकठी करवाथी उत्कृष्टा देशऊणा पूर्व
कोमना मानवाळा थाय छे, तेमा पण अप्रमत्तनी अपेक्षाए
प्रमत्तना अतर्मुहूर्तो महोटा कल्पाय छे, अने एवीरीते अत
र्मुहूर्तना प्रमाणवाळा प्रमत्तगुणस्थानना सर्व काळोने एकठा
करवाथी, देशऊणा पूर्वकोमनु काळमान थाय छे वळी बी
जाउ एम कहे छे के– उत्कृष्टु आठ वर्ष उणा एवा पूर्वको
मसुधि प्रमत्तपणु होय छे, वळी एवीरीते अप्रमत्तसूत्रने जा
णी लेवु पण एटलु विशेष के, अप्रमत्तकाळनी अदर रहेना
रनु अतर्मुहूर्तनी अदर मृत्यु थतु नथी वळी चूर्णिकारनो तो
एवो मत छे के—प्रमत्तसयमीविना सघळा सर्वविरति अप्र
मत्त कहेवाय छे, केमके तेउने प्रमाद नथी अने तेवो सयती

वात्, स चोपशमश्रेणि प्रतिपद्यमानो मुहूर्तान्यतरं कालं कुर्वन् जघन्यकालो लभ्यते इति, देशोनपूर्वकोटी तु कस्मिन् मात्रित्येति ॥ यन्निर्दिष्टं जिनाधीशै-रेकजीवव्यपेक्षया ॥ तत्कथा पुनः प्रातिरूप-मंतरमुच्यतेऽतरं ॥ ९६ ॥ जघन्यं सासादनस्य । पल्यासंख्यांशसम्मितं ॥ शेषेषु त्रिदशाना स्या-दंतर्मुहूर्त्तमंतरं ॥ ९७ ॥ मिथ्यात्वस्य तदुत्कृष्टं । द्विषट्षष्टिः पयोधयः ॥ साधिका कथितास्तत्र । श्रूयतां भावना स्थिरं ॥ ९८ ॥ अनुभूय स्थितिं काश्चित् । सम्यक्त्वस्य गरीयसीं ॥ मिश्रं च तावन्मुहूर्त्त-मनुभूय ततः पुनः ॥ ९९ ॥ षट्षष्टिवार्धिनिर्मितां । सम्यक्त्वस्य गुरुस्थितिं ॥ समाप्य सोऽपि मिथ्यात्वं । जातु

उपशमश्रेणिने पामतो एवो अन्तर्मुहूर्तनी अंदर काळ करतो एवो जघन्यकाळने प्राप्त थाय छे, अने देशऊणा पूर्वकोडीना काळ तो कयलिने आश्रीने कह्यो छे ॥ वळी जिनेश्वरोए जे एकजीवनी अपेक्षाथी कह्यु छे, ते प्रतिरूपे तजीने कह्यु छे, हवे तेओना अंतर कहे छे ॥ ९६ ॥ सास्वादननुं जघन्य अंतर पल्योपमना असंख्यातमा भागजेटलुं छे अने बाकीना देवोनु अंतर्मुहूर्तनुं अंतर छे ॥ ९७ ॥ वळी मिथ्यात्वनुं उत्कृष्टुं अंतर एकसो अधिक बत्रीस सागरोपमनुं कह्यु छे, त्यां नीचेप्रमाणे भावना छे ॥ ९८ ॥ कोइक प्राणी समकीतनी उत्कृष्टी स्थितिने अनुभवीने तथा पछी अंतर्मुहूर्तसुधि मिश्रने अनुभवीने वळी पाछो ॥ ९९ ॥ छासठ सागरोपमना मानवाळी समकीतनी उत्कृष्टी स्थितिने समाप्त करीने क्यारे मिथ्यात्वने प्राप्त थाय छे त्यारे उपर कहेलुं मिथ्यात्वनुं उ

याति तदा हि तत् ॥ १३०० ॥ देशोनपुद्गलपरा-वर्तार्द्धप्र
मंत ॥ द्वितीयादीना दशाना । गुणाना ज्येष्टमतर ॥ १ ॥
पकस्यातर जातु । न स्यात् त्रिष्वष्टमादिषु ॥ सकृत्प्राते
णमोहा-दित्रयेऽप्यतर न हि ॥ २ ॥ इति गुणा ॥

दशपचाधिका योगा । सप्त स्युस्तत्र कायिका ॥ चत्वा
मानसोद्भूता—स्तावत एव वाचिका ॥ ३ ॥ औदारिकस्त
न्मिश्र स्या-द्वैक्रियस्तेन मिश्रित ॥ आहारकस्तन्मिश्र स
समस्तैजसकार्मण ॥ ४ ॥ पर्याप्ताना नृतिरश्चा-मौदारिकाभि
धो जवेत् ॥ स्यात्तन्मिश्रस्तु पर्याप्ता-पर्याप्ताना तथोच्यते ।

त्कृष्टु अतर थाय छे ॥ १३०० ॥ अने बीजाआदिक दश गु
णस्थानकोनु उत्कृष्टु अतर देशऊणा अर्धपुद्गलपरावर्त्तनु कह्यु
छे ॥ १ ॥ वळी आठमाआदिक त्रण गुणठाणाउंमा (एटले
आठ नव अने दशमामा) क्षपक थयेलाने बिलकुल अतर
नथी, तेमज एकजवार प्राप्त थवाथी क्षीणमोहादिक (बारमु
तेरमु अने चौदमु) ए त्रणेने विषे पण अतर नथी ॥ २ ॥
आरीते गुणस्थानकोनु स्वरूप कह्यु ॥

हवे योगो पदर होय छे, तेमा कायाना सात योगो होय
छे, मनना चार होय छे, अने वचनना पण तेटलाज होयछे
॥ ३ ॥ औदारिक, औदारिकनो मिश्र, वैक्रिय, वैक्रियनो मि
श्र, आहारक, आहारकनो मिश्र, अने तैजसकार्मण, ए सा
त काययोगो छे ॥ ४ ॥ तेमा पर्याप्ता मनुष्य अने तिर्यंचोने
औदारिककाययोग होय छे, अने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ताओने
औदारिकनो मिश्रकाययोग छे ॥ ५ ॥ वळी कार्मण करीने,

॥ ५ ॥ कार्मणेन वैक्रियेणा–हारकेणेति च त्रिधा ॥ औदारि-
कमिश्रकाय–योग योगीश्वरा जगु ॥६॥ औदारिकागनामा-
दि–तादृक्कर्मनियोगत ॥ उत्पत्तिदेश प्राप्तेन । तिरश्चा मनुजे
न वा ॥ ७ ॥ यदौदारिकमारब्ध । न च पूर्णीकृत भवेत् ॥
तावदौदारिकमिश्र । कार्मणेन सह ध्रुव ॥ ८ ॥ तथा चोक्त
निर्युक्तिकारेण शस्त्रपरिज्ञाध्ययने–तेणए कम्मएण । आहा-
रेइ अणतर जीवो ॥ तेण पर मिस्सेण । जाव सरीरस्स नि-
प्फत्ती ॥ ९ ॥ ननु मिश्रत्वमुभय–निष्ठमौदारिक यथा ॥ मि
श्र भवेत्कार्मणेन । तथा तेनापि कार्मण ॥ १० ॥ ततश्चौदा-
रिकमिश्र–मेवेद कथमुच्यते ॥ अस्य कार्मणमिश्रत्व–मपि किं

तथा वैक्रिये करीने, अने आहारके करीने, एम त्रण प्रकारे
औदारिकनी साथे मिश्रकाययोग थवानु योगीश्वरो कहे छे
॥ ६ ॥ औदारिकशरीरनामआदिक तेवा कर्मना नियोगथी
उत्पत्तिदेशने प्राप्त थयेला एवा तिर्यंच अथवा मनुष्ये करीने
॥ ७ ॥ ज्यारे औदारिकशरीरनो आरभ कराय छे, अने ते
शरीर ज्यासुधि पूरु थयु न होय, त्यासुधि कार्मणनीसाथे औ-
दारिकनु मिश्रपणु होय ॥ ८ ॥ ते माटे निर्युक्तिकारे शस्त्रप
रिज्ञा अध्ययनमा कह्यु छे के–तेजस अने कार्मणे करीने जीव
आतरारहित आहार करे छे, अने त्यारबाद ज्यासुधिमा श
रीरनी निष्पत्ति थाय त्यासुधि मिश्रवडे आहार करे छे ॥९॥
अहीं शका करे छे के, मिश्रपणु तो बन्नेने माटे सरखु छे, ए-
टले के औदारिक जेम कार्मणे करीने मिश्र छे तेम कार्मण
औदारिके करीने मिश्र छे ॥ १० ॥ अने ते छता आ औदा-

नाभिधीयते ॥ ११ ॥ अत्राह —आससारं कार्मणस्या–व
तत्वेन सर्वदा ॥ सकलेष्वपि देहेषु । तनवेदस्य मिश्रता
॥ १२ ॥ ततश्च— कार्मणमिश्रमित्युक्ते । निर्णेतु नैव शक्यं
किमौदारिकसद्भवि । किं वापरशरीरज ॥ १३ ॥ औदारिक
चोत्पत्ति । समाश्रित्य प्रधानता ॥ कादाचित्कतया चास्य।
तिपत्तिरसंशया ॥ १४ ॥ तदौदारिकमिश्रत्व—व्यपदेशोऽ
यौक्तिक ॥ न तु कार्मणमिश्रत्व–व्यपदेशस्तथाविध ॥ १५
यदाप्यौदारिकदेह–धरो वैक्रियलब्धिमान् ॥ पचाक्षतिर्यङ्मत्य
श्च । पर्याप्तो बादरानिल ॥ १६ ॥ वैक्रियागमारभते । न च
पूर्णीकृत नवेत् ॥ तदौदारिकमिश्र स्या–द्वैक्रियेण सह ध्रुव

रिकनु मिश्र छे, एम शामाटे कहेवाय छे? अने तेने कार्मण
नु मिश्र शामाटे कहेवातु नथी? ॥ ११ ॥ तेमाटे अहीं कहे·
छे के—कार्मणशरीर हमेशा छेक ससारपर्यंत रहे छे, अने ते
थी सर्व शरीरोमा तेनु मिश्रपणु सभवे छे ॥ १२ ॥ अने तेथ
कार्मणनु मिश्र एटलु कहेवाथी, शु औदारिकशरीरसबधि छ
के बीजा शरीरनु छे? ए निर्णय थइ शकतो नथी ॥ १३ ॥
ळी उत्पत्तिने आश्रीने औदारिकनु प्रधानपणु छे, केमके ते
ी प्रतिपत्ति निश्चये करीने कादाचित्क छे ॥ १४ ॥ अने ते
ी तेने औदारिकनु मिश्र कहेवु ए युक्तिवाळु छे परतु का
र्मणना मिश्रनो व्यपदेश तेवा प्रकारनो नथी ॥ १५ ॥ वळी
औदारिकशरीरने धरनारो वैक्रियलब्धिवाळो एवा पचेंद्रिति–
य अने मनुष्य तथा पर्याप्तो बादरवायुकाय ॥ १६ ॥ ज्यारे
वैक्रियशरीरने आरंभे छे, अने ज्यासुधि ते शरीर पूरु थाय

॥ १७ ॥ एवमाहारकारंभ-काले तल्लब्धिशालिन ॥ सहाहार-कदेहेन । मिश्र औदारिको भवेत् ॥ १८ ॥ यद्यप्यत्रोभयत्रापि । मिथस्तुल्यैव मिश्रता ॥ तथाप्यारंभकत्वेनौ-दारिकस्य प्रधानता ॥ १९ ॥ तत औदारिकेणैव । व्यपदेशो द्वयोरपि ॥ न वैक्रियाहारकाभ्यां । व्यपदेशो जिनैः कृत ॥ २० ॥ मत सिद्धांतिनामेतत् । कर्मग्रंथविद पुन ॥ वैक्रियाहारकमिश्रे । एव प्राहुरिमे क्रमात् ॥ २१ ॥ यदारंभे वैक्रियस्य । परित्यागेऽपि तस्य ते ॥ वदंति वैक्रिय मिश्र-मेवमाहारकेऽपि च ॥२२॥ वैक्रियदेहपर्याप्त्या । पर्याप्तस्य शरीरिण ॥ वैक्रिय काययोग

नहि, त्यांसुधि वैक्रियनी साथे तेनु औदारिकनु मिश्र होय छे ॥ १७ ॥ वळी एवीजरीते आहारकशरीरना प्रारंभ वखते, आहारकलब्धिवाळाने आहारकशरीरनी साथे औदारिकनु मिश्र होय छे ॥ १८ ॥ वळी जो के अहीं बन्नेमा परस्पर मिश्रपणु तुल्यज छे, तो पण आरंभकपणाये करीने औदारिकने प्रधानपणु छे ॥ १९ ॥ अने तेथी बन्नेना व्यपदेश औदारिकवडे करीनेज करायो छे, परंतु जिनेश्वरोए वैक्रिय अने आहारकवडे करीने व्यपदेश करेलो नथी ॥ २० ॥ उपर कहेलो मत सिद्धांतिओनो छे, परंतु कर्मग्रंथवाळाओ तो अनुक्रमे वैक्रिय अने आहारकनुज मिश्र कहे छे ॥ २१ ॥ केमके तेओ वैक्रियना आरंभवखते अने छोडतीवखते पण वैक्रियनु मिश्र माने छे, तेम आहारकमा पण तेमज माने छे ॥२२॥ वळी वैक्रियशरीरपर्याप्तिवडे पर्याप्त थयेला जीवने वैक्रियकाययोग होय, अने तेनो मिश्र बे प्रकारनो होय ॥ २३ ॥ तेमा अप-

स्या–त्तन्मिश्रस्तु द्विधा नवेत् ॥ २३ ॥ योऽपर्याप्तदशाया स–न्मिश्रो नारकनाकिना ॥ योग सम कार्मणेन । स स्याद्वैक्रियमिश्रक ॥ २४ ॥ तथा यदा मनुष्यो वा । तिर्यक्पंचेंद्रियोऽथवा ॥ वायुर्वा वैक्रिय कृत्वा । कृतकार्योऽथ तत्यजन् ॥ ॥ २५ ॥ औदारिकशरीरात –प्रवेष्टु यतते तदा ॥ योगो वैक्रियमिश्र स्या—त्सममौदारिकेण च ॥ २६ ॥ मिश्रीनावो यद्प्यत्रो–नयनिष्टस्तथाप्यसौ ॥ प्राधान्याद्वैक्रियेणैव । स्यातो नौदारिकेण तु ॥ २७ ॥ प्राधान्य तु वैक्रियस्य । प्राज्ञैर्निरूपित तत ॥ औदारिके तु प्रवेश । एतस्यैव बलेन यत् ॥ ॥ २८ ॥ आहारकागपर्याप्त्या । पर्याप्ताना शरीरिणा ॥ आहारक काययोग । स्याच्चतुर्दशपूर्विणा ॥ २९ ॥ आहारकवपु

र्याप्तदशाने विषे नारकी अने देवोने जे मिश्र थाय ले, ते कार्मणनी साथे वैक्रियमिश्रवाळो योग थाय ले ॥ २४ ॥ वळी तेवीजरीते मनुष्य अथवा तिर्यंचपचेंद्रि, अथवा वायु, वैक्रिय करीने, अने ते कार्य सपूर्ण करीने तेने तजतोथको ॥२५॥ ज्यारे औदारिकशरीरमा पेसवानो यत्न करे ले, त्यारे औदारिकनी साथे वैक्रियनो मिश्रयोग थाय ले ॥ २६ ॥ वळी अहीं मिश्रपणु जो के बन्नेमा सरखु ले, तोपण प्रधानपणाथी ते वैक्रियवडेज प्रसिद्ध ले, पण औदारिकवडे प्रसिद्ध नथी ॥ ॥ २७ ॥ वळी वैक्रियनु प्रधानपणु तो विद्वानोए कह्यु ले, कमके तेनाज बलवडे करीने औदारिकमा प्रवेश कराय ले ॥ ॥ २८ ॥ आहारकशरीरनी पर्याप्तिवडे करीने पर्याप्त थयेला एवा चौदपूर्वी महात्माओने आहारककाययोग थाय ले ॥२९॥

कृत्वा । कृतकार्यस्य तत्पुनः ॥ त्यजतो न्यागे प्रविशतः । स्या दाहारकमिश्रकः ॥ ३० ॥ द्वयोः समेऽपि मिश्रत्वे । प्रधानत्वा त्वस्य तत् ॥ औदारिकेऽनुप्रवेश— स्तेनैष व्यपदिश्यते ॥३१॥ तैजसं कार्मणं चेति । द्वे सदा सहचारिणी ॥ ततो विवक्षित मेको । योगस्तैजसकार्मणः ॥ ३२ ॥ जन्तूनां विग्रहगतौ—व केवलिनां पुनः ॥ समुद्घाते समयेषु । स्यात्तृतीयादिषु त्रिषु ॥ ३३ ॥ एवं निरूपिताः सप्त । योगाः कायसमुद्भवाः ॥ अथ चित्तवचोजाता—श्चतुरश्चतुरो ब्रुवे ॥ ३४ ॥ सत्यो मृषा सत्यमृ षा । न सत्यो न मृषापि च ॥ मनोयोगश्चतुर्धैवं । वाग्योगोऽ

तेम आहारकशरीर करीने कृतार्थ थयेला एवा ते महात्माओनो, तेने तजीने पोताना शरीरमां प्रवेश करवाथी आहार कनो मिश्रकाययोग थाय छे ॥ ३० ॥ वळी तेओ बन्नेनु मिश्र पणु जो के तुल्य छे, तो पण आहारकना बलवडे औदारिक मां प्रवेश कराय छे, तेथी ते आहारकनु मिश्र कहेवाय छे ॥ ॥ ३१ ॥ वळी तैजस अने कार्मण, ए बन्ने सहचारी छे, तेथी तैजस अने कार्मणनो एकज योग कहेलो छे ॥ ३२ ॥ वळी आ तैजसकार्मणयोग प्राणीओने विग्रहगतिमां होय छे, अने केवलिओने समुद्घातमां त्रीजाआदिक त्रण समयोनेविषे होय छे ॥ ३३ ॥ एवी रीते सात काययोगो कह्या, हवे मन अने वचनना चार चार योगो कहीये छीये ॥ ३४ ॥ पहेलो सत्य, बीजो असत्य त्रीजो सत्यमृषा (मिश्र) अने चोथो नहिसत्य नहि मृषा (व्यवहार) एवीरीते चार प्रकारनो मनोयोग छे अने वचनयोग पण एवीजरीते चार प्रकारनो छे ॥ ३५ ॥

प्येवमेव च ॥ ३५ ॥ तत्र च—सत इत्यभिधीयते । पदार्था मुनयोऽथवा ॥ तेषु साधु हित सत्य-मसत्य च ततोऽन्यथा ॥ ॥ ३६ ॥ पदार्थाना हित तत्र । यथावस्थितचिंतनात् ॥ मुनीना च हित यस्मा-न्मोक्षमार्गैकसाधन ॥ ३७ ॥ स्ततो विप्रतिपत्तौ वा । वस्तु स्थापयितु किल ॥ सर्वज्ञोक्तानुसारेण । चिंतन सत्यमुच्यते ॥ ३८ ॥ यथास्ति जीव सदस-द्रूपो व्याप्य स्थितस्तनु ॥ भोक्ता स्वकर्मणा सत्य— मित्यादिपरिचितन ॥ ॥ ३९ ॥ प्रश्ने विप्रतिपत्तौ वा । स्वभावाद्भुत वस्तुषु ॥ विकल्प्यते जैनमतो-त्तीर्णं यत्तदसत्यक ॥ ४० ॥ नास्ति जीवो य येकात-नित्योऽनित्यो महानणु ॥ अकर्त्ता निर्गुणोऽसत्य—मि

वळी त्या—'सत' एम कहेवाथी पदार्थो अथवा मुनि कहेवाय छे. तेओमा 'हित' अर्थ सत्य छे, अने तेथी उल टो असत्य छे ॥ ३६ ॥ केमके तेमा 'यथावस्थित चितवq' ए पदार्थोनु हित छे, अने 'मोक्षमार्गने साधवो' ए मुनि ओनु हित छे ॥ ३७ ॥ उलटा स्वीकारमा पोतानी मेळे पदार्थ स्थापवाने सर्वज्ञप्रभुना वचनने अनुसारे जे चितवन करवु, ते सत्य कहेवाय छे ॥३८॥ जेमके सत्असत् जीव शरीरने व्यापीने रहेलो छे, तेम ते स्वकर्मोनो भोक्ता छे, इत्यादिक जे चिंतवq ते सत्यमनयोग छे ॥ ३९ ॥ वळी प्रश्नमा अथवा उलटा स्वीकारमा स्वभावथी पदार्थोनेविषे जिनमतथी जे उलटुं चिंतववु ते असत्यमनयोग छे ॥ ४० ॥ जेमके जीव नकामो नथी, नित्य छे, अनित्य छे, मोटो छे, न्हानो छे, अकर्त्ता छे, तथा निर्गुणी छे, इत्यादिक जे चिंतववु, ते असत्यमनयोग छे

त्यादिपरिचिंतन ॥ ४१ ॥ किंचित्सत्यमसत्यं वा । यत्स्यादुभय-
धर्मयुक् ॥ स्यात्सत्यमृषाभिख्य । व्यवहारनयाश्रयात् ॥४२॥
यथान्यवृक्षमिश्रेषु । बहुष्वशोकशाखिषु ॥ अशोकवनमेवेद-
मित्यादिपरिचिंतन ॥ ४३ ॥ सत्वात्कतिपयाशोक-तरूणामत्र
सत्यता ॥ अन्येषामपि सद्भावा-त्ववेदसत्यतापि च ॥ ४४ ॥
त्ववेदसत्यमेवेद । निश्चयापेक्षया पुन ॥ विकल्पितस्वरूपस्या-
सद्भावादिह वस्तुन ॥ ४५ ॥ विनार्थप्रतिष्ठा च । स्वरूपमात्र
चिंतन ॥ उक्तलक्षणायोगा-न्न सत्य न मृषा च तत् ॥४६॥
यथा चैत्राद्याचनीया । गौरानेयो घटस्तत ॥ पर्यालोचनमि-
त्यादि । स्यादसत्यामृषाभिध ॥ ४७ ॥ व्यवहारापेक्षयैव । पृथ-

॥ ४१ ॥ वळी कइक सत्य अथवा कइक असत्य, एवीरीते जे
बन्ने धर्मोवडे युक्त होय, ते व्यवहारनयने मते सत्यमृषा ए-
टले मिश्रमनोयोग छे ॥४२॥ जेमके अन्यवृक्षोवडे मिश्र ए-
वा घणा अशोकवृक्षो होते छते आ अशोकवृक्षज छे, इत्या-
दिक जे चितववु ते मिश्रमनोयोग छे ॥४३॥ तेमा केटलाक
अशोकवृक्षो होवाथी सत्यपणु छे, अने वीजा वृक्षो होवाथी
असत्यपणु पण छे ॥ ४४ ॥ वळी निश्चयनयनी अपेक्षाए तो
ते असत्यज छे केमके जेनो विकल्प करायो छे एवा स्वरूप-
वाळा पदार्थनु तेमा अछतापणु छे ॥ ४५ ॥ वळी अर्थप्रति
ष्ठाविना फक्त स्वरूपनेज जे चितववु तेमा पूर्वोक्त लक्षणनो
योग न होवाथी ते सत्य पण नथी अने मृषा पण नथी ॥
॥ ४६ ॥ जमके चैत्रपासेथी गाय याचवी छे अने घडो लाव
वो छे इत्यादिक जे चितववु ते असत्यमृषा एटले व्यवहार

गेतदुदीर्यते ॥ निश्चयापेक्षया सत्ये । सत्येवातर्नवेदिद ॥४०॥ तथाहि—गौर्याच्यैत्यादिसकल्प । दम्भेन विदधीत चेत् ॥ अ तर्भवेत्तदाऽसत्ये । सत्ये पुन स्वभावत ॥ ४९ ॥ सर्वमेतद्भाव नीय । वाग्योगोऽप्यविशेषत ॥ भाविताश्चितने भेदा । भाव्या स्तेऽत्र तु जल्पने ॥ ५० ॥ एव मनोवचोयोगा । स्यु प्रत्यक् चतुर्विधा ॥ ततो योगा पचदश । व्यवहारनयाश्रयात् ।५१॥ किमु कश्चिद्विशेषोऽस्ति । भाषावाग्योगयोर्ननु ॥ भाषाधिका रो यत्प्रोक्त । सूत्रे वाग्योगत पृथक् ॥ ५२ ॥ अत्रोच्यते— युज्यते इति योग स्या–दितिव्युत्पत्तियोगत ॥ भाषाप्रवर्तको

मनयोग छे ॥ ४७ ॥ वळी व्यवहारनी अपेक्षावडेज तेने जु दु कहेवामा आवे छे, परतु निश्चयनी अपेक्षाए तो असत्यमा अथवा सत्यमा तेनो समावेश थाय छे ॥ ४८ ॥ ते कहे छे- गाय याचवी छे' इत्यादिक सकल्प जो कपटथी करे तो ते नो असत्यमा समावेश थाय, अने जो स्वभावथी चितवे तो तेनो सत्यमा समावेश थाय छे ॥ ४९ ॥ वळी वचनयोगमा पण उपरमुजब सघळु जाणी लेवु एटले के चितनमा जे जे भेदो कह्या छे, ते भेदो अहीं बोलवारूपे समजी लेवा ॥५०॥ एवीरीते मन अने वचन, ए दरेकना चारचार योगो छे, मा टे एवीरीते व्यवहारनयनी अपेक्षाए सर्व मळी पदर योगो छे ॥ ५१ ॥ अहीं शका करे छे के भाषा अने वचनयोगमा शु कइ तफावत छे? केमके सूत्रमा भाषाधिकारने वचन योगथी जूदो कह्यो छे. ॥ ५२ ॥ ते माटे अहीं कहे छे के— जे जोडाय, ते योग कहेवाय, एवी व्युत्पत्तिना योगथी, ज

जतु–र्यन्नो वाग्योग उच्यते ॥ ५३ ॥ भाषात्वेनापादिता या। भाषार्हद्रव्यसततिः ॥ सा भाषा स्यादतो भेदो। भाषावाग्योगयोः स्फुटः ॥ ५४ ॥ तथोक्तमावश्यकबृहद्वृत्तौ—गिण्हइ य काइएण । निसिरइ तह वाइएण जोगेणति ॥ अत्र कश्चिदाह —तत्र कायिकेन गृह्णातीत्येतद्युक्तं, तस्यात्मव्यापाररूपत्वात्, निसृजति तु कथं वाचिकेन कोऽयं वाग्योग इति, किं वागेव व्यापारापन्ना, आहोश्वित्तद्विसर्गहेतुः कायसंरंभ इति यदि पूर्वो विकल्पः स खल्वयुक्तस्तस्यायोगत्वानुपपत्तेस्तथा च न वागेवला जीवव्यापारस्तस्याः पुद्गलमात्रपरिणामरूपत्वात्, र-

---

तुनो भाषाप्रवर्तक एवो जे प्रयत्न, ते वचनयोग कहेवाय छे ॥ ५३ ॥ अने भाषापणाये करीने प्राप्त करेली एवी भाषाने लायक जे द्रव्यनी सतति, ते भाषा कहेवाय छे अने तेथी भाषा अने वचनयोगवच्चे प्रगटरीते भेद छ ॥ ५४ ॥ ते माटे आवश्यकनी बृहद्वृत्तिमां कह्यु छ के—(भाषाना पुद्गलोने) काययोगवडे ग्रहण करे छे, अने वचनयोगवडे मूके छ ॥ अहीं कोइ कहे छे के—काययोगवडे जे ग्रहण करे छ ते तो युक्त छे, केमके ते आत्मव्यापाररूप छे परन्तु वचनयोगवडे मूके छे, ए शीरीते? अने ते वचनयोग शु छे? शु व्यापारने प्राप्त थयेली एवी वाणीज वचनयोग छे? अथवा तेने मूकवामा हेतुरूप एवो कायसरंभ छे? जो कहेशो के पहेलो विकल्प छे तो ते अयुक्त छे, केमके ते वाणीने योगपणानी अप्राप्ति छे, अने एवीरीते केवल वाणीज जीवनो व्यापार नथी, केमके ते तो रसादिकनी पेठे पुद्गलमात्रना परिणामरूप छे,

सादिवत्, योगश्चात्मन शरीरवतो व्यापार इति, न च तया
नापा निसृज्यते, किंतु सैव निसृज्यत इत्युक्त अथ द्वितीय
पक्ष, तत. स कायव्यापार एवेति कृत्वा कायिकेनैव निहव
तीत्योपन्नसनिष्ट चैतदत्रोच्यते, नाभिप्रायापरिज्ञानादिह तु
योगविशेष एव वाग्योगो मनोयोगश्चेति कायव्यापारशून्यत्व
सिद्धवत्तदभावात्तत्श्चात्मन शरीरव्यापारे सति येन शब्द
व्योपादान करोति स कायिक, येन तु कायसरंभेण तान्येव
मुचति स वाचिक इति तथा येन मनोद्रव्याणि मन्यते स
मानस इति कायव्यापार एवाय व्यवहारार्थं त्रिधा विभक्त

अने जे योग छे ते तो शरीरवाळा आत्मानो व्यापार छे, व
ळी ते वडे भाषा मूकाती नथी, परतु ते भाषाज मूकाय छे,
एम कह्यु हवे जो बीजो पक्ष लेशो तो ते कायव्यापारज छे,
एम करीने काययोगवडेज मूके छे, एम आवी उठ्यु, अने तेम
तो तमोने मान्य नथी हवे ते माटे अहीं उत्तर आपे छे क
ते तमारु कहेवु युक्त नथी केमके तमोए अभिप्राय जाण्यो
नथी वचनयोग अने मनयोग ए बन्ने काययोगनाज विशेष
छे, केमके कायव्यापारथी शून्य एवा सिद्धनीपेठे तेनो अभाव
छे, अने तेथी आत्माना शरीरव्यापार होते छते, जेवडे शरी
ने शब्दद्रव्यनु उपादान करे छे ते काययोग छे, अने जे का
यसरंभ करीने शब्दद्रव्योने मूके छे ते वचनयोग छे, वळी
जेवडे मनसबधि द्रव्योने चिंतवे छे ते मनोयोग छे, माटे ए
रीते आ कायव्यापारनेज व्यवहारने अर्थे त्रण प्रकारनो
कह्यो छे, माटे ते दूषणरहित छे ॥

ह्यतोऽदोष ॥

अथ प्रसगतो जाषा–स्वरूप ब्रूम साधि द्वि ॥'चतुर्विधाऽन्याद्येन । सत्यासत्यादिजेदत ॥ ५४ ॥ सतो जीवादयो जावा । सतो वा मुनयोऽथवा ॥ मूलोत्तरगुणास्तेज्यो । हिता सत्याजिधीयते ॥ ५५ ॥ अथ जाव — मुक्तिमार्गाराधनीया । सा गी सत्योच्यते हिता ॥ सा तु सत्याप्यसत्येव । यान्येषामहितावता ॥ ५६ ॥ असत्या तु जवेद्भाषा । मुक्तिमार्गविराधनी ॥ छिन्दजावा तृतीयाख्या । नाराधनविराधनी ॥ ५७ ॥ उक्त च— सद्भ्या हिया सयामिद् । सतो मुणयो गुणा पयछा

हवे प्रसगथी हु जाषानु स्वरूप कहु छु, ते पण पूर्वोक्त न्याये करीने सत्यअसत्यआदिक जेदोथी चार प्रकारनी छे ॥ ॥ ५४ ॥ जेमके जीवादि पदार्थो वता छे, अथवा मुनिउं सत छे, अथवा ते मूलोत्तरगुणो छता छे, तेउंप्रत्ते जे हितकारी भाषा ते सत्य कहेवाय छे ॥ ५५ ॥ तेनो जावार्थ नीचेप्रमाणे छे—जे जाषा मोक्षमार्गने आराधनारी छे, तेवी हितकारी जाषा सत्य कहेवाय छे, अने जे जाषा वीजाउंनु अहित करनारी छे, तेवी सत्यजाषा पण असत्यज कहेवाय छे ॥५६॥ वळी जे मुक्तिमार्गने विराधनारी छे, ते असत्यजाषा कहेवाय, तेमज त्रीजी मिश्रस्वजाववाळी अने चोथी व्यवहारजाषा, ए वन्ने मुक्तिमार्गने आराधनारी पण नथी, तेम विराधनारी पण नथी ॥ ५७ ॥ कह्यु छे के—मुनिउं, गुणो अथवा पदार्थो, ए ' सत ' छे, एवीरीतनी जे जाषा, ते हमेशा सत्य अने हितकारी छे अने तेथी जे विपरीत, ते असत्यजाषा छे,

सादिवत्, योगश्चात्मन शरीरवतो व्यापार इति, न च तया
भाषा निसृज्यते, किंतु सैव निसृज्यत इत्युक्तं अथ द्वितीय
पक्ष, तत स कायव्यापार एवेति कृत्वा कायिकेनैव निसृ
तीत्यापन्नमनिष्ट चेतदत्रोच्यते, नाभिप्रायापरिज्ञानादिह तु
योगविशेष एव वाग्योगो मनोयोगश्चेति कायव्यापारशून्यस्य
सिद्धवत्तदभावात्ततश्चात्मन शरीरव्यापारे सति येन शब्द
व्योपादान करोति स कायिक, येन तु कायसरंभेण तान्नि
मुंचति स वाचिक इति तथा येन मनोद्रव्याणि मन्यते स
मानस इति कायव्यापार एवाय व्यवहारार्थं त्रिधा विभक्त

अने जे योग छे ते तो शरीरवाळा आत्मानो व्यापार छे, व
ळी ते वडे भाषा मूकाती नथी, परंतु ते भाषाज मूकाय छे
एम कह्युं हवे जो बीजो पक्ष लेशो तो ते कायव्यापारज छे,
एम करीने काययोगवडेज मूके छे, एम आवी जशे, अने तेम
तो तमाने मान्य नथी हवे ते माटे अहीं उत्तर आपे छे के
ते तमारु कहेवुं युक्त नथी केमके तमोए अभिप्राय जाण्यो
नथी वचनयोग अने मनयोग ए बन्ने काययोगनाज विशेष
छे, केमके कायव्यापारथी शून्य एवा सिद्धनीपेठे तेनो अभाव
छे, अने तेथी आत्माना शरीरव्यापार होते छते, जेवडे करी
ने शब्दद्रव्यनु उपादान करे छे ते काययोग छे, अने जे का
यसरंभे करीने शब्दद्रव्योने मूके छे ते वचनयोग छे, वळी
जेवडे मनसबंधि द्रव्योने चिंतवे छे ते मनोयोग छे, माटे ए-
रीते आ कायव्यापारनेज व्यवहारने अर्थे त्रण प्रकारनो
कह्यो छे, माटे ते दूषणरहित छे ॥

त्यतोऽन्योप ॥

अथ प्रसगतो जाषा—स्वरूप त्रुवे सापि हि ॥ चतुर्विधोक्तन्यायेन । सत्यासत्यादिजेदत ॥ ५४ ॥ सतो जीवादयो जावा । सतो वा मुनयोऽथवा ॥ मूलोत्तरगुणास्तेन्यो । हिता सत्याजिधीयते ॥ ५५ ॥ अथ जाव — मुक्तिमार्गाराधनीया । सा गी सत्योच्यते हिता ॥ सा तु सत्याप्यसत्यैव । यान्येपामहितावहा ॥ ५६ ॥ असत्या तु जवेद्भाषा । मुक्तिमार्गविराधनी ॥ छिन्नजावा तृतीयाख्या । नाराधनविराधनी ॥ ५७ ॥ उक्त च— सद्मा हिया सयामिह । सतो मुणयो गुणा पयछा

हवे प्रसगथी हु जाषानु स्वरूप कहु छु, ते पण पूर्वोक्त न्याये करीने सत्यअसत्यआदिक जेदोथी चार प्रकारनी छे ॥ ॥ ५४ ॥ जेमके जीवादि पदार्थो छता छे अथवा मुनिओ सत छे, अथवा ते मूलोत्तरगुणो छता छे, तेओप्रते जे हितकारी भाषा ते सत्य कहेवाय छे ॥ ५५ ॥ तेनो जावार्थ नीचेप्रमाणे छे—जे जाषा मोक्षमार्गने आराधनारी छे, तेजी हितकारी जाषा सत्य कहेवाय छे अने जे जाषा वीजाउनु अहित करनारी छे तवी सत्यजाषा पण असत्यज कहेवाय छे ॥ ५६ ॥ वळी जे मुक्तिमार्गने विराधनारी छे ते असत्यजाषा कहेवाय तेमज त्रीजी मिश्रजावावाळी अने चोथी व्यवहारजाषा, ए बन्ने मुक्तिमार्गने आराधनारी पण नथी तेम विराधनारी पण नथी ॥ ५७ ॥ कह्यु छे के—मुनिओ गुणो अथवा पदार्थो प्रत्ये छता छे एवीरीतनी जे जाषा ते सम्यक् सत्य अने हितकारी छे अने नथी ज विपरीत ते असत्यजाषा छे,

वा ॥ तव्वीवरीया मोसा । मीसा जातदुभयसहावा
अणहिगया जातीसुवि सद्दोच्चिय केवलो असवमोसा
तत्र सत्या दशविधा । प्रज्ञप्ता परमर्षिभि ॥ एभि प्रका
भि–र्वदन्न स्याद्विराधक ॥ ५९ ॥ तथाहु – जणवय सम
ठवणा । नामे रूवे पडुच्च सच्चे अ ॥ ववहारभावजोगे । द
मे उवम्मसच्चे अ ॥ १ ॥ तस्मिंस्तस्मिन् जनपदे । वचोऽर्थ
तिपत्तिकृत् ॥ सत्य जानपद पिच्च । कोकणादौ यथा पय ॥६०॥
भवेत्समतसत्य त–त्सर्वजनसमत ॥ यथाऽन्येषा पङ्कजत्वे-ऽ
प्यरविंद हि पकज ॥ ६१ ॥ तन्नवेत्स्थापनासत्य । स्थापित त
त्प्रतीतिकृत् ॥ यथैकक पुरो विन्दु–द्वययुक्त शत भवेत् ॥६२॥

अने सत्य असत्य, एम जे बन्ने स्वभाववाळी होय, ते मिश्र
भाषा होय ॥ ५८ ॥ जातिनेविषे अनभिगत एटले नहीं प्राप्त
थयेली, अने जे केवल शब्दोचित छे, ते व्यापारभाषा छे ॥ ता
सत्य भाषा दश प्रकारनी मुनिओए कहेली छे, अने ए दश प्र
कारे बोलनारो मनुष्य विराधक थतो नथी ॥ ५९ ॥ ते कहे
—जनपद, समत, स्थापना, नाम, रूप, अपेक्षा, व्यवहार,
व, जोग, अने दशमु उपमासत्य छे ॥ १ ॥ ते ते जनपद
पे जे वचन अर्थने स्वीकारनारु छे ते सत्य छे, जेम क
देशमा जळने पय कहे छे तेम ग्यार तेन पिच्च
कहेवाय छे नमर सीनाजन पङ्कनपाणु त्यान छन पण
, पकन कहेवाय छे ॥ ६१ ॥ वळी प्रतीति करनारु त
ता थान्यु होय त स्थापनासत्य कहेवाय छे जमह

अर्हदादिविकल्पेन । कर्म लेप्यादिकं हि यत् ॥ स्थाप्यते त दपि प्राज्ञैः । स्थापनासत्यमीरितं ॥ ६३ ॥ यद्यस्य निर्मितं नाम । नामसत्यं नु तद्भवेत् ॥ अवर्धयन्नपि कुलं । यथा स्यात्कुलवर्धनः ॥ ६४ ॥ तत्तद्रूपाद्युपादाना-द्रूपसत्यं भवेदिह ॥ यथात्तमुनिनेपथ्यो । दांभिकोऽप्युच्यते मुनिः ॥ ६५ ॥ वस्त्वंतरप्रतीत्य स्या-द्दीर्घताह्रस्वतादिकं ॥ यदेकत्र तत्प्रतीत्य । सत्यमुक्तं जिनेश्वरैः ॥ ६६ ॥ दैर्घ्यं यथानामिकाया । अधिकृत्य कनिष्ठिका ॥ तस्या एव च ह्रस्वत्वं । मध्यमामधिकृत्य तु ॥६७॥ यथा चैत्रस्य पुत्रत्वं । स्यात्तत्पितुरपेक्षया ॥ पितृत्वमपि तस्यैव

एकतापर बे बिंदुओ चमाववाथी एकसो थाय छे ॥ ६२ ॥ वळी अर्हत्आदिकना विकल्पे करीने लेप्यआदिक (प्रतिमाआदिक) जे कार्य स्थापन कराय छे, तेने पण ज्ञानीओए स्थापनासत्य कहेल छे ॥ ६३ ॥ वळी जेनु जे नाम पाडवामा आव्यु छे ते नामसत्य कहेवाय छे जेमके कुलने नहि वधारतो एवो पण (नाम पाडवाथी) कुलवर्धन कहेवाय छे ॥ ॥ ६४ ॥ वळी ते ते रूपआदिकना ग्रहणथी रूपसत्य थाय छे जेमके जाण मुनिनो वेष लीधो छे एवो दांभिक माणस पण मुनि कहेवाय छे ॥६५॥ एक वस्तुनी अपेक्षाए बीजी वस्तु ने लांबी टुंकी कहेवाय छे [illegible] ते प्रतीत्यसत्य [illegible] ॥ ६६ ॥ जेम के कनिष्ठिका [illegible] अपेक्षाए लांबी छे, [illegible] मध्यमानी अपेक्षाए ते तेनुज ह्रस्वपणु छे ॥ ६७ ॥ वळी जेम चैत्रने तेना पितानी अपेक्षाए पुत्रपणु छे [illegible] अपेक्षाए पिता

। स्वपुत्रस्य व्यपेक्षया ॥ ६७ ॥ विवक्षया यल्लोकाना
व्यवहारत ॥ गलत्यत्र शिखरी । दह्यतेऽनुदरा कन
नूभृत्तस्थतृणादीना–मत्रोदकयोरपि ॥ अविच्छेद विव
लोको ब्रूते तथाविध ॥ ७० ॥ सत्तोगबीजप्रभवो–दरा
दति च ॥ कन्यामनुदरा सत्य—मित्यादिव्यवहारत ॥
भावो वर्णादिकस्तेन । सत्य तु भावतो यथा ॥ नैकवर्ण
नीलस्य । प्रबलत्वाच्छुको हरित् ॥ ७२ ॥ स्थूलस्कंधेषु सर्वे
सर्वे वर्णरसादय ॥ निश्चयाद्व्यवहारस्तु । प्रबलेन प्रवर्तते
॥ ७३ ॥ योगोऽन्यवस्तुसबधो । योगसत्य ततो भवेत् ॥ व

पण ते ॥ ६७ ॥ हवे लोकोनी अपेक्षाथी जे होय, ते व्यव
हारसत्य छे, जेमके वासण टपके छे, पर्वत बळे छे, तथा आ
कन्या उदररहित छे ॥ ६९ ॥ अहीं पर्वत तथा तेपर रहेला
तृणादिकोनी अने वासण तथा जळना अविच्छेदनी विवक्षाथी
लोको तेम कहे छे, ॥ ७० ॥ सत्तोगबीजथी उत्पन्न थयेला उ
दरना अभावथी लोको कन्याने उदररहित कहे छे, अने ते
व्यवहारथी सत्य छे ॥ ७१ ॥ भाव एटले वर्णादिक, अने ते
डे जे सत्य होय, ते भावसत्य कहेवाय, जेमके पोपटनो एक
र्ण नथी, तो पण तेना लीलो रग घणो होवाथी ते लीलो
हेवाय छे ॥ ७२ ॥ वळी निश्चयनयथी तो सघळा स्थूलस्क
धोमां सघळा वर्ण तथा रसादिको छे, परंतु तेमा व्यव
नय प्रबलतापूर्वक वर्ते छे ॥ ७३ ॥ योग एटले अन्य प
साथे सबध, अने तेथी योगसत्य थाय छे, जेमके लबना
। दडवाळो कहेवाय छे, अने तोडक समये ना तेनी दा

योगाच्चया ठली । ठत्राजावेऽपि कर्हिचित् ॥ ७४ ॥ इच्च साधर्म्यमौपम्य । तेन सत्य तु जूयसा ॥ काव्येपु विदित यद्-त्तटाकोऽय पयोधिवत् ॥ ७५ ॥ मृपाजापापि दशधा । क्रोधमानविनि सृता ॥ मायाक्षोजप्रेमहास्र-जयद्वेपविनि सृता ॥७६॥ आग्यायिका नि सृता तु । कथास्वसत्यत्रादिन ॥ चौर्यादिनाऽप्याग्यातोऽन्य-मुपघातविनि सृता ॥ ७७ ॥ तथाहु —कोहे माणे माया । लोजे पेज्जे तहेत्र दोसे य ॥ हासे भय अरकाइया । उवघाडय णिस्सिया दसमा ॥ ७७ ॥ सत्यामृपापि दशधा । प्रथमोत्पन्नमिश्रिता ॥ विगतमिश्रिता चान्यो-त्पन्नविगतमिश्रिता ॥ ७९ ॥ जीवाजीवमिश्रिते द्वे । स्याज्जीवाजीव

से ठत्रनो अजाव होते ठते पण ठत्रवाळो कहेवाय ठे ॥७४॥ वळी मनोहर एवु जे सधर्मपणु, ते उपमा कहेवाय, जेमके ' आ तळाव समुद्रजेवु ठे ' एवीरीतनु उपमासत्य काव्योमा प्रसिद्ध ठे ॥७५॥ हवे मृपाजापा पण नीचेप्रमाणे दश प्रकारनी ठे, क्रोध, मान, माया लोज, प्रेम, हास्य, जय अने द्वेपथी निकळेली ॥ ७६ ॥ तेमज कथाउनेविपे असत्य बोलनारनी आग्यायिका मारफते निकळेली, तथा चोरीआदिक वडे अने जूठा आरोपथी अन्यना उपघातमाटे निकळेली, ए वीरीते दश प्रकारनी मृपाजापा ठे ॥ ७७ ॥ कह्यु ठे के—क्रोध, मान, माया, लोज, प्रेम, द्वेप, हास्य, जय, आग्यायिका अने उपघातथी मृपाजापा निकळे ठे ॥ ७७ ॥ वळी सत्यामृपा एटले मिश्रजापा पण दश प्रकारनी ठ, पहेली उत्पन्नमिश्र, बीजी विगतमिश्र, त्रीजी उत्पन्नविगतमिश्र ॥७९॥

। स्वपुत्रस्य व्यपेक्षया ॥ ६७ ॥ विवक्षया यल्लोकाना । तत्तत्
व्यवहारत ॥ गलत्यत्र शिखरी । दह्यतेऽनुदरा कनी ॥६८॥
भूभृत्तत्स्थतृणादीना—ममत्रोदकयोरपि ॥ अविच्छेद विवक्षिता-
लोको ब्रूते तथाविध ॥ ७० ॥ सनोगबीजप्रनवो—दराजावे व
दति च ॥ कन्यामनुदरा सत्य— मित्यादिव्यवहारत ॥ ७१
जावो वर्णादिकस्तेन । सत्य नु जावतो यथा ॥ नैकवर्णा
नीलस्य । प्रबलत्वाच्छुको हरित् ॥ ७२ ॥ स्थूलस्कंधेषु सर्वेषु
सर्वे वर्णरसादय ॥ निश्चयाद्व्यवहारस्तु । प्रबलेन प्रवर्तते।
॥ ७३ ॥ योगोऽन्यवस्तुसबधो । योगसत्य ततो नवेत् ॥ अत्र

पणु छे ॥ ६७ ॥ हवे लोकोनी अपेक्षाथी जे होय, ते व्यव
हारसत्य छे, जेमके वासण टपके छे, पर्वत बळे छे, तथा आ
कन्या उदररहित छे ॥ ६९ ॥ अहीं पर्वत तथा तेपर रहेला
तृणादिकोनी अने वासण तथा जळना अविच्छेदनी विवक्षाथी
लोको तेम कहे छे, ॥ ७० ॥ सनोगबीजथी उत्पन्न थयेला उ
दरना अभावथी लोको कन्याने उदररहित कहे छे, अने ते
व्यवहारथी सत्य छे ॥ ७१ ॥ जाव एटले वर्णादिक, अने ते
वडे जे सत्य होय, ते नावसत्य कहेवाय, जेमके पोपटनो एक
वर्ण नथी, तो पण तेमा लीलो रग घणो होवाथी ते लीलो
कहेवाय छे ॥ ७२ ॥ वळी निश्चयनयथी तो सघळा स्थूलस्क
धोनेविषे सघळा वर्ण तथा रसादिको छे, परतु तेमा व्यव
हारनय प्रबलतापूर्वक वर्ते छे ॥ ७३ ॥ योग एटले अन्य प
दार्थोमाथे सबध, अने तेथी योगसत्य थाय छे, जेमके बत्रना
योगथी बत्रवाळो कहेवाय छे, अने कोइक समये तो तेनीपा

योगान्यथा वली । तन्नाजावेऽपि कर्हिचित् ॥ ७४ ॥ इव साधर्म्यमौपम्य । तेन सत्य तु नूयसा ॥ काव्येषु विदित यद्-त टाकोऽय पयोधिवत् ॥ ७५ ॥ मृषाजाषापि दशधा । क्रोधमानविनि सृता ॥ मायालोजप्रेमहास्य-जयद्वेषविनि सृता ॥७६॥ आख्यायिका नि सृता तु । कथासुसत्यगादिन ॥ चौरादिनान्याख्यातोऽन्य-मुपघातविनि सृता ॥ ७७ ॥ तथाह —कोहे माणे माया । लोजे पेज्जे तहेव दोसे य ॥ हासे नय अक्खाइया । उवघाय णिस्सिया दसमा ॥ ७८ ॥ सत्यामृषापि दशधा । प्रथमोत्पन्नमिश्रिता ॥ विगतमिश्रिता चान्यो-त्पन्नविगतमिश्रिता ॥ ७९ ॥ जीवाजीवमिश्रिते द्वे । स्याज्जीवाजीव

से वचनो अन्यथा होते छते पण व्यवहारथी कहेवाय छे ॥७४॥ वळी मनोहर एवु जे सधर्मपणु, ते उपमा कहेवाय, जेमके ' आ तळाव समुद्रजेवु छे ' एवीरीतनु उपमासत्य काव्योमा प्रसिद्ध छे ॥७५॥ हवे मृषाजाषा पण नीचेप्रमाणे दश प्रकारनी छे, क्रोध, मान, माया लोज, प्रेम, हास्य, नय अने द्वेषथी निकळेली ॥ ७६ ॥ तेमज कथाउनेविषे असत्य बोलनारनी आख्यायिका मारफते निकळेली, तथा चोरीआदिक वडे अने जूठा आरोपथी अन्यना उपघातमाटे निकळेली, ए वीरीते दश प्रकारनी मृषाजाषा छे ॥ ७७ ॥ वळी छे के— क्रोध, मान, माया, लोज, प्रेम, द्वेष, हास्य, नय, आख्यायिका अने उपघातथी मृषाजाषा निकळे छे ॥ ७८ ॥ वळी सत्यामृषा पटले मिश्रजाषा पण दश प्रकारनी छे, पहेली उत्पन्नमिश्र, बीजी विगतमिश्र, त्रीजी उत्पन्नविगतमिश्र ॥७९॥

। स्वपुत्रस्य व्यपेक्षया ॥ ६८ ॥ विवक्षया यल्लोका
व्यवहारत ॥ गलत्यत्र शिखरी । दह्यतेऽनुदरा
भूभृत्तत्स्थतृणादीना–मत्रोदकयोरपि ॥ अविच्छेद
लोको ब्रूते तथाविध ॥ ७० ॥ सत्रोगबीजप्रभवो–
इति च ॥ कन्यामनुदरा सत्य—मित्यादिव्यवहारत
भावो वर्णादिकस्तेन । सत्य तु भावतो यथा ॥ नैक
नीलस्य । प्रबलत्वाच्छुको हरित् ॥ ७२ ॥ स्थूलस्कंधेषु
सर्वे वर्णरसादय ॥ निश्चयाद्व्यवहारस्तु । प्रबलेन प्रब
॥ ७३ ॥ योगोऽन्यवस्तुसबधो । योगसत्य ततो भवेत् ॥

पण छे ॥ ६८ ॥ हवे लोकोनी अपेक्षाथी जे होय, ते व्य
हारसत्य छे, जेमके वासण टपके छे, पर्वत बळे छे, तथा अ
कन्या उदररहित छे ॥ ६९ ॥ अहीं पर्वत तथा तेपर रहेला
तृणादिकोनी अने वासण तथा जळना अविच्छेदनी विवक्षाथी
लोको तेम कहे छे, ॥ ७० ॥ सत्रोगबीजथी उत्पन्न थयेला उ
दरना अभावथी लोको कन्याने उदररहित कहे छे, अने ते
व्यवहारथी सत्य छे ॥ ७१ ॥ भाव एटले वर्णादिक, अने ते
वडे जे सत्य होय, ते भावसत्य कहेवाय, जेमके पोपटनो एक
वर्ण नथी, तो पण तेमा लीलो रग घणो होवाथी ते लीलो
कहेवाय छे ॥ ७२ ॥ वळी निश्चयनयथी तो सघळा स्थूलस्क
धोनेविषे सघळा वर्ण तथा रसादिको छे, परतु तेमा व्यव
हारनय प्रबळतापूर्वक रहे छे ॥ ७३ ॥ योग एटले अन्य प
दार्थसाथे सबध अने तेथी योगसत्य थाय छे, जेमके दडना
योगथी छत्रधारी कहेवाय छे अने दडना समये तो तेनी दा

योगाद्यथा वली । तत्राजावेऽपि कहिचित् ॥ ७४ ॥ इह साध-
र्म्यमौपम्य । तेन सत्य तु जूयसा ॥ काव्येपु विदित यद्-त्त
टाकोऽय पयोधिवत् ॥ ७५ ॥ मृपाजापापि दशधा । क्रोधमान-
विनि सृता ॥ मायालोजप्रेमहास्य-जयद्वेपविनि सृता ॥७६॥
आग्यायिका नि सृता तु । कथास्वसत्यवादिन ॥ चौर्यादिना-
न्याग्यातोऽन्य-मुपघातविनि सृता ॥ ७७ ॥ तथाहु —कोहे
माणे माया । लोने पेज्जे तहेव दोसे य ॥ हासे भय अक्खा-
इया । उवघाइय णिस्सिया दसमा ॥ ७८ ॥ सत्यामृपापि द-
शधा । प्रथमोत्पन्नमिश्रिता ॥ विगतमिश्रिता चान्यो-त्पन्नवि-
गतमिश्रिता ॥ ७९ ॥ जीवाजीवमिश्रिते द्वे । स्याज्जीवाजीव

से तजनो अजाव होते छते पण तजवालो कहेवाय छे ॥७४॥
वळी मनोहर एवु जे सधर्मपणु, ते उपमा कहेवाय, जेमके
' आ तळाव समुद्रजेवु छे ' एवीरीतनु उपमासत्य काव्योमा
प्रसिद्ध छे ॥ ७५ ॥ हवे मृपाजापा पण नीचेप्रमाणे दश प्र-
कारनी छे, क्रोध, मान, माया लोज, प्रेम, हास्य, जय अने
द्वेपथी निकळेली ॥ ७६ ॥ तेमज कथाउनेविपे असत्य बोल-
नारनी आग्व्यायिका मारफते निकळेली, तथा चोरीआदिक
वडे अने जूठा आरोपथी अन्यना उपघातमाटे निकळेली, ए
वीरीते दश प्रकारनी मृपाजापा छे ॥ ७७ ॥ कह्यु छे के—
क्रोध, मान, माया, लोज, प्रेम, द्वेप, हास्य, जय, आग्व्या-
यिका अने उपघातथी मृपाजापा निकळे छे ॥ ७८ ॥ वळी
सत्यामृपा एटले मिश्रजापा पण दश प्रकारनी छे, पहेली उ-
त्पन्नमिश्र, बीजी विगतमिश्र, त्रीजी उत्पन्नविगतमिश्र ॥७९॥

मिश्रिता ॥ प्रत्येकमिश्रितानत–मिश्रिताद्धा विमिश्रिता ॥७०॥ अद्धाद्धा मिश्रितेत्यत्र । प्रथमोत्पन्नमिश्रिता ॥ उत्पन्नानामनिश्चित्य । सख्यान वदतो नवेत् ॥ ७१ ॥ यथात्र नगरे जाता। नून दशाद्य दारका ॥ मृतास्तान् वदतोऽप्येव । नवेद्विगतमिश्रिता ॥ ७२ ॥ एव च—उत्पन्नाश्च विपन्नाश्च । युगपद्वदतो नवेत् ॥ उत्पन्नविगतमिश्रा–ह्वयो नेदस्तृतीयक ॥ ७३ ॥ शखशखनकादीना । राशौ तान् जीवतो वहून् ॥ दृष्ट्वाल्पाश्च मृतान् जीव–राश्युक्तौ जीवमिश्रिता ॥ ७४ ॥ तत्रैव च मृतान् नूरीन् । दृष्ट्वा स्वल्पाश्च जीवत ॥ अजीवराशिरित्येव । व

चोथी जीवमिश्र, पाचमी अजीवमिश्र, उट्ठी जीवाजीवमिश्र, सातमी प्रत्येकमिश्र, आठमी अनतमिश्र, नवमी अद्धामिश्रित अने ॥ ७० ॥ दशमी अद्धाद्धामिश्र, एवीरीते दश प्रकारनी सत्यानृषा एटले मिश्रनापा ठे, तेमा उत्पन्न थयेलाउनी सख्यानो निश्चय कर्याविना जे बोलवु, ते पहेली उत्पन्नमिश्र नापा ठे ॥ ७१ ॥ जेमके आजे आ नगरनी अदर खरेखर दश वाळको जन्म्या, वळी एवीजरीते ' आजे आटला मृत्यु पाम्या ठे' एम कहेवाथी विगतमिश्रितनापा थाय ठे ॥७२॥ वळी एवीरीते—जन्मेला अने मृत्यु पामेलाने एकीवखते कहेवाथी उत्पन्नविगतमिश्र नामनो त्रीजो नेद थाय ठे ॥७३॥ शख तथा शखनक्यादिकना समूहमा, तेउमाना घणाउने जीवता, तथा थोमाउने मृत्युपामेला जोइने आ 'जीवराशि' ठे, एम कहेवाथी जीवमिश्रनापा थाय ठे ॥ ७४ ॥ वळी तेमाज घणाउने मरेला अने थोमाउने जीवता जोइने, आ

दतोऽजीवमिश्रिता ॥ ७५ ॥ एतावतोऽत्र जीवत । एतावतो मृता इति ॥ तत्रानिश्चित्य वदतो । जीवाजीवविमिश्रिता ॥७६॥ अनंतकायनिकर । दृष्ट्वा प्रत्येकमिश्रित ॥ अनंतकाय त सर्वं । वदतोऽनंतमिश्रिता ॥ ७७ ॥ एव प्रत्येकनिकर-मनंतकायमिश्रित ॥ प्रत्येक वदत सर्व । जवेत् प्रत्येकमिश्रिता ॥७८॥ अद्धा काल स च दिन । रात्रिर्वा परिदृश्यते ॥ यस्यांशमिश्रिता साद्धा—मिश्रिता जायते यथा ॥७९॥ कचन त्वरयन् कंचि—दुत्तिष्ठ गो लघु ॥ रात्रिर्जातेति दिवसे । रात्रौ च रविरुद्गत ॥ ८० ॥ अद्धाद्धा त्वेकदेश स्या–द्रात्रेर्वा दिवसस्य

' अजीवराशि ' छे, एम कहेवाथी अजीवमिश्रभाषा थायछे ॥७५॥ आटला जीवे छे अने आटला मृत्यु पाम्या छे, एवो निश्चय कर्याविना बोलवाथी जीवाजीवमिश्रभाषा थाय छे ॥ ॥ ७६ ॥ वळी प्रत्येकशरीरीनी अंदर मिश्र थयेला एवा अनंतकायना समूहने जोइने, ते सघळाने अनंतकाय कहेवाथी अनंतमिश्रभाषा थाय छे ॥ ७७ ॥ वळी एवीजरीते अनंतकायथी मिश्र थयेला प्रत्येकशरीरीना समूहने जोइने, ते सर्वने प्रत्येक कहेवाथी प्रत्येकमिश्रभाषा थाय छे. ॥७८॥ वळी अद्धा एटले काळ, अने ते दिवस अथवा रात्रि जाणवी, तेमा जेना अंशथी मिश्रित होय, ते अद्धामिश्रभाषा जाणवी ॥ ॥ ७९ ॥ जेमके कोइने उतावळ करतोथको कोइ माणस तेने कहे के अरे तु जलदी उठ ? रात्रि थइ छे. एम दिवसे कहे, अने सूर्य उग्यो छे एम रात्रिए कहे ॥ ८० ॥ वळी अद्धाद्धा एटले रात्रि अथवा दिवसनो एक देश जाणवो, अने

त्रिश्रिता ॥ प्रत्येकमिश्रितानत-मिश्रिताद्धा त्रिमिश्रिता ।।८०॥ अद्धाद्धा मिश्रितेत्यत्र । प्रथमोत्पन्नमिश्रिता ॥ उत्पन्नानामनिश्चित्य । सख्यान वदतो नवेत् ॥ ८१ ॥ यथात्र नगरे जाता । नून दशाद्य दारका ॥ मृतास्तान् वदतोऽप्येव । नवेद्विगतमिश्रिता ॥ ८२ ॥ एव च—उत्पन्नाश्च विपन्नाश्च । युगपद्वदतो नवेत् ॥ उत्पन्नविगतमिश्रा-ह्वयो नेदस्तृतीयक ॥ ८३ ॥ शखशखनकादीना । राशौ तान् जीवतो बहून् ॥ दृष्ट्वाल्पाश्च मृतान् जीव-राश्युक्तौ जीवमिश्रिता ॥ ८४ ॥ तत्रैव च मृतान् नूरीन् । दृष्ट्वा स्वल्पाश्च जीवत ॥ अजीवराशिरित्येव । न

चोथी जीवमिश्र, पाचमी अजीवमिश्र, उट्ठी जीवाजीवमिश्र, सातमी प्रत्येकमिश्र, आठमी अनतमिश्र, नवमी अद्धामिश्रित अने ॥ ८० ॥ दशमी अद्धाद्धामिश्र, एवीरीते दश प्रकारनी सत्यामृषा एटले मिश्रनाषा ठे, तेमा उत्पन्न थयेलाउनी सख्यानो निश्चय कर्याविना जे बोलवु, ते पहेली उत्पन्नमिश्र नाषा ठे ॥ ८१ ॥ जेमके आजे आ नगरनी अदर खरेखर दश बाळको जन्म्या, वळी एवीजरीते 'आजे आटला मृत्यु पाम्या ठे' एम कहेवाथी विगतमिश्रितनाषा थाय ठे ॥८२॥ वळी एवीरीते—जन्मेला अने मृत्यु पामेलाने एकीवखते कहेवाथी उत्पन्नविगतमिश्र नामनो त्रीजो नेद थाय ठे ॥८३॥ शख तथा शखनकयादिकना समूहमा, तेउमाना घणाउने जीवता, तथा थोमाउने मृत्युपामेला जोइने आ 'जीवराशि' ठे, एम कहेवाथी जीवमिश्रनाषा थाय ठे ॥ ८४ ॥ वळी तेमाज घणाउने मरेला अने थोमाउने जीवता जोइने, आ

यथा हिंसाया निवृत्ता । जतव स्युश्चिरायुष ॥ ९७ ॥ उक्तंच —पाणिवहाउ नियत्ता । हवति दीहाउया अरोगा य ॥ ए-माइ पन्नत्ता । पन्नवणी वीयराएहि ॥ ९८ ॥ षष्ठी तु याचमानस्य । प्रतिषेधात्मिका जवेत् ॥ सप्तमी पृछत कार्य । स्वीयानुमतिदानत ॥ ९९ ॥ कार्यं यथारजमाण । कश्चित्कचन पृछति ॥ स प्राहेद कुरु लघु । ममाप्येतन्मत सखे ॥ १४०० ॥ उपस्थितेषु बहुषु । कार्येषु युगपद्यदि ॥ किमिदानीं करोमीति । कश्चित्कचन पृछति ॥ १ ॥ स प्राह सुंदर यत्ते । प्रतिजाति विधेहि तत् ॥ भाषानजिगृहीतारया । सा प्रज्ञप्ता जिनेश्वरे ॥ २ ॥ अनिगृहीता तत्रैव । नियतार्थावधारण ॥ यथाधुनेद

यवत शिष्यने उपदेश देवारूप पाचमी छे, जेमके हिंसाथी १ निवृत्त थयेला प्राणिओ लांबा आयुष्यवाळा होय छे ' ॥९७॥ कह्यु छे के—' प्राणीवधथी निवृत्त थयेला मनुष्यो दीर्घआयुष्यवाळा अने नीरोगी होय छे ' इत्यादिकरूप वीतरागोए प्रज्ञापनीव्यवहारभाषा कही छे ॥ ९८ ॥ याचना करता थका प्रतिषेधकरवारूप छट्टी छे, अने कोइए पूछवाथी कार्यमाटे अनुमति देवाथी सातमी थाय छे ॥९९॥ जेम कार्यनो प्रारंभ करताथका कोइने पूछवाथी कोइ कहेशे के, हे मित्र ते कार्य तु तुरत कर? मारी पण तेमा अनुमति छे ॥ १४०० ॥ वळी एकीवेळाए घणा कार्यो आवी पडते छते कोइक पूछे के, हवे आ समये हु कयु कार्य करुं? ॥ १ ॥ त्यारे ते कहेशे के न मोने जे सारु लागे ते कार्य करो? एवीरीतनी भाषाने जिनेश्वरोए अनभिग्रहित नामनी व्यवहारभाषा कही छे ॥ २ ॥

कर्तव्य । न कर्तव्यमिद पुन ॥३॥ अनेकार्थवादिनी तु । जा
षा संशयकारिणी ॥ सशय सिंधवस्योक्तौ । यथा लवणवाजि
नो ॥ ४ ॥ व्याकृता तु नवेद्भाषा । प्रकटार्थाभिधायिनी ।
अव्याकृता गजीरार्था–थवाऽव्यक्ताक्षराचिता ॥ ५ ॥ आद्या
स्तिस्रो दशविधा–स्तुर्या द्वादशधा पुन ॥ द्विचत्वारिंशदित्येव
। भाषाभेदा जिनै स्मृता ॥ ६ ॥ स्तोका सत्यगिर शेषा–
स्त्रयोऽसंख्यगुणा क्रमात् ॥ अभाषकाश्चतुर्भ्योऽपि । स्युरनंत
गुणाधिका ॥ ७ ॥ इति योगा ॥

के के जीवा कियत स्यु–रिति दृष्टांतपूर्वक ॥ निरूपण

वळी तेवीजरीते प्रश्नमा ' आ कार्य तमारे हाल करवु जोइ
ए अने आ न करवु जोइए ' इत्यादिक चोक्कस अर्थना अव
धारणवाळी भाषाने अभिग्रहितव्यवहारभाषा जाणवी ।.३॥'
हवे अनेक अर्थोने कहेनारी भाषाने सशयकारिणी व्यवहा
रभाषा कही छे, जेमके ' सिंधव ' एटलु कह्याथी लवण अने
घोडानो सशय थाय छे ॥ ४ ॥ वळी जे भाषा प्रगट अथन
कहेनारी होय, ते व्याकृतव्यवहारभाषा कहेवाय अने ग
भीर अर्थोवाळी अथवा अव्यक्त अक्षरोवाळी भाषाने अव्या
कृतव्यवहारभाषा कही छे ॥ ५ ॥ एवीरीते पहेली त्रणे भा
षाओना दश दश भेदो, अने चोथीना बार भेदो छे, एम भळी
भाषाना बेतालीस भेदो जिनेन्द्रोए कह्या छे ॥ ६ ॥ सत्यभा
षावाळा थोडा छे, तेथी अनुक्रमे असंख्यातगणा बाकीना त्र
ण भाषाओवाळा छे, अने ते चारेथी अनतगणा अधिक भा
षाविनाना छे ॥ ७ ॥ एवीरीते योगोनु स्वरूप जाणवु ॥

यत्तन्मान-मित्यत्र परिकीर्तितं ॥ ८ ॥ परस्पर कतिपय–सजातीयव्यपेक्षया ॥ वक्ष्यते याल्पवहुता । सात्र ज्ञेया कनीयसी ॥ ९ ॥ जूयासो दिशि कस्या के । जीवा कस्या च केऽल्पका ॥ एवरूपाल्पवहुता । विज्ञेया दिगपेक्षया ॥ १० ॥ प्राप्य पृथ्व्यादिरसमगी । जघन्योत्कर्षत पुन ॥ कालेन यावताप्नोति । तज्ञाय स्यात्तदतर ॥ ११ ॥ विवक्षितजवानुल्ये–ऽतुल्ये च यन्नातरे ॥ गत्वा जूयोऽपि तत्रैव । यथा सजवमागति ॥१२॥ जघन्याडुत्कर्षतश्च । वारानेतावतो जवेत् ॥ इत्यादि यत्रोच्यतेऽसौ । जवसवेध उच्यते ॥ १३ ॥ सर्वजातीयजीवाना । परस्परव्यपेक्षया ॥ वक्ष्यते याल्पवहुता । महाल्पवहुतात्र सा ॥

कया कया जीवो केटला होय बे, एवी रीते दृष्टांतपूर्वक जे निरूपण करवु, तेने अहीं मान कहेलु बे ॥ ८ ॥ वळी परस्पर केटलीक सजातिनी अपेक्षाए जे अल्पावहोत कहेवो, ते नानो अल्पावहोत जाणवो ॥ ९ ॥ हवे कइ दिशामा कया जीवो घणा होय बे? तथा कइ दिशामा कया जीवो अल्प होय बे? एवीरीतना अल्पावहोतने दिशानी अपेक्षावाळो अल्पावहोत जाणवो ॥ १० ॥ पृथ्व्यादिकपणु पामीने प्राणी जघन्यथी तथा उत्कृष्टथी जेटले काळे पाछो ते जवने पामे ते तेनो अतर कहेवाय ॥ ११ ॥ विवक्षित जवथी तुल्य अथवा अतुल्य एवा जवातरनेविषे जइने फरीने पण ते जवीतरीने त्याज ज आववु ॥ १२ ॥ तथा जघन्यथी अने उत्कर्षथी आटलावारा थाय इत्यादिक ज्या कहेवाय ते जवसवेध कहेवाय बे ॥ १३ ॥ सर्वजातिना जीवोना परस्परनी

॥ १४ ॥ भवतु सुगम द्वारैरेभि सदागमशोभने— नगरमिव सश्रीक जीवास्तिकायनिरूपण ॥ निर्मलमनसा चेतासीह प्र विश्य परा मुद । दधतु विविधैरर्थैर्व्यक्तीकृतैश्च पदे पदे ॥१५॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेंद्रातिष–द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग पूर्ण स्तृतीय सुखम् ॥ १४१६ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे तृतीय सर्ग समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ चतुर्थ सर्ग प्रारभ्यते ॥

द्वाराण्येव वर्णितानि । सप्तत्रिंशदिति क्रमात् ॥ निर्दिश्य

अपेक्षाए जे अल्पबहुत्व कहेवाय, ते मोटो अल्पबहुत्व जाणवो ॥ १४ ॥ उत्तम आगमोवडे करीने शोभायुक्त थयेला (-पक्षे-सज्जनोना आगमनवडे शोभायुक्त थयेला) एवा आ पूर्वोक्त द्वारोवडे करीने लक्ष्मीयुक्त नगरनी पेठे जीवास्तिकाय नु निरूपण सुगम थाओ? अने दरेक पदप्रते प्रगट करेला एवा विविधप्रकारना अर्थोवडे करीने निर्मळ मनवाळाओना मनमा प्रवेश करीने उत्कृष्ट हर्षने धारण करो? ॥ १५ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ आगळनी पेठेज जाणवो ॥ १४१६ ॥ एवीरीते श्रीलोकप्रकाशनो त्रीजो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे चोथा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

एवीरीते अनुक्रमे साडत्रीस द्वारोनु वर्णन कर्युं, हवे ते

तेऽत्र संसारि–जीवांस्तमूनि तत्र च ॥ १ ॥ उद्यतो वाच्यते सं-सा–रिपु द्वारकदंबकं ॥ आदौ ततो विशेषेण । प्रत्येकं भाव विष्यते ॥ २ ॥ द्विधा संसारिणो जीवा—स्त्रसस्थावरभेदतः ॥ त्रिविधा स्युस्त्रिभिर्वेदै—र्गतिभेदैश्चतुर्विधा ॥३॥ एकद्वि त्रिचतु पंचे-द्रिया इति च पंचधा ॥ षोढा कायप्रकारैः स्यु-र्भेदत्येव च सप्तधा ॥ ४ ॥ एकाक्षा बादरा सूक्ष्मा । पंचाक्षा संज्ञ्यसंज्ञिन ॥ चत्वारोऽमी विकलाक्षै-स्त्रिभि सह समन्विता ॥ ५ ॥ चतुर्धैकेंद्रिया सूक्ष्मा–न्यपर्याप्तान्यभेदतः ॥ पंचाक्षा विकलाक्षाश्च । नवतीत्येवमष्टधा ॥ ६ ॥ अंडजादिभे-

---

द्वारो जीवोनेविषे देखाडाय छे, तेमा पण ॥ १ ॥ पहेला संसारी जीवोनेविषे उंचथी द्वारोनो समूह कहीये छीये, अने पछी दरेकनु विशेषथी वर्णन करीशु ॥ २ ॥ संसारी जीवो त्रस अने थावरना भेदथी बे प्रकारना छे, त्रण वेदोवडे त्रण प्रकारना छे, अने गतिना भेदोवडे चार प्रकारना छे ॥ ३ ॥ वळी एकेंद्रि, बेंद्रि, त्रेंद्रि, चउरेंद्रि तथा पंचेंद्रि, एम पांच प्रकारना छे वळी कायना भेदोवडे छ प्रकारना छे, तेम ए वीजरीते नीचेप्रमाणे सात प्रकारना पण छे ॥ ४ ॥ बादरए-केंद्रि अने सूक्ष्म एकेंद्रि तथा संज्ञीपंचेंद्रि अने असंज्ञीपंचेंद्रि एम चार भेदोनी साथ त्रण विकलेंद्रिओने जोडवाथी सात भेदो थाय छे ॥ ५ ॥ वळी सूक्ष्म अने बादर तथा ते बन्ने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता एम चार प्रकारना एकेंद्रि तथा पंचेंद्रि अने विकलेंद्रिना त्रण मळीने जीवना आठ भेदो पण थाय छे ॥ ६ ॥ वळी अंडजआदिक भेदोथी त्रस जीवो आ

दतोऽष्टौ । असास्तत्राण्डजा किल ॥ पक्षिसर्पाद्या रसोत्था । म
द्यकीटादयोङ्गिन ॥ ७ ॥ जरायुजा नृगवाद्या । यूकाद्या स्वे
दजा मता ॥ समूर्छना जलूकाद्या । पोतजा कुञ्जरादय ॥८॥
उद्भेदजा खजनाद्या । देवाद्याश्चौपपातिका ॥ स्थावरेणैक
युक्ता । नवधेत्यगिनो मता ॥ ए ॥ अथवा—नवधा स्थावरा
पच । पचाक्षविकलैर्युता ॥ दशधा विकले द्व्यादे । पचाक्षे
सङ्यसज्ञिन ॥ १० ॥ स्थावरैर्विकलै पचे-न्द्रियेश्च वेदतस्त्रिभि
॥ एकादश द्वादश स्यु । काये पर्याप्तकापरे ॥ ११ ॥ पर्या

ठ प्रकारना ठे, तेमा पक्षी अने सर्पादिको इंडाथी उत्पन्न
थाय ठे, मदिराना कीडाआदिको रसथी उत्पन्न थाय ठे ॥
॥ ७ ॥ मनुष्य अने बळदआदिक जरायुथी उत्पन्न थाय ठे,
जू आदिक पसीनाथी थाय ठे जळो आदिक समूर्छिमथी था
य ठे, हाथी आदिक पोतथी थाय ठे ॥ ८ ॥ खजन आदिक
उद्भेदथी थाय ठे, अने देवआदिक औपपातिक ठे, एवी रीते
आठ भेदोसाथे एक स्थावरने जोडवाथी नव प्रकारना जीवो
थाय ठे ॥ ए ॥ अथवा पाच स्थावर, एक पचेद्रि अने त्रण
विकलेद्रि, एम मळीने पण नव प्रकारो थाय ठे वळी त्रण
विकलेद्रि, पृथ्वी आदिक पाच एकेन्द्रि, तथा सन्नी अने अ
सन्नी ए बन्ने पचेद्रि मळीने जीवना दश प्रकारो पण थायठे
॥ १० ॥ वळी पाच स्थावर, त्रण विकलेन्द्रि तथा पुरुप, स्त्री
अने नपुसकवेदी, एम त्रण प्रकारना पचेद्रि मळीने जीवना
अग्यार भेदो थाय ठे, तेम वळी पृथ्वीआदिक ठकायना प
र्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी जीवना बार भेदो पण थायठे

सापर्याप्तकेश्च । स्थावरैस्त्रिविधैस्त्रसै ॥ वेदभेदात्त्रयत्येव । त्रयोदशविधा किल ॥ १२ ॥ प्रागुक्ता सप्तधा पर्या–प्तकापर्याप्तभेदत ॥ चतुर्दशविधा जीवा । स्यु पचदशधाप्यमी ॥ १३ ॥ पचाक्षा नरतिर्यंच–स्त्रिविधा वेदभेदत ॥ देवा द्विधा नारकाश्चे–त्येव पचेन्द्रिया नव ॥ १४ ॥ द्विविधा बादरैकाक्षा । पर्याप्तापरभेदत ॥ सूक्ष्मैकाक्षा विकलाक्षा । स्यु पचदशसयुता ॥ १५ ॥ तिर्यंच पचधैकाक्षा—द्विका पचाक्षमीमका ॥ नृदेवनारकाश्चाष्टा–व्येते पर्याप्तकापरा ॥ १६ ॥ इति षोडशभेदा

॥ ११ ॥ वळी पाच थावरोने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी दश भेदो, तथा ते साथे वेदना त्रण भेदोवाळा त्रसना त्रण भेदो मेळववाथी जीवना तेर भेदो पण थाय छे ॥ १२ ॥ वळी पूर्वे जीवना जे सात प्रकारो कह्या छे, तेने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी जीवना चौद भेदो पण थाय छे वळी ते ना नीचेप्रमाणे पदर भेदो पण छे ॥ १३ ॥ त्रण वेदवाळा पचेन्द्रिमनुष्य तथा त्रण वेदवाळा पचेन्द्रितिर्यंच, ए छ तथा वे वेदवाळा देवो तथा नपुसकवेदी नारकी एम मळी पचेन्द्रिना नव भेदोसाथे ॥ १४ ॥ पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना भेदथी व प्रकारना बादर एकेन्द्रि तथा एक सूक्ष्म एकेन्द्रि तथा त्रण विकलेन्द्रिने मळववाथी जीवना पदर भेदो पण थाय छे ॥ १५ ॥ एकेन्द्रियो सहीत पचेन्द्रितिर्यंचना नियत पाच भेदो तथा मनुष्य देवना अने नारकीना त्रण एम सहीत आठ अने तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करवाथी जीवना शोळ भेदो थाय छे ॥ १६ ॥ एकसोतेर जीवना भाट

प्रागुक्ता नवधा पंचे–न्द्रियाश्च पंचैकऋया ॥ त्रिविधा वि कला एव । स्यु सप्तदशधागिन ॥ १७ ॥ प्रागुक्ता नवधा जी वा । पर्याप्तापरभेदत ॥ नवत्यष्टादशविधा । जीवा एव वि दिता ॥ १८ ॥ पंचाक्षा नवधा प्राग्य–दशधा च परेंद्रिन ॥ पर्याप्तान्या स्थूलसूक्ष्मै – काक्षा सविकलेंद्रिया ॥ १९ ॥ ए कोनविंशतिविधा । नवत्येव शरीरिण ॥ प्रागुक्ता दशधा पर्या –प्तान्या विंशतिधेति च ॥ २० ॥ स्थावरा विंशति सूक्ष्मा– न्यपर्याप्तान्यभेदत ॥ त्रसेन च समायुक्ता । एकविंशतिधागि न ॥२१॥ पूर्वोदिता प्रकारा ये । एकादश शरीरिणा ॥ द्वा

भेदो कह्या ॥

वळी पूर्वे कहेला नव प्रकारना पंचेन्द्रिर्ज, अने पाच प्र कारना एकेन्द्रिर्ज, तथा त्रण प्रकारना विकलेन्द्रिर्ज, एम म ळीने जीवना सत्तर भेदो पण थाय ठे ॥ १७ ॥ तेमज पूर्वे कहेला नव प्रकारना जीवोने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता करवाथी जीवना अढार भेदो पण थाय ठे ॥ १८ ॥ वळी पूर्वनी पेठे नव प्रकारना पंचेन्द्रि, तथा ते साथे स्थूल अने सूक्ष्म एके न्द्रि अने त्रण विकलेन्द्रि, ए पाचना पर्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी दश भेदो मेळवता ॥ १९ ॥ जीवना उंगणीस भेदो पण एवीरीते थाय ठे, अने पूर्वे कहेला दश प्रकारना जीवोने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी जीवना वीस प्रकारो पण था य ठे ॥ २० ॥ पाच सूक्ष्मस्थावर अने पाच बादरस्थावर, ए दशना पर्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी वीस भेदो थया, अने तेनी साथे त्रसनो एक भेद जोडवाथी जीवना एकवीस प्र

विंशतिविधा पर्याप्तान्यभेदाद् द्विधा कृता ॥ २२ ॥ एवं वि-
वक्षावशतो । जीवा भवन्त्यनेकधा ॥ जीवानामाश्रितं स्थानं ।
लोकः सर्वोऽप्युदीरितः ॥ २३ ॥ द्वाराणि पर्याप्त्यादीनि । स-
र्वाण्यप्यविशेषतः ॥ सन्त्योघतो जीवे । विज्ञेयानि यथागमं
॥ २४ ॥ इति सामान्यतः संसारिजीवनिरूपणं ॥

संसारिणो द्विधोक्ताः प्राक् । त्रसस्थावरभेदतः ॥ स्थाव
रास्तत्र पृथ्व्यबु-तेजोवायुमहीरुहः ॥ २५ ॥ पञ्चामी स्थावरा
स्थाव-राख्यकर्मोदयात्किल ॥ हुताशमारुतौ तत्र । जिनैरुक्तौ
गतित्रसौ ॥ २६ ॥ इति जीवाभिगमाभिप्रायेण आचारांगनि
र्युक्तौ [illegible] निर्देशेन [illegible] विधेत्यादि-त्रसा पञ्च जीवात्रसजी

कारो थाय छे ॥ २१ ॥ वळी पूर्वे कहेला जीवना अग्यार भे-
दोने पर्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी तेना बावीश भेदो पण
थाय छे ॥ २२ ॥ एवीरीते विवक्षाना वशथी जीवोना अनेक
भेदो थाय छे, हवे जीवनुं स्थान उपथी समस्तलोकाकाश क
ह्यो छे ॥ २३ ॥ वळी पर्याप्त्यादिक सर्व द्वार जीवनेविषे
ओघथी सर्वे छे अने तेओने आगमना यथाप्रमाणे जाणी ले-
वा ॥ २४ ॥ एवीरीते सामान्यथी संसारीजीवनुं स्वरूप कह्युं

हवे त्रस अने स्थावर एम बे प्रकारना संसारीजीवो पूर्वे
कह्या छे तेमां पृथ्वी अप तेउ वाउ अने वनस्पतिकाय ए
पांच स्थावर छे ॥ २५ ॥ उपर कहेला पांच स्थावरनामकर्म
ना उदयथी स्थावर छे तेमां पण तेउ अने वाउने जिनेश्व
रोए गतिनी अपेक्षाए त्रस कह्या छे ॥ २६ ॥ [illegible]
[illegible] प्राय छे परन्तु आचारांगनी निर्युक्तिविना

वा, लब्धित्रसा गतित्रसाश्च लब्ध्या तेजोवायू त्रसौ इति अ न्ये च नारकादयो गतित्रसा इति तात्पर्यं ॥ वनस्पतिश्च प्रत्येक-। साधारण इति द्विधा ॥ सर्वेऽमी बादरा सूक्ष्मा। विना प्रत्येकभूरुह ॥ २७ ॥ एकादशैकेन्द्रिया स्यु-रेव प्रत्येकस युता ॥ अपर्याप्ताश्च पर्याप्ता । एव द्वाविंशति कृता ॥२८॥ तत्र क्ष्माजोऽग्निपवना । साधारणवनस्पति ॥ एतेऽपर्याप्तपर्याप्ता । दशैव सूक्ष्मदेहिन ॥ २९ ॥ सूक्ष्मनामकर्मयोगा ये प्राप्ता सूक्ष्मतामिह ॥ चर्मचक्षुरगम्यास्ते । सूक्ष्मा पृथ्व्याद य स्मृता ॥ ३० ॥ सूक्ष्मा साधारणवन-स्पतयो येऽत्र शंसि

अभिप्राय तो नीचेमुजब छे जे जीवो त्रस होय, तेज त्रस जीवो कहेवाय, तेउना वे नेदो छे, लब्धित्रस अने गतित्रस, तेमा तेउ अने वाउ, ए बन्ने लब्धित्रस छे, अने नारक आदिक बीजाउ गतित्रस छे, एवो तात्पर्य छे ॥ हवे वनस्पति ना प्रत्येक अने साधारण, एम बे नेदो छे तेमज प्रत्येक व नस्पतिविना पाचे थावरो सूक्ष्म अने बादर छे ॥ २७ ॥ ए रीते ते दश नेदोमा प्रत्येकवनस्पतिने नेळववाथी एकेन्द्रिना अग्यार नेदो थाय छे, अने तेने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता क रवाथी तेना बावीस नेदो थाय छे ॥ २८ ॥ तेमा पृथ्वी, अप्, तेउ, वाउ अने साधारणवनस्पति, एटलाने पर्याप्ता तथा अ पर्याप्ता करवायकी सूक्ष्मएकेन्द्रिना दश नेदो थाय छे ॥ २९॥ तेउ अहीं सूक्ष्मनामकर्मना योगथी सूक्ष्मपणाने प्राप्त थया छे, तथा तेउ चर्मचक्षुथी देखाता नथी, तेउने सूक्ष्मपृथ्वीकाया दिक कह्या छे ॥ ३० ॥ जेने अहीं सूक्ष्मसाधारणवनस्पति क

ता ॥ ते च सूक्ष्मनिगोदा इ त्युच्यते श्रुतकोविदे ॥ ३१ ॥
अनंतानामनुमता मेकसूक्ष्मनिगोदिना ॥ साधारण शरीर य-
त् । स निगोद इति स्मृत ॥ ३२ ॥ तच्चैक सर्वतश्चास्ति-सवधि
स्तिबुकाकृति ॥ औदारिक स्यात्प्रत्येक । तेषा तैजसकार्मणे ॥
॥ ३३ ॥ ते स.ोच्छ्वासनि श्वासा । सम चाहारकारिण ॥ अ
नता अतिसूक्ष्मांगे । सहते हत यातना ॥ ३४ ॥ तथोक्त—
ज न.ए नेरइया । डुरक पावति गोअमा तिरक ॥ त पुण नि-
गोअजीवा । अणतगुणिय नियाणाहि ॥ ३५ ॥ सूक्ष्मा अनत
जीवा-त्मका निगोदा जवति नुवने.स्मिन् ॥ पृथ्व्यादिसर्वजी
वा । सऱ्येयकसमिता असख्ये.ा ॥ ३६ ॥ गीति , जगती

ही वे, तेने सिद्धांत जाणनाराउंए सूक्ष्म निगोदा कहेली वे
॥ ३१ ॥ वळी एक सूक्ष्म निगोदवाळा अनंता प्राणीउंनु जे सा-
धारणशरीर, तेने निगोद कहे वे ॥ ३२ ॥ वळी ते औदारिक
शरीर तेमा रहे ग सर्व जीवोना सरधाळु, तथा स्तिबुकजे
वी आकृतिवा ; ए क्ज होय वे, अने तेजस तथा कार्मणश
रीर ते दरेक जीवोना जूदा होय वे ॥ ३३ ॥ वळी ते अन
ा निगो ीया जीवो साथेज श्वासोश्वास ले वे नथा आ
ार पण साथेज करे वे अने अतिसूक्ष्म एवा पोताना शरी
वेदना पण साथेज सहन कर व ॥ ३४ ॥ न मा वधु
क—हे गातम नरकमा रहेला नारकीउं ज नीरुण डु
ने पाम व नथी पण अनतगण दु ख निगोदना जीवो पा
गम जाणव ॥ ३५ ॥ आ जगतमा सूक्ष्म निगोदा अनंत
वोरूप व अने पृथ्वीआदिक सर्व जीवो जेनी सख्या एट

वृत्तौ ॥ एभि. सूक्ष्मनिगोदैश्च । निचितोऽस्त्यखिलोऽपि हि॥ लोकोञ्जनचूर्णपूर्ण—समुद्गवत्समतत ॥ ३७ ॥ जीवाभिगमा त्तौ—असंख्येयैर्निगोदैश्च । स्यादेक किल गोलक ॥ गोलका स्तेऽप्यसंख्येया । नवति भुवनत्रये ॥ ३८ ॥ गोलकनरूपणा चैव—षड्दिश यत्र लोक स्या- त्तत्र संपूर्णगोलक ॥ निष्पद्य ते तन्मध्ये च । स्यादुत्कृष्टपद खलु ॥ ३९ ॥ भूम्यासन्नापवर क-कोणातिमप्रदेशक ॥ देशोऽनुकुर्यात् त्रिदिश मलोकावर णेन य ॥ ४० ॥ तत्र खण्डस्य गोलस्य । निष्पत्ति सकलस्य न ॥ स्याज्जघन्यपद तस्मिन् । स्वल्पैर्निगोदकै ॥ ४१ ॥ लोका

शके, तेवा असंख्याता छे ॥ ३६ ॥ एवीरीतनो गीतिकाव्य नगवतीनी वृत्तिमा छे ॥ आ सूक्ष्मनिगोदोवडे करीने अजन ना चूर्णथी नरेला डाबडानी पेठे चारे कोरथी आखो लोका काश भरेलो छे ॥ ३७ ॥ वळी जीवाभिगमनी वृत्तिमा कह्यु छे के, असंख्याता निगोदोवडे करीने एक गोळो थाय छे, अने तेवा असंख्याता गोळाओ त्रणे भुवनोमा होय छे. ॥३८॥ हवे ते गोळाओनी प्ररूपणा नीचेप्रमाणे छे—ज्या छ दिशावा ळो लोकाकाश होय, त्या संपूर्ण गोळो थाय छे, अने तेनी अदर उत्कृष्ट पद थाय छे ॥ ३९ ॥ वळी जे देश त्रण दि शाओमा अलोकाकाशवडे आच्छादित थइने, पृथ्वीनी नजीक ना अपवरकना खूणाना छेल्ला प्रदेशनु अनुकरण करे छे, ॥ ॥ ४० ॥ त्या खण्डगोळानी निष्पत्ति थाय छे, परतु संपूर्ण गो ळानी निष्पत्ति थती नथी, अने तेनी अदर अल्पनिगोदोवडे स्पष्टरीते जघन्यपद थाय छे ॥ ४१ ॥ वळी आ लोकाकाशनी

तर्यत्र कुत्रापि । सस्थित स्यान्निगोदक ॥ एकांगुलासख्यभा-ग—मितक्षेत्रावगाहन ॥ ४२ ॥ अन्येऽपि तत्रासख्येया-स्तावन्मात्रावगाहना ॥ अन्योन्यानुप्रवेशेन । स्थिता सति निगोदका ॥ ४३ ॥ तत्रान्यापेक्षया प्राज्ये । स्पष्ट जीवप्रदेश-के ॥ विवक्षणीयमुत्कृष्ट—पदमेकप्रदेशक ॥ ४४ ॥ तस्यामेव निगोदाव गाहनाया समतत ॥ अन्ये निगोदास्तिष्ठति । प्र-देशवृद्धिहा ित ॥ ४५ ॥ विवक्षितनिगोदस्य । मुक्त्वा काश्चि-प्रदेशकान ॥ आनम्य चापरानंते—रवक्षितेनिगोदकै ॥ ४६ ॥ विवक्षितमपुत्कृष्ट—त्तदुत्कृष्टपद किल ॥ एको निष्पाद्यते गो-हो । ह्यसख्येयनिगोदक ॥ ४७ ॥ तथोक्त—जयोसपरममोत्तु

अदर ह कोइ ज ोए ज्या निगोद रहेलो होय छे, त्या ते ए-क अगुलना असख्यातमा भागजेटला क्षेत्रना अवगाहीने र हेला हो । छे ॥ ४२ ॥ वळी तेनीअदर तेटलाज अवगाहना ळा असख्याता निगोदो एकबीजामा प्रवेश करीने रहेला छे ॥ ४३ ॥ त्या अन्यनी अपेक्षाए पण जीवप्रदेशोवडे करीने स्पष्ट एवु एकप्रदेशवाळु उत्कृष्ट पद जाणी लेवुं ॥ ४४ ॥ व ळी तेज निगोदोनी अवगाहनामा चारे बाजुथी बीजा निगो दो ‑देशोनी हानि अने वृद्धिथी रहेला छे ॥ ४५ ॥ वळी विव. तनिगोदना केटलाक प्रदेशोने छोडी‑ तथा बीजाओने द ावीने ‑हेला ॥ ४६ ॥ अने विवक्षित एवा उत्कृष्टपदने नहि छोडता एवा ते निगोदोवडे करीने असख्याता निगो दोवाळो एक गोळो थाय छ ॥ ४७ ॥ त माटे कधु छ क— उत्कृष्टपदने नहि छोडता निगोदनी अवगाहनाना प्रदेशानो

। निगोअउंगाहणाए सव्वत्तो ॥ निप्फाडज्जइ गोलो । पएसपरि वुड्ढिहाणीहिं ॥ ४० ॥ अथ गोलकमाश्रित्ये–तमेव प्रोक्तलक्ष ण ॥ अन्यो निष्पद्यते गोलो । मुक्त्वोत्कृष्टपद हि तत् ॥४९॥ निरुक्तगोलकोत्कृष्ट–पदास्पर्शिनिगोदके॥ परिकल्प्योत्कृष्टपद– मन्यगोलककल्पनात् ॥ ५० ॥ इत्येकैक निगोदाव-गाहनाप्रमि- ते किल ॥ क्षेत्रे जवति निष्पत्ति—रेकैकगोलकस्य वै ॥ ५१ ॥ विवक्षितनिगोदाव–गाहनायास्तु येऽधिका ॥ निगोदाशास्त त्प्रदेश–हानिस्थित्या व्यवस्थिता ॥ ५२ ॥ विवक्षणीयास्ते गो- ल–कातरानुप्रविष्टका ॥ एव गुरूपदेशेन । ज्ञेया गोलकपद्ध- ति ॥ ५३ ॥ उक्त हि— तत्तोच्चियगोलाउ । उक्कोसपय मुइत्तु जो अन्नो ॥ होइ निगोउ तम्मिवि । अन्नो निपज्जइ गोलो ॥

वृद्धि अने हानिथी गोळो उपजावतो ॥ ४० ॥ वळी ते पू र्वोक्त लक्षणवाळा तेज गोळाने आश्रीने उत्कृष्ट पदने छो डीने बीजो गोळो नीपजे छे ॥ ४९ ॥ वळी उपर कहेला ग ळाना उत्कृष्टपदने नहि स्पर्श करनारा एवा निगोदमा अन्य गोळानी कल्पनापूर्वक उत्कृष्ट पद कल्पवु ॥ ५० ॥ एवी रीते एकेक निगोदनी अवगाहना जेटला क्षेत्रमा एकेका गोळानी निष्पत्ति थाय छे ॥ ५१ ॥ वळी पूर्वोक्तनिगोदनी अवगाह नाथी अधिक एवा निगोदना जे अशो, तेना प्रदेशनी हानि अने स्थितिथी रहेला छे ॥ ५२ ॥ तेउने बीजा गोळानी अ दर प्रवेश करेला जाणवा एवी रीते गुरुमहाराजना उपदेशे करीने गोळाउनी पद्धति जाणी लेवी ॥ ५३ ॥ कह्यु छे के— ते गोळाना उत्कृष्टपदने मूकीने जे बीजो निगोद थाय छे,

॥ ५४ ॥ एव निगोयमित्ते । खेत्ते गोलस्स होइ निप्पत्ती निप्पज्जते । लोगे गोला असखिज्जा ॥ ५५ ॥ इत्यादर्थ गवतीशतक ११ उद्देशके १० ॥

निगोदा निचितार्थैते—ऽनतानतागिभिस्तथा ॥ नि ह्रियैथा नित्य । न ह्येकोऽपि स हीयते ॥ ५६ ॥ यच्चावह कान्यो । यावतो याति निर्वृति ॥ निर्यांति तावतोऽना निगोदेभ्य शरीरिण ॥ ५७ ॥ तयोक्त—सिझन्ति जत्ति किर । इह सववहाररासिमझाउ ॥ इति अणाइवणस्सइ । रासाउ तत्तिया तमि ॥ ५८ ॥ इत्यादि प्रज्ञापनावृत्तौ ॥ अन तेनापि कालेन । यावत स्यु शिवगता ॥ ततोऽप्येकनिगोदे-

---

तेमा पण बीजो गोळो उत्पन्न थाय छे ॥ ५४ ॥ एवी रीते निगोदजेटला क्षेत्रमा गोळानी निष्पत्ति थाय छे, अने एवा असख्याता गोळाउ लोकाकाशमा निपजे छे ॥ ५५ ॥ इत्या दिक आचार्य भगवतीना ११ मा शतकना १० मा उद्देशामा छे

अनता अनता प्राणीओथी ते निगोदो एवी रीते भरेला छे के तेमाथी हमेशा निकळ्या करे छे तो पण तेमानो एक पण निगोद खाली थतो नथी ॥ ५६ ॥ कमके व्यवहारराशि माथी जेटला जीवो मोक्ष जाय छ तेटलाज अनादिनिगोदा माथी पाछा निकळे छ ॥ ५७ ॥ ते माट कह्यु छ के—अहीं सव्यवहार राशिमाथी जेटला जीवो मोक्ष जाय छ तेटला अ नादिवनस्पतिमाथी तेना आवे छ ॥ ५८ ॥ इत्यादिक पन्नव णानी वृत्तिमा कह्यु छ ॥ अनता काळथी जेटला प्राणीओ मोक्ष गया छ ते सघळा एक निगादना अनतमा भाग जेट

का-नतभागमिता ह्रि ते ॥ ५९ ॥ कालेन चानिनाप्येन-म-
नता मुक्तिगामिनः ॥ चित्यते ते समुदिता—स्तथापि नानि
कास्तत ॥ ६० ॥ एव च—न तादृग्भविता काजः । सिद्धा
सोपचया अपि ॥ यत्रानिका भवत्येक निगोदानतनागत ॥
॥ ६१ ॥ तथाहु —जइया होइ पुच्छा । जिणाण मग्गमि उत्तर
तइया ॥ इक्कस्स निगोअस्स य । अणतजागो उ सिद्धिगओ ॥
॥ ६२ ॥ निगोदेऽपि द्विधा जीवा- स्तत्रैके व्यावहारिका ॥
व्यवहारादतीतत्वा-त्परे चाव्यवहारिको ॥ ६३ ॥ सूक्ष्मानि-
गोदतोऽनादे-र्निर्गता एकशोऽपि ये ॥ पृथ्व्यादिव्यवहार च ।
प्राप्तास्ते व्यावहारिका ॥ ६४ ॥ सूक्ष्मानादिनिगोदेषु । याति

ला छे ॥ ५९ ॥ वळी एवीरीते आगामीकाळमा पण अनता
जीवो मोक्षे जशे, अने ते सर्वने एकठा करवाथी पण एक
निगोदना अनतमा जागथी अधिक थता नथी ॥६०॥ वळी
एवीरीते—एवो कोइ पण समय आवशे नहि, के जेमा नि
गोदना अनतमा भागथी एकठा करेला सिद्धो पण वधारे
होय ॥ ६१ ॥ कह्यु छे के—ज्यारे पण जिनेश्वरप्रभुनी आ
गळ पूछवामा आवे, त्यारे एटलोज उत्तर मळे के, एक नि
गोदनो अनतमो जाग मोक्षे गयो छे ॥ ६२ ॥ निगोदमा र
हेला जीवो पण बे प्रकारना छे, तेमा केटलाको व्यवहारी छे,
अने बीजा व्यवहाररहित होवाथी अव्यवहारी छे ॥ ६३ ॥
अनादिसूक्ष्मनिगोदमाथी जेओ एक वखत पण निकळेला छे,
अने पृथ्व्यादिक व्यवहारने प्राप्त थयेला छे, तेओ व्यवहारी
कहेवाय छे ॥ ६४ ॥ वळी तेओ जो के सूक्ष्मअनादि निगोद-

यद्यपि ते पुन ॥ ते प्राप्तव्यवहारत्वा—तथापि व्यवहारिण ॥ ६५ ॥ कदापि ये न निर्याता । यहिं सूक्ष्मनिगोदत ॥ अव्यावहारिकास्ते स्यु–र्दरीजातमृता इव ॥ ६६ ॥ तदुक्त विशेषणवत्यां अत्थि अणता जीवा । जेहिं न पत्तो तसाइपरिणामो ॥ तेवि अणताणता । निगोअवास अणुहवति ॥ ६७ ॥ इति सूक्ष्माणा भेदा ॥

। निर्दोषो खिला व्याप्त । कज्जलेनेव कुपिका ॥ कापि प्रदेशो नास्त्येभि–र्विहीन पुद्गलैरिव ॥ ६० ॥ इति स्थान ॥ आयाश्चतस्त्रस्तिस्र स्यु–रेषा पर्याप्तय क्रमात् ॥ पर्याप्तान्चेपानयायु –श्वास कायवल तथा ॥ ६९॥ त्वगिंद्रिय चेतसी

मा फरीने जाय छे, तो पण तेओने व्यवहार प्राप्त थयेलो होवा थी तेओ व्यवहारी कहेवाय छे ॥ ६५ ॥ वळी जेओ सूक्ष्म निगोदमाथी कोइ पण समये बहार निकळ्या नथी, तेओ गुफामा जन्मीने मृत्यु पामेलानी पेठे अव्यवहारी छे ॥ ६६ ॥ ते माटे विशेषणवतीमा कह्यु छे के—जेओने त्रसादिकपरिणाम प्राप्त थयो नथी, एवा अनता जीवो छे, अने तेओ पण अनती अनतीवार निगोदना वासने अनुभवे छे ॥ ६७ ॥ एवीरीते सूक्ष्मजीवोना भेदो कह्या

काजळवडे करीने जेम कुपिका, तेम आ जीवोवडे करीने सघळो लोक व्याप्त थयेलो छे अने पुद्गलोवडे करीने जेम तेम आ जीवोवडे करीने रहित एवो कोइ पण प्रदेश नथी ॥ ६० ॥ एवीरीते स्थान कह्यु ॥ हवे ते निगोदीया जीवोने अनुक्रमे चार अने त्रण पर्याप्तिओ होय छे तथा पर्याप्ता

पा । प्राए प्रत्वार ईरिता ॥ सरया योनिकुलाना तु । पृथग्
पा न लक्ष्यते ॥७०॥ ततश्च—संख्या योनिकुलाना या । ना
दराणा प्रवक्ष्यते ॥ एतेषामपि सैवामी । सर्वे सवृतयोनयः ॥
॥ ७१ ॥ इति पर्याप्त्यादिद्वारचतुष्टय ॥ ७२ ॥ अतर्मुहूर्तमुत्कृ
ष्टा । नवस्थैषा नवस्थिति ॥ जघन्या क्षुल्लकनव-रूपमतर्मुहू
र्तक ॥ ७३ ॥ तथोक्त— दससहस्सलमा सुरना याण, सेसाण
खुड्डनवो ॥ इति नवस्थिति ॥ सूक्ष्मनिगोदजीवाना । त्रिधा
कायस्थितिर्नवेत् ॥ अनाद्यनतानादिसाता । साद्यता चेति नेद
त ॥ ७४ ॥ सूक्ष्मान्निगोदतोऽनादे निर्गता न कदापि ये ॥

अने अपर्याप्ता एवा तेउंने आयु, श्वास, कायबल ॥ ६९ ॥
अने त्वचाइंद्रिय नामना चार प्राण कह्या छे, अने तेउंनी
योनि अने कुलोनी सख्या जूदी कही नथी ॥ ७० ॥ अने ते
थी—बादरोनी योनि अने कुलोनी जे सख्या कहेवामा आ
वशे, तेज सख्या तेउंनी पण जाणवी, केमके तेउं सवळा स
वृतयोनिवाळा छे ॥ ७१ ॥ एवीरीते पर्याप्तिआदिक चार द्वा
रो कह्या ॥ ७२ ॥ हवे तेउंनी उत्कृष्टी नवस्थिति अतर्मुहूर्त
नी छे, अने जघन्यभवस्थिति क्षुल्लकभवरूप अतर्मुहूर्तनी छे
॥ ७३ ॥ ते माटे कह्यु छे के - देवता अने नारकीउंनी जघ
न्यनवस्थिति दशहजार वर्षनी छे, अने बीजाउंनी क्षुल्लकन
वजेटली छे ॥ एवीरीते नवस्थितिनु स्वरूप कह्यु ॥ हवे सू
क्ष्मनिगोदीआ जीवोनी कायस्थिति नीचे प्रमाणे त्रण प्रकारनी
होय छे, अनादिअनत, अनादिसात, अने सादिसात ॥७४॥
अनादिसूक्ष्मनिगोदमाथी जेउं कोइ पण समये निकळेला पण

नैवापि निर्गमिष्यन्ति । तेषामाद्या स्थितिर्भवेत् ॥ ७५ ॥ अन
तपुद्गलपरा वर्त्तमाना भवेदिय ॥ सन्ति चैवंविधा जीवा । ये
षामेषा स्थितिर्भवेत् ॥ ७६ ॥ यदुक्त—सामग्गिअभावाओ ।
ववहारियरासिअप्पवेसाओ ॥ भवावि ते अणंता । जे सिद्धि-
सुहं न पावंति ॥ ७७ ॥ निगोदात्सूक्ष्मतो ये च । निर्गता न
कदाचन ॥ निर्यास्यन्ति न जातु । स्थितिस्तेषा द्वितीयिका ॥
॥ ७८ ॥ अनंतपुद्गलपरा—वर्त्तमाना त्वसावपि ॥ गतस्य काल-
स्यानन्त्या स्येष्याच्चिद्भाविनोऽपि च ॥ ७९ ॥ अनादिस्थितिका
न स्युर्—येऽनन्ता निगोदिन ॥ तदा वक्ष्यमाणवन—स्पतिका

नथी, अने निकळशे पण नहि, तेओने पहेली (अनादिअन
त) कायस्थिति होय छे ॥ ७५ ॥ ते स्थिति अनंता पुद्गल-
परावर्त्तजेटली होय छे, अने तेवा जीवो पण होय छ, क जे
ओनी तेटली स्थिति होय छे ॥ ७६ ॥ कह्यु छ के—सामग्री-
ना अभावथी व्यवहारराशिमा प्रवेश नहि करनारा एवा भ-
व्यो पण अनंता होय छे, के जेओ मोक्षसुख पामी शक्ता न
थी ॥ ७७ ॥ वळी जे जीवो हजु कोइ पण समये सूक्ष्मनिगो
दमाथी निकळ्या नथी परंतु कोइक समये निकळवाना छे,
तेओनी बीजी एटले अनादिसांत कायस्थिति छे ॥ ७८ ॥ आ
स्थिति पण अनंत पुद्गलपरावर्त्तजेटली छे, केमके गयेलो काळ
अनंतो छे, अने केटलाकोनो भविष्यकाळ पण अनंतो छे ॥
॥ ७९ ॥ वळी अनंता एवा निगोदो जो अनादिस्थितिवाळा
न होय, तो जेनु आगळ स्वरूप कहेवामा आवशे, एवी व
नस्पतिकायनी स्थितिनो क्षय होते छते ॥ ८० ॥ तथा सप

यस्थितिर्दर्शे ॥ ७० ॥ कृते कायपरावर्ते । निखिलैर्वनकायिकैः ॥ वनस्पतीना निर्लेपो–ऽनिष्टोऽपि प्रसज्यते ॥ ७१ ॥ अनारत किंच मुक्ति । गच्छन्निर्भव्यदेहिभिः ॥ अचिरादेव जगति। भव्याभाव. प्रसज्यते ॥ ७२ ॥ मुक्तिमार्गव्यवच्छेदो–ऽप्येतच्च नेष्यते बुधै ॥ सतीति प्रतिपत्तव्य । ततोऽनादिनिगोदिन ॥७३॥ इत्याद्यधिक प्रज्ञापनाष्टादशपदवृत्तितोऽवसेय पुन प्राप्ता निगोदे–ऽनुभूय व्यवहारिताम्। कायस्थिति स्यात्साद्यता । तेषा तां वच्मि मानत ॥ ७४ ॥ उत्सर्पिण्यवसर्पिण्य । सख्यातीता प्रकीर्तिता ॥ कालत क्षेत्रतश्चास्या । स्थितेर्मानमथ ब्रुवे ॥७५॥ लोकाकाशमितासख्य–खखण्डाना प्रदेशका ॥ एकैकस्यापहा

ळा वनस्पतिकायो, ते कार्यनु परावर्तन करते छते, अनिष्ट एवो पण वनस्पतिओना समूळगा विनाशनो प्रसग आवे छे, ॥ ७१ ॥ तेमज भव्यलोको हमेशा मोक्षे जता होवाथी जगतमा तुरतज भव्यप्राणीओना अभावनो प्रसग आवे छे, ॥७२॥ तेम मोक्षमार्ग पण बध थइ जाय छे, अने तेवु तो ज्ञानीओने सम्मत नथी, माटे अनादि निगोदो छे, एम स्वीकारवु ॥७३॥ इत्यादिक अधिक वर्णन पन्नवणाना अढारमा पदनी वृत्तिथी जाणी लेवु ॥ वळी जेओ व्यवहारीपणु अनुभवीने फरीने निगोदमा प्राप्त थया छे, तेओनी कायस्थिति सादिसात छे, अने हवे ते स्थितिनु मान कहीये छीये ॥ ७४ ॥ काळथी तेनु मान असख्याती उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी जेटलु कहेल छे, अने हवे ते स्थितिनु क्षेत्रथी मान कहीये छीये ॥ ७५ ॥ लोकाकाशजेटला आकाशखडना जे असख्याता प्रदेशो छे,

रेण । ह्रियमाणा क्षणे क्षणे ॥ ७६ ॥ यावद्भि कालचक्रै स्यु -र्निर्लेपा मूलतोऽपि हि ॥ तावति तानि स्यात्काय—स्थिति-रेषा तृतीयिका ॥ ७७ ॥ कालचकाण्यसख्यानि । जवत्येतानि सख्यया ॥ कालतो हि सूक्ष्मतर । क्षेत्रमाहुर्जिनेश्वरा ॥७८॥ यतागुलमिताकाश—श्रेण्या यत्प्रदेशका ॥ गण्यमाना समा स्यु-रसख्योत्सर्पिणीक्षणे ॥ ७९ ॥ यदाहु —सुहुमो य होइ कालो । तत्तो सुहुमयर हवइ खित्त ॥ अगुलसेढीमित्ते। उसप्पिणिउ असखिज्जा ॥ ८० ॥ सूक्ष्मक्ष्माजोऽग्निमरुता । कालत क्षेत्रतोऽपि च ॥ स्यात्कायस्थितिरेषैव । सूक्ष्मत्वेऽपि तयो घत ॥ ८१ ॥ एकेंद्रियत्वतिर्यक्त्वा—सज्ञित्वेषु प्रसगत ॥ ज

तेमाथी दरेक क्षणे अनेक प्रदेशने खेंचतायका ॥ ७६ ॥ जेटला काळचक्रोवडे करीने ते प्रदेशो तेक मूळमाथी खलास थाय, तेटला काळचक्रो जेटली तेउनी त्रीजी कायस्थिति होय ॥ ७७ ॥ वळी ते काळचक्रो सख्यावडे करीने असख्याता होय छे, केमके जिनेश्वरोए क्षेत्रने काळथी वधारे सूक्ष्म कह्यु छे ॥ ७८ ॥ तेमके आगुलजेटली आकाशश्रेणिना आकाशप्रदेशोने जो गणवामा आवे, तो तेउ असख्याती उत्सर्पिणीउना क्षणजेटला थाय छे ॥७९॥ कह्यु छे के—जे सूक्ष्मकाळ होय तेथी क्षेत्र वधारे सूक्ष्म होय छे, अने तेथी आगुलजेटली आकाशश्रेणिमा असख्याती उत्सर्पिणीउ थाय छे ॥ ८० ॥ सूक्ष्म एवा पृथ्वी, अप्, तेउ अने वाउनी काळथी अने क्षेत्रथी पण तेटलीज कायस्थिति होय छे, तेम उपयी सूक्ष्मपणामा पण तेटलीज होय छे ॥ ८१ ॥ वळी अहीं प्रसगथी

नस्पतित्वे क्लीवत्वे । कायस्थितिमथ ब्रुवे ॥ ९२ ॥ आवल्यस ङ्ख्यभागस्य । यावत समया खलु ॥ स्युः पुद्गलपरावर्त्ता– स्तावंत कायसस्थितिः ॥ ९३ ॥ सर्वेषामियमुत्कृष्टा । काय स्थितिरुदाहृता ॥ जघन्या तु सर्वेष्वंत–र्मुहूर्त्तमविशेषत ॥ ॥ ९४ ॥ इति कायस्थिति ॥

तैजस कार्मण चौदा–रिक चेति वपुस्त्रय ॥ पृथ्व्यादिसू क्ष्मजीवाना । प्रज्ञप्त परमेष्ठिभि ॥ ९५ ॥ निगोदाना त्वनता ना–मेकमौदारिक वपु ॥ सर्वसाधारण द्वे च । परे प्रत्येकमी रिते ॥ ९६ ॥ इति देहा ॥ एकेंद्रियाणा सस्थान । सर्वेषा हु

एकेंद्रियपणामा, तिर्यंचपणामा, असज्ञिपणामा, वनस्पतिप णामा अने नपुसकपणामा रहेली कायस्थिति कहीये छीये ॥ ९२ ॥ आवलिना असख्यातमा भागना जेटला समयो था य, तेटला पुद्गलपरावर्त्तोजेटली कायस्थिति जाणवी ॥ ९३ ॥ उपर कहेली ते सघळाउनी कायस्थिति जाणवी, अने उत्कृ ष्टी जघन्यस्थिति तो अतर्मुहूर्तनी होय छे ॥ ९४ ॥ एरीते कायस्थितिनु स्वरूप कह्यु ॥

पृथ्वीकाययादिक सूक्ष्म जीवोना जिनेश्वरोए तैजस, का र्मण अने औदारिक, ए त्रण शरीरो कह्या छे ॥ ९५ ॥ वळी अनता एवा निगोदोनु सर्वसाधारण एक औदारिक श रीर कह्यु छे, अने बीजा दरेकना बाकीना बे एटले तैजस अने कार्मणशरीरो कह्या छे ॥ ९६ ॥ एरीते शरीरो कह्या वळी सघळा एकेन्द्रियोनु हुडकसस्थान कह्यु छे, अने तेना भेद जोयेल छे अने जगतो जेमणे एवा जिनेश्वरप्रभुए नी-

रूमीरित ॥ तत्राप्येप विशेपस्तु । दृष्टो दृष्टजगत्त्रये ॥७७॥ मसूरचन्द्रसस्थाना । सूक्ष्मा क्षोणी द्विधापि हि ॥ सूक्ष्मा स्तिवुक्सस्थाना । आप पापहरै स्मृता ॥ ७८ ॥ सूचीकलापसस्थान । तेजोवायुर्ध्वजाकृति ॥ सूक्ष्मो निगोदोऽनियत-सस्थान परिकीर्त्तित ॥ ७९ ॥ इति जीवाजिगमाभिप्राय ॥ सग्रहणीवृत्तौ च निगोदौदारिकदेह स्तिवुकाकारमुक्तमिति ज्ञेय ॥ इति सस्थान ॥ अगुलासख्याशमान । सूक्ष्मैकेंद्रियदेहिना ॥ सामान्यत शरीर स्या-द्विशेपतस्तु वक्ष्यते ॥ १०० ॥ इति देहमान ॥ कपायाना वेदनाया । मृत्योश्चेति जिनेश्वर ॥ निरूपिता समुद्घाता । सूक्ष्मैकाक्षशरीरिणा ॥ १ ॥ इति समु-

---

चेप्रमाणे तफावत जोयो छे ॥ ७७ ॥ बन्ने प्रकारनी सूक्ष्म पृथ्वी मसूर अने चन्द्रना आकारजेवी छे, अने सूक्ष्मअप्कायोने पापोना हरनारा जिनेश्वरोए स्तिवुकना आकारजेवा कह्या छे ॥ ७८ ॥ तेउकाय सूचीसमूहना आकारजेवो छे, तथा वायु ध्वजसरखी आकृतिवाळो छे, अने सूक्ष्म निगोदने तो अनिश्चित आकारवाळो कह्यो छे ॥७९॥ उपर कहेलो अभिप्राय जीवाजिगमनो छे, अने सग्रहणीनी वृत्तिमा तो निगोदनु औदारिकशरीर स्तिवुकसरखी आकृतिवाळु कहेल छे, एम जाणवु ॥ एवीरीते सस्थानो कह्या ॥ हवे सूक्ष्मएकेंद्रिय प्राणीओनु शरीर सामान्यथी अगुलना असख्यातमा भागजेटलु कहेल छे, अने तेनु विशेपथी मान आगळ कहेवामा आवशे ॥ १०० ॥ एवीरीते शरीरमान कह्यु ॥ वळी सूक्ष्मएकेंद्रिय प्राणीओना कपाय, वेदना अने मृत्यु, एम त्रण समुद्घातो जि

द्घातां ॥ एकेंद्रियेषु सर्वेषु । दिकलेंद्रियकेषु च ॥ सत्स्येषा
गर्भजेषु ।' तिर्यक्पचेंद्रियेष्वपि ॥ २ ॥ तादृशेष्वेव मर्त्येषु । त
षु समूर्छिमेषु च ॥ एते विपद्योत्पद्यते । सूक्ष्मा दशविधा स्थ
॥ ३ ॥ तेजोऽनिलौ तु न वर । नोत्पद्येते स्वनावत ॥ मनुष्ये
ऽिति गच्छति । ते पूर्वोक्तेषु तान् विना ॥ ४ ॥ इति गति ।
उत्पद्यते च पूर्वोक्ता । सूक्ष्मैकाक्षेषु तेऽखिला ॥ स्वस्वकर्मानु
नावेन । गरिष्ठेन वशीकृता ॥ ५ ॥ नारका निर्जरास्तिर्य-प्र
गश्चासख्यजीविन ॥ नैषा सूक्ष्मेषु गमन । न चाप्यागमन
तत ॥ ६ ॥ गतिष्वेव चतसृषु । सकेपात्ते विवक्षिता ॥ द्वि

नेश्वरोए कह्या छे ॥ १ ॥ एवीरीते समुद्धातो जाणवा ॥ ग
ळी या दशे प्रकारना सूक्ष्मो मृत्यु पामीने, सर्वे एकेंद्रिओने
विषे विकलेंद्रिओमा तेम सख्याता आयुवाळा अने गर्भज एवा
पचेंद्रितिर्यंचोमा ॥ २ ॥ तेमज प्रकारना मनुष्योमा, तेमज
समूर्छिममनुष्योमा उत्पन्न थाय छे ॥ ३ ॥ परतु तेमा एटलु
विशेष के, तेउ अने वाउ स्वनावथी मनुष्योनेविषे उत्पन्न थ
ता नथी, अने तेथी मनुष्योविना तेर्उ पूर्वोक्त गतिउमा जाय
छे ॥ ४ ॥ एवीरीते गतिर्ड क ॥ वळी पूर्वे कहेला ते स
घळा जीवो पोतपोताना नारीकर्मोना अनुसारे करीने स
घळाउ सूक्ष्मएकेंद्रिउमा उत्पन्न थाय छे ॥ ५ ॥ नारकी
उ, देवो तथा असख्याता आयुवाळा एवा तिर्यंच अने मनु
ष्यो एटलाउनु सूक्ष्मोने विषे गमन थतु नथी, तेम तेमाथी
तेउनु आगमन पण थतु नथी ॥ ६ ॥ एवीरीते सक्षेपथी चार
गतिउना तेउनु स्वरूप क्यु वळी सूक्ष्मजीवो ये गतिउमा

गतयो द्व्यागतयो । नवति सूक्ष्मदेहिन- ॥ ७ ॥ तेजोऽनिलौ तु नृभवे । नोत्पद्येते स्वभावत ॥ ततस्ते एकगतय ।,प्रोक्ता द्व्यागतयो.पि च ॥ ८ ॥ सूक्ष्मेपु पृथ्वीसलिल—तेजोऽनिलेपु जतव ॥ उत्पद्यते च्यवते च । असख्येया निरतर ॥ ९ ॥ वनस्पतौ त्वनताना –मुत्पत्तिविलयौ सदा ॥ स्वस्थानत परस्थाना-त्त्वसख्याना गमागमौ ॥ १० ॥ एकस्यापि निगोदस्या-सख्याशोऽनतजीवक ॥ जायते म्रियते शश्वत् । किं पुन सर्वमीलने ॥ ११ ॥ तथाहि—विवक्षितनिगोदस्य । विवक्षितक्षणे यथा ॥ असख्येयतमो भाग । एक उद्वर्तते ध्रुव ॥१२॥ उत्पद्यते.न्यस्तत्रैव । द्वितीयसमयेऽपि हि ॥ एक उद्वर्ततेऽस-

---

ळा अने वे आगतिवाळा होय छे ॥ ७ ॥ वळी तेउ अने वाउ तो स्वभावथीज मनुष्यजन्ममा उत्पन्न थता नथी, अने तेथी तेओने एक गतिवाळा अने बे आगतिवाळा कह्या छे ॥ ॥ ८ ॥ वळी सूक्ष्म एवा पृथ्वी, अप्, तेउ अने वाउनेविषे असख्याता जतुओ निरतर उत्पन्न थाय छे, अने चवे छे ॥ ॥ ९ ॥ वळी वनस्पतिनेविषे अनता जीवोनी स्वस्थाननी अपेक्षाए हमेशा उत्पत्ति अने विनाश थया करे छे, अने परस्थाननी अपेक्षाए असख्याता जीवोनु गमन अने आगमन थया करे छे ॥ १० ॥ एक निगोदनो पण अनता जीवोवाळो ज्यारे असख्यातमो अश हमेशा उत्पन्न थाय छे, अने मरे छे, त्यारे जो तेओ सघळा एकठा थाय, तो तेनी तो वातज शु करवी? ॥ ११ ॥ ते कहे छे—अमुक क्षणमा अमुक निगोद नो एक असख्यातमो भाग जेम विनाश थाय छे, ॥ १२ ॥

स्य—भाग उत्पद्यतेऽपर ॥ १३ ॥ उद्वर्त्तनोपपाताविच्छि-स्याता प्रतिक्षण ॥ यथैकस्य निगोदस्या - संख्यभागस्य सर्वदा ॥ १४ ॥ तथैवान्यनिगोदाना-मपि त्रैलोक्यवर्त्तिना ॥ उद्वर्त्तनोपपातौ स्तो–ऽसंख्याशस्य पृथक्पृथक् ॥ १५ ॥ उद्वर्त्तनोपपाताभ्या । भवदृग्यामित्यनुक्षण ॥ परावर्त्तते निगोदा। अतर्मुहूर्तमात्रत ॥ १६ ॥ जायमानम्रियमाणै—रतर्मुहूर्तनीवितै ॥ निगोदिभिर्भिनवनै । स्यु शून्यास्तु मनाग् न ते ॥ ॥ १७ ॥ तथोक्तं— एगो असखभागो । वट्टइ उवट्टणोववायमि ॥ एगनिगोए निच्च । एव सेसेसु विसएव ॥ अतोमुहुत्तमित्ता । ठिई निगोआण ज विणिद्दिट्ठा ॥ पल्लट्टति निगोआ।

तेम बीजे समये तेनोज बीजो भाग उत्पन्न थाय छे, एवीरीते एक भाग नष्ट थाय छे, अने बीजो उत्पन्न थया करे छे ॥ ॥ १३ ॥ एवीरीते जेम दरेक क्षणे एक निगोदना असख्यातमा भागनी पण हमेशा उत्पत्ति अने विनाश थया करे छे, ॥ ॥ १४ ॥ तेम त्रणे भुवनोमा वर्तता एवा बीजा निगोदोना पण असख्यातमा भागना पृथक्पृथक् उत्पत्तिविनाश थया करे छे ॥ १५ ॥ एवीरीते दरेक क्षणे थता एवा उत्पत्ति अने विनाशे करीने मात्र अतर्मुहूर्तमाज निगोदोनु परावर्तन थाय छे ॥ १६ ॥ एवी रीते फक्त अतर्मुहूर्त सुधि जीवनारा नवा नवा निगोदो जो के उत्पन्न थाय छे, तथा मृत्यु पामे छे, तोपण ते निगोदो जरा पण खाली थता नथी ॥ १७ ॥ ते माटे कह्यु छे—एक निगोदनो एक असंख्यातमो भाग हमेशा जेम विनाश अने उत्पत्तिमा वर्ती रह्यो छे, तेम बीजा निगोदोना प

तम्हा अतोमुहुत्तेण ॥ १८ ॥ एगामुत्पत्तिमरणे । विरहस्तु न विद्यते ॥ यज्जायते म्रियते चा–सख्यानता निरतर ॥ १९ ॥ इत्यागति ॥ अनतराणि समये–सिद्धिर्वादरवद् बुधै ॥ ज्ञेयै पा प्राच्यशास्त्रेषु । विजागेनाविवक्षणात् ॥ २० ॥ इति द्वारद्वय ॥ कृष्णा नीला च कापोती । लेश्यात्रयमिद जवेत् ॥ सवेषा सूक्ष्मजीवाना मिरुक्त सूक्ष्मदर्शिजि ॥ २१ ॥ इति लेश्या ॥ निर्व्याघात प्रतीत्यैषा–माहार षड्दिगुद्भव ॥ जवेद् व्याघातमाश्रित्य । त्रिच पचदिग्भव ॥२२॥ इत्याहारदिक्।

ण जाणी लेवु ॥ नि ोदनी स्थिति अतर्मुहूर्तना प्रमाणनी कही छे, अने तेथी ते निगोदो अतर्मुहूर्तमा पलटाइ जाय छे ॥ १८ ॥ ते निगोदीआ जीवोनी उत्पत्ति अने मरण थाय छे, परन्तु तेउनो वि ह थतो नथी, केमके असख्याता तथा अनता एवा तेउ निरतर उत्पन्न थाय छे अने मरे छे ॥ १९ ॥ एवीरीते आ ति कही ॥ वळी आ सूक्ष्म जीवोनी अनतराणि अने समयसिद्धि, ए व द्वारो वादरनीपेठेज विद्वानोए जाणी लेवा, केमके प्राचीन शास्त्रोमा तेउनो विज्ञाग पाड्यो नथी ॥ २० ॥ एवीरीते ते व द्वारो जाणवा सर्व सूक्ष्मजीवोने कृष्ण नील अने कापोत, ए त्रण लेश्याउ होय छे, एम सूक्ष्मद र्शिवाळा ज्ञानीउए कह्यु छे ॥ २१ ॥ एवी रीते लेश्याउ जाणवी । वळी सू जीवोने निर्व्याघातनी अपेक्षाए छ दिशिनो आहार होय छे तथा व्याघातनी अपेक्षाए त्रण चार ते पाच दिशिनो पण आहार होय छे ॥ २२ ॥ एवी रीते दिशिआहार कह्यो । वळी आ जीवोने हाडकाउ नहि हो

न संहननमेतेषां । सत्त्ववत्त्वमथ्यनायत ॥ मतांतरेण चैतेषां सेवार्त्त तदुरीकृत ॥ २३ ॥ इति सहनना ॥ सर्वे कषाय संज्ञास्तु । स्युश्चतस्त्रोऽथवा दश ॥ इन्द्रियं चैकमाख्यात—मे तेषां स्पर्शनेंद्रियं ॥ २४ ॥ इति द्वारत्रय ॥ भूतभाविभवद्भाव—स्वभावालोचनात्मिका ॥ सज्ञा नैकेन्द्रियाणां स्या—त्तदेतऽसंज्ञिनः स्मृता ॥ २५ ॥ इति संज्ञिता ॥ अमी जिनेश्वरैः क्लीब—वेदा एव प्रकीर्तिता ॥ वेदस्त्वव्यक्तरूपः स्या—देषां संज्ञाकषायवत् ॥ २६ ॥ इति वेद ॥ संक्लिष्टपरिणामत्वा—त्सर्वेकेन्द्रियदेहिनां ॥ मिथ्यादृष्टय एवामी । निर्दिष्टा परमेष्ठिभिः ॥ २७ ॥ इति दृष्टि ॥ मत्यज्ञानश्रुताज्ञाने । सूक्ष्मैकेंद्रियदेहि

वाथी तेउने सघयण सभवतुं नथी, अने मतांतरे तेउने छेवटुं संघयण कहेलु छे ॥ २३ ॥ एवीरीते संघयणो कह्या ॥ वळी ते सूक्ष्मजीवोने सघळा कषायो होय छे, तथा संज्ञा चार अथवा दश होय छे, अने तेउने इंद्रिय तो एक स्पर्शज कहेली छे ॥ २४ ॥ एवीरीते त्रणे द्वारो साथे कह्या. वळी ते एकेंद्रियजीवोने थयेला, थनारा तथा थता पदार्थोना स्वभावनी आलोचनरूप संज्ञा होती नथी, अने तेथी तेउ असंज्ञी कहेवाय छे ॥ २५ ॥ एवीरीते संज्ञाद्वार कह्यु ॥ वळी आ जीवोने जिनेश्वरोए नपुंसकवेदीज कह्या छे, अने तेउनो वेद, संज्ञा अने कषायोनीपेठे अव्यक्तरूप छे, एटले प्रगट होतो नथी ॥ २६ ॥ एवीरीते वेदो कह्या ॥ वळी सर्वे एकेंद्रिप्राणीउना परिणामो संक्लिष्ट होवाथी, तेउने जिनेश्वरोए मिथ्यादृष्टिवाळाज कहेला छे ॥२७॥ एवीरीते दृष्टिद्वार

ना ॥ ते अप्यत्यतमल्पिष्टे । शेषजीवव्यपेक्षया ॥ २८ ॥ इति ज्ञान ॥ चतुर्षु दर्शनेष्वेषा— मचक्षुर्दर्शन भवेत् ॥ उपयोगास्त्रयोऽज्ञान—द्वयमेक च दर्शन ॥ २९ ॥ निराकारोपयोगा स्यु —रचक्षुर्दर्शनाश्रयात् ॥ द्व्यज्ञानतस्तु साकारो—पयोगा सूक्ष्मदेहिन ॥ ३० ॥ इति द्वारद्वय ॥ आहारका सदाप्येते । स्युर्विग्रहगतिविना ॥ तस्या त्वनाहारका य—प्येते त्रिचतुरान् क्षणान् ॥ ३१ ॥ एषामुत्पन्नमात्राणा—मोज आहार ईरित ॥ लोमाहारस्ततो द्वेधा—प्यनाभोगज एव च ॥ ३२ ॥ सचित्त स्यादचित्त स्या—दुभयात्मापि कर्हिचित् ॥ आहारे चा-

---

जाणवु ॥ सूक्ष्मएकेंद्रियप्राणीर्डने मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान होय छे अने ते पण बीजा जीवोनी अपेक्षाए अत्यत अल्प होय छे ॥ २८ ॥ एवीरीते ज्ञानद्वार जाणवु ॥ चारे दर्शनोमाथी तेर्डने अचक्षुदर्शन होय छे, तेमज बे अज्ञान अने एकदर्शनरूप त्रण उपयोगो होय छे ॥ २९ ॥ अचक्षुदर्शनना आश्रयथी सूक्ष्मप्राणीर्डने निराकार उपयोगो होय छे, अने अज्ञानथी साकार उपयोगो होय छे ॥ ३० ॥ एवी रीते बे द्वारो जाणवा ॥ वळी विग्रहगतिविना तेर्ड हमेशा आहारक होय छे, अने ते विग्रहगतिमा तो तेर्ड त्रण अथवा चार क्षणोसुधि आहाररहित पण होय छे ॥ ३१ ॥ तेर्ड उत्पन्न थाय छे के तुरत तेर्डने उजआहार होय छे, एम कह्यु छे, अने ते पछी लोमआहार होय छे अने ते बन्ने अनाभोग थीज थाय छे ॥ ३२ ॥ वळी ते आहार सचित्त होय, तेम अचित्त पण होय, अने कोइक समये मिश्र पण होय, वळी

तर नास्ति । सदाहारार्थिनो यमी ॥ ३३ ॥ नथोक्त प्र
नाया—पुढवीकाइयस्स ण नंते केवइ कालस्स आहारट्ठे
मुप्पज्जइ ? गो० अणुसमय अविरहिए, एव जाव वणस्सइका
इया इति इत्याहारकत्व ॥ आद्यमेव गुणस्थान–मेक सूक्ष्म
रीरिणा ॥ अनाजोगिकमिथ्यात्व–वतामेषा निरूपित ॥ ३४ ॥
इति गुणा ॥ दशानामपि सूक्ष्माणा । त्रयो योगा प्रकीर्तिता
॥ औदारिकस्तन्मिश्रश्च । कार्मणश्चापि निश्चिते ॥ ३५ ॥ इति
योगा ॥ असख्येयलोकमान–नन सप्रदेशके ॥ तुल्या सू
क्ष्माग्निपृथ्व्यबु—मरुत किंतु तत्र च ॥ ३६ ॥ लोकाकाशमि
ता खका । असख्येया अपि क्रमात् ॥ अग्न्यादिषु नूरिनूरि

तेओने आहारमा आतरो नथी, केमके तेओ सदाआहारी छे
॥ ३३ ॥ ते माटे पन्नवणामा कह्यु छे के—हे नगवन् ! पृथ्वी
कायने आहारनु अर्थीपणु केटले काळे उत्पन्न थाय ? तो क
गौतम ! दरेक समये कइ पण विरहविना ते आहार ले छे,
ए प्रमाणे एवी रीते यावत् वनस्पतिकायसुधि पाचे थावरोने माट
जाणवु ॥ एवीरीते आहारद्वार जाणवु ॥ वळी अनाजोगि
मिथ्यात्ववाळा एवा आ सूक्ष्मजीवोने पहेलु एक गुणठाणु
छे ॥ ३४ ॥ एवी रीते गुणठाणाद्वार जाणवु ॥ वळी
दश प्रकारना सूक्ष्मजीवोने औदारिक, औदारिकनु मिश्र
अने कार्मण ए त्रण काययोगो कह्या छे ॥ ३५ ॥ एवी रीते
योगद्वार जाणवु ॥ लोकजेवडा असख्याता आकाशखमना
प्रदेशोसाथे सूक्ष्म, तेउ, पृथ्वी, अप्, अने वायु तुल्य छे,
॥ ३६ ॥ लोकाकाशजेवडा असख्याता खडो छे,

—तरच्चूरितमा मता ॥ ३७ ॥ पर्याप्तापर्याप्तसूक्ष्म—बादरान-
तकायिका ॥ चत्वारोऽपि स्युरनन्त-लोकाकाशप्रदेशमिता ॥
॥ ३८ ॥ अथ जाव —लोकाकाशप्रदेशेषु । निगोदसत्कजंतुषु
॥ प्रत्येक स्थाप्यमानेषु । पूर्यंतेऽसावनंतश ॥ ३९ ॥ तत्रापि—
बादरसाधारणेभ्य । पर्याप्तेभ्यो भवति हि ॥ अपर्याप्तबाद-
रास्ते । असख्येयगुणाधिका ॥ ४० ॥ बादरापर्याप्तकेभ्य ।
सूक्ष्माऽपर्याप्तका इमे ॥ असख्येयगुणास्तेभ्य । सूक्ष्मपर्याप्तका-
स्तथा ॥ ४१ ॥ इति मान ॥ सूक्ष्मास्तेजस्कायिका स्यु । स-
र्वस्तोकास्तत क्रमात् ॥ सूक्ष्मक्ष्माबुमरुतो । विशेषाभ्यधिका
स्मृता ॥ ४२ ॥ असख्येयलोकमान—नभ एकप्रदेशके ॥ तु

तो पण अनुक्रमे अग्नियादिकनेविषे घणा, वधारे घणा अने
घणामा घणा कह्या छे ॥ ३७ ॥ पर्याप्ता अने अपर्याप्ता एवा
सूक्ष्म अने बादर अनतकाय, ए चारे अनता लोकाकाशना
प्रदेशजेटला होय छे ॥ ३८ ॥ तेनो भावार्थ नीचे प्रमाणे छे—
लोकाकाशना दरेक प्रदेशोमा निगोदना एकेक जतुने जो
स्थापवामा आवे, तो ते लोकाकाश अनतीवार भराइ जाय.
॥ ३९ ॥ त्या पण—बादर एवा साधारण पर्याप्ताउथी अपर्या-
साबादर असख्यगणा अधिक छे ॥ ४० ॥ अने बादरअपर्या
प्ताउथी आ सूक्ष्मअपर्याप्ताउ असख्यगणा छे अने तेथी अ-
सख्यगणा सूक्ष्मपर्याप्ताउ छे ॥ ४१ ॥ एवीरीते मानद्वार जा
णवु ॥ सर्वथी थोडा सूक्ष्म तेउकायो छे अने तेथी अनुक्र
मे विशेषविशेष अधिक सूक्ष्म पृथ्वीकाय अप्काय अने वायु
काय छे ॥ ४२ ॥ वळी लोकजेटला असख्याता आकाशप्रदे

न
र
१

ह्या सर्वेऽप्यमी किंतु । यथोत्तराधिकाधिका
रव्येयगुणा सूक्ष्म—वायुन्य स्युर्निगोदका ।
णत्वा–द्वेतेषा प्रतिगोलक ॥ ४४ ॥ तेभ्योऽन
स्युर्वनस्पतिकायिका ॥ तेभ्य सामान्यत सू
न्यधिका स्मृता ॥ ४५ ॥ स्वस्वजातिष्वपरा
रव्यगुणा मता ॥ पर्याप्तका यद्वेतेऽन्या—पेक्ष
॥ ४६ ॥ उत्पद्यते तथैवैका—पर्याप्तकस्य नि
ख्यसरव्येया–स्ततोऽमी बहवो मता ॥ ४७ ॥ त
वृत्तौ—सूक्ष्मा अपि पर्याप्तकापर्याप्तकभेदेन द्वि
पर्याप्तकनिश्रया पर्याप्तका समुत्पद्यते, यत्र चैक

ना प्रदेशोनी साथे जो के ह्या सघळा तुल्य छ,
गोत्तर तेउ अधिक अधिक छे ॥ ४३ ॥ ह्या सू
असख्यगणा निगोदो छे. केमके दरेक गोळाप्रत
ण्याना प्रमाणवाळा छे ॥ ४४ ॥ अने तेथी पण
सूक्ष्मवनस्पतिकायो छे, अने तेथी पण सामान्यत
[illegible]

नियमादसंख्येया पर्याप्ता स्युरिति अत एकेन्द्रिया स्यु
सामान्यतो विवक्षिता ॥ पर्याप्ता एव भूयांसो। जीवा अप्यो
घतस्तथा ॥ ४८ ॥ इति लब्ध्यल्पबहुता ॥ दिशामपेक्षया त्व-
ल्प—बहुत्वेषां न संभवेत् ॥ अमी प्राय सर्वलोका—पन्ना स
र्वत्र यत्समा ॥ ४९ ॥ तत्रोक्त प्रज्ञापनावृत्तौ—इद ह्यल्पबहु-
त्व बादरानधिकृत्य द्रष्टव्य, न सूक्ष्मान्, सूक्ष्माणा सर्वलोका-
पन्नाना प्राय सर्वत्र समत्वात् ॥ इति दिगपेक्षयाल्पबहुता ॥
ओघत सूक्ष्मजीवाना—मतर यदि चिन्त्यते ॥ अतर्मुहूर्तं सू
क्ष्मत्वे । जघन्य कथित जिनै ॥ ५० ॥ यदुत्पद्य बादरेषु । सू
क्ष्म सत्यज्य सूक्ष्मता ॥ स्थित्वा तत्रातर्मुहूर्तं । पुन सूक्ष्मत्व-

---

पर्याप्ता होय वळी याथी करीनेज सामान्यथी एकेन्द्रिपर्या-
प्ताज घणा कह्या छे, अने ओघथी जीवो पण घणा कह्या छे ॥
॥ ४८ ॥ एवीरीते नानु अल्पबहोतद्वार कह्यु ॥ वळी दिशा-
ओनी अपेक्षाए आ सूक्ष्मजीवोनो अल्पबहोत संभवी शकतो
नथी केमके प्राये करीने आ जीवो सर्वलोकमा व्याप्त थये
ला छे तथा सर्वजगोए तुल्य छे ॥ ४९ ॥ ते माटे पन्नवणानी
वृत्तिमा कह्यु छे के—आ अल्पबहोत बादरोनी अपेक्षाए
जाणवा परतु सूक्ष्मनी अपेक्षाए न जाणवो, केमके सर्वलो
कमा व्याप्त एवा सूक्ष्मो प्राये करीने सर्व जगोए सरखा होय
छे ॥ एवीरीते दिशानी अपेक्षाए अल्पबहोतद्वार कह्यु ॥
सूक्ष्मजीवोना जो ओघथी आतरा विचारवामा आवे तो सू
क्ष्मपणामा जघन्य आतरा अतर्मुहूर्तनो जिनेश्वरोए कह्यो छे
॥ ५० ॥ केमके सूक्ष्म छे ते सूक्ष्मपणु छोडीने बादरमा उत्प

नियमादसङ्ख्येया पर्याप्ता स्युरिति अत एवैकेन्द्रिया स्यु। सामान्यतो विवक्षिता ॥ पर्याप्ता एव भूयांसो। जीवा अप्यो घतस्तथा ॥ ४८ ॥ इति लब्ध्यल्पबहुता ॥ दिशामपेक्षया त्व ल्प—बहुतेषा न सम्भवेत् ॥ अमी प्राय सर्वलोका—पन्ना स- र्वत्र यत्समा ॥ ४९ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनावृत्तौ—इद ह्यल्पबहु- त्व बादरानधिकृत्य द्रष्टव्य, न सूक्ष्मान्, सूक्ष्माणा सर्वलोका पन्नाना प्राय सर्वत्र समत्वात् ॥ इति दिगपेक्षयाल्पबहुता ॥ उघत सूक्ष्मजीवाना—मतर यदि चिन्त्यते ॥ अन्तर्मुहूर्त सू क्ष्मत्वे । जघन्य कथित जिनै ॥ ५० ॥ यद्युत्पद्य बादरेषु । सू- क्ष्म सत्यज्य सूक्ष्मता ॥ स्थित्वा तत्रान्तर्मुहूर्त । पुन सूक्ष्मत्व-

---

पर्याप्ता होय वळी आवी करीनेज सामान्यथी एकेन्द्रियपर्या प्ताज घणा कह्या छे, अने ओघथी जीवो पण घणा कह्या छे ॥ ॥ ४८ ॥ एवीरीते लब्धि अल्पाबहुत्वद्वार कह्यु ॥ हवे दिशा- ओनी अपेक्षाए आ सूक्ष्मजीवोनो अल्पाबहुत्व सभवी शकतो नथी, केमके प्राये करीने आ जीवो सर्वलोकमा व्याप्त थये- ला छे तथा सर्वजगोए तुल्य छे ॥ ४९ ॥ ते माटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छे के—आ अल्पाबहुत्व बादरोनी अपेक्षाए जाणवो परतु सूक्ष्मनी अपेक्षाए न जाणवो केमके सर्वलो कमा व्याप्त एवा सूक्ष्मो प्राय करीने सर्व जगोए सरखा होय छे ॥ एवीरीते दिशानी अपेक्षाए अल्पाबहुत्वद्वार कह्यु ॥ सूक्ष्मजीवोना जो ओघथी आतरा विचारवामा आवे तो सू क्ष्मपणामा जघन्य आतरो अत र्मुहूर्तनो जिनेश्वरोए कह्यो छे ॥ ५० ॥ जमके सूक्ष्म छे ते सूक्ष्मपणु छाडीने बादरमा उप

माप्नुयात् ॥ ५१ ॥ उत्कर्षेत कालचक्रा—ण्यसंख्येयानि तानि च ॥ निष्पाद्यान्यंगुलासंख्या—शस्थसागानिते क्षणे ॥ ५२ ॥ अथ जाव —एकस्मिन्नंगुलासंख्य—जागे येऽम्रप्रदेशका ॥ यावंति कालचक्राणि । द्दतैस्तै स्यु प्रतिक्षण ॥ ५३ ॥ उत्कर्षतो वादरत्वे । तावती वर्णिता स्थिति ॥ ता समाप्य पुन सोऽम्य—प्राप्तौ युक्तमदोंतर ॥ ५४ ॥ सूक्ष्मक्ष्मानोऽग्निमरुता—मिह प्रत्येकमंतर ॥ लघु स्यादंतर्मुहूर्त—मनताद्धामित गुरु ॥५५॥ तच्च सूक्ष्मक्ष्मादिजंतो । सूक्ष्मस्थूलवनस्पतौ ॥ गत्वा स्थित्वानंतकाल । सूक्ष्मक्ष्मादित्वमीयुष ॥ ५६ ॥ वनस्पतेश्च सूक्ष्म

त्र थइ तेमां अंतर्मुहूर्त्त रही फरीने सूक्ष्मपणुं पामे छे ॥५१॥ अने उत्कृष्टो आंतरो अंगुलना असंख्यातमा जागमां रहेला आकाशप्रदेशजेटला क्षणोथी बनेला असंख्याता काळचक्रोनो होय छे ॥ ५२ ॥ तेनो जावार्थ नीचेप्रमाणे छे—आंगुलना एक असंख्यातमा जागमां जे आकाशप्रदेशो होय, तेउने दरेक क्षणे हरतांथका जेटला काळचक्रो थाय, ॥ ५३ ॥ तेटली बादरपणामां उत्कृष्टी स्थिति कही छे, अने ते स्थितिने समाप्त करीने फरीने सूक्ष्मपणुं पामवाथी उपर कहेलो उत्कृष्ट आंतरो जे थाय छे, ते युक्त छे ॥ ५४ ॥ सूक्ष्मपृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय अने वाउकाय, ए दरेकनो जघन्य आंतरो अंतर्मुहूर्तनो छे, अने उत्कृष्टो आंतरो अनंताकाळ जेटलो छे ॥ ५५ ॥ अने ते आंतरो सूक्ष्मपृथ्वीकायआदिक जंतु सूक्ष्म अने स्थूलवनस्पतिमां जइने, तथा त्यां अनंतो काळ रहीने पाछो ज्यारे सूक्ष्मपृथ्वीकायआदिकपणुं पामे त्यारे थाय

न्या-तरमुत्कर्षतो नवेत् ॥ कालचक्राण्यसंख्येय-लोकमानानि पूर्ववत् ॥ ५७ ॥ तच्च सूक्ष्मक्ष्मादितयो-त्पन्न सूक्ष्मवनस्पते ॥ स्थितोक्तकाल पुन - रुत्पन्नस्य वनस्पतौ ॥ ५८ ॥ न संन वति चैतेषा- मनंतकालमंतरं ॥ विना वनस्पतीन् कुत्रा-प्यनंतस्थि त्यभावत ॥ ५९ ॥ जघन्यमंतरं त्वेषा—मंतर्मुहूर्त-मीरितं ॥ क्ष्मादिष्वंतर्मुहूर्त तत् । स्थित्वोत्पत्तौ नवेदिह ॥ ॥ ६० ॥ इत्यंतरं ॥ प्रायो नवसंवेधो । महाल्पबहुता त्वनेक-जीवाना ॥ वक्ष्ये इत्युनय । वक्ष्ये जीवप्रकरणात ॥ ६१ ॥ वर्णिता किमपि सूक्ष्मदेहिन । सूक्ष्मदर्शिवचनानुसारत ॥

छे ॥ ५६ ॥ वळी सूक्ष्मवनस्पतिनो उत्कृष्टो आतरो पूर्वनीपे छे असंख्याता लोकजेटला काळचक्रोनो छे ॥ ५७ ॥ अने ते आतरो सूक्ष्मवनस्पतिमाथी सूक्ष्मपृथ्वीकायआदिकपणे उत्पन्न थइने, तथा तेमा पूर्वोक्त काळसुधि रहीने, फरीने वनस्पति-मा उत्पन्न थवाथी थाय छे ॥ ५८ ॥ वळी तेउनो अनंता काळनो आतरो संनवीशक्तो नथी, केमके वनस्पतिविना को इ पण जगोए अनंती स्थितिनो अनाव छे ॥ ५९ ॥ वळी ते उनो जघन्य आतरो अंतर्मुहूर्तनो कह्यो छे अने ते आतरो पृथ्वीकायआदिकमा अन्तर्मुहूर्त्तसुधि रहीने, फरीने तेमा उत्प-न्न थवाथी थाय छे ॥ ६० ॥ एवीरीतें अंतरद्वार कह्यु ॥ प्रा ये करीने अनेक जीवोनो नवसंवेध अने महाटो अल्पाबहुत्व कहेवाना छे परंतु ते वन्न जीवप्रकरणने यत्ने कहीशु ॥६१॥ एवीरीत सूक्ष्मदृष्टिवाळाउना वचनोने अनुसारे सूक्ष्मप्राणीउनु किंचित् वर्णन कर्यु अने जे अहीं विशपथी वर्णन कर्यु नथी

यत्तु नेह कथित विशेषत—स्तद्वहुश्रुतगिरावसीयता ॥ ६१
विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रातिष—द्राजश्रीतनय
ऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र वि
श्वितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे। सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग पू
श्चतुर्थ सुखम् ॥ १६३ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे चतुर्थ सर्ग स
माप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ पचम सर्ग प्रारभ्यते ॥

वर्ण्यंतेऽथ क्रमप्राप्ता। बादरैकेन्द्रियागिन ॥ ते च षोढ़ा
पृथिव्यबु—तेजोऽनिलास्तथा द्रुमा ॥ १ ॥ प्रत्येका साधारणा
श्च। पञ्चमेते द्विधा मता ॥ पर्याप्तापर्याप्तभेदा—देव द्वादश
बादरा ॥ २ ॥ बादराख्यनामकर्मो—दयाथे स्थूलता गता ॥

ते बहुश्रुतोना वचनथी जाणी लेवु ॥ ६२ ॥ जेहा काव्यत
थर्यं पूर्वनीपेठेज जाणवो ॥ एवी रीते श्रीलोकप्रकाशने वि
चोथो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे पाचमा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

हवे क्रमवडे प्राप्त थयेला एवा बादरएकेंद्रिनु वर्णन
कराय छे, ते बादरएकेंद्रिओ पृथ्वी, अप्, तेउ, वाउ तथा
॥ १ ॥ प्रत्येकवनस्पति तथा साधारणवनस्पति एम उप्रका
नां छे, अने ए सघला पर्याप्ता अने अपर्याप्ता करवाथी बार
प्रकारना बादरएकेंद्रि छे ॥ २ ॥ बादर नामना नामकर्मना
उदयथी तेओ स्थूलपणाने प्राप्त थयेला छ, अने तेओ घणा

र्मचक्षुर्दृश्यमाना । बादरास्ते प्रकीर्तिताः ॥३॥ तत्र च–अप-र्याप्तास्त्वविस्पष्ट–वर्णाद्या अल्पजीवनात् ॥ पर्याप्तानां च वर्णा दि–भेदैर्भेदाः सहस्रशः ॥ ४ ॥ बादरा पृथिवी द्वेधा । मृदुरे का खरापरा ॥ भेदाः सप्त मृदोस्तत्र । वर्णभेदविशेषजाः ॥ ॥ ५ ॥ कृष्णा नीलारुणा पीता । शुक्लेति पञ्च मृद्भिदः ॥ पष्ठी देशविशेषोत्था । मृत्स्ना पाण्डुरिति श्रुता ॥ ६ ॥ नद्यादिपूराप-गमे । देशे तत्रातिपिच्छिले ॥ मृदुश्लक्ष्णा पकरूपा । सप्तमी प-नकाभिधा ॥ ७ ॥ इत्यर्थतः प्रज्ञापनावृत्तौ ॥ उत्तराध्ययनवृत्तौ तु—पाण्डुरिति पाण्डु पाण्डुरा ईषच्छुभ्रत्वमतीत्यर्थः, इति वर्णभे

चक्षुवडे देखाय छे, तेउने बादर कहेला छे ॥ ३ ॥ वळी त्या–थोडु जीववाथी जेउना वर्णादिक स्पष्टरीते देखाता नथी, ते-उ अपर्याप्तबादर कहेवाय छे, अने पर्याप्ताउना तो वर्णादिक भेदोवडे करीने हजारो भेदो छे ॥ ४ ॥ हवे बादरपृथ्वी बेप्र-कारनी छे. एक कोमळ अने बीजी खर, तेमा कोमळ पृथ्वी ना वर्णभेदविशेषथी थयेला सात भेदो छे ॥ ५ ॥ काळी, लीली, लाल, पीळी, अने सफेद ए पाच भेदोवाळी, तथा छही देशविशेषमा थती माटीरूपे पाण्डुरनामनी पृथ्वी छे ॥६॥ वळी नदीआदिकनु पूर उतरी जवाथी अत्यत भेजवाळा ए वा ते देशनी अदर कोमळ अने चीकणा कादवरूप जे पृथ्वी होय तेने सातमी पनक नामनी मृदुपृथ्वी कहेली छे ॥७॥ एवीरीतनो भावार्थ पन्नवणानी वृत्तिमा छे ॥ अने उत्तराध्य यननी वृत्तिमा तो एम कह्यु छे के—पाण्डुर एटले थोडी स फेदाइवाळी एवीरीते वर्णभेदे करीने पृथ्वीना छ प्रकारो क

देन पकविधत्वमुक्त इह च पाकुरग्रहण कृष्णादिनेदानामपि स्वस्थाने नेदांतरसंजवसूचक, पनकोऽत्यंतसूक्ष्मरजोरूप स एव मृत्तिका पनकमृत्तिका, पनकस्य च नजसि विवर्त्तमानस्य लोके पृथ्वीत्वेन रूढत्वान्नेदेनोपादानमित्याद्युक्त ॥ चत्वारिंश खरायाश्च । नेदा प्रज्ञापिता क्षिते ॥ अष्टादश मणीनेदास्तथा द्वाविंशति परे ॥ ८ ॥ गोमेयककाकस्फटिक–लोहिता क्षा हरिन्मणि ॥ षष्ठो मसारगल्लः स्या—त्सप्तमो नुजमोचक. ॥ ९ ॥ इन्द्रनीलश्चंदनश्च । गैरिको हंसगर्जक ॥ सौगंधिकश्च पुलक—स्ततश्चंद्रप्रजाजिध ॥ १० ॥ वैरुर्यं जलकांतश्च। रूचकार्कोपलाविति ॥ खरक्ष्माया एव नेदा—नन्यान् द्वाविंशति नुवे ॥ ११ ॥ जूनंदीतटजित्यादे । शर्करोपलकर्करा ॥

क्या वे अहीं पाकुरनु जे ग्रहण कर्युं वे, ते कृष्णादिक नेदोने पण स्वस्थानमां नेदांतरना संजवने सूचवनारु वे पनक एटले अत्यंत सूक्ष्म रज, अने ते रूप जे मृत्तिका, ते पनकमृत्तिका जाणवी आकाशमां विस्तरायेला पनकनु लोकमां पृथ्वीपणे करीने रूढपणु होवाथी तेनु पृथ्वीना नेदरूपे उपादान करेलु वे, इत्यादिक कह्यु वे ॥ हवे कर्कशपृथ्वीना चाळीश नेदो कह्या वे, तेमां नीचे प्रमाणे अढार नेदो मणिउना वे, अने बावीस नेदो बीजा वे ॥ ८ ॥ गोमेय, काक, स्फटिक, लोहिताक्ष, नीलम, मसारगल्ल, नुजमोचक ॥ ९ ॥ इन्द्रनील, चंदन, गैरिक, हंसगर्न, सौगंधिक, पुलक, चंद्रप्रज, ॥ १० ॥ वैरुर्य, जलकांत, रुचक तथा अर्कोपल ए अढार नेदो मणिउना वे, हवे तेना बीजा बावीस नेदो कहीये बीये ॥ ११ ॥

सिकता सूक्ष्मकणिका । उपला लघवोऽश्मका ॥ १२ ॥ शिला महात क्षाराज्ञू—रूपो लवणमब्धिज ॥ सुवर्णरूप्यताम्राय—स्त्रपुसीसकधातव ॥ १३ ॥ वज्र च हरितालश्च । हिंगुलश्च मन शिला ॥ प्रवाल पारदश्चापि । सौवीरान्जिधमजन ॥ १४ ॥ पटल पुनरज्राणा । तथा तन्मिश्रवालुका ॥ अन्येऽप्येवविधा ग्राह्या । जेयावधेतिवाक्यत ॥ १५ ॥ इत्यर्थत प्रज्ञापनावृत्तौ ॥ इति पृथ्वीकायजेदा ॥

जलजेदा जल शुद्ध । शीतमुष्ण स्वजावत ॥ क्षारमीपदतिक्षार—मम्लमीपत्तथाधिक ॥ १६ ॥ हिमावश्यायकरका । धूमरी क्ष्मातरिक्षज ॥ क्ष्मामुद्भिद्य तृणाग्रस्थ । नाम्ना हरतनू-

---

नदीकिनारानी जींतश्यादिकनी पृथ्वी, जामी वेलु, सूक्ष्मकणीयारूप रेती, नाना पत्थररूप उपलो ॥ १२ ॥ महोटा पत्थररूप शिलाउं, खारी जमीनरूप ऊस, समुद्रमा उत्पन्न थतु लवण, सुवर्ण, रूपु, त्रांबु, लोढु, जसत, सीसु ॥ १३ ॥ वज्र, हरताल, हिंगुल, मनशिल, प्रवाळा, पारो, सुरमो, ॥ १४ ॥ अभ्रकनु पटल, अभ्रकवडे मिश्र थयेली रेती, अने एवी रीते 'जेयावणा' ए वाक्यथी बीजा जेदो पण ग्रहण करवा ॥ ॥ १५ ॥ एवीरीतनो जावार्थ पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यो ठे ॥ एवीरीते पृथ्वीकायना जेदो जाणवा

हवे जलना जेदो कहे ठे—स्वजावथीज शुद्ध शीतल उत्त, खारु थोडु खारु घणु खारु, खाटु थोडु खाटु घणु खाटु ॥ १६ ॥ हिमनु पाणी वरफ करा धूमसनु पाणी आकाशमाथी पडतु पाणी पृथ्वीने जेदीने तृणना अग्रजाग

देन पकृविधत्वमुक्त इह च पाकुरग्रहण कृष्णादिनेदानामपि स्वस्थाने नेदांतरसंजवसूचक, पनकोऽत्यंतसूक्ष्मरजोरूप स एव मृत्तिका पनकमृत्तिका, पनकस्य च ननसि विवर्त्तमानस्य लोके पृथ्वीत्वेन रूढत्वाभ्नेदेनोपादानमित्याद्युक्त ॥ च चालिंश - खरायाश्च । नेदा प्रज्ञापिता क्षिते ॥ अष्टादश मणीनेदास्तथा द्वाविंशति परे ॥ ८ ॥ गोमेयककाकस्फटिक–लोहिताक्षा हरिन्मणि ॥ षष्ठो मसारगल्ल स्या—त्सप्तमो नुजमोचक ॥ ए ॥ इंद्रनीलश्चंदनश्च । गैरिको हंसगर्नक ॥ सौगंधिकश्च पुलक—स्ततश्चंद्रप्रनाजिध ॥ १० ॥ वैरुर्यं जलकांतश्च। रूचकार्कोपलाविति ॥ खरक्ष्माया एव नेदा—नन्यान् द्वाविंशति ब्रुवे ॥ ११ ॥ नूनेतीतटमित्यादे । शर्करोपलकर्करा ॥

ह्या ठे अहीं पाकुरनु जे ग्रहण कर्युं ठे, ते कृष्णादिक नेदोने पण स्वस्थानमां नेदांतरना संजवने सूचवनारु ठे पनक एटले अत्यंत सूक्ष्म रज, अने ते रूप जे मृत्तिका, ते पनकमृत्तिका जाणवी आकाशमां विखरायेला पनकनु लोकमां पृथ्वीपणायें करीने रूढपणु होवाथी तेनु पृथ्वीना नेदरूपे उपादान करेलु ठे, इत्यादिक कह्यु ठे ॥ हवे कर्कशपृथ्वीना चालीस नेदो कह्या ठे, तेमां नीचे प्रमाणे अढार नेदो मणिजना ठे, अने बावीस नेदो बीजा ठे ॥ ८ ॥ गोमेय, काक, स्फटिक, लोहिताक्ष, नीलम, मसारगल्ल, नुजमोचक ॥ ए ॥ इंद्रनील, चंदन, गैरिक, हंसगर्न, सौगंधिक, पुलक, चंद्रप्रन, ॥ १० ॥ वैरुर्य, जलकांत, रुचक तथा अर्कोपल ए अढार नेदो मणिजना ने, वळी तेना बीजा बावीस नेदो कहीये ठीये ॥ ११ ॥

सिकता सूक्ष्मकणिका । उपला लघवोऽश्मका ॥ १२ ॥ शिला महात क्षारजू—रूपो लवणमब्धिज ॥ सुवर्णरूप्यताम्राय—स्त्रपुसीसकधातव ॥ १३ ॥ वज्र च हरितालश्च । हिंगुलश्च मनशिला ॥ प्रवाल पारदश्चापि । सौवीरात्निधमंजन ॥ १४ ॥ पटल पुनरभ्राणा । तथा तन्मिश्रवालुका ॥ अन्येऽप्येवविधा माह्या । जेयावणेतिवाक्यत ॥ १५ ॥ इत्यर्थत प्रज्ञापनावृत्तौ ॥ इति पृथ्वीकायभेदा ॥

जलभेदा जल शुद्ध । शीतमुष्ण स्वभावत ॥ क्षारमीषदतिक्षार—मम्लमीषत्तयाधिक ॥ १६ ॥ हिमावश्यायकरका । धूमरी व्यातरिक्षज ॥ क्ष्मामुद्भिद्य तृणाग्रस्थ । नाम्ना हरतनू-

---

नदीकिनारानी भींतआदिकनी पृथ्वी, जाथी वेळु, सूक्ष्मकणीयारूप रेती, नाना पत्थररूप उपलो ॥ १२ ॥ महोटा पत्थररूप शिलाओ, खारी जमीनरूप ऊस, समुद्रमा उत्पन्न थतु लवण, सुवर्ण, रूपु, त्रांबु, लोढु, जसत, सीसु ॥ १३ ॥ वज्र, हरताल, हिंगुल, मनशिल, प्रवाळा, पारो, सुरमो, ॥ १४ ॥ अभ्रकनु पटल, अभ्रकनडे मिश्र थयेली रेती, अने एवी रीते ‘ जेयावणा ’ ए वाक्यथी बीजा भेदो पण ग्रहण करवा ॥ ॥ १५ ॥ एवीरीतनो भावार्थ पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यो छे ॥ एवीरीते पृथ्वीकायना भेदो जाणवा

हवे जलना भेदो कहे छे—स्वभावथीज शुद्ध, शीतल, उष्ण, खारु, थोडु खारु, घणु खारु, खाटु, थोडु खाटु, घणु खाटु, ॥ १६ ॥ हिमनु पाणी, धरफ, करा, धूमसनु पाणी, आकाशमाथी पडतु पाणी, पृथ्वीने भेदीने तृणना अग्रभाग-

दक ॥ १७ ॥ घृतेक्षुवारुणीदुग्धो—दक नत्तद्रसाकित ॥ घना
दध्यादयश्चास्य । नेदा येऽन्येऽपि तादृशा ॥ १८ ॥ इत्यप्काय
नेदा ॥ शुद्धाग्निरशनिर्ज्वाला । स्फुलिगागारविद्युत ॥ अला
तोल्का मुर्मुराख्या । निर्घातकणकानिधा ॥ १९ ॥ काष्ठमघ
र्षसजूत । सूर्यकातादिसनन ॥ वह्निनेदा अमी ग्राह्या । य
चान्येऽपि तथाविधा ॥ २० ॥ इत्यग्निनेदा ॥ प्राच्योदीच्य
तीचीन—दाक्षिणात्या विदिग्नवा ॥ ऊर्ध्वाध सनवा वात
उद्भ्रामोत्कलिकानिला ॥ २१ ॥ गुजा फ्फारयसवर्ता—वा
मरुलिकाभिध ॥ घनवातस्तनुवात-स्तत्रोद्भ्रामोऽनवस्थित

पर रहेलु हरतनु नामनु पाणी, ॥ १७ ॥ घृत, मदिरा त
दूधमा रहेलु ते ते रसवाळु पाणी, तथा घनोदधि आदि
जळना नेदो, अने तेवा वीजा पण तेना नेदो जाणवा ॥१८
एवीरीते अप्कायना नेदो जाणवा ॥ शुद्ध अग्नि, वज्रनो अ
ग्नि, ज्वालाग्नि, स्फुलिग अगारा, विजळी, कोलसानो अग्नि
उल्का, तणखा, निर्घातनो अग्नि, कणीआनो अग्नि, ॥१९
काष्ठोना घसावाथी थयेलो अग्नि, तथा सूर्यकातआदिकथ
थयेलो अग्नि, ए अग्निना नेदो ठे, तेमज वीजा पण तेवा ने
दो जाणवा ॥ २० ॥ एवीरीते अग्निना नेदो जाणवा ॥ पूर्व
नो, उत्तरनो, पश्चिमनो अने दक्षिणनो वायु, विदिशानो वा
यु, ऊर्ध्ववायु, अधोवायु, उद्भ्रामवायु, उत्कलिकवायु, ॥२१॥
गुजावायु, फ्फावायु, सवर्तवायु, मंरुलिकवायु घनवा, तथा
तनवा ए वायुना नेदो ठे, तेमा उद्भ्रामवायु एटले जे अन
वस्थितरीते वाय ते वायु जाणवो ॥ २२ ॥ समुद्रना मोजा

॥ २२ ॥ लहर्य इव पाथोधे–र्वातस्योत्कलिकास्तु या ॥ रेणु-
कासु स्फुटव्यग्या–स्तद्वानुत्कलिकानिल ॥ २३ ॥ गुजन् सश
व्द यो वाति । स गुजावात उच्यते ॥ ऊफानिलो वृष्टियुक्त ।
स्याद्वा योऽत्यतनिष्ठुर ॥ २४ ॥ आवर्त्तकस्तृणादीना । वायु
सवर्त्तकाभिध ॥ मण्डलाकृतिरामूलान् । मण्डलीवात उच्यते ॥
॥ २५ ॥ घनो घनपरीणामो । धराद्याधार ईरित ॥ विरल
परिणामेन । तनुवातस्ततोऽप्यध ॥ २६ ॥ मदमद च यो वा-
ति । शीत स्पर्शसुखावह ॥ स उच्यते शुद्धवात । इत्याद्या
स्युर्मरुद्भिद ॥ २७ ॥ इति वायुकायभेदा ॥ क्रमप्राप्ता निरू
प्यते । भेदा अथ वनस्पते ॥ साधारणस्य प्रत्येक–वपुपश्च य

उर्मीपेठे वायुना मोजाउं, के जे रेतीउंमा प्रगटरीते देखाय छे,
तेवा मोजाउंवाळो जे वायु ते उत्कलिकवायु छे ॥ २३ ॥ जे
वायु गुजारव करतो थको शब्दसहित वाय छे, ते गुजावात
कहेवाय छे, अने मेघनी वृष्टिसहित तथा अत्यत निष्ठुरपणे
जे वाय ते ऊफावायु कहेवाय छे ॥ २४ ॥ तृणआदिकने भ
मावनारो सवर्त्तक नामनो वायु छे, मूळमाथी मडळसरखी
आकृतिवाळो मडळिवायु कहेवाय छे ॥ २५ ॥ घाटा परि-
णामवाळा तथा पृथ्वीआदिकना आधाररूप वायुने घनवायु
कह्यो छ अने विरलपरिणामवाळो तनवायु तेथी पण नीचे
छ ॥ २६ ॥ वळी जे शीतलवायु मद मद वाय छ तथा जे
ना स्पर्शथी सुख उपजे छ ते शुद्धवायु कहेवाय छ इत्यादिक
वायुना भेदो कह्या ॥ २७ ॥ एवीरीते वायुकायना भेदा जा
णवा ॥ हव क्रमवडे प्राप्त थयेला साधारण अने प्रत्येक वन

थाक्रम ॥ २८ ॥ स्थावराणा सात्मकत्व—मनगीकुर्वत प्रति।
आदौ वनस्पतिद्वारा । स्पष्टं तदुपपाद्यते ॥ २९ ॥ पृथ्व्यादी
ना सात्मकत्वे । युक्तियुक्तेऽपि युक्तय ॥ वनस्पते सात्मकत्व
। गम्या स्थूलदृशामपि ॥ ३० ॥ दिग्मात्रेणात्र ता एव । द
र्श्यंते व्यक्तिपूर्वक ॥ ततस्तदनुसारेण । ज्ञेयान्येष्वपि चेतना
॥ ३१ ॥ मूले सिक्तेषु वृक्षेषु । फलादिषु रस स्फुट ॥ स चो
द्वासमंतरेण । कथमूर्ध्वं प्रसर्पति ॥ ३२ ॥ रसप्रसर्पण स्पष्ट।
सत्युद्वासेऽस्मदादिषु ॥ तदभावे तदभावो। दृष्टश्च मृतकादि
षु ॥ ३३ ॥ अन्वयव्यतिरेकाभ्या । ततो रसप्रसर्पण ॥ उद्वा

स्पतिना भेदो अनुक्रमे कहेवाय छे ॥ २८ ॥ जे माणस स्था
वरोनु सात्मकपणु स्वीकारता नथी, तेना प्रते वनस्पतिद्वाराए
करीने प्रथम ते स्पष्टपणे देखाडाय छे ॥ २९ ॥ पृथ्वीकाय
आदिकोनु सात्मकपणु जो के युक्तिवाळु छे, तो पण वनस्प
तिना सात्मकपणामा जे युक्तिओ छे ते तो स्थूलदृष्टिवाळाओ
पण जाणी शके तेवी छे ॥ ३० ॥ हवे तेज युक्तिओ अहीं व्य
क्तिपूर्वक किंचित् मात्र देखाडीये छीये अने तेने अनुसारे
बीजा स्थावरोमा पण चेतनपणु जाणी लेवु ॥ ३१ ॥ वृक्षोना
मूळमा जळ सींच्याथी फलादिकोनेविषे प्रगटरीते जे रस दे
खाय छे ते रस उद्वासविना उपर क्याथी चडे छे? ॥ ३२ ॥
वळी उद्वास होते छतेज आपणआदिकोनेविषे पण स्पष्टरी
ते रसनो फेलावो थाय छे, अने मृतकआदिकमा ते उद्वास
न होवाथी रसनो फेलावो थतो नथी ॥ ३३ ॥ अने तेथी अ
न्वय अने व्यतिरेके करीने रसनो फेलावो उछ्वासने जणावे

समाक्षिपति यत् । व्याप्य न व्यापकविना ॥ ३४ ॥ उम्र्वास आत्मनो धर्मो । निर्विवादमिदं ननु ॥ धर्मश्च धर्मिणं नूते । स्वविनाजायते स्फुटं ॥ ३५ ॥ किंच—दृश्यते दोहदोत्पत्ति-र्द्रुणामपि नृणामिव ॥ यत्तत्प्राप्य फलंत्येते । हृष्टा शुष्यंति चान्यथा ॥ ३६ ॥ दोहदश्चात्मनो धर्म । कथं नात्मानमाक्षिपेत् ॥ इच्छारूपो दोहदो हि । नेच्छावत्तविना नवेत् ॥ ३७ ॥ संज्ञा नियतसंकोच— विकाशप्रमुखा अपि ॥ संज्ञिनं कथयांत्यान । न ज्ञापयति युक्तिभिः ॥ ३८ ॥ यद्वा तारतम्यमेव । द्रुमेष्वपि नरेष्विव ॥ केऽप्येरंडादिवन्नीचा । केऽप्याम्रादिवदु-

---

त्रे. केमके व्यापकविना व्याप्य होतुं नथी ॥ ३४ ॥ वळी ए तो निर्विवाद छे के, उम्र्वास आत्मानो धर्म छे, अने धर्म तो प्रगटरीतेज एवुं जणावे छे के, माराविना धर्मी होइ शकतो नथी ॥ ३५ ॥ वळी— मनुष्योनीपेठे वृक्षोने पण दोहलानी उत्पत्ति देखाय छे, केमके ते दोहलो पामीने तेओ हृष्ट थयाथका फळे छे, अने दोहलो पूर्ण न थवाथी तेओ सूकाइ जाय छ ॥ ३६ ॥ वळी दोहलो छे ते आत्मानो धर्म छे माटे ते आत्माने केम सूचवे नहि? केमके इच्छारूप दोहलो इच्छावानविना होइ शके नहि ॥ ३७ ॥ वळी चोक्कससमये थती संकोच अने विकासआदिक संज्ञाओ पण तेने पोताने युक्तिओवडे करीने शामाटे संज्ञायुक्त न जणावे? ॥ ३८ ॥ अथवा जेम मनुष्योनविषे तेम वृक्षोनेविषे पण नीचप्रमाणे तरतमता रहेली छे केमके केटलाक वृक्षो एरंडआदिकनीपेठे हलकी पंक्तिना छे अने केटलाका आम्रआदिकनीपेठे उत्तम छे

त्तमा. ॥ ३९ ॥ उत्कटा कटकै केचित् । केचिदत्यतकोमल ॥ कुटिला केऽपि सरला । कुब्जा दीर्घाश्च केचन ॥४०॥ यवर्णगंधरस–स्पर्शा केचित्ततोऽन्यथा ॥ सविषा निर्विषा केऽपि । सफला निष्फला परे ॥४१॥ जाता केचिदवकरे । ह्यानादौ च केचन ॥ केचिच्चिरायुष शस्त्रा–द्यै केचिद्विनश्यत्व ॥ ४२ ॥ विना कर्माणि नानात्व—मिद युक्तिसह क ॥ विना कारणनानात्व । कार्ये तद्धि न सभवेत् ॥ ४३ ॥ कर्माणि च कार्यतया–ऽमान कर्त्तारमेन हि ॥ ह्याक्षिपत्यविनाभूता । कुलाल कलशा इव ॥ ४४ ॥ वनस्पते` सारनकल।

॥ ३९ ॥ केटलाको कांटाउवडे करीने कर्कश थयेला छे, अने केटलाको अत्यत कोमळ छे, केटलाको वाकाचुका छे, अने केटलाको सीधा छे, केटलाको कुब्जआकृतिवाळा छे, तो केटलाको लावा छे ॥ ४० ॥ केटलाक मनोहर वर्ण, गध, रस अने स्पर्शवाळा छे, तो केटलाक तेथी उलटाधर्मवाळा छे, कोइक झेरी छे, तो कोइक झेरविनाना छे, कोइक फळवाळा अने वीजा निष्फळ छे ॥ ४१ ॥ वळी केटलाक वृक्षो उकरडामा ऊगे छे तो कोइक उत्तम बगीचाआदिकमा ऊगे छे केटलाक मोटा आयुष्यवाळा होय छे तो कोइक शस्त्रादिकथी नष्ट तुरत मृत्यु पामनारा होय छे ॥ ४२ ॥ माटे कर्मविना आवु विविधपणु युक्तिवाळु क्याथी होय? अने तेवी कारणना विविधपणाविना कार्यमा ते बनत सभवी शकतुं नथी ॥ ४३ ॥ वळी घडाउ कुभारविना होइ शकता नथी, तेम कर्मो पण कार्यरूप होवाथी पोतानो कोइ कर्ता छेज एवु आ-

स्फुटमेव प्रतीयते ॥ जन्यादिधर्मोपेततया–न्मनुष्यादिशरीरवत् ॥ ४५ ॥ अनुमान पुरस्कृत्य । साधयत्यागमोऽपि च ॥ वनस्पते सचेतन्य—माचारांगे यथोदित ॥ ४६ ॥ इमपि जाइधम्मय, एयपि जाइधम्मय इमपि वुड्ढिधम्मय, एयपि वुड्ढिधम्मय, इमपि चित्तमतय एयपि चित्तमतय, इमपि छिन्न मिलायइ, एयपि छिन्न मिलायइ, इमपि आहारग, एयपि आहारग, इमपि अणिच्चय, एयपि अणिच्चय, इमपि असासय, एयपि असासय, इमपि चउवचइय, एयपि चउवचइय, इमपि विपरिणामधम्मय, एयपि विपरिणामधम्मयमित्यादि ॥ अत्रैक इद

वे छे ॥ ४४ ॥ माटे मनुष्यादिकोना शरीरनीपेठे वनस्पति पण जन्यादिक धर्मे करीने युक्त होवाथी तेनु सात्मकपणु प्रगटरीतेज जणाय छे ॥ ४५ ॥ वळी आगम पण अनुमानने अगाडी करीने वनस्पतिनुं सचेतनपणु सिद्ध करे छे, जे माटे आचारांगमा कह्यु छे के, ॥ ४६ ॥ जेम आ शरीर पण जन्य धर्मवाळु छे, तेम आ वनस्पतिनु शरीर पण जन्यधर्मवाळु (उत्पत्तिधर्मवाळु) छे वळी आ जेम वृद्धिधर्मवाळु छे, तेम ते पण वृद्धिधर्मवाळु छे आ पण जेम चित्तयुक्त छे तेम ते पण चित्तयुक्त छे आ पण जेम छेदायुथकु मळी जाय छे तेम ते पण छदायुथकु मळी जाय छे आ पण जेम आहारक छे तेम ते पण आहारक छे आ पण जेम अनित्य छे तेम ते पण अनित्य छे आ पण जेम अशाश्वतु छे तेम ते पण अशाश्वतु छे आ पण जेम चयोपचयवाळु छे तेम ते पण चयोपचयवाळु छे आ पण जेम विपरिणामधर्मवाळु छे तेम ते पण

शब्दवाच्य मनुष्यशरीर, द्वितीय चेतच्छब्दवाच्य वनस्पतिश
रीरमित्यनयोर्दृष्टांतदार्ष्टांतिकयोजना ॥ वनस्पते सचेतन
मेव सिद्ध नरागवत् ॥ ततोऽस्य योनिजानत्व—मपि सिद्ध
दुच्यते ॥ ४७ ॥ तथाहि—बीजस्य द्विविधावस्था । योन्यव
स्था तथापरा ॥ तन्मध्ये योन्यवस्था या । सा चैव परिता
ते ॥ ४८ ॥ जतूत्पत्तिक्षणे पूर्वे—जतुना स्याद्दुज्झित ॥ अत
क्तयोन्यवस्थ च । तद्बीज योनिभूतक ॥ ४९ ॥ तत्र च—
ज्झित निश्चयेना—धुना ज्ञातु न शक्यते ॥ ततोऽनतिशयी
ज । सचेतनमुतेतरत् ॥ ५० ॥ योनिभूत व्यवहरे-थावच्छ

विपरिणामधर्मवाळु छे इत्यादि ॥ अहीं एक तो इद शब्द
वाच्य एवु मनुष्यशरीर जाणवु, अने बीजु एतत् शब्दथी वा
च्य एवु वनस्पतिशरीर जाणवु, एवीरीते ते बन्नेनी दृष्टांतदा
र्ष्टांतरूपे योजना करी छे ॥ एवीरीते मनुष्यना शरीरनी पेठे
वनस्पतिनु सचेतनपणु सिद्ध थयु, अने तेथी तेनु योनिथी
उत्पन्न थवापणु पण सिद्ध थाय छे, अने ते कहेवाय छे ।
॥ ४७ ॥ ते कहे छे—बीजनी अवस्था बे प्रकारनी छे, एक
योनिअवस्था अने बीजी अयोनिअवस्था, तेमा जे योनिअव
स्था छे, ते नीचेप्रमाणे जाणवी ॥ ४८ ॥ जतुनी उत्पत्तिसमये
अप्रकटयोनिनी अवस्थावाळु जे बीज पूर्वना जतुए छोडेलु हो
य ते बीज योनिभूत छे ॥४९॥ अने त्या— वळी जतुए छो
डेलु एवु ते बीज आ समयमा निश्चयपूर्वक जाणी शकातु न
थी, अने तेथी ते सचेतन छे के अचेतन छे? तेनो निश्च
यइ शकतो नथी ॥५०॥ वळी ज्यासुधि योनिनो ध्वस थया

स्तयोनिक ॥ ध्वस्तयोनित्वजीवत्वा-दयोनिभूतमेव हि ॥५१॥ यन्नष्टेऽपि सजीवत्वे । योनित्व जातुचिद्भवेत् ॥ परिभ्रष्टे तु योनित्वे । सजीवत्व न सभवेत् ॥ ५२ ॥ एव च—उत्पत्तिस्थानक जतो-र्यद्विध्वस्तशक्तिक ॥ सा योनिस्तत्र शक्तिस्तु । जतूत्पादनयोग्यता ॥ ५३ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनावृत्तो—अथ योनिरिति किमभिधीयते? उच्यते, जतोरुत्पत्तिस्थानमविध्वस्त शक्तिक, तत्रस्थजीवपरिणामनशक्तिसपन्नमिति भाव अत एव श्रुतेऽपि—यवा यवयवाश्चापि । गोधूमव्रीहिशालय ॥ धान्याना श्रीजिनैरेषा-मुक्ता योनिस्त्रिवार्षिकी ॥ ५४ ॥ कला-

---

नथी, त्यासुधि तेनो योनिभूततरीके व्यवहार थाय छे, अने ज्यारे योनिनो ध्वस थाय छे त्यारे तो अजीव होवाथी ते अयोनिभूतज कहेवाय छे ॥ ५१ ॥ केमके सजीवपणु नष्ट थया छता पण कोइ वखते योनिपणु तो होय छे, परतु योनिपणु नष्ट थये छते सजीवपणु सभवी शकतु नथी ॥ ५२ ॥ अने एवीरीते—जेनी शक्तिनो नाश थयो नथी, एवु जतुनी उत्पत्तिनु जे स्थानक ते योनि छे, अने तेमा जतुने उत्पन्न थवानी जे योग्यता ते शक्ति छे ॥ ५३ ॥ ते माटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छे के—योनि एटले शु? ते कहे छे—जेमाथी शक्तिनो नाश थयो नथी, एवु जतुनी उत्पत्तिनु जे स्थान, ते योनि कहेवाय, अर्थात् तेमा रहेला जीवने परिणमाववानी शक्तिये करीने ते युक्त होय छे, एवो भावार्थ छे ॥ आथी करीने सिद्धातमा पण कह्यु छे के—यव, यवयव, घउ, चोखा अने शागर नामना धान्योनी श्रीजिनेश्वरप्रभुुए त्रण व-

दमापचपल–तिलमुङ्गमसूरका ॥ तुलस्थतुवरीवृत्त—च
का वल्लकास्तथा ॥ प्रज्ञता योनिरेतेपा । श्रीजिने पचवार्षि
॥ ५५ ॥ पट्पदी ॥ लट्टातसीशणकगु—कोरङ्गपककोद्रवा
वीजानि मूलकाना स–र्पपावरट्टरालका ॥ प्रज्ञता योनिरेते
–मागमे सप्तवार्षिकी ॥ ५६ ॥ पट्पदी ॥ इयमत्र जावना–
कोष्टकादिपु निक्षिप्यै—तेपा पिधानशालिना ॥ लिप्ताना मु
द्रिताना चो—त्कृष्टैपा योनिसस्थिति ॥ ५७ ॥ तदनु क्षीयत
योनि—रकुरोत्पत्तिकारण ॥ जवेद्वीजमवीज त–न्नोतमकुरित
जवेत् ॥ ५८ ॥ अतर्मुहूर्त्त सर्वेपा–मेपा योनिर्जघन्यत ॥ प
त्केपाचिद्‌चित्तत्व । जायतेतर्मुहूर्तत ॥ ५९ ॥ पर तत्सर्वविद

पोंनी योनि कहेली छे ॥ ५४ ॥ तेमज कलाद, अनद, चप
ल, तल, मग, मसूर, तुलस्थ, तुवर, वटाणा अने वाल, ए
टलाउंनी योनि जिनेश्वरोए पाच वर्षोनी कही छे ॥ ५५ ॥
नळी लट्टातसी, सण, काग, कोरङ्गपक, कोद्रा, मूळाना बी,
सर्पव, वरट्ट (वटी) तथा रालक, एटलाउंनी योनि याग
ममा सात वर्षोनी कहेली छे ॥ ५६ ॥ तेनी जावना नीचे प्र
माणे छे—उपर कहेला धान्योने कोगरयादिकमा नाखीने,
तथा तेनापर मजबूत ढाकणु ढाकीने, अने सारीरीते लींपीने
तथा मुद्रित करीने राखवाथी उपर कहेली उत्कृष्टी योनिनी
स्थिति रहे छे ॥ ५७ ॥ अने ते मुदतबाद अकुरानी उत्पत्ति
ना कारणरूप एवी ते योनि नष्ट थाय छे, एटले ते बीज अ
बीजरूप थाय छे, अने तेने वाव्याथी ते उगतु नथी ॥ ५८ ॥
या सघळाउंनी जघन्ययोनि अतर्मुहूर्तनी छे, केमके केटला

य । व्यवहारपथे तु न ॥ व्यवहारात्तु पूर्वोक्ते । कालमानैर-चित्तता ॥ ६० ॥ इदमर्थंत पचमागे प्रवचनसारोद्धारे च ॥ ततश्च—बीजे च योनिभूते । व्युत्क्रामति सैव जतुरपरो वा॥ मूलस्य यश्च कर्ता । स एव तत्प्रथमपत्रस्य ॥ ६१ ॥ आर्या ॥ इयमत्र जावना—

बीजस्य निर्वर्त्तकेन । जीवेन स्वायुष क्षयात् ॥ यद्बीज स्यात्परित्यक्त-मथ बीजस्य तस्य च ॥ ६२ ॥ अनुकालक्ष्मादि-रूप-सामग्रीसत्नवे सति ॥ स एव जातु बीजागी । बद्धता-दृशकर्मक ॥ ६३ ॥ उत्पद्यते तत्र बीजे-ऽन्यो वा ञ्चूकायिका

कोने अतर्मुहूर्तमा अचित्तपणु थाय छे ॥ ५९ ॥ परतु ते अ-चित्तपणु सर्वज्ञप्रजुज जाणी शके छे, व्यवहारमार्गमा तेम न थी, केमके व्यवहारथी तो पूर्वे कहेले काळेज अचित्तपणु था य छे ॥ ६० ॥ एवीरीतनो जावार्थ पाचमा अगमा तथा प्रव-चनसारोद्धारमा छे ॥ अने तेथी—योनिजूत एवा बीजनी अदर तेज अथवा बीजो जतु सक्रमे छे, अने जे मूळनो क र्ता छ तेज प्रथमपत्रनो कर्ता छे ॥ ६१ ॥ अही जावना नी चेप्रमाणे छ—

बीजने बनावनारा एवा जीवे पोताना आयुना क्षयथी जे बीज तजेलु होय छे ते बीजने ॥ ६२ ॥ जळ काळ तथा पृथ्वीआदिकरूप सामग्री मळते छते बाधेल छ तेवु कर्म जे णे, एवा तेज बीजनो जीव कोइक वखते ॥ ६३ ॥ ते बीज मा उत्पन्न थाय छे अथवा पृथ्वीकायआदिक कोइ बीजा जीव मूळआदिक नाम अने गोत्रकमवाळो ययोचको उत्पन्न

दिक. ॥ निबद्धमूलादिनाम-गोलकमंत्र जायते ॥ ६४ ॥
एव निर्वर्तयति । मूल पत्र तथादिम ॥ मूलप्रथमपत्रे च।
त एवैककर्तृके ॥ ६५ ॥ यदागम —जोविय मूले जीवो।
विय पत्ते पढमयाएत्ति ॥ अत्राह पर — नन्वेवमादिमदं
मूलजीवकृते सति ॥ उज्जकिशलेऽनत-कायिकत्व विरुध्य
॥ ६६ ॥ यदागम —सव्वोवि किसलउं खलु । उग्गममाणा अ
णतउं भणिउंत्ति ॥ अत्रोच्यते—बीजे मूलतयोत्पद्य । बीज
जीवोऽथवापर ॥ करोत्युत्सूनतावस्था । ततोऽनतरभाविनीं॥
॥ ६७ ॥ ध्रुव किशलयावस्था । सृजत्यनतजतव ॥ ततश्च तेषु
जीवेषु । विनष्टेषु स्थितिक्षयात् ॥ ६८ ॥ स एव मूलजीवस्ता

थाय छे, ॥ ६४ ॥ अने तेज जीव मूलने तथा प्रथमपत्रने
नावे छे, अने तेथी मूळ अने प्रथमपत्र, ए बन्नेनो एकज क
र्ता छे ॥ ६५ ॥ आगममा कह्यु छे के—जे जीव मूळमा छ
तेज जीव प्रथमपत्रमा छे ॥ अहीं वादी शका करे छे के—
एवीरीते प्रथमपत्रने ज्यारे मूळनो जीव करे छे, त्यारे निकळ
ता एवा किसलयनी अदर रहेला अनतकायपणामा विरोध
आवे छे ॥ ६६ ॥ आगममा कह्यु छे के—उगता एवा सव
किसलयोने अनतकायवाळा कह्या छे ॥ हवे अहीं ते माट
कहे छे के—बीजनो जीव अथवा कोइ बीजो जीव बीजमा
मूळपणाथी उत्पन्न थइने, त्यारपछी तुरतज थनारी एवी कि
सलयअवस्था करे छे ॥६७॥ किसलयअवस्थाने तो निश्चय
अनना जतुओ उत्पन्न करे छे, अने त्यारबाद स्थितिना क्षयथी
ज्यारे ते जीवो नष्ट थाय छे, त्यारे ॥ ६८ ॥ तेज मूळनो जीव

तनूमनतदेहिना ॥ समाप्यायखागतया । तावद्वर्धयते किल
॥ ६९ ॥ यावत्प्रथमपत्र स्या–त्ततश्च न विरुध्यते ॥ किशलेऽ
नतकायित्व—मेककर्तृकतापि च ॥ ७० ॥ चतुर्भि कलापक॥
अन्ये तु व्याचक्षते—इह बीजसमुत्सूना–वस्थैव प्रतिपाद्यते
॥ प्रथमपत्रशब्देन । तस्या प्रथममुद्भवात् ॥ ७१ ॥ ततश्च—
मूल बीजसमुत्सूना–वस्था चेत्येककर्तृके ॥ अनेन चैव निय-
मो । लभ्यते सूत्रसूचित ॥ ७२ ॥ एकजीवकृते एव । मूल
चोत्सूनता दशा ॥ नावश्य मूलजीवोत्थ । शेष किशलयादिक
॥ ७३ ॥ ततश्चोजयमप्यविरुद्ध ॥ जोविय मूले जीवो । सोवि-
य पढमयाएत्ति ॥ सवोवि किसलउ खलु । उग्गममाणो अण-

अनतकायिउना ते शरीरने पोताना शरीररूपे ग्रहण करीने,
ज्यासुधि प्रथमपत्र प्रगट थाय त्यासुधि वृद्धि पाम्या करे ठे
॥ ६९ ॥ अने तेथी किसलयमा अनतकायिपणु, तेमज एक-
कर्तापणु पण विरोधवालु थतु नथी ॥ ७० ॥ चतुर्भि कलाप-
क ॥ बीजाउ एम कहे ठे के—अहीं ' प्रथमपत्र ' ए शब्दे
करीने बीजनी विकसितअवस्थाज ग्रहण करवी, केमके ते प्र-
थम उत्पन्न थाय ठे ॥ ७१ ॥ अने तेथी—मूळ अने बीजनी
विकसितअवस्था, ए बन्नेनो एक कर्त्ता ठे, अने आथीकरीने
सूत्रमा सूचवेलो नियम नीचेप्रमाणे लागु पडे ठे ॥ ७२॥ मूळ
अने विकसितअवस्था, ए बन्ने एकज जीवना करेला ठे, अने
बाकीना किसलयआदिक खरेखर मूळजीवथी उत्पन्न थयेला
नथी ॥ ७३ ॥ अने तेथी बन्ने मतो विरोधविनाना ठे ॥ ए
जे मूळनो जीव ठे तेज प्रथमपत्रनो जीव ठे, अने उग-

दिक ॥ नियद्धमूलादिनाम-गोत्रकर्मात्र जायते ॥ ६४ ॥ स एव निर्वर्तयति । मूल पत्र तथादिम ॥ मूलप्रथमपत्रे च । त एवैककर्तृके ॥ ६५ ॥ यदागम —जोविय मूले जीवो । सोविय पत्ते पढमयाएत्ति ॥ अत्राह पर —नन्वेवमादिमदले । मूलजीवकृते सति ॥ उच्छ्वत्किशलेऽनत–कायिकत्व विरुध्यत ॥ ६६ ॥ यदागम —सव्वोवि किसलर्ड खलु । उग्गममाणा अणतर्ड भणिर्डत्ति ॥ अत्रोच्यते—बीजे मूलतयोत्पद्य । बीज जीवोऽथवापर ॥ करोत्युत्सूनतावस्था । ततोऽनतरभाविनीं ॥ ६७ ॥ ध्रुव किशलयावस्था । सृजत्यनतजतव ॥ ततश्च तेषु जीवेषु । विनष्टेषु स्थितिक्षयात् ॥ ६७ ॥ स एव मूलजीवस्ता

थाय ठे, ॥ ६४ ॥ अने तेज जीव मूलने तथा प्रथमपत्रने बनावे ठे, अने तेथी मूळ अने प्रथमपत्र, ए बन्नेनो एकज कर्त्ता ठे ॥ ६५ ॥ आगममा कह्यु ठे के—जे जीव मूळमा ठे तेज जीव प्रथमपत्रमा ठे ॥ अहीं वादी शका करे ठे के—एवीरीते प्रथमपत्रने ज्यारे मूळनो जीव करे ठे, त्यारे निकळता एवा किसलयनी अदर रहेला अनतकायपणामा विरोध आवे ठे ॥ ६६ ॥ आगममा कह्यु ठे के—उगता एवा सर्व किसलयोने अनतकायवाळा कह्या ठे ॥ हवे अहीं ते माटे कहे ठे के—बीजनो जीव अथवा कोइ बीजो जीव बीजमा मूलपणावडे उत्पन्न थइने, त्यारपठी तुरतज थनारी एवी विकसितअवस्था करे ठे ॥६७॥ किसलयअवस्थाने तो खरेखर अनता जतुर्ड उत्पन्न करे ठे, अने त्यारबाद स्थितिना क्षयथी ज्यारे ते जीवो नष्ट थाय ठे, त्यारे ॥ ६७ ॥ तेज मूळनो जीव

तनूमनतदेहिना ॥ समाप्यायस्वागतया । तावद्वर्धयते किल ॥ ६९ ॥ यावत्प्रथमपत्र स्या-त्तत्थ न विरुध्यते ॥ किशलेऽनतकायित्व—मेककर्तृकतापि च ॥ ७० ॥ चतुर्भि कलापक॥ अन्ये तु व्याचक्षते—इह बीजसमुत्सूना-वस्थैव प्रतिपाद्यते ॥ प्रथमपत्रशब्देन । तस्या प्रथममुद्भवात् ॥ ७१ ॥ ततश्च—मूल बीजसमुत्सूना-वस्था चेत्येककर्तृके ॥ अनेन चैव नियमो । लभ्यते सूत्रसूचित ॥ ७२ ॥ एकजीवकृते एव । मूल चोत्सूनता दशा ॥ नावश्य मूलजीवोत्थ । शेप किशलयादिक ॥ ७३ ॥ ततश्चोजयमप्यविरूद्ध ॥ जोविय मूले जीवो । सोविय पढमयाएत्ति ॥ सव्वोवि किसलर्ड खलु । उग्गममाणो अण-

---

अनतकायिर्डना ते शरीरने पोताना शरीररूपे ग्रहण करीने, ज्यासुधि प्रथमपत्र प्रगट थाय त्यासुधि वृद्धि पाम्या करे ठे ॥ ६९ ॥ अने तेथी किसलयमा अनतकायिपणु, तेमज एककर्तापणु पण विरोधवाळु यतु नथी ॥ ७० ॥ चतुर्भि कलापक ॥ बीजार्ड एम कहे ठे के—अहीं ' प्रयमपत्र ' ए शब्दे करीने बीजनी विकसितअवस्थाज ग्रहण करवी, केमके ते प्रथम उत्पन्न थाय ठे ॥ ७१ ॥ अने तेथी—मूळ अने बीजनी विकसितअवस्था, ए बन्नेनो एक कर्त्ता ठे, अने आथीकरीने सूत्रमा सूचवेलो नियम नीचेप्रमाणे लागु पडे ठे ॥ ७२ ॥ मूळ अने विकसितअवस्था, ए बन्ने एकज जीवना करेला ठे, अने बाकीना किसलयआदिक खरेखर मूळजीवथी उत्पन्न थयेला ठे ॥ ७३ ॥ अने तेथी बन्ने मतो विरोधविनाना ठे ॥ एजे मूळनो जीव ठे तेज प्रथमपत्रनो जीव ठे, अने उग-

तउं जणिउं ॥ ७४ ॥ इति च । एतच्चार्थत प्रज्ञापनावृत्ता
आचारागवृत्तावपि तथैव ॥ यदुक्त—यश्च मूलतया जीव
रिणमते स एव प्रथमपत्रतयापीति, एकजीवकर्तृके मूलप्र
मपत्रे इति यावत्, प्रथमपत्रक च यासौ बीजस्य समुत्सूना
स्या भूजलकालापेक्षा सैवोच्यते इति नियमप्रदर्शनमेतत्,
तु किशलयादिसकल न मूलजीवपरिणामाविर्भावितमेवे
गतव्य उद्गच्छन् प्रथमाकुर । सर्वसाधारणो भवेत् ॥ वर्ध
नो यथायोग । स्यात्प्रत्येकोऽथवापर ॥ ७४ ॥ तत्र साधा
लक्षण सामान्यत एव— शरीरोच्छ्वासनि श्वासा-हारा सा
रणा खलु ॥ येपामनतजीवाना । ते स्यु साधारणांगिन

ता एवा सर्व किसलयोने अनतकाय कह्या छे इति ॥ अ
वीरीतनो नानार्थ पन्नवणानी वृत्तिमा छे, तेम आचारागनी
त्तिमा पण तेमज कह्यु छे ते कहे छे—जे जीव मूलपणे
रिणमे छे, तेज जीव प्रथमपत्ररूपे पण परिणमे छे, एटले
ळ अने प्रथमपत्रनो कर्त्ता एकज जीव छे, एटले पृथ्वी, व
अने काळनी अपेक्षावाळी, बीजनी जे आ विकसितअवस्थ
छे, तेज प्रथमपत्र कहेवाय छे, एवीरीते सूत्रमा सूचवेलु नि
यमप्रदर्शन जाणवु ॥ वळी बाकीनु जे किसलयआदिक स
धळु छे, ते मूळजीवना परिणामथी प्रगटथयेलु नथीज, एम
जाणवु ॥ हवे उगतो एवो पहेलो अकुरो तो सर्वसाधारण
होय छे, अने पछी यथायोग्यरीते वृद्धि पामनोअथवा प्रत्येक
अथवा बादर थाय छे ॥ ७४ ॥ त्या सामान्यथी साधारणनु
लक्षण नीचेप्रमाणे छे—जे अनता जीवोना शरीर, उच्छ्वास

॥ ७५ ॥ विशेषतस्तल्लक्षण चैव—मूलादिदशकस्येह । यस्य भग समो जवेत् ॥ अनतजीव तद् ज्ञेय । मूलादिदशके खलु ॥ ७६ ॥ वनस्पतिसततो समजगलक्षणमेवमुक्त—खमिआई चुन्ननिप्फाइयाइ । वत्तीइ जारिसो जगो ॥ सव्वछ समसरूवो । केआरतरीइलुल्लो वा ॥ १ ॥ इत्थ पुण विसेसोय । समजगा हुति जे सयाकाल ॥ ते चिय अणतकाया । न उणो जे को मलत्तेण ॥ २ ॥ मूलादिदशक त्वेव—मूले कदे खधे । तयाय साले पवालपत्ते य ॥ पुप्फे फल वीए विय । पत्तेय जीवगाणाइ ॥ ७७ ॥ मूलादेर्यस्य जग्नस्य । मध्ये हीरो न दृश्यते ॥

निश्वास अने आहार साधारण होय तेउ साधारणप्राणीउ कहेवाय ठे ॥ ७५ ॥ वळी तेनु विशेषलक्षण नीचेप्रमाणे ठे—मूलआदिक दशेमा जेनो जग सरखो होय, तेने ते मूलआदिक दशेमा अनतकाय जाणवु ॥ ७६ ॥ वळी वनस्पतिसततिमा समजगनु लक्षण नीचेप्रमाणे कह्यु ठे—खमीआदिकनु चूर्ण करीने तथा तेनी वाट चनावीने जागवाथी सर्वथाप्रकारे सरखो जग थाय ठे, अथवा क्यारानी तरने जागवाथी थता जग सरखो समजग जाणवो ॥ १ ॥ वळी अहीं एटलु विशेष ठे के जेउ समजगवाळा होय ठे, तेउ हमेशा अनतकायो होय ठे, परतु कोमलपणाये करीनेज अनतकायो होय ठे, एम न जाणवु ॥ २ ॥ मूळआदिक दश नीचेप्रमाणे जाणवा—मूळ, कद, स्कध, त्वचा, पर्व, प्रवाल, पत्र, पुष्प, फल अने बीज, ए दरेक जीवना स्थानको ठे ॥ ७७ ॥ जे मूळादिकने जागवाथी वच्चे हीर एटले वाको वाढ अथवा दाताजेवु न दे-

अनतजीव तद्ज्ञेय । यदन्यदपि तादृश ॥ ७७ ॥ क्षीरे न विषम छेद उद्दतुरो वा ॥ यत्न स्कधकदमूल— शाखासु न वीक्ष्यते ॥ त्वचा स्थूलतरा काष्ठात् । सा त्वचानतजीविका ॥ ७९ ॥ येषा मूलकदपत्र–फलपुष्पत्वचा भवेत् ॥ चक्राकार समच्छेदो । नगेऽनतात्मक हि तत् ॥ ८० ॥ ग्रथि पर्वाणि नग–स्थान सामान्यतोऽथवा ॥ रजसा दुरित यस्य । अनतात्मक हि तत् ॥ ८१ ॥ केदारशुष्कतरिका–पुटवन्निपते यत् ॥ प्रागुक्तलक्षणाभावे—ऽप्यनतकायिक हि तत् ॥ ८२ यदागम —चक्राव भज्जमाणस्स । गठीचुसघणो भवे ॥ पु

नाय तेने अनतकाय जाणवु, अने बीजु पण जे तेवु होय तेने पण अनतकाय जाणवु ॥ ७७ ॥ ' क्षीर ' एटले व गाइ अथवा दाता जाणवा ॥ जे स्कध, कद, मूल अथवा शाखाओना काष्ठथी वधारे जाडी त्वचा देखाय, ते त्वचा अनतकायवाळी जाणवी ॥ ७९ ॥ वळी जे मूळ, कद, पत्र फळ, पुष्प अने त्वचानो भग करते छते चक्राकारवाळो सर खो छेद थाय, तेने पण अनतकायरूप जाणवो. ॥ ८० ॥ अ थवा सामान्यथी पर्वरूप ग्रथिने भगस्थान जाणवु, अने तेने छेदवाथी ते अदरना परागरज याज्ञदिन होय, तेने पण अ नतकायरूप जाणवु ॥ ८१ ॥ वळी क्यारानी सूकायेली माटी पुटन पेठे तेनो भग थाय छे, तेमा पूर्वोक्त चार कहेला लक्ष णो न होय, तोपण तेने अनतकायरूप जाणवु ॥ ८२ ॥ वा गमना पण वचनो छे के—जेने भागवाथी चक्राकार थाय अने तथा गाठवाळ भागपूर्णनो भूका होय, अने माटीनी

बीतरिसन्नेएण । अणतजीव वियाणाहि ॥ ७३ ॥ सक्षीर वा पि नि क्षीर । पत्र गूढशिर च यत् ॥ अलक्ष्यमाणपत्रार्ध—द्वयसंधि च यन्नवेत् ॥ ७४ ॥ अनतजीव तत्सर्वं । ज्ञेयमित्यादिलक्षणै ॥ बहुश्रुतेन्यो ज्ञेयानि । लक्षणान्यपराण्यपि ॥७५॥ अयोगोलो यथाध्मातो । जातस्तप्तसुवर्णरुक् ॥ सर्वोऽप्यग्निपरिणतो । निगोदोऽपि तथागिजि ॥ ७६ ॥ तत्रापि बादरानत—कायिका स्युरनेकधा ॥ मूलकशृंगवेराद्या । प्रत्यक्षा जन चक्षुषा ॥ ७७ ॥ तथाहि—सव्वाउ कदजाई । सूरणकदो य वज्जकदो य ॥ अल्लहलिद्दाय तहा । अल्ल तह अल्लकच्चूरो ॥ ॥ ७८ ॥ सत्तावरी विराली । कुआरि तह थोहरी गलोई अ

पेठे जेनो जग थाय, तेने अनतकाय जाणवा ॥ ७३॥ क्षीर-वालु अथवा क्षीरविनालु, तथा गुप्तनसोवाळा पत्र, तथा जे पत्रना बे अरधा जागोवच्चेनो साधो देखातो नथी, ॥ ७४ ॥ इत्यादिक लक्षणेकरीने ते सघळु अनतकाय जाणवु, अने ते सवधी बीजा लक्षणो पण बहुश्रुतोथी जाणीलेवा ॥ ७५ ॥ तपाव्याथी सुवर्णसरखी कांतिवाळो थयेदो लोखडनो गोळो, जेम सर्वथाप्रकारे अग्निवडेकरीने व्याप्त थाय छे, तेम समस्त निगोद जीवोवडेकरीने व्याप्त थयेल छे, ॥ ७६ ॥ वळी तेमा केटलाक मूळा अने शृंगवेरआदिक बादर अनतकायो पण छे, के जे मनुष्योने प्रत्यक्षरूपे देखाय छे ॥ ७७ ॥ ते कहे छे —कदनी सघळी जातिउ सूरणकद वज्रकद, लीली हलदर, लीलु आदु लीलो कचूरो ॥ ७८ ॥ सतावरी, विराली, कुआर, थोर गळो, लसण, वासकारेला, गाजर, लूणी, लोदर ॥

॥ लसण वसकरिल्ला । गज्जर लूणउं लोढो ॥ ७ए ॥ गिरि
न्नि किसलपत्ता । पिरिंसुश्रा थेग श्रल्लमुत्ता य ॥ तह लूण
रकरुल्ली । खिल्लहमो श्रमयवल्ली य ॥ ए० ॥ मूला तह भूमि
रुहा । विरुहा तह टकवत्थुलो पढमो ॥ सूश्ररवल्लो श्र तहा
पल्लको कोमलविलिया ॥ ए१ ॥ श्रालू तहपिनालू । हरः
एए श्रणतनामेहिं ॥ श्रन्नमणत नेय । लरकणजुत्तीइ सम
उं ॥ ए२ ॥ श्रन्येऽपि स्नुहीप्रनृतयोऽनतकायिका ' श्रवणप
ए ' इत्यादिप्रज्ञापनोक्तवाक्यप्रबधतो ज्ञेया ॥ इति साधार
वनस्पतिन्नेदा ॥ प्रत्येकलक्षण चैवं—

यत्र मूलादिदशके । प्रत्यग जतव पृथक् ॥ प्र येकना
कर्माद्या—स्तत्प्रत्येकमिहोच्यते ॥ ए३ ॥ तथा चाहुर्जीवविच

॥ ७ए ॥ गिरिकर्णी, किसलपत्र, खीरसुश्रा, थेग, लीलीम
य, लुणीवृक्षनी छाल, खिल्लोमा श्रमरवेल ॥ ए० ॥ मूळा,
मीफोमा, विरुहा, टाकानु प्रथमपत्र, सूकरवेल, पल्यक
नाजी, कोमलश्रावली ॥ ए१ ॥ श्रालु, पिमालु, तथा हर
ती एटला वादर श्रनतकायो छे, श्रने तेवा लक्षणवाळा बी
जा पण सिद्धातगतयुक्तिपूर्वक श्रनतकायो जाणवा ॥ ए२ ।
वळी ' श्रवण पणए ' इत्यादिक पन्नवणामा कहेला वाक्यप्र
बधथी स्नुही (थोरनी जाति) श्रादिक बीजाउने पण श्र
नतकायवाळा जाणीलेवा ॥ एवीरीते साधारणवनस्पतिना भे
दो कह्या ॥ हवे प्रत्येक वनस्पतिनु लक्षण नीचे प्रमाणे छे—

मूलयादिक देशमा दरेकश्चगे जे जूदाजूदा जतुउं होय
छे, श्रने जे प्रत्येक नामकर्मादिकवाळा होवाथी प्रत्येकवनस

रे—एगसरीरे एगो । जीवो जेसि तु ते उ पत्तेया ॥ फलफु
ल्लछल्लिकट्ठा । मूला पत्ताणि बीआणि ॥ ९४ ॥ किंच—मूला-
देर्यस्य भग्नस्य । मध्ये क्षीरं प्रदृश्यते ॥ प्रत्येकजीव ताद्धिया-
यदन्यदपि तादृश ॥९५॥ यत्र मूलस्कन्धकंद–शाखासु दृश्यते
स्फुट ॥ त्वचा तनीयसी काष्ठात् । सा त्वक्प्रत्येकजीविका ॥
॥ ९६ ॥ तस्य द्वादश भेदा स्यु । प्रत्येकस्य वनस्पते ॥ त
था प्रसिद्धितान् कांश्चि—द्दर्शयामि समासत ॥ ९७ ॥ वृक्षा
गुच्छा गुल्मा । लताश्च वल्लयश्च पर्वगाश्चैव ॥ तृणवलय हरी
तकौषधि—जलरुहकुहणाश्च विज्ञेया ॥ ९८ ॥ आर्या ॥ वृ

तिकाय कहेवाय छे ॥ ९३ ॥ ते माटे जीवविचारमा कहेल छे
के—जेना एक शरीरमा एक जीव होय, ते प्रत्येकवनस्पति
काय छे, अने तेना फळ, फुल, छाल, काष्ठ, मूळ पत्र अने
बीज छे, अर्थात् ते दरेकमा एकएक जीव छ ॥ ९४ ॥ वळी
जे मूळआदिकने भागवाथी वचमा दातजेवु देखाय तेनेप्र
त्येकवनस्पतिकाय जाणवो, तेम तेवु जे बीजु होय, तेने पण
प्रत्येकवनस्पतिकाय जाणवु ॥ ९५ ॥ वळी जे मूळ स्कंध,
कद तथा शाखाउंमा काष्ठथी पातळी एवी त्वचा प्रगटरीते
देखाय, ते त्वचाने पण प्रत्येकवनस्पतिकायरूप जाणवी ॥
॥ ९६ ॥ ते प्रत्येकवनस्पतिकायना बार भेदो छ, तेउंनु थपा
प्रसिद्धिपूर्वक समासथी कइक निरूपण करीयेछीये ॥ ९७ ॥
वृक्ष, गुच्छ गुल्म लता वल्ली पर्व, तृण वलय हरित
उंषधि, जलरुह अने कुहण ए बार प्रत्येकवनस्पतिना भेदो
छे ॥ ९८ ॥ तेमा वृक्षो फलमाथी निकळना बीजोना भेदथी

शास्त्र द्विभेदा स्यु । फलोयद्बीजभेदत ॥ एकबीजफ
केचित् । भूरिबीजफला परे ॥ ९९ ॥ अरुल्लजम्बूनिंबाम्र
प्रियालसालपीलव ॥ सल्लकीशलुवकुल–भिल्लातकविनीत
॥ १०० ॥ हरीतकीपुत्रजीवा । करजारिष्टकिंशुका ॥ अ
कनागपुन्नाग–प्रमुखा एकबीजका ॥ १ ॥ कपित्थतिंदुकप्ल
—धवन्यग्रोधदाडिमा ॥ कदवकुटजालोध्र । फणसश्चदना
ना ॥ २ ॥ काकोदुबरिकामातु—लिगम्तिलकसज्ञक ॥ स
पर्णदधिपर्ण–प्रमुखा बहुबीजका ॥ ३ ॥ प्रत्येकमेषा वृक्षाण
प्रत्येकासख्यजीवका ॥ मूलकदस्कधशाखा—त्वक्प्रवाला उ
दीरिता ॥ ४ ॥ पुष्पाण्यनेकजीवानि । एकैकोगी दले दले

वे प्रकारना छे, केटलाक एक बीजयुक्तफळवाळा छे, अने बी
जा केटलाक अनेकबीजयुक्तफळवाळा छे ॥ ९९ ॥ अखोल,
जाबु लींबडो, आंबा, प्रियाल, साल, पीलु, सल्लकी, शेलु, ब
कुल भिल्लातक, विनीतिका ॥ १०० ॥ हरीतकी, पुत्रजीवा,
करज, अरीठा, किंशुक, अशोक, नाग, तथा पुन्नाग, इत्या
दिक एकबीजयुक्तफळवाळा वृक्षो छे ॥ १ ॥ वळी कपित्थ,
तिंदुक, प्लक्ष, बावळी न्यग्रोध, दाडिम, कदब, कुटज, लो
दर, फणस, चदन, अर्जुन, ॥ २ ॥ काकोदुबरिका, बीजोरा,
तिलक, सप्तपर्ण तथा दधिपर्ण, इत्यादिक बहुबीजयुक्तफळवा
ळा छे ॥ ३ ॥ आ दरेक वृक्षोना मूळ, कद, स्कध, शाखा,
त्वचा तथा प्रवालोने असख्याता प्रत्येकजीवोवाळा कहेला छे,
॥ ४ ॥ पुष्पो अनेकजीवोवाळा छे, दरेकपत्रमा एकेको जीव
छे तथा दरेक बीजमा अने दरेक फलमा पण एकेको जीव

प्रत्येकमेकजीवानि । बीजानि च फलानि च ॥ १०५ ॥ एक, पूर्णतरस्कंध—व्यापी नवति चेतन ॥ मूलादयो दशाप्यस्य । नवत्यवयवा किल ॥ ६ ॥ तथोक्तं सूत्रकृतांगवृत्तौ श्रुतस्कंध० २ अध्य ३–आहावरमित्याद्यालापकस्यार्थ –अथापरमेतदाख्यात तद्दर्शयति—इहास्मिन् जगत्येके, न तु सर्वे, तथाकर्मोदयवर्त्तिनो वृक्षयोनिका सत्वा नवति, तदवयवाश्रिताश्चापरे वनस्पतिरूपा एव प्राणिनो नवति तथाहि—यो ह्येको वनस्पतिजीव सर्ववृक्षावयवव्यापी नवति, तस्य चापरे तदवयवेषु मूलकदस्कंधत्वक्शाखाप्रवालपुष्पपत्रफलबीजनूतेषु दशसु स्थानेषु जीवा समुत्पद्यते, ते च तत्रोत्पद्यमाना वृक्षयोनिका वृक्षव्युत्क्रमाश्चोत्पद्यते मूल स्याद् नूमिसबद्ध । तत्र कद समा

छे ॥ ५ ॥ वळी संपूर्णवृक्षस्कंधमा व्यापीरहेलो एक जीव होय छे, तथा मूलआदिकदशे, तेना अवयवो होय छे ॥ ६ ॥ तेमाटे सूयगडांगनी वृत्तिमा बीजा श्रुतस्कंधना त्रीजा अध्ययमा नीचेप्रमाणे कहेल छे —' आहावर ' इत्यादिक आलावानो अर्थ कहे छे—आ जगतमा केटलाएक (परंतु सर्व नही) तेवीरीतना कर्मोना उदयथी वर्त्तता वृक्षयोनिवाला प्राणीउं होय छे, अने तेना अवयवोने आश्रीनेरहेला वनस्पतिरूपज बीजा जीवो होय छे ते कहे छे—वनस्पतिनो एक जीव तो संपूर्ण वृक्षना अवयवोना व्यापीरहेलो होय छे, तथा ते वृक्षना मूल, कद, स्कंध, त्वचा शाखा, प्रवाल, पुष्प, पत्र, फल, तथा बीजरूप अवयवोमा बीजा जीवो उत्पन्न थाय छे, अने ते जीवो तेमा उत्पन्न थताथका

श्रित ।, तत्र स्कध इति मिथो । बीजाता स्युर्युता सर्व ॥
॥ ७ ॥ अत पृथ्वीगतरस–माहरति समेऽप्यमी ॥ यावत्कग
नि पुष्पस्य । बीजानि फलसगत ॥ ८ ॥ श्रावणादिचतुर्मासा
। प्रावृटवर्षासु नूरुह ॥ सर्वतो बहुलाहारा । अपा बाहुल्य
स्मृता ॥ ९ ॥ तत शरदि हेमते । क्रमादल्पाल्पनोजिन ॥
यावद्रसतेऽल्पाहारा । ग्रीष्मेऽत्यतमिताशना ॥ १० ॥ य
ग्रीष्मेऽपि द्रुमा स्यु–र्दलपुष्पफलाद्भुता ॥ तदुष्णयोनिजी
ना—मुत्पादास्तत्र नूयमा ॥११॥ इति नग० शत० ७ उ० ३
ननु च—मूलादयो दशाप्येव । यदि प्रत्येकदेहिनि ॥ ३

वृक्षयोनिवाळा अने वृक्षमा सक्रमनारा थाय छे वृक्षनु मू
ए जीसाथे चोटेलु होय छे, तथा तेने आश्रीने कद रहेलो ह
य छे, अने तेने चोटीने स्कध रहेलो होय छे, एवीरीते ते
वळा परस्पर जोडायेला बीजना अतवाळा होय छे ॥ ७
अने त्यांथीकरीने ज्यासुधी पुष्पोपर फळो आवे, तथा फळ
मा बीज सक्रमे, त्यासुधी तेओ सघळा सायेज पृथ्वीमा रहेल
रसनो आहार लेछे ॥ ८ ॥ श्रावणआदिक चारमासमा प्रा
अने वर्षाऋतुमा, जल वणुहोवाथी वृक्षो घणो आहार क
छे, ॥ ९ ॥ अने पछी अनुक्रमे शरद अने हेमतऋतुमा थोड
थोडो आहार करे छे, ते छेक वसतऋतुसुधी थोडो आहार
करे छे अने पछी ग्रीष्मऋतुमा अत्यत मिताहारी होय छ ।
॥ १० ॥ वळी ग्रीष्मऋतुमा पण वृक्षो पत्र, पुष्प अने फळ
थी जे मनोहर थाय छे, तेनु कारण एके, तेमा उष्णयोनिना
वणा जीवोनी उत्पत्ति थाय छे ॥ ११ ॥ एवीरीते नगवतीजि

ता अनेकेस्तत्मि–न्नेकमूलादिधी कथ ॥१२॥ अत्रोच्यते–श्ले
षणद्रव्यसमिश्रै–र्घटितानेकसर्षपे ॥ भूरिसर्षपरूपापि। वर्त्तिरे-
कैव भासते ॥१३॥ यथा ते सर्षपा सर्वे। स्वस्वमाना पृथक्पृथ
क्॥ वर्त्तेर्बुद्धिं सृजतोऽपि। स्थिता स्वस्वावगाहना ॥१४॥ तथा
प्रत्येकजीवास्ते। पृथक्स्वस्ववपुर्भृत ॥ सृजत्येकत्रमिलिता।
एकमूलादिवासना ॥ १५ ॥ इह यद् द्वेपरागाभ्या। सचित
पूर्वजन्मनि ॥ हेतुरेकत्र सबधे। तत्कर्म श्लेषणोपम ॥ १६ ॥
कृतेऽत्रविधकर्माणो। जीवास्ते सर्षपोपमा ॥ मूलादिवर्त्तिस्था-

ना ७ मा शतकना त्रीजा उद्देशामा कह्यु छे ॥ अहीं शका
करे छे के—एवीरीते मूलआदिक दशे ज्यारे अनेक एवा प्र-
त्येकजीवोवडे थयेला छे त्यारे तेमा एकमूलादिकनी बुद्धि शी
रीते कराय? ॥ १२ ॥ ते माटे अहीं कहे छे के—कोइ चिका
सवाळा द्रव्यसाथे मिश्रकरेला एवा अनेक सर्षवोनी बनावेली
वाट, जो के घणा सर्षपरूप छे, तो पण ते एकज होय एवु
जणाय छे ॥ १३ ॥ एटले के, ते सघळा सर्षवो जूदा जूदा पो-
तपोताना प्रमाणमा रह्याथका वाटनी बुद्धिने उत्पन्न करे छे,
तो पण तेओ सर्वे जेम पोतपोताना अवगाहमा रहेला छे, ॥
॥ १४ ॥ तेम पोतपोताना जूदा जूदा शरीरोने धरनारा एवा
ते सघळा प्रत्येकजीवो एकठा मळ्याथका एकमूलादिकनी
वासनाने उत्पन्न करे छे ॥ १५ ॥ अहीं द्वेष अने रागवडेक-
रीने पूर्वजन्ममा जे कर्म सचितकरेलु होय छे, ते कर्मने अ-
हीं चिकासवाळा द्रव्यरूप जाणवु, ॥ १६ ॥ अने करेल छे ते-
वा प्रकारना कर्मो जेओए, एवा सर्षवसरखा जीवो छे, तथा

नीय—मितिदृष्टांतयोजना ॥ १७ ॥ तिलशष्कुलिकापिष्ट—म
यी तिलविमिश्रिता ॥ अनेकतिलजातापि । यथैका प्रतिभास
ते ॥ १८ ॥ इहापि दृष्टांतयोजना प्राग्वत् ॥ अथ गुच्छाद्य—
वृंताकी बदरी नीली । तुलसीकरमर्दिका ॥ यावासायाकर्नि
ञ्च । इत्याद्या गुच्छजातय ॥ १९ ॥ मल्लिकाकुंदकोरंट—यूथि
कानवमल्लिका ॥ मुद्गर कणवीरश्च । जात्याद्या गुल्मजातय
॥ २० ॥ अशोकचंपकलता । नागपद्मलता अपि ॥ अतिमुक्त
कवासन्ती—प्रमुखा स्युर्लता इमा ॥ २१ ॥ एकैव शाखा त
स्कंधे । महत्यूर्ध्वं विनिर्गता ॥ नैवान्यास्तादृश स स्या—
—द्वृताम्यश्चपकादिक ॥ २२ ॥ कुष्माण्डीत्रपुषीतुम्बी । कार्ल

मुख्यादिक नाट तरीके छे, एवीरीते दृष्टांतनी योजना क
री. ॥ १७ ॥ तली तल अने गोटथी मिश्रितथयेली तरी
पसाकली, जो के अनेकतलोवडे उत्पन्नथयेली छे, तोपण
एक जेवी देखाय छे ॥ १८ ॥ अहीं पण दृष्टांतनी योजना पू
र्वनीपेठे जाणवी ॥ हवे गुच्छादिकनु स्वरूप कहे छे — रींग
णी, बोरडी, गळी, तुलसी, करमर्दिका, जवासो, अपाम
र्ग निर्गुंडी, इत्यादिक गुच्छानी जातिओ छे ॥ १९ ॥ मल्लिका,
कुंद, कोरंट, यूथिका, नवमल्लिका, मुद्गर, कणेर तथा जाइ
आदिक गुल्मनी जातिओ छे ॥ २० ॥ अशोकचंपकलता, ना
गलता पद्मलता अतिमुक्तलता तथा वासंतीआदिक लताओ
जाणवी ॥ २१ ॥ जेना स्कंधमा मोटी एक शाखा उंचे नि
कळेली होय छे अने जेवी बीजी शाखा न होय, ते
चंपकादिक वनस्पतिओ जाणवी ॥ २२ ॥ कुष्माडी

गी चिर्भटी तथा ॥ गोस्तनी कारवेल्ली च । वल्ल्य कर्कोटका दिका ॥ २३ ॥ इक्षुर्वंशो वीरणानि–इक्कुड शर इत्यपि ॥ वेत्रो नमश्च काशश्च । पर्वगा एवमादय ॥ २४ ॥ दुर्वादर्भार्जुनेरका । कुरुविंदकरोहिषा ॥ सुङ्ख्याग्य क्षीरत्ति—मित्याद्यास्तृणजातय ॥ २५ ॥ पूगखर्जूरसरला । नालिकेर्यश्च केतका ॥ तमालतालकदल्य । इत्याद्या वलयाभिधा ॥ २६ ॥ आर्यकदमनकमरुवक—मरुकीसर्षपाभिधो शाको ॥ अपि तन्दुलीयवास्तुक–मित्याद्या हरितका ज्ञेया ॥ २७ ॥ आर्या ॥ औषध्य फलपाकांता–स्ता स्फुटा धान्यजातय ॥ चतुर्विंशतिरुक्तानि । तानि प्राधान्यत किल ॥ २८ ॥ तथाहि—धान्नाइ चउवीस । जव गोहुम सालि वीहि सट्ठिका ॥ कोद्दव अणु-

---

त्रपुषी, नुरनी, कालिंगनी चीभनी, गोस्तनी, कारेली तथा कर्कोटकादिकने वल्लीउं जाणवी ॥ २३ ॥ सेलडी, वास, वीरण, इकड, शर, वेत्र, नड तथा काशआदिक पर्वगाळा छे ॥ २४ ॥ दुर्वा, दर्भ, अर्जुन, एरका, कुरुविंदक, रोहिष, सुकली तथा क्षीरविस इत्यादिक तृणनी जातिउं छे ॥ २५ ॥ सोपारी, खजुर, सरल, नाळीएर, केतक, तमाल, ताड तथा केळ इत्यादिक वलयोना नामथी उळखाय छे ॥२६॥ आर्यक, दमनक, मरवक, मरुकी तथा सर्षपनामना शाक तदुटी (तादळजो) तथा वास्तुक इत्यादिक हरितक कहेवाय छे ॥ २७ ॥ फलपाकपर्यंत पहोचेली एवी धान्यनी जातिरूप प्रगट औषधिउं जाणवी अने ते औषधिउं चोवीसप्रकारनी प्रधानपणे कहेली छे ॥ २८ ॥ जव घउ शालि व्रीहि,

नीव—नितिस्थानयोजना ॥ १७ ॥ तिलशङ्कुलिकापिण्ड—
री तिलविनिर्मिता ॥ अनेकतिलजातापि । यथेष्टा प्रतिव
ते ॥ १८ ॥ इहापि स्थानयोजना प्राग्वत् ॥ अथ गुडादि—
भेदास्ते बदरी नीली । तुलसीकरमारिका ॥ यावासापाक—
र । इलाया गुडजानग ॥ १९ ॥ मल्लिकाकुरलोटि—पूरि
कानवनत्रिका ॥ मुकर कणवीरश्च । जात्यागा गुल्मता ॥
॥ २० ॥ अशोकनागदमना । नागपद्मलता अपि ॥ अति
कामनी—प्रमुखा भूर्यिता इमा ॥ २१ ॥ एकैक शाखा
[illegible] । मरकूर्पं विनिर्मिता ॥ नैतान्यास्ताद्दश स [illegible]
—[illegible]कादिक ॥ २२ ॥ कुमारी[illegible] । का[illegible]

[illegible]

गी चिर्भटी तथा ॥ गोस्तनी कारवेल्ली च । वल्ल्य कर्कोटका दिका ॥ २३ ॥ इक्षुर्वंशो वीरणानि–ड्वकुरू शर इत्यपि॥वेत्रो नरूश्च काशश्च । पर्वगा एवमादय ॥ २४ ॥ दुर्वादर्भार्जुनैरका । कुरुविंदकरोहिषा ॥ सुकच्चाख्य क्षीरनिस—मित्या द्यास्तृणजातय ॥ २५ ॥ पुगखर्जूरसरला । नालिकेर्यश्च केत का ॥ तमालतालकदल्य । इत्याद्या वलयाभिधा ॥२६ ॥ आर्यकदमनकमरुवक—मरुकीसर्पपाभिधो शाको ॥ अपि तरुलीयवास्तुक–मित्याद्या हरितका ज्ञेया ॥ २७॥ आर्या ॥ ओपध्य फलपाकाता–स्ता स्फुटा धान्यजातय ॥ चतुर्विंशतिरु क्तानि । तानि प्राधान्यत किल ॥ २८ ॥ तथाहि—धान्नइ चउव्वीस । जव गोहुम सालि वीहि सट्ठिका ॥ कोद्दव अणु-

---

त्रपुपी, तुवमी, कालिंगमी चीजमी, गोस्तनी, कारेली तथा कर्कोटकादिकने वल्लीर्ड जाणवी ॥ २३ ॥ सेलमी, वास, वीरण, इक्कड, शर, वेत्र, नम तथा काशआदिक पर्ववाळा ठे ॥ २४ ॥ दुर्वा, दर्भ, अर्जुन, एरमा, कुरुविंदक, रोहिष, सुक्खी तथा क्षीरविस इत्यादिक तृणनी जातिर्ड ठे ॥ २५ ॥ सोपारी, खजुर, सरल, नालीएर, केतक, तमाल, ताल, तथा केळ इत्यादिक वलयोना नामथी उंळखाय ठे ॥२६॥ आर्यक, दमनक, मरुवक, मरूकी तथा सर्पवनामना शाक, तरुटी (तादलजो) तथा वास्तुक, इत्यादिक हरितक कहेवाय ठे ॥ २७ ॥ फलपाकप्रते पहोंचेली एवी धान्यनी जातिरूप प्रगट ओपधिर्ड जाणवी, अने ते ओपधिर्ड चोवीसप्रकारनी प्रधानपणे कहेली ठे ॥ २८ ॥ जव, घउ, शालि, व्रीहि,

या कगू । रालय तिल मुग्ग मासाय ॥ २९ ॥ अतसि हरिम
थ तिउरुग । निप्फाव सिल राया मासाय ॥ उक्खू मसूर तु
वरी । कुलत्थ तह धन्नय कलाया ॥३०॥ इति ॥ स्मृति जल
ध्ये ये । ते स्युर्जलरुहा इमे ॥ कदंबशैवलकशे—रुका प
भिदो मता ॥ ३२ ॥ कुहणा अपि बोधव्या । नामांतरतिरो
हिता ॥ स्फुटा देशविशेषेषु । चतुर्थोपांगदर्शिता ॥ ३३ ॥ त
यथा—से किंति कुहणा? कुहणा अणेगविहा पन्नत्ता, तं
आएकाए कुहणे कुणके दव्वहलिया सप्पाए सज्झाए सत्ताए व
सीयहिया कुरुए, जेया नत्थि तहप्पगारा सेत्त कुहणा इत्या
गुञ्जादीनां च मूलाद्या । अपि षट् सत्यजीवका ॥ सूत्रे हि

सहिक, कोद्रवा, अणुक, काग, रायल, तल, मग, अडद
॥ २९ ॥ अतसी, हरिमथ, तिउरुग, निप्फाव, सिल, रा
मास उक्खु, मसूर, तुवर, कलथी, धन्नय, अने कलाद
चोवीसप्रकारना धान्यो छे ॥ ३० ॥ जेओ जलनीअंदर उगे
तेओ जलरुहो छे, तेवा कर्दंब, शेवेल, कशेरुक तथा कमल
भेदो छे ॥ ३२ ॥ वळी जेओ नामांतरथी तिरोहित थयेला छे
तथा देशविशेषमा जेओ प्रसिद्ध छे, अने चोथा उपांगमा जे
ओने प्रदर्शितकरेला छे, एवा 'कुहणोने' पण जलरुहनी ना
तिरूप जाणवा ॥ ३३ ॥ ते नीचेप्रमाणे—'ते कुहणा' एट
ले शु? तो के कुहणो अनेकप्रकारना कह्या छे ते कहे छे—
केटलाक कुहण, कुणक, दव्वहलिया, सप्पाए, सज्झाए, सत्ता
ए, सीयहिया कुरुए, तेमज जेवाप्रकारना रग होय, तेवीरी
तना ते कुहणो जाणवा इत्यादि (आ आलावानो संपूर्ण आ

द्मूलादे-रेवोक्ताऽसख्यजीवता ॥ ३४ ॥ तथोक्त वनस्पतिस सतौ–रुक्खाणमसखजिया। मूला कदा तया य खधा य॥ सा खा तहा पवाला । पुढो पुढो हुति नायवा ॥ ३५ ॥ गुछाईण पुण सख—जीवया नज्जाए ईम पाय ॥ रुक्खाण चिय जमस –खजीवत्तावो सुए जणिर्ड ॥ ३६ ॥ अत्राय विशेष –तालश्च नालिकेरी च । सरलश्च वनस्पति ॥ एकजीवस्कध एषा । प-त्रपुष्पादि सर्ववत ॥ ३७ ॥ तथा—पचमागे त्रिधा वृक्षा । प्र ज्ञप्ता गणधारिभि ॥ अनता सख्यसख्यात—जीवकास्ते क्र-मादिमे ॥ ३८ ॥ तत्राद्या शृगवेराद्या । कपित्थाम्रादिका परे

वार्य चोथा उपागथी वृत्तिथी जाणीलेवो) गुछादिकना मूल-आदिक ठग सख्याताजीवोवाळा छे, केमके सूत्रमा वृक्षना मू-लादिकोनेज असख्याताजीवोवाळा कह्या छे ॥ ३४॥ ते माटे वनस्पतिसत्ततिकामा कहेल छे के—वृक्षोना मूळ, कद, त्व-चा स्कध, शाखा, तथा प्रवालो, दरेकने पृथग्पृथक् असख्या-ताजीवोवाळा जाणवा ॥ ३५ ॥ वळी गुछादिको सख्याताजी वोवाळा छे एम प्रायेकरीने जाणवुं, अने वृक्षादिकोने तो सू-त्रमा असख्याताजीवोवाळा कह्या छे ॥ ३६ ॥ वळी अहि आ-टलु विशेष छे–ताड, नालीएरी अने सरलवनस्पति, एटला-ओनो स्कध एकजीववाळो छे, अने तेओना पत्रपुष्पादिकोना जी-वो तो सर्वनीपेठे जाणवा ॥ ३७ ॥ वळी—पाचमा अगमा गणधरमहाराजोए त्रणप्रकारना वृक्षो कहेला छे तेओ अनु-क्रमे अनताजीवोवाळा, असख्याताजीवोवाळा, तथा सख्या-ताजीवोवाळा छे ॥ ३८ ॥ तेमा शींगोडाआदिक पहेलाप्रका

॥ सख्यातजीवका ये च । ज्ञेया गाथाद्वयेन ते ॥ ३९ ॥ तक्र
द-ताले तमाले तक्कलि । तेतलिसाले य सालकल्लाणे ॥ सर
जीवइ केयइ । कदलि तह चम्मरुक्खे य ॥ ४० ॥ चुयरुक्खे
गुलरुखे । लवगुरुक्खे य होइ बोधवे ॥ पूयफलीखज्जूरी । अ
धवा नालिएरी य ॥ ४१ ॥ तथा प्रज्ञापनावृत्तावपि—ताल
लनालिकेरीग्रहण उपलक्षण तेनान्येषामपि यथागम एक
वाधिष्ठितत्व स्कधस्य प्रतिपत्तव्यमिति शृगाटकस्य गुच्छ स्या
-दनेकजीवक किल ॥ पत्राण्येकैकजीवानि । द्वौ द्वौ ज
फलप्रति ॥ ४२ ॥ पुष्पाणा त्वय विशेष-जलस्थलोद्भूतत
। द्विधा सुमनस स्मृता ॥ नालबद्धा वृतबद्धा । प्रत्येक द्वि

अने रना छे कपित्थ तथा आम्रआदिको बीजाप्रकारना
जेउ सख्याताजीवोवाळा त्रीजाप्रकारना छे, तेउने नीचेनी
बे गाथाउवडे जाणवा ॥ ३९ ॥ ते कहे छे—ताल, तमा
तक्कली, तेतलिसाल, सालकल्याण, सरस, जीवती, केतक
कदली, चर्मवृक्ष ॥ ४० ॥ चूतवृक्ष, हिंगुवृक्ष, लवगवृक्ष,
गफळी, खजुरी, तथा नालीएरी, ए सघळा सख्याताजीव
वाळा छे ॥ ४१ ॥ वळी पन्नवणानी वृत्तिमा पण कहेल छे क
ताल, सरल तथा नालीएरीनु ग्रहण उपलक्षणतरीके छे, अ
ने तेथी बीजा वृक्षोना स्कधने पण आगममा कह्याप्रमाणे ए
कजीवाधिष्ठितपणु स्वीकारवु शींगोडानो गुच्छो अनेकजीवोव
प होय छे, अने तेना पत्रो एकेकजीववाळा होय छे,
तथा तेना फलो बबे जीवोवाळा होय छे ॥ ४२ ॥ वळी पु
प्पो माटे तो नीचेप्रमाणे तफावत छे—पुष्पो बे प्रकारना क

धास्तु ता ॥ ४३ ॥ या काश्चिन्नालिकाबद्धा—स्ता स्यु स-
ंख्येयजीवका ॥ अनतजीवका ज्ञेया । स्नुहीप्रभृतिजा पुन
॥ ४४ ॥ पिच—पद्मोत्पलनलिनाना । सौगधिकसुजगकोकन
दकाना ॥ अरविंदाना च तथा । शतपत्रसहस्रपत्राणा ॥४५॥
आर्या ॥ वृत वाह्यदलानि च । सकेसराणि स्युरेकजीवस्य ॥
पृथगेकैकजीवा—र्थतर्दलकेसराणि बीजानि ॥ ४६ ॥ गीति ॥
पर्वगाणा तृणाना च अय विशेष —इक्षुमीक्षुनलादीना । सर्व-
वशजिदा तथा ॥ प्रत्येकस्य जीवस्य । पर्वाक्षिपरिमोटका ॥
॥ ४७ ॥ तत्राक्षि प्रोच्यते ग्रथि । प्रतीत पर्व सर्वत ॥ चक्रा

हेला छे, एक जलमा उगनारा अने वीजा जमीनपर उगना
रा छे, वळी ते दरेकना नालवध अने वृतवद्ध, एम वबे भे-
दो छे ॥ ४३ ॥ तेउमाथी केटलाको जे नालवद्ध छे, तेउ स-
ंख्याता जीवोवाळा होय छे, अने स्नुहीआदिकथी उत्पन्नथ
येला छे, तेउ अनताजीवोवाळा छे ॥ ४४ ॥ वळी–पद्म, उत्प
ल, नलिन, सौगधिक, सुजग, कोकनद, अरविंद, शतपत्र,
तथा सहस्रपत्र, ॥ ४५ ॥ एटलाउना वृत (मीटा) तथा के-
सरायुक्त वाह्यदलो, ए सघळा एकजीवना छे, तथा अदरना
दलकेसरो अने वीजो, ए जूदा जूदा एकेकजीववाळा छे ॥
॥ ४६ ॥ हवे पर्वग अने तृणोमा नीचेप्रमाणे विशेष छे इक्षु-
मी, सेलमी, तथा नलादिकना अने सर्वजातिना वासोना प-
र्व अक्षि अने परिमोट ए सघळा एकजीवना होय छे,॥४७॥
तेमा अक्षि एटले गाठ कहेवाय छे, अने पर्वतो प्रसिद्धज छे,
तथा पर्वउपर चक्रने आकारे जे वेष्टन, ते परिमोटक छे ॥

कार पर्वपरि—वेष्टन परिमोटक ॥ ४८ ॥ पत्राणि प्रत्येक
—मेकजीवाश्रितानि ते ॥ पुष्पाण्यनेकजीवानि । प्रोक्तानि
मर्षिभि ॥ ४९ ॥ फलेषु चैषामय विशेष —पुष्पफल का
तुव चिर्भटमथ त्रपुसङ्क ॥ घोषपातक पटोल । तिंदूक
तेंदूष ॥ ५० ॥ आर्या ॥ एतेषां च—वृंतग र्भकटाहाना—
को जीव समर्थक ॥ पृथग्जीवानि पत्राणि । बीजानि केस
ण्यपि ॥ ५१ ॥ एतच्च सर्वमर्थत कचित्पाठतश्च प्राय प्रज्ञा
नागतमेव, श्रीहेमचन्द्रसूरिनिश्चाभिधानचिंतामणावित्युक्त
कुरटाद्या अग्रबीजा । मूलजास्तूत्पलादय ॥ पर्वयोनय इक्षु
द्या । स्कधजा सल्लकीमुखा ॥ ५२ ॥ शाल्यादयो बीजरु
। समूर्छजास्तृणादय ॥ स्युर्वनस्पतिकायस्य । षडेता मूलजा

॥ ४८ ॥ वळी तेर्उना दरेकपत्रो एकेकजीववाळा होय ठे, अ
ने तेर्उना पुष्पोने परमऋषिर्उए अनेकजीवोवाळा कह्या ठे ।
॥ ४९ ॥ तेर्उना फळोमा नीचेप्रमाणे विशेष ठे —पुष्पफळ
कालिंग, तुंब, चिर्भट, त्रपुष, घोषातक, पटोल, तिंदूक अ
ने तेंदुष, ॥ ५० ॥ एटलार्उना वृंत, गर्भ अने कटाहानो बना
बनारो एक जीव होय ठे, तथा पत्रो बीजो अने केसरा, ए
पृथक्पृथक् जीवोवाळा होय ठे ॥ ५१ ॥ उपर कहेलो सघ
ळो भावार्थ, अने ते सबधि पाठ, प्रायेकरीने पन्नवणामाज ठ
॥ वळी श्रीहेमचन्द्रजीमहाराजे अभिधानचिंतामणिमा कह्यु
ठे के— कुरटआदिक अग्रबीजवाळा ठे, उत्पलादिक मूळथी
थयेला ठे, सेलडीआदिक पर्वयोनिवाळा ठे, अने सल्लकीआ
दिक स्कधथी उत्पन्न थयेला ठे ॥ ५२ ॥ शालिआदिक बीज

य ॥ इदमर्थत प्रथमागेऽपि दशवैकालिकेऽपि, तथा जीवाभि गमे तु— चतस्रो मुख्यवल्ल्य स्यु—स्तावच्छताश्च तद्भिद ॥ ग्याता मुख्यव ता अष्टो । तावच्छताश्च तद्भिद ॥ ५४ ॥ नाम प्राद् नु ता नोक्ता । प्राक्तनैरपि पण्डितै ॥ ततो न तत्र दोषो न—स्तत्पदव्यनुसारिणा ॥ ५५ ॥ त्रयो हरितका या स्यु -र्जलस्थलोभयोद्भवा ॥ भेदा शतानि तावंति । तदवांतरभेदजा ॥ ५६ ॥ सहस्र वृंतबद्धानि । वृंताकादिफलान्यथ ॥ स हस्र नालबद्धानि । हरितेष्वेव तान्यपि ॥ ५७ ॥ किंच—मू

थी उत्पन्न थयेला छे, तृणआदिक समूर्छिम छे एवी रीते वनस्पतिकायनी ठ मूळजातिउं छे ॥ ५३ ॥ वळी एवी रीतनो नावार्थ आचाराग अने दशवैकालिकमा पण छे वळी जीवाभिगममा तो एम कहेल छे के—मुख्य चार वल्लीउं छे, अने तेउंना चारसो नेदो छे, वळी लताउं आठ छे, अने तेना पण आठसो नेदो छे ॥ ५४ ॥ परतु तेउंना नामो तो पूर्वना पंडितोए पण कह्या नथी, अने तेथी तेउंने पगलेचालनारा एवा जे अमो, तेउंनो तेमा कइ दोष नथी ॥ ५५ ॥ हरितका (हरियाळी—लीलोतरी) त्रण प्रकारनीछे, पहेली जळमा उत्पन्नथती बीजी जमीनपर उत्पन्नथती अने त्रीजी जळ तथा स्थल, ए बन्नेमा उत्पन्नथती जाणवी, वळी तेउंना अवातरनेदोथी थयेला नेदो पण त्रणसो छे ॥ ५६ ॥ वळी वृंतबध एवा हजार वृंताकआदिक फळो तथा हजार नालबद्धा, ए सघळानो आ हरियाळीमाज समावेश थाय छे ॥ ॥ ५७ ॥ वळी—मूळ, त्वचा, काष्ट, निर्यास, (रस) पत्र, पु

लवङ्गकाष्ठनिर्यास-पत्रपुष्पफलान्यपि ॥ ग...गन्ध
जिनैरुक्ता वनस्पतेः ॥ ५८ ॥ मूलमोगीरकाद्यपि
तजादिका ॥ काष्ठं च कालानुसादि । निर्यासा...
॥ ५९ ॥ पत्रं तमालपत्रादि । प्रियङ्ग्वादिसुमान्यपि
लवङ्गादि-फलं जातिफलाद्यपि ॥ ६० ॥ मूला...
पि । नानावर्णा नवत्वत ॥ गुणिना पञ्चनिर्ग...
भवति हि ॥ ६१ ॥ दुर्गन्धाभावत श्रेष्ठ—गन्धेनैक...
॥ ते पञ्चत्रिंशदेव स्यु—रेकेन गुणिता हि तत् ॥ ६२
रसाश्च ते सर्वे । तत पञ्चरसाहता ॥ सजात...
पञ्चसप्ततिसंयुत ॥ ६३ ॥ स्पर्शास्तु यद्यप्यष्टापि । ...

एम अने फळ ए साते जिनेश्वरोए वनस्पतिना गुण...
गन्धभेदो कह्या छे ॥ ५८ ॥ ख्सना तथा गाळाआदिकना
सुगंधि छे, तजआदिकनी प्रसिद्ध एवी छाल सुगंधि
तुरुआदिकनुं काष्ठ सुगंधि छे, तथा वरासनीपेठे ...
ए सुगंधि छे, ॥ ५९ ॥ तमालपत्रादिकना पत्रो सुगंधि
प्रियङ्गुआदिकना पुष्पो सुगंधि छे, तथा कक्कोलक(,
एलची, लवंग तथा जायफल, इत्यादिक फलोमां सुगंधि
॥ ६० ॥ वली ते मूलआदिक साते विविधप्रकारना ...
होय छे, माटे तेओने पांचवर्णोवडे ... थी तेओना प...
दो थाय छे ॥ ६१ ॥ वली तेओमां दुर्गंधनो अभाव ह...
तेओने सुगंधरूप एकज भेदे गुणवाथी तेना पांत्रीस ...
थाय छे ॥ ६२ ॥ वली तेओ सर्वे विविधप्रकारना रसोवाळा
तेथी तेओने पांच रसोवडे गुणवाथी तेओना एकसोपचोतेर

वस्तुत ॥ तथाप्येषा प्रशस्तत्वाद् । गृह्यते तेऽपि तादृशा ॥
॥ ६४ ॥ तल्लघूष्णमृदुस्निग्धै । स्पर्शैरेते चतुर्गुणा ॥ शतानि
सप्त जातानि । गधागाना दिशानया ॥ ६५ ॥ उक्त च जीवा
भिगमवृत्तौ—मूलत्वककाष्ठनिर्यास—पत्रपुष्पफलमाङ्गधगा॥
वर्णादुत्तरभेदया । गधग सया मुणेयवा ॥ ६६ ॥ सूत्रालापश्च—
कति ण भते गधगा प० गो० सत्त गधगा, सत्तगधगसया प०
इत्यादि एव वल्ल्यादिसूत्रालापा अपि वाच्या लोकेश्च—
शून्यसप्ताकहस्ताश्व-सूर्येंदुवसुवह्नय ॥ एतत्सरयाकनिर्दिष्टो।
वनचार प्रकीर्तित ॥ ६७ ॥ पाठांतरे च—रामो वसवश्चड ।

दो थया ॥ ६३ ॥ वली वस्तुगते जोइए, तो स्पर्श पण जो
के आठे सघवे छे, तो पण ते गधागो प्रशस्त होवाथी, ते-
वाज प्रशस्त स्पर्शो ग्रहणकराय छे ॥ ६४ ॥ अने तेथी लघु,
उष्ण, मृदु अने स्निग्ध ए चार स्पर्शोवडे तेउने गुणवाथी ग
धागोना सातसो भेदो थया ॥ ६५ ॥ ते माटे जीवाभिगमनी
वृत्तिमा कह्यु छे के—मूल, त्वचा, काष्ट, रस, पत्र, पुष्प अ-
ने फल, ए सात वनस्पतिना गधागो छे, अने तेउना वर्णा
दिकोवडेकरीने उत्तरभेदो करवाथी सातसो भेदो थाय छे ॥
॥ ६६ ॥ ते माटे सूत्रनो आलावो नीचेप्रमाणे छे—हे भगवन्
केटला गधागो ? अने केटला गधागोना भेदो कह्या छे ? तो
के हे गौतम ! सात गधागो, तथा सातसो गधागना भेदो क-
ह्या छे इत्यादि वळी वल्लिआदिक सूत्रना आलावा पण ए-
वीजरीते जाणीलेवा वळी लोकोए तो—३०११२७२९७० जेट
लीसरयावाळो वनस्पतिचार कहेलो छे ॥ ६७ ॥ वळी पाठा-

सूर्यं मूमिस्तथैव च ॥ मुनि शून्य ममादिष्ट-भाग्मन्या
गद्यते ॥ ६G ॥ एकैकजातेरेकैक—पत्रप्रचयतो नवेत ॥ प्र
सरयेमणेनार—स्ते स्यष्टादश भूरुहा ॥ ६९ ॥ तत्रा—नव
रोऽपुष्पका भारा । श्रष्टौ च फलपुष्पिना ॥ स्युर्वल्लीना च
भारा । शेषनागेन भाषित ॥ ७० ॥ इत्यानुच्यते इति बा
राणा भेदा ॥

प्रसिद्धा सप्त या पृथ्व्य । इसुमत्यष्टमी पुन ॥ प्र
ग्भारानिधा स्या—त्तासु स्वस्थानतोऽष्टसु ॥ ७१ ॥ अधोलो
पाताल—कलशावलिनित्तिषु ॥ नवनेष्वसुरादीना । नार
वसथेषु च ॥ ७२ ॥ ऊर्ध्वलोके विमानेषु । विमानप्रस्तट

तरमा तो—३G११२१७० जेटली सरयावाळो वनस्पतिनार
थो ने ॥ ६G ॥ एकेकीजातिना एकेकपत्रने एकठाकरवा
उपर कहेली सरयाजेटला मणो ज्यारे थाय, त्यारे एक
थाय, अने तेवा अढार भारो वनस्पतिर्उना होय ढे ॥ ६
वळी—तेमा पुष्पोविनानी वनस्पतिना चार भारो होय
फळपुष्पवाळी वनस्पतिना आठ भारो होय ढे, तथा वल्ली
ना ढ भारो होय ढे, एम शेषनागे कह्यु ढे ॥ ७० ॥ एवी
ते बादरोना भेदो कह्या ॥

हवे (रत्नप्रभादिक) सात पृथ्वीर्उ तो प्रसिद्ध ढे, अ
ने आठमी इषत्प्राग्भारनामनी (सिद्धशिला) पृथ्वी ढे,
आठे पृथ्वीर्उमा स्वस्थानथी ॥ ७१ ॥ अधोलोकमा पाताल
लशोनी श्रेणिनी भींतोमा, असुरादिकोना भवनोमा, तथा न
रकोना स्थानोमा, ॥ ७२ ॥ वळी उर्ध्वलोकमा विमानोमा त

॥ तिर्यग्लोक च कूटाद्रि–प्राग्भारविजयादिषु ॥ ७३ ॥ वक्ष स्कारवर्षशैल—जगतीवेदिकादिषु ॥ द्वारद्वीपसमुद्रेषु । पृथिवीकायिकोद्भव ॥ ७४ ॥ चतुर्भि॰ कलापक ॥ इति पृथ्वीकायस्थानानि ॥ स्वस्थानतोंबुकायाना । स्थानान्युक्तानि सूरिनि ॥ घनोदधिवलयेषु । घनोदधिषु सप्तसु ॥७५॥ अथ पातालकुंभेषु । भवनेष्वासुरेषु च ॥ ऊर्ध्वलोके विमानेषु । स्वर्गेपुष्करणीषु च ॥ ७६ ॥ तिर्यग्लोके च कूपेषु । नदीनदसरस्सु च ॥ निर्झरोझरवापीषु । गर्त्ताकेदारपङ्क्तिषु ॥ ७७ ॥ जलाशयेषु सर्वेषु । शाश्वताशाश्वतेषु च ॥ द्वीपेषु च समुद्रेषु । बादराप्कायसंभव ॥ ७८ ॥ चतुर्भि कलापक ॥ इत्यप्कायस्था-

---

या विमानोमा प्रस्तटोमा, तीर्छालोकमा कूट पर्वतो, प्राग्भारविजयादिको ॥ ७३ ॥ वक्षस्कारपर्वतो, वर्षशैल, जगती, वेदिकाआदिक, द्वार द्वीप तथा समुद्रोमा पृथ्वीकायिक जीवोनी उत्पत्ति थाय ले ॥ ७४ ॥ एवीरीते पृथ्वीकायिकोना स्थानो जाणवा ॥

हवे स्वस्थानथी अप्कायना स्थानो पूर्वाचार्योए नीचेप्रमाणे कहेला ले, घनोदधिना वलयोमा, सात घनोदधिमा ॥ ७५ ॥ अधोलोकमा पातालकलशोमा, तथा असुरोना भवनोमा, ऊर्ध्वलोकमा विमानोमा, तथा स्वर्गनी पुष्करणीवावोमा, ॥७६॥ तिर्छालोकमा कुवाउंमा नदी, नद अने तळावोमा, झरणावाळी वावोमा, खाडुंड, तथा क्यारार्डनी श्रेणिमा ॥ ७७ ॥ तथा शाश्वता अने अशाश्वता एवा सघळा जलाशयोमा, तथा द्वीप अने समुद्रोमा बादरअप्कायनो संभव ले ॥ ७८ ॥

सूर्यो भूमिस्तथैव च ॥ मुनि शून्य समादिष्ट-भारसंख्या
गद्यते ॥ ६८ ॥ एकैकजातेरेकैक—पत्रप्रचयतो भवेत् ॥ आ
सरयैमणैर्नार—स्ते स्युष्टादश भूरुहा ॥ ६९ ॥ तथा—
रोऽपुष्पका भारा ।अष्टौ च फलपुष्पिता ॥ स्युर्वल्लीना च
भारा । शेषनागेन भाषित ॥ ७० ॥ इत्यानुच्यते इति
राणा भेदा ॥

प्रसिद्धा सप्त या पृथ्व्य । वसुमत्यष्टमी पुन ॥ इष
ग्भाराभिधा स्या—त्तासु स्वस्थानतोऽष्टसु ॥ ७१ ॥ अधोलोक
पाताल—कलशावलिभित्तिषु ॥ भवनेष्वसुरादीना । नार
वसथेषु च ॥ ७२ ॥ ऊर्ध्वलोके विमानेषु । विमानप्रस्तटेषु

तरमा तो—३८११२१७० जेटली संख्यावाळो वनस्पतिभार
थाे छे ॥ ६८ ॥ एकेकीजातिना एकेकपत्रने एकठाकरवाथ
उपर कहेली संख्याजेटला मणो ज्यारे थाय, त्यारे एकभ
थाय, अने तेवा अढार भारो वनस्पतिउना होय छे ॥ ६९
वळी—तेमा पुष्पोविनानी वनस्पतिना चार भारो होय छ
फळपुष्पवाळी वनस्पतिना आठ भारो होय छे, तथा वल्लीउ
ना छ भारो होय छे, एम शेषनागे कह्यु छे ॥ ७० ॥ एवीरी
ते बादरोना भेदो कह्या ॥

हवे (रत्नप्रभादिक) सात पृथ्वीउ तो प्रसिद्ध छे, अ
ने आठमी इषत्प्राग्भारनामनी (सिद्धशिला) पृथ्वी छे. ए
आठे पृथ्वीउमा स्वस्थानथी ॥ ७१ ॥ अधोलोकमा पाताळक
ळशोनी श्रेणिनी भींतोमा, असुरादिकोना भवनोमा, तथा न
रकोना स्थानोमा, ॥ ७२ ॥ वळी उर्ध्वलोकमा विमानोमा त

॥ तिर्यग्लोके च कूटाद्रि–प्राग्भारविजयादिषु ॥ ७३ ॥ वक्षस्कारवर्षशैल—जगतीवेदिकादिषु ॥ द्वारद्वीपसमुद्रेषु । पृथिवीकायिकोद्भव ॥ ७४ ॥ चतुर्भि कलापक ॥ इति पृथ्वीकायस्थानानि ॥ स्वस्थानतोंबुकायाना । स्थानान्युक्तानि सूरिभि ॥ घनोदधिवलयेषु । घनोदधिषु सतसु ॥ ७५ ॥ अथ पातालकुम्भेषु । भवनेष्वासुरेषु च ॥ ऊर्ध्वलोके विमानेषु । स्वर्गेपुष्करणीषु च ॥ ७६ ॥ तिर्यग्लोके च कूपेषु । नदीनदसरस्सु च ॥ निर्झरोझरवापीषु । गर्त्ताम्दारपङ्क्तिषु ॥ ७७ ॥ जलाशयेषु सर्वेषु । शाश्वताशाश्वतेषु च ॥ द्वीपेषु च समुद्रेषु । बादराप्कायसंभव ॥ ७८ ॥ चतुर्भि कलापक ॥ इत्यप्कायस्था-

---

था विमानोना प्रस्तटोमा, तीर्छालोकमा कूट पर्वतो, प्राग्भारविजयादिको ॥ ७३ ॥ वक्षस्कारपर्वतो, वर्षशैल, जगती, वेदिकाआदिक, द्वार द्वीप तथा समुद्रोमा पृथ्वीकायिक जीवोनी उत्पत्ति थाय छे ॥ ७४ ॥ एवीरीते पृथ्वीकायिकोना स्थानो जाणवा ॥

हवे स्वस्थानथी अप्कायना स्थानो पूर्वाचार्योए नीचेप्रमाणे कहेला छे, घनोदधिना वलयोमा, सात घनोदधिमा ॥ ७५ ॥ अधोलोकमा पातालकलशोमा, तथा असुरोना भवनोमा, ऊर्ध्वलोकमा विमानोमा, तथा स्वर्गनी पुष्करणीवावोमा, ॥७६॥ तिर्छालोकमा कुवाउमा नदी नद अने तळावोमा झरणावाळी वावोमा, खाइउ, तथा क्यारा‍उनी श्रेणिमा ॥ ७७ ॥ तथा शाश्वता अने अशाश्वता एवा सघळा जलाशयोमा, तथा द्वीप अने समुद्रोमा बादरअप्कायनो संभव छे ॥ ७८ ॥

नानि ॥ स्वस्थानतोऽग्निकायाना । स्थानमाहुर्जिनेश्वरा ॥
रक्षेत्र द्विपाथोधि—सार्धद्वीपद्वयात्मकं ॥ ७९ ॥ तत्रापि-
काले युगलिनामग्नि । काले च विलवासिना ॥ विदेहेष
सर्वासु । कर्मभूषु ततोऽन्यदा ॥ ८० ॥ किंच—ऊर्ध्वाधा
कयोर्नाय । तिर्यग्लोकेऽप्यसौ नवेत् ॥ सदा विदेहे जरते-
तेषु च कर्हिचित् ॥ ८१ ॥ पाकदाहादिसताप । तनुते नरक
य ॥ स नाग्नि किंतु तत्तुल्या—स्ते विकुर्वंति पुद्गलान् ॥८२
या चोष्णवेदना तेषु । श्रूयतेऽत्यतदारुणा ॥ पृथिव्यादिपुद्गला
ना । परिणाम स तादृश ॥ ८३ ॥ तथोक्त-ननु सप्तस्वपि

एवीरीते अप्कायना स्थानो जाणवा ॥ स्वस्थानथी अग्निकाय
नु स्थान, जिनेश्वरोए वे समुद्रो सहित अढीद्वीपरूपमनुष्यक्षे
त्रनुं कहेलु छे ॥ ७९ ॥ तेमा पण—युगलिआउने अने वि
लवासिउने कोइकोइकाळे अग्नि होय छे, महाविदेहोमा ह
मेशा अग्नि होय छे, तथा सघळी कर्मभूमिउमा कोइकसमये
होय छे ॥ ८० ॥ वळी—ऊर्ध्वलोक अने अधोलोकमा ते अ
ग्नि होतो नथी, अने तिर्य्ग्लोकमा ते होय छे, महाविदेहक्षे
त्रमा ते हमेशा होय छे, तथा जरत अने ऐरवतक्षेत्रमा ते को
इकोइ समये होय छे ॥ ८१ ॥ वळी नरकोमा पाक अने दा
हव्यादिक सतापने जे विस्तारे छे, ते कइ अग्नि नथी, परतु
ते अग्निसरखा पुद्गलोने ते परमाधामीउ विकुर्वे छे, ॥ ८२ ॥
वळी ते नारकोने जे अत्यतजयानक उष्णवेदना थती सभ
ळाय छे, ते पृथ्वीआदिक पुद्गलोनो तेवो परिणाम जाणवो ॥
॥ ८३ ॥ ते माटे नीचेप्रमाणे कहेल छे कोइ शका करतोथ

थ्वीषु तेजस्कायिकवर्जपृथ्वीकायिकादिस्पर्शो नारकाणा युक्तस्ते पा तासु विद्यमानत्वात्, तेजस्कायस्पर्शस्तु कथ? बादरतेजसा समयक्षेत्र एव सद्भावात् सूक्ष्मतेजसा पुनस्तत्र सद्भावेऽपि स्पर्शनेन्द्रियाऽविषयत्वादिति, अत्रोच्यते—इह तेजस्कायिकस्येव परमाधार्मिक निर्मितज्वलनसदृशवस्तुन स्पर्शस्तेजस्कायिकस्पर्श इति व्याख्येय, न तु साक्षात्तेजस्कायिकस्यैव, अथवा भवान्तरानुभूततेजस्कायिकपर्यायपृथिवीकायिकस्पर्शापेक्षया व्याख्येय, इति भग० श १२ उद्देश ४ वृत्तौ ॥ स्वर्गादौ धूपघ ट्यादि । श्रूयते यत्किलागमे ॥ तत्तुल्या पुद्गलास्तेऽपि । कृत्रि

को कहे छे के, साते पृथ्वीउमा तेजस्कायिकविना पृथ्वीकाय आदिकोनो नारकोने जे स्पर्श थाय छे, ते तो युक्त छे, केम के त्या ते पृथ्वीकायआदिकोनु विद्यमानपणु छे, परतु तेउने तेजस्कायिकनो स्पर्श क्याथी थाय छे केमके बादरतेजस्कायो तो मनुष्यक्षेत्रमाज होय छे, अने सूक्ष्म तेजस्कायो तो जो के त्या छे, परतु तेउ स्पर्शेन्द्रियना विषयमा आवता नथी इ वे ते शकाना समाधानमाटे कहे छे-अहीं जाणे तेजस्कायिकनो होय नहीं जेम, तेम परमाधामीउए बनावेली अग्निसरखी वस्तुनो जे स्पर्श तेने तेजस्कायिकनो स्पर्श जाणवो, परन्तु साक्षात् तेजस्कायिकनो स्पर्श न जाणवो अथवा जवा तरमा अनुभवेला एवा जे तेजस्कायिकना पर्यायो तेना सर ख्या एवो जे पृथ्वीकायिकनो स्पर्श तेनी अपेक्षाए जाणवु एवीरीते भगवतीजीना तेरमा शतकना चोथा उद्देशानी वृ त्तिमा कहेल छे वळी आगममा एवु सभळाय छे के स्वर्गा

माकृत्रिमात्मका ॥ ७४ ॥ एतच्चार्थत प्रायस्तृतीयतुर्योपा
रेव, अथातरेऽपि—पचिदियएगिंदिय । उड्ढे अहेय ति
लोए य ॥ विगलिंदियजीवा पुण । तिरियलोए मुणेयव्वा॥
पुढवीआउवणस्सइ । बारसकप्पेसु सत्तपुढवीसु ॥ पुढवी
सिद्धिसिला । तेऊनरखित्ततिरिलोए ॥ ७६ ॥ सुरलोअव
मज्झे । मच्छाई नत्थि जलयरा जीवा ॥ गेविज्जे नहु वावी ।
विअभावे जल नत्थि ॥ ७७ ॥ इत्यग्निकायस्थान ॥ घनानि
लयेषु । घनानिलेषु सप्तसु ॥ तनुवातवलयेषु । तनुवातेषु
सप्तसु ॥ ७८ ॥ अधोलोके च पाताल–कुम्भेषु भवनेषु च ॥

दिकमा धूपघटीआदिक छे, ते पण ते तेजस्कायसरखा इ
म अने अकृत्रिम पुद्गलो छे ॥ ७४ ॥ एवीरीतनो भावार्थ
येंकरीने त्रीजा अने चोथा उपागमाज छे, वळी बीजा ग्र
मा पण कहेल छे के-पचेंद्रि अने एकेंद्रिप्राणीओ ऊर्ध्व,
धो, अने तिर्छालोकमा होय छे, अने विकलेंद्रिय जीवोने
तिर्छालोकमाज जाणवा ॥ ७५ ॥ वळी पृथ्वीकाय, अप्
अने वनस्पति, ए त्रणे बारदेवलोकमा अने सातपृथ्वीओ
होय छे, तेमा पण पृथ्वीकाय ठेक सिद्धशिलासुधि होय
अने अग्निकाय छे ते तिर्छालोकनेविषे मनुष्यक्षेत्रमा होय
॥ ७६ ॥ वळी देवलोकनी वावोमा मत्स्य आदिक जलचरो ह
ता नथी, अने ग्रैवेयकमा वावो होती नथी, तेम वावो न ह
वाथी तेमा जल होतुं नथी ॥ ७७ ॥ एवीरीते अग्निकाय
स्थान जाणवु ॥ घनवायुना वलयोमा, सात घनवायुओमा, त
नवायुना वलयोमा, सात तनवायुओमा, ॥ ७८ ॥ अधोलोक

ड्पु निष्कुटेष्वेव । स्वस्थान वायुकायिना ॥ ८९ ॥ ऊर्ध्वलोके
च कल्पेषु । विमानेषु तदालिषु ॥ विमानप्रस्तटछिद्र—नि
ष्कुटेषु तडुन्नर ॥ ९० ॥ तिर्यग्लोके दिक्षु विदि—क्ष्वधश्चोर्ध्वं
च तज्जनि. ॥ जगत्यादिगवाक्षेपु । लोकनिष्कुटकेपु च ॥ ९१ ॥
इति वायुकायस्थान ॥ प्रत्येक साधारणश्च । द्विविधोऽपि वन
स्पति ॥ प्रायोऽप्कायसम स्थाने—जलाभावे ह्यसौ कुत ॥ ९२ ॥
इति वनस्पतिस्थान ॥ उपपातसमुद्घात—निजस्थानेभवति हि
॥ लोकासंख्यातमे भागे । पर्याप्ता बादरा इमे ॥ ९३ ॥ तत्र वा
योरत्वय विशेष पचसग्रहवृत्तौ—' वायरपवणा असखे सुत्ति '

नेविषे पातालकलशोमा भवनोमा, छिद्रोमा, अने निष्कुटोमा
वायुकायोनु स्वस्थान छे ॥ ८९ ॥ वळी ऊर्ध्वलोकमां बारदे-
वलोकोमा, विमानोमा, तेओनी श्रेणिओमा, विमानोना प्रस्तटो,
छिद्रो तथा निष्कुटोमा ते वायुकायनी उत्पत्ति छे ॥ ९० ॥
तीर्छालोकनेविषे दिशाओमा, विदिशाओमा, अधोभागमा तथा
उर्ध्वभागमा तेमज जगतीआदिकना गवाक्षोमा तथा लोक
ना निष्कुटोमा तेनी उत्पत्ति छे ॥ ९१ ॥ एवीरीते वायुकाय-
ना स्थानो जाणवा ॥ प्रत्येक अने साधारण ए बन्ने वनस्प-
तिओना स्थानको प्रायेकरीने अप्कायना स्थानोसरखाज छे,
कारणके जो जलना अभाव होय तो ते वनस्पति क्याथी हो
य? ॥ ९२ ॥ एवीरीते वनस्पतिना स्थानो जाणवा ॥ उपपा
त समुद्घात अने निजस्थानवडेकरीने आ पर्याप्ता बादरो लो
कना असंख्यातमा भागमा होय छे ॥ ९३ ॥ त्या वायुमाटे
नीचेप्रमाणे आटलु विशेष छे—पचसग्रहनी वृत्तिमा ' वायर

लोकस्य यत्किमपि शुपिरं, तत्र सर्वत्र पर्याप्तबादरवायव प्र
र्वंति, यत्पुनरतिनिबिडनिचिततया शुपिरहीन कनकगिरि
ध्यादि, तत्र न, तच्च लोकस्यासंख्येयनागमात्र, तत एक
संख्येयनाग मुक्त्वा शेषेषु सर्वेष्वप्यसंख्येयेषु नागेषु वायवा
र्त्तते, इति पर्याप्तबादरवनस्पतय उपपातसमुद्घाताभ्यां सर्व
कव्यापिन स्वस्थानतो लोक संख्येयनागे इति प्रज्ञापनावृ
अपर्याप्तास्तु सर्वे स्व—स्थाने पर्याप्तसन्निना ॥ उपपातसमु
द्घाते—स्त्वशेषलोकवर्त्तिन ॥ ८४ ॥ नवरं—वह्निकायस्य
र्याप्त— स्तिर्यग्लोकस्य तट्टके ॥ उपपातेन निर्दिष्टो। द्वयोलाः

पन्नणा असंखे मुत्ति ' ए पाठथी कह्यु छे के, लोकाकाशमा
कइ पोलाण छे, त्या सर्वजगोए पर्याप्तबादरवायुउं फेलायेला
छे, अने अत्यंत निबिड तथा निचितपणायेकरीने पोलाण
विनानो मेरुनो मध्यनाग आदिक जे भाग छे, त्या ते वायु
नो प्रचार थतो नथी, अने तेवो नाग फक्त लोकाकाशना अ
संख्यातमा नागजेटलो छे. अने तेथी तेवा एक असंख्यात
मा नागने छोडीने, बाकीना सघळा असंख्याता नागोमा वा
यु रहे छे वळी पर्याप्तबादरवनस्पतिउं उपपात अने समुद्घा
तवडेकरीने सर्वलोकमा व्यापी रहेल छे, अने स्वस्थानथी लो
कना असंख्यातमा नागमा होय छे, एम पन्नवणानी वृत्तिमा
कहेल छे, वळी सघळा अपर्याप्ताउं तो स्वस्थानोवडे करीने
सरखा पर्याप्ताउंनी बरोबर छे. तथा उपपात अने समुद्घा
तोवडेकरीने सर्व लोकमा व्यापी रहेला छे ॥ ८४ ॥ वळी त
मा नीचेप्रमाणे थोडुं विशेष छे –अपर्याप्ता अग्निकायने ति

कपाटयो ॥ ९५ ॥ तथैव—आलोकांतदीर्घे । सार्धद्वीपाबु-
धिद्वयविशाले ॥ अथ ऊर्ध्वलोकांत—स्पृशी कपाटे उभे क
ल्प्ये ॥ ९६ ॥ तयो कपाटयोस्तिर्यग् । लोकेऽयानोधिसीमनि
॥ योजनाष्टादशशत—बाहल्ये सर्वतोऽपि हि ॥ ९७ ॥ अ
पर्याप्तबादराग्ने । स्थानं स्यादुपपातत ॥ तिर्यग्लोके कपाटस्थ
—मेव केऽप्यत्र मन्वते ॥ ९८ ॥ त्रिधा बादरपर्याप्ता—स्तेजस्का
यिकदेहिन ॥ स्युरेकजविका वृद्धा—युपश्चाप्युदिनायुष ॥
॥ ९९ ॥ तत्र येऽनंतरभवे । उत्पत्स्यन्तेऽग्निकायिषु ॥ अपर्याप्त
बादरेषु । त एकजविका स्मृता ॥ २०० ॥ ये तु पूर्वभवसत्क

द्धलोकना अंटमा अने बे लोककपाटोमां उपपातवडे करीने
रहेलो कह्यो छे ॥ ९५ ॥ तेनु स्वरूप नीचेप्रमाणे छे—ठेक लो-
कांतसुधि लांबा अने अढीद्वीपोसहित बे समुद्रो जेटला, त
था अधोभागमा अने ऊर्ध्वभागमां लोकांतने स्पर्श करनारा
एवा बे कपाटो कल्पवा ॥ ९६ ॥ ते बन्ने कपाटोमां तथा छे
ल्लासमुद्रसुधिना, अने सर्वबाजुथी अढारसोजोजननी जाडाइवा-
ळा एवा तिर्छालोकनी अंदर ॥ ९७ ॥ उपपातथी अपर्याप्ताबा
दरअग्निकायनु स्थान होय छे अने केटलाको एम माने छे
के कपाटोमां रहेलो तिर्छालोकज तेनु स्थान छे ॥ ९८ ॥ बा
दरपर्याप्ता तेजस्कायजीवो नीचेप्रमाणे त्रणप्रकारना होय छे
एकजविका वृद्धायु अने अल्पदिनआयुवाळा ॥ ९९ ॥ तेमां
जेओ अनंतरभवमां अपर्याप्तबादरअग्निकायोमां उपजनारा
होय छे तेओने एकजविका कह्या छे ॥ २०० ॥ वळी जे
ओए पूर्वभवना त्रीजा अंशादिकमा बादरअपर्याप्तअग्निकाय

—तृतीयाशादिपु ध्रुव ॥ बद्धस्थूलाऽपर्याप्तात्ग्न्या-युष्का ऊायुपश्च ते ॥ १ ॥ ये तु पूर्वभव त्यक्त्वा । सा०ाऽग्नुबा बे ॥ स्थूलापर्याप्तवह्न्यायु-स्ते नवत्युदितायुप ॥ २ ॥ नविका बद्धा-युपश्च द्रव्यत किल ॥ स्थूलाऽपर्याप्ताग्न स्यु-र्भावतस्तूदितायुप ॥ ३ ॥ अत्र च— द्रव्यतो वादरा -सान्निर्नि प्रयोजन ॥ स्थूलापर्याप्ताग्नयो ये । भावतस्ते जन ॥ ४ ॥ ततश्च—यद्यप्युक्तकपाटाभ्या । तिर्य लोका वहि ॥ उदितवादराऽपर्या-ग्न्यायुष्का भवति हि ॥ तेऽप्युच्यते तथात्वेन । ऋजुसूत्रनयाश्रयात् ॥ तथापि व्य रस्य । नयस्याश्रयणादिह ॥ ६ ॥ ये स्वस्थानसमश्रेणि—

नु आयु बांधेलु छे, तेओ ' बद्धायु ' कहेवाय छे ॥ १ ॥ जेओ पूर्वभवने छोडीने वादरअपर्याप्तअग्निकायनु आयु भवे छे, तेओ ' उदितायु ' कहेवाय छे ॥२॥ वळी तेमा भविको अने बद्धायुओ द्रव्यथी वादरअपर्याप्तअग्निकायना युवाळा छे, अने उदितायुओ भावथी तेवा छे ॥३॥ वळी —जेओ द्रव्यथी वादरअपर्याप्तअग्निकायो छे, तेओनु कई जन नथी, परतु जे भावथी वादरअपर्याप्तअग्निकायो छे, नु प्रयोजन छे ॥४॥ अने तेथी-जो के, पूर्वोक्तकपाटोथी ने तिर्यग्लोकथी व र, जेओ उदितवादरअपर्या०अग्नि यायुवाळा होय छे, ॥ ५ ॥ तेओ पण ऋजुसूत्रनयनी अपे तेवाजप्रकारना कहेवाय छे, तो पण अहीं व्यवहारनयना श्रयथ ॥ ६ ॥ जेओ स्वस्थानसमश्रेणिवाळा बन्ने कपाटोमा रहेला छे, तथा जेओ स्वस्थानथी अनुगत एवा [illegible]

दृढयत्नाभि ना ॥ स्व नानुगते ये च । तिर्यग्लोक प्रविष्टका ॥ ३ ॥ त एव व्यपदिश्यंते—ऽपर्याप्तबादराग्नय ॥ शेषा क पाटान्तराल-स्थिता नैव तथादिता ॥ ८ ॥ ये नायाप्यागता स्तियग्—लोकं च कपाटयो ॥ ते प्राक्तनजवावस्था। एव गाथा मनीषिणि ॥ ९ ॥ उक्त च प्रज्ञापनावृत्तौ—पणयाल लक्खपिहुला । दुन्नि कवाडा य तद्दिसि पुट्ठा ॥ लोगंते तेसिं तो । जे ते उतेउ दिप्पति ॥ १० ॥ नन उक्त—उववाएण दो-सु कवाडेसु तिरियलोए तहेव ॥ पृथ्व्यादिषु चतुष्केक—प र्याप्तनि श्रया मता ॥ असंख्येया अपर्याप्ता। जीवा वनस्पते पु न ॥ ११ ॥ पर्याप्तस्यैकैकस्या–ऽपर्याप्ता निश्रया स्मृता ॥ अ-संख्येयाश्च संख्येया । अनंता अपि कुत्रचित् ॥ १२ ॥ तत्र च

प्रवेश करेलो ते, ॥ ३ ॥ तेजज अपर्याप्तबादरअग्निकायो कहे-वाय छे अने बाकीना जेओ कपाटने अंतराले रहेला छे ते ओ तेवाप्रकारना कहेवाता नथी, ॥ ८ ॥ अने जेओ हजु पण तीर्छालोकमा अथवा कपाटोमा आव्या नथी, तेओने बुद्धिवा नोए पूर्वभवनी अवस्थावालाज गणेलेला ॥९॥ वली पन्नवणा नी वृत्तिमा पण कह्यु छे के—पस्तालीसलाखजोजनपोहोळा बे कपाटो बन्ने लोकांतसुधि ते दिशाओने स्पर्शीने रहेला छे, ते नी अंदर तेउकाय रहेल छे (जेओ जाज्वल्य लागे छे) ॥१०॥ अने नवी कह्यु छे के— बे कपाटोनी अंदर अने तिर्छालोकमा उपपातथी तेवाप्रकारना अग्निकाय रहेलो छे वली पृथ्वीआ दिक चारमा एक पर्याप्ताजीवनी निश्राए असंख्याता अपर्याप्ता ओ होय छे अने वनस्पतिना ॥११॥ एक पर्याप्ताजीवनी नि

सम्यासख्यास्तु पर्याप्त-प्रत्येकतरुनिश्रया ॥ अनता एवप
स-साधारणवनाश्रिता ॥ १३ ॥ इति बादराणा स्थानानि।
पर्याप्तयस्त्रिचतुरा । अपर्याप्तान्यन्नेदत ॥ प्राणाश्चत्वारोंगवन
श्वासायूपि त्वगिन्द्रिय ॥ १४ ॥ इति पर्याप्ति ॥ पृथ्व्यनुवा
मरुता । प्रत्येक परिकीर्तिता ॥ योनिलक्षा सप्त सप्त । म
सप्तिसमप्रजे ॥ १५ ॥ योनीना दशलक्षाणि । स्यु प्रत्येक
हीरुहा ॥ साधारणतरूणा च । योनिलक्षाश्चतुर्दश ॥ १६ ॥
ति योनि ॥ द्वादश सप्त त्रीणि च । सप्ताष्टाविंशतिश्च व्रत

श्राए स्याक असख्याता सख्याता अने अनता पण होय ने ॥१३
ळी त्या पर्याप्ताप्रत्येकवनस्पतिना एक जीवनी निश्राए सख्यात
अने असख्याता अपर्याप्ताउ होय बे, अने पर्याप्ता साधारणव
स्पतिना एकजीवनी निश्राए अनताज अपर्याप्ताउ होय बे, ए
एवीरीते बादरोना स्थानो जाणवा ॥ त्रण अने चार पर्याप्ति
उवाळा पर्याप्ता होय बे, अने तेथी उंठी पर्याप्तिवाळा अपर्या
प्ता होय बे, वळी ते बादरएकेन्द्रिउने कायबळ, श्वासोश्वास,
आयु अने त्वचाइन्द्रि, ए चार प्राणो होय बे ॥ १४ ॥ एवी
रीते पर्याप्ति कही ॥ हवे पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउकाय अ
ने वाउकाय, ए दरेकनी, सूर्यसरखी कान्तिवाळा जिनेश्वरे
सातसातलाख योनिउ कहेली बे १५ प्रत्येकवनस्पतिकायनी
दशलाख योनिउ होय बे, अने साधारण वनस्पतिकायनी
चौदलाख योनिउ होय बे ॥ १६ ॥ एवीरीते योनिउ क
ही ॥ पृथ्वीकायनी बारलाख अप्कायनी सातलाख, तेउका
यत्रणलाख, वाउकायनी सातलाख, अने वनस्पतिकायनी

णि ॥कुलकोटीना पृथ्वी–जलाग्न्यनिलजूरहा क्रमत ॥ १७ ॥ एव च सप्तपचाश–ल्लक्षाणि कुलकोटय ॥एकेन्द्रियाणा जीवा-ना । समहृण्यनुसारत ॥ १८ ॥ आचारागवृत्तौ तु–कुलकोडि सयसहस्सा । बत्तीसघट्ठनवय पणवीसा ॥ एगेदियबितिइंदि य–चउरिंदिय हरियकायाण ॥ १९ ॥ अद्धतेरसबारस । दस दसनव चेव कोडिलक्खाइ ।जलयरपक्खिचउप्पय–उरभुयपरि-सप्पजीवाण ॥ २० ॥ पणवीस बवीस च । नयलक्खाइ नार-यसुराण ॥ बारस य सयसहस्सा । कुलकोडीण मणुस्साण ॥ ॥ २१ ॥ एव द्वींद्रियादिष्वपि समहृण्यभिप्रायेण वक्ष्यमाणासु कुलकोटिसख्यासु मतातर अत एवाभ्यूह्य ॥ तथा–लक्षाणि

अठावीसलाख कुलकोडीउं छे ॥ १७ ॥ एवीरीते सघहृणीने अनुसारे एकेंद्रिजीवोनी सत्तावनलाख कुलकोडीउं छे ॥१८॥ परतु आचारागनी वृत्तिमा तो नीचे प्रमाणे कहेल छे—एके न्द्रिनेनी बत्रीसलाख, बेइन्द्रिउंनी आठलाख, तेन्द्रिउंनी पण आठलाख चउरिन्द्रिउंनी नवलाख अने वनस्पतिकायोनी प चीसलाख कुलकोडीउं छे ॥१९॥ जलचरोनी साडाबारलाख पक्षीउंनी बार लाख चतुष्पदोनी दशलाख उरपरिसर्पोनी दशलाख तथा भुजपरिसर्पजीवोनी नवलाख कुलकोडीउं छे ॥ २० ॥ नारकीनी पचीसलाख अने देवताउंनी छवीसलाख कुलकोडीउं छे तथा मनुष्योनी बारलाख कुलकोडीउं छे ॥२१॥ एवी रीते सघहृणीना अभिप्राये हवे कहेवाती बेइन्द्रि आदिक जीवोनी कुलकोडीउंविषे पण मतातर छे एम जा णवु ॥ २२ ॥—त्रीजा उपागना नाभिक उपदेशमाला स्वरूप पुष्प

कुलकोटीना । पोमशोक्तानि तात्विकै ॥ केवल पुष्पजाती
। तृतीयोपागदेशिनि ॥ २२ ॥ तानि चैव—चतस्रो लक्ष
ल्योनो—रहाणा जातिनेदत ॥ कोरिंटकादिजातीना । त
ल स्थलजन्मना ॥ २३ ॥ चतस्रो गुल्मजातीना । जाला
ना विशेपत ॥ मधूकादिमहावृक्ष—जाना तत्सम्यकोटय
॥ २४ ॥ इति कुलानि ॥ मिश्रा सचित्ताचित्ता च । योनिर
नवेत्त्रिधा ॥ उष्णाशीतोष्णशीतानीन् । विना ते ह्युष्णयोन
॥ २५ ॥ पचाप्येते जिनिर्दिष्टा । जिनै सवृतयोनय ॥ उत्प
स्थानमेतेपा । स्पष्ट यत्रोपलज्यते ॥ २६ ॥ इति योनिसवृतत
दि ॥ द्वाविंशति सहस्राणि । वर्षाणामोवतो नवेत् ॥ पृथ्वी

जातिउंनीज शोळलाख कुलकोमीउं कहेली चे ॥२२॥ ते कुलक
मीउं नीचेप्रमाणे चे —कमळोनी जातिनेदथी चारलाख कुलक
मीउं कही चे तेम स्थलपरथता कोरिंटयादिकनी जातीउंनी
ण चारलाख, कुलकोमीउं चे ॥२३॥ वळी जातियादिकना वि
शेपथी गुल्मनी जातिउंनी पण चारलाख कुलकोमीउं च, तेम
मधूक (महुमा) यादिक महान वृक्षोना पुष्पानी पण तेटली
ज कुलकोमीउं चे ॥ २४ ॥ एवीरीते कुलकोमीउं कही ॥ ह
वे तेउंनी योनि, सचित्त यचित यने मिश्र एम त्रणप्रका
नी चे, तेमज शीत उष्ण यने शीतोष्ण एम पण त्रणप्रका
रनी चे, वळी तेउं यग्निविना पण उष्णयोनिवाळा होय चे
॥ २५ ॥ वळी ते पांचेने जिनेश्वरोए सवृत योनिवाळा कह्या
चे केमके तेउंनु उत्पत्तिस्थान स्पष्टपणे जणातु नथी ॥ २६ ॥
एवीरीते योनिसवृतत्वयादिक द्वार कह्यु ॥ हवे पृथ्वीकाय

कायस्थितिर्ज्येष्ठा । विशेषस्तत्र दर्श्यते ॥ २७ ॥ एकं वर्षस ह्स्र स्यात् । स्थितिर्ज्येष्ठा मृदुक्षिते ॥ द्वादशाब्दसहस्राणि । कुमारमृत्तिकास्थिति ॥ २८ ॥ चतुर्दश सहस्राणि । सिकतायास्तु जीवित ॥ मन शिलायाश्चोत्कृष्ट । षोडशाब्दसहस्त्रका ॥२९॥ अष्टादश सहस्राणि । शर्कराणा गुरुस्थिति ॥ द्वाविंशति सहस्राणि । स्यात्पाषाणमादिखरक्षिते ॥ ३० ॥ सप्त वर्षसहस्राणि । ज्येष्ठा स्यादजसा स्थिति ॥ त्रयो वर्षसहस्राश्च । मरुता परमा स्थिति ॥ ३१ ॥ अहोरात्रास्त्रयोऽग्नीना । दशवर्षसहस्त्रका ॥ प्रत्येकवृक्षमन्ये–षा तु सानमुहूर्तक ॥ ३२ ॥ कनिलतमुहूर्त च । स्वलोत्कृष्टस्थिते खलु ॥ पचानामप्यमीषा स्या–ज्ज्ये

नी उत्कृष्टी स्थिति उंयथी बावीसहजारवर्षोनी छे, अने तेमा पण जेटलु विशेष छे, ते देखाडीये छीये ॥ २७ ॥ मृदुपृथ्वी नी उत्कृष्टीस्थिति एकहजारवर्षोनी छे अने कुमारजातिनी मृत्तिकानी उत्कृष्टी स्थिति बारहजारवर्षोनी छे ॥ २८ ॥ वळी वेलुनी उत्कृष्टी स्थिति चौदहजार वर्षोनी छे, तथा मनशील नी उत्कृष्टी स्थिति शोळहजार वर्षोनी छे ॥२९॥ अने नानाना पत्थरानी उत्कृष्टी स्थितिअढारहजारवर्षनी छ अने मोटा पत्थर आदिकर्कशपृथ्वीनी उत्कृष्टीस्थिति बावीसहजारवर्षोनी छे ॥ ३० ॥ वळी जळनी उत्कृष्टी स्थिति सातहजारवर्षोनी छे अने वायुनी उत्कृष्टीस्थिति त्रणहजारवर्षनी ॥ ३१ ॥ अग्निकायनी उत्कृष्टी स्थिति त्रण अहो० । त्रिदिनी छे प्रत्येकवन स्पतिकायोनी दशहजारवर्षनी छे अने साधारणवनस्पतिकायोनी स्थिति अतमुहूर्तनी छे ॥ ३२ ॥ वळी पाचपानानी

ष्टा पर्याप्ततास्थिति ॥ ३३ ॥ अतर्मुहूर्त्तं सर्वेषा । यतोऽपर्या
तास्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तके ऽस्मिन् । स्थितयस्ता स्युरोघत ।
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो भवस्थिति ॥ अतमुहू
मानेन । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-म
षा स्याद्भवस्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तप्रमिता । जघन्या परमापि
॥ ३६ ॥ इति भवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णां । स्थूल
धनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोटयो–ऽब्धीना कायस्थिति पृ
क् ॥ ३७ ॥ ओघतो बादरत्वे सा । बादरे च वनस्पतौ ॥ उ
त्सार्प्पिण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्ता ब्रवीम्यथ ॥३८॥ अगुलासख्य
शमान–नभ स्यात्प्रदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु–स्ताव

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त ओछु करते छते, पाचेनी उत्कृ
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय छे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मुहू
सुधि तो सर्वेनी अपर्याप्तस्थिति रहे छे, अने तेनीअदर ज्या
रे अतर्मुहूर्त्त भेळववामा आवे त्यारे ते ओघथी स्थितिओ था
य छे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यभवस्थिति, दीठेल
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीओए अतर्मुहूर्त्तनीज जोएली छ
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताओनी जघन्य अने उत्कृष्टी भ
वस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति जा
णवी ॥ बादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने वे प्रकारनी बाद
रवनस्पति, ए दरेकनी सीतेर कोडाकोडीसागरोपमनी काय
स्थिति छे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति ओघथी बादरपणामा
छे, तथा बादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीओ थाय छे, ते कहीये छीये ॥ ३८ ॥ अगुलना अस

स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदत्वोघत सूक्ष्म-वादरत्वाविवक्षया ॥ द्वौ पुद्गलपरावर्त्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्या सत्वे क्ष्मादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सख्येयाब्दसहस्रा-त्मा । वह्ने सख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षिते कायस्थितिर्भवेत् वत्सराणा लक्षमेक । षट सप्ततिसहस्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—भवेद्द्भवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त भगवत्या-भवादेसेण जहन्नेण दो भवगाहणाइ, उक्कोसेण अट्ठभवगाहणाइ, इति स्थितिरुत्कर्ष-तश्चैक-भवे प्रोक्ता क्ष्माङ्गिना ॥ द्वाविंशतिसहस्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा भाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने ए-केक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय, तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तो ओघथी, सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्त नी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायआदिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षोनी छे, अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु विशेष छे—बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछोतेरहजार वर्षोनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे—उत्कृष्टआयुवाळो पृथ्वीकाय, छेक आठ भवोसुधि उत्कृष्टआयुवाळा पृथ्वीपणायेकरीने फरीफरीने उत्पन्न थतोथको (तेटली कायस्थितिवाळो थाय छे) ॥ ४३ ॥ जेमाटे भगवतीमा कहेल छे के—जघन्यथी भवआदेशेकरीने बे भवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्तताम्थिति ॥ ३३ ॥ अनर्मुहूर्त मनपा । ननाप्ता
ताम्थिति ॥ अनर्मुहूर्तंकि ।‥म्मिन । म्थितगम्ना म्युगान।
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो नवम्थिति ॥ अनमुहू
मानेन । दृष्टा दृष्टजगत्त्रयै ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-मप
पा स्यात्तवस्थिति ॥ अनर्मुहूर्तप्रमिता । जघन्या परमाि
॥ ३६ ॥ इति नवम्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णा। स्थू
धवनस्य च॥ सप्तति कोटिको‥ो–नो ीना कायम्थिति प
क् ॥ ३७ ॥ उघतो वादरत्वे सा । वादरे च वनस्पतौ ॥ उ
स्तार्प्पिण्यवसर्प्पिण्यो। यावत्यस्था प्रवीम्यथ ॥३०॥ अगुलास
शमान–नच स्यात्प्रदेशकै ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु–स्ताव

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त उंनु करते वते, पाचेनी उत
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय ढे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मुहू
सुधि तो सर्वनी अपर्याप्तस्थिति रहे ढे, अने तेनीअदर न
रे अतर्भुहूर्त्त मेळवतामा आवे त्यारे ते उंघथी स्थितिउ थ
य ढे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यनवस्थिति, दीठेल
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउंए अतर्मुहूर्त्तनीज जोएली
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउंनी जघन्य अने उत्कृष्टीन
वस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी ढे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति जा
णवी ॥ वादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने वे प्रकारनी वाद
रवनस्पति, ए दरेकनी सीतेर कोमाकोमीसागरोपमनी काय
स्थिति ढे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उंघथी वादरपणामा
ढे, तथा वादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीउं थाय ढे, ते कहीये ठीये ॥ ३० ॥ अगुलना अस

स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदेत्वोघत सूक्ष्म-बादरत्वाविवक्षया ॥ द्वौ पुद्गलपरावर्त्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्ष्मादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सख्येयाब्दसहस्रात्मा । वह्ने सख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे वादराया । क्षिते कायस्थितिर्भवेत् वत्सराणा लक्षमेक । षट् सप्ततिसहस्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—भवेदष्टभवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त जगवत्या-जवादेसेण जहण्णेण दो जवगहणाइ, उक्कोसेण अट्ठजवगहणाइ, इति स्थितिरुत्कर्षतश्चैक-जवे प्रोक्ता क्ष्मागिना ॥ द्वाविंशतिसहस्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा जाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने द-रेक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय, तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तो ओघथी, सूक्ष्मवादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्तनी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायआदिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षोनी छे, अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु विशेष छे—वादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछोतेर हजार वर्षोनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे—उत्कृष्टाआयुवाळो पृथ्वीकाय, ठेक आठ जवोसुधि उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीपणायेकरीने फरीफरीने उत्पन्न थतोथको (तेटली कायस्थितिवाळो थाय छे) ॥ ४३ ॥ जेमाटे जगवतीमा कहेल छे के—जघन्यथी जवआदेशेकरीने वे जवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्तताम्स्थिति ॥ ३३ ॥ अन्तर्मुहूर्तं मंपा । पर्याप्त
ताम्स्थिति ॥ अन्तर्मुहूर्तेनकि...म्मिन । स्थितगत्ना स्युगतत
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो नवस्थिति ॥ अन्तमु
मानेन । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्तताना पचाना-म
पा स्यान्नवस्थिति ॥ अन्तर्मुहूर्त्तनमिता । जघन्या परमाि
॥ ३६ ॥ इति नवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णां । स्थूल
धवनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोटयो-नोधीना कायस्थिति प्र
क् ॥ ३७ ॥ उंघतो वादरत्वे सा । वादरे च वनस्पतौ ॥ उत्
स्तार्प्पिण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्था प्रनीम्यय ॥३८॥ अंगुलासन्न
शमान-नन्न स्यात्प्रदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु-स्तावती

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त उंनु करते नते, पाचेनी उत्क
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय ठे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मुहूर्त
सुधि तो सर्वेनी अपर्याप्तस्थिति रहे ठे, अने तेनीअदर ज्या
रे अतर्मुहूर्त्त नेळवनामा आवे त्यारे ते उंघथी स्थितिउं था
य ठे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यन्नवस्थिति, दीठेल त
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउंए अतर्मुहूर्त्तनीज जोएलीठे
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउंनी जघन्य अने उत्कृष्टीन
वस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी ठे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति जा
णवी ॥ वादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने वे प्रकारनी वाद
रवनस्पति, ए दरेकनी सीतेर कोडाकोडीसागरोपमनी काय
स्थिति ठे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उंघथी वादरपणामा
ठे, तथा वादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीउं थाय ठे, ते कहीये ठीये ॥ ३८ ॥ अंगुलना अस

- स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदेत्वोघत सूक्ष्म-वादरत्वाविवक्षया ॥ द्वौ पुद्गलपरावर्त्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्ष्मादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सख्येयाब्द सहस्रात्मा । वह्वे सख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षिते कायस्थितिर्भवेत् वत्सराणा लक्षमेक । षट् सप्ततिसहस्त्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—भवेदष्टभवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त नगरत्या-भवादेसेण जहण्णेण दो भवगाहणाइ, उक्कोसेण अट्ठभवगाहणाइ, इति स्थितिस्तस्य तथैक-भवे प्रोक्ता क्ष्मागिना ॥ द्वाविंशतिसहस्त्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा भाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने ड-रेक समये म्हाकरावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा ना ते थकी सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्त नी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीका यआदिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षानी छे अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु विशेष छे—बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा छहोतेरहजार हजार वर्षोनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे-उत्कृष्टआयुवाळो पृथ्वीकाय तव आठ भवोसुधि उत्कृष्टआ युवाळा पृथ्वीपणायकरीने वारवार उत्पन्न थतोथको ते टली कायस्थितिवाळो थाय छे ॥ ४३ ॥ जेमाटे भगवती मा कहेल छे के—जघन्यथी भवआदेशकरीने ब भवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्ततास्थिति ॥ ३३ ॥ अंतर्मुहूर्तं सर्वेषा । यतापर्या
तास्थिति ॥ अंतर्मुहूर्तेऽतिक्रान्तेऽस्मिन् । स्थितयस्ता स्युरायुः
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो नवस्थिति ॥ अंतर्मु
मानैव । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-मप
षा स्याद्भवस्थिति ॥ अंतर्मुहूर्तप्रमिता । जघन्या परमापि
॥ ३६ ॥ इति नवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णां । स्थूल
धवनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोट्यो—नोधीना कायस्थिति पृ
क् ॥ ३७ ॥ उंघतो वादरत्वे सा । वादरे च वनस्पतौ ॥ उत्
स्ताण्र्पिण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्था ब्रवीम्यथ ॥३८॥ अगुलासंख्य
शमान—नन्न स्यात्प्रपदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु—स्तावत्

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अंतर्मुहूर्त उंछु करते ठते, पाचेनी उत्
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय ठे ॥ ३३ ॥ केमके अंतर्मुहूर्त
सुधि तो सर्वेनी अपर्याप्तस्थिति रहे ठे, अने तेनीअदर ज्या
रे अंतर्मुहूर्त मेळववामा आवे त्यारे ते उंघथी स्थितिउं था
य ठे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यनवस्थिति, दीठेल
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउंए अंतर्मुहूर्तनीज जोएली
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउंनी जघन्य अने उत्कृष्टी
नवस्थिति अंतर्मुहूर्ततनी ठे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति जा
णवी ॥ वादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने रे प्रकारनी वाद
रवनस्पति, ए दरेकनी सीतेर कोमाकोमीसागरोपमनी काय
स्थिति ठे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उंघथी वादरपणामा
ठे, तथा वादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीउं थाय ठे, ते कहीये ठीये ॥ ३८ ॥ अगुलना अस

स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदेत्त्वोघत सूक्ष्म-बादरत्वाविवक्षया ॥ द्वौ पुद्गलपरावर्त्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्ष्मादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सख्येयाब्दसहस्रात्मा । वह्वे सख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चाल-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षिते कायस्थितिर्भवेत् वत्सराणा लक्षमेक । षट्सप्ततिसहस्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—भवेदष्टभवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त भगवत्या—भवादेसेण जहण्णेण दोभवग्गहणाइ, उक्कोसेण अट्ठभवग्गहणाइ, इति स्थितिरस्यैतथैक-भवे प्रोक्ता क्रमागिना ॥ द्वाविशतिसहस्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा भाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने दरेक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय, तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तो उघथी, सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्तनी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायआदिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षोनी छे, अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु विशेष छे—बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछउत्तेरहजार वर्षोनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे —उत्कृष्टाआयुवाळो पृथ्वीकाय, छेक आठ भवोसुधि उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीपणायेकरीने फरीफरीने उत्पन्न थतोथको (तेटली कायस्थितिवाळो थाय छे) ॥ ४३ ॥ जेमाटे भगवतीमा कहेल छे के—जघन्यथी भवआदेशेकरीने बे भवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्तताम्थिति ॥ ३३ ॥ अनर्मुहूर्त मंपा । ... ताम्थिति ॥ अनर्मुहूर्तक्रि...म्मिन । म्थितयन्ता स्युगमन ॥३४॥ पचानामप्यथैतेपा । जघन्यनो नरम्थिति ॥ अनमु मानैन । दृष्टा दृष्टजगत्त्रयै ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-म पा स्याद्भवस्थिति ॥ अनर्मुहूर्त्तप्रमिता । जघन्या परमापि च ॥ ३६ ॥ इति भवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णा । स्थूल धवनस्य च ॥ सतति कोटिकोट्यो-नोधीना कायस्थिति पृ क् ॥ ३७ ॥ उघनो वादरत्वे सा । वादरे च वनस्पतौ ॥ उत्स स्तार्प्पिण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्था ब्रवीम्यथ ॥३८॥ अगुलासंख्य शमान-नन्न स्यात्प्रदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु-स्तावती

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त ओछु करते छते, पाचेनी उत्कृ ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय छे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मुहूर्त सुधि तो सर्वनी अपर्याप्तस्थिति रहे छे, अने तेनीअदर ज्या रे अतर्मुहूर्त्त जेळववामा आवे त्यारे ते उघथी स्थितिउ था य छे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यभवस्थिति, दीठेल छे त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउए अतर्मुहूर्त्तनीज जोएलीछ ॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउनी जघन्य अने उत्कृष्टीभ वस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति जा णवी ॥ वादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने वे प्रकारनी वाद रवनस्पति, ए दरेकनी सीतेर कोडाकोडीसागरोपमनी काय स्थिति छे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उघथी वादरपणामा छे, तथा वादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव सर्पिणीउ थाय छे, ते कहीये छीये ॥ ३८ ॥ अगुलना अस

स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदत्वेऽघत सूक्ष्म-बादरत्वाविवक्षया ॥ द्वौ पुद्गलपरावर्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्षमादीना । प्रत्येक कायसंस्थिति ॥ सङ्ख्येयाब्द-सहस्त्रात्मा । वह्नेः सङ्ख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षितेः कायस्थितिर्भवेत् वत्सराणा लक्षमेक । षट् सप्ततिसहस्त्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—भवेदष्टभवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त भगवत्या-भवादेसेण जहण्णेण दो-भवगाहणाइ, उक्कोसेण अट्ठभवगाहणाइ, इति स्थितिरुत्कर्षे तथैक-भवे प्रोक्ता क्षमाङ्गिना ॥ द्वाविंशतिसहस्त्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा भाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने दरेक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय, तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तो सामान्यपणाथी सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्तनी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायआदिक दरेकनी कायस्थिति सङ्ख्याताहजारवर्षनी छे अने अग्निकायनी सङ्ख्याता दिवसनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु विशेष छे—बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछोतेर हजार वर्षनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे-उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीकाय वर्ष आठ भवसुधी उत्कृष्टआयुवाळा पृथ्वीपणायकरीने फरीफरीने उत्पन्न थनारो होवाथी तेटली कायस्थितिवाळो थाय छे ॥ ४३ ॥ वळी भगवतीमा कहेल छे के—जघन्यथी भवआश्रयीने बे भवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्तताम्थिति ॥ ३३ ॥ अन्तर्मुहूर्त सर्वेषां । अपर्याप्त
ताम्थिति ॥ अन्तर्मुहूर्ते क्रियेऽस्मिन् । स्थितयस्मा स्युरास्तु
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो नवस्थिति ॥ अन्तर्मु
मानेन । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-मद
पा स्यान्नवस्थिति ॥ अन्तर्मुहूर्त्तप्रमिता । जघन्या परमापि
॥ ३६ ॥ इति नवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णां । स्थूल
धवनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोटीनां-नोधीना कायस्थिति प्र
क् ॥ ३७ ॥ उधतो बादरत्वे सा । बादरे च वनस्पतौ ॥ उत्स
र्पिण्यवसर्पिण्यो । यावत्यस्था ग्रसीम्यथ ॥३८॥ अगुलासख्य
शमान-नन्त स्यात्प्रदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु-स्तावती

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त उंतु करते उते, पाचेनी उत्कृ
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय ठे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मुहूर्त
सुधि तो सर्वेनी अपर्याप्तस्थिति रहे ठे, अने तेनीअदर ज्या
रे अतर्मुहूर्त्त मेळववामा आवे त्यारे ते उंघथी स्थितिउ था
य ठे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यनवस्थिति, दीठेल ठे
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउंए अतर्मुहूर्त्तनीज जोएली ठे
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउंनी जघन्य अने उत्कृष्टीभ
वस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी ठे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति जा
णवी ॥ बादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने बे प्रकारनी बाद
रवनस्पति, ए दरेकनी सीतेर कोडाकोडीसागरोपमनी काय
स्थिति ठे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उंघथी बादरपणामा
ठे, तथा बादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीउं थाय ठे, ते कहीये ठीये ॥ ३८ ॥ अगुलना अस

स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदत्वोघत सूक्ष्म-बादरत्वाविरक्षया ॥ द्वौ पुद्गलपरावर्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्रमादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सख्येयाब्दसहस्रात्मा । वह्वे सख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षितौ कायस्थितिर्भवेत् वत्सराणा लक्षमेक । षट्सप्ततिसहस्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि— भवेदष्टभवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त भगवत्या—भवादेसेण जहण्णेण दो-भवग्गहणाइ, उक्कोसेण अट्ठभवग्गहणाइ, इति. स्थितिरुत्कर्षे तत्रैक-भवे प्रोक्ता क्रमागिना ॥ द्वाविंशतिसहस्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा भाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने दरेक समये अपहरवाथी करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तो तेथी सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अर्द्धपुद्गलपरावर्त नी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायादिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षनी छे अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तथा आमा विशेष छे—बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछहोंतेर हजार वर्षनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे-ज्येष्ठआयुवाळा पृथ्वीकाय जीव आठ भवसुधी ज्येष्ठआयुवाळा पृथ्वीपणाथकीज फरीफरीने उत्पन्न थतोथको तेनी कायस्थितिवाळो थाय छे ॥ ४३ ॥ जमाटे भगवतीमा कहेलु छे के—जघन्यथी बेभवग्रहण करीने वळी महण

ष्टा पर्याप्ततास्थिति ॥ ३३ ॥ अतर्मुहूर्त्त सर्वेषा । पतो॰
तास्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तेक्वि-ऽस्मिन् । स्थितयस्ता स्युराघन
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो भवस्थिति ॥
मानैव । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-मप
पा स्याद्भवस्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तप्रमिता । जघन्या परमा
॥ ३६ ॥ इति भवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णा । स्थू
धवनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोट्यो-ऽब्धीना कायस्थिति
क् ॥ ३७ ॥ उघतो वादरत्वे सा । वादरे च वनस्पतौ ॥
स्ताप्पिंण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्या ब्रवीम्यथ ॥३८॥ अगुलास
शमान-नभ स्यात्प्रदेशकैः ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु-स्ताव

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त ऊंणु करते छते, पाचेनी उ
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय छे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मु
सुधि तो सर्वेनी अपर्याप्तस्थिति रहे छे, अने तेनीयदर
रे अतर्मुहूर्त्त नेळवतामा आवे त्यारे ते उंघथी स्थिति
य छे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यभवस्थिति, दीठेल
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउए अतर्मुहूर्त्तनीज जोएली
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउनी जघन्य अने उत्कृष्टी
भवस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति
णवी ॥ वादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने बे प्रकारनी वा
वनस्पति, ए दरेकनी सीत्तेर कोडाकोडीसागरोपमनी का
स्थिति छे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उंघथी वादरपणा
छे, तथा वादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीउ थाय छे, ते कहीये छीये ॥ ३८ ॥ अगुलना अस

त्ता विचितय ॥३९॥ निगोदेत्वोघत सूक्ष्म-बादरत्वाविवक्षया ॥ द्वौ पुद्गलपरावर्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्षमादीना । प्रत्येक कायमस्थिति ॥ सख्येयाब्दसहस्रात्मा । वह्नेः संख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षितेः कायस्थितिर्भवेत् सख्यराणा लक्षमेक । पटसप्ततिसहस्त्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—भवेदष्टभवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त भगवत्या—भवादेसेण जहन्नेण दो भवगाहणाइ, उक्कोसेण अट्ठभवगाहणाइ, इति स्थितिस्तस्य तथैक-भवे प्रोक्ता क्षमागिना ॥ द्वाविंशतिसहस्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा भाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने दरेक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तो ओघथी सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त नी कायस्थिति थाय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायादिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षानी छे अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछोतेरहजार वर्षानी कायस्थिति थाय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे के—उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीकाय जीव आठ भवसुधी उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीपणाथकीज फरीफरीने उत्पन्न थता थका तेटली कायस्थितिवाला थाय छे ॥ ४३ ॥ भगवतीजीमा पण कह्यु छे के—जघन्यथी भवआदेशाकरीने बे भवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्ततास्थिति ॥ ३३ ॥ अतर्मुहूर्त्तं सर्वेषा । यतोऽपर्याप्
तास्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तेद्विनेऽस्मिन् । स्थितयस्ता स्युराधन
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषां । जघन्यतो भवस्थिति ॥
मानैव । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-म
पा स्याद्भवस्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तप्रमिता । जघन्या परमापि
॥ ३६ ॥ इति भवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णां । स्थूल
धवनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोट्यो-ऽधीना कायस्थिति पृ
क् ॥ ३७ ॥ उघतो बादरत्वे सा । बादरे च वनस्पतौ ॥ उत्
स्तार्प्पिण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्या ब्रवीम्यथ ॥३८॥ अगुलासंख्
शमान-नभ स्यान्नपदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु-स्तावती

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त उंबु करते छते, पाचेनी उत्
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय छे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मुहूर्त
सुधि तो सर्वनी अपर्याप्तस्थिति रहे छे, अने तेनीअंदर वा
रे अतर्मुहूर्त्त भेळवतामा आवे त्यारे ते उघथी स्थितिउ था
य छे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यभवस्थिति, दीठेल त्र
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउंए अतर्मुहूर्त्तनीज जोणवी
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउंनी जघन्य अने उत्कृष्टी
भवस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति जा
णवी ॥ बादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने बे प्रकारनी बाद
रवनस्पति, ए दरेकनी सीतेर कोडाकोडीसागरोपमनी काय
स्थिति छे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उंघथी बादरपणान
छे, तथा बादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीउं थाय छे, ते कहुंछु ॥ ३८ ॥ अगुलना अस

स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदेत्त्वोघत सूक्ष्म-बादरत्वाविरक्षया ॥ ह्वौ पुद्गलपरावर्त्तौ । साङ्ख्यौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्ष्मादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सङ्ख्येयाब्दसहस्रात्मा । वह्ने सरयदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षिते कायस्थितिर्भवेत् वत्सराणा लक्षमेक । पट सप्ततिसहस्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—नवेदष्टभवान् यावत् । ज्येष्ठायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्ठायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त जगवत्या-नवादेसेण जहन्नेण दो-नवगाहणाइ, उक्कोसेण अट्ठनवगाहणाइ, इति स्थितिरुत्कर्षे तत्रैक-नवे प्रोक्ता क्ष्माङ्गिना ॥ द्वाविशतिसहस्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा नाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने ए-रेक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय, तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तो उघथी, सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्तनी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायआदिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षोनी छे, अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु विशेष छे—बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछोतेर-हजार वर्षोनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे—उत्कृष्टाआयुवाळो पृथ्वीकाय छेक आठ नवोसुधि उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीपणायकरीने फरीफरीने उत्पन्न थतोथको (तेटली कायस्थितिवाळो थाय छे) ॥ ४३ ॥ जेमाटे नगवतीमा कहेल छे के—जघन्यथी नवआदेशकरीने बे नवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्ततास्थिति ॥ ३३ ॥ अंतर्मुहूर्त्तं सर्वेषा । यताऽपर्या
तास्थिति ॥ अंतर्मुहूर्त्तैर्क्लिन्नेऽस्मिन् । स्थितयस्ता स्युरायत
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो नवस्थिति ॥
मानैव । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना-
पा स्याद्भवस्थिति ॥ अंतर्मुहूर्त्तप्रमिता । जघन्या परमा
॥ ३६ ॥ इति नवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णां । स्थू
धवनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोट्यो-ऽव्धीना कायस्थिति
क् ॥ ३७ ॥ उंघतो वादरत्वे सा । वादरे च वनस्पतौ ॥
स्तार्प्पिण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्या ब्रवीम्यथ ॥३८॥ अंगुलास
शमान-न्न स्यात्प्रदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतैर्या स्यु-स्ताव

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अंतर्मुहूर्त्त उंचु करते ठते, पाचेनी उ
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय ठे ॥ ३३ ॥ केमके अंतर्मुहू
सुधि तो सर्वेनी अपर्याप्तस्थिति रहे ठे, अने तेनीअदर
रे अंतर्मुहूर्त्त मेळववामा आवे त्यारे ते उंघथी स्थितिउं थ
य ठे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यनवस्थिति, दीठेल
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउंए अंतर्मुहूर्त्तनीज जोएली
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउंनी जघन्य अने उत्कृष्टी
नस्थिति अंतर्मुहूर्त्तनी ठे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति ज
णवी ॥ वादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने बे प्रकारनी वा
रवनस्पति, ए दरेकनी सीत्तेर कोमाकोमीसागरोपमनी काय
स्थिति ठे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उंघथी वादरपणाम
ठे, तथा वादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अव
सर्पिणीउं थाय ठे, ते कहीये ठीये ॥ ३८ ॥ अंगुलना अस

ता विचितय ॥३९॥ निगोदत्वोघत सूक्ष्म-वादरत्वाविनक्कया
. द्धौ पुद्गलपरावर्त्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्नवेत् ॥ ४० ॥ पर्या
त्वे क्रमादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सरयेयाब्दसहस्रा-
मा । वह्ने सख्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे
ादराया । क्षिते कायस्थितिर्नवेत् वत्सराणा लक्षमेक । पट्
सप्ततिसहस्त्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—नवेदष्टनवान् यावत् ।
ज्येष्टायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्टायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान
ुन पुन ॥ ४३ ॥ यडुक्त नगवत्या—नवादेसेण जहन्नेण दो-
नवग्गहणाइ, उक्कोसेण अट्ठनवग्गहणाइ, इति स्थितिरत्रपे
ैक-नवे प्रोक्ता क्षमागिना ॥ द्वाविंशतिसहस्त्राब्द-लक्षणा

ख्यातमा नाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने द-
ेक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी
थाय, तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तोउ
यथी, सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्त-
नी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीका
यआदिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षोनी छे, अने
अग्निकायनी सरयाता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु
विशेष छे—वादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछउतेर-
हजार वर्षोनी कायस्थिति होय छे ॥ ४२ ॥ ते कहे छे–उ
त्कृष्टाआयुवाळो पृथ्वीकाय, ठेक आठ नवोसुधि उत्कृष्टाआ
युवाळा पृथ्वीपणायेकरीने फरीफरीने उत्पन्न थतोथको (ते
टली कायस्थितिवाळो थाय छे) ॥ ४३ ॥ जेमाटे नगवती-
मा कहेल छे के—जघन्यथी नवआदेशेकरीने वे नवो ग्रहण

ष्टा पर्याप्तताम्थिति ॥ ३३ ॥ अतर्मुहूर्त्तं सर्वेषा ।
तास्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तेक्रिनेऽस्मिन् । स्थितयस्ता
॥३४॥ पचानामप्यथैतेषा । जघन्यतो नवस्थिति ॥
मानेव । दृष्टा दृष्टजगत्त्रये ॥ ३५ ॥ अपर्याप्ताना पचाना
पा स्याद्भवस्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तप्रमिता । जघन्या परमापि
॥ ३६ ॥ इति नवस्थिति ॥ स्थूलक्ष्मादीना चतुर्णां । स्थूल
धवनस्य च ॥ सप्तति कोटिकोट्यो–जोधीना कायस्थिति ए
क् ॥ ३७ ॥ उघतो वादरत्वे सा । बादरे च वनस्पतौ ॥ उ
स्तार्प्पिण्यवसर्प्पिण्यो । यावत्यस्था ब्रवीम्यथ ॥३८॥ अगुलासख
शमान–नत्र स्यात्प्रदेशके ॥ प्रतिक्षण हृतेर्या स्यु–स्तावत

उत्कृष्टी स्थितिमाथी अतर्मुहूर्त्त ओछु करते छते, पाचेनी उत्
ष्टी पर्याप्तपणानी स्थिति थाय छे ॥ ३३ ॥ केमके अतर्मुहूर्
सुधि तो सर्वेनी अपर्याप्तस्थिति रहे छे, अने तेनीयदर अ
रे अतर्मुहूर्त्त मेळवनामा आवे त्यारे ते उघथी स्थितिउ था
य छे, ॥ ३४ ॥ हवे ए पाचेनी जघन्यभवस्थिति, दीठेल
त्रणे जगतो जेमणे, एवा ज्ञानीउए अतर्मुहूर्त्तनीज जोएली
॥ ३५ ॥ वळी ए पाचे अपर्याप्ताउनी जघन्य अने उत्कृष्टी
वस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, ॥ ३६ ॥ एवीरीते भवस्थिति ज
णवी ॥ बादरपृथ्वीकायआदिक चारे अने बे प्रकारनी बा
वनस्पति, ए दरेकनी सीत्तेर कोडाकोडीसागरोपमनी का
स्थिति छे, ॥ ३७ ॥ अने ते कायस्थिति उघथी बादरपणाना
छे, तथा बादरवनस्पतिपणामा जेटली उत्सर्पिणी अने अ
सर्पिणीउ थाय छे, ते कहीये छीये ॥ ३८ ॥ अगुलना अस

स्ता विचितय ॥३९॥ निगोदत्वोपत सूक्ष्म-बादरत्वाविवक्षया ॥ ढौ पुद्गलपरावर्त्तौ । सार्द्धौ कायस्थितिर्भवेत् ॥ ४० ॥ पर्याप्तत्वे क्ष्मादीना । प्रत्येक कायसस्थिति ॥ सग्येयाब्दसहस्रात्मा । वह्ने सग्यदिनात्मिका ॥ ४१ ॥ विशेषश्चात्र-पर्याप्तत्वे बादराया । क्षित्ते कायस्थितिर्भवेत् नसराणा लक्षमेक । पट्सप्ततिसहस्रयुक् ॥ ४२ ॥ तथाहि—जवेदष्टजवान् यावत् । ज्येष्टायु क्षितिकायिक ॥ ज्येष्टायुष्कक्षितित्वेनो—त्पद्यमान पुन पुन ॥ ४३ ॥ यदुक्त जगवत्या—जवादेसेण जहन्नेण दो-जवगाहणाइ, उक्कोसेण अट्ठजवगाहणाइ, इति स्थितिरुत्कर्प तदेक-जवे प्रोक्ता क्षमागिना ॥ द्वाविंशतिसहस्राब्द–लक्षणा

ख्यातमा जाग जेटला आकाशमा रहेला आकाशप्रदेशोने दरेक समये कहाडवावडे करीने, जेटली उत्सर्पिणीअवसर्पिणी थाय, तेटली ते जाणवी ॥ ३९ ॥ अने निगोदपणामा तोउपयी, सूक्ष्मबादरपणानी विवक्षा कर्या विना अढीपुद्गलपरावर्त्तनी कायस्थिति होय छे ॥ ४० ॥ वळी पर्याप्तपणामा पृथ्वीकायआदिक दरेकनी कायस्थिति सख्याताहजारवर्षोनी छे, अने अग्निकायनी सख्याता दिवसोनी छे ॥ ४१ ॥ तेमा आटलु विशेष छ—बादरपृथ्वीकायनी पर्याप्तपणामा एकलाखछत्तेर हजार वर्षोनी कायस्थिति होय छ ॥ ४२ ॥ ते कहे छे—उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीकाय छक आठ जवोसुधि उत्कृष्टाआयुवाळा पृथ्वीपणायफरीन फरीफरीन उत्पन्न थनोयको (तेटली कायस्थितिवाळो थाय छ) ॥ ४३ ॥ जेमाट जगवतीमा कहल छ क—जघन्यथी जवयादेशकरीने व जवो ग्रहण

परमापिज्ञि ॥ ४४ ॥ अष्टभिर्गुणने चास्या । नवत्येव यथा
॥ पद्सप्तति वर्षसह—स्राधिक वर्षलक्षक ॥ ४५ ॥ पद्
शरूर्पसह—स्राएव जलकायिना ॥ स्युश्चतुर्विंशतीरात्रि-
वानि वह्निकायिना ॥ ४६ ॥ स्युश्चतुर्विंशतिर्वर्ष—सहस्रा
निलागिना ॥ अशीतिश्च सहस्राणि । वर्षाणा वनकायिना
॥ ४७ ॥ एपु सर्वेपु परमा । लब्ध्यपर्याप्ततास्थिति ॥ अत
र्हूर्त्तप्रमिता । वच्मि तत्रापि जावना ॥ ४८ ॥ क्रमायन्यतग
नो—त्पद्य यद्यल्पजीवित ॥ असकृत्कोऽप्यपर्याप्त । एव
ति जवातर ॥ ४९ ॥ नवाश्च तादृशान् काश्चित् । कुरुान्त

करे ठे, अने उत्कर्षथी आठ जवोने ग्रहण करे ठे ॥ क
एकजनमा पृथ्वीकायजीवोनी उत्कृष्टीस्थिति वावीसहजारव
नी महान् कृपिर्जए कहेली ठे, ॥ ४४ ॥ अने तेने आठेगुणव
थी उपर कहेला एकलाखठत्तेरहजारवर्षो थाय ठे ॥ ४५
वळी अप्कायोनी कायस्थिति ठपनहजारवर्षोनी ठे, अने अ
ग्निकायोनी चोवीसरात्रिदिवसोनी ठे ॥४६॥ तेमज वायुकायो
नीचोवीसहजारवर्षोनी ठे, अने वनस्पतिकायोनी एसीहजा
वर्षोनी ठे ॥ ४७ ॥ वळी ए सघळाउनेविषे लब्धिअपर्याप्त
णानी उत्कृष्टीस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी ठे, अने तेमा पण जे वि
शेष ठे, ते कहीये ठीये ॥ ४८ ॥ कोइपण जीव पृथ्वीयादि
क हरकोइ गतिपणानडे उत्पन्न थइने अल्पायुयपणेथको वा
रवार जो अपर्याप्तोज नवानरमा जाय, ॥ ४९ ॥ अने तेवी
रीतनना अतर्मुहूर्त्तवाळा केटलाक नवोने करे, तो ते सघू अ
तर्मुहूर्त्तो वधेरीने पढ्ले तेउने एकठाकरवाथी पणएक मोट

हूर्त्तकान् ॥ तैलध्नतर्मुहूर्तेश्च । स्याद्युर्वेतर्मुहूर्त्तेर ॥
तर्मुहूर्त्तमानाश्च । सर्वा एता जघन्यत ॥ प्ररूपिता
-स्थितय पुरुपोत्तमे ॥ ५१ ॥ इति कायस्थिति ॥
क सतैजस- कार्मणमेतद्वपुस्त्रय ह्येपा । नरुता च वै
चतुष्टय सत्रवेद्वपुषा ॥ ५२ ॥ इति देहा ॥ मसूरचन्द्र
। बादराणा चुना वपु ॥ जलाना स्तिवुकाकार । सूच
इति तेजसा ॥ ५३ ॥ मरुता तद् ध्वजाकार । द्रुमानामपि
हा ॥ स्तु शरीरा गनियत-सस्थानानीति तद्विद ॥ ५४
ते सस्थान ॥ असख्येयांगुलस्याश । क्ष्मादीना देहसमि

मुहूर्त्त थाय, ॥ ५० ॥ वळी था स ळी कायस्थितिउ ज
थी यत हूर्त्तना मानवाळी ज्ञानीउए शास्त्रमा कहेली
॥ ५१ ॥ एवीरीते काय ि ति जाणवी ॥ वळी आ पृथ्वी-
दिकने औदारिक तैजस अने कार्मण, ए त्रण शरीरो
ा छे, अने वायुकायोने वैक्रियआदिक चार शरीरो सत्रवे
॥ ५२ ॥ एवीरीते शरीरो जाणवा ॥ बादरपृथ्वीकायोनु
र मसू अने चद्रना आकारजेवु छे अप्कायनु शरीर
ुकाकार जेवु छे, अने तेजस्कायनु शरीर सोइना समूह-
वी आकृतिवाळु छे, ॥ ५३ ॥ वायुकायोनु शरीर ध्वजाना-
ं, अने न ् प्रकारनी वनस्पतिउना शरीरो अचोरस था
रवाळा छे, एम तेना जाणनाराउ कहे छे ॥ ५४ ॥ एवी-
ते सस्थानो जाणवा ॥ हवे पृथ्वीकायआदिकोनु देहमान
न्यथी अने उत्कर्षथी अगुलना असख्यातमा नाग जेट-
ु, अने तेमा जघन्यनी अपेक्षाए उत्कृष्ट मोटु समज-

॥ जघन्यादुत्कर्षतश्च । स एव हि महान् जवेत् ॥ ५५ ॥ ज
घन्यादुत्कर्षतश्च । वायोर्यद्वैक्रियं वपु ॥ स्यात्तदप्यंगुलासंख्य-
जागमात्रावगाहन ॥ ५६ ॥ अंगुलासंख्याशमान । प्रत्येकद्रु
जघन्यत ॥ उत्कर्षतो योजनाना । सहस्र साधिक वपु ॥ २७
उत्सेधांगुलनिष्पन्न-सहस्रयोजनोन्मिते ॥ जलाशये यथोक्त
गा । स्थूलता कमलादय ॥ ५७ ॥ प्रमाणांगुलमानेषु । यानि
वार्धिहृदादिषु ॥ जौमान्येनाब्जानि तानि । विरोधः स्यान्नि
योऽन्यथा ॥ ५९ ॥ तद्यथा-उद्वेध क समुद्राणां । प्रमाणां
लजो महान् ॥ क लघून्यब्जनालानि । मितान्ये तेषितांगुले
॥ ६० ॥ किंच-शाल्यादिधान्यजातीनां । स्यान् मूलादिषु सतनु

तु ॥ ५५ ॥ वळी वायुनुं जे वैक्रियशरीर छे, ते पण जघन्य
थी अने उत्कृष्टु फक्त अंगुलना असंख्यातमा भागजेटला
अवगाहवाळु छे, ॥ ५६ ॥ तेमज प्रत्येकवनस्पतिनु शरीर ज
घ जघन्यथी अंगुलना असंख्यातमाभाग जेटलु छे, अने उ
त्कृष्टु फक्त अधिक एवा एकहजार जोजननुं छे ॥ ५७ ॥ ६
मके उत्से धांगुलना प्रमाणवाळा एवा एकहजार जोजन ऊंडा
जळाशयोनी अंदर पूर्वोक्तमानना अगवाळा एवा तथा कम
ळ्यादिको होय छे ॥ ५८ ॥ वळी प्रमाणांगुलना मानवाळा
एवा समुद्र अने द्र्यादिकोमां जे कमळो छे, ते ना पूर्वो
क्त छे, अने जो तेम न होय, तो परस्पर विरो थाय
॥ ५९ ॥ ते नीचेप्रमाणे छे—प्रमाणांगुलथी समुद्रोनी
ऊंडाई क्यां अने क्यां? अने उत्सेधांगुलना प्रमाणवाळा
कमळना कमळनाळा क्यां? ॥ ६० ॥ वळी शाल्यादिक

॥ धनु पृथक्त्वप्रमिता । गरीयस्यवगाहना ॥ ६१ ॥ उत्कृष्टैषा बीजपुष्प–फलेषु त्ववगाहना ॥ पृथक्त्वमंगुलानां यत् । प्रोक्त पूर्वमहर्षिभि ॥ ६२ ॥ मूले कंदे खंधे । तयाय साले पवालपत्ते य ॥ सत्तसुवि धणुपुहत्त । अंगुलमो पुप्फफलबीए ॥ ॥ ६३ ॥ इति चात्र पेक्षिशतकवृत्तौ त सूत्रेऽपि ॥ सालि कल अयसि वंसे । उक्के दब्भे अ अब्भ तुलसीय ॥ अट्ठे ते दस वग्गा । असीति पुण होति उद्देसा ॥ ६४ ॥ एकैकस्मिन् वर्गे मूलादयो दशदशोद्देशका इत्यर्थ ॥ सर्वेऽमी शालिवर्ज्ये ष्टा—मिहापिक्ष्यावगाहना ॥ शाल्यादयोऽमी सर्वेऽब्द—पृथक्त्वपरमायुष ॥ ६५ ॥ किंच–ताले गट्ठिय बहुबीय–गाय गु

न्योनी जातिओना मूलआदिक सातेनी अंदर उत्कृष्टी अवगाहना पृथक्त्वधनुष्यजेटली होय छे ॥ ६१ ॥ वळी तेओना बीज पुष्प अने फळोनी अवगाहना पृथक्त्वआंगुलनी छे, ते माटे पूर्वाचार्योए कहेल छे के—॥ ६२ ॥ मूल, कंद, स्कंध, त्वचा साल प्रवाल, अने पत्र, ए सातेनी अवगाहना पृथक्त्वधनुष्यनी छे, अने पुष्प, फल तथा बीजनी पृथक्त्वआंगुलनी छ ॥६३॥ एवीरीते भगवतीजीना एकवीसमा शतकनी वृत्तिमा अने तेना सूत्रमा पण कहेल छे ॥ शालि कल, अतसी वंश इक्षु दर्भ अब्भ तुलसी ए आठेना दशदश वर्गो करवाथी एसी उद्देसा थाय छे ॥ ६४ ॥ अर्थात् एकएक वर्गनीअंदर मूलआदिक दशदश उद्देशा जाणवा ॥ ते सघळाओनी अहीं उत्कृष्टी अवगाहनानी अपेक्षाए शालिनीपेठे जाणवी अने शालिआदिक तेओ सघळा पृथक्त्ववर्षोना उ

द्राय गुम्म वल्लीय ॥ उदसवग्गा एए । सट्टि पुण होंति ।
सा ॥ ६६ ॥ तालादीना ज्येष्टा—वगाहना मूलकंदकिशल
चापृथक्त्व पत्रे-ऽप्येव कुसुमे तु करपृथक्त्व सा ॥ ६७ ॥ स्क
धशाखात्वचासु स्यात् । गव्यूताना पृथक्त्वक ॥ अगुलाना
थक्त्व च । सा नवेत्फलबीजयो ॥ ६८ ॥ तालादीना च मू
लादि—पचकस्य स्थितिर्गुरु ॥ दशवर्षसहस्राणि । लघ्वी च
तर्मुहूर्तिकी ॥ ६९ ॥ प्रवालादिपचकस्य । त्वेपामुत्कर्षत स्थि
ति ॥ नववर्षाणि लघ्वी तु । प्राग्वदान्तर्मुहूर्तिकी ॥ ७० ॥ ता
लादयश्च तालतमाले इत्यादिगाथायुग्मतो ज्ञेया ॥ एकास्थि

ळ बीजावाळा होय छे ॥ ६५ ॥ वळी –ताल, गळी, सु
पीजा, गुच्छ, गुल्म अने वल्ली, ए दशना दशदशवर्ग क
री साठ जाणवा थाय छे ॥ ६६ ॥ वळी तालवृक्षादिना
मूल, कंद अने किसलयोनी उत्कृष्टी अवगाहना पृथक्त्व
धनुषोनी छे, तेम पत्रोनी पण तेटलीज छे, अने तेओना पुष्पो
नी अवगाहना पृथक्त्वहाथनी छे ॥ ६७ ॥ स्कंध, शाखा अ
ने त्वचानी अवगाहना पृथक्त्वगव्यूतोनी होय छे, तथा फळ
अने बीजनी अवगाहना पृथक्त्वआंगुलनी होय छे ॥ ६८ ॥
वळी तालवृक्षादिकोना मूलआदिक पांचनी उत्कृष्टी स्थिति द
शहजार वर्षनी छे, अने तेओनी जघन्य स्थिति अंतर्मुहूर्तनी छे
॥ ६९ ॥ वळी तेओना प्रवालआदिक पांचनी उत्कृष्टी स्थिति
नव वर्षनी छे, अने तेओनी जघन्य स्थिति पूर्वनी पेठे अंतर्मु
हूर्तनी छे ॥ ७० ॥ अहीं 'ताल आदिक' ताल तमाल
इत्यादि नाना प्रकारना वृक्षो, बे गाथाओथी जाणवा अने

कचहुवीजक—वृक्षाणामाम्रदाडिमादीना ॥ मूलादेर्देशकस्या-वगाहना तालवत्स्थितिश्चापि ॥ ३१ ॥ गुच्छाना गुल्माना। स्थितिरुत्कृष्टावगाहना चापि ॥ शाल्यादिवदवसेया । वल्लीना स्थितिरपि तथैव ॥ ३२ ॥ वल्लीना च फलस्या—वगाहना स्यात्पृथक्त्वमिह धनुषा ॥ शेषेषु नवसु मूला—दिषु तालप्रभृतिवद् ज्ञेया ॥ ३३ ॥ एव च–अगुलासंख्याशमान–मेकाक्षाणा ज घन्यत ॥ उत्कर्षेतोगमधिक । योजनाना सहस्रक ॥ ३४ ॥ तत्रापि—देह सूक्ष्मनिगोदाना–मगुलासख्यभागक ॥ सूक्ष्मानिलाग्न्यवुभुवा—मसंख्येयगुण क्रमात् ॥ ३५ ॥ वाय्वादीना

वहुवीजवाळा एवा आम्र तथा दाडिमआदिक वृक्षोना मूळआदिक दशेनी अवगाहना तथा स्थिति तालनीपेठे जाणीवी ॥ ३१ ॥ वळी गुछा तथा गुल्मोनी उत्कृष्टी स्थिति अने अवगाहना, ए बन्ने शालिआदिकवी पेठे जाणवी, तेम वल्लीउंनी स्थिति पण तेटलीज जाणवी ॥ ३२ ॥ वळी अहीं व ल्लीउंना फळनी अवगाहना पृथक्त्वधनुष्योनी होय छे, अने वाकीना मूलआदिक नवेनी अवगाहना तालआदिकनीपेठे जाणवी ॥ ३३ ॥ वळी एवीरीते—एकेंद्रिउंना शरीरनु मान जघन्यथी अगुलना असख्यातमे भागे छे अने उत्कृष्ट कइक अधिक एवा एकहजारजोजनोनु छे. ॥ ३४ ॥ तेमा पण–सूक्ष्मनिगोदोनु शरीर अगुलना असंख्यातमा भाग जेटलु छे, अने तेथी सूक्ष्मवायु अग्नि अप अने पृथ्वीकायना शरीरनु मान अनुक्रमे असंख्यातअसंख्यातगणु होय छे ॥ ३५ ॥ अने तेथी वादरवायुकायआदिकोनु अनुक्रमे असंख्यातअसंख्या

ल्लाय गुम्म वल्लीय ॥ ठदसवग्गा एए । सट्ठि पुण हाति सा ॥ ६६ ॥ तालादीना ज्येष्ठा—वगाहना मूलकद ...
चापपृथक्त्व पत्रे-ऽप्येव कुसुमे तु करपृथक्त्व सा ॥ ६७ ॥ स्क
धशाखात्वचासु स्यात् । गव्यूताना पृथक्त्वक ॥ अगुलाना पृ
थक्त्व च । सा भवेत्फलबीजयो ॥ ६८ ॥ तालादीना च मू
लादि—पचकस्य स्थितिर्गुरु ॥ दशवर्षसहस्राणि । लघ्वी च
तर्मुहूर्तिकी ॥ ६९ ॥ प्रवालादिपचकस्य । त्वेपामुत्कर्षत स्थि
ति ॥ नववर्षाणि लघ्वी तु । प्राग्वदातर्मुहूर्तिकी ॥ ७० ॥ ता
लादयश्च तालेतमाले इत्यादिगाथायुग्मतो ज्ञेया ॥ एकास्थि

त्कृष्टाआयुवाळा होय छे ॥ ६५ ॥ वळी—ताल, गळी, बहु
बीजा, गुच्छा, गुल्म अने वल्ली, ए छएना दशदशवर्गो करवा
थी साठ भेदो थाय छे ॥ ६६ ॥ वळी तालआदिकना
मूल, कद अने किसलयोनी उत्कृष्टी अवगाहना पृथक्त्वध
नुष्योनी छे, तेम पत्रोनी पण तेटलीज छे, अने तेओना पुष्पो
नी अवगाहना पृथक्त्वहाथनी छे ॥ ६७ ॥ स्कध, शाखा अ
ने त्वचानी अवगाहना पृथक्त्वगव्यूतोनी होय छे, तथा फळ
अने बीजनी अवगाहना पृथक्त्वआगुळनी होय छे ॥ ६८ ॥
वळी तालआदिकोना मूलआदिक पाचेनी उत्कृष्टीस्थिति द
शहजारवर्षनी छे, अने तेओनी जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्तनी छे
॥ ६९ ॥ वळी तेओना प्रवालआदिक पाचेनी उत्कृष्टी स्थिति
नव वर्षोनी छे, अने तेओनी जघन्यस्थिति पूर्वनी पेठे अतर्मुहू
र्तनी छे, ॥ ७० ॥ ' अहीं ' ताल आदिकोने ताले तमाले
इत्यादिक बे गाथाओथी जाणीलेवा, हवे एकबीजवाळा अने

कचहुबीजक—वृक्षाणामाम्रदाडिमादीना ॥ मूलादेर्दशकस्या-वगाहना तालवत्स्थितिश्चापि ॥ ३१ ॥ गुच्छाना गुल्माना। स्थितिरुत्कृष्टावगाहना चापि ॥ शाल्यादिवद्वसेया । वल्लीना स्थितिरपि तथैव ॥ ३२ ॥ वल्लीना च फलस्या—वगाहना स्यात्पृथक्त्वमिह धनुषा ॥ शेषेषु नवसु मूला—दिषु तालप्रभृतिवद् ज्ञेया ॥ ३३ ॥ एव च—अगुलासख्याशमान—मेकाक्षाणा ज घन्यत ॥ उत्कर्षतोंगमधिक । योजनाना सहस्रक ॥ ३४ ॥ त त्रापि—देह सूक्ष्मनिगोदाना—मगुलासंख्यभागक ॥ सूक्ष्मानिलाग्न्यबुभुवा—मसख्येयगुण क्रमात् ॥ ३५ ॥ वाय्वादीना

बहुबीजवाळा एवा आम्र तथा दाडिमआदिक वृक्षोना मूळ आदिक दशेनी अवगाहना तथा स्थिति ताडनीपेठे जाणीलेवी ॥ ३१ ॥ वळी गुछा तथा गुल्मोनी उत्कृष्टी स्थिति अने अवगाहना, ए बन्ने शालियादिकनी पेठे जाणवी, तेम वल्लीउंनी स्थिति पण तेटलीज जाणवी ॥ ३२ ॥ वळी अहीं व ल्लीउंना फलनी अवगाहना पृथक्त्वधनुष्योनी होय छे, अने बाकीना मूलआदिक नवेनी अवगाहना तालआदिकनीपेठे जाणवी ॥ ३३ ॥ वळी एवी रीते—एकेंद्रिउंना शरीरनु मान जघन्यथी अगुलना असख्यातमे भाग छ अने उत्कृष्टु कइ क अधिक एवा एकहजारजोजनोनु छ ॥ ३४ ॥ तेमा पण—सूक्ष्मनिगोदानु शरीर अगुलना असख्यातमा भाग जेटलु छे अने तेथी सूक्ष्मवायु अग्नि अप अने पृथ्वीकायना शरीरनु मान अनुक्रमे असंख्यातअसंख्यातगणु होय छे ॥ ३५ ॥ अने तेथी बादरवायुकायआदिकनु अनुक्रमे असंख्यातअसंख्या

बादराणा । ततोऽसंख्यगुणा क्रमात् ॥ बादराणा निगोदाना
मसंख्येयगुणस्तत ॥ ७६ ॥ स्वस्वस्थाने तु ...
भागता ॥ अंगुलासंख्यभागस्य । वैचित्र्यादुपपद्यते ॥ ...
पर्याप्तानां बादराणा । मरुतां यत्तु वैक्रिय ॥ ...
। तदप्येतावदेव हि ॥७७॥ विशेषतश्च–निगोदपवनाग्न्यु...
च पचाप्यमी द्विधा ॥ सूक्ष्माश्च बादरास्तेऽपि । पर्याप्ता...
दा द्विधा ॥७९॥ एवं विंशतिरप्येते । जघन्योत्कृष्टभूघना ॥...
ताश्चत्वारिंशदेन-मथ प्रत्येकभूरु ॥ ८० ॥ पर्याप्तापर्या...
नो—त्कृष्टभूघनभेदत ॥ चतुर्धैव चतुश्चत्वा—रिंशदेकद्वि...

तगणु जाणवु अने तेथी असंख्यातगणु मान बादरनिगोद
नु जाणवु ॥ ७६ ॥ वळी तेओ सघळा पोतपोताना स्थान
तो अंगुलना असंख्यातमा भागजेटलाजशरीरवाळा छे, तथा
अंगुलनो असंख्यातमो भाग घणा प्रकारनो छे, माटे तेम
टी शके छे ॥ ७७ ॥ वळी पर्याप्तबादरवायुउनु जे वैक्रिय
र छे, ते पण जघन्यथी अने उत्कृष्ट तेटलुज एटले अंगुल
असंख्यातमे भागेज छे ॥ ७८ ॥ वळी तेमां विशेष वात
हे छे—निगोद, वायु, अग्नि, जल अने पृथ्वीकाय, ए पां
ना सूक्ष्म अने बादर, एम बबे भेदो करवाथी दश थाय
य, अने तेओना पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, एम बबे भेदो था
थी वीस भेदो थाय छे ॥ ७९ ॥ तथीरीते ए वीस भेदोना
घन्य अने उत्कृष्ट भूघन करवाथी चालीस भेदो थाय छे, ...
या प्रत्येकवनस्पतिकायना ॥ ८० ॥ पर्याप्ता अने अपर्या...
ना जघन्य अने उत्कृष्ट भूघनभेदोथी चार प्रकारो थवाथी

गिन ॥ ७१ ॥ अथावगाहनास्वेषा । तारतम्यमितीरित ॥ प-
चमाङ्गेकोनविंश—शतोद्देशे तृतीयक ॥ ७२ ॥ अपर्याप्तनिगो-
दस्य । स्यात्सूक्ष्मस्यावगाहना ॥ सर्वस्तोका ततोऽष्टाना–मस-
ख्येयगुणा क्रमात् ॥ ७३ ॥ अपर्याप्तानिलाग्न्यबु–भुवा सूक्ष्म
गरीयसा ॥ ततोऽपर्याप्तयो स्थूला–नतप्रत्येकभूरुहो ॥ ७४ ॥
असख्येयगुणे तुल्ये । मिथोऽवगाहने लघू ॥ तत सूक्ष्मनिगो
दस्य । पर्याप्तस्यावगाहना ॥ ७५ ॥ असख्येयगुणा लघ्वी–क्र-
मात्ततोऽधिकाधिके ॥ अपर्याप्तपर्याप्तस्यो–त्कृष्टे तस्यावगाहने
॥ ७६ ॥ तत सूक्ष्मवायुवह्न्य–म्भोभुवा स्युर्यथाक्रम ॥ पर्याप्ता

एवीरीते चमालीस प्रकारना एकेन्द्रियप्राणीउं थाय छे ॥ ७१ ॥
हवे अवगाहनाउंनेविषे तेउंनी तरतमता पाचमा अगना उं
गणीसमा शतकना त्रीजा उद्देशामा नीचेप्रमाणे कहीछे ॥७२॥
सूक्ष्मअपर्याप्तनिगोदनी अवगाहना सर्वथी थोडी छे, अने ते
थी अनुक्रमे असख्यातअसख्यातगणी आठेनी छे ॥ ७३ ॥
वळी सूक्ष्म अने वादर पण अपर्याप्ता वायु, अग्नि, अप् अने
पृथ्वीकायनी अने तेथी अपर्याप्तावादर पण अनतकाय अने
प्रत्येकवनस्पतिकायनी ॥ ७४ ॥ जघन्य अवगाहनाउं (अनु-
क्रमे) असख्यअसख्यगणी अने परस्पर तुल्य छे, अने तेथी
पर्याप्ता सूक्ष्मनिगोदनी ॥ ७५ ॥ जघन्यअवगाहना असख्यात
गणी छ अने तेथी अनुक्रमे अपर्याप्ता अने पर्याप्तानी उत्कृ-
ष्टी अवगाहना अधिकअधिक जाणवी ॥ ७६ ॥ अने तेथी
पर्याप्ता एवा सूक्ष्म वायु अग्नि जल अने पृथ्वीकायनी अनु
क्रमे जे जघन्य अवगाहना छे ते अपर्याप्ताउंनी उत्कृष्टी अ

नां जघन्याऽप–र्यासाना च गरीयसी ॥७७॥ ५५

। क्रमेणासरयसंगुणा॥ विशेपाभ्यधिका चैव

न ॥७७॥ एव स्थूलानिलाग्न्यव –पृथ्वीनिगोदिनामपि॥

क त्रितयी ज्ञाव्या–ऽवगाहनाभिदा क्रमात् ॥७ए॥

रिशतस्तु –किलावगाहनाभिद ॥ पर्याप्तस्थूलनिगोद–

गाहनावधि ॥ए०॥ पर्याप्तप्रत्येकतरो–र्लघ्व्यसरयगुणा तत

स्याऽपर्याप्तस्य गुर्वी । स्यादसरयगुणा तत ॥ ए१ ॥ त

स्यगुणा तस्य । पर्याप्तस्यावगाहना । सातिरेक योजनान

हस्र सा यतो भवेत् ॥ ए२ ॥ यत्तु श्रीजिनवल्लभसूरिभि

वगाहना छे ॥७७॥ वळी पर्याप्ताउनी उत्कृष्टी अवगाहना

नुक्रमे असरव्यातअसरव्यातगणी छे, अने तेवीरीते विशे

शेष अधिक छे ॥ ७७ ॥ (उपरनी बन्ने गाथाउनो खुला

वार अर्थ बहुश्रुतोथी जाणी लेवो) एवीरीते बादर एवा

यु, अग्नि, अप, पृथ्वी अने निगोदना जीवो, ए दरेकनी

अवगाहनाना भेदोनी त्रिपुटी जाणी लेवी ॥ ७ए॥ एवीरी

पर्याप्तबादरनिगोदोनी उत्कृष्टी अवगाहनासुधि अवगाहना

एकतालीस भेदो थाय छे ॥ ए० ॥ हवे तेथी पर्याप्तप्रत्ये

वनस्पतिकायनी जघन्यअवगाहना असरव्यगणी छे अने त

थी असरव्यगणी अपर्याप्ता एवा तेनी उत्कृष्टी अवगाहना ग

॥ ए१ ॥ अने तेथी असरयगणी पर्याप्ता एवा तेनी उत्कृष्टी

अवगाहना छे, केमके ते अवगाहना एकहजार जोजनथी क

इक अधिक छे ॥ ए२ ॥ वळी श्रीजिनवल्लभसूरिजीए पोत

रचेला शरीरसबधी अल्पाबहुतना उद्धारमा, अपर्याप्तप्रत्ये

नुतदेहाल्पबहुत्वोक्तौ अपर्याप्तप्रत्येकतरूत्कृष्टावगाहनात पर्याप्ततरूत्कृष्टावगाहना विशेषाभ्यधिकोक्ता. तच्चित्य, अंगुलासंख्येयभागमानापर्याप्तप्रत्येकतरूत्कृष्टावगाहनात सातिरेकयोजनसहस्रमानाया पर्याप्तप्रत्येकतरूत्कृष्टावगाहनाया विशेषाधिकत्वस्याऽसंगतत्वात्, भगवतीसूत्रेण सह विरोधाच्च । तथा च तद्ग्रंथ - पत्तेयसरीरबादरवणस्सइयस्स पज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा, तस्स चेव अपज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा असंखिज्जगुणा, तस्स चेव पज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा असंखिज्जगुणा इति भगवतीशतक १९ तृतीयोद्देशके, भावार्थस्तु यत्रकाद् ज्ञेय ।

कवनस्पतिनी उत्कृष्टी अवगाहनाथी, पर्याप्तावनस्पतिनी उत्कृष्टी अवगाहना जे विशेषअधिक कही छे, ते विचारवा जेवु छे, केमके अंगुलना असंख्यातमा भागजेटली अपर्याप्तप्रत्येकवनस्पतिनी उत्कृष्टी अवगाहनाथी, कइक अधिक एवा एक हजार जोजनना मानवाळी पर्याप्तप्रत्येकवनस्पतिकायनी उत्कृष्टी अवगाहनानु जे विशेषाधिकपणु कहेवु ते अयुक्त छे, तेम तेथी भगवतीसूत्र साथे पण विरोध आवे छे भगवतीजीमा कह्यु छे के—यथा । एवा प्रत्येकशरीरवाळा बादरवनस्पतिकायनी जघन्यअवगाहना असंख्यातगणी छे अने अपर्याप्ता एवा तेनी उत्कृष्टी अवगाहना तेनाथी असंख्यातगणी छे तथा पर्याप्ता एवा तेनी उत्कृष्टी अवगाहना तेथी पण असंख्यातगणी छे एवीरीते भगवतीजीना १९ मा शतकना त्रीजा उद्देशामा कह्यु छे अने तेनो भावार्थ यत्रथी जाणवो

॥ अवगाहनाओनु कोष्टक ॥

(उत्तरोत्तर एकेकथी असख्यातगणी अने विशेषाधिक अवगाहनाओ जाणवी)

निगोद								वायु							
सूक्ष्म				वादर				सूक्ष्म				वादर			
अप०		प०		अप०		प०		अप०		प०		अप०		प०	
ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०
स	वि	अ	वि	अ	वि	अ	वि	अ	वि	अ	वि	अ	वि.	अ	वि
१	१२	११	१३	१०	३९	३८	४०	२	१५	१४	१६	६	२३	२१	[illegible]

अग्नि								जल							
सूक्ष्म				वादर				सूक्ष्म				वादर			
अप०		प०		अप०		प०		अप०		प०		अप०		प०	
ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०
अ	वि	अ	वि	अ	वि.	अ	वि	अ	वि	अ	वि	अ	वि	अ	वि
३	१८	१७	१९	७	३०	२९	३१	४	२१	२०	२२	८	३३	३२	[illegible]

भूमि								प्रत्येक वनस्पति			
सूक्ष्म				बादर				बादर			
अप०		प०		अप०		प०		अप०		प०	
ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०	ज०	उ०
अ	वि	अ	वि	अ	वि	अ	वि	अ.	अ	अ.	अ
५	२४	२३	२५	९	२६	३५	३७	१०	४२	४१	४३

समज—अप० अपर्याप्ता, प० पर्याप्ता, ज० जघन्य, उ० उत्कृष्ट, अ० असख्यातगणा, वि० विशेषाधिक, स० सर्वस्तोक

अत्र जीवभेदाश्चतुश्चत्वारिंशत्, अवगाहनाभेदाश्च त्रिचत्वारिंशदेव. अपर्याप्तबादरनिगोदजघन्यावगाहनाया अपर्याप्तप्रत्येकवनस्पतिजघन्यावगाहनायाश्च मिथस्तुल्यत्वात्, अत एव कोष्टकाश्चतुश्चत्वारिंशत् अङ्कास्त्रिचत्वारिंशदेव, पञ्चमैकचत्वारिंशयो कोष्टयोर्दशकस्यैव सद्भावादिति ध्येय इत्यगमान ॥ एषा त्रय समुद्घाता । आद्या स्युर्वेदनादय ॥ श्माढीना तेऽनिलाना तु । चत्वार स्यु सवैक्रिया ॥ ९२ ॥ इति समुद्घात ॥ बादरक्षितिनीराणि । प्रत्येकान्यद्रुमा अपि ॥ मृत्वोत्पद्यतेऽखिलेषु । तिर्यक्ष्वेकेन्द्रियादिषु ॥ ९३ ॥ पञ्चाक्षेष्वपि तिर्यक्षु । गर्भसमूर्छजन्मसु ॥ नरेष्वपि द्विभेदेषु । सख्ये

अहीं जीवना भेदो चम्मालीस छे, अने अवगाहनाना भेदो तेंतालीसज छे केमके अपर्याप्तबादरनिगोदनी जघन्यअवगाहना अने अपर्याप्तप्रत्येकवनस्पतिनी जघन्यअवगाहना परस्पर तुल्य छे, अने तेथी करीनेज कोष्टको चम्मालीस छे, अने अंको तेतालीस छे, केमके पाचमा अने एकतालीसमा कोष्टकमा दशनोज आंक छे, एम जाणवु एवीरीते अगमान कह्यु ॥ वळी ते पृथ्वीआदिकोने वेदनाआदिक प्रथमना त्रण समुद्घातो होय छे अने वायुने वक्रियसहित चार समुद्घातो होय छे ॥ ९२ ॥ एवीरीते समुद्घातो जाणवा ॥ बादर पृथ्वी अप अने प्रत्येक तथा साधारणवनस्पति एटला जीवो मृत्यु पामीने एकेन्द्रियआदिक सघळा तिर्यंचोमा ॥९३॥ तेमज गर्भज अने समूर्छिम पंचेन्द्रितिर्यचोमा तथा सख्याना आयुवाळा बन्ने प्रकारना मनुष्योमा उत्पन्न थाय छे ॥९४॥

यायुष्कशालिषु ॥ ९४ ॥ युग्म ॥ गच्छतो वह्निवायू तु । ः
ष्वेषु नरान्विना ॥ तत पूर्वे द्विगतयो–ऽमू त्वेकगतिशौ ः
तौ ॥ ९५ ॥ इति गति ॥ एकद्वित्रिचतुरक्षा । पचाक्षा
ख्यजीविन ॥ तिर्यंचो मनुजाश्चैव । गर्भसमूर्छनोद्भवा ॥९
अपर्याप्ताश्च पर्याप्ता । सर्वेऽप्येते सुरास्तथा ॥ भवनव्यतर
ति—ष्कायकल्पद्वयोद्भवा ॥ ९७ ॥ मृत्वा प्रत्येकविटपि
वादरक्षितिवारिषु ॥ आयाति तेषु देवास्तु । पर्याप्तेष्वपरेषु
॥ ९८ ॥ अपर्याप्तेषु त्रिष्वेषु । निगोदाग्न्यनिलेषु च ॥ उत्प
ते च पूर्वोक्ता । प्राणिनो निर्जरान्विना ॥९९॥ निर्जरोत्प
योग्याना—मुक्त प्रत्येकभूरुहा ॥ विशेष पचमाग्रस्य—क

वळी अग्नि अने वायु मनुष्यशिवाय पूर्वे कहेली सघळी
तिउमा जाय छे, अने तेथी पूर्वे कहेला जीवो बे गतिउंगा
छे, अने आ बन्ने एकगतिवाळा छे ॥ ९५ ॥ एवीरीते गा
द्वार जाणवु ॥ एकेंद्रि, बेंद्रि, तेंद्रि तथा चउरिंद्रि, अने
ख्याताआयुवाळा तथा गर्भज अने समूर्छिम एवा पचेंद्रि ति
र्यंच अने मनुष्यो, ॥ ९६ ॥ ए सघळा पर्याप्ता अने अपय
प्ता, तथा भवनपति, व्यतर, ज्योतिषी अने पहेला बन्ने दे
वलोकोना देवो, ॥ ९७ ॥ एटला जीवो मृत्यु पामीने प्रत्येक
वनस्पतिकाय, तथा बादर पृथ्वीकाय अने अप्कायमा आवे छे
तेमा पण देवताउ पर्याप्ताउमाज आवे छे, परतु अपर्याप्ता
मा आवता नथी ॥ ९८ ॥ वळी अपर्याप्ता एवा निगोद, अ
ग्निकाय, अने वायुकाय, ए त्रणेमा देवोविना पूर्वे कहेला प्रा
णीउ उत्पन्न थाय छे ॥ ९९ ॥ वळी देवताउने योग्य ए

शादिशतद्वयं ॥ ३०० ॥ शाल्यादिधान्यजातीना । पु
फलेषु च ॥ देव उत्पद्यतेऽन्येषु । न मूलादिषु सप्तसु
कोरटकादिगुल्माना । देव पुष्पादिषु त्रिषु ॥ उत्पद्यते
लादि—सप्तके किल शालिवत् ॥ २ ॥ इक्षुवाटिकमुख्य
मूलादिनवक सुर ॥ उत्पद्यते नैव किंतु । स्कंधे उत्पद्यते
॥ ३ ॥ इक्षुवाटिकादयस्त्वमी पचमागे प्रायो रूढिगम्या-
त्रविशेषा अदम्नते उक्खुवाडियवीरणइक्कडनामासत्तवर
सवष्नतिमिरसेसयचोरगतलाण, एएसिण जे जीवा मूलत्त
वक्कमंति एव जहेव वसगे तहेव एत्थवि मूलादीया दस

प्रत्येकवनस्पतिकायोनु विशेष वर्णन पाचमा अगना एकवीश
अने बावीसमा शतकमा कह्यु छे. ॥ ३०० ॥ शालिआदिक धा
न्यनी जातिओना पुष्प, बीज अने फलोनेविषे देव उत्पन्न था-
य छ परतु तेओना मूलआदिक सातेमा उत्पन्न थतो नथी
॥ १ ॥ वळी कोरटआदिक गुल्मोना पुष्पआदिक त्रणेनी अ-
दर देव उत्पन्न थाय छे, परतु शालिनीपेठे तेना मूळआदिक
सातेमा उत्पन्न थतो नथी ॥ २ ॥ ईक्षुवाटिकआदिकोना मू
लआदिक नवेमा देव बिलकुल उत्पन्न थतो नथी, परतु ते-
ओना स्कधमा उत्पन्न थाय छे ॥ ३ ॥ ईक्षुवाटिकाआदिकोने
पाचमा अगमा प्राय करीने नीचेप्रमाणे रुढिगम्यपर्वकविशेषो
कह्या छ इक्षुवाटिका वीरण इक्कडनामासवत्तसत्तवन्नतिमि
रसेसयचोरगनलाण एटलाओमा मूलरूपे जीवो सक्रमे छे,
अन एवी रीते जेम वाससवधि, तेम अहीं पण मूलआदिक
दश उद्देशाओ जाणवा पण तेमा एटलु विशेष के, स्कधदेश-

यायुष्कशालिषु ॥ ९४ ॥ युग्म ॥ गच्छतो वह्निवायू तु । सर्वेष्वेषु नरान्विना ॥ तत पूर्वे द्विगतयो—ऽमू त्वेकगतिको स्मृतौ ॥ ९५ ॥ इति गति ॥ एकद्वित्रिचतुरक्षा । पञ्चाक्षा नरयजीविन ॥ तिर्यंचो मनुजाश्चैव । गर्भसमूर्छनोद्भवा ॥९६॥ अपर्याप्ताश्च पर्याप्ता । सर्वेऽप्येते सुरास्तथा ॥ नवनव्यतरज्योति—एकाद्यकल्पद्भयोद्भवा ॥ ९७ ॥ मृत्वा प्रत्येकविटपि—बादरक्षितिवारिषु ॥ आयाति तेषु देवास्तु । पर्याप्तेष्वपरेषु न ॥ ९८ ॥ अपर्याप्तेषु त्रिष्वेषु । निगोदाग्न्यनिलेषु च ॥ उत्पद्यते च पूर्वोक्ता । प्राणिनो निर्जरान्विना ॥९९॥ निर्जरत्वयोग्याना—मुक्त प्रत्येकभूरुहा ॥ विशेष पञ्चमाङ्गस्ये—क्ता

वळी अग्नि अने वायु मनुष्यशिवाय पूर्वे कहेली सघळी गतिउमा जाय ठे, अने तेथी पूर्वे कहेला जीवो वे गतिउवाळा ठे, अने आ वन्ने एकगतिवाळा ठे ॥ ९५ ॥ एवीरीते गतिद्वार जाणवु ॥ एकेंद्रि, वेंद्रि, तेंद्रि तथा चउरिंद्रि, अने संख्याताआयुवाळा तथा गर्भज अने समूर्छिम एवा पचेंद्रि तिर्यंच अने मनुष्यो, ॥ ९६ ॥ ए सघळा पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, तथा नवनपति, व्यतर, ज्योतिषी अने पहेला वन्ने देवलोकोना देवो, ॥ ९७ ॥ एटला जीवो मृत्यु पामीने प्रत्येकवनस्पतिकाय, तथा वादर पृथ्वीकाय अने अप्कायमा आवे ठे, तेमा पण देवताउ पर्याप्ताउमाज आवे ठे, परतु अपर्याप्ताउमा आवता नथी ॥ ९८ ॥ वळी अपर्याप्ता एवा निगोद, अग्निकाय, अने वायुकाय, ए त्रणेमा देवोविना पूर्वे कहेला प्राणीउ उत्पन्न थाय ठे ॥ ९९ ॥ वळी देवताउने योग्य एवा

शादिशतकूचें ॥ ३०० ॥ शाल्यादिधान्यजातीना । पुष्पे बीजे फलेषु च ॥ देव उत्पद्यतेऽन्येषु । न मूलादिषु सप्तसु ॥ १ ॥ कोरटकादिगुल्माना । देव पुष्पादिषु त्रिषु ॥ उत्पद्यते न मूलादि—सप्तके किल शालिवत् ॥ २ ॥ इक्षुवाटिकमुख्याना । मूलादिनवके सुर ॥ उत्पद्यते नैव किंतु । स्कधे उत्पद्यते पर ॥ ३ ॥ इक्षुवाटिकादयस्त्वमी पचमागे प्रायो रूढिगम्या पर्वकविशेषा , अहजते उक्खुवाडियवीरणइक्कडजामाससवत्तस त्तवन्नतिमिरसेसयचोरगतलाण, एएसिण जे जीवा मूलत्ताए वक्कमति, एव जहेव वसग्गे तहेव एत्थवि मूलादीया दस उ-

---

प्रत्येकवनस्पतिकायोनु विशेष वर्णन पाचमा अगना एकवीस अने बावीसमा शतकमा कह्युं छे. ॥ ३०० ॥ शालिआदिक धान्यनी जातिउना पुष्प, बीज अने फलोनेविषे देव उत्पन्न थाय छे. परतु तेउना मूलआदिक सातेमा उत्पन्न थतो नथी ॥ १ ॥ वळी कोरटआदिक गुल्मोना पुष्पआदिक त्रणेनी अदर देव उत्पन्न थाय छे, परतु शालिनीपेठे तेना मूळआदिक सातेमा उत्पन्न थतो नथी ॥ २ ॥ ईक्षुवाटिकआदिकोना मूलआदिक नवेमा देव बिलकुल उत्पन्न थतो नथी, परतु तेउना स्कधमा उत्पन्न थाय छे ॥ ३ ॥ ईक्षुवाटिकाआदिकोने पाचमा अगमा प्राये करीने नीचेप्रमाणे रूढिगम्यपर्वकविशेषो कह्या छे ईक्षुवाटिका वीरण इक्कडजामासवत्तसत्तवन्नतिमिरसेसयचोरगतलाण ' एटलाउमा मूलरूपे जीवो सक्रमे छे, अने एवीरीते जेम वासमवधि, तेम अहीं पण मूलआदिक दश उद्देशाउ जाणवा पण तेमा एटलु विशेष के, स्कधदेश-

इसगा, नवर सधुईसए देवो उववज्जइ चत्तारि वासाई ॥ तालप्रमृतिवृक्षाणां । तथैकास्थिकभूरुहां ॥ तथैव बहुबीजानां । वल्लीनामप्यनेकधा ॥ ४ ॥ उत्पद्यते प्रवालादि—ष्वेव वस्तु निर्जरः ॥ न मूलादिपचकेऽथ । नोक्तशेषवनस्पतौ ॥ ५ ॥ तथोक्तं—पत्तपवाले पुप्फे । फले य बीए य होइ उववाओ ॥ रुक्खेसु सुरगणाणं । पसत्थरसवण्णगंधेसु ॥ १ ॥ इति नगवती-द्वाविंशशतवृत्तौ ॥ एकसामयिकी सख्यो-त्पत्तौ च मरणे.पि च ॥ विरहः सूत्रसारास्ति । विरहोऽपि मूहूर्तवत् ॥ ६ ॥ आगतिं ॥ विपयानंतरजन्मा । तिर्यक्त्वाद्यता गता ॥ स्यस्य देशितिं । गमते नूदकड्डमा ॥ ७ ॥ विपयानंतर

नो ईशान सुधीना देवो उपन्न थाय छे. ॥ तथा ता लादिक वृक्षोना, तथा एक बीजवाळा वृक्षोना, तेमज बहु बीजवाळा वृक्षोना, अने अनेकप्रकारनी वल्लीओना ॥ ४ ॥ प्रवाल आदिक मांहेना देवता उत्पन्न थाय छे, परन्तु तेओना मूळ आदिक मांहेना, तेम उपर कहाविशायनी वनस्पतिमां ते उत्पन्न थता नथी ॥ ५ ॥ कह्युं छे के—देवसमूहोनी उत्पत्ति, प्रशस्त रस वर्ण गंधवाळा वृक्षोना पत्र, प्रवाल, पुष्प, फल अने बीजनेविषे थाय छे ॥ १ ॥ भगवतीनि वावीशमा शतकनी टीकामां कह्युं छे ॥ ॥ उत्पत्ति अने मरण विषे एक समयनी संख्या सूत्रमांथी जाणवी, तथा वळी तेनो सूत्रनेविषे विरह पण नथी ॥ ६ ॥ हवे तेना आगतिविषे कहे छे. ॥ तेओ मनुष्य नहे अनंतरजन्मां तिर्यंचपणाने प्राप्त थाय छे

। प्राप्य गर्नजमर्त्यता ॥ सम्यक्त्व विरति मोक्ष–मप्या
ति केचन ॥ ८ ॥ विपयानतरजवे । न लजतेऽग्निवायव
सम्यक्त्वमपि डुष्कर्म–तिमिरावृतलोचना ॥ ९ ॥ इत्यनत-
ते ॥ पृथ्व्यबुकायिका मुक्ति । यात्यनतरजन्मनि ॥ चत्वार
कसमये । परु वनस्पतिकायिका ॥ १० ॥ इति समयेसि-
द ॥ पृथ्व्यबुप्रत्येकतरु–प्वायलेश्याचतुष्टय ॥ आद्य लेश्या
१२ साधा–रणद्रुमाग्निवायुपु ॥ ११ ॥ चतुर्थलेश्यासजवस्त्वेव–
तेजोलेश्यावता चेपु । नाकिना गतिसजव ॥ आद्यमतर्मुहूर्त्त
श्या–तेजोलेश्यापि तेपु वे ॥ १२ ॥ इति लेश्या ॥ एपा स्थूल

तथा देशविरतिने पामे ठे ॥ ७ ॥ वळी केटलाको मृत्यु पा-
मीने अनतरजवमा गर्नजमनुष्यपणु मेळवीने सम्यक्त्व, वि-
रति तथा मोक्ष पण पामे ठे ॥ ८ ॥ वळी डुष्कर्मरूपी अ-
धकारथी आछादित थयेल ने लोचनो जेमना, एवा अग्नि अ
ने वायु, मृत्यु पामीने अनतरजवमा समकीत पण पामता
नथी ॥ ९ ॥ एवीरीते अनतराधिकार जाणवु ॥ पृथ्वीकाय
अने अप्कायमाथी अनतरजन्मनेविपे एकसमयमा चार मोक्षे
जाय ठ अने वनस्पतिकायमाथी ठ मोक्षे जाय ठे ॥ १० ॥
एवीरीते समयेसिद्धिद्वार कह्यु ॥ पृथ्वी अप् अने प्रत्येकवन
स्पतिउमा पहेली चार लेश्याउ होय ठे तथा साधारणवन-
स्पति अग्नि अने वायुनेविपे पहेली त्रण लेश्याउ होय ठे ॥
॥ ११ ॥ (अहीं) चोथी लेश्यानो सजव नीचेप्रमाणे ठे—
तेजोलेश्यावाळा देवोनो जेनेविपे गतिसजव होय, तेनेविपे
पहेला अन्तर्मुहूर्तसुधि तेजोलेश्या पण होय ॥ १२ ॥ एवीरीते

क्ष्मादीना–माहार पमूदिगुद्भव ॥ स्थूलानिलस्य त्रिचतु–पचदिक्सजवोऽप्यसौ ॥ १३ ॥ इत्याहारदिक् ॥ एकोनविंशति तमा—दीन्येकादश सूक्ष्मवत् ॥ द्वाराणि स्थूलपृथ्व्यादि–जीवाना जगुरीश्वरा ॥ १४ ॥ आद्य गुणस्थानमेषु । मत सिद्धातिना मते ॥ कर्मग्रथिमते त्वाद्य । तद्द्वय भूजलद्रुषु ॥ ॥ १५ ॥ स्युस्तया स्थूलमरुता । योगा पच यतोऽधिकौ ॥ ए पा वैक्रियतन्मिश्रौ । त्रयोऽन्येषा च पूर्ववत् ॥ १६ ॥ एव द्वाराणि ॥ अगुलासख्याशमाना । यावतोंशा भवति हि ॥ एकस्मिन् प्रतरे सूची रूपा लोके घनीकृते ॥ १७ ॥ तावत प

लेश्याद्वार कह्यु ॥ आ बादरपृथ्वीआदिकोने छ दिशिनो आहार होय छे, अने बादरवायुकायने तो त्रण चार अथवा पाच दिशिनो पण आहार होय छे ॥ १३ ॥ एवीरीते आहार दिग्द्वार कह्युं ॥ वळी बादरपृथ्वीकायआदिक जीवोना जिनेश्वरोए ओगणीसमा आदिक अग्यार द्वारो तो सूक्ष्मनीपेठेज कह्या छे ॥ १४ ॥ हवे सिद्धातिकोना मते तेओने पहेलु गुण ठाणु कहेल छे, अने कर्मग्रथवाळाओना मते पृथ्वी, अप्, अने वनस्पतिने पहेला बे गुणठाणा कह्या छे ॥ १५ ॥ वळी बादरवायुने पाच योगो होय छे, केमके तेने वैक्रिय अने वैक्रियनो मिश्र, एम बे योगो अधिक होय छे, अने बाकीनाओने तो पूर्वनीपेठे त्रण योगो होय छे ॥ १६ ॥ एवी रीते १९ थी ३१ सुधिना द्वारो कह्या ॥ लोकाकाशने घनरूप करते छते, एक प्रतरनी अदर सूचीरूप थयेला, अगुलना असख्यातमा भाग जेटला जेटला अशो होय छे, ॥ १७ ॥ तेटला पर्याप्ता बा

र्याता। निगोदप्रत्येकतरुधराधाप ॥ स्यु किंचिन्यूनावलि—
घनसमयमितास्त्वनलजीवा ॥ १७ ॥ अत्र च—यद्यपि पूर्वा
र्धेका— धरावारस्तुल्यमानका प्रोक्ता ॥ तदपि यथोत्तरमधि
का। प्रत्येतव्या असख्यगुणा ॥ १९ ॥ उत्कोंगुलासख्यजाग
। य सूचीखमकल्पने ॥ तस्यासख्येयन्नेदत्वात्। घटते सर्व
प्यद ॥ २० ॥ घनीकृतस्य लोकस्या—सख्येयन्नागवर्तिषु
असख्यप्रतरेषु स्यु—र्यावतोऽत्रप्रदेशका ॥ २१ ॥ तावतो
दरा पर्या—सका स्युर्वायुकायिका ॥ इद प्रज्ञापनावृत्ता—
याागविवृतौ विद ॥ २२ ॥ सुस—र्निशलोकैक-प्रतरासख
गके ॥ प्रदेशे प्रमिता स्थूला—पर्याप्तक्ष्मावुवायव ॥

निगोद, प्रत्येकवनस्पतिकाय, पृथ्वीकाय अने अप्काय
छे, अने कइकन्यूनआवलिना घनसमयजेटला अग्नि
जीवो होय छे ॥ १७ ॥ वळी अहीं—पूर्वार्धमा कहे
रेने जो के तुल्यमानवाळा कह्या छे, तो पण उत्त
रयअसख्यगणा अधिक गणवा ॥ १९॥ वळी सू
ल्पवामा अगुलनो जे असख्यातमो न्नाग कह्यो छे
दो असख्याता होवाथी आ म ळु घटी शके छे
नरूप करेला लोकाकाशना असख्यातमा न्नागन
न्नाग असख्याता प्रतरोमा जेटला आकाशप्रदेश
॥ २१ ॥ तेटला बादर पर्याप्ता वायुकायो होय
पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छ, परन्तु आचाराग
नीचेप्रमाण कहेल छ ॥ २२ ॥ सुसवर्तित लो
ना असख्याता भागवाळा प्रदेशोजेटला व

क्रमार्दीना—माहार पमृदिगुद्भव ॥ स्थूलानिलस्य त्रिचतु—पचदिक्सत्रवोऽप्यसौ ॥ १३ ॥ इत्याहारदिक् ॥ एकोनविंशतितमा—दीन्येकादश सूक्ष्मवत् ॥ द्वाराणि स्थूलपृथ्व्यादि—जीवाना जगुरीश्वरा ॥ १४ ॥ आद्य गुणस्थानमेषु । मत सिद्धांतिना मते ॥ कर्मग्रंथिमते त्वाद्य । तद्द्वय भूजलद्रुषु ॥ ॥ १५ ॥ स्युस्तथा स्थूलमरुणा । योगा पच यतोऽधिकौ ॥ ए पा वैक्रियतन्मिश्रो । त्रयोऽन्येषा च पूर्ववत् ॥ १६ ॥ एव द्वाराणि ॥ अगुलासख्याशमाना । यावतोऽशा जवति हि ॥ एकस्मिन् प्रतरे सूची रूपा लोके घनीकृते ॥ १७ ॥ तावत प

लेश्याद्वार कह्यु ॥ आ बादरपृथ्वीआदिकोने छ दिशिनो आहार होय छे, अने बादरवायुकायने तो त्रण चार अथवा पाच दिशिनो पण आहार होय छे ॥ १३ ॥ एवीरीते आहार, दिग्द्वार कह्यु ॥ वळी बादरपृथ्वीकायआदिक जीवोना जिनेश्वरोए ओगणीसमा आदिक अग्यार द्वारो तो सूक्ष्मनीपेठेज कह्या छे ॥ १४ ॥ हवे सिद्धातिकोना मते तेओने पहेलु गुणठाणु कहेल छे, अने कर्मग्रथवाळाओना मते पृथ्वी, अप् अने वनस्पतिने पहेला बे गुणठाणा कह्या छे ॥ १५ ॥ वळी बादरवायुने पाच योगो होय छे, केमके तेने वैक्रिय अने वैक्रियनो मिश्र, एम बे योगो अधिक होय छे, अने बाकीनाओने तो पूर्वनीपेठे त्रण योगो होय छे ॥ १६ ॥ एवी रीते १९ थी ३१ सुधिना द्वारो कह्या ॥ लोकाकाशने घनरूप करते छते, एक प्रतरनी अदर सूचीरूप थयेला, अगुलना असख्यातमा भाग जेनका जेटला अशो होय छे, ॥ १७ ॥ तेटला पर्याप्ता एवा

। निगोदप्रत्येकतरधराश्राप ॥ स्यु किंचिन्न्यूनावलि—
समयमितास्त्वनलजीवा ॥ १७ ॥ अत्र च—यद्यपि पूर्वा-
र्धा— धरारस्तुल्यमानका प्रोक्ता ॥ तदपि यथोत्तरमधि-
। प्रत्येतव्या असख्यगुणा ॥ १९ ॥ उक्तोंगुलासख्यजागो
य सूचीखरुकल्पने ॥ तस्यासख्येयन्नेदत्वात् । घटते सर्वम
वद ॥ २० ॥ घनीकृतस्य लोकस्या—सख्येयज्ञागवर्तिषु ॥
असख्यप्रतरेषु स्यु—र्यावतोऽन्नप्रदेशका ॥ २१ ॥ तावतो वा-
दरा पर्या—सका स्युर्वायुकायिका ॥ इद प्रज्ञापनावृत्ता—वा
चागविवृतौ विद ॥ २२ ॥ सुस-र्ि.तलोकैक-प्रतरासख्यज्ञा
गके ॥ प्रदेशै प्रमिता स्थूला —पर्याप्तक्षावुवायव ॥ २३ ॥

निगोद, प्रत्येकवनस्पतिकाय, पृथ्वीकाय अने अप्कायो होय
छे, अने कइकन्यूनआवलिना घनसमयजेटला अग्निकायना
जीवो होय छे ॥ १७ ॥ वळी अहीं—पूर्वार्धमा कहेला चा
रेने जो के तुल्यमानवाळा क्ह्या छे, तो पण उत्तरोत्तर अस-
ख्यअसख्यगणा अधिक जाणवा ॥ १९ ॥ वळी सूचीखरु क-
ल्पवामा अगुलनो जे असख्यातमो जाग कह्यो छे, तेना जे-
दो असख्याता होवाथी आ म-लु घटी शके छे ॥ २० ॥ घ-
नरूप करेला लोकाकाशना असख्यातमा जागनी अदर रहे-
नारा असख्याता प्रतरोमा जेटला आकाशप्रदेशो होय छे, ॥
॥ २१ ॥ तेटला बादर पर्याप्ता वायुकायो होय छे, एवी रीते
पन्नवणानी वृत्तिमा क्ह्यु छे, परतु आचारागनी वृत्तिमा तो
नीचेप्रमाणे कहेल छ ॥ २२ ॥ सुसवर्तित लोकना एक प्रतर
ना असख्याता भागवाळा प्रदेशोजेटला वादरअपर्याप्ता वा

कमार्दीना–माहार पमूदिशुद्भव ॥ स्थूलानिलस्य त्रिचतु– पचदिक्संजवोऽप्यसौ ॥ १३ ॥ इत्याहारदिक् ॥ एकोनविंशति तमा—दीन्येकादश सूक्ष्मवत् ॥ द्वाराणि स्थूलपृथ्व्यादि– जीवाना जगुरीश्वरा ॥ १४ ॥ आद्य गुणस्थानमेषु । मत सि- द्धातिना मते ॥ कर्मग्रंथिमते त्वाद्य । तद्भूय भूजलद्रुषु ॥ ॥ १५ ॥ स्युस्तथा स्थूलमरुता । योगा पंच यतोऽधिकौ ॥ प पा वैक्रियतन्मिश्रौ । त्रयोऽन्येषा च पूर्ववत् ॥ १६ ॥ एव द्वा राणि ॥ अंगुलासख्यांशमाना । यावतोंशा जवति हि ॥ एक स्मिन् प्रतरे सूची रूपा लोके घनीकृते ॥ १७ ॥ तावत प

लेश्याद्वार कह्यु ॥ आ बादरपृथ्वीआदिकोने ठ दिशिनो आ हार होय ठे, अने बादरवायुकायने तो त्रण चार अथवा पा च दिशिनो पण आहार होय ठे ॥ १३ ॥ एवीरीते आहार दिग्द्वार कह्यु ॥ वळी बादरपृथ्वीकायआदिक जीवोना जि नेश्वरोए उगणीसमा आदिक अग्यार द्वारो तो सू क्ष्मनीपेठेज कह्या ठे ॥ १४ ॥ हवे सिद्धांतिकोना मते तेउने पहेलु गुण ठाणु कहेलु ठे, अने कर्मग्रंथवाळाउना मते पृथ्वी, अप् अने वनस्पतिने पहेला बे गुणठाणा कह्या ठे ॥ १५ ॥ वळी बाद रवायुने पाच योगो होय ठे, केमके तेने वैक्रिय अने वै. क्रि. नो मिश्र, एम बे योगो अधिक होय ठे, अने बाकीनाउने तो पूर्वनीपेठे त्रण योगो होय ठे ॥ १६ ॥ एवी रीते १९ थी ३१ सुधिना द्वारो कह्या ॥ लोकाकाशने घनरूप करते ठते, एक प्रतरनी अंदर सूचीरूप थयेला, अंगुलना असंख्यातमा भाग जेवडा जेटला अंशो होय ठे, ॥ १७ ॥ तेटला पर्याप्ता एवा

णास्तेन्य । प्रत्येकधरणीरुह ॥ २९ ॥ असख्येयगुणास्ते
। स्युर्बादरनिगोदका ॥ तेभ्यो भूकायिकास्तेभ्य–श्चाप
न्यश्च वायव ॥ ३० ॥ तेभ्योऽनतगुणा स्थूला । स्युर्वन
पतिकायिका ॥ सामान्यतो बादराश्चा–धिका पर्याप्तकास्त
॥ ३१ ॥ स्वस्वजातीयपर्याप्त–केभ्योऽसख्यगुणाधिका ॥ अ-
पर्याप्ता स्वजातीय–देहिन परिकीर्तिता ॥ ३२ ॥ यद्बादरस्य
पर्याप्त— कस्यैकैकस्य निश्रया ॥ असख्येया अपर्याप्ता—स्त
ज्जातीया भवति हि ॥ ३३ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनाया—पज्जत्तग-
निस्साए अपज्जत्तगा वक्कमति, जत्थ एगो तत्थ नियमा अस
खेज्जा इत्यल्पबहुत्व ॥ सर्वस्तोका दक्षिणस्या । भूकाया दि-

सर्वथी थोडा पर्याप्तबादर अग्निकायो छे, अने तेथी अ
सख्यगणा प्रत्येकवनस्पतिकायो छे ॥ २९ ॥ वळी तेथी अ-
सख्यगणा बादर निगोदना • ळोडाउ छे, अने तेथी असख्यग-
णा पृथ्वीकायो, तेथी असख्यगणा अप्कायो, अने तेथी अ
सख्यगणा वायुकायो छे ॥ ३० ॥ वळी तेथी अनतगणा बाद-
रवनस्पतिकायो छे, अने तेथी अधिक सामान्यपणे बादरप
र्याप्ताउ छे ॥ ३१ ॥ वळी पोतपोतानी जातिना पर्याप्ताउथी
पोतपोतानी जातिवाळा अपर्याप्ताप्राणीउने असख्यगणा अ
धिक कह्या छे ॥ ३२ ॥ केमके एकेका बादरपर्याप्तानी निश्राए
करीने ते ते जातिना असख्याता अपर्याप्ताउ होय छे ॥ ३३॥
ते माटे पन्नवणामा कह्यु छे के—पर्याप्ताउनी निश्राए अपर्या-
प्ताउ व्युत्क्रमे छे अर्थात् ज्या एक पर्याप्तो होय छे त्या नि
यमा असख्याता अपर्याप्ता होय छे ॥ एवीरीते अल्पबहो

क्षेत्रपल्योपमासंख्य—भागप्रदेशसमिता ॥ पर्याप्ता बादरद्वि—र्भुज प्रोक्ता पुरातनै ॥ २४ ॥ संवर्त्तितचतुरस्त्री-कृतलोकश्रेण्यसंख्यभागगते ॥ विप्रदेशे पर्याप्ता—स्तुल्या प्रत्येकतरुजीवा ॥ २५ ॥ संवर्त्तितचतुरस्त्री—कृतस्य लोकस्य य प्रतर एक ॥ तदसंख्यभागखांश-प्रमिता पर्याप्तबादरनिगोदा ॥ ॥ २६ ॥ अत पर तु मथद्वयेऽपि तुल्यमेव ॥ बादरा स्थावरा सर्वे-ऽप्येते पर्याप्तका पुन ॥ स्यु प्रत्येकमसंख्येय—लोकाकाशमिता खलु ॥ २७ ॥ लोकमानाभ्रखण्डाना-मनंताना प्रदेशकै ॥ तुल्या स्थूलानंतकाय—जीवा प्रोक्ता जिनेश्वरै ॥ ॥ २८ ॥ इति मान ॥

पर्याप्ता बादरा सर्व-स्तोका पावककायिका ॥ असंख्ये-

थ्वी, अप् अने वायुकायो छे ॥ २३ ॥ अने क्षेत्रपल्योपमना असंख्याताभागवाळा प्रदेशो जेटला पर्याप्तबादर अग्निकायो पूर्वाचार्योए कह्या छे ॥ २४ ॥ संवर्तित अने चोरस करेला लोकश्रेणिना असंख्यभागमा रहेला आकाशप्रदेशोजेटला पर्याप्तप्रत्येकवनस्पतिना जीवो छे ॥२५॥ वळी संवर्तित अने चोरस करेला लोकाकाशनो जे एक प्रतर छे, तेना असंख्यभागजेटला आकाशप्रदेशजेटला पर्याप्ता बादरनिगोदो छे ॥ ॥ २६ ॥ वळी त्यारपछीनु वर्णन तो बन्ने मतोमा तुल्य छे ॥ वळी आ सघळा दरेक पर्याप्ता बादर स्थावरो लोकाकाशना असंख्याता अंशोजेटला छे ॥ २७ ॥ वळी लोकजेवडा अनंता आकाशखंडोना प्रदेशोजेटला बादर अनंतकायजीवो जिनेश्वरोए कह्या छे. ॥ २८ ॥ एवीरीते मानद्वार जाणवु. ॥

गुणास्तेभ्य । प्रत्येकधरणीरुह ॥ २९ ॥ असख्येयगुणास्ते
प । स्युर्बादरनिगोदका ॥ तेभ्यो भूकायिकास्तेभ्य–श्चाप
तेभ्यश्च वायव ॥ ३० ॥ तेभ्योऽनतगुणा स्थूला । स्युर्वन
स्पतिकायिका ॥ सामान्यतो बादराश्चा–धिका पर्याप्तकास्त
त ॥ ३१ ॥ स्वस्वजातीयपर्याप्त–केभ्योऽसख्यगुणाधिका ॥ अ-
पर्याप्ता स्वजातीय–देहिन परिकीर्तिता ॥ ३२ ॥ यद्बादरस्य
पर्याप्त— कस्यैकैकस्य निश्रया ॥ असख्येया अपर्याप्ता—स्त
ज्जातीया भवति हि ॥ ३३ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनाया—पज्जत्तग-
निस्साए अपज्जत्तगा वक्कमति, जत्थ एगो तह नियमा अस
खेज्जा इत्यल्पबहुत्व ॥ सर्वस्तोका दक्षिणस्या । भूकाया दि-

सर्वथी थोमा पर्याप्तबादर अग्निकायो ठे, अने तेथी अ
सख्यगणा प्रत्येकवनस्पतिकायो ठे ॥ २९ ॥ वळी तेथी अ-
सख्यगणा बादर निगोदना गोळाउ ठे, अने तेथी असख्यग-
णा पृथ्वीकायो, तेथी असख्यगणा अप्कायो, अने तेथी अ
सख्यगणा वायुकायो ठे ॥३०॥ वळी तेथी अनतगणा बाद-
रवनस्पतिकायो ठे, अने तेथी अधिक सामान्यपणे बादरप
र्याप्ताउ ठे ॥ ३१ ॥ वळी पोतपोतानी जातिना पर्याप्ताउथी
पोतपोतानी जातिवाळा अपर्याप्तप्राणीउने असख्यगणा अ
धिक कह्या ठे ॥ ३२ ॥ केमके एकेका बादरपर्याप्तानी निश्राए
करीने ते ते जातिना असख्याता अपर्याप्ताउ होय ठे ॥३३॥
ते माटे पन्नवणामा कह्यु ठे के—पर्याप्ताउनी निश्राए अपर्या-
प्ताउ व्युत्क्रमे ठे, अर्थात् ज्या एक पर्याप्तो होय ठे, त्या नि
यमा असख्याता अपर्याप्ता होय ठे ॥ एवीरीते अल्पबहु

|

क्षेत्रपल्योपमासंख्य—भागप्रदेशसंमिता ॥ पर्याप्ता बादरवह्नि—र्भुज प्रोक्ता पुरातनै ॥ २४ ॥ संवर्त्तितचतुरस्त्री-कृतलो कश्रेण्यसंख्यभागगते ॥ विपदंशे पर्याप्ता—स्तुल्या प्रत्येकत रुजीवा. ॥ २५ ॥ संवर्त्तितचतुरस्त्री—कृतस्य लोकस्य य प्रतर एक ॥ तदसंख्यभागखांश—प्रमिता पर्याप्तबादरनिगोदा ॥ ॥ २६ ॥ अत परं तु मयद्वयेऽपि तुल्यमेव ॥ बादरा स्थावरा सर्वे—ऽप्येते पर्याप्तका पुन ॥ स्यु प्रत्येकमसंख्येय—लोका ग्राशमिता खलु ॥ २७ ॥ लोकमानाभ्रखण्डाना—मनंताना प्र-देशकै ॥ तुल्या स्थूलानंतकाय—जीवा प्रोक्ता जि श्वरै ॥ ॥ २८ ॥ इति मानं ॥

पर्याप्ता बादरा सर्व—स्तोका पावककायिका ॥ असंख्ये

थ्वी, अप् अने वायुकायो छे ॥ २३ ॥ अने क्षेत्रपल्योपमना असंख्याताभागवाळा प्रदेशो जेटला पर्याप्तबादर अग्निकायो पूर्वाचार्योए कह्या छे ॥ २४ ॥ संवर्त्तित अने चोरस करेला लोकश्रेणिना असंख्यभागमां रहेला आकाशप्रदेशोजेटला प र्याप्ताप्रत्येकवनस्पतिना जीवो छे. ॥२५॥ वळी संवर्त्तित अने चोरस करेला लोकाकाशनो जे एक प्रतर छे तेना असंख्य भागजेवडा आकाशप्रदेशजेटला पर्याप्ता बादरनिगोदो छे ॥ ॥ २६ ॥ वळी त्यारपछीनुं वर्णन तो बन्ने मयोमां तुल्य छे. ॥ वळी आ सघळा दरेक पर्याप्ता बादर स्थावरो लोकाकाशना असंख्याता अंशोजेटला छे ॥ २७ ॥ वळी लोकजेवडा अन ता आकाशखंडोना प्रदेशोजेटला बादर अनंतकायजीवो जि नेश्वरोए कह्या छे ॥ २८ ॥ एवीरीतें मानद्वार जाणवुं ॥

गुणास्तेभ्य । प्रत्येकधरणीरुह् ॥ २९ ॥ असख्येयगुणास्ते
य । स्युर्वादरनिगोदका ॥ तेभ्यो जूकायिकास्तेभ्य–श्राप
तेभ्यश्च वायव ॥ ३० ॥ तेभ्योऽनतगुणा स्थूला । स्युर्वन
स्पतिकायिका ॥ सामान्यतो वादराश्चा–धिका पर्याप्तकास्त
त ॥ ३१ ॥ स्वस्वजातीयपर्याप्त–केभ्योऽसख्यगुणाधिका ॥ श्र
पर्याप्ता स्वजातीय–देहिन परिकीर्तिता ॥ ३२ ॥ यद्वादरस्य
पर्याप्त— कस्यैकैकस्य निश्रया ॥ असख्येया अपर्याप्ता—स्त
ज्जातीया भवति हि ॥ ३३ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनाया—पज्जत्तग-
निस्साए अपज्जत्तगा वक्कमति, जत्थ एगो तत्थ नियमा अस-
खेज्जा इत्यल्पबहुत्व ॥ सर्वस्तोका दक्षिणस्या । जूकाया दि-

सर्वथी थोमा पर्याप्तावादर अग्निकायो ठे, अने तेथी अ
सख्यगणा प्रत्येकवनस्पतिकायो ठे ॥ २९ ॥ वळी तेथी असख्यग-
सख्यगणा वादर निगोदना ·ोळाउं ठे, अने तेथी असख्यग-
णा पृथ्वीकायो, तेथी असख्यगणा अप्कायो, अने तेथी अ
सख्यगणा वायुकायो ठे ॥३०॥ वळी तेथी अनतगणा वाद-
रवनस्पतिकायो ठे, अने तेथी अधिक सामान्यपणे वादरप
र्याप्ताउं ठे ॥ ३१ ॥ वळी पोतपोतानी जातिना पर्याप्ताउंथी
पोतपोतानी जातिवाळा अपर्याप्ताप्राणीउंने असख्यगणा अ-
धिक कह्या ठे ॥ ३२ ॥ केमके एकेका वादरपर्याप्तानी निश्राए
करीने ते ते जातिना असख्याता अपर्याप्ताउं होय ठे ॥३३॥
ते माटे पन्नवणामा कह्यु ठे के—पर्याप्ताउंनी निश्राए अपर्या-
प्ताउं व्युत्क्रमे ठे, अर्थात् ज्या एक पर्याप्तो होय ठे, त्या नि-
यमा असख्याता अपर्याप्ता होय ठे ॥ एवीरीते अल्पावहु

गपेक्षया ॥ उदक्प्राक् च तत नत्यक् । क्रमाद्विशेषतोऽधिका ॥ ३४ ॥ उपपत्तिश्चात्र—यस्या दिशि घनं तस्या । बहव क्षितिकायिका ॥ यस्या च शुषिर तस्या । स्तोका एव जवंदमी ॥ ३५ ॥ दक्षिणस्या च नरक–निवासा नवनानि च ॥ जूयासि नवनेशाना । प्राचुर्य शुषिरस्य तत् ॥ ३६ ॥ अल्पा उदिच्यां नरका । नवनानीति तत्र ते ॥ घनप्राचुर्यतोऽनल्पा । स्यु र्याम्यदिगपेक्षया ॥ ३७ ॥ प्राच्या रविशशिद्वीप- सद्भावाद् घनजूरिता ॥ उत्तरापेक्षया तत्र । बहव क्षितिकायिका ॥३८॥ प्राक्प्रतीच्योरविशशि–द्वीपसाम्येऽपि गौतम ॥ द्वीपो धिक

तद्वार कह्यो ॥ हवे दिशानी अपेक्षाए दक्षिणमा सर्वथी थोडा पृथ्वीकायो छे, अने तेथी अनुक्रमे विशेषविशेष अधिक उत्तर, पूर्व अने पश्चिममा छे ॥ ३४ ॥ अहीं उपपत्ति नीचे प्रमाणे छे —जे दिशामा [illegible] घणु होय, त्या घणा पृथ्वी कायो होय, अने जे दिशामा [illegible]लाण होय त्या तेओ थोडाज होय छे ॥ ३५ ॥ हवे दक्षिणदिशामा नरकावासो तथा जुवनपतिना जुवनो घणा छे, माटे त्या पोलाणनो जाग घणो छे. ॥ ३६ ॥ वळी उत्तरदिशामा नरकावासो अने जुवनो थोडा छे, माटे दक्षिणनी अपेक्षाए त्या घणुं [illegible] निबिडपणु होवाथी घणा पृथ्वीकायो छे ॥ ३७ ॥ वळी पूर्वदिशामा सूर्यद्वीप अने चन्द्रद्वीप होवाथी उत्तरनी अपेक्षाए त्या घणु निबिडपणु छे, माटे त्या तेथी पण वधारे पृथ्वीकायो छे ॥ ३८ ॥ हवे पूर्व अने पश्चिमदिशामा सूर्यद्वीप अने चन्द्रद्वीपो जो के [illegible] छे, तोपण पश्चिमदिशामा गौतमद्वीप विशेष छे, तेथी ते दिशा

प्रतीच्या स्या-ततस्तेऽत्राधिका स्मृता ॥३९॥ ननु प्रतिच्यामधिको। द्वीपो यथास्ति गौतम ॥ तथात्र सत्यधोग्रामा। सहस्रयोजनोन्नता ॥ ४० ॥ तत्खातपूरितन्यायात्। घनस्य शुषिरस्य च ॥ साम्यात्पृथ्वीकायिकाना। प्रत्यक्प्रचूरता कथ ॥ ४१ ॥ अत्रोच्यते—यथा प्रत्यगधोग्रामा-स्तथा प्राच्यामपि ध्रुव ॥ गर्त्तादिसत्त्ववोऽस्त्येव। किंच द्वीपोऽपि गौतम ॥४२॥ वक्ष्यमाणोच्चूयायाम-व्यास प्रक्षिप्यते धिया ॥ यद्यधोग्राम शुषिरे। तदप्येपोऽतिरिच्यते ॥ ४३ ॥ एव च घनवाहुल्यात्। प्रतीच्या प्रागपेक्षया ॥ पृथ्वीकायिकवाहुल्य। युक्तमेव यथोदित ॥ ४४ ॥ जवत्यप्कायिका स्तोका। पश्चिमाया तत क्र

मा अधिक पृथ्वीकायो कह्या छे ॥ ३९ ॥ अहीं शका करे छे के, जेम पश्चिमदिशामा गौतमद्वीप वधारे छे, तेम त्या एक-हजार जोजन ऊंचा अधोग्राम छे ॥४०॥ माटे 'खोदवु अने पूरवु' ए न्यायथी निबिडता अने पोलाणना तुल्यपणाथी पश्चिमदिशामा पृथ्वीकायोनु प्रचुरपणु शीरीते सजवे? ॥ ४१ ॥ ते माटे अहीं कहे छे के—जेम पश्चिमदिशामा अधोग्राम छे, तेम पूर्वमा पण खरेखर गर्त्तादिकनो सजव छे, तेम गौतमद्वीप पण छे ॥ ४२ ॥ वळी वक्ष्यमाण उचाइ अने लवाइना व्यासने बुद्धिपूर्वक अधोग्रामनी पोलाणमा जो नाखवामा आवे, तो पण ते वधी जाय छे, ॥ ४३ ॥ अने एवीरीते पूर्वनी अपेक्षाए पश्चिममा घणु निबिडपणु होवाथी त्यां जे वधारे पृथ्वीकायो कह्या, ते युक्तज छे ॥ ४४ ॥ वळी पश्चिमदिशामा सर्वथी थोडा अप्कायो छे, अने तेथी अनुक्रमे विशेषवि-

मात् ॥ प्राच्या याम्यामुदीच्या च । विशेषेणाधिकाधिका ॥ ॥ ४५ ॥ उपपत्तिश्चात्र—प्रतीच्या गौतमद्वीप—स्थाने वारामज्ञावत ॥ सर्वस्तोका जिनैरुक्ता । युक्तमेवाबुकायिका ॥४६॥ पूर्वस्यां गौतमद्वीपा—न्नावाद्विशेषतोऽधिका ॥ दक्षिणस्या चन्द्रसूर्य—द्वीपान्नावात्ततोऽधिका ॥ ४७ ॥ उदिच्या मानसस-र–सद्भावात्सर्वतोऽधिका ॥ अस्ति ह्यस्या तदसख्य—योजनायतविस्तृत ॥ ४८ ॥ याम्युदीच्योर्वह्निकाया । स्तोका प्रायो मिथ समा ॥ अग्न्यारजकवाहुल्यात् । प्राच्या सन्यगुणाधिका ॥ ४९ ॥ तत प्रतीच्यामधिका । वहृयाद्यारजकारिणा ॥ ग्रामेष्वधोलौकिकेपु । वाहुल्याऽऽरणीस्पृशा ॥ ५० ॥ पू

शेष अधिक पूर्व, दक्षिण अने उत्तरदिशामा छे ॥ ४५ ॥ वळी अहीं उपपत्ति नीचेप्रमाणे छे—पश्चिमदिशामा गौतमद्वीपनी जगोए जळ नहि होवाथी जिनेश्वरोए सर्वथी थोमा जे अप्कायो कह्या छे, ते युक्तज छे ॥ ४६ ॥ वळी पूर्वदिशा मां गौतमद्वीप नहि होवाथी ते अप्कायो विशेष अधिक छे, अने दक्षिणदिशामा चन्द्रसूर्यद्वीपो न होवाथी विशेषअधिक छे ॥ ४७ ॥ तेम उत्तरदिशामा मानससरोवर होवाथी सर्वथी वधारे अप्कायो छे, केमके ते मानससरोवर असख्याता योजनोनी लंबाइ पहोळाइवाळु छे ॥ ४८ ॥ हवे दक्षिण अने उत्तरमा अग्निकायो थोमा छे, अने तेउ प्रायें करीने परस्पर तुल्य छे, अने पूर्वदिशामा अग्निना आरजको घणा होवाथी, तेथी सख्यातगणा अधिक छे ॥४९॥ वळी तेथी अधिक अग्निकायो पश्चिमदिशामा छे, केमके अधोग्राममा अग्निआदि

र्वस्या मरुत स्तोका-स्ततोऽधिकाधिका मता ॥ प्रतीच्यामुत्त-
रस्या च । दक्षिणस्या यथाक्रम ॥५१॥ यस्या स्याच्छुषिर भू-
रि । तस्या स्युर्भूरयोऽनिला ॥ घनप्राचुर्ये च तेऽल्पा--स्तच्च
प्रागेव भावित ॥ ५२ ॥ स्युर्यदपि खातपूरित-युक्त्या प्रत्यग्
धराधिका तदपि ॥ प्रत्यगधोग्रामभुवा । निम्नत्वाद्वास्तवी शुषि
रवहुता ॥ ५३ ॥ वनानामल्पवहुता । भाव्याप्कायिकवद्बुधै
॥ तरूणा ह्यल्पवहुता । जलाल्पवहुतानुगा ॥ ५४ ॥ सामा-
न्यतोऽपि जीवाना-मल्पता वहुतापि च ॥ वनाल्पवहुतापेक्षा
। ह्यनता एत एव यत् ॥ ५५ ॥ इति दिगपेक्षयाल्पवहुता ॥

कना आरजकप्राणीउं घणा छे ॥ ५० ॥ हवे सर्वथी थोमा
वायुकायो पूर्वमा छे, अने तेथी अनुक्रमे अधिकअधिक पश्चि-
म, उत्तर अने दक्षिणमा छे ॥ ५१ ॥ जे दिशामा घणी पो-
लाण होय, त्या घणा वायुकायो होय, अने ज्या घणु निश्चि-
रूपणु होय, त्या तेउ थोमा होय, ते पावत पूर्वेज जणावेली
छे ॥ ५२ ॥ वळी 'खोदवु अने पूरवु' ए युक्तिवडे करीने
पश्चिमतरफनी पृथ्वी जो के अधिक छे, तोपण पश्चिम तरफ-
ना अधोग्रामनी पृथ्वी नीची होवाथी, त्या जे वधारे पोलाण
कही ते वास्तविक छे ॥५३॥ वळी वनस्पतिकायोनो अल्पा-
वहोत विद्वानोए अप्कायनीपेठेज जाणवो, केमके वनस्पति-
नो अल्पावहोत जलना अल्पावहोतने अनुसारे होय छे ॥
॥ ५४ ॥ सामान्यथी पण जीवोनो अल्पावहोत वनस्पतिना
अल्पावहोतने अपेक्षीने छे, केमके अनता तो वनस्पतिकायो-
ज छे ॥५५॥ एवीरीते दिशानी अपेक्षाए अल्पावहोत जाणवो

कायस्थितिर्या सूक्ष्माणा । प्रागुक्ता तन्मित मत ॥ सा
मान्यतो वादराणा । वादरत्वे किलातर ॥ ५६ ॥ स्थूलक्ष्माजो
ऽग्निपवन-प्रत्येकद्रुषु चातर ॥ अनतकालो ज्येष्ट स्या—ल्लघु
चांतर्मुहूर्त्तक ॥ ५७ ॥ काल निगोदेषु यत्ते-ऽनत चातर्मुहूर्त्तक
॥ स्थित्वा स्थूलक्ष्मादिभाव । पुन केचिदवाप्नुयु ॥ ५८ ॥ वा
दरस्य निगोदस्या-तरमुत्कर्पतो भवेत् ॥ कालोऽसख्य पृथि
व्यादि-कायस्थितिमितश्च स ॥ ५९ ॥ सामान्यत स्थूलवन
-कायत्वेऽप्येतदतर ॥ जघन्यतस्तु सर्वेषा—मंतर्मुहूर्त्तमेव तत्
॥ ६० ॥ स्वरूपमेकेंद्रियदेहिना मया । वियाल्पया किंचिदिद
समुध्धृत ॥ श्रुतादगाधादिव दुग्धवारिधे-र्जल स्वचच्चा शि

सूक्ष्मोनी जे कायस्थिति पूर्वे कहेली छे. तेना जेटलो सा
मान्यथी वादरोनो वादरपणामा अतर छे ॥ ५६ ॥ वळी वा
दर पृथ्वी, अप्, तेउ, वाउ अने प्रत्येकवनस्पतिकायनो उ
त्कृष्टो अतर अनताकाळनो छे, अने जघन्यआतरो अतर्मुहू
र्त्तनो छे ॥ ५७ ॥ केमके तेओ निगोदमा अनताकाळसुधि अ
ने अतर्मुहूर्त्तसुधि रहीने, फरीने केटलाक वादरपृथ्वीकायआ
दिक भावने प्राप्त थाय छे ॥ ५८ ॥ वळी वादरनिगोदनो उ
त्कृष्टो आतरो असख्याता काळनो होय छे. अने ते पृथ्वी
आदिकनी कायस्थितिजेटलो छे ॥ ५९ ॥ वळी सामान्यथी
वादरवनस्पतिकायपणामा पण तेटलो अतर छे, अने जघन्य-
थी तो ते सर्वनो आतरो अतर्मुहूर्त्तनोज छे ॥ ६० ॥ एवीरी
ते पक्षिनु वच्चु पोतानी चाचवडे जेम अगाध क्षीरसमुद्रमा
थी जळने उधरे, तेम मे अल्पबुद्धिवडे करीने अगाध श्रुत

शुना पतत्रिणा ॥३६१॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाच-
केंद्रातिप-द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥
काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्ग-
लितार्थसार्थसुभग पूर्ण सुख पचम ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे
पचम सर्ग समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ षष्ठ सर्ग प्रारभ्यते ॥

विकलान्यसमग्राणि । स्युर्येषामिंद्रियाणि वै ॥ विकलेंद्रि-
यसज्ञास्ते । स्युर्द्वित्रिचतुरिंद्रिया ॥ १ ॥ तत्र प्रथमभेदा —
अतर्जा कृमयो द्वेधा । कुक्षिपायुसमुद्भवा ॥ विष्टाद्यमेध्यजा
कीटा । काष्टकीटा घुणाभिधा ॥ २ ॥ (गडोला अलसा व
शी-मुखा मातृवहा अपि ॥ जलौकस पूतरका । मेहरा जा

सागरमांथी एकेंद्रिप्राणीओनु आ किंचित् स्वरूप तेपर्युं छे ॥
॥ ३६१ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ पूर्वनीपेठेज जाणवो ॥ एवी
रीते श्रीलोकप्रकाशने विषे पाचमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे छठा सर्गनो प्रारंभ थाय छे ॥

जे जीवोने विकल एटले समस्तइंद्रिओ न होय, तेओ वि
कलेन्द्रिओ कहेवाय छे, अने तेवा जीवो बेंद्रि, तेंद्रि अने च-
उरिंद्रिओ होय छे ॥ १ ॥ प्रथम तेना भेदो कहे छे—कुक्षि
अने गुदाद्वारमा थनारा एम बे प्रकारना शरीरनी अदर र
हेला क्रमीया, विष्टाआदिक अमेध्यथी थनारा कीडा, काष्ट
मा थता घुण नामना कीडा, ॥ २ ॥ (गडोला, अळसीया,

कायस्थितिर्या सूक्ष्माणां । प्रागुक्ता तन्मितं मतं ॥ सा
मान्यतो बादराणां । बादरत्वे किलांतरं ॥ ५६ ॥ स्थूलक्ष्माऽबो
ऽग्निपवन–प्रत्येकद्रुषु चांतरं ॥ अनंतकालो ज्येष्ठं स्या–ल्लघु
चांतर्मुहूर्त्तकं ॥ ५७ ॥ कालं निगोदेषु यत्ते–ऽनंतं चांतर्मुहूर्त्तकं
॥ स्थित्वा स्थूलक्ष्मादिभावं । पुनः केचिदवाप्नुयुः ॥५८॥ बा
दरस्य निगोदस्या–तरमुत्कर्षतो भवेत् ॥ कालोऽसस्य पृथि
व्यादि–कायस्थितिमितश्च सः ॥ ५९ ॥ सामान्यतः स्थूलवन
–कायत्वेऽप्येतदंतरं ॥ जघन्यतस्तु सर्वेषा—मंतर्मुहूर्त्तमेव तत्
॥ ६० ॥ स्वरूपमेकेंद्रियदेहिनां मया । धियाल्पया किंचिदिदं
समुध्धृतं ॥ श्रुतादगाधादिव दुग्धवारिधे–र्जलं स्वचंचा शि

सूक्ष्मोनी जे कायस्थिति पूर्वे कहेली छे, तेना जेटलो सा
मान्यथी बादरोनो बादरपणामां अंतर छे ॥ ५६ ॥ वळी बा
दर पृथ्वी, अप्, तेउ, वाउ अने प्रत्येकवनस्पतिकायनो उ
त्कृष्टो अंतर अनंताकाळनो छे, अने जघन्यथांतरो अंतर्मु
र्त्तनो छे ॥ ५७ ॥ केमके तेओ निगोदमां अनंताकाळसुधि अ
ने अंतर्मुहूर्त्तसुधि रहीने, फरीने केटलाक बादरपृथ्वीकायआ
दिक भावने प्राप्त थाय छे ॥ ५८ ॥ वळी बादरनिगोदनो उ
त्कृष्टो आंतरो असंख्याता काळनो होय छे, अने ते पृथ्वी
आदिकनी कायस्थितिजेटलो छे ॥ ५९ ॥ वळी सामान्यथी
बादरवनस्पतिकायपणामां पण तेटलो अंतर छे, अने जघन्य
थी तो ते सर्वनो आंतरो अंतर्मुहूर्त्तनोज छे ॥ ६० ॥ पक्षीरी
ने पक्षितु थच्चु पोतानी चांचवडे जेम अगाध क्षीरसमुद्रमां
थी जळने उधरे, तेम में अल्पबुद्धिवडे करीने अगाध श्रुत

शुना पतत्रिणा ॥३६१॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रान्तिषद्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग पूर्ण सुख पचम ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे पचम सर्ग समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ षष्ठ सर्ग प्रारभ्यते ॥

विकलान्यसमग्राणि। स्युर्येषामिंद्रियाणि वै ॥ विकलेंद्रियसज्ञास्ते । स्युर्द्वित्रिचतुरिंद्रिया ॥ १ ॥ तत्र प्रथमभेदा — ग्यतर्जा क्रमयो द्वेधा । कुक्षिपायुसमुद्भवा ॥ विष्टाद्यमेध्यजा कीटा । काष्टकीटा घुणाभिधा ॥ २ ॥ (गण्डोला अलसा य शी—मुखा मातृवहा अपि ॥ जलौकस पूतरका । मेहरा जा

सागरमाथी एकेंद्रिप्राणीउनु श्रा किंचित् स्वरूप जणर्यु वे ॥ ॥ ३६१ ॥ ठेल्ला काव्यनो अर्थ पूर्वनीपेवेज जाणवो ॥ एवी रीते श्रीलोकप्रकाशने विषे पाचमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे वठ्ठा सर्गनो प्रारज थाय वे ॥

जे जीवोने विकल एटले समस्तइन्द्रिउ न होय, तेउ विकलेन्द्रिउ कहेवाय वे, अने तेवा जीवो बेंद्रि, त्रेंद्रि अने चउरिंद्रि होय वे ॥ १ ॥ प्रथम तेना जेदो कहे वे—कुक्षि अने गुदाद्वारमा थनारा, एम बे प्रकारना शरीरनी अदर रहेला क्रमीया, विष्टाआदिक अमेध्यथी थनारा कीडा, काष्टमा थता घुण नामना कीडा, ॥ २ ॥ (गण्डोला, अलसीया,

कायस्थितिर्या सूक्ष्माणा । प्रागुक्ता तन्मित मत ॥ सा मान्यतो वादराणा । वादरत्वे किलातर ॥ ५६ ॥ स्थूलक्ष्माजो ऽग्निपवन–प्रत्येकद्रुषु चातर ॥ अनतकालो ज्येष्ट स्या–ल्लघु चातर्मुहूर्त्तक ॥ ५७ ॥ काल निगोदेषु यत्ते–ऽनत चातर्मुहूर्त्तक ॥ स्थित्वा स्थूलक्ष्मादित्वाव । पुन केचिदवाप्नुयु ॥ ५८ ॥ वादरस्य निगोदस्या–तरमुत्कर्षतो भवेत् ॥ कालोऽसख्य पृथिव्यादि–कायस्थितिमितश्च स ॥ ५९ ॥ सामान्यत स्थूलवन–कायत्वेऽप्येतदतर ॥ जघन्यतस्तु सर्वेषा—मंतर्मुहूर्त्तमेव तत् ॥ ६० ॥ स्वरूपमेकेंद्रियदेहिना मया । धियाल्पया किंचिदिद समुध्धृत ॥ श्रुतादगाधादिव दुग्धवारिधे–र्जल स्वचच्चा शि

सूक्ष्मोनी जे कायस्थिति पूर्वे कहेली छे. तेना जेटलो सामान्यथी वादरोनो वादरपणामा अतर छे ॥ ५६ ॥ वळी वादर पृथ्वी, अप्, तेउ, वाउ अने प्रत्येकवनस्पतिकायनो उत्कृष्टो अंतर अनताकाळनो छे, अने जघन्यथ्रातरो अतर्मुहूर्त्तनो छे ॥ ५७ ॥ केमके तेओ निगोदमा अनताकाळसुधि अने अतर्मुहूर्त्तसुधि रहीने, फरीने केटलाक वादरपृथ्वीकायथ्रादिक भावने प्राप्त थाय छे ॥ ५८ ॥ वळी वादरनिगोदनो उत्कृष्टो आतरो असख्याता काळनो होय छे. अने ते पृथ्वीआदिकनी कायस्थितिजेटलो छे ॥ ५९ ॥ वळी सामान्यथी वादरवनस्पतिकायपणामा पण तेटलो अतर छे, अने जघन्यथी तो ते सर्वनो आतरो अतर्मुहूर्त्तनोज छे ॥ ६० ॥ एवीरीते पक्षिनु बच्चु पोतानी चाचवडे जेम अगाध क्षीरसमुद्रमाथी जळने उंधरे, तेम में अल्पबुद्धिवडे करीने अगाध श्रुत

शुना पतत्रिणा ॥३६१॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाच-
केन्द्रातिप-न्द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥
काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्ग-
लितार्थसार्थसुभग पूर्ण सुख पचम ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे
पचम सर्ग समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ षष्ठ सर्ग प्रारभ्यते ॥

विकलान्यसमग्राणि। स्युर्येषामिंद्रियाणि वै ॥ त्रिकलेंद्रि-
यमज्ञास्ते । स्युर्द्वित्रिचतुरिंद्रिया ॥ १ ॥ तत्र प्रथमभेदा —
अतर्जा क्रमयो द्वेधा । कुक्षिपायुसमुद्भवा ॥ विष्टाद्यमेध्यजा
कीटा । काष्टकीटा घुणाभिधा ॥ २ ॥ (गंडोला अलसा व
शी-मुखा मातृवाहा अपि ॥ जलौकस पूतरका । मेहरा जा

सागरमाथी एकेंद्रियप्राणीर्डनु आ किंचित् स्वरूप लंघयुं छे ॥
॥ ३६१ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ पूर्वेनीपेठेज जाणवो ॥ एवी
रीते श्रीलोकप्रकाशने विषे पाचमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे छट्टा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

जे जीवोने विकल एटले समस्तइंद्रिर्ड न होय, तेर्ड वि-
कलेन्द्रिर्ड कहेवाय छे, अने तेवा जीवो बेंद्रि, त्रेंद्रि अने च-
उरिंद्रिर्ड होय छे ॥ १ ॥ प्रथम तेना भेदो कहे छ—कुक्षि
अने गुदाद्वारमा थनारा, एम बे प्रकारना शरीरनी अदर र-
हेला क्रमीया, विष्टाआदिक अमेध्यथी थनारा कीडा, काष्ट-
मा थता घुण नामना कीडा, ॥ २ ॥ (गंडोला, अलसीया,

कायस्थितिर्या सूक्ष्माणा । प्रागुक्ता तन्मित मत ॥ सा
मान्यतो वादराणा । वादरत्वे किलातर ॥ ५६ ॥ स्थूलक्ष्माजो
ऽग्निपवन–प्रत्येकड्डुपु चातर ॥ अनतकालो ज्येष्ट स्या—ल्लघु
चातर्मुहुर्त्तक ॥ ५७ ॥ काल निगोदेपु यत्ते–ऽनत चातर्मुहूर्त्तक
॥ स्थित्वा स्थूलक्ष्मादिजाव । पुन केचिदवाप्नुयु ॥ ५८ ॥ वा
दरस्य निगोदस्या–तरमुत्कर्पतो नवेत् ॥ कालोऽसंख्य पृथि
व्यादि–कायस्थितिमितश्च स ॥ ५९ ॥ सामान्यत स्थूलवन
–कायत्वेऽप्येतदतर ॥ जघन्यतस्तु सर्वेपा—मंतर्मुहूर्त्तमेव तत्
॥ ६० ॥ स्वरूपमेकेंद्रियदेहिना मया । नियाल्पया किंचिदिद
समुध्धृत ॥ श्रुतादगाधादिव डुग्धवारिधे–र्जल त्यचच्चा शि

सूक्ष्मोनी जे कायस्थिति पूर्वे कहेली छे. तेना जेटलो सा
मान्यथी वादरोनो वादरपणामा अतर छे ॥ ५६ ॥ वळी वा
दर पृथ्वी, अप्, तेउ, वाउ अने प्रत्येकवनस्पतिकायनो उ
त्कृष्टो अंतर अनताकाळनो छे, अने जघन्यथ्यातरो अतर्मुहू
र्त्तनो छे ॥ ५७ ॥ केमके तेउ निगोदमा अनताकाळसुधि अ
ने अतर्मुहूर्त्तसुधि रहीने, फरीने केटलाक वादरपृथ्वीकायथ्या
दिक नावने प्राप्त थाय छे ॥ ५८ ॥ वळी वादरनिगोदनो उ
त्कृष्टो आतरो असख्याता काळनो होय छे, अने ते पृथ्वी
आदिकनी कायस्थितिजेटलो छे ॥ ५९ ॥ वळी सामान्यथी
वादरवनस्पतिकायपणामा पण तेटलो अतर छे, अने जघन्य
थी तो ते सर्वनो आतरो अतर्मुहूर्तनोज छे ॥ ६० ॥ एवीरी
ते पंडितु धच्चु पोतानी चाचवडे जेम अगाध क्षीरसमुद्रमा
थी जळने उधरे, तेम मे अल्पबुद्धिवडे करीने अगाध श्रुत

शुना पतत्रिणा ॥३६१॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रान्तिष-द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग पूर्ण सुख पचम ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे पचम सर्ग समाप्त. ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ षष्ठ सर्ग प्रारभ्यते ॥

विकलान्यसमग्राणि। स्युर्येषामिंद्रियाणि वै ॥ विकलेंद्रियसज्ञास्ते । स्युर्द्वित्रिचतुरिंद्रिया ॥ १ ॥ तत्र प्रथमभेदा — अथतर्जा क्रमयो द्वेधा । कुक्षिपायुसमुद्भवा ॥ विष्टाद्यमेध्यजा कीटा । काष्ठकीटा घुणाभिधा ॥ २ ॥ (गर्मोला अलसा व शी–मुखा मातृवहा अपि ॥ जलौकस पूतरका । मेहरा जा

सागरमाथी एकेंद्रियप्राणीउनु आ किंचित् स्वरूप उंधर्युं छे ॥ ॥ ३६१ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ पूर्वनीपेठेज जाणवो ॥ एवी रीते श्रीलोकप्रकाशने विषे पाचमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे छठ्ठा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

जे जीवोने विकल एटले समस्तइंद्रिउं न होय, तेउं विकलेन्द्रिउं कहेवाय छे, अने तेवा जीवो बेद्रि, त्रेंद्रि अने चउरिंद्रिउं होय छे ॥ १ ॥ प्रथम तेना भेदो कहे छे—कुक्षि अने गुदाद्वारमा थनारा, एम बे प्रकारना शरीरनी अदर रहेला क्रमीया, विष्टाआदिक अमेध्यथी थनारा कीडा, काष्टमा थता घुण नामना कीडा, ॥ २ ॥ (गर्मोला, अलसीया,

तका अपि ॥) नानाशखा शखनका । कपर्दशुक्तिचदना ॥ इत्याद्या द्वींद्रिया पर्या—सापर्यासतया द्विधा ॥ ३ ॥ इति द्वींद्रियन्नेदा ॥ पीपिलिका बहुविधा । घृतेल्यश्चोपदेहिका ॥ लिक्षा मर्कोटका यूका । गर्दजा मत्कुणादय ॥ ४ ॥ इन्द्रगोपेलिका सावा । गुल्मीगोमयकीटका ॥ चौरकीटा धान्यकीटा । पचवर्णाश्च कुथव ॥ ५ ॥ तृणकाष्ठफलाहारा । पत्रगृताशना अपि ॥ इत्याद्यास्त्रींड्रिया पर्या–सापर्यासतया द्विधा ॥६॥ इति त्रींड्रियन्नेदा ॥ वृश्चिका ऊर्णनान्नाश्च । न्नमर्यो न्नमरा अपि ॥ रूसायों मशकास्तिड्डा । मक्षिका मधुमक्षिका ॥ ७॥ पतगा झिल्लिका दशा । खद्योता ढिकणा अपि ॥ रक्तपीतह

वशीमुल्ला, मातृवहा, जळो, पूरा, मेहरा, जातक) नानाप्रकारना शखो, शखला, कोडी, छीप अने चदन इत्यादिक बे इंद्रियजीवो पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना न्नेदथी बे प्रकारना छे ॥ ३ ॥ एवीरीते बेइंद्रियोना न्नेदो कह्या ॥ घणी जातनी कीडीओ, घीमेल, उधेइ, लीख, मकोडा, जू, गधइया, तथा माकडआदिक, ॥ ४ ॥ गोकळगाय, इळ, सावा, गुल्मी, छाणमा थता कीडा, चोरकीडा, धनेडा, पाचे रगना कथवा,॥ ॥ ५ ॥ घास, काष्ट तथा फळनो आहार करनारा, तेम पत्र तथा वींटानो आहार करनारा, इत्यादिक त्रेइंद्रियजीवो पण पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना न्नेदथी बे प्रकारना छे ॥ ६ ॥ एवीरीते त्रेइंद्रियना न्नेदो जाणवा ॥ वींछी, करोळीया, न्नमरी, न्नमरा, कमारी, मसला, तिड, माख, मधमाख, ॥ ७ ॥ पतगीया, झिंगुडा, डास, खद्योत, ढिकण, लाल पीळी झीणी

रिखक्रज—चित्रपक्षाश्च कीटका ॥ ८ ॥ नद्यावर्त्तश्च कपिल-कोलाद्याश्चतुरिंद्रिया ॥ जवंति तेऽपि द्विविधा । पर्याप्तान्यतयाखिला ॥ ९ ॥ इति चतुरिंद्रिया ॥ ऊर्ध्वाधोलोकयोरेक—देशजागे जवति ते ॥ तिर्यग्लोके नदीकूप-तटाकदीर्घिकादिषु ॥ १० ॥ द्वीपाजोधिषु सर्वेषु । तथा नीराश्रयेषु च ॥ पोढापि विकलाक्षाणा । स्थानान्युक्तानि तात्विकै ॥ ११ ॥ उपपातात्समुद्घाता— त्रिजस्थानादपि स्फुट ॥ असख्येयतमे जागे । ते लोकस्य प्रकीर्त्तिता ॥ १२ ॥ इतिस्थान ॥ आहारांगेंद्रियोच्छ्वास—जापाख्या एषु पच च ॥ पर्याप्तयस्तथा प्राणा । षट्सप्ताष्टौ यथाक्रम ॥ १३ ॥ चत्वार स्थावरोक्तास्ते । जि-

---

काळी तथा रगबेरगी पाखोवाळा कीमा, ॥ ८ ॥ नद्यावर्त्त, तथा खरूमाकमी, इत्यादिक चउरिंद्रियजीवो पण पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना जेदथी बे प्रकारना ठे ॥ ९ ॥ एवीरीते चउरिंद्रिउना जेदो कह्या ॥ तेउ ऊर्ध्वलोक अने अधोलोकना एकदेशजागनी अदर होय ठे अने तिर्यग्लोकमा नदी, कुवा, तळाव तथा वावमीआदिकोमा तेउ होय ठे ॥ १० ॥ वळी सघळा द्वीपो समुद्रो तथा जलाशयोमा, त्रण प्रकारना विकलेंद्रिउना स्थानो तात्विकोए कह्या ठे ॥ ११ ॥ उपपात, समुद्घात अने स्वस्थानथी पण तेउने लोकना असख्यातमा जागमा कहेला ठे ॥ १२ ॥ एवीरीते स्थानो कह्या ॥ हवे तेउने आहार शरीर इंद्रिय, श्वासोश्वास तथा जाषा ए पाच पर्याप्तिउ होय ठे, तथा अनुक्रमे ठ सात अने आठ प्राणो होय ठे ॥ १३ ॥ तेउने चार प्राणो तो स्थावरोने कह्या तेज

ह्यावाग्बलवृद्धित॰ ॥ पञ्चेंद्रियेष्वथैकैके—ंद्रियवृद्धिस्ततो द
यो ॥ १४ ॥ इति पर्याप्तय ॥ लक्षाश्च च योनीना—मेषु प्र
त्येकमिष्यते ॥ लक्षाणि कुलकोटीना । सप्ताष्ट नव च क्रमात्
॥ १५ ॥ इति योनिकुलसख्या ॥ विवृता योनिरेतेषा । त्रिवि
धा सा प्रकीर्त्तिता ॥ सचित्ताचित्तमिश्राख्या । भावना तत्र द
र्श्यते ॥ १६ ॥ जीवज्ञवादिदेहोत्थ—कृम्यादीना सचित्तका ॥
अचित्तकाष्ठाद्युत्पन्न—घुणादीनामचित्तका ॥ १७ ॥ सचित्ताचि
त्तकाष्ठादि—सजाताना तु मिश्रका ॥ उष्णा शीता च शीतो॰
ष्णो—त्यपि सा त्रिविधा मता ॥ १८ ॥ इति योनिस्वरूप ॥

होय ले, अने तेमा जिह्वाइंद्रिय तथा वचनबळने मेळववा
थी ते ठ प्राणो बेइंद्रिउने होय ते, अने ते पठीना त्रेइंद्रि तथा
चउरिंद्रिउने एकेकी इंद्रिनी वृद्धि थवाथी अनुक्रमे सात अ॰
ने आठ प्राणो होय ले ॥ १४ ॥ एवीरीते पर्याप्तिद्वार कह्यु
॥ हवे तेउ दरेकनी योनिउ बवे लाखनी ले, अने तेउनी कु॰
लकोमीउ अनुक्रमे सात, आठ अने नव लाख ले ॥ १५ ॥
एवीरीते योनि अने कुलसंख्याद्वार कह्यु ॥ तेउनी योनि वि
वृत होय ले, अने ते सचित्त, अचित्त अने मिश्र, एम त्रण
प्रकारनी ले, हवे त्या नावना देखाडे ले ॥ १६ ॥ जीवता ब॰
ळदआदिकना शरीरथी निकळेला कीमाआदिकोनी योनि स
चित्त ले, तथा अचित्तकाष्ठादिकमा उत्पन्न थयेला घुणआदि
कनी अचित्तयोनि ले ॥ १७ ॥ वळी सचित्तअचित्त काष्ठादि
कथी उत्पन्न थयेलाउनी मिश्रयोनि ले, तेमज उष्ण, शीत अ
ने शीतोष्ण एम पण त्रण प्रकारनी तेउनी योनि ले, ॥ १८ ॥

द्व्यक्षाणां द्वादशाब्दानि। भवेज्ज्येष्ठा जवस्थिति ॥ त्र्य-क्षाणां पुनरेकोन—पचाशदेव वासरा ॥ १९ ॥ षण्मासाश्चतु-रक्षाणां । जघन्यातर्मुहूर्तक ॥ सातर्मुहूर्त्तोना स्वेषां । स्यात्पर्या सतया स्थिति ॥ २० ॥ इति जवस्थिति ॥ उंघतो विकला-क्षेषु । कायस्थितिरुरीकृता॥ सख्येयाब्दसहस्राणि । प्रत्येक च तथा त्रिषु ॥ २१ ॥ पर्यातत्वे तु नवर । द्व्यक्षकायस्थितिर्मता ॥ सख्येयान्येव वर्षाणि । श्रूयतां तत्र जावना ॥ २२ ॥ जव स्थितिर्द्वींद्रियाणां—मुत्कृष्टा द्वादशाब्दिकी ॥ तादृग्निरतर-किय—द्भवादानादसौ जवेत् ॥ २३ ॥ एवमग्रेऽपि—सख्येय-दिनरूपा च । पर्याप्तत्रींद्रियागिनां ॥ पर्याप्तचतुरक्षाणां । स-

---

एवीरीते योनिउंनु स्वरूप कह्यु ॥

बेइन्द्रियजीवोनी उत्कृष्टी जवस्थिति बार वर्षोनी छे, तथा त्रेंद्रियजीवोनी उंगणपचास दिवसोनी छे, ॥ १९ ॥ चउरिंद्रि-यजीवोनी छ मासनी छे, अने ते सघळाउंनी जघन्य जवस्थि ति अतर्मुहूर्तनी छे, वळी तेउंनी पर्याप्तपणानी स्थिति अतर्मु हूर्त्तउणी छे ॥ २० ॥ एवीरीते जवस्थिति कही ॥ विकलेंद्रि-उंनी उंघथकी कायस्थिति एकेकमां, तथा त्रणेमां सख्याता हजारो वर्षोनी कही छे ॥ २१ ॥ परतु तेमां एटलु विशेष छे के, पर्याप्तपणामां बेंद्रियनी कायस्थिति सख्याता वर्षोनीज क ही छे, तेमां भावना नीचेप्रमाणे छे, ते सांजळो? ॥ २२ ॥ बेइन्द्रिउंनी उत्कृष्टी जवस्थिति बारवर्षोनी छे, अने ते स्थिति केटलाक आतरारहित भवो करवाथी थइ जाय छे ॥ २३ ॥ एवीरीते आगळ पण—पर्याप्ता त्रेंद्रियप्राणीउंनी सख्याता

रयेयमासरूपिका ॥ २४ ॥ इति कायस्थिति. ॥ कार्मण तैजस
चौदा-रिकमेतत्तनुत्रय ॥ इति देहा ॥ केवल हुंडसंस्थान-
मेतेषा परिकीर्त्तित ॥ २५ ॥ इति सस्थान ॥ योजनानि द्वाद
शैषा । त्रिगव्यूत्येकयोजन ॥ क्रमाज्ज्येष्टा तनुर्लघ्व्य—गुला
सरयलवोन्मिता ॥ २६ ॥ आहुश्च—वारसजोयण सगो ति
कोसगुम्मी य जोयण नमरो इति ॥ इत्यगमान ॥ वेदनोत्थ
कषायोत्थो । मरणातिक इत्यपि ॥ विकलेंद्रियजीवाना । समु-
द्घाता अमी त्रय ॥ २७ ॥ इति समुद्घाता ॥ पृथ्व्याद्या
स्थावरा पच । द्वींद्रियाद्यास्त्रय पुन. ॥ सरयेयजीविन पंचे-
द्रियतिर्यग्नरा अपि ॥ २८ ॥ स्थानकेषु दशस्वेषु । गच्छति विक-

दिवसोनी, तथा पर्याप्ता चउरिंद्रिउनी सख्याता मासनी छे
॥ २४ ॥ एवीरीते कायस्थिति कही ॥ वळी ते विकलेद्रिउने
कार्मण, तैजस अने औदारिक, एम त्रण शरीरो होय छे,
एवीरीते शरीरो कह्या. ॥ अने तेउने केवल हुंडकसस्थानज
कह्यु छे ॥ २५ ॥ एवी रीते सस्थान कह्यु ॥ वळी तेउनु उ
त्कृष्ट शरीरमान अनुक्रमे बारयोजन, त्रण गव्यूत, अने ए
कयोजननु छे, तथा जघन्यशरीरमान अगुलना असख्यातमे
भागे छे, ॥ २६ ॥ कहेल छे के—बारजोजननो शख, त्रण को
शनी गुल्मी, अने एक जोजननो भमरो होय छे एवीरीते श-
रीरमान कह्यु ॥ वळी विकलेद्रिउने वेदना, कषाय, अने म
रणातिक, ए त्रण समुद्घातो होय छे ॥ २७ ॥ एवी रीते स
मुद्घातो कह्या ॥ पृथ्वीकायआदिक पाचे थावरो, तथा बेद्रि
यआदिक त्रण विकलेद्रिउ, तथा सख्याताआयुवाळा पचेद्रि

लेन्द्रिया ॥ दशान्य एवैतेभ्यश्चो—त्पद्यते विकलेन्द्रिया ॥२९॥ न देवनारकासंख्य—जीवतिर्यङ्नरेषु च ॥ एषां गमागमौ त स्माद् । द्विगता द्व्यागता इति ॥ ३० ॥ उपपातच्यवनयो— र्विरहो द्वीन्द्रियादिषु ॥ अंतर्मुहूर्तमुत्कृष्टो । जघन्य समयाव धि ॥ ३१ ॥ उत्पद्यते विपद्यते । चैकेन समयेन ते ॥ एको द्वौ वा त्रय संख्या । असंख्या विकलेन्द्रिया ॥ ३२ ॥ इति गतागती ॥ लब्ध्वा नृत्वादिसामग्रीं । केचिदासादयत्यमी ॥ यावद्दीक्षा जवे गम्ये । न तु मोक्षं स्वभावत ॥ ३३ ॥ इत्यन तराप्ति ॥ एकस्मिन् समये सिद्धि–र्विकलाना न संभवेत् ॥

तिर्यंच अने मनुष्यो, ॥ २८ ॥ ए दश स्थानकोनीअंदर विक लेन्द्रिओ जाय छे, अने तेज देशमाथी तेओ उत्पन्न थाय छे, ॥ ॥ २९ ॥ वळी देवता, नारकी, अने असंख्याता आयुवाळा तिर्यंच तथा मनुष्योमा तेओनु गमन आगमन नथी माटे ते- ओ बे गति अने बे आगतिवाळा छे ॥ ३० ॥ वळी विकलेन्द्रि- ओनी उत्पत्ति अने च्यवननो उत्कृष्टो विरह अंतर्मुहूर्तनो छे, तथा जघन्य एक समयनो छे ॥ ३१ ॥ वळी एकसमयमा ते विकलेन्द्रिओ, एक, बे त्रण संख्याता अने असंख्याता उत्पन्न थाय छे अने मृत्यु पामे छे ॥ ३२ ॥ एवीरीते गतागतीद्वार कह्यु ॥ मनुष्यपणादिकनी सामग्री मेळवीने केटलाक विक लेन्द्रिओ गम्य भवनी अंदर सर्वविरतिपणासुधि मेळवी शके छे, परतु स्वभावथी मोक्षमा जइशकता नथी ॥ ३३ ॥ एवी रीते अनतराप्तिद्वार कह्यु ॥ वळी विकलेन्द्रिओने एक समये सिद्धि संभवती नथी केमके तेओने मोक्ष नथी माटे ते सिद्धि क्या

ग्रामो नास्ति कुत सीमा । मोक्षो नास्तीति सा कुत ॥३४॥ इत्येकसमयसिद्धि ॥ कृष्णा नीला च कापोती-त्येषा लेश्यात्र य स्मृत ॥ इति लेश्या ॥ त्रसनाड्यतरे सत्त्वा—दाहार ष ड्दिगुद्भव ॥ ३५ ॥ इत्याहारदिक् ॥ एषा सहनन चैक । ... वार्त्तं परिकीर्त्तित ॥ इति सहनन ॥ मानमायाक्रोधलोभा कषाया एषु वर्णिता ॥ ३६ ॥ आहारप्रमुखा संज्ञा—श्चत एषु दर्शिता ॥ इति सज्ञा ॥ द्व्यक्षाणा स्पशन जीह्वे—त्या ख्यातमिन्द्रिय द्व्य ॥ ३६ ॥ तत् त्र्यक्षचतुरक्षाणा । क्रमा ... ॥ इन्द्रिय ॥ असज्ञाख्यकसज्ञाना । त नि न्द्रिया ध्यमज्ञिन ॥ ३७ ॥ यद्वा—न दीर्घकालिकी नामि । ...

पो होय? कारण के ज्यां गाम नथी, त्यां सीम क्याथी होय? ॥ ३४ ॥ पछी तेने एक समये सिद्धिद्वार कह्यु ॥ कृष्ण, नील अने कापोत, एम त्रण लेश्याओ तेओने होय छे, पछी तेल ... द्वार जाणवु ॥ त्यां तेओ त्रसनाडीनी अंदर होवाथी, त ... छ दिशिना आहार होय छे ॥ ३५ ॥ पछी तेने आहार दिक्द्वार जाणवु ॥ तेओने एक उत्कृ संघयण होय छे, ए ... संघयणद्वार जाणवु ॥ त्यां तेओने मान, माया, क्रो ... अने ... ए चार कषायो कह्या छे ॥ ३६ ॥ त्यां तेओने ... आहारादिक चार सज्ञाओ कही छे ॥ पछी तेने सज्ञाद्वार ... ॥ ... इन्द्रिय ... अने जिह्वा, ए इन्द्रिय ... ते ... ॥ त्यां ... अने ... इन्द्रिय अनुक्रमे ... ... ॥ पछी तेने इन्द्रियद्वार ... ... त्यां ... ...

ष्टिवादोपदेशिकी । स्याद्धेतुवादिकी ह्येषा । न तया संज्ञिता पुनः ॥ ३८ ॥ इति संज्ञिता ॥ केवलं क्लीबवेदाश्च । इति वेदः ॥ मिथ्यादृष्टय एव ते ॥ सम्यग्दृशो ह्यल्पकालं । विद्युज्ज्योतिर्निदर्शनात् ॥ ३९ ॥ सास्वादनाख्यसम्यक्त्वे । किंचित् शेषे मृतिं गताः ॥ विकलाक्षेषु जायंते । ये केचित्तदपेक्षया ॥ ४० ॥ अपर्याप्तदशायां स्युः । सम्यग्दृशोऽपि केचन ॥ पर्याप्तत्वे तु सर्वेऽपि । मिथ्यादृष्टय एव ते ॥ ४१ ॥ युग्मं ॥ इति दृष्टिः ॥ मतिश्रुताभिधं ज्ञान–द्वयं सम्यग्दृशां भवेत् ॥ मत्यज्ञानश्रुताज्ञाने । तेषां मिथ्यात्विनां पुनः ॥ ४२ ॥ इति ज्ञानं ॥ अच

ज्ञी कह्या छे ॥ ३७ ॥ अथवा—दीर्घकालिकी अने दृष्टिवादोपदेशिकी संज्ञा होती नथी, परंतु हेतुवादिकी संज्ञा होय छे पण तेथी तेउने कंइ संज्ञीपणुं थतुं नथी ॥ ३८ ॥ एवी रीते संज्ञिताद्वार जाणवुं ॥ वळी तेउने केवळ नपुंसकवेद होय छे ॥ एवीरीते वेदद्वार जाणवुं ॥ वळी ते विकलेंद्रिउं मिथ्यादृष्टिज छे, केमके तेउने वीजळीना चमकारानीपेठे सम्यग्दृष्टि अल्पकाळसुधिज होय छे ॥ ३९ ॥ सास्वादन नामनुं समकीत कंइक बाकी रहेते छते मृत्यु पामीने जे कोइ प्राणी विकलेंद्रिउंमां उत्पन्न थाय छे, तेउनी अपेक्षाए ॥ ४० ॥ अपर्याप्तदशामां केटलाक सम्यग्दृष्टि पण होय छे, परंतु पर्याप्तपणामां तो तेउ सघळा मिथ्यादृष्टिज होय छे ॥ ४१ ॥ युग्मं ॥ एवीरीते दृष्टिद्वार जाणवुं ॥ वळी तेउमांना सम्यग्दृष्टिउने मति अने श्रुत नामनां ज्ञानो होय छे परंतु तेउमांना मिथ्यात्विउने तो मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान होय छे

[illegible] नास्ति कुत मीमा । मोक्षो नास्तीति सा कुत ॥ [illegible]
[illegible] ॥ कृत्ता नीशा न [illegible] [illegible]
[illegible] ॥ इति [illegible] ॥ [illegible] [illegible]
[illegible] ॥ ३२ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ इति [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ३५ ॥ आहारप्रमुखा संज्ञा [illegible]
[illegible] ॥ इति संज्ञा ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

ष्टिवादोपदेशिकी । स्याद्धेतुवादिकी ह्येषा । न तया संज्ञिता पुनः ॥ ३८ ॥ इति संज्ञिता ॥ केवल क्लीबवेदाश्च । इति वेद ॥ मिथ्यादृष्टय एव ते ॥ सम्यग्दृशो ह्यल्पकाल । विगुज्ज्योतिर्निदर्शनात् ॥ ३९ ॥ सास्वादनाख्यसम्यक्त्वे । किंचित् शेषे मृतिं गता ॥ विकलाक्षेषु जायते । ये केचित्तदपेक्षया ॥ ४० ॥ अपर्याप्तदशाया स्यु । सम्यग्दृशोऽपि कचन ॥ पर्याप्तत्वे तु सर्वेऽपि । मिथ्यादृष्टय एव ते ॥ ४१ ॥ युग्म ॥ इति दृष्टि ॥ मतिश्रुताभिध ज्ञान–द्वय सम्यग्दृशा भवेत् ॥ मत्यज्ञानश्रुताज्ञाने । तेषा मिथ्यात्विना पुन ॥ ४२ ॥ इति ज्ञान ॥ अज्ञ

ज्ञी कह्या छे ॥ ३७ ॥ अथवा—दीर्घकालिकी अने दृष्टिवादोपदेशिकी संज्ञा होती नथी, परतु हेतुवादिकी संज्ञा होय छे पण तेथी तेउने कइ संज्ञीपणु थतु नथी ॥ ३८ ॥ एवी रीते संज्ञिताद्वार जाणवु ॥ वळी तेउने केवळ नपुंसकवेद होय छे ॥ एवीरीते वेदद्वार जाणवु ॥ वळी ते विकलेन्द्रिय मिथ्यादृष्टिज छे, केमके तेउने वीजळीना चमत्कारनीपेठे सम्यग्दृष्टि अल्पकाळसुधिज होय छे ॥ ३९ ॥ सास्वादन नामनु समकीत कइक बाकी रहेते छते मृत्यु पामीने जे कोइ प्राणी विकलेन्द्रियमा उत्पन्न थाय छे, तेओनी अपेक्षाए ॥ ४० ॥ अपर्याप्तदशामा कटलाक सम्यग्दृष्टि पण होय छे परतु पर्याप्तपणामा तो तेउ सघळा मिथ्यादृष्टिज होय छे ॥ ४१ ॥ युग्म ॥ एवीरीते दृष्टिद्वार जाणवु ॥ वळी तेउमाना सम्यग्दृष्टिउने मति अने श्रुत नामना ज्ञानो होय छे, परतु तेउमाना मिथ्यात्विउने तो मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान होय छे

क्षुर्दर्शनोपेता । द्वित्र्यक्षाश्चतुरिन्द्रिया ॥ सचक्षुर्दर्शनाचक्षु– र्दर्शना कथिता जिनै ॥ ४३ ॥ इति दर्शन ॥ स्यु साकारा पयोगास्ते । ज्ञानाज्ञानव्यपेक्षया ॥ निराकारोपयोगास्ते । द र्शनापेक्षया पुन ॥ ४४ ॥ इत्युपयोगा ॥

द्विवक्रस्त्रिक्षणातश्च । सजवत्येपु विग्रह ॥ ततस्तत्रैकस मय । व्यवहारादनाहृति ॥ ४५ ॥ निश्चयात्तु द्विसमया । स्या दनाहारिता किल ॥ विग्रहे विकलाक्षाणा––माहारकत्वमन्य दा ॥ ४६ ॥ एते प्रागोजस्याहारा–स्तत पर्याप्तत्वारत ॥ लो माहारा कावलिका––हारा अपि जवत्यमी ॥ ४७॥ सचित्ता चित्तमिश्राख्य । एपामाहार ईप्यते ॥ अतर्मुहूर्तमुत्कृष्ट–मा

॥ ४२ ॥ एवीरीते ज्ञानद्वार जाणवु ॥ वळी बेइंडि अने त्रेइंडि ठे अचक्षुदर्शनवाळा ठे, तथा चौइंडिर्ठने चक्षुदर्शन अने अ चक्षुदर्शन, ए बन्ने जिनेश्वरोए कहेला ठे ॥ ४३ ॥ एवीरीते दर्शनद्वार जाणवु ॥ वळी तेर्ठ ज्ञान अने अज्ञाननी अपेक्षा ए साकारउपयोगवाळा ठे, परतु दर्शननी अपेक्षाए तो तेर्ठ निराकार उपयोगवाळा ठे ॥ ४४ ॥ एवीरीते उपयोगो कह्या

वळी ते विकलेंडिर्ठने वे वक्रोवाळो त्रण क्षणोसुधिनो विग्रह सजवे ठे, अने ते विग्रहगतिमा व्यवहारनयनी अपे क्षाए तेर्ठनो एक समय अनाहारी होय ठे ॥ ४५ ॥ अने निश्चयनयथी तो वे समयो अनाहारी होय ठे, अने ते शि वाय विकलेंडिर्ठने आहारकपणु होय ठे ॥ ४६ ॥ प्रथम ता तेर्ठ उंजयाहारी होय ठे, अने पठी पर्याप्ता थयाथी तेर्ठ लो माहारी अने कवलाहारी पण होय ठे ॥ ४७ ॥ वळी तेर्ठने

हारस्यांतर मत ॥ ४८ ॥ इत्याहार ॥ पर्याप्ताना गुणस्थान—मेतेषामुक्तमादिम ॥ अपर्याप्ताना तदाद्य। द्वितीयमपि जातुचित् ॥ ४९ ॥ इति गुणा ॥ औदारिक काययोग—स्तन्मिश्र कार्मणस्तथा ॥ वागसत्या मृषा चेति । योगाश्चत्वार एवमी॥ ॥ ५० ॥ इति योगा ॥ एकस्मिन् प्रतरे सूच्यो—गुलसंख्याशकायति ॥ तावतो द्वित्रिचतुरिं—द्रिया पर्याप्तका पृथक्॥ ॥ ५१ ॥ एकस्मिन् प्रतरे सूच्यो—गुलासंख्याशकायति ॥ अपर्याप्ता द्वित्रिचतु—रक्षास्तावत ईरिता ॥ ५२ ॥ उक्त च—

सचित्त, अचित्त अने मिश्र, ए त्रणे आहारो होय छे, तथा तेउने उत्कृष्टो आहारनो आतरो अतर्मुहूर्तसुधिनो होय छे ॥ ॥ ४८ ॥ एवीरीते आहारद्वार जाणवु ॥ हवे तेउ ज्यारे पर्याप्ता होय, त्यारे तेउने पहेलु गुणगाणु कह्यु छे, अने ज्यारे अपर्याप्ता होय, त्यारे तेउने पहेलु अने कोइ वखते बीजु गुणगाणु पण होय छे ॥ ४९॥ एवीरीते गुणगाणाद्वार जाणवु वळी तेउने औदारिककाययोग, औदारिकनो मिश्रयोग, कार्मणकाययोग, अने असत्यमृपावचनयोग एम चार योगो होय छे ॥ ५० ॥ एवीरीते योगो कह्या ॥ अगुलना सख्यातमा भागजेटली लवाइवाळा एक प्रतरनी अदर जेटली सूचिउ होय छे तेटला पृथक्पृथक् पर्याप्ता बेद्रि त्रेंद्रि तथा चउरिंद्रिउ होय छे ॥ ५१ ॥ वळी अगुलना असंख्यातमा भागजेटली लवाइवाळा एकप्रतरनी अदर जेटली सूचिउ होय छे तेटला पृथक्पृथक् अपर्याप्ता बेद्रि त्रेंद्रि तथा चउरिंद्रिउ कह्या छे ॥ ५२ ॥ कह्यु छे के—अगुलना सख्याता अ

पज्जत्तापज्जत्ता—बितिचउअसन्निणो अवहरंति ॥ अंगुलअ खासंख—प्पएसभइय पुढो पयर ॥ ५३ ॥ इति मान ॥ सर्व स्तोकाश्चतुरक्षा । पर्याप्ता परिकीर्तिता ॥ पर्याप्तद्वीन्द्रियास्ते भ्यो—ऽधिकास्तेभ्यस्त्रिमास्तथा ॥ ५४ ॥ असंख्येयगुणास्ते भ्यो-ऽपर्याप्तचतुरिंद्रिया ॥ त्रिद्व्यक्षिया अपर्याप्ता—स्ततो वि काधिक क्रमात् ॥ ५५ ॥ इत्यल्पबहुत्व ॥ इमे प्रतीच्यामल्प ल्पा । प्राच्या विशेषतोऽधिका ॥ दक्षिणस्यामुत्तरस्या-मेभ्या ऽधिकाधिका क्रमात् ॥ ५६ ॥ अल्पता बहुता चानु-सरत्ये तेवुकायिना ॥ प्रायो जलाशयेष्वेषा । भूम्नोत्पत्ति प्रतीयते । ॥ ५७ ॥ द्व्यक्षा पूतरशखाद्या । स्यु प्रायो बहवो जले ॥ शे

ने असंख्याता प्रदेशोथी भरेला एवा पृथक्पृथक् प्रतरने प र्याप्ता अपर्याप्ता, बेइंद्रि, त्रेइंद्रि, चउरिंद्रिउं तथा असन्निपचेंद्रि उं अपहरे ठे ॥ ५३ ॥ एवीरीते मानद्वार जाणवु ॥ सर्वथी थोडा चउरिंद्रि पर्याप्ता कहेला ठे, तेथी अधिक पर्याप्ता बे इंडिउं अने तेथी अधिक त्रेइंडिउं ठे ॥५४॥ तेथी असंख्यातगु णा अपर्याप्ताचउरिंद्रिउं ठे, अने तेथी अनुक्रमे अधिकअधिक अपर्याप्ता त्रेंडि अने बेइंद्रिउं ठे ॥ ५५ ॥ एवी रीते अल्पाब होत कह्यो ॥ आ विकलेंडिउं पश्चिमदिशामा घणाज थोडा ठे, अने पूर्वमा तेथी विशेषअधिक ठे अने दक्षिण तथा उ त्तरमा अनुक्रमे तेथी पण अधिक ठे ॥ ५६ ॥ वळी तेउंनो अल्पाबहोत अप्कायोने अनुसारे ठे, केमके प्राये करीने ते उंनी घणी उत्पत्ति जलाशयोमाज जणाय ठे ॥ ५७ ॥ पूरा अने शखआदिक बेइंद्रिउं प्राये करीने जलमा घणा होयठे,

वालादौ च कुथ्वाद्या । भृगाद्याश्चाबुजादिपु ॥ ५८ ॥ इति दि-
गपेक्षयाल्पबहुत्व ॥ अल्पमतर्मुहूर्त्त स्यात् । कालोऽनतोतर
महत् ॥ वनस्पत्यादिपु स्थित्वा । पुनर्विकलताजुपा ॥ ५९ ॥
इत्यतर ॥ तिर्यंचो मनुजा देवा। नारकाश्चेति तात्त्विकै ॥ स्मृ-
ता पचेंद्रिया जीवा–श्चतुर्धा गणधारिभि ॥ ६० ॥ त्रिधा प
चाक्षतिर्यचो । जलस्थलखचारिण ॥ अनेकधा जवत्येते । प्र
तिभेदविवक्षया ॥ ६१ ॥ दृष्टा जलचरास्तत्र । पचधा तीर्थपा-
र्थिवै ॥ मत्स्याश्च कच्छपा ग्राहा । मकरा शिशुमारका ॥६२॥
तत्रानेकविधा मत्स्या । श्लक्ष्णास्तिमितिमिंगला ॥ नक्रास्त
कुलमत्स्याश्च । रोहिता कणिकाभिधा ॥ ६३ ॥ पीठपाठीन

तथा कथवाद्यादिको शेवालमा घणा होय छे, अने भ्रमरद्या-
दिको कमळोमा घणा होय छे ॥ ५८ ॥ एवी रीते दिशानी
अपेक्षाए अल्पबहुत्व जाणवो ॥ वनस्पतियादिकोमा रहीने
फरीने विकलेंद्रिपणु पामनाराउनो जघन्यआतरो अतर्मुहूर्त-
नो छे, अने उत्कृष्टो आतरो अनता काळनो छे ॥५९॥ ए
वीरीते आतरो जाणवो ॥ हवे तिर्यंच, मनुष्य देव अने ना
रकी एम चार प्रकारना पचेंद्रिजीवो तात्त्विकगणधरमहाराज
जोए कह्या छे ॥ ६० ॥ पचेंद्रितिर्यचो त्रण प्रकारना छे ज
लचर थलचर अने खेचर अने तेउना पेटाभेदो करवाथी
तेउ अनेकप्रकारना थाय छ ॥ ६१ ॥ तेमा जलचरोने तीर्थं
करमहाराजोए पाच प्रकारना कह्या छे मत्स्य कछप (काच
बा) ग्राह मगर अने शिशुमार ॥ ६२ ॥ तेमा पण मत्स्यो
नीचेप्रमाणे अनेकप्रकारना छे श्लक्ष्ण तिमि तिमिंगल नक्र

शकुला । सहस्रदष्ट्रसञ्ज्ञका ॥ नलमीना उजूपी च । प्राष्ठी
च मद्गुरा अपि ॥ ६४ ॥ चटाश्चटकराश्चापि । पताकातिपता
किका ॥ सर्वे ते मत्स्यजातीया । ये चान्येऽपि तथाविधा ॥
॥ ६५ ॥ कछपा द्विविधा अस्थि—कछपा मासकछपा ॥ ते
या सञ्ज्ञाभिरेताभि–र्ग्राहा पचविधा पुन ॥ ६६ ॥ दिली,
वेढला, सुरूला, पुलगा, सीसागारा इति ॥ द्विविधा मकरा
शोण्डा । मट्टा इति विभेदत ॥ एकाकारा शिशुमारा । सर्वे
ऽमी जलचारिण ॥ ६७ ॥ इति जलचरा ॥ चतुष्पदा परि
सर्पा । इति स्थलचरा द्विधा ॥ चतुष्पदाश्चतुर्भेदा—स्तत्र प्रो
क्ता विशारदै ॥ ६८ ॥ केचिदेकखुरा केचिद् । द्विखुरा अपरे

तडुलमत्स्य, रोहित, कणिक ॥ ६३ ॥ पीठ, पाठीन, शकुल,
सहस्रदष्ट्र, नलमीन, उलूपी, प्रोष्ठी, मद्गुर, ॥ ६४ ॥ चट,
चटकर, पताका, अतिपताकिक, ए सघळी जातना मत्स्यो
छे, अने तेवाप्रकारना बीजा मत्स्यो पण जाणी लेवा ॥६५॥
कछप एटले काचवाउ बे प्रकारना छे, अस्थिकछप अने मा
सकछप, वळी नीचे प्रमाणे पाच प्रकारना ग्राहो छे ॥ ६६ ॥
दिली, वेढला, सुरूला, पुलगा अने सीसागारा ॥ शोण्डा अने
मट्टा ए बे जातिना मगरो छे, अने शिशुमारो एकज्ञाकारवा
ळा छे, ते सघळा जलचरजीवो छे ॥ ६७ ॥ एवीरीते जलच-
रो कह्या ॥ हवे थलचरो बे प्रकारना छे, चोपगा अने पेटे
चालनारा, तेमा चोपगाउने विद्वानोए चारप्रकारना कह्या छे
॥ ६८ ॥ केटलाको एक खरीवाळा छे, केटलाको बे खरीउवा
ळा छे, केटलाको गमीपदा छे, अने केटलाको नखयुक्त पग

पुन ॥ गम्भीपदाश्च सनख—पदा अन्ये प्रकीर्तिता ॥ ६९ ॥ अभिन्ना स्यु खुरा येषा । ते स्युरेकखुराभिधा ॥ गर्दनाश्वा दयस्ते तु । रोमन्थ रचयति न ॥ ७० ॥ भिन्ना येषा खुरास्ते स्यु—र्द्धिखुरा बहुजातय ॥ महिषा गवया उष्ट्रा । वराहछाग-लैनका ॥ ७१ ॥ रूरव शरभाश्चापि । चमरा रोहिषा मृगा ॥ गोकर्णाद्या अमी सर्वे । रोमथ रचयति वै ॥ ७२ ॥ स्यात्पद्म कर्णिका गम्भी । तद्वदेषा पदाश्च ते ॥ हस्तिगम्भकखड्गाद्या । गम्भीपदा प्रकीर्तिता ॥ ७३ ॥ इत्युत्तराध्ययनवृत्तौ ॥ प्रज्ञाप नावृत्तौ तु—गम्भी सुवर्णकाराधिकरणस्थानमिति ॥ येषा पदा नखैर्दीर्घै । सयुता स्यु शुनामिव ॥ तीर्थकरैस्ते सनख—प

वाळा छे ॥ ६९ ॥ जेउनी खरीउं अभिन्न होय छे, तेउं एक खरीवाळा कहेवाय छे अने तेवा गर्दभआदिको छे के जेउं वागोळता नथी ॥ ७० ॥ वळी जेउंनी खरीमा फाट होय, तेउं वे खरीउंवाळा कहेवाय छे, अने तेवा प्राणीउंनी नीचेप्र माणे घणी जातो छे पाडा, गवय, उंट, सुअर, बकरा मेढा, ॥ ७१ ॥ रुरु, शरभ, चमरा, रोहिष, मृग, तथा गोकर्ण, इ-त्यादिक वे खरीउंवाळा छे, अने तेउं सघळा वागोळे छे ॥ ॥ ७२ ॥ गम्भी एटले पद्मकर्णिका, अने तेनासरखा जेउंना प-गा होय, तेवा हाथी, गेंडा तथा खडिआदिक गम्भीपदो क हेवाय छे ॥ ७३ ॥ एवीरीते उत्तराध्ययननी वृत्तिमा कह्यु छे, अने पन्नवणानी वृत्तिमा तो एम कह्यु छे के— गम्भी ' एट ले सोनीनु अधिकरणस्थान जाणवु ॥ वळी जेउंना पगो कु-तराउंनीपेठे लावा नखोवाळा होय छे, तेमने तीर्थकरोए न

दा इति निरूपिता ॥ ३४ ॥ सिंहा व्याघ्रा द्वीपिनश्च । तरक्षा
ऋक्षका अपि ॥ शृगाला शशकाश्चित्रा । श्वानश्चान्ये तथा
विधा ॥ ३५ ॥ इति चतुष्पदा ॥ भुजोर परिसर्पत्वात् । परि
सर्पा अपि द्विधा ॥ तत्रोर परिसर्पाश्च । चतुर्धा दर्शिता जिनै
॥ ३६ ॥ अहयोऽजगरा आसा—लिका महोरगा इति ॥ अ
हयो द्विविधा दर्वी—करा मुकुलिनस्तथा ॥ ३७ ॥ दर्वीकरा
फणभृतो । या देहावयवाकृति ॥ फणाभावोचिता सा स्या-
न्मुकुल तद्युता परे ॥ ३८ ॥ दर्वीकरा बहुविधा । दृष्टा पुरुज
गनप्रवे ॥ आशीविषा दृष्टिविषा । उग्रभोगविषा अपि ॥३९॥
त्वग्विषाल्लालाविषाश्च । श्वासोच्छ्वासविषा अपि ॥ कृतसत्र

चतुष्पद जीवोना कह्या छे ॥ ३४ ॥ सिंह, वाघ, दीपडा, त
रस, रींछ, शियाळ, ससला, चित्रा, कुतरा, तथा तेवीरीतना
बीजा पशुओ पण जाणवा ॥ ३५ ॥ एवी रीते चोपगांजनुं स्व
रूप कह्युं ॥ हवे परिसर्प बे प्रकारना छे, भुजाथी चालना
तथा पेटे चालनारा, तेमा पेटे चालनाराओने जिनेश्वरे चार
प्रकारना कह्या छे ॥ ३६ ॥ सर्प, अजगर, आसालिक अने
महोरग, तेमा सर्प बे प्रकारना छे फणवाळा फणविनाना ॥
॥ ३७ ॥ जेना शरीरावयवनी आकृति फणवाळी होय, ते द
र्वीकर एटले फणवाळा कहेवाय, अने तेथी फणविनानी आ
कृति होय ते मुकुलिन एटले फणविनाना कहेवाय ॥ ३८ ॥
दर्वीकरसर्पोने शास्त्रमां घणा जातना वर्णव्या ॥ ॥ जिनेश्व
रे तेमना घणा प्रकारना कह्या छे, आशीविष, दृष्टिविष,
उग्रभोगविष, ॥ ३९ ॥ त्वग्विष, लालाविष, श्वासोच्छ्

स्वेदसर्पा । काकोदरादयोऽपि च ॥ ७० ॥ तत्र च—आशीर्दंष्ट्रा विष तस्या । तेपामाशीविषा हि ते ॥ जबूद्वीपमित्त देह । विषसात्कर्त्तुमीश्वरा ॥ ७१ ॥ शक्तेर्विषय एवाय । नूत नवन्ति नाविनो ॥ तादृक्शरीरासपत्त्या । पचसागेऽर्यतो ह्यद ॥७२॥ घोणसाद्या मुकुलिन । इत्येऽमद्दपो द्विधा ॥ एकाकारा अजगरा । आसालिकानय नुवे ॥ ७३ ॥ अतर्मनुष्यक्षेत्रस्य । केवल कर्मभूमिषु ॥ काले पुनर्युगलिना । विदेहेष्वेव पचसु ॥७४॥ चक्र्यर्धचक्रिरामाणा । महानृपमहीभृता ॥ स्कधावारनिवेशाना । विनाशे समुपस्थिते ॥ ७५ ॥ एव च—नगरग्रामनिगम

सविष, कृष्णसर्प, स्वेदसर्प, अने काकोदरआदिक सर्पो जाणवा ॥ ७० ॥ वळी त्या—आशी एटले दाढा, अने तेनी अदर जेओने विष होय, तेओ आशीविष कहेवाय छे अने ते सर्पो जबूद्वीपजेवडा शरीरने विषमय करवाने समर्थ होय छे ॥ ॥ ७१ ॥ आ विषय फक्त तेनी शक्तिने जणावनारो छे, परतु तेवडा शरीरनो अभाव होवाथी तेवु थयु नथी, थतु नथी, अने थशे पण नहि अने ते भावार्थ पाचमा अगमा छे ॥ ॥ ७२ ॥ हवे घोणसआदिक सर्पो फणविनाना छे अने एवी रीते ब जातना सर्पो जाणवा वळी अजगरो एक आकारवाळा छे तथा वळी हवे आसालिकानु स्वरूप कहे छे ॥७३॥ मनुष्यक्षेत्रनी अदर केवळ कर्मभूमिओमाज तथा युगलीआओना काळे पाचे महाविदेहोमा । ७४ ॥ चक्री वासुदेव, तथा बलदेवरूप महान् राजाओना लश्करना नाशसमये॥७५॥ तेमज—नगर गाम, निगम तथा खेटादिकोना विनाशवख

—खेटादीनामुपस्थिते ॥ विनाशे तदन्त समू–र्छयासालिकम
ङ्का ॥ ८६ ॥ अंगुलासंख्यभागगा । प्रथमोत्पन्नका अमी॥
वर्धमानशरीराश्चो—त्कर्षाद्द्वादशयोजना ॥ ८७ ॥ वाहल्य
पृथुलत्वाभ्यां । ज्ञेयास्तदनुसारत ॥ अज्ञानिनोऽसंज्ञिनश्च ।
ते मिथ्यादृष्टयो मता ॥ ८८ ॥ उत्पन्ना एव ते नश्य–न्त्यंतर्मु
हूर्त्तजीविता ॥ नष्टेषु तेषु तत्स्थाने । गर्त्ता पतति तावती ॥
॥ ८९ ॥ भयकराथ सा गर्त्ता । राक्षसीव बुभुक्षिता ॥ क्षिप्र
ग्रसति तत्सर्वं । स्कंधावारपुरादिकं ॥ ९० ॥ उक्त जीवसमासे
तु । स्युरेते द्वींद्रिया इति ॥ शरीरात्कर्षसाधर्म्या–द्वेद तत्व तु
केवली ॥ ९१ ॥ महोरगा बहुविधा । केचिदंगुलदेहका ॥ त

ते तेनी नीचे आसालिकनामना जंतुओ समूर्छिमथी पेदा थाय
छे ॥ ८६ ॥ तेओ ज्यारे प्रथम उत्पन्न थाय त्यारे फक्त अंगुल
ना असंख्यातमा भागजेवडा शरीरवाळा होय छे, अने पछी
तेमनु शरीर वधतुंथकुं उत्कृष्टुं बारयोजनोनुं थाय छे ॥८७॥
वळी तेओनी पोहोळाइ तथा जाडाइ तेने अनुसारे जाणीवे
वी. तेम तेओने अज्ञानी, असंज्ञी अने मिथ्यादृष्टिओ कह्या छे
॥ ८८ ॥ तेओ उत्पन्नथताज अंतर्मुहूर्त्तनी अंदर मृत्यु पामे छे,
अने तेओना मृत्युबाद तेजगोए तेमना शरीरजेवडी खाड प
डी जाय छे ॥ ८९ ॥ तथा ते भयंकर खाड राक्षसीनी पेठे
जाणे क्षुधातुर होय नहीं, तेम ते स्कंधावार तथा नगरआ
दिकने तुरत गळी जाय छे ॥ ९० ॥ वळी शरीरना उत्कर्ष
ना साधर्म्यथी जीवसमासमा तो तेओने बेइंद्रिओ कह्या छे, माटे
तत्व केवलिमहाराज जाणे ॥९१॥ हवे महोरगो घणाप्रका

पृथक्त्वाङ्गका रत्नि—द्वित्रितनवः परे ॥ ९२ ॥ एव रत्नि कुक्षिचापं—योजनैस्तच्छतैरपि ॥ पृथक्त्वकद्वरा यावत् । सहस्रयोजनाङ्गका ॥ ९३ ॥ स्थले जलेऽपि विचर—न्त्येते स्वखोद्भवा अपि ॥ नरक्षेत्रे न सर्वेते । नाग्नद्वीपसमुद्रगा ॥ ९४ ॥ उरःपरिसर्पा ॥ अद्यं भुजपरिसर्पा—स्ते त्वनेकविधा स्मृता ॥ नकुला सरटा गोधा । ब्राह्मणीशृद्गोलिका ॥ ९५ ॥ चुच्छुन्दरीमूषकाश्च । हालिनीजाहकादय ॥ एव स्थलचरा उक्ता । उच्यते खचरा अथ ॥ ९६ ॥ ते चतुर्धा लोमचर्म—समुद्गविततच्छदा ॥ तत्र हंसा कलहंसा । कपोतकेकिवायसा

रना ले, केटलाको आयुलजेरमा शरीरवाळा ले, केटलाको चार आयुलना शरीरवाळा ले ॥ ९२ ॥ वळी एवी रीते तेर्ड पृथक्त्वप्रमाणवाळा एवा हाथ, कुक्षि, धनुष्य, योजन, सो योजन, अने लेक हजार योजनसुधिना शरीरवाळा होय ले ॥ ९३ ॥ वळी तेर्ड जमीनपर उत्पन्न थया उता पण स्थल तथा जल, ए बन्नेनी अदर विचरे ले वळी तेर्डनी उत्पत्ति मनुष्यक्षेत्रमा नथी, परतु तेथी बहारना द्वीपसमुद्रोमा ले ॥ ॥ ९४ ॥ एवी रीते पेटे चालनाराउंनु वर्णन कर्यु ॥ हवे भुजाउंवडे चालनाराउंनु वर्णन करे ले तेवा प्राणीउं नीचेप्रमाणे अनेकप्रकारना उ, नोळीया, सरमा, गोधा, ब्राह्मणी, गरोळी ॥ ९५ ॥ छछुंदर, उदर, हालिनी तथा जाहक आदिको ले एवीरीते थलचरोना भेदो कह्या हवे खेचरोना भेदो कहे ले ॥ ९६ ॥ तेर्ड लोमपक्षी, चर्मपक्षी, समुद्गपक्षी अने विततपक्षी, एम चार प्रकारना ले तेमा हस, कलहस, कपोत,

॥ ९७ ॥ ढंका कंकाश्चक्रवाका—श्चकोरक्रौंचसारसा ॥ कपि जला कुर्कुटाश्च । शुकतित्तिरलावका ॥ ९८ ॥ हारीता को किलाश्चापा । वकचातकखंजना ॥ शकुनिश्चटका गृध्रा । सु गृहश्येनसारिका ॥ ९९ ॥ शतपत्रभरद्वाजा । कुंभकाराश्च टिट्टिभा ॥ दुर्गकौशिकदात्यूह—प्रमुखा लोमपक्षिण ॥१००॥ वल्गुली चर्मचटिका । भारिंडारुण्डपक्षिण ॥ समुद्रवायसा जीवं—जीवाद्याश्चर्मपक्षिण ॥ १ ॥ समुद्गवत्सघटितौ । येषा मुड्डयनेऽपि हि ॥ पक्षौ स्याता ते समुद्ग—पक्षिण परिकीर्ति ता ॥ २ ॥ अवस्थानेऽपि यत्पक्षौ । ततौ ते विततछदा ॥ इ मौ स्त पक्षिणा भेदौ । द्वौ वाह्यद्वीपवार्धिषु ॥ ३ ॥ समूर्छि मा गर्भजाश्चे—त्यमी स्युर्द्विविधा समे ॥ विना ये गर्भसाम

मयूर, कागडा, ॥ ९७ ॥ ढंक, कंक, चक्रवाक, चकोर, क्रौंच, सारस, कपिंजल, कुकडा, पोपट, तेतर, लावरी, ॥ ९८ ॥ हारीत, कोयल, चाप, वगला, चातक खंजन, शकुनि, चकला, गीध, सुघरी, वाज, सारिका, ॥ ९९ ॥ शतपत्र, भारद्वाज, कुंभकार, टिटिभ, दुर्गा, घुवड, तथा दात्यूह, ए लोमपक्षिओ छे ॥ १०० ॥ वागोळ, चामाचीडीया, भारिंड, भारुण्डपक्षी, समुद्रना कागडा, तथा जीवजीव, इत्यादिक चर्मपक्षीओ छे ॥ १ ॥ हवे जेओनी पांखो उडतांथका पण डाबलानीपेठे वीं डेली रहे छे, तेओने समुद्गपक्षीओ कह्या छे ॥ २ ॥ स्थिर रह्या छता पण जेमनी पांखो विस्तारेली रहे छे, तेओ विततपक्षी क हेवाय छे, अने उपर कहेली बन्ने जातिओना पक्षिओ मनुष्य क्षेत्रथी वहारना द्वीपसमुद्रोमां छे ॥ ३ ॥ हवे तेओ सघळा

र्मी । जाता सम्मूर्छिमाश्च ते ॥ ४ ॥ यथा गर्भादिसामग्र्या । ये जातास्ते हि गर्भजा ॥ आसालिकान्विना सम्मू-र्छिमा ए-व हि ते ध्रुव ॥ ५ ॥ यत्तु सूत्रकृताङ्गे आहारपरिज्ञाध्ययने आसालिका गर्भतयोक्तास्ते तत्सदृशनामानो विजातीया एव सम्भाव्यते, अन्यथा प्रज्ञापनादिभि सह विरोधापत्ते अप-र्याप्ताश्च पर्याप्ता । प्रत्येक द्विविधा इमे ॥ एव पञ्चाक्षतिर्यंच । सर्वेऽपि स्युश्चतुर्विधा ॥ ६ ॥ इति भेदा ॥ विकलाक्षवदु-क्तानि । स्थानान्येषा जिनेश्वरै ॥ तत्तत्स्थानविशेषस्तु । स्वय ज्ञाव्यो विवेकिभि ॥ ७ ॥ इति स्थानानि ॥

सम्मूर्छिम अने गर्भज, एम बे प्रकारना छे तेमा जेठ गर्भनी सामग्रीविना उत्पन्न थाय छे, तेठ सम्मूर्छिम कहेवाय छे ॥ ॥ ४ ॥ तथा जेठ गर्भादिकनी सामग्रीवडे उत्पन्न थाय छे, तेठ गर्भज कहेवाय छे. अने आसालिकविना तेठ सम्मूर्छिम-ज छे (आ वाक्यनो अहीं भावार्थ महान् बहुश्रुतथी जा-णी लेवो) ॥ ५ ॥ वळी सूयगडागना आहारपरिज्ञाअध्यय-नमा आसालिकोने जे गर्भजरूपे कह्या छे, तेठ तेसरखा ना-मवाळा विजातिठज सभवे छे, अने जो तेम न होय तो, प-न्नवणाआदिकसाथे विरोध आवेछे ॥ हवे ते दरेक अपर्याप्ता अने पर्याप्ताना भेदथी बे प्रकारना छे, अने एवीरीते ते सघळा पचेन्द्रितिर्यंचो चारप्रकारना छे ॥ ६ ॥ एवीरीते भेदो कह्या ॥ हवे तेठना स्थानो विकलेन्द्रिठनीपेठेज जिनेश्वरोए कह्या छे, अने ते ते स्थानोनो विशेष, विवेकीठए पोतानीमेळेज जा-णीलेवो ॥ ७ ॥ एवीरीते स्थानो जाणवा ॥

पच पर्याप्तयोऽमीपा । पर्याप्ति मानसींविना ॥ समूर्छिमा नामन्येषा । पुनरेता जवति पद् ॥ ८ ॥ असञ्ज्ञिनोऽमनस्का य–स्प्रवर्त्ततेऽशनादिषु ॥ आहारसञ्ज्ञा सा ज्ञेया । पर्याप्तिर्न तु मानसी ॥ ९ ॥ अथवाल्प मनोद्रव्य । वर्त्ततेऽसञ्ज्ञिनामपि ॥ प्रवर्त्तते निवर्त्तते । तेऽपीष्टानिष्टयोस्तन ॥ १० ॥ समूर्छिमाना प्राणा स्यु—र्नवान्येषा च ते दश ॥ इति पर्याप्तय ॥ लक्षा श्चतस्रो योनीना—मेषा सामान्यत स्मृता ॥११॥ इति योनिसख्या ॥ एव समूर्छिमगर्त्तो—स्तन्नेदाविवक्षया ॥ लक्षाणि कुलकोटीना—मेषामित्याहुरीश्वरा ॥ १२ ॥ अर्धत्रयोनि द्वादशैव । भवति जलचारिणा ॥ खचराणा द्वादशाथ–चतु

वळी समूर्छिम एवा तेउने मनपर्याप्तिविना पाच पर्याप्तिउ होय ठे, अने गर्नजोने ठ पर्याप्तिउ होय ठे ॥८॥ वळी असन्नी अने मनरहित एवा तेउ, जोजनआदिकोमा जे प्रवर्त्ते ठे, तेउनी आहारसञ्ज्ञा जाणवी, परतु मनपर्याप्ति जाणवी नही ॥ ९ ॥ अथवा असन्नीउने पण अल्पमनोद्रव्य होय ठे अने तेथी तेउ पण ईष्टनीअदर प्रवर्त्ते ठे, अने अनिष्टथी निवर्त्ते ठे ॥ १० ॥ वळी समूर्छिमोने नव प्राणो होय ठे, अने गर्नजोने दश प्राणो होय ठे, एवीरीते पर्याप्तिउ जाणवी ॥ वळी तेउनी सामान्यथी चारलाख योनिउ कही ठे ॥११॥ एवीरीते योनिसख्या कही ॥ एवीरीते समूर्छिम अने गर्नजना नेदनी विवक्षा कर्याविना, जिनेश्वरोए तेमनी कुलकोमी उ नीचेप्रमाणे कही ठे ॥ १२ ॥ जलचरजीवोनी साकानार लाख कुलकोमीउ ठे, खेचरोनी बारलाख, तथा चोपगाउनी

प्पदागिना दश ॥ १३ ॥ दशैवोरगजीवाना । भुजगाना नवेति च ॥ एषा सार्धात्रिचत्वार—ल्लक्षाणि कुलकोटय ॥ १४ ॥ इति कुलसंख्या ॥ विवृता योनिरेतेषा । समूर्छिमशरीरिणा ॥ गर्भजाना जवत्येषा । योनिर्विवृतसंवृता ॥ १५ ॥ समूर्छिमाना त्रेधेय । सचित्ताचित्तमिश्रका ॥ गर्भजाना तु मिश्रैव । यदेषा गर्भसंजवे ॥ १६ ॥ जीवात्मसात्कृतत्वेन । सचित्ते शुक्रशोणिते ॥ तत्रोपयुज्यमाना स्यु—रचित्ता पुद्गला परे ॥ १७ ॥ समूर्छिमाना त्रिविधा । शीतोष्णमिश्रभेदत ॥ गर्भजाना तिरश्चा तु । जवेन्मिश्रैव केवल ॥ १८ ॥ इति योनिसंवृतत्वादि ॥ पूर्वकोटिमितोत्कृष्टा । स्थिति स्याज्जलचारिणा ॥ चतुष्पदाना

दशलाख कुलकोमीर्ड बे ॥ १३ ॥ पेटे चालनारा जीवोनी दशलाख बे, भुजपरोनी नवलाख बे, एवीरीते तेर्डनी साडात्रेपनलाख कुलकोमीर्ड बे ॥ १४ ॥ एवीरीते कुलकोमीर्डनी संख्या कही ॥ हवे तेर्डमाना समूर्छिमोनी विवृतयोनि बे, अने गर्भजोनी विवृतसंवृतयोनि बे ॥ १५ ॥ वळी समूर्छिमोनी योनि, सचित्त, अचित्त अने मिश्र, एम त्रण प्रकारोनी बे, अने गर्भजोनी तो फक्त मिश्रज योनि बे, केमके तेर्डने गर्भनो संजव होते बते, ॥ १६ ॥ जीवरूप करवावडे करीने शुक्र अने रुधिर सचित्त थाय बे, अने तेमा उपयोगी थता बीजा पुद्गलो अचित्त होय बे ॥ १७ ॥ वळी ते समूर्छिमोने शीत, उष्ण, अने मिश्र, एम त्रण योनिर्ड होय बे, अने गर्भजतिर्यंचोने तो फक्त मिश्रयोनिज होय बे ॥ १८ ॥ एवीरीते योनिसंवृतत्वादिकार जाणवु ॥ जलचरोनी उत्कृष्टी स्थिति को-

चतुर-शीतिवर्षसहस्रका ॥ १९ ॥ वत्सराणा त्रिपचाशत् । सहस्राण्युरगाणिना ॥ भुजगाना द्विचत्वारिं-शत्सहस्रा स्थिति र्मता ॥ १९ ॥ खचराणा सहस्राणि । द्वासप्तति स्थितिर्गुरु ॥ संमूर्छिमाना सर्वेषा—मित्युत्कृष्टा स्थितिर्जवेत् ॥ २० ॥ गर्जजाना पूर्वकोटि-रुत्कृष्टा जलचारिणा ॥ चतुष्पदानामुत्कृष्टा । स्थिति॰ पल्योपमत्रय ॥ २१ ॥ भुजोर परिसर्पाणा । पूर्वकोटि स्थितिर्गुरु ॥ खचराणा च पल्यस्या—सख्येयाशो गुरु स्थिति ॥ २२ ॥ गर्जजाना तिरश्चा स्या—दोघेनोत्कर्षत स्थिति ॥ पल्यत्रय समेषाम—प्यवरातर्मुहूर्तक ॥ २३ ॥ इति जवस्थिति समूर्छिमाणा पचाक्ष–तिरश्चा कायसस्थिति ॥ सप्तक पू

रुपूर्वोनी होय छे, तथा चतुष्पदोनी चोर्यासीहजार वर्षोनी छे ॥ १९ ॥ पेटे चालनाराउनी उत्कृष्टी स्थिति त्रेपनहजार वर्षोनी छे, तथा जुजपरोनी बेतालीसहजार वर्षोनी छे ॥ १९ ॥ खेचरोनी उत्कृष्टी स्थिति बहोतेरहजार वर्षोनी छे, ते उपर कहेली सघळी उत्कृष्टी स्थितिउ सघळा सम्मूर्छिमोनी जाणवी ॥ २० ॥ हवे गर्जजजलचरोनी उत्कृष्टी स्थिति क्रोमपूर्वोनी छे, तथा तेवा चतुष्पदोनी त्रण पल्योपमनी छे ॥२१॥ वळी तेवा जुजपर तथा उरपरनी उत्कृष्टी स्थिति क्रोमपूर्वोनी छे, अने तेवा खेचरोनी पल्योपमना असरयातमा जागजेटली छे ॥ २२ ॥ वळी सघळा गर्जजतिर्यंचोनी उंघथी उत्कृष्टी स्थिति त्रण पल्योपमनी छे, अने तेउनी जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे ॥ २३ ॥ एवीरीते जवस्थिति कही ॥

हवे सम्मूर्छिमपचेंद्रितिर्यंचोनी कायस्थिति सातक्रोमपू

र्वकोटीना । तदेव भाव्यते ॥ २४ ॥ मृत्वा मृत्वासकृत्सम्-र्छिमस्तिर्यग्भवेद्यदि ॥ तदा सप्तभवान् यावत् । पूर्वकोटीमितस्थितीन् ॥ २५ ॥ यद्यष्टमे भवेऽप्येष । तिर्यग्भवमवाप्नुयात् ॥ तदा सख्यायुष्कतिर्य-ग्गर्भज स्यात्तत सुर ॥ २६ ॥ कोटय सप्त पूर्वाणा । पल्योपमत्रयान्विता ॥ कायस्थितिर्गर्भजाना । तिरश्चा तत्र भावना ॥ २७ ॥ सख्येयायुर्गर्भजेषु । तिर्यक्षूत्पद्यतेऽसुमान् ॥ उत्कर्षेण सप्तवारान् । पूर्वैककोटिजीविषु ॥ २८ ॥ अष्टम्या यदि वेलाया । तिर्यग्भवमवाप्नुयात् ॥ असख्यायुस्तदा स्यात्त—त्स्थिति पल्यत्रय गुरु ॥ २९ ॥ अत एव श्रुतेऽप्युक्त—पचिदियकाइमइगर्त । उक्कोस जीवो उ स-

---

र्वोनी छे, अने ते नीचेप्रमाणे छे ॥ २४ ॥ मरीमरीने जो वारवार सम्मूर्छिमतिर्यंच थाय, तो क्रोडपूर्वजेटली स्थितिवाळा सातभवोसुधि थाय ॥ २५ ॥ वळी आठमे भवे पण जो ते तिर्यंचनो भव पामे, तो ते असख्याता आयुवाळो गर्भजतिर्यंच थाय, अने पछी देवता थाय ॥ २६ ॥ गर्भजतिर्यंचोनी कायस्थिति त्रण पल्योपम अने सात क्रोड पूर्वोनी छे, तेमा भावना नीचेप्रमाणे छे ॥ २७ ॥ एकक्रोड पूर्वसुधि जीवनारा एवा सख्याताआयुवाळा गर्भजतिर्यंचोमा प्राणी उत्कृष्टो सातवार उत्पन्न थाय छे ॥ २८ ॥ अने आठमी वखते पण जो ते तिर्यंचनो भव पामे, तो ते असख्याता आयुवाळो होय, अने तेनी उत्कृष्टी स्थिति त्रण पल्योपमनी होय ॥ २९ ॥ आथीकरीनेज सिद्धातमा पण कह्यु छे के—पचेन्द्रियादिकने प्राप्त थयेलो प्राणी उत्कृष्टो सात आठ भवने ग्रहण करे छे,

वसे ॥ सत्तट्ठभवग्गहणे । समय गोयम मा पमाए ॥ ३० ॥ अत्र सख्यातायुर्नवापेक्षया सप्त, जनयापेक्षया त्वष्टाविति ॥ पूर्वकोट्यधिकायुस्तु । तिर्यक्सोऽसंख्यजीवित ॥ तस्य देवग तित्वेन । मृत्वा तिर्यक्षु नोद्भव ॥ ३१ ॥ अष्टसंवत्सरोत्कृष्टा जघन्यातर्मुहूर्तिकी ॥ गर्नस्थितिस्तिरश्चा स्या—त्प्रसवो वा त तो मृति ॥ ३२ ॥ सख्याताब्दाधिक वार्धि—सहस्रमोघत नवेत् ॥ पचेन्द्रियतया काय—स्थितिरुत्कर्षत किल ॥ ३३ ॥ पर्याप्तपचाक्षतया । कायस्थितिर्गरीयसी ॥ शतपृथक्त्वमब्धीना । जघन्यातर्मुहूर्तक ॥ ३४ ॥ इति कायस्थिति ॥ देहास्त्रयस्ते जसश्च । कार्मणौदारिकाविति ॥ सामूर्छाना युग्मिना च । ते

माटे हे गौतम! एक समय पण प्रमाद करवो नहि ॥ ३० ॥ अहीं सख्याता आयुवाळा भवनी अपेक्षाए सात नवो जाणवा, अने बन्नेनी अपेक्षाए आठ भवो जाणवा ॥ पूर्वकोट थी अधिकआयुवाळो जे तियँच, ते असख्याता आयुवाळो कहेवाय अने तेने देवगतिपणु होवाथी, मृत्युबाद तेनी ति यँचमा उत्पत्ति थती नथी ॥ ३१ ॥ तियँचोनी उत्कृष्टी गर्न- स्थिति आठ वर्षोनी छे अने जघन्य अतर्मुहूर्त्तनी छे, अने तेवारबाद ते गर्ननो कातो प्रसव थाय, अथवा तो तेनु मृ त्यु थाय छे ॥ ३२ ॥ वळी पचेंद्रिरूपे तेघयी उत्कृष्टी काय स्थिति सख्याता वर्षअधिक एकहजार सागरोपमनी होय छे ॥ ३३ ॥ वळी पर्याप्तपचेंद्रिरूपे उत्कृष्टी कायस्थिति पृथक्त्व सागरोपमोनी छे, अने जघन्यकायस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे ॥ ३४ ॥ एवीरीते कायस्थिति कही ॥ हवे समूर्छिम अने यु

न्येषा वैक्रियाचिता ॥ ३५ ॥ इति देहाः ॥ समूर्छिमाना स
स्थान । हुमकं प्रकीर्त्तित ॥ गर्भजाना यथायोग । जवति नि-
खिलान्यपि ॥ ३६ ॥ इति सस्थान ॥ समूर्छिमानामुत्कृष्ट । श-
रीर जलचारिणा ॥ सहस्र योजनान्येत–न्मत्स्यादीनामपेक्ष
या ॥ ३७ ॥ चतुष्पदाना गव्यूत—पृथक्त्व परिकीर्तित ॥ जु
जगाना खगाना च । कोदमाना पृथक्त्वक ॥ ३८ ॥ योजनाना
पृथक्त्व चो-रगाणा स्यात्पुर्गुरु ॥ गर्भजाना वाश्चराणा । स-
मूर्छिनावुचारिवत् ॥ ३९ ॥ चतुष्पदाना गव्यूत-षट्क जुजग-
देहिना ॥ गव्यूताना पृथक्त्व स्या-दुत्कृष्ट खलु जूघन ॥४०॥
तथोर परिसर्पाणा । सहस्रयोजन वपु ॥ यतोऽनेकविधा उ-

ग्लिआउने तेजस, कार्मण अने औदारिक, एम त्रण शरी
रो होय वे, अने गर्भजोने वैक्रियसहित चार शरीरो होयछे
॥ ३५ ॥ एवीरीते शरीरो कह्या ॥ वळी समूर्छिमोने एक हु-
मसस्थान कह्यु छे, अने गर्भजोने यथायोग्यरीते सर्व सस्था
नो होय वे ॥ ३६ ॥ एवीरीते सस्थान कह्या ॥ हवे समूर्छि
मजलचरोनु उत्कृष्टु शरीर एकहजार योजनोनु वे, अने ते
मत्स्यादिकोनी अपेक्षाए वे ॥ ३७ ॥ चोपगाउनु उत्कृष्टु श
रीर पृथक्त्वगव्यूतोनु कह्यु वे अने जुजपर तथा खेचरोनु पृ-
थक्त्वधनुष्योनु कह्यु वे ॥ ३८ ॥ उरगोनु उत्कृष्टु शरीर पृथ-
क्त्वयोजनोनु वे, अने गर्भज जलचरोनु समूर्छिमजलचरोजे-
वु वे ॥ ३९ ॥ वळी चोपगाउनु ब गव्यूतोनु वे, तथा जु
जपरोनु उत्कृष्टु शरीर पृथक्त्वगव्यूतोनु वे ॥ ४० ॥ वळी उ-
रपरिसर्पोनु शरीर एकहजार योजनोनु वे, केमके ते जातिमा

—

का । एतज्ञातो महोरगा ॥ ४१ ॥ अंगुलेन मिता केचि-
त्तत्पृथक्त्वागका परे ॥ केचित्क्रमाद्वर्धमाना । सहस्रयोजनो
न्मिता ॥ ४२ ॥ गर्भजाना खचराणा । धनु पृथक्त्वमेव तत्
॥ अंगुलासंख्याशमान । सर्वेषा तज्जघन्यत ॥ ४३ ॥ वैक्रिय
योजनशत—पृथक्त्वप्रमित गुरु ॥ आरंभेगुलसंख्याश—मान
तस्याज्जघन्यत ॥ ४४ ॥ इत्यंगमान ॥ आद्यात्रय समुद्घा
ता । समूर्छिमशरीरिणा ॥ गर्भजाना तु पंचैते । केवल्याहार
कौ विना ॥ ४५ ॥ इति समुद्घाता ॥

याति समूर्छिमा नून । सर्वास्वपि गतिष्वमी ॥ तत्रापि
नरके यातो । यात्याद्यनरकावधि ॥ ४६ ॥ एकेंद्रियेषु सत्त्वु ।

अनेकप्रकारना महोरगो कह्या छे ॥ ४१ ॥ केटलाक अंगुल
जेवडा छे, केटलाक पृथक्त्वअंगुलजेवडा शरीरवाळा छे, अने
केटलाको अनुक्रमे वृद्धि पामताथका हजार योजनना मान
वाळा थाय छे ॥ ४२ ॥ गर्भज खेचरोनु उत्कृष्ट शरीर पृथ
क्त्वधनुष्योनु छे, अने सर्वेनु जघन्यशरीर अंगुलना असंख्या-
तमा भागजेवडु छे ॥ ४३ ॥ वळी तेओनु उत्कृष्ट वैक्रियश
रीर सो पृथक्त्वयोजनोनु छे अने आरंभमा जघन्यथी ते
अंगुलना असंख्यातमा भागजेवडु होय छे ॥ ४४ ॥ एवीरीते
शरीरमान जाणवु ॥ समूर्छिमतिर्यंचोने पहेला त्रण समुद्घा
तो होय छे, अने गर्भजाने केवलि तथा आहारक शिवाय
पाच समुद्घातो होय छे ॥ ४५ ॥ एवीरीते समुद्घातो कह्या.

या समूर्छिमतिर्यंचो सर्वे गतिओमा जाय छे, तेमा पण
जो नरकमा जाय, तो पहेली नरकसुधि जाय छे ॥ ४६ ॥

तथैव विकलेष्वपि ॥ सख्यासख्यायुर्युतेषु । तिर्यक्षु मनुजेषु च ॥ ४७ ॥ असख्यायुर्नृतिर्यञ्चः—त्पद्यमानास्त्वसज्ञिन ॥ उत्क र्षायाति तिर्यञ्च । पल्यासख्याशजीविषु ॥४८॥ असज्ञिनो हि तिर्यञ्च । पल्यासख्याशलक्षण ॥ आयुश्चतुर्विधमपि । बध्नन्त्यु-त्कर्षत खलु ॥ ४९ ॥ अतर्मुहूर्तमान च । नृतिरश्चोर्जघन्यत ॥ देवनारकयोर्यपि-सहस्रदशकोन्मित ॥ ५० ॥ तत्रापि देवा-युर्ह्रस्व—पल्यासख्याशसमित ॥ नृतिर्यग्नारकायुष्य—सख्य-मानि यथाक्रम ॥ ५१ ॥ इदमर्यतो जगवतीशतक १ द्विती-योद्देशके ॥ देवेषूत्पद्यमाना स्यु—र्जवनव्यतरावधि ॥ एतयो

वळी श्रा पचेद्रितिर्यचो सर्व एकेद्रिउंमा, विकलेद्रिउंमा, स-ख्याता श्रने असख्याता श्रायुवाळा तिर्यंच श्रने मनुष्योमा, ॥ ४७ ॥ तेमज असन्नीपचेन्द्रिउं उत्कृष्टथी पल्योपमना अस ख्यातमा जागसुधि जीवनारा एवा असख्याता श्रायुवाळा म-नुष्यो श्रने तिर्यचोमा उत्पन्न थाय ने ॥ ४८ ॥ केमके श्रस न्नी तिर्यचो उत्कृष्टथी पल्योपमना असख्यातमा जागवाळा चारे प्रकारना श्रायुने बाधे ने ॥४९॥ वळी तेउं मनुष्य श्र ने तिर्यचसवधि जघन्य श्रायु श्रतर्मुहूर्त्तनु, तथा देवता श्रने नारकीसवधि जघन्य श्रायु दशहजार वर्षोनु बाधे ने ॥५०॥ तेमा पण देवतानु श्रायु जघन्यपल्योपमना असख्यातमा जा-गजेटलु जाणवु, श्रने मनुष्य, तिर्यंच श्रने नारकीउंनु अनु-क्रमे असख्यअसख्यगणु जाणवु ॥ ५१ ॥ श्रा जावार्थ भग वतीजीना पहेला शतकना बीजा उद्देशामा ने ॥ वळी तेउं जो देवोमा उत्पन्न थाय, तो जवनपति श्रने व्यतरोसुधि उ-

ग्यायुपोऽजावा–न्न ज्योतिष्कादिनाकिपु ॥ ५२ ॥ याति गर्न जतिर्यंचो—ऽप्येव गतिचतुष्टये ॥ विशेपस्तत्र नरक–गतावेप निरूपित ॥ ५३ ॥ सप्तस्वपि क्ष्मासु याति । मत्स्याद्या जलचारिण ॥ रौद्रध्यानार्जितमहा–पाप्मानो हिंसका मिथ ॥५४॥ चतुष्पदाश्च सिंहाद्या—श्चतसृष्वाद्यन्नूमिपु ॥ पचसूर परिसर्पा—स्तिसृष्वाद्यासु पक्षिण ॥ ५५ ॥ नुजप्रसर्पा गन्नति । प्रथमद्विक्ष्मावधि ॥ देवेपु गन्नतामेपा । सर्वेपा समता गतौ ॥ ॥ ५६ ॥ नवनेशव्यतरेपु । ज्योतिष्केपु च यात्यमी ॥ वैमानिकेपु चोत्कर्पा–दष्टमत्रिदिवावधि ॥ ५७ ॥ सुरेपु याति सर्वेऽपि । तिर्यंचोऽसरयजीविन ॥ निजायु समहीनेपु । नाधिकस्थि

त्पन्न थाय, परतु ज्योतिष्कआदिकमा उत्पन्न थाय नहि, के मके तेओने ते गतिने योग्य एवा आयुनो अजाव होय छे ॥ ॥ ५२ ॥ वळी एवीरीते गर्नजतिर्यंचो पण चारे गतिमा जाय छे, तेमा पण नरकगतिमाटे नीचेप्रमाणे विशेप जाणवु ॥५३॥ रौद्रध्यानथी मेळवेल छे महापापो जेमणे एवा, तथा परस्पर हिंसा करनारा एवा मत्स्यआदिक जलचरो साते नरकोमा जाय छे ॥ ५४ ॥ वळी सिंहआदिक चोपगा तिर्यंचो पहेली चार नरकोसुधि जाय छे, उरपरिसर्पो पाच नरकोसुधि जाय छे, अने पक्षिओ पहेली त्रण नरकोसुधि जाय छे ॥ ५५ ॥ नुजपरो पहेली बे नरकोसुधि जाय छे, अने देवपणामा सर्वनी नीचेप्रमाणे तुल्यगति छे ॥ ५६ ॥ नवनपति, व्यतर, ज्योतिषी अने वैमानिकमा उत्कृष्टा आठमा देवलोकसुधि तेओ जाय छे. ॥ ५७ ॥ वळी असख्याता आयुवाळा तिर्यंचो, पो

तिषु क्वचित् ॥ ५८ ॥ असंख्यजीविखचरा । अंतरद्वीपजा अपि ॥ तिर्यक्पंचेंद्रिया यांति । भवनव्यंतरावधि ॥ ५९ ॥ तत परं यतो नास्ति । पल्यासंख्यांशिका स्थितिः ॥ न चैवमीशानादमे । यांति केऽप्यमितायुषः ॥ ६० ॥ इति गतिः ॥ एकाक्षा विकलाक्षाश्च । तिर्यंचः संज्ञ्यसंज्ञिनः ॥ संमूर्छिमेषु तिर्यक्ष्वा-यांति नो देवनारकाः ॥ ६१ ॥ एकद्वित्रिचतुरक्षाः । पंचाक्षाः संज्ञ्यसंज्ञिनः ॥ भवनव्यंतरज्योति-सहस्रारांतनिर्जराः ॥ ६२ ॥ संमूर्छिमा गर्भजाश्च । मनुष्याः सर्वनारकाः ॥ गर्भोद्भवेषु तिर्यक्षु । जायंते कर्मयंत्रिताः ॥ ६३ ॥ अंतर्मुहूर्त्तमु

तांना आयुजेटली स्थितिवाळा, अथवा तेथी उंची स्थितिवाळा देवोमां जाय छे, परंतु तेथी अधिकस्थितिवाळा देवोमां जता नथी ॥ ५८ ॥ वळी असंख्यातांआयुवाळा खेचरो अने अंतरद्वीपमां उत्पन्नथयेला पंचेंद्रितिर्यंचो पण भवनपति अने व्यंतरोसुधि जाय छे ॥ ५९ ॥ केमके तेथी आगळ तो पल्योपमना असंख्यातमा भागवाळी स्थितिज नथी, अने एवीरीते असंख्याता आयुवाळा कोइ पण, इशानदेवलोकथी आगळ जता नथी ॥ ६० ॥ एवीरीते गतिद्वार जाणवुं ॥ एकेंद्रि, बेंद्रि अने सन्नी तथा असन्नीतिर्यंचो, एटला समूर्छिमतिर्यंचोमां आवे छे, परंतु देवता अने नारकीउं तेमां आवता नथी ॥ ६१ ॥ एकेंद्रि, बेंद्रि, त्रेंद्रि, चउरिंद्रि, सन्नी अने असन्नी पचेंद्रि, तथा भवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने सहस्रारांतना देवो, ॥ ६२ ॥ तथा समूर्छिम अने गर्भजमनुष्यो, तेम सघळा नारकीउं, एटला कर्मोथी नियंत्रित थयाथका गर्भजति-

त्कृष्ट-मुत्पत्तिमरणांतर ॥ सामूर्छानां गर्भजानां । द्वादशांतर्मुहूर्तकं ॥ ६४ ॥ समयप्रमितं ज्ञेयं । जघन्यं तद् द्वयोरपि ॥ एकसामयिकी सख्या । ज्ञेयैषां विकलाक्षवत् ॥ ६५ ॥ इत्यागति ॥ लन्नतेऽनंतरत्नवे । सम्यक्त्वादि शिवावधि ॥ ते चैकस्मिन् क्षणे मुक्तिं । यांतो यांति दशैव हि ॥ ६५ ॥ इत्यनंतराप्ति, समयेसिद्धिश्च ॥ लेश्यात्रितयमाद्यं स्यात् । सम्मूर्छिमशरीरिणां ॥ गर्भजानां यथायोगं । लेश्याः षळपि कीर्तिताः ॥ ॥ ६६ ॥ इति लेश्या ॥ षळुर्व्याहारककृत्तो । द्वयानामल्पमेव च ॥ सामूर्छानां संहनन-मन्येषामखिलान्यपि ॥ ६७ ॥ अत्र च-श्रीजीवाभिगमाभिप्रायेण समूर्छिमपञ्चाक्षतिरश्चामेकैक स

यंचोमां उत्पन्न थाय छे ॥ ६३ ॥ समूर्छिमोनो उत्पत्ति अने मरणनो उत्कृष्टो आंतरो अंतर्मुहूर्त्तनो छे तथा गर्भजोनो बार अंतर्मुहूर्त्तोनो छे ॥ ६४ ॥ वळी तेउं बन्नेनो जघन्य आंतरो एकसमयनो छे, तेम तेउंनी एकसमयसबधि जे सख्या, ते विकलेंद्रिउंनीपेठे जाणवी ॥ ६५ ॥ एवीरीते आगतिद्वार जाणवु ॥ वळी तेउं अनंतरभवमां समकीतथी मांमी मोक्षसुधि मेळवे छे, तथा एकसमयमां दशज मोक्षे जाय छे ॥ ६५ ॥ एवीरीते अनंतराप्ति तथा समयेसिद्धि जाणवी ॥ तेउंमांना समूर्छिमोने त्रण लेश्याउं होय, तथा गर्भजोने यथायोग्यरीते छए लेश्याउं कही छे ॥ ६६ ॥ एवी रीते लेश्याद्वार जाणवु वळी तेउं बन्नेने छए दिशिनो आहार होय छे हवे समूर्छिमोने छेवट्टुसघयण होय छे, अने गर्भजोने सघळां सघयणो होय छे ॥ ६७॥ वळी यहीं श्रीजीवाभिगमने अभिप्राये स

हनन सस्थान च स्यात्, पष्ठकर्मग्रथाभिप्रायेण तु षमपि ता नि स्यु, इत्यर्थत समहणीवृहद्वृत्तौ ॥ इत्याहारदिक् सहनन च ॥ सर्वे कषाया सज्ञाश्च । निखिलानींद्रियाणि च ॥ द्रया- ना सम्मूर्छिमा स्यु-रसज्ञिन परेऽन्यथा ॥ ६८ ॥ इति कषाय सज्ञेद्रियसज्ञिता ॥ सम्मूर्छिमेषु तिर्यक्षु । स्त्री पुमाश्च न सभ- वेत् ॥ केवल क्लीववेदास्ते । केवलज्ञानिनिर्मिता ॥ ६९ ॥ त्रिय पुमास क्लीवाश्च । तिर्यचो गर्भजास्त्रिधा ॥ पुन्य त्रि- यस्त्रिजीरूपे—रधिकास्त्रिगुणास्तथा ॥ ७० ॥ इति वेदा ॥ वि कलेंद्रियवद् दृष्टि—द्वय सम्मूर्छिमाङ्गिना ॥ तिस्रोऽपि दृष्टयोऽ न्येषा । तत्र सम्यग्दृशा द्विधा ॥ ७१ ॥ केचिद्देशेन विरता ।

मूर्छिमतिर्यचोने छेवहुज एक सघयण अने सस्थान होय छे, अने छठा कर्मग्रथना अभिप्राये तो ते छए होय छे एवीरी- तनो जावार्थ समहणीनी वृहद्वृत्तिमा छे ॥ एवीरीते आहा- रदिक् तथा सहननद्वार जाणवु ॥ वळी तेउ बन्नेने सर्व क- षायो, सर्व सज्ञा अने इन्द्रिउं होय छे, तथा सम्मूर्छिमो असं ज्ञी होय छे, अने गर्जजो सन्नी होय छे ॥ ६८ ॥ एवीरीते कषाय सज्ञा, इन्द्रिय तथा सज्ञिताद्वार जाणवा ॥ वळी स- मूर्छिमतिर्यचोमा स्त्री पुरुष होता नथी, परतु तेउने केवलज्ञा नीउए नपुसकवेदी कह्या छे ॥ ६९ ॥ गर्जजतिर्यचोने स्त्री पु- रुष अने नपुसक एम त्रण प्रकारना कह्या छ, अने पुरुषोथी स्त्रीउं त्रणरूपअधिक त्रणगणी छे ॥ ७० ॥ एवीरीते वेदो जा णवा ॥ हवे सम्मूर्छिमतिर्यचोने विकलेन्द्रिउनीपेठे बे दृष्टिउं होय छ अने गर्जजतिर्यचोने त्रणे दृष्टिउं होय छ तेमा स

परे त्वविरताश्रया ॥ अभाव सर्वविरते—स्तेषा भवस्वभाव
त ॥ ७२ ॥ इति दृष्टि ॥ समूर्छिमा स्युर्द्व्यज्ञाना–द्विज्ञान
अपि केचन ॥ द्वित्राज्ञाना गर्भजा द्वि–त्रज्ञाना अपि कत्त
॥ ७३ ॥ इति ज्ञान ॥ दर्शनद्वयमाद्य स्या–दुभयेपामपि स्फुट
॥ अवधिज्ञानभाजा तु । गर्भजाना त्रिदर्शनी ॥ ७४ ॥ इति
दर्शन ॥ समूर्छिमाना चत्वार । उपयोगा प्रकीर्तिता ॥ गर्भ
जाना तु चत्वार । पट पर्चोघाम्नवापि ते ॥ ७४ ॥ यदेपा क
वलज्ञान । मुक्त्वा केवलदर्शन ॥ ज्ञान मन पर्यव च । सर्वेऽन्ये
सभवति ते ॥ ७५ ॥ इत्युपयोगा ॥
स्यादनाहारिता त्वेपा–मेकद्विसमयावधि ॥ तंजआदि

म्यग्दृष्टिर्ज वे प्रकारना ठे ॥ ७१ ॥ केटलाको देशविरति ठे,
अने वीजार्ज अविरति ठे, तथा भवस्वनावथी तेर्जने सर्ववि
रतिनो अभाव ठे ॥ ७२ ॥ एवीरीते दृष्टिद्वार जाणवु ॥ व
ळी समूर्छिमतिर्यंचो वे अज्ञानवाळा, तेम केटलाक वे ज्ञान
वाळा पण होय, अने गर्भजो वे त्रण अज्ञानवाळा पण होय
॥ ७३ ॥ एवीरीते ज्ञानद्वार कह्यु ॥ वळी ते बन्ने प्रकारना
तिर्यंचोने प्रथमना वे दर्शनो होय, अने अवधिज्ञानी गर्भज
तिर्यंचोने त्रण दर्शनो होय ठे ॥ ७४ ॥ एवी रीते दर्शनद्वार
जाणवु ॥ वळी समूर्छिमोने चार उपयोगो कह्या ठे, अने ग
र्भजोने तो चार, ठ, पाच अने र्जघयी नव उपयोगो पण हो
य ठे ॥ ७५ ॥ केमके तेर्जने केवलज्ञान, केवलदर्शन अने
मनपर्यवज्ञान, ए त्रण मूकीने, वाकीना सर्व उपयोगो होय
ठे ॥ ७५ ॥ एवीरीते उपयोगो जाणवा ॥

भिधाहार । सचित्तादिरपि त्रिधा ॥ ७६ ॥ प्रथम त्वोज आ
हारो । लोमकावनिर्को तत ॥ अतर द्वौ दिनौ ज्येष्ट । लघु
चातर्मुहूर्तक ॥ ७७ ॥ ज्येष्ट चैतत्कावलिका—हारस्य स्मृतम-
तर ॥ स्वाजाविक त्रिपल्यायु—र्युक्ततिर्यगपेक्षया ॥ ७८ ॥ इ-
त्याहार ॥ गुणस्थानद्वय समू—र्छिमाना विकलाक्षवत् ॥ ग-
र्जजाना पच तानि । प्रथमानि नवति हि ॥ ७९ ॥ इति गु-
णा ॥ समूर्छिमाना चत्वारो । योगा स्युर्विकलाक्षवत् ॥ आ
हारकद्वय मुक्त्वा । गर्जजाना त्रयोदश ॥ ८० ॥ इति योगा ।
प्रतरासख्यजागस्था—सख्येयश्रेणिवर्तिनि ॥ नज प्रदेशे प्र-

वळी तेउने एक अथवा वे समयोसुधि अनाहारीपणु र-
हे ठे, तेम तेउने उजआदिक त्रण प्रकारनो, अने सचित्त
आदिक त्रणप्रकारनो पण आहार होय ठे ॥ ७६ ॥ पहेला
तेउने उजआहार होय त्रे, अने पठी रोमआहार तथा कव-
लाहार होय ठे, अने तेनो उत्कृष्टो आतरो वे दिवसोनो होय
ठे, तथा जघन्य आतरो अतर्मुहूर्तनो होय ठे ॥ ७७ ॥ आ
उपर कहेलो उत्कृष्टो आतरो कवलाहारनो कह्यो ठे तथा ते
त्रण पल्योपमना आयुवाळा तिर्यंचनी अपेक्षाए स्वाजाविक
अ.तरो त्रे ॥ ७८ ॥ एवीरीते आहारद्वार जाणवु ॥ हवे स-
मूर्छिमोने विकलेन्द्रिउनीपेठे वे गुणठाणा होय ठे, तथा गर्ज-
जोने पहेला पाच गुणठाणा होय ठे ॥ ७९ ॥ एवीरीते गुण-
ठाणा जाणवा ॥ वळी समूर्छिमोने विकलेन्द्रिउनीपेठे चार
योगो होय ठे, अने गर्जजोने वे आहारकयोगो ठोमीने तेर
योगो ठ ॥८०॥ एवीरीते योगो कह्या ॥ प्रतरना असख्या-

मिता—स्तिर्यंच खचरा स्मृता ॥ ७१ ॥ एवमेव स्थलचरा-स्तथा जलचरा अपि ॥ नवति किंतु संख्येय—गुणाधिका क्रमादिमे ॥ ७२ ॥ यदसौ प्रतरासंख्य-नाग प्रागुदित खलु ॥ यथाक्रम श्रुते प्रोक्तो । वृहत्तरवृहत्तम ॥ ७३ ॥ पद्मपञ्चाशांगुलशत—द्वयमानानि निश्चित ॥ यावंति सूचिखमानि । स्युरेकप्रतरे स्फुट ॥ ७४ ॥ तावज्ज्योतिष्कदेवेन्य । स्यु संख्येयगुणा क्रमात् ॥ तिर्यक्पंचेन्द्रिया षढा । नन स्थलाबुचारिण ॥ ७५ ॥ एतत्समूर्छिमगर्जो—त्थाना समुदित खलु ॥ स्त्रीवाना मानमाजाव्य । श्रुते पृथगनुक्तित ॥ ७६ ॥ इति मान॥ एष्वल्पा खचरास्तेन्य । संख्यघ्ना खचरस्त्रिय ॥ तान्य स्थ

तमा भागमा रहेली एवी असंख्याती श्रेणिमा रहेला आकाशप्रदेशोजेटला तिर्यंचो अने खेचरो कह्या छे ॥ ७१ ॥ वळी थलचरो अने जलचरो पण तेटलाज छे, परंतु तेर्ड अनुक्रमे संख्यातगणा अधिका छे ॥ ७२ ॥ केमके पूर्वे जे प्रतरनो असंख्यातमो नाग कह्यो, तेने सिद्धांतमा अनुक्रमे वधारे महोटो अने तेथी पण वधारे महोटो कह्यो छे ॥ ७३ ॥ एक प्रतरनी अंदर बसोछपन आंगुलना प्रमाणवाळा जेटला सूचीखमो होय, ॥ ७४ ॥ तेटला ज्योतिषीदेवोथी अनुक्रमे संख्यातगणा नपुंसक खचर, थलचर अने जलचरो होय छे ॥ ७५ ॥ आ प्रमाण समूर्छिम अने गर्नजोनु कह्यु छे, अने तेम नपुंसकोनु पण नावीलेवु केमके सिद्धांतमा तेने जुदु कह्यु नथी ॥ ७६ ॥ एवीरीते मानद्वार जाणवु ॥ आ सघळा पंचेंद्रितिर्यंचोमा खचरो सर्वथी थोका छे, तेथी संख्यातगणी खचरोनी

खचरास्तेभ्य. । सख्यमा स्युस्तदगना ॥ ७७ ॥ ताभ्यो जल चरास्तेभ्यो । जलचर्यस्तत क्रमात् ॥ नपुसका- सख्यगुणा । नभ स्थलाबुचारिण ॥ ७७ ॥ एते च समूर्छिमयुक्ता इति ज्ञे य ॥ इति खच्वल्पबहुता ॥ स्तोका पचाक्षतिर्यंच । प्रतीच्या स्युस्तत क्रमात् ॥ प्राच्या याम्यामुदीच्या च । विशेषतोऽधि काधिका ॥ ७९ ॥ इति दिगपेक्षयाल्पबहुता ॥ तिर्यक्पचेंद्रि-याणा स्या—न्तर्मुहूर्तसमित ॥ जघन्यमतर ज्येष्ट । त्वनत कालसमित ॥ ८० ॥ वनस्पते काय-स्थिति मुक्त्वा ग रीयसी ॥ पुन पचाक्षतिर्यक्त्व । लभमानस्य सभवेत् ॥८१॥ इत्यक्षादितिर्यक्तनुभृत्स्वरूप-मेव मयाक्त किल लेशमात्र ॥ वि

स्त्रीओ छे तेथी सख्यातगणा थलचरो छे, अने तेथी सख्या तगणी तेओनी स्त्रीओ छे ॥ ७७ ॥ तेथी जलचरो, तेथी जलच रोनी स्त्रीओ, अने तेथी नपुसकखचर, थलचर अने जलचरो, एम अनुक्रमे सख्यातसख्यातगणा अधिक छे ॥ ७७ ॥ आ सघला समूर्छिमसहित कह्या, एम जाणवु ॥ एवीरीते लघु-अल्पाबहोत कह्यो ॥ पश्चिमदिशामा पचेंद्रितिर्यंचो सर्वथी थोडा छे, अने तेथी विशेष अधिक अधिक पूर्व दक्षिण अने उत्तरदिशामा छे ॥७९॥ एवीरीते दिशानी अपेक्षाए अल्पा बहोत जाणवो ॥ हवे पचेंद्रितिर्यंचोनो जघन्यआतरो अत र्मुहूर्तनो छे अने उत्कृष्टो आतरो अनताकाळनो छे ॥ ८० ॥ वनस्पतिनी उत्कृष्टी कायस्थिति जागरीने फरीने पचद्रितिर्यं चपणु पामनारका ते अनताकाळवाळी उत्कृष्टी स्थिति थाय छे ॥ ८१ ॥ एवीरीते म पद्रियादिक तिर्यंचप्राणीओनु स्वरूप

शेषविस्तारसार्थिना तु । सिद्धांतपारानिधयोऽवगाह्या ॥१९२॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रांतिष—द्राजश्रीतनया ऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र नि श्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग पष्ठ समाप्त सुखम् ॥ १९३ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे पष्ठ सर्ग स माप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ सप्तम सर्ग प्रारभ्यते ॥

समूर्छिमा गर्भजाश्च । द्विविधा मनुजा अपि ॥ वक्ष्ये स क्षेपतस्तत्र । प्रथम प्रथमानिह ॥ १ ॥ अतर्द्वीपेषु पट्पचा- शत्यथो कर्मभूमिषु ॥ पचाधिकासु दशसु । त्रिशत्यकर्मभूमिषु ॥ २ ॥ पुरीषे च प्रश्रवणे । श्लेष्मसिघाणयोरपि ॥ वाते पित्ते

लेशमात्र कह्यु, अने ते सवधि विशेषविस्तारना रसनी जेने इच्छा होय, तेणे सिद्धातोरूपी समुद्रनु अवगाहन करवु ॥ ॥ १९२ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ पूर्वनीपेठेज जाणवो ॥ एवी रीते श्रीलोकप्रकाशने विषे छठ्ठो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे सातमा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

हवे मनुष्यो समूर्छिम अने गर्भज, एम बे प्रकारना छे, तेमा प्रथम समूर्छिमोनु सक्षेप वर्णन करे छे ॥ १ ॥ छपन अतर्द्वीपोमा, पदर कर्मभूमिओमा अने त्रीश अकर्मभूमिओनी अदर, ॥ २ ॥ विष्टामा, मूत्रमा, श्लेष्ममा, कफमा, वमनमा, पित्तमा, रुधिरमा, वीर्यमा, मरुदामा, ॥ ३ ॥ रसीमा, स्त्रीपु

शोणिते च । शुक्रे मृतकलेवरे ॥ ३ ॥ पूये स्त्रीपुंससंयोगे । शुक्रपुद्गलविच्युतौ ॥ पुरनिर्द्धमने सर्वे–ष्वपवित्रस्थलेषु च ॥ ४ ॥ स्युर्गर्भजमनुष्याणां । संबंधिष्वेषु वस्तुषु ॥ संमूर्छिमनरा सैक—शतं ते क्षेत्रभेदतः ॥ ५ ॥ इति भेदाः ॥ स्थानमेषां द्विपाथोधि—सार्धद्वीपद्वयावधि ॥ स्थानोत्पादसमुद्घातै—र्लोकासंख्यांशगा अमी ॥ ६ ॥ इति स्थानं ॥ आरभ्य पंच पर्याप्ती–स्ते म्रियंतेऽसमाप्य ताः ॥ प्राणा भवंति सप्ताष्टा—वेषां वाङ्मनसेविना ॥ ७ ॥ नव प्राणा इति तु समहृष्ठवचूर्णौ ॥ इति पर्याप्ति ॥ संख्या योनिकुलानां च । नैषां गर्भजतः पृथक् ॥ योनिस्वरूपं त्वेतेषां । विज्ञेयं विकलाक्षवत् ॥ ८ ॥ इति

पुरुषना संयोगमां, शुक्रपुद्गलना श्रावमां, नगरनी खाळमां तथा सघळा अपवित्र स्थळोमां, ॥ ४ ॥ अने एवी रीते गर्भजमनुष्योना संबंधवाळी सर्व अपवित्र वस्तुओमां संमूर्छिममनुष्यो होय छे, अने तेओ क्षेत्रभेदथी एकसो एक प्रकारना छे ॥ ५ ॥ एवीरीते भेदो कह्या ॥ आ मनुष्योनुं स्थान बे समुद्र अने अढीद्वीपोसुधिनुं छे, तथा स्थान, उत्पाद अने समुद्घातोवमे करीने तेओ लोकना असंख्यातमा भागमां रहेला छे ॥६॥ एवीरीते स्थानद्वार कह्युं ॥ वळी आ संमूर्छिममनुष्यो पांच पर्याप्तिओ प्रारंभीने तेओने पूरीकर्याविनाज मृत्यु पामे छे अने तेओने वचन अने मनविना सात आठ प्राणो होय छे ॥ ७ ॥ वळी तेओने नव प्राणो होय छे, एम समहृणीनी अवचूरिमां कह्युं छे ॥ एवी रीते पर्याप्तिद्वार जाणवुं ॥ हवे आ संमूर्छिमोनी योनिकुळनी संख्या गर्भजोथी कंइ जुदी न

द्वारत्रय ॥ जघन्योत्कर्षयोरंत–र्मुहूर्त्तं स्याद्भवस्थिति ॥ पृथ
च मुहूर्त्तांना–मेषा कायस्थितिर्मता ॥ ए ॥ इति भवस्थि
कायस्थिती ॥ आद्या त्रिदेही संस्थान । हुंम देहांगुलस्य
असंख्याशमितं पूर्वे । समुद्घातास्त्रयो मता ॥ ११ ॥ इति
रचतुष्टय ॥ एषा गतिर्विकलव–त्तथैवागतिरप्यहो ॥ किंत
वह्निवायुभ्या । नागच्छति नरत्वत ॥ १२ ॥ अष्टचत्वारिंशद्
। नाड्यो जन्मात्ययांतर ॥ एकसामयिकी संख्या। विज्ञेया
कलाक्षवत् ॥ १३ ॥ इति गत्यागती ॥ अनंतराप्ति समये-
सिद्धता गणनापि च ॥ पृथग् न लक्ष्यते ह्येषा । सा विके

थी, अने तेउनु योनिस्वरूप तो विकलेंद्रिउनीपेठेज जाणी
वु ॥ ८ ॥ एवीरीते त्रणद्वारो कह्या ॥ तेउनी जघन्य अने उ
त्कृष्टी, एम बन्ने नवस्थितिउ अंतर्मुहूर्त्तनी होय, अने काय
स्थिति पृथक्त्व अंतर्मुहूर्त्तोनी कही ठे ॥ ए ॥ एवीरीते नव
स्थिति, तथा कायस्थितिद्वार जाणवु ॥ वळी तेउने पहेला
त्रण शरीरो, हुंमकसंस्थान, अंगुलना असंख्यतमा नाग जेव
डु शरीर, तथा पहेला त्रण समुद्घातो कह्या ठे ॥ ११ ॥ एवी
रीते चार द्वारो साथे कह्या ॥ हवे तेउनी गति अने आग
ति विकलेंद्रिउनीपेठे जाणवी, परंतु तेउ अग्नि, वायु अने
मनुष्यपणामांथी आवता नथी ॥ १२ ॥ वळी तेउना जन्म
अने मृत्युनो आंतरो अमतालीस नामीउनो ठे, तथा तेउनी
एकसमयसवधि संख्या विकलेंद्रिउनीपेठे जाणवी ॥ १३ ॥
एवीरीते गत्यागतिद्वार जाणवु ॥ तेउनी अनंतराप्ति अने स
मयेसिद्धिनी गणना पण जुदी जणाती नथी, माटे ते बहुधा

बहुश्रुतात् ॥ १४ ॥ इति द्वारद्वय ॥ द्वाराणि लेश्यादीन्यष्टा-
वेतेषा विकलाक्षवत् ॥ उक्तानि किंत्विन्द्रियाणि । पंचैतेषा श्रु
तानुगे ॥ १५ ॥ मिथ्यादृशोऽमी एतेषा-माद्याज्ञानद्वय तथा
॥ आद्ये द्वे दर्शने तस्मा-दुपयोगचतुष्टयम् ॥ १६ ॥ साकारा-
न्योपयोगाश्चा-ज्ञानदर्शनवत्तया ॥ विकलाक्षवदाहार--कृत
कावलिकविना ॥ १७ ॥ आद्य गुणस्थानमेषा-मिद योगत्रय पु-
न ॥ औदारिकस्तन्मिश्रश्च । कार्मणश्चेति कीर्तित ॥ १८ ॥
अगुलप्रमितक्षेत्र--प्रदेशराशिवर्त्तिनि ॥ तृतीयवर्गमूलघ्ने । व
र्गमूले किलादिमे ॥ १९ ॥ यावान् प्रदेशराशि स्यात् । समा-
स्तावत्प्रदेशका ॥ यावत एकस्यामेक--प्रादेशिक्या स्युराव-

तश्री जाणवी ॥ १४ ॥ एवीरीते बे द्वारो जाणवा ॥ वळी
तेउंना लेश्याआदिक आठे द्वारो विकलेन्द्रियनीपेठे जाणवा,
परतु तेउंने इन्द्रियो ज्ञानीउंए पाच कह्या छे ॥ १५॥ वळी ते
उं मिथ्यादृष्टि छे, तथा तेउंने प्रथमना बे अज्ञानो होय छे,
अने पहेला बे दर्शनो होय छे, तथा तेथी चार उपयोगो हो-
य छे ॥ १६ ॥ वळी तेउंने ज्ञानदर्शनपणु होवाथी साकार,
निराकार उपयोगो होय छे, तथा तेउं कवलाहारविना विक-
लेन्द्रियनीपेठे आहार करनारा होय छे ॥ १७ ॥ तेउंने पहेलु
गुणठाणु होय छे, तथा तेउंने औदारिक, औदारिकनो मि-
श्र अने कार्मण एम त्रण योगो होय छे ॥ १८ ॥ अगुलप्र
माणक्षेत्रना प्रदेशोनी राशिमा रहेला अने त्रण वर्गमूलकरे
ला एवा पहेला वर्गमूलमा ॥ १९ ॥ जेटलो प्रदेशराशि हो-
य तेटला प्रदेशवाळा एकप्रदेशी एवी एकश्रेणिनी अदर जे

लो ॥ २० ॥ तावत समूर्छिमा हि । मनुजा मनुजोत्तमे ।
निर्दिष्टा दृष्टविस्पष्ट—सचराचरविष्टपे ॥ २१ ॥ इति मान।
द्वाराण्यथोक्तशेषाणि । पंचैतेषा मनीषिभि ॥ व्याख्यानीह व
क्ष्यमाण—गर्भोद्भवमनुष्यवत् ॥ २२ ॥ कर्माकर्मधरात—द्वी
पजवा गर्भजा नरास्त्रिविधा ॥ स्यु पचदशत्रिंशत् । षट्पचा
शद्विधा क्रमत ॥ २३ ॥ म्लेच्छा आर्या इति द्वेधा । मनुजा
कर्मभूमिजा ॥ म्लेच्छा स्यु शकयवन–मुरुन्ड शबरादय ॥२४॥
आर्या पुनर्द्विधा प्रोक्ता । ऋद्धिप्राप्तास्तथापरे ॥ ऋद्धिप्राप्ता-
स्तत्र पोढा । प्रज्ञप्ता परमेश्वरे ॥ २५ ॥ अर्हंत सार्वभौमाश्च
। महैश्वर्यमनोहरा ॥ बलदेवा वासुदेवा । स्युर्विद्याधरचार

टला मनो होय, ॥ २० ॥ तेटला समूर्छिममनुष्यो होय छे,
एम स्पष्टरीते जोयेल छे सचराचर जगत् जेणे एवा जिने
श्वरोए कह्यु छे ॥ २१ ॥ एवीरीते मानद्वार जाणवु ॥ वळी
समूर्छिममनुष्योना बाकी रहेला पाच द्वारो हवे कहेवाना ग
र्भज मनुष्योनीपेठे बुद्धिवानोए जाणी लेवा ॥ २२ ॥ कर्मभू
मि, अकर्मभूमि अने अतर्द्वीपमा उत्पन्न थयेला, एम त्रणप्र
कारना गर्भजमनुष्यो होय छे तेओ अनुक्रमे पदर, त्रीस अने
छप्पनप्रकारना छे ॥ २३ ॥ वळी कर्मभूमिमा उत्पन्न थयेला
मनुष्यो म्लेच्छ अने आर्य एम बे प्रकारना छे तेमा शक, य
वन, मुरुन्ड अने शिवरादिको म्लेच्छ छे, ॥ २४ ॥ आर्यो बे
प्रकारना कह्या छे, रद्धिप्राप्त अने अरद्धिप्राप्त, तेमा पण
रद्धिप्राप्तोने जिनेश्वरोए नीचेप्रमाणे छ प्रकारना कह्या छे ॥
॥ २५ ॥ महानऐश्वर्यथी मनोहरपणावाला एवा अर्हतो तथा च

णा ॥ २६ ॥ अनृद्ध्यो नवविधा । क्षेत्रजातिकुलार्यका ॥ कर्मशिल्पज्ञानभाषा—चारित्रदर्शनार्यका ॥ २७ ॥ तत्र च—क्षेत्रार्या आर्यदेशोत्था—स्ते सार्धपञ्चविंशति ॥ अंगा वंगा कलिंगाश्च । मगधा कुरुकोशला ॥ २८ ॥ काश्य. कुशार्त्ता पंचाला । विदेहा मलयास्तथा ॥ वत्सा सुराष्ट्रा शाण्डिल्या । वराटवरणास्तथा ॥ २९ ॥ दशार्णा जंगला वेद्य । सिंधुसौवीरका अपि ॥ भंग्यो वृत्ता सूरसेना । कुणाला लाटसंज्ञका ॥ ॥ ३० ॥ केकयार्धमिमे सार्ध—पंचविंशतिरीरिता ॥ नामानि राजधानीना । ब्रवीम्येषु क्रमादथ ॥ ३१ ॥ चंपा तथा ताम्रलिप्ती । स्यात्कांचनपुरं पुरं ॥ राजगृहं गजपुरं । साकेतं च वरा-

---

क्रीउं, बलदेवो, वासुदेवो, विद्याधरो अने चारणो ॥ २६ ॥ वळी ऋद्धिरहित आर्यो नीचेप्रमाणे नव प्रकारना छे, क्षेत्रआर्यो, जातिआर्यो, कुलआर्यो, कर्मआर्यो, शिल्पआर्यो, ज्ञानआर्यो, जाषाआर्यो, चारित्रआर्यो अने दर्शनआर्यो ॥ २७ ॥ वळी तेमा—जेउं आर्यदेशमा उत्पन्न थया छे, तेउं क्षेत्रआर्यो कहेवाय छे अने तेवा आर्यदेशो नीचेप्रमाणे साडीपचीस छे अंग, वंग, कलिंग, मगध, कुरु, कोशल, ॥ २८ ॥ काशी, कुशार्त्त, पंचाल, विदेह, मलय, वत्स, सुराष्ट्र, शाण्डिल्य, वराट, वरण, ॥ २९ ॥ दशार्ण, जंगल, वेद्य, सिंधु, सौवीर, जंगी, वृत्त, सूरसेन, कुणाल, लाट, ॥ ३० ॥ तथा केका देशनो अधजाग, एम मळी साडीपचीस आर्यदेशो कह्या छे, हवे तेउंनी राजधानीउं अनुक्रमे कहे छे ॥ ३१ ॥ चंपा, ताम्रलिप्ती, कांचनपुर, राजगृही, गजपुर, साकेतपुर, वराणसी, ॥

त्सी ॥ ३२ ॥ शौर्यपुर च कापिल्य । मिथिला नद्दिल पुर ॥ कौशावी च द्वारवती । नदिवज्ञाजिये पुरे ॥ ३३ ॥ अष्ठापुर मृत्तिकाव-त्यहिछत्राजिधा पुरी ॥ शुक्तिमती वीतजय । पा पामापपुर पुर ॥ ३४ ॥ मथुरानगरी चैव । श्रावस्तीनगरी च रा ॥ कोटीवर्षं श्वेतविका । राजधान्य क्रमादिमा ॥ ३५ ॥ एष्वेवार्हच्चक्रिराम-वासुदेवोद्भवो जवेत् ॥ आर्यास्तत एतेऽन्ये च । तदजावादनार्यका ॥ ३५ ॥ स्वरुकृत.गवृत्तो चानार्यश्ब्द एर्मवमुक्त—धम्मेति अस्कराः । जे सुवि सुमिणे न सुचति॥ निक्ष्पास्तत्र जात्यार्या । ये प्रशस्तेज्यजातय ॥ उग्रनागादि-कुलजा । कुलार्यास्ते प्रकीर्तिता ॥ ३६ ॥ कर्मार्या जाम्रिका

॥ ३२ ॥ शौर्यपुर, कापिल्यपुर, मिथिला, नद्दिलपुर, कौशाबी, द्वारिका, नदीपुर, वत्सपुर, ॥ ३३ ॥ अष्ठापुर, मृत्तिकावती, अहिछत्रापुरी, शुक्तिमती, वीतजयनगर, पापापुरी, मापपुर, ॥ ३४ ॥ मथुरानगरी, श्रावस्ती, कोटीवर्ष अने श्वेतविका ए अनुक्रमे तेओनी राजधानीओ छे ॥ ३५ ॥ उपर कहेला देशो मां अर्हत, चक्री, बलदेव अने वासुदेवोनो जन्म थाय छे, माटे ते आर्यदेशो कहेवाय छे, अने ते शिवायना अनार्यदेशो छे ॥ ३५ ॥ वळी सूयगडांगनी वृत्तिमां अनार्यनु लक्षण नीचे प्रमाणे कह्यु छे—जेओ ' धर्म ' एवा अक्षरो स्व प्नमां पण जाणता नथी, (तेओ अनार्य कहेवाय छे) हवे तेओ प्रशस्त जातिवाळा छे, तेओ जातिआर्य कहेवाय छे. तथा उग्रकुळ अने नागकुळ इत्यादिकमां तेओ उत्पन्न थाय, तेओ कुळार्य कहेवाय छे ॥ ३६ ॥ हवे कर्मार्य, सूत्र

सौत्रि–कार्या कार्पासिकादय ॥ शिल्पार्यास्तुन्नकारा–स्ततु-
वायादयोऽपि च ॥ ३७ ॥ भाषार्या येऽर्धमागध्या । भाषते भा-
षयात्र ते ॥ ज्ञानदर्शनचारित्रा—र्यास्तु ज्ञानादिभिर्युता ॥
॥ ३८ ॥ अत्र भूयान् विस्तरोऽस्ति । स तु प्रज्ञापनादित ॥
विज्ञेयो विबुधैनेह । प्रोच्यते विस्तृतेर्भयात् ॥ ३९ ॥ इति भे-
दा ॥ एषा तिर्यग्नरक्षेत्रा–वधि जन्मात्ययादिक ॥ योजनाना
दशशती–मधो न परत पुन ॥ ४० ॥ इति स्थान ॥ एषा प
र्याप्तय सर्वा । पर्याप्ताना प्रकीर्तिता ॥ यथासभवमन्येषा ।
प्राणाश्च निखिला अपि ॥ ४१ ॥ इति पर्याप्तय ॥ चतुर्दशयो-

नारा तथा कपास वेचनारा, इत्यादिको कर्मार्यो छे, तथा तु-
न्नारा अने सालवीआदिको शिल्पार्यो कहेवाय छे ॥ ३७ ॥
वळी जेओ अर्धमागधीभाषावडे बोले छे, तेओ भाषार्यो कहे-
वाय छे, तथा जेओ ज्ञानादिकोवडे करीने युक्त छे, तेओ ज्ञा-
नार्य, दर्शनार्य तथा चारित्रार्यो कहेवाय छे ॥ ३८ ॥ अहीं
घणो विस्तार छे, ते पन्नवणाआदिकथी बुद्धिवानोए जाणी ले-
वो, अहीं विस्तार थवाना भयथी कह्यो नथी ॥ ३९ ॥ एवी-
रीते भेदो जाणवा ॥ तेओना जन्ममरणआदिक तिर्छालोक-
मा मनुष्यक्षेत्रसुधि थाय छे, वळी अधोलोकमा एकहाजारयो-
जनोसुधि थाय छे, परतु तेथी आगळ थता नथी ॥ ४० ॥
एवीरीते स्थान कह्या ॥ वळी पर्याप्ता एवा ते गर्भज मनु
ष्योने सर्व पर्याप्तिओ कही छे, अने अपर्याप्ताओने जेटली स
भवे तेटली कही छे, तथा प्राणो तो तेओने सघळा होय छे
॥ ४१ ॥ एवीरीते पर्याप्तिओ जाणवी ॥ वळी समूर्छिमोसहि-

निलका। एषा समूर्छिमै सह ॥ द्वादश स्यु कुलकोट्यो योनिर्विवृतसवृता ॥ ४२ ॥ मिश्रा सचित्ताचित्तत्वात्। शीतो ष्णत्वाच सा भवेत् ॥ वशीपत्ता तथा शख—वर्त्ता कूर्मोन्नता पि च ॥ ४३ ॥ पल्योपमाना त्रितय—मुत्कृष्टैषा जवस्थिति। सा युग्मिना परेषा तु। पूर्वकोटि प्रकीर्त्तिता ॥ ४४ ॥ जघन्य नरगर्जस्य। स्थितिरातर्मुहूर्तिकी ॥ उत्कृष्टा द्वादशाब्दानि विज्ञेया मध्यमापरा ॥ ४५ ॥ पित्तादिदूषित पापी। कार्मणा दिवशोऽथवा ॥ द्वादशाब्दानि गर्नात–स्तिष्ठेत् सिद्धनृपादिवत ॥ ४६ ॥ चतुर्विंशतिवर्षा च। गर्नकायस्थितिर्नृणा ॥ उत्कृष्ट

त तेउंनी चौदलाख योनिउं होय छे, तथा वारलाग कुलको मीउं होय छे, योनि विवृतसवृत होय छे ॥ ४२ ॥ वळी स चित्त अने अचित्त होवथी, तथा शीत अने उष्ण होवाथी तेउंनी मिश्रयोनि होय छे, तेम तेउंने वशीपत्रा, शखावर्त्ता अने कूर्मोन्नतायोनि पण होय छे ॥ ४३ ॥ हवे तेउंनी उत्कृ ष्टी नवस्थिति त्रणपल्योपमनी छे, अने ते स्थिति युगलियाउं नी होय छे, अने ते शिवायना मनुष्योनी क्रोमपूर्वनी छे ॥ ॥ ४४ ॥ मनुष्योना गर्जनी जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, अ ने तेनी उत्कृष्टी स्थिति वार वर्षोनी छे, अने ते वचेनी मध्य मस्थितिउं जाणवी ॥ ४५ ॥ पित्तयादिकथी दूषित थयेलो, पापी, अथवा कामणयादिकथी स्तंनितथयेलो जीव सिद्धरा जयादिकनीपेठे वार वर्षोसुधि गर्जनी अदर रहे छे ॥ ४६ ॥ वळी मनुष्योना गर्जनी कायस्थिति चोवीस वर्षोनी छे, अने ते स्थिति उत्कृष्टस्थितिवाळा गर्जनी मृत्यु पामीने उत्पन्न थ

स्थितिगर्जस्य । मृत्वोत्पन्नस्य तत्र सा ॥ ४७ ॥ स्थित्वा द्वादशवर्षाणि । गर्जे कश्चिन्महाघवान् ॥ विपद्योत्पद्य तत्रैव । ता वत्तिष्टत्यसौ यत ॥ ४८ ॥ इति जवस्थिति ॥ इत्यर्थतो जगवती शतक २ पचमोद्देशके ॥

पूर्वाणा कोटय सप्त। तथा पल्योपमत्रय ॥ जाव्या गर्जजतिर्यग्व–देपा कायस्थितिर्गुरु ॥ ४९ ॥ इति कायस्थिति ॥ सख्येयजीविना देहा । पचासख्येयजीविन. ॥ भवेद्देहत्रयमेव । विनाहारकवैक्रिये ॥ ५० ॥ इति देहा ॥ सख्येयजीविना नृणा । सस्थानान्यखिलान्यपि ॥ चतुरस्रं जवेदेत—दसख्येयायुषा पुन ॥ ५१ ॥ इति सस्थान ॥ शतानि पच धनुषा । व-

---

वाथी थाय बे ॥ ४७ ॥ केमके कोइक महापापी वार वर्षोसुधि गर्जमा रहीने, मृत्यु पामी, तेटला काळसुधि ते गर्जमाज रहे बे ॥ ४८ ॥ एवीरीते जवस्थिति कही ॥ एम जगवतीजीना बीजा शतकना पाचमा उद्देशामा कह्यु बे ॥

वळी तेउनी उत्कृष्टी कायस्थिति गर्जजतिर्यचनीपेठे त्रण पल्योपम अने सातकोमपूर्वोनी जाणवी ॥ ४९ ॥ सख्याता आयुवाळा मनुष्योने पाच शरीरो होय बे, तथा असख्याता आयुवाळाउने आहारक अने वैक्रियविना त्रण शरीरो होय बे ॥ ५० ॥ एवीरीते शरीरो जाणवा सख्याता आयुवाळा मनुष्योने सघळा सस्थानो होय बे, परतु असख्याता आयुवाळाउने समचोरससस्थान होय बे ॥ ५१ ॥ एवीरीते सस्थान जाणवा ॥ वळी सख्याता आयुवाळाउनु उत्कृष्टु शरीर पाचसो धनुष्योनु बे, तथा असख्याता आयुवाळाउनु

पु संख्येयजीविना ॥ गव्यूतत्रयमन्येषा—मुत्कर्षेण प्रकीर्तित ॥ ५२ ॥ जघन्यतोंगुलासंख्य—नागमानमिद नवेत् ॥ उत्त येषा तदारंन–काल एवास्य सनव ॥ ५३ ॥ सख्यायुषा वैक्रिय सा—धिकैकलक्षयोजन ॥ उत्कर्षेण जघन्याच्चा–गुलस ख्याशसमित ॥ ५४ ॥ आहारकशरीर यत् । स्यादेषा लब्धिशालिना ॥ श्रुतकेवलिना तत्तु । मानतो हस्तसमित ॥ ५५ ॥ इत्यगमान ॥ स्यु. सप्तापि समुद्घाता । नृणा संख्येयजीविना ॥ असख्येयायुषामाद्या—स्त्रय एव नवति ते ॥ ५६ ॥ इति समुद्घाता. ॥ याति सर्वे सुरेष्वेव । नरा असख्यजीविन ॥ निजायु समहीनेषु । नाधिकस्थितिषु कचित् ॥ ५७ ॥ ततोत-

---

त्रण गव्यूतोनु कह्यु छे ॥ ५२ ॥ वळी ते बन्ने जातिउना मनुष्योनु जघन्यशरीर अगुलना असख्यातमा नाग जेटलु जाणवु, अने ते शरीर तेना आरंनसमयेज सनवे छे ॥ ५३ ॥ सख्याता आयुवाळाउनु उत्कृष्ट वैक्रियशरीर कइक अधिक एकलाख योजनोनु होय छे, अने जघन्यवैक्रियशरीर अगुलना असख्यातमा नागजेवडु होय छे ॥ ५४ ॥ वळी लब्धिवत श्रुतकेवलिउने जे आहारकशरीर होय छे, ते तो एक हाथजेवडु होय छे ॥ ५५ ॥ एवीरीते शरीरमान जाणवु ॥ वळी सख्याता आयुवाळा माणसोने साते समुद्घातो होय छे, अने असख्याता आयुवाळाउने पहेला त्रण समुद्घातो होय छे ॥ ५६ ॥ एवीरीते समुद्घातो जाणवा ॥ असख्याता आयुवाळा सर्वमनुष्यो पोताना आयुजेटली अथवा तेथी उंडी स्थितिवाळा देवताउमाज जाय छे, परतु अधिक स्थि-

र्द्वीपजाता । जजनव्यतरावधि ॥ यातीशानदिव यावत् । हरि-
वर्षादिजास्तु ते ॥ ५८ ॥ सौधर्मांत हैमवत–हैरण्यवतजा इमे
॥ जघन्यापि यदीशाने–ऽधिकपल्योपमा स्थिति ॥ ५९ ॥ स-
र्वससारिगतिषु । नरा सख्येयजीविन ॥ गच्छति कर्मविगमा–
देति मुक्तिगतावपि ॥ ६० ॥ तत्र च—तीव्ररोषास्तपोमत्ता—
स्तथा बालतपस्विन ॥ द्वैपायनादिवद्वैर–परा यात्यसुरेष्वमी ॥
॥ ६१ ॥ जलाग्निझपासपात–रज्जुपाशविपाशने ॥ तृट्क्षुदार्थे-
र्मृतास्ते स्यु—र्व्यंतरा शुभजाशत ॥ ६२ ॥ अविराद्धचारि-
त्राणा । जघन्यादायतावपि ॥ उत्कर्षेण च सर्वार्थ—सिद्ध

तिवाळा देवोमा जता नथी ॥ ५७ ॥ अने तेथी अतर्द्वीपोमा
उत्पन्न थयेला जजनपति अने व्यतरोसुधि जाय छे, अने ह-
रिवर्षादिकमा थयेला ईशानदेवलोकसुधि जाय छे ॥ ५८ ॥
हैमवत अने हिरण्यवतमा थयेला सौधर्मदेवलोकसुधि जाय
छे, केमके ईशानदेवलोकमा जघन्यस्थिति पण कइक अधिक
पल्योपमनी छे. ॥ ५९ ॥ सख्याता आयुवाळा मनुष्यो सघळी
ससारिगतिओमा जाय छे, अने कर्मोनो नाश थवाबाद मो-
क्षगतिमा पण जाय छे ॥ ६० ॥ वळी त्या—तीव्र रोषवाळा,
तपथी मदोन्मत्त थयेला तथा बालतपस्वीओ द्वैपायनादिकनी
पेठे वेरमा तत्पर थयाथका असुरोमा पण जाय छे ॥ ६१ ॥
वळी जळमा झपापात करवाथी, अग्निपात करवाथी, गळे
फासो खावाथी फेर खावाथी तथा तृषा अने क्षुधावडे क
रीने मृत्यु पामेला मनुष्यो शुभजावथी व्यतर थाय छे ॥६२॥
जेओए चारित्र विराध्यु नथी तेओने जघन्यथी पहेलो देवला-

स्यादिपयो गते ॥ ६३ ॥ विराद्धसयमाना तु । जवनेशायता विपौ ॥ क्रमाज्जघन्योत्कर्पाभ्या-मेवमग्रेऽपि चाव्यता ॥ ६४ ॥ आराद्धदेशविरते । सौधर्माच्युततावियौ ॥ विराद्धदेशविरते-र्भवनज्योतिरालयौ ॥ ६५ ॥ तापसानामपि तथा । तावेव गतिगोचरौ ॥ कादर्पिकाणा जवना—विपसौधर्मतावियौ ॥६६॥ चरकाणा परिव्राजा । भवनब्रह्मताविपौ ॥ सौधर्मलातकौ कल्पौ । ख्यातौ किल्बिपिकागिना ॥ ६७ ॥ विमानेपूत्पद्यमाना—पेक्ष्येद यतोऽन्यथा ॥ सति किल्विपिका देवा । जवनाधि

क मळे ठे, अने उत्कृष्टथी सर्वार्थसिद्धि मळे ठे, ॥ ६३ ॥ अने जेर्उए सयम विराध्यु ठे, तेर्उ जघन्यथी जवनपतिमा, अने उत्कृष्टथी पहेला देवलोकमा जाय ठे, अने एवीरीते आगळ पण जघन्य अने उत्कृष्टु जाणी लेवु ॥ ६४ ॥ वळी जेणे देशविरतिनु आराधन करेलु ठे, ते जघन्यथी सौधर्मदेवलोकमा अने उत्कृष्टो अच्युतदेवलोकमा, तथा देशविरतिनु विराधन करनारो जघन्यथी जवनपतिमा, अने उत्कृष्टो ज्योतिपिदेवलोकमा जाय ठे ॥ ६५ ॥ वळी तापसोनी गतिनो पण तेज विपय ठे, अने कादर्पिको जघन्यथी जवनपतिमा अने उत्कृष्टा सौधर्मदेवलोकमा जाय ठे ॥ ६६ ॥ वळी चरकपरिव्राजको जघन्यथी जवनपतिमा अने उत्कृष्टा ब्रह्मदेवलोकमा जाय ठे, अने किल्विपीर्उ जघन्यथी सौधर्ममा अने उत्कृष्टा लातकदेवलोकमा जाय ठे ॥ ६७ ॥ आ किल्विपो विमानोमा उत्पन्न थतार्उनी अपेक्षाए ठे, केमके जो तेम न होय, तो जवनाधिपोनेविपे पण किल्विपदेवो ठे ॥६८॥ वाजीवि

पतिष्वपि ॥ ६८ ॥ आजीविकाजियोगाना । जवनाच्युततानि
पो ॥ निह्नवाना च जवने—शात्यग्रैवेयको किल ॥ ६९ ॥ ज-
व्यानामप्यजव्याना । साधुवेषगुणस्पृशा ॥ अपि मिथ्यादृशा
मेष । विषय सत्क्रियाबलात् ॥ ७० ॥ निर्ग्रंथगुणवत्त्वेऽपि । ते
स्युर्मिथ्यादृशो यत ॥ अश्रद्दधत्पदमपि । मिथ्यात्वी सूत्रजा-
षित ॥ ७१ ॥ सूत्रलक्षण चैवमाहु —सुत्त गणहररइय । त
हेव पत्तेअबुद्धरइअ च ॥ सुअकेवलिणा रइअ । अजिन्नदस
पुविणा रइअ ॥ ७२ ॥ देवेषु गवतामेषा । स्यादुक्तो गतिगो-
चर ॥ नावेषा गतिरेषैवे—त्याशस्य मतिशालिजि ॥ ७३ ॥

कामादि मुनिनो वेष धरनाराउ तथा मवतत्रादिकनो अजि
योग करनाराउ जघन्यथी जवनपतिमा अने उत्कृष्टा अच्यु-
तदेवलोकमा जाय छे, तथा निह्नवो जघन्यथी जवनपतिमा
अने उत्कृष्टा छेल्ला ग्रैवेयकसुधि जाय छे ॥ ६९ ॥ वळी जव्य
अथवा अजव्य, एवा मिथ्यादृष्टिउ पण जो साधुना वेष अ
ने गुणोने स्पर्श करनारा होय, तो तेउनी गतिनो सत्क्रिया-
ना बळथी तेज विषय छे ॥ ७० ॥ वळी तेउने साधुगुणयुक्त-
पणु होते छते पण तेउ मिथ्यादृष्टि ने, केमके सूत्रमा कहेला
एकपदनी पण जे श्रद्धा नथी करतो ते मिथ्यात्वी छे ॥ ७१ ॥
वळी सूत्रनु लक्षण नीचेप्रमाणे कह्यु छे—गणधरमहाराजे र
चेलु तेमज प्रत्येकबुधनु रचेलु श्रुतकवलिनु रचेलु तथा स
पूर्ण दशपूर्वीनु रचेलु सूत्र कहेवाय छे ॥ ७२ ॥ वळी उ
पर कहेला गतिनो विषय देवगतिमा जता मनुष्योनो छे, प
रतु तेउनी तेज गति छ, एम बुद्धिवानोए विचारवु नहि ॥

कादर्पिकादिलक्षण चेव—कंदर्प परिहासोऽस्ति । यस्य काद र्पिकश्च स ॥ कदर्पविकथाशसी—तत्प्रशसोपदेशकृत् ॥ ७४ ॥ नानाहासकला कुर्वन् । मुखतुर्यांगचेष्टितै ॥ अहसन् हास यश्चान्या—न्नानाजीवरुतादिभि ॥ ७५ ॥ युग्म ॥ किल्बिष पापमस्यास्ति । स किल्बिषिक उच्यते ॥ मायावी ज्ञानसद्धर्मा-चार्यसाध्व्यादिनिदक ॥ ७६ ॥ वर्त्तयेयस्तु नटव–द्वेषमाजीविकाकृते ॥ बाह्योपचारचतुर । स आजीविक उच्यते ॥ ७७ ॥ अभियोग कार्मणादि—स्तत्प्रयोक्ताभियोगिक ॥ द्रव्यानु योगमत्रादि । स द्विधा द्रव्यभावत ॥ ७८ ॥ तयो ३—द्

॥ ७३ ॥ कादर्पिकादिकोनु लक्षण नीचेप्रमाणे जाणवु —कदर्प एटले परिहास जेने होय, ते कादर्पिक कहेवाय अर्थात् कामसबधि विकथा करनारो, अने ते सबधि प्रशसानो उपदेश करनारो कादर्पिक कहेवाय ॥ ७४ ॥ मुखनो अवाज तथा शरीरचेष्टाओवडे करीने नानाप्रकारनी हास्यकला करतोथको, तथा विविधप्रकारना प्राणीओजेवा शब्दो करीने पोते नहि हसनायको ते बीजाओने हसावे छे ॥ ७५ ॥ किल्बिष एटले पाप जेने होय, ते किल्बिषिक कहेवाय, तथा ते कपटी थयोथको ज्ञान, सद्धर्म, आचार्य तथा साधुआदिकनो निंदक होय छे ॥ ७६ ॥ वळी जे फक्त आजीविकामाटे वेषने नचावे छे, तथा बहारना उपचारमा चतुर होय छे, ते आजीविक कहेवाय छे ॥ ७७ ॥ अभियोग एटले कामणआदिक, अने ते करनारो मनुष्य अभियोगिक कहेवाय छे, वळी द्रव्यना अनुयोग अने मत्रादिकवाळो ते अभियोग द्रव्यथी अने भा-

विहो खलु अनिउंगो । दवे जावे य होइ नायवो ॥ दवमि होइ जोगा । विज्ञामता य जावमि ॥ ७९ ॥ इति जग० वृ० प्रथमशतद्वितीयोद्देशके ॥

व्यवहारेण चारित्र-यतोऽप्येतेऽचारित्रिण ॥ लजत ईदृशी सज्ञा । दोषैरेतैर्यथोदितै ॥ ८० ॥ प्रयाति नरकेष्वेव । नियमादर्धचक्रिण ॥ तथैव च गतिर्ज्ञेया । प्रत्यर्धचक्रिणामपि ॥ ८१ ॥ चक्रिणो येऽत्यक्तराज्या । प्रयाति नरकेषु ते ॥ सप्तस्वपि यथाकर्मो—त्कृष्टायुष्कतया पर ॥ ८२ ॥ तथोक्त जगवतीशतक १२ नवमोद्देशकवृत्तौ चक्रवर्तित्वातरनिरूपणाधिकारे—' जहणेण सातिरेग सागरोवमति ' कथमपरित्यक्तसगाश्चक

वथी बेप्रकारनो ते ॥ ७८ ॥ कह्यु ते के—अनियोग द्रव्यथी अने जावथी एम बे प्रकारनो जाणवो द्रव्यनी अदर प्रयोग होय वे, अने जावनीअदर वियामत्रो होय ते ॥ ७९ ॥ एवी रीते जगवतीनी वृत्तिमा पहेला शतकना बीजा उद्देशामा वे

हवे व्यवहारवडे करीने चारित्रवाळाउं उता पण तेउं अचारित्रिउं ठे, केमके ते पूर्वोक्त दोषोवमे करीने एवीरीतनी सज्ञाउंने प्राप्त थाय ठे ॥ ८० ॥ वळी वासुदेवो निश्चयथी नरकोमाज जाय ठे, तेम प्रतिवासुदेवोनी पण तेज गति जाणवी ॥ ८१ ॥ वळी जे चक्रिउंए राज्य ठोड्यु नथी, तेउं कर्मोवडे करीने उत्कृष्टआयुपणाथी साते नरकोमा जाय ठे ॥ ॥ ८२ ॥ ते माटे जगवतीजीना बारमा शतकना नवमा उद्देशानी वृत्तिमा चक्रवर्त्तीपणाना आतराना निरूपणअधिकारमा कह्यु ठ क—कोइपण कारणथी जेउंए राज्य तज्यु नथी एवा

वर्त्तिनो नरकपृथिवीषूत्पद्यते, तासु च यथास्थमुत्कृष्टस्थितयो भवति, ततश्च नरदेवो मृत प्रथमपृथिव्यामुत्पन्नस्तत्र चोत्कृष्टा स्थिति सागरोपमप्रमाणामनुभूय नरदेवो जायत इत्येव सागरोपम, सातिरेकत्व च नरदेवभवे चक्ररत्नोत्पत्तेरर्वाचीन कालेन द्रष्टव्यमीति ॥ श्रीहरिभद्रसूरिकृतदशवैकालिकवृत्तौ हैमवीरचरित्रे नवपदप्रकरणवृत्तौ च चक्रिण सप्तम्यामेवाऽत्यक्तराज्या यातीत्युक्तमिति ज्ञेय ॥ त्यक्तराज्यास्तु ये सार्व-भौमास्ते याति ताविप ॥ मुक्ति वाथ सीरिणोऽपि । ध्रुव स्वर्मुक्तिगामिन ॥ ७३ ॥ इति गति ॥ असख्यायुर्नृतिरश्च । सप्तम

चक्रिओ नारकीओमा उत्पन्न थइ त्या यथायोग्यरीते उत्कृष्टस्थितिवाळा थाय छे, अने तेथी ते चक्री मृत्युपामीने पहेली नरकमा उत्पन्न थइ, त्या सागरोपमना प्रमाणवाळी उत्कृष्टी स्थिति अनुभवीने पाछो चक्री थाय छे एवीरीते सागरोपमनु प्रमाण थयु हवे चक्रीना भवमा चक्ररत्ननी उत्पत्तिपहेलानं जे काळ, ते कइक अधिकपणु जाणवु ॥ वळी श्रीहरिभद्र सूरिजीए करेली दशवैकालिकनी वृत्तिमा, तथा हेमचद्रजीए रचेला वीरचरित्रमा, अने नवपदप्रकरणनी वृत्तिमा एम कहेल छे के—जेओए राज्य तजेलु नथी, एवा चक्रीओ सातमी नरकमाज जाय छे, एम जाणवु ॥ अने जे चक्रीओ राज्य छोडी दे छे, तेओ देवलोकमा अथवा मोक्षे जाय छे, अने बलदेवो पण देवलोक अथवा मोक्षमा जाय छे ॥ ७३ ॥ एवी रीते गतिद्वार जाणवु ॥ हवे असख्याताआयुवाळा मनुष्यो अने तिर्यचो, तथा सातमी नरकना नारकीओ, वायु अने अ

क्षितिनारकान् ॥ गाग्वमी च विना सर्वे—ऽप्युत्पद्यते नृजन्म सु ॥ ७४ ॥ अर्हंतो वासुदेवाश्च । बलदेवाश्च चक्रिण ॥ सुरनैरयिकेभ्य स्यु–र्नृतिर्यग्भ्यो न कर्हिचित् ॥ ७५ ॥ तत्रापि–प्रथमादेव नरका—ज्जायते चक्रवर्तिन ॥ द्वाभ्यामेव हरिबला–स्त्रिभ्य एव च तीर्थपा ॥ ७६ ॥ चतुर्विधा सुराश्च्युत्वा । भवति बलचक्रिण ॥ जिना वैमानिका एव । हरयोऽप्यनुत्तरा ॥ ७७ ॥ एव मनुष्यरत्नानि । यानि स्यु पच चक्रिणा ॥ तान्यागत्या विभाव्यानि । सामान्येन मनुष्यवत ॥ ७८ ॥ वैमानिकेभ्यश्च यदि । भवति तानि तर्हि च ॥ अनुत्तरसुरान् मुक्त्वा–न्येभ्य स्युर्वासुदेववत् ॥ ७९ ॥ मुहूर्ता द्वादशोत्कृष्ट।

क्षि, एटलाविना सर्वे प्राणीओ मनुष्यजन्ममा उत्पन्न थाय छे ॥ ७४ ॥ वळी अर्हंतो, वासुदेवो, बलदेवो अने चक्रीओ, एटला देवता अने नारकीओमाथी निकळेला थाय छे, परतु मनुष्य अने तिर्यंचोमाथी निकळेला थता नथी ॥ ७५ ॥ तेमा पण—पहेली नरकमाथी निकळेला चक्रीओ थाय छे, बेमाथी निकळेला वासुदेव तथा बलदेवो थायछे, अने त्रणमाथी निकळेला तीर्थंकरो थाय छे ॥ ७६ ॥ चारप्रकारना देवो चवीने बलदेवो अने चक्रीओ थाय छे, तथा वैमानिकदेवोज चवीने जिनो थाय छे, अने अनुत्तरविमानशिवायना देवो चवीने वासुदेवो थाय छे ॥ ७७ ॥ एवीरीते चक्रीना जे पाच मनुष्यरत्नो होय छे, तेओनी आगति सामान्यपडे करीने मनुष्यनीपेठे जाणवी ॥ ७८ ॥ वळी तेओ जो कदाच वैमानिकोमाथी आवे ता तेओ वासुदेवोनी पेठे अनुत्तरविमानना देवो शिवायना

समयो लघु चातर ॥ तिर्यग्वदेकसमय–सख्या समूर्छिमै सह ॥ ९० ॥ नानागिनामपर्याप्त—नृत्वेनोत्पत्तिरीरिता ॥ उत्कर्षतोऽविछेदेन । पल्यासख्यलवावधि ॥ १ ॥ अपर्याप्तनरत्वेनोत्पत्तिरेकस्य चागिन ॥ उत्कर्षतो जघन्याच्चा—न्तर्मुहूर्त्तं निरतर ॥ २ ॥ इत्यर्थत पचसग्रहे ॥ इत्यागति ॥ सम्यक्त्व देशविरति । चारित्र मुक्तिमप्यमी ॥ लभतेऽनतरभवे । लभ्या नरभवादिक ॥ ९१ ॥ अनतरभवे चैते । न लभते कदाचन ॥ अर्हत्त्व चक्रवर्त्तित्व । बलत्व वासुदेवता ॥ ९२ ॥ लब्धिष्वष्टाविशतो या । येषामिह नृजन्मनि ॥ सभवति प्रसगेन । दर्श

बीजा देवोमाथी आवे छे ॥ ८९ ॥ वळी तेउनो उत्कृष्टो आतरो वार अतर्मुहूर्तनो छे, तथा जघन्य आतरो एकसमयनो छे, अने तेउनी एकसमयसवधि सख्या तो समूर्छिमोसहित तिर्यचोनीपेठे जाणवी ॥ ९० ॥ वळी अपर्याप्तमनुष्यपणाएकरीने विविधप्रकारना प्राणीउनी अविछिन्नपणे उत्कृष्टी उत्पत्ति पल्योपमना असख्यातमा भागसुधि थाय छे ॥ १ ॥ अने एक प्राणीनी अपर्याप्तमनुष्यपणावके करीने आतरारहित उत्कृष्टी अने जघन्य उत्पत्ति अतर्मुहूर्त्तसुधि थाय छे ॥ २ ॥ एवीरीतनो भावार्थ पचसग्रहमा छे ॥ एवीरीते आगतिद्वार जाणवु ॥ हवे तेउ अनतरभवमा मनुष्यनरभवादिक मेळवीने, सम्यक्त्व, देशविरति, चारित्र अने मोक्षने पण मेळवे छे ॥ ९१ ॥ वळी तेउ अनतरभवमा अरिहतपणु, चक्रीपणु, बळदेवपणु अने वासुदेवपणु कोइपण काळे मेळवता नथी ॥ ॥ ९२ ॥ हवे अठावीस लब्धिउमा जेउने आ मनुष्यजन्मम

तेता यथागम ॥ ९३॥ कफविप्रुएमलामर्ग—सर्वौपधिमहर्द्ध-य ॥ संभिन्नश्रोतोलब्धिश्च । विपुलर्जुधियावपि ॥ ९४ ॥ चारणाशीविषावधि–सार्वज्ञ्यगणधारिता ॥ चक्रित्वार्हत्ववलता–विष्णुत्व पूर्वधारिता ॥ ९५ ॥ क्षीरमध्वाज्याश्रवाश्च । बीज कोष्ठधियो तथा ॥ पदानुसारिता तेजो–लेश्याहारकवैक्रिये ॥ ॥ ९६ ॥ शीतलेश्याक्षीणमहा—नसी पुलाकसंज्ञिता ॥ इत्य-ष्टाविंशतिर्भव्य–पुसा सल्लब्धयो मता ॥ ९७ ॥ चक्र्यर्हद्विष्णु वलस—भिन्नश्रोतस्त्वपूर्विता ॥ गणभृत्त्व चारणत्व । पुलाकाहारके अपि ॥ ९८ ॥ विना दशामू स्त्रीष्वन्या । स्युरष्टा दशलब्धय ॥ आस्वार्हत्य कदाचिच्च—त्त्वाश्चर्यतयादित ॥

जे लब्धिर्ठ सजवे ठे, ते प्रसगोपात आगममा कह्याप्रमाणे देखामीये ठीये ॥ ९३ ॥ कफ, विप्रुष (थुक), मल, आमर्श, सर्वौपधि, संभिन्नश्रोतोलब्धि, विपुलमति, ऋजुमति, ॥ ॥ ९४ ॥ चारण, आशीविष, अवधि, सार्वज्ञ्य, गणधारीपणु, चक्रीपणु, अरिहतपणु, बलदेवपणु, विष्णुपणु, पूर्वधरपणु, ॥ ॥ ९५ ॥ क्षीर, मधु अने आज्याश्रव, बीज, कोष्ठधी, पदानुसारिपणु, तेजोलेश्या, आहारक, वैक्रिय, ॥ ९६ ॥ शीतलेश्या, अक्षीणमहानसी, तथा पुलाकलब्धि, ए अट्ठावीसप्रकारनी उत्तम लब्धिर्ठ भव्यपुरुषोने होय ठे ॥ ९७ ॥ चक्री, अरिहत, विष्णु, बलदेव, संभिन्नश्रोतपणु, पूर्वधरपणु, गणधरपणु, चारणपणु, पुलाकलब्धि अने आहारकलब्धि ॥ ९८ ॥ ए दश लब्धिर्ठविना बाकीनी अढार लब्धिर्ठ स्त्रीर्ठने होयठे वळी स्त्रीर्ठमा कोइकवखते जे अरिहतपणु थाय ठ, ते ता

॥ ९९ ॥ दशैता केवलित्व च । विपुलर्जुधियावपि ॥ अजव्य पुसा नैवैता । सनवति त्रयोदश ॥ १०० ॥ अभव्ययोपितामे ता । क्षीराद्याश्रवसयुता ॥ न स्युश्चतुर्दशैतासा । ततो ह्य याश्चतुर्दश ॥ १ ॥ इत्यनतरात्ति ॥ अनतरनवे चैते । प्राप्य मानुष्यकादिक ॥ सिध्यत्येकत्रसमये । विशतिर्नाधिका पुन ॥ १ ॥ तत्रापि पुमनुष्येभ्यो ।जाता सिध्यति ते दश॥ ना रीभ्योऽनतर जाता । क्षणे ह्येकत्र विंशति ॥ १ ॥ इति स मयेसिद्धि ॥ लेश्याहारदिश सर्वा । एपा सहननान्यपि ॥ सर्वे कपाया स्यु सज्ञा—श्चेंद्रियाण्यखिलान्यपि ॥ २ ॥ ले श्याश्चतस्र कृष्णाद्या । जवत्यसंख्यजीविना ॥ एपामाद्य सह

आश्चर्यरूप कहेलु ठे ॥ ९९ ॥ हवे उपर कहेली दश, तथा केवलिपणु, विपुलमति अने ऋजुमति, ए तेर लब्धिउं अज व्यपुरुषोने होय नही ॥ १०० ॥ वळी अजव्यस्त्रीउंने उपर कहेली तेर, अने क्षीरादिआश्रवलब्धि, एम चौद न होय, अने तेयी वाकीनी चौद लब्धिउं तेउंने होय ॥ १ ॥ एवी रीते अनतरात्तिद्वार जाणवु ॥ हवे अनतरभवमा तेउं मनु ष्यादिकपणु पामीने एकसमये वीस सिद्धे ठे, पण तेथी अ धिक सिद्धता नथी ॥ १ ॥ तेमा पण पुरुषमनुष्योथी उत्पन्न थयेला एकसमये दश सिद्धे ठे, अने स्त्रीउंथी अनतरभवमा उत्पन्नथयेला एकसमये वीस सिद्धे ठे ॥ १ ॥ एवीरीते समये सिद्धिद्वार जाणवु ॥ वळी ते गर्जजमनुष्योने सघळी लेश्याउं, सर्वदिशिनो आहार, सघळा सघयण, सघळा कपायो, सघ ळी सज्ञाउं अने सर्व इन्द्रिउं होय ठे ॥२॥ वळी असख्या

नन-मेकमेव प्रकीर्तितं ॥ ३ ॥ इति द्वारपदकं ॥ सञ्ज्ञाख्य कमदाना-मेते सञ्ज्ञितया मता ॥ दीर्घकालिक्यादिकाना-मपि सत्त्वात्तथैव ते ॥ ४ ॥ इति सञ्ज्ञिता ॥ एतेषु जगत पुस्त्री-वेदाससंख्यजीविषु ॥ पुन्स्तुल्या स्त्रियस्तेषु । स्युर्युग्मित्वेन सर्वदा ॥ ५ ॥ पुंस्त्रीक्लीबास्त्रिधान्ये स्यु-स्तत्र पुंभ्य स्त्रियो मता ॥ सप्तविंशत्यतिरिक्ता । सप्तविंशतिसगुणा ॥६॥ गर्भजा क्लीबास्तु पुमाकारजाज पुंसु, स्त्र्याकारजाजस्तु स्त्रीषु गण्यते इति वृद्धवाद ॥ इति वेद ॥ तिस्रो दृशो ज्ञानाज्ञान

ता आयुवाळा मनुष्योने कृष्णआदिक चार लेश्याउं होय छे, तथा तेउने एक वज्रऋषभनाराच संघयण कह्यु छे ॥ ३ ॥ एवी रीते छ द्वारो जाणवा वळी मनुष्योने प्रगट संज्ञा होवाथी तेउने संज्ञी कहेला छे, तेम तेउने दीर्घकालिकीआदिक संज्ञाउं होवाथी ते युक्त पण कह्या छे ॥ ४ ॥ एवी रीते संज्ञिताद्वार कह्यु ॥ वळी तेउमाना असंख्याता आयुवाळाउने पुरुषवेद अने स्त्रीवेद होय छे, अने तेउ हमेशा युगलियारूप होवाथी तेउमा पुरुषजेटली स्त्रीउं होय छे ॥ ५ ॥ वळी युगलियाशिवायना मनुष्यो, पुरुष, स्त्री अने नपुसक, एम त्रण प्रकारना होय छे, तेमा पुरुषो करता, स्त्रीउं सत्तावीसरूप अधिक सत्तावीसगणी छे ॥ ६ ॥ पुरुषाकारने भजनारा गर्भजनपुसकोनो पुरुषोमा, अने स्त्रीयाकारने भजनारा नपुसकोनो स्त्रीउंमा समावेश थाय छे एवो वृद्धवाद छे ॥ एवी रीते वेदो कह्या ॥ वळी आ गर्भजमनुष्योने त्रण दृष्टिउं, सर्वे ज्ञान तथा अज्ञान, अने सघळा दर्शनो होय छे, तेमज चार उप-

–दर्शनान्यखिलान्यपि ॥ द्वादशेत्युपयोगा स्यु–स्त्रिधाऽ प्रमुखाहृति ॥ ७ ॥ आहारस्य कावलिक–स्यातर स्यात् स त्रावज ॥ ज्येष्ट दिनलय प्राग्व–दनाहारकतापि च ॥ ८ ॥ द्विक्षणाविग्रहगतौ । समुद्घाते तु सप्तमे ॥ त्र्यवत्यनाहारक्त । तृतीयादिक्षणत्रये ॥ ९ ॥ अयोगित्वे पुन स' स्या–दस स्यसमयात्मिका ॥ गुणस्थानानि निखिला–न्येषु योगास्तथा खिला ॥ १० ॥ इति द्वारसप्तक ॥

गर्भजाना मनुष्याणा–मथ मान निरूप्यते ॥ एकान त्रिंशताकैस्ते । मिता जघन्यतोऽपि हि ॥ ११ ॥ ते चामी–वतिति ख पण नव तिग चउ । पण तिग नव पच सगति तिग चउरो ॥ व डु चउ इग पण डु व इग । अहु दु नव

योगो, अने उजआदिक त्रणप्रकारनो आहार होय छे ॥७॥ वळी तेउने कवलाहारनो उत्कृष्टो खनात्रिक यातरो त्रण दिवसोनो होय छे, अने पूर्वनीपेठे अनाहारीपणु पण होय छ ॥ ८ ॥ बे क्षणनी अविग्रहगतिमा, अने सातमा समुद्घातमा त्रीजाआदिक त्रण क्षणोमा पण तेउने अनाहारकपणु होय छे ॥ ९ ॥ वळी अयोगिपणामा ते अनाहारकपणु असख्या तासमयोनु होयछे, तेम तेउने सघळा गुणठाणा अने सघळा योगो होय छे ॥ १० ॥ एवीरीते सात द्वारो जाणवा ॥

हवे गर्भजमनुष्योनु प्रमाण कहे छे, तेउ जघन्यथी पण नीचेप्रमाणे उगणत्रीस आकोजेटला होय छे ॥ ११ ॥ ते कहे छे–छ, त्रण, त्रण, शून्य, पाच, नव, त्रण, चार, पाच, त्रण, नव, पाच, सात, त्रण, त्रण, चार, छ, बे, चार, एक

सग जहन्ननरा ॥ १२ ॥ इति पर्यंतवर्तिनोकस्थानादारभ्याक- स्थानसमङ्ग ॥ ७९२२८१६२५१४२६४३३७५०३५४३९५०३३६ ॥ एक, दस, सय, सहस्स, दससहस्स, लक्क, दहलक्क, कोमि, दहकोमि, कोमिसय, कोमिसहस्स, दहकोमिसहस्स, कोमि- लक्क, दहकोमिलक्क, कोमाकोमी, दहकोमाकोमी, कोमाको मिसय, कोमाकोमिसहस्स, दहकोमाकोमिसहस्स, कोमाको मिलक्क, दहकोमाकोमिलक्क, कोमाकोमिकोमी, दहकोमा कोमिकोमी, कोमाकोमिकोमिसय, कोमाकोमिकोमिसहस्स, दहकोमाकोमिकोमिसहस्स, कोमाकोमिकोमिलक्क, दहको- माकोमिकोमिलक्क, कोमाकोमिकोमिकोमी इत्याद्यकवाचन प्रकार ॥ एतेषामेव एकोनत्रिंशताकस्थानाना पूर्वपुरुषे पूर्वपू-

---

पाच, बे, त्र, एक, आठ, बे, बे, नव अने सात एटला ज- घ यथी मनुष्यो होय छे ॥ १२ ॥ एवीरीते छेल्लेथी आकोनी गणत्री करवी ॥ अने तेथी—७९२२८१६२५१४२६४३३७५०३ ५४३९५०३३६ ॥ एटली सख्या थाय एक दश, सो, हजार, दशहजार, लाख, दशलाख, क्रोम, दशक्रोम, सोक्रोम, हजा- रक्रोम, दशहजारक्रोम, लाखक्रोम, दशलाखक्रोम, क्रोमक्रो म, दशक्रोमक्रोम, सोक्रोमक्रोम, हजारक्रोमक्रोम, दशहजार- क्रोमक्रोम, लाखक्रोमक्रोम, दशलाखक्रोमक्रोम, क्रोमक्रोमक्रोम, दशक्रोमक्रोमक्रोम, सोक्रोमक्रोमक्रोम, हजारक्रोमक्रोमक्रोम, दशहजारक्रोमक्रोमक्रोम लाखक्रोमक्रोमक्रोम, दशलाखक्रोम क्रोमक्रोम, क्रोमक्रोमक्रोमक्रोम इत्यादि अकवाचनप्रकार जा णवो ॥ हवे उपरकहेला आ ओगणत्रीस आकोनी पूर्वाचा

र्वांगे परिसख्यान कृत तदुपदर्श्यते, तत्र चतुरशीतिर्लक्षाणि पूर्वांग, चतुरशीतिलक्षाश्चतुरशीतिलक्षैर्गुण्यते, तत पूर्वं जवति, तस्य परिमाण सततिं कोटिलक्षाणि, पट्पचाशत् सहस्त्राणि (७०५६००००००००००) एतेन पूर्वोक्ताकराशेर्भागो हियते, तत इदमागत—मणुआण जहन्नपदे। एकारस पूवकोमिकोमिर्ज ॥ बावीसकोमिलक्खा। कोमिसहस्सा य चुउसीइ ॥ १ ॥ अठेव य कोमिसया। पुवाण दसुत्तरा तर्ज हुति ॥ एकासीइ लरका। पचाणउ इ सहस्सा य ॥ २ ॥ उप्पन्ना तिन्नि सया। पुवाण पुवलक्खिया अन्ने ॥ एत्तो पुवगाइ। इमाइ अहियाइ अणाइ ॥ ३ ॥ लक्खाइ एगवीस। पुवगाण सयरी सहस्साइ ॥ ठचेवेगूणठा । पुवगाण सया हुंति ॥ ४ ॥ ते

र्थाए पूर्वो अने पूर्वागोगडेकरीने जे सख्या करी ठे, ते देखाडे ठे तेमा चोर्यासीलाख ए पूर्वांग ठे, अने चोर्यासीलाखने चोर्यासीलाखे गुणवाथी पूर्व थाय ठे, अने तेनु परिमाण सीतेर लाख अने ठपनहजार कोम थायठे (७०५६००००००००००) आ रकमे करीने पूर्वे कहेली अकराशिनो भागाकार करवाथी नीचेप्रमाणे रकम थाय ठे —जघन्यपदे मनुष्योनी सख्या अग्यार कोमाकोमी, बावीसलाखकोमी, चोर्यासीहजारकोमी, ॥ ॥ १ ॥ आठसोकोमी, दशकोमी, एक्यासीलाख, पचाणुहजार, ॥ २ ॥ त्रणसो अने ठपन, एटला पूर्वे कहेला पूर्वा थाय, अने तेना उपर नीचेप्रमाणे बीजा अधिक पूर्वांगो थाय. ॥३॥ एकवीसलाख, सीतेरहजार, अने सानमा ठ, एटला पूर्वांग थाय ॥ ४ ॥ तथा व्यासीलाख, पचासहजार, त्रणसाने अ-

सीइ सयसहस्सा । पन्नास खलु जवे सहस्सा य ॥ तिन्निसया उत्तीसा । एवइया अविगला मणुया ॥ ५ ॥ उत्कर्षेण समुदिता । गर्भसमूर्छजा नरा ॥ असख्येयकालचक्र–समये प्रमिता मता ॥ ६ ॥ मनुष्या ह्युत्कृष्टपदेऽपि श्रेण्यसख्येयजागगतप्रदेशराशिप्रमाणा खन्यते, इति तु प्रज्ञापनावृत्तौ ॥ इति मानं ॥ गर्भजा पुरुषा स्तोका—स्तत सख्यगुणा स्त्रिय ॥ ततोऽसख्यगुणा षढ–नरा समूर्छिमैर्युता ॥ १३ ॥ इति लघ्व्यल्पबहुता ॥ दक्षिणोत्तरयो स्तोका । स्युर्मनुष्या मिथ समा ॥ प्राच्या तत सख्यगुणा । प्रतीच्या च ततोऽधिका ॥ १४ ॥ जरतैरवतादीनि । क्षेत्राण्यल्पान्यपागुदग् ॥ तत सख्यगुणानि

त्रीस, एटला अविकलमनुष्यो होय ॥ ५ ॥ वळी उत्कृष्टा गर्भज अने समूर्छिममनुष्योने असख्याताकाळचक्रोना समयो-जेटला कह्या छे ॥ ६ ॥ केमके उत्कृष्टपदे पण मनुष्यो श्रेणिना असख्यातमा भागमा रहेली प्रदेशराशिजेटला लाजे छे एवीरीते पन्नवणानी वृत्तिमा कहेल छे ॥ एवीरीते मानद्वार जाणवु ॥ सर्वथी थोडा गर्भजपुरुषो छे, तेथी सख्यातगणी स्त्रीओ छे, तेथी असख्यातगणा समूर्छिमोसहित नपुसको छे ॥ १३ ॥ एवी रीते लघुअल्पाबहुत्व जाणवो ॥ दक्षिण अने उत्तरदिशामा परस्पर तुल्य एवा सर्वथी थोडा मनुष्यो छे, तेथी सख्यातगणा पूर्वदिशामा छे, अने तेथी अधिक पश्चिमदिशामा छे ॥ १४ ॥ दक्षिण अने उत्तरदिशामा जरत तथा ऐरवतआदिक क्षेत्रो अल्पवस्तीवाळा होय छे, अने तेथी सख्यातगणी अधिक वस्तीवाळा पूर्व अने पश्चिमदिशामा होय

स्यु । पूर्वपश्चिमयोर्दिशो ॥ १५ ॥ किंत्वधोलौकिकग्रामे—
नल्पा स्युर्नरा यत ॥ तत प्रतीच्यामधिका । मनुष्या, प्र
,च्यपेक्षया ॥ १६ ॥ इति दिगपेक्षयाल्पबहुता ॥ अतर्मुहूर्त
ल्पिष्ट । मनुष्याणा महातर ॥ कालोऽनत स चोत्कृष्टो । क
यस्थितिर्वनस्पते ॥ १७ ॥ चक्रित्वे चातर प्रोक । साधिक
ब्धिमित लघु ॥ ज्येष्ट च पुद्गलपरा—वर्त्तार्धं पचमागके ॥१८
नृणामिति व्यतिकरा विवृता मयैव । सम्यग्विविच्य समया
स्वगुरुप्रसत्त्या ॥ पूर्णापणादिव कणा कलमौक्तिकाना । द्वीप
त्विपासवणिजा मणिजातिवेत्रा ॥ १९ ॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकी
र्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रातिप—द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनय श्री
तेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपो

छे ॥ १५ ॥ परतु अधोलोकग्रामोनी अदर घणा मनुष्यो होय
छे, अने तेथी पूर्वनी अपेक्षाए पश्चिमदिशामा अधिक मनु
ष्यो होय छे ॥ १६ ॥ एवीरीते दिशाने अपेक्षीने अल्पबहु
त्व कह्यो ॥ मनुष्योनो जघन्य आतरो अतर्मुहूर्तनो छे, त
था उत्कृष्टो आतरो अनता कालनो छे, अने ते वनस्पतिनी
उत्कृष्टी स्थितिजेटलो छे ॥ १७ ॥ वळी चक्रीपणामा जघन्य
आतरो सागरोपमथी कइक अधिक कह्यो छे अने उत्कृष्टो
आतरो पाचमा अगमा अर्धपुद्गलपरावर्त्तनो कह्यो छे ॥ १८ ॥
एवीरीते मणिओनी जातिने जाणनारो व्यापारी द्वीपनी आ
तिवडेकरीने वरेली बजारमाथी जेम मनोहर मोतीना कणीआ
ओनेवूटा करीने ग्रहण करे, तेम मनुष्योमवरि व्यतिकराने,
मे गुरुकृपावडे करीने सिद्धातमाथी जुदा करीने वर्णव्या छे.

पमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुजग' पूर्ण' सुख सप्तम ॥१२०॥
इति श्रीलोकप्रकाशे मनुष्याधिकाररूप सप्तम' सर्ग समास'॥

॥ अथाष्टम' सर्ग प्रारन्यते ॥

सुराश्चतुर्धा भवन—व्यतरज्योतिपा अपि ॥ वैमानिका इति प्रोक्ता–स्तान् प्रभेदैरथ त्रुवे ॥ १ ॥ दशधा भवनेशाश्चा–सुरनागसुपर्णका ॥ विद्युदग्निद्वीपवार्द्धि–दिग्वायुस्तनिता इति ॥ २ ॥ एते च सर्वे कुमारोपपदा इति ज्ञेय ॥ परमाधार्मिका पच–दशधा परिकीर्त्तिता ॥ यथार्थैर्नामभि ख्याता । अव-प्रभृतयश्च ते ॥ ३ ॥ अनावरीपशवल—श्यामरौद्रोपरुद्रका ॥ असिपत्रधनु कुभा । महाकालश्च कालक ॥ ४ ॥ वैतरणी

॥ १२० ॥ ठेल्ला काव्यनो अर्थ पूर्वनीपेठेज जाणवो ॥ एवीरीते श्रीलोकप्रकाशने विपे मनुष्योना वर्णनरूप सातमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे आठमा सर्गनो प्रारंज थाय ठे ॥

देवो चार प्रकारना ठे, जवनपति, व्यतर, ज्योतिषी अने वैमानिक, हवे तेउंना नेदो कहे ठे ॥ १ ॥ जवनपतिउं दश प्रकारना ठे, असुर, नाग, सुपर्ण, विद्युत, अग्नि, द्वीप, वार्द्धि, दिक्, वायु अने स्तनित ॥ २ ॥ आ दशेनीसाथे कुमार-शब्दने जोमीलेवो ॥ परमाधामीउंने पदरप्रकारना कह्या ठे, अने तेउं यथार्थ एवा नीचेजणावेला अवआदिक नामोवडे-करीने प्रसिद्ध ठे ॥ ३ ॥ अव, अवरीप, शवल, श्याम, रौद्र,

वालुकश्च । महाघोष खरस्वर ॥ एतेऽसुरनिकायात–गेता
चदशोदिता ॥ ५ ॥ नीत्वोर्ध्वं पातयत्याद्यो । नारकान्
श परः ॥ करोति भ्राष्ट्रपाकादीन् । तृतीयोऽलहृदादिचित्
॥ ६ ॥ शातनादिकरस्तेषा । तुरीय पचम पुन ॥ कुन्तादौ
प्रोतकस्तेषा । षष्ठोऽगोपागजगकृत् ॥ ७ ॥ असयाकारपत्रपुष्प
वन सृजति सप्तम ॥ धनुर्मुक्तार्धचन्द्रादि– बाणैर्विध्यति
ष्टमः ॥ ८ ॥ नवम पाककृत्तेषा । कुभादौ दशम पुन ॥
नपित्वासकृत् श्लक्ष्ण–मःसमासानि खादति ॥ ९ ॥
कुभादौ पचत्येका–दशश्च द्वादश सृजेत् ॥ नदीं वैतरणीं
तत्–रक्तपूयादिपूरिता ॥ १० ॥ कदबपुष्पाद्याकार–वालुका

उपरुद्र, असिपत्र, धनु, कुभ, महाकाल, काळ, ॥ ४ ॥
वैतरणी, वालुक, महाघोष अने खरस्वर, ए पदरे परमाधामी
देव असुरकुमारनीअदर गणेला छे ॥ ५ ॥ पहेलो परमाधा
मी नारकोने उचे लइजइने नीचे पछाडे छे, बीजो तेओना नही
मा पकाववादायक दुःखो करे छे, तथा त्रीजो तेओनां आंत
रडा तथा हृदयने भेदे छे ॥ ६ ॥ चोथो तेओनु शातनादिक
करे छे, तथा पांचमो तेओने भालाआदिकमा पोरवे छे, छ
ट्ठो तेओना अगोपागने भागे छे ॥ ७ ॥ सातमो तलवारना
आकारवाळा पत्रोनु वन बनावे छे, तथा आठमो धनुष्यमा
थी छोडेला अर्धचद्रादिक बाणोथी तेओने वींधे छे ॥ ८ ॥ न
वमो कुभादिकमा तेओने पकावे छे, तथा दशमो पकडीने
झीणा मासनाकटकाने खवरावे छे ॥ ९ ॥ अग्यारमो
तेओने कुभादिकमा पकावे छे तथा बारमो नदीमा नीरा

पचेत्पर ॥ नश्यतस्तान् महाशब्दो । निरुणद्धि चतुर्दश ॥
॥ ११ ॥ आरोप्य शाल्मलीवृक्ष । वज्रकंटकचीपण ॥ खरस्वर
पचदश । समाकर्षति नारकान् ॥ १२ ॥ परमाधार्मिकास्ते च
। सचितानतपातका ॥ मृत्वाम्नगोलिकतयो–त्पद्यतेऽत्यतदु खि-
ता ॥ १३ ॥ यत्र सिंधु प्रविशति । नदी लवणवारिधि ॥ यो-
जनैर्दिशि याम्याया ॥ पचपचाशता तत ॥ १४ ॥ अस्ति स्थ
ल वेदिकात । प्रतिसतापदायक ॥ प्रमाणतो योजनानि ।
सार्धानि द्वादशैव तत् ॥ १५ ॥ योजनानि त्रीणि सार्धा–न्यु
च्छ्रेधोऽत्र महोदधे ॥ सप्तचत्वारिंशदत्र । गुहा सत्यतितामसा

अने परश्वादिकथी चरेली वैतरणीनदी वनावे छे ॥ १० ॥ व
ळी तेरमो कदवपुष्पादिकना आकारवाळी वेलुउमा तेउने प-
कावे छे, अने चौदमो नाशी जता एवा ते नारकोने महो
टा शब्दोपूर्वक रोके छे ॥ ११ ॥ वळी पदरमो वज्रना काटा
उंची जयकर थयेला एवा शाल्मलीवृक्षपर तेउने चढावीने
जयकर शब्द करतोथको खचे छे ॥ १२ ॥ सचित करेल छे
अनेक पापो जेमणे एवा ते परमाधामीउ मृत्यु पामीने अत्य-
त दु खित थयाथका अम्नगोलिकपणावडे करीने उत्पन्न थाय
छे ॥ १३ ॥ ज्या सिंधुनदी लवणसमुद्रमा प्रवेश करे छे, त्या-
थी पचावन योजन दक्षिणदिशामा ॥ १४ ॥ वेदिकानी अदर
सताप देनारु एक स्थल छे, के जे साडाबार योजनना प्रमा-
णवाळु छे ॥ १५ ॥ वळी ते जगोए समुद्रनी उचाइ साडा
त्रण योजनोनी छे, तथा त्या अत्यत अधकारवाळी सुडता-
ळीस गुफाउ छे ॥ १६ ॥ तेनी अदर वज्रऋषभनाराचसघयण-

॥ १६ ॥ आद्यसंहनानास्तासु । वसत्युरुपराक्रमा ॥ नरा जल
चरा मद्य—मांसस्त्रीभोगलोलुपा ॥ १७ ॥ दुर्वर्णा कठिनस्प
र्शा । भीषणा घोरदृष्टय ॥ अर्धार्धद्वादशकर—देहा संख्ये
यजीविता ॥ १८ ॥ तत्र रत्नद्वीपमस्ति । स्थलात् सतापदाय
कात् ॥ वारिधौ योजनैरेक—त्रिंशता भूरि मानव ॥ १९
घरट्टान् वाज्रिकास्तेऽथ । मनुष्यास्तन्निवासिन ॥ क्षिपंति म
द्यैर्मांसैश्च । तेषु तानि क्षिपति च ॥ २० ॥ मद्यमांसालाबुपात्रै
। प्रपूर्य वहनानि ते ॥ गच्छति जलधौ मद्य—मांसैस्तान् लो
भयति च ॥ २१ ॥ मद्यमांसास्वादलुब्धा—स्ततस्तदनुपातिन ।
निपतंति घरट्टेषु । क्रमात्ते जलमानुषा ॥ २२ ॥ मांस नि व

नाळा महापराक्रमी, अने मद्य, मांस तथा स्त्रीसंजोगना लो-
लुपी एवा जळचरमनुष्यो रहे छे ॥ १७ ॥ तेओ खराब वर्ण
वाळा, कठोर स्पर्शवाळा, भयकर, घोरदृष्टिवाळा, साडाबार
हाथना शरीरवाळा अने संख्याताआयुवाळा छे ॥ १८ ॥ त्यां
ते सतापदायक स्थानथी एकत्रीस योजन छेटे घणा मनुष्यो
वाळो समुद्रनी अंदर रत्नद्वीप नामनो द्वीप छे. ॥ १९ ॥ ते
द्वीपमा रहेनारा मनुष्यो वज्रनी घटीओने मद्य अने मांसवडे
करीने लींपे छे, तथा रेडीने तेमा नाखे छे ॥ २० ॥ त्यारबाद
मद्यमांसना तुंबडाओथी वहाणो भरीने तेओ समुद्रमा जाय छे,
अने ते मद्य अने मांसवडे करीने ते जळमनुष्योने ललचावे
छे ॥ २१ ॥ एवीरीते मद्य अने मांसना स्वादथी लुब्धथयेला
एवा तेओनी पाछळ पडनारा ते जळमनुष्यो अनुक्रमे ते घटी-
ओमां पडे छे ॥ २२ ॥ पछी अग्निमां पकावेला मांसने तथा

छिपवानि । जीर्णमथानि ते नरा ॥ यावद्दिनानि क्रियाणि । भुजाना सुखमासते ॥ २३ ॥ तावद्भटा सुसन्नद्धा । रत्नद्वीप निवासिन ॥ सर्वोजितान् परद्वास्तान् । वेष्टयति समतत ॥ ॥ २४ ॥ वर्षं यावद्बाहयति । घरट्टानतिदुस्सहान् ॥ तथापि तेषामस्थीनि । न स्फुटति मनागपि ॥ २५ ॥ ते दारुणानि दु-खानि । सहमाना दुराशया ॥ प्रपीड्यमाना वर्षेण । म्रियतेऽस्यतदुर्भरा ॥ २६ ॥ अथाण्डगोलकास्तेषा । जनास्ते रत्नकांक्षिण ॥ चमरीपुच्छवालाग्रे—र्गुंफित्वा कर्णयोर्द्वयो ॥ २७ ॥ निबध्य प्रविशत्यब्धौ । ताननन्ये जलचारिण ॥ कुलीरततुमीनाद्या । प्रजवति न बाधितु ॥ २८ ॥ इति महानिशीथचतुर्थाध्ययनेऽर्थत ॥

जीर्ण मथने वे प्रण दिवसोसुधि खाताथका जेटलामा सुखे रहे छे, तेटलामा ॥ २३ ॥ हथियारबध थयेला एवा ते रत्नद्वीपमा वसनारा सुभटो ते जोडेली घटीओने चारेकोरथी वींटी ले छे ॥ २४ ॥ पछी ते जयकर घटीओने एकवर्षसुधि तेओ फेरव्या करे छे, तोपण तेओना हाडका जरा पण त्रुटता नथी ॥ २५ ॥ पछी ते दुष्ट आशयोवाळा जळमनुष्यो जयकर दु-खोने सहन करताथका एकवर्षसुधि अत्यत पीडित थइने मृत्यु पामे छे ॥ २६ ॥ त्यारबाद ते रत्नोना इछक लोको तेओना अण्डगोळाओने, चमरीपुछना वालामोवडे गुथीने, तथा बन्ने कर्णोमा ॥ २७ ॥ बाधीने समुद्रमा प्रवेश करे छे, अने तेथी कुलीर तथा ततुमत्स्यआदिक बीजा जलचरो तेओने बाधा करीशकता नथी ॥ २८ ॥ एवीरीतनो जावार्थ महानिशीथना

पिशाचा भूतयक्षाश्च । राक्षसा किन्नरा अपि ॥ किंपुरु
षा महोरगा । गधर्वा व्यतरा इमे ॥ २९ ॥ पिशाचास्तत्र सह
ज—सुरूपा सौम्यदर्शना ॥ रत्नाभरणवद्ग्रीवा-हस्ता षो
डशधा मता ॥ ३० ॥ कुष्मान्डा पटका जोषा । अह्निका का
लका अपि ॥ चोक्षाचोक्षमहाकाला—स्तथा वनपिशाचका
॥ ३१ ॥ तूष्णीकास्तालमुखर—पिशाचा देहसंज्ञका ॥ विदे
हाश्च महादेहा–स्तथाधस्तारका इति ॥ ३२ ॥ सुरूपप्रतिरूपा
ति—रूपा भूतोत्तमा इति ॥ स्कंदिकाख्या महावेगा । महा
स्कंदिकसंज्ञका ॥ ३३ ॥ आकाशका प्रतिछन्ना । भूता नव
विधा अमी ॥ सौम्यानना सुरूपाश्च । नानाभक्तिविलेपना ॥

चोथा अध्ययनमां छे ॥

पिशाच, भूत यक्ष, राक्षस, किन्नर, किंपुरुष, महोरग अने गधर्व एटलीजातना व्यतरो छे ॥ २९ ॥ तेमां पिशाचो छे ते स्वभावथीज मनोहररूपवाळा, सौम्यदर्शनवाळा, तथा रत्नोना आभूषणोयुक्त ग्रीवा अने हस्तोवाळा छे, तथा तेओ नीचेप्रमाणे शोळप्रकारना छे ॥ ३० ॥ कुष्मान्ड, पटक, जोष, अह्निक, कालक, चोक्ष, अचोक्ष महाकाळ, वनपिशाच, ॥ ॥ ३१ ॥ तूष्णीक, तालमुख, पिशाच, देह, विदेह, महादेह, तथा अधस्तारक, ॥ ३२ ॥ वळी सुरूप, प्रतिरूप, अतिरूप, भूतोत्तम, स्कंदिकाख्य, महावेग, महास्कंदिक, ॥ ३३ ॥ आकाशक, अने प्रतिछन्न, एम नवप्रकारना भूतो छे, तेओ सौम्यमुखवाळा, उत्तमरूपवाळा, तथा विविधप्रकारनी भक्तिना विलेपनवाळा छे ॥ ३४ ॥ वळी विशेषे करीने मानोन्मानना

॥ ३४ ॥ मानोन्मानप्रमाणाप-पन्नदेहा विशेषत ॥ रक्तपाणि पादतल-तालुजिह्वाग्रपाणिजा ॥ ३५ ॥ किरीटधारिणो नाना—रत्नात्मकविजूषणा ॥ यक्षास्त्रयोदशविधा । गत्नीरा प्रियदर्शना ॥ ३६ ॥ पूर्ण माणि श्वेत हरि-सुमनो व्यतिपाकत ॥ नद्रा स्यु सर्वतो नद्रा । सुजद्रा अष्टमा स्मृता ॥३७॥ यक्षोत्तमा रूपयक्षा । धनाह्वाराधनाधिपा ॥ मनुष्ययक्षा इत्येव । सर्वेऽप्येते त्रयोदश ॥ ३८ ॥ करालरक्तलंबोष्ठा—स्तप-नीयविनूषणा ॥ राक्षसा सप्तधा प्रोक्ता-स्तेऽमी भीषणदर्शना ॥ ३९ ॥ विघ्ना नीमसहानीमा-स्तथा राक्षसराक्षसा. ॥ परे विनायका ब्रह्म-राक्षसा जलराक्षसा ॥ ४० ॥ मुखेष्वधिकरूपाढ्या । किन्नरा दीप्रमौलय ॥ दशधा किन्नरा रूप—

प्रमाणयुक्त शरीरवाळा तथा हस्त अने पगना तळीया, तालु, जिह्वा, दांत तथा नखो जेमना लाल छे एवा, ॥ ३५ ॥ मुकुट धरनारा, नानाप्रकारना रत्नोना आभूषणवाळा, गत्नीर, अने मनोहर दर्शनवाळा एवा यक्षो नीचेप्रमाणे तेरप्रकारना छे ॥ ३६ ॥ पूर्ण, माणी, श्वेत, हरि, सुमन, व्यतिपाकजद्र, सर्वतोजद्र, सुजद्र, ॥ ३७ ॥ यक्षोत्तम, रूपयक्ष, धनाह्व, आराधनाधिप, तथा मनुष्ययक्ष, ए तेरजातिना सर्व यक्षो छे ॥ ३८ ॥ हवे नयकर अने लालरंगना लांबा होठवाळा, सुवर्णना आभूषणवाळा अने भयकर दर्शनवाळा एवा राक्षसोने नीचेप्रमाणे सातप्रकारना कह्या छे ॥ ३९ ॥ विघ्न, नीम, सहानीम, राक्षसराक्षस, विनायक, ब्रह्मराक्षस, अने जलराक्षस ॥ ४० ॥ वळी मुखनेविषे अधिकरूपादिकवाळा तथा का-

शालिनो हृदयंगमाः ॥ ४१ ॥ रतिप्रिया रतिश्रेष्ठा । किंपुरुष
मनोरमाः ॥ अनिंदिता किंपुरुषो—त्तमाश्च किन्नरोत्तमाः ॥
॥ ४२ ॥ मुखोरुबाहुयद्रूपा—श्चित्रस्रगनुलेपना ॥ दश किंपु
रुषास्ते स–त्पुरुषा पुरुषोत्तमाः ॥ ४३ ॥ यशस्वतो महादेवा ।
मरुन्मेरुप्रभा इति ॥ महातिपुरुषा किंच । पुरुषा पुरुषर्षभा
॥ ४४ ॥ महोरगा दशविधा । भुजगा भोगशालिन ॥ महाका
या अतिकाया । भास्वत स्कंधशालिन ॥ ४५ ॥ महेश्वा
मेरुकांता । महावेगा मनोरमा ॥ सर्वेऽप्यमी महावेगा । ।
हाराश्चित्रभूषणा ॥ ४६ ॥ गंधर्वा द्वादशविधा । सुराग वि
ग्रहांगना ॥ सुरूपा मौलिमुकुट–धरा हारविभूषणाः ॥ ४७

किंपुरुष मुकुटवाळा, तथा किन्नरो नीचेप्रमाणे दशप्रकारना ।
किंनर, रूपशाळी, हृदयंगम, ॥ ४१ ॥ रतिप्रिय, रतिश्रेष्ठ,
किंपुरुष, मनोरम, अनिंदित, किंपुरुषोत्तम, तथा किन्नरोत्तम
॥ ४२ ॥ वळी मनोहरमुख अने हाथवाळा, रूपवंत, चित्र
विचित्र माळा अने अनुलेपनवाळा, तथा किंपुरुषो नीचे
प्रमाणे दशप्रकारना छे—सत्पुरुष, पुरुषोत्तम, ॥ ४३ ॥ यश
स्वंत, महादेव, मरुत्, मेरुप्रभ, महापुरुष, अतिपुरुष, पुरुष
अने पुरुषर्षभ. ॥ ४४ ॥ हवे महोरगो नीचेप्रमाणे दशप्रका
रना छे. भुजग, भोगशाळी, महाकाय, अतिकाय, भास्वत
स्कंधशाळी, ॥ ४५ ॥ महेश्वक, मेरुकांत, महावेग तथा म
नोरम ए सघळा महावेगवाळा, मोटा हारवाळा, तथा चि
त्रविचित्र आभूषणवाळा छे ॥ ४६ ॥ वळी गंधर्वो बार
[illegible] मुकुटवाळा [illegible] हारवाळा, [illegible] मौलि अने

हाहाहूहूतुवरवो । नारदा ऋषिवादिका ॥ भूतवादिककादबा । महाकदररैवता ॥ ४८ ॥ विश्वावसुगीतरति-सज्ञीतयशसे स्तथा ॥ सप्ताशीतिरिमे सर्वे । तृतीयागेऽष्ट ते त्वमी ॥ ४९ ॥ अणपन्नी पणपन्नी । इसिवाईभूअवाइए चेव ॥ कंदी य महाकंदी । कोहंडे चेव पयए य ॥ ५० ॥ तथा अन्नपानवस्त्रवेश्म -शय्यापुष्पफलोजये ॥ येऽल्पानल्पत्वसरस-विरसत्वादिकारका ॥ ५१ ॥ अन्नादिजृंभकास्तेऽष्टौ । स्युर्विद्याजृंभका परे ॥ येनाव्यक्तायविभागेन । जृंभतेऽव्यक्तजृंभका ॥ ५२ ॥ विचित्र-चित्रयमक-वैताढ्यकाश्चनादिषु ॥ वसति शैलेषु दशा—प्य-

---

मुकुटने धरनारा अने हारना आजूपणवाळा, एवा गधर्वो नीचेप्रमाणे वारप्रकारना छे ॥ ४७ ॥ हाहा, हूहू, तुवरु, नारद, ऋषिवादी, भूतवादी, कादव, महाकदंब, रैवत, ॥ ४८ ॥ विश्वावसु, गीतरति, अने सज्ञीतयश, आ सघळा मळीने सत्यासी नेदो थया हवे त्रीजा अगमा जे आठ कह्या छे, ते नीचेप्रमाणे छे ॥ ४९ ॥ अणपन्नी, पणपन्नी, ऋषिवादी, भूतवादी, कंदी, महाकंदी, कुष्मांड अने प्रेत ॥ ५० ॥ वळी—अन्न, पान, वस्त्र, वेश्म, शय्या, पुष्प, अने फळ, एटलामां अल्पपणु तथा घणापणु अने सरसपणुं, तथा विरसपणु, इत्यादिक करनारा ॥ ५१ ॥ ते आठप्रकारना अन्नादिक जृंभकदेवो छे, अने बीजा विद्याजृंभको छे वळी जेउ अविभागे करीने अन्नादिकने विस्तारे छे, तेउ अव्यक्तजृंभकदेवो छे ॥ ॥ ५२ ॥ ए उपर कहेला दशे जातिना जृंभकदेवो विचित्र-चित्रयमक वैताढ्य तथा मेरुआदिक पर्वतोमा पल्योपमना आ-

का सुरा ॥ विजयादिविमानोत्था । पचधानुत्तरामरा ॥६५॥ सारस्वतादित्यवह्नि-वरुणा गर्दतोयदा ॥ तुषिताव्याबाधाग्नेय -रिष्टा लोकांतिका अमी ॥ ६६ ॥ पर्याप्तापरभेदेन । सर्वेऽपि द्विविधा अमी ॥ जाता षट्पचाशमेव । सुरभेदा शतत्रय" ॥ ६७ ॥ पचमांगे तु—द्रव्यदेवा नरदेवा। धर्मदेवास्तथा पं ॥ देवाधिदेवा ये भाव-देवास्ते पचमा मता ॥ ६८ ॥ तत्र ॥ —पचेंद्रियो नरस्तिर्य-क्सपादितशुभायति ॥ उत्पत्स्यते यं देवत्वे । द्रव्यदेव स उच्यते ॥ ६९ ॥ नरदेवा सार्वभौमा धर्मदेवास्तु साधव ॥ देवाधिदेवा अर्हंतो । भावदेवा सुरा इमे ॥ ७० ॥ इह भावदेवैरधिकार ॥ इति भेदा ॥ भेदोस्य

त्पन्नथयेला प.चप्रकारना अनुत्तरदेवो छे ॥ ६५ ॥ हवे सार स्वत, आदित्य, वह्नि, वरुण, गर्दतोयक, तुषित, अव्याबाध, आग्नेय, तथा रिष्ट, एटला लोकांतिकदेवो छे ॥ ६६ ॥ उपर कहेला सघळा देवो पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना भेदे करीने ब प्रकारना छे, अने एवीरीते देवोना त्रणसोने छपन भेदो थया ॥ ६७ ॥ वळी पाचमा अगमा तो—द्रव्यदेव, नरदेव, धर्म देव, देवाधिदेव अने भावदेव, एम पाच प्रकारना देवो कह्या छे ॥ ६८ ॥ वळी तेमा—पचेंद्री मनुष्य अथवा तिर्यंच, के जेणे शुभकर्म बाध्यु छे, तथा जे देवपणे उत्पन्न थवानो छे, ते द्रव्यदेव कहेवाय छे ॥ ६९ ॥ वळी चक्रीओ नरदेवो छे, साधुओ धर्मदेवो छे, अरिहतो देवाधिदेवो छे, अने आ देव ताओ भावदेवो छे ॥ ७० ॥ वळी अहीं तो ते भावदेवोना अ धिकार छे ॥ एवीरीते भेदो कह्या ॥ हवे आ देवोनु स्थान

अपि स्थानमेषां। देवलोके प्रवदयने ॥ स्थानोत्पादसमुद्घाते-
र्लोका-सख्याशगा अमी ॥ ३१ ॥ इति स्थान ॥ पर्याप्तय पञ्च-
प्येषा । पचाप्येकविवक्षया ॥ वाकूचेतसोर्दश प्राणा । एतेषां
परिकीर्तिता ॥ ३२ ॥ इति पर्याप्ति ॥ चतस्रो योनिउक्ता
स्यु । लक्षाश्च कुलकोटिजा ॥ द्वादशेषामचित्ता स्या-योनि
शीतोष्णसवृता ॥ ३३ ॥ इति द्वारत्रय ॥ पयोधयस्त्रयस्त्रिंश-
द्गुर्कर्ष्ण जघ्न्यस्थिति ॥ सहस्राणि दशाब्दाना । स्यादेषा सा
जघन्यत ॥ ३४ ॥ इति ज-स्थिति ॥ कायस्थितिस्त्वेषा न
वस्थितिरेव ॥ देहत्रयस्तैजस च । कार्मण वैक्रिय तथा ॥ सं-
स्थान चतुरस्र स्या-द्रम्य पुण्यानुसारत ॥ ३५ ॥ इनि द्वार-

तो त्रणे लोकोमा छे, परतु ते देवलोकप्रराशमा कहीशु, य
ळी तेउं स्थान, उत्पाद अने सदुद्घातवडेकरीने लोकना अ
सख्यातमा भागमा रहेला छे ॥ ३१ ॥ एवीरीते स्थानद्वार
कह्यु ॥ त्र०ी तेउने छए पर्याप्तिउं छे, परतु वचन अने मन
ना एकपणानी विवक्षाए करीने पाच पर्याप्तिउं पण छे, तेम
तेउंने दश प्राणो कह्या छे ॥ ३२ ॥ एवीरीने पर्याप्तिद्वार कह्यु
तेउंनी योनिउं चा लाख छे तथा तेउंनी कुलकोडी बारलाख
छे तेम तेउंनी योनि अचित्त शीतोष्ण अने सवृत छे ॥३३॥
एवीरीने त्रण द्वार जाणवा ॥ हवे तेउंनी उत्कृष्टी जघन्यस्थिति
तेत्रीस सागरोपमोनी छे अने जघन्यस्थिति दशहजार व
र्षोनी छे ॥ ३४ ॥ एवीरीने जघन्यस्थिति कही ॥ वळी तेउंनी
जघन्यस्थिति तेज कायस्थिति छे ॥ वळी तेउंने तेजस कार्मण
अने वैक्रिय एम त्रण शरीरो होय छे तेम तेउंने पुण्यन अ

हस्त ॥ उत्कर्षेत सतहस्ता । वपुर्जघन्यत पुन ॥ अगुलास ख्यभाग. स्या–दादौ स्वाभाविक ह्यद ॥ ७३ ॥ तद्दुर्मि वै क्रिय सा–धिवैकलक्षयोजन ॥ ज्येष्ठमगुलसख्याश – मानमा दौ च तल्लघु ॥ ७७ ॥ इत्यगमान ॥ आद्या पच समुद्घाता । पचस्वेतेषु यात्यमी ॥ पर्याप्तगर्भजनर—तिर्यक्षु सख्यजीविषु ॥ ७० ॥ पर्याप्तबादरक्ष्मावु – प्रत्येकक्षितिजेषु च ॥ गर्भजा म नुजा पचे—न्द्रियास्तिर्यंच एव च ॥ ७९ ॥ समूर्छिमा गर्भजा श्चा—गव्यवृत्तचोदितषु ॥ विशेषस्त्वत्रोदित प्रा— क्क्षेत्रलो

नुसारे मनोहर एवु समचोरससस्थान होय छे ॥ ७५ ॥ एम वे हाथे साथे कह्या ॥ तेउनु उत्कृष्ट शरीर सात हाथोनु होय छे, अने जघन्य शरीर अगुलना असख्यातमा भागजे वडु होय छे, के जे तेउनु आदिमाज स्वभाविक शरीर होय छे ॥ ७६ ॥ हवे तेउनु कृत्रिम एवु वैक्रियशरीर उत्कृष्ट एक लाख योजनथी कइक अधिक होय छे, अने तेउनु जघन्यथी वैक्रियशरीर अगुलना असख्यातमा भागजेवडु होय छे, के जे आदिमा होय छे ॥ ८७ ॥ एरीरीने अगमान कह्यु ॥ तेउने पहेला पाच समुद्घातो होय छे, तथा नीचे जणावेला पाच स्थानोमा तेउ जाय छे, सख्याताआयुवाळा एवा पर्याप्त गर्भजमनुष्य अने तिर्यंचोमा, ॥ ८८ ॥ पर्याप्तबादर पृथ्वीकाय, अप्काय अने प्रत्येकवनस्पतिकायमा तेउ जाय छे, तेमा ग र्भजमनुष्यो तथा ॥ ८९ ॥ समूर्छिम अने गर्भजपचेन्द्रितिर्यंचो, गव्याउतोनेविषे आवे, ते सबधि विशेष हकीकत पूर्वे कही छे, अने वळी क्षेत्रलोकप्रकाशमा कहीशु ॥ ८० ॥ तेउना उप

केऽपि वक्ष्यते ॥ ७० ॥ मुहूर्त्तानि द्वादशैषा–मुत्पत्तिच्यवनांतर ॥ सामान्यत स्यादुत्कृष्ट । जघन्य समयावधि ॥ ७१ ॥ उत्पद्यते च्यवतेऽमी । एक स्मिन् समये पुन ॥ एको द्वित्राश्च सख्येया । असख्येयाश्च कर्हिचित् ॥ ७२ ॥ इति द्वारत्रय ॥ सम्यक्त्व देशविरतिं । चारित्र मुक्तिमप्यमी ॥ लभते लघुकर्माणो । द्वितीयानतरे भवे ॥ ७३ ॥ इत्यनतराप्ति ॥ सिद्ध्यन्त्यनंतरभवे । एक स्मिन् समये त्वमी ॥ उत्कर्षत साष्टशत । विशेषस्त्वेष तत्र च ॥ ७४ ॥ भवनेशा व्यतराश्च । सर्वे दशदशैव हि ॥ तद्देव्य पचपचैव । दश ज्योतिष्कनिर्जरा ॥ ७५ ॥ ज्योतिष्कदेव्यश्चैकस्मिन् । क्षणे सिद्ध्यन्ति विंशति ॥ वैमानिका साष्टशत । तद्देव्यो विंशति पुन ॥ ७६ ॥ इति समयेसि-

---

ति अने च्यवननो सामान्यथी उत्कृष्टो आतरो बार मुहूर्तोंनो छे, अने जघन्यआतरो एकसमयनो छे ॥ ७१ ॥ वळी तेउं एकसमयमा एक, बे, त्रण, सख्याता अने कोइवखते असख्याता पण उपन्न थाय छे अने चवे छे ॥ ७२ ॥ एवीरीते त्रण द्वारो कह्या ॥ वळी तेउमाना हलुकर्मीउं मृत्यु पामीने अनतरभवमा सम्कीत, देशविरति, चारित्र अने मोक्ष पण मेळवे छे ॥ ७३ ॥ एवीरीते अनतराप्तिद्वार जाणवु ॥ वळी तेउं उत्कृष्टा एकसमयनी अदर एकसो आठ सीधे छे, तेमा नीचेप्रमाणे विशेष छे ॥ ७४ ॥ भवनेशो अने व्यतरो ए सघळा दशदशज सीधे छे अने तेउंनी देवीउं पाचपाचज सीधे छे, तथा ज्योतिषदेवो दश सीधे छे ॥ ७५ ॥ ज्योतिषीनी देवीउं एकसमयनी अदर वीस सीधे छे, वैमानिको एकसोआठ

द्धि ॥ लेश्याहारदिशा षट्क । न संहननसंभव ॥ कषायस
ंज्ञेंद्रियाणि । सर्वाण्येषां भवति च ॥ ७७ ॥ इति द्वारपट्क ॥
सर्वेऽप्येते संज्ञिन स्यु । पुंस्त्रीवेदयुज पर ॥ देव्य सुरेभ्यो
द्वात्रिंशद् । गुणा द्वात्रिंशताधिका. ॥ ७८ ॥ इति द्वारद्वय ॥
एषां स्युर्दृष्टयस्तिस्र । आद्य ज्ञानत्रय भवेत् ॥ सम्यग्दृशा प
रेषां तु । स्यादज्ञानत्रय ध्रुव ॥ ७९ ॥ इति द्वारद्वय ॥ दर्शन
त्रयमाद्य स्या-देषां सम्यक्त्वशालिना ॥ दर्शनद्वयमन्येषा-मु
पयोगो द्विधा तत ॥ ८० ॥ उपयोगा षडेतेषां । ज्ञानदर्शन
योस्त्रयं ॥ सम्यग्दृशा परेषां तु । त्र्यज्ञानी द्वे च दर्शने ॥८१॥

सीधे छे, अने तेउंनी देवीउं तो वीस सीधे छे ॥ ७६ ॥ ए
रीते ससयेसि द्विद्वार जाणवु ॥ तेउंने छ लेश्या अने छ दि
शिनो आहार होय छे परंतु तेउंने संघयण होतु नथी, तेम
तेउंने सर्व कषाय, संज्ञा अने इंद्रिउं होय छे. ॥ ७७ ॥ ए
रीते छ द्वारो कह्या. ॥ आ सघळा देवो संज्ञी, तथा पुरुषवेद
अने स्त्रीवेदवाळा छे, तेम देवो करता देवीउं बत्रीसरूप अ
धिक बत्रीसगणीउं छे ॥ ७८ ॥ एवीरीते बे द्वारो कह्यां. वळी
ते सम्यग्दृष्टि देवोने त्रण दृष्टिउं, तथा पहेला त्रण ज्ञानो
होय छे, अने मिथ्यात्वीउंने त्रण अज्ञानो होय छे. ॥ ७९ ॥
एवीरीते बे द्वारो कह्या ॥ तेउंमाना समकीतीउंने पहेला त्रण
दर्शनो होय छे, अने मिथ्यात्वीउंने बे दर्शनो होय छे, अने
तेथी तेउंने साकार अने निराकार एम बे उपयोगो होय छे.
॥ ८० ॥ वळी तेउंमाना समकीतीउंने त्रण ज्ञानना अने त्रण
दर्शनना एम छ उपयोगो होय छे, अने मिथ्यात्वीउंने त्रण

एतेपामोजआहारो । लोमाहारोऽपि संजवेत् ॥ न स्यात्काव-
लिक स्यात्तु । मनोजक्षणलक्षण ॥ ए२ ॥ अतर पुनरेतस्य ।
चतुर्थ जक्तसमित ॥ जघन्यमन्यत्त्वब्दाना । त्रयस्त्रिंशत्सहस्र
का ॥ ए३ ॥ गुणस्थानानि चत्वारि । योगाश्चैकादशोदिता ॥
औदारिकाहारकाख्य—तन्मिश्राश्च विनाखिला ॥ ए४ ॥ प्र-
तरासख्यजागस्था-सख्येयश्रेणिवर्तिनि ॥ नज प्रदेशै प्रमि-
ता । प्रोक्ता सामान्यत सुरा ॥ ए५ ॥ क्षेत्रपल्योपमासख्य
—जागस्थाज्ञाशसमिता ॥ देवा अनुत्तरोत्पन्ना । सख्येया-
स्तत्र पचमे ॥ ए६ ॥ वृहत्तरक्षेत्रपल्या-सख्याशाज्ञाशसमिता

अज्ञान अने वे दर्शनो होय वे ॥ ए१ ॥ ते देवोने उंजआ-
हार अने लोमआहार पण संजवे वे, परतु कावलिकआहार
संजवतो नथी, अने मनथी जक्षण करवारूप तो कावलिक-
आहार पण होय वे ॥ ए२ ॥ वळी ते आहारनो जघन्यआ-
तरो चोथजक्तजेटलो वे, अने उत्कृष्टो तेत्रीसहजार वर्षोनो
वे ॥ ए३ ॥ तेउने चार गुणगणा होय वे, अने औदारिक,
आहारक, अने ते बन्नेना मिश्र, ए चार योगो शिवाय बा-
कीना अग्यार योगो होय वे ॥ ए४ ॥ प्रतरना असख्यातमा
जागमा रहेली असख्याती श्रेणिउंमा रहेला आकाशप्रदेशो-
जेटला देवो सामान्यथी कह्या वे ॥ ए५ ॥ क्षेत्रपल्योपमना
असख्यातमा जागमा रहेला आकाशप्रदेशोजेटला अनुत्तर-
विमानमा उत्पन्नथयेला देवो वे, तेमा पाचमामा सख्याता
वे ॥ ए६ ॥ वळी वधारे मोटा क्षेत्रपल्योपमना असख्यातमा
जागमा रहेला आकाशप्रदेशोजेटला उपरनी त्रण ग्रैवेयकोना

॥ भवत्यथोपरितन—ग्रैवेयकत्रिकामरा ॥ ९७ ॥ मध्यमेऽध स्तनेऽप्येव । त्रिके कल्पेऽच्युतेऽपि च ॥ आरणे प्राणते चैवा-नतेऽपीयत एव ते ॥ ९८ ॥ किंतु पल्यासंख्यभागो । वृद्धत्वा यथोत्तर ॥ एकमानमितेष्वेव । स्यात्परेष्वपि भावना ॥ ९९ ॥ सहस्रारमहाशुक्र—लांतकब्रह्मवासिन ॥ माहेंद्रसनत्कुमार-देवा प्रत्येकमीरिता ॥ १०० ॥ घनीकृतस्य लोकस्य । श्रेण्यसं ख्याशवर्तिनि ॥ नभ प्रदेशे प्रमिता । विशेषोऽत्रापि पूर्ववत् ॥ १ ॥ अगुलप्रमितक्षेत्र—प्रदेशराशिसगते ॥ तृतीयवर्गमूलघ्ने । द्वितीयवर्गमूलके ॥ २ ॥ यावान् प्रदेशराशि स्या—देकप्रा देशिकीष्वथ ॥ श्रेणीषु तावमानासु । लोकस्यास्य घनात्मन ॥

देवो होय छे ॥ ९७ ॥ वळी मध्यम अने अधस्तनत्रिकमां त था अच्युतदेवलोकमां, आरण, प्राणत, अने आनतदेवलो कमां पण तेटलाज देवो होय छे ॥ ९८ ॥ परंतु तेमां पल्यो पमनो असंख्यातमो भाग उत्तरोत्तर वधारे वधारे महोटो जा णवो, अने एवीरीतनी भावना तुल्यप्रमाणवाळा बीजाउमां पण जाणी लेवी ॥ ९९ ॥ सहस्रार, महाशुक्र, लांतक, ब्रह्म देवलोक, माहेंद्र, तथा सनत्कुमार, ए दरेक देवलोकमां रहे ला देवोनी संख्या नीचेप्रमाणे कही छे ॥ १०० ॥ घनरूप क रेला लोकनी श्रेणिना असंख्यातमा भागमां रहेला आकाश प्रदेशोजेटला तेउ छे, अने अहीं पण विशेष पूर्वनीपेठे जाण वो ॥ १ ॥ अंगुलजेवडा क्षेत्रप्रदेशनी राशिमां रहेला, अने त्रीजा वर्गमूलथी गुणेला बीजा वर्गमूलमां, ॥ २ ॥ जेटलो प्र देशराशि होय, तेटला प्रमाणवाळी एकप्रदेशी श्रेणिउमां,

॥ ३ ॥ नव प्रदेशा यावत—स्तावानीशाननाकग ॥ देवदेवी-
समुदायो । निर्दिष्ट श्रुतपारगे ॥ ४ ॥ त्रयस्त्रिंशत्तमांशोऽस्य ।
किंचिदूनश्च यो जवेत् ॥ ईशानदेवास्तावन । केवला कचि-
ता श्रुते ॥ ५ ॥ एव च—सौधर्मजवनाधीश—व्यतरज्योति-
षामपि ॥ जाव्या स्वस्वसमुदय-त्रयस्त्रिंशागमानना ॥ ६ ॥ के-
वल देवदेवीसमुदाय एव वक्ष्यते ॥ ईशानतश्च सौधर्मे । स्यात्
सख्येयगुणाधिक ॥ देवदेवीसमुदायो । जवनेशानथ त्रुवे ॥७॥
अगुलप्रमितक्षेत्र—प्रदेशराशिवर्तिनि ॥ द्वितीयवर्गमूलघ्ने । व
र्गमूले किलादिमे ॥ ८ ॥ यावान् प्रदेशराशि स्या-त्तावन्मा
नासु पंक्तिषु ॥ घनीकृतस्य लोकस्या—घेकप्रादेशिकीषु वै ॥

घनरूप करेला एवा लोकाकाशना ॥ ३ ॥ जेटला आकाशप्र
देशो होय, तेटला ईशानदेवलोकमा रहेला देवदेवीउना स
मुदाय ज्ञानीउए कह्यो ने ॥ ४ ॥ उपर कहेली सख्यानो क
इक उंगो एवो जे तेत्रीसमो जाग होय, तेटला फक्त ईशान
देवलोकना देवो शास्त्रमा कह्या डे ॥ ५ ॥ वळी एवीरीते—
सौधर्म, जवनपति, व्यतर अने ज्योतिषिउना देवोनी सख्या
पण पोतपोताना समुदायथी तेत्रीसमे जागे जाणवी ॥ ६ ॥
हवे तो फक्त देवदेवीउनो समुदायज कहेवामा आवशे ॥ ई
शानथी मामी सौधर्मदेवलोकमा देवदेवीउनो समुदाय सख्यात
गणो अधिको ढे हवे जवनपतिउनी सख्या कहे डे ॥ ७ ॥
अगुलजरना क्षेत्रप्रदेशनी राशिमा रहेला अने बीजा वर्गमू
लथी गुणला एवा पहेला वर्गमूलमा ॥ ८ ॥ जेटला प्रदेशरा
शि होय तेटला मानवाळी एकप्रदेशश्रेणिउना घनरूप क

॥ ए ॥ नव प्रदेशा यावंत-स्तावान् पुरुषपुगवे ॥ दे
मुदाय । स्यातो जवनवासिना ॥ १० ॥ यावति
-कोटीमानानि दैर्घ्यत ॥ सूचिरूपाणि खमानि ।
किल ॥ ११ ॥ व्यतराण, देवदेवी— समुदायो भवेदियान् ।
ज्योतिष्कदेवदेवीना । प्रमाणमथ कीर्त्यते ॥ १२ ॥ षट्पञ्चा
शागुलशत-द्भयमाना हि दैर्घ्यत ॥ यावत एकप्रतरे । सूचि
रूपा स्युरशका ॥ १३ ॥ ज्योतिष्कदेवदेवीना । तावान् समु
दयो जवेत् ॥ उक्तं प्रमाणमित्येव—मथाल्पबहुता ब्रुवे ॥१४॥
इति मान ॥

स्तोका सर्वार्थसिद्धस्था । असख्येयगुणास्तत ॥ शेषा अ
नुत्तरा देवा-स्तत सख्यगुणा क्रमात् ॥ १५ ॥ ऊर्ध्वमध्या

रेखा लोकाकाशना, ॥ ए ॥ जेटला आकाशप्रदेशो होय, ते
टखो जवनवासी देववेवीउंनो समुदाय जिनेश्वरोए कह्यो ठे
॥ १० ॥ वळी एक प्रतरनी अदर सख्याताकोमयोजनजेटला
लाना एवा जेटला सूचिरूप खमो होय, ॥ ११ ॥ तेटलो व्य
तरोनी देवदेवीउंनो समुदाय होय ठे, हवे ज्योतिषीउंनी देव
देवीउंनु प्रमाण कहे ठे ॥ १२ ॥ एकप्रतरनी अदर बसोने
वपन यागुलनी लबाइवाळा जेटला सूचिरूप अशो होय, ॥
॥ १३ ॥ तेटलो ज्योतिष्कदेवदेवीउंनो समुदाय होय, एवीरीत
प्रमाण कह्यु, हवे तेउंनो अल्पाबहुत्व कहे ठे. ॥ १४ ॥ एवी
रीते मानद्वार कह्यु ॥

सर्वथी थोका सर्वार्थसिद्धना देवो ठे, तेथी असंख्यातग
णा बाकीना अनुत्तरविमानना देवो ठे अने तेथी अनुक्रमे सं

ध स्थिते स्यु-र्ग्रैवेयकत्रिकत्रये ॥ अच्युते चारणे चैव । प्राणते चानतेऽपि च ॥ १६ ॥ अधोऽधोग्रैवेयकादा—वनुत्तरान्तपेक्षया ॥ ज्ञाव्या विमानबाहुल्या-द्देवा सख्यगुणा क्रमात् ॥ १७ ॥ समश्रेणिस्थयोर्यद्व—प्यारणाच्युतकल्पयो ॥ विमानसख्या तुल्यैव । तथापि कृष्णपाक्षिका ॥ १८ ॥ उत्पद्यते स्वभावेन । दक्षिणस्या हि भूरय ॥ शुक्लपाक्षिकजीवेभ्यो । बहुवश्च भवति ते ॥ १९ ॥ ततोऽच्युतापेक्षया स्यु-र्निर्जरा आरणेऽधिका ॥ समश्रेणिस्थितावेव—मन्येष्वपि विभाव्यता ॥ २० ॥ शुक्लपाक्षिककृष्णपाक्षिकलक्षण चैव—बहुपापोदया क्रूर-कर्माण कृष्णपाक्षिका ॥ स्युर्दीर्घतरससारा । भूयासोऽन्यव्यपे-

---

ख्यातसख्यातगणा, ॥ १५ ॥ ऊर्ध्वे, मध्य अने अधोभागमा रहेली त्रण ग्रैवेयकोनी त्रिकोमा, अच्युत, आरण, प्राणत अने आनतदेवलोकमा होय छे ॥ १६ ॥ वळी नीचे नीचेनी ग्रैवेयकआदिकमा अनुत्तरादिकनी अपेक्षाए घणा विमानो होवाथी अनुक्रमे सख्यातसख्यातगणा देवो जाणवा ॥ १७ ॥ तुल्यश्रेणिमा रहेला एवा आरण अने अच्युतदेवलोकना विमानोनी सख्या जो के तुल्यज छे, तोपण कृष्णपक्षिया देवो, ॥ १८ ॥ स्वभावथीज दक्षिणदिशामा घणा उत्पन्न थाय छे, अने तेओ शुक्लपाक्षिकजीवो करता घणा होय छे ॥ १९ ॥ अने तेथी अच्युतदेवलोकनी अपेक्षाए आरणमा वधारे देवो छे, अने एवीरीते समश्रेणिमा रहेला बीजा देवलोकमा पण जाणी लेवु ॥ २० ॥ शुक्लपाक्षिक अने कृष्णपाक्षिकोनु स्वरूप नीचेप्रमाणे जाणवु —घणापापोना उदयवाळा क्रूरकर्म कर

कृया ॥ २१ ॥ तथा स्वनावात्ते नव्या । अपि प्राय सुरादि
॥ उत्पद्यते दक्षिणस्या । प्राचुर्येणान्यदिक्षु न ॥ २२ ॥ तथा
—पायमिह कूरकम्मा । नवसिद्धिया वि दाहिणिल्लेसु ॥
रइयतिरियमणुआ । सुराऽगणेसु गच्छति ॥ २३ ॥ जेसिमवड्ढ
पुग्गल—परियट्टो सेसउं उ ससारो ॥ ते सुक्कपक्खिया खलु
- अहिए पुण कएहपक्खीउं ॥ २४ ॥ इति प्रज्ञापनावृत्तौ ॥ आ
नतेभ्योऽसख्यगुणा । सहस्रारसुरा स्मृता ॥ महाशुक्रे ला
तके च । ब्रह्ममाहेन्द्रयो क्रमात् ॥ २५ ॥ सनत्कुमार ईशाने-
ऽप्यसख्यघ्ना यथोत्तर ॥ ऐशानेभ्यश्च सौधर्म—देवा सख्यगु

नारा तथा अत्यत दीर्घससारवाळा एवा कृष्णपक्षिको अन्य
नी अपेक्षाए घणा छे ॥ २१ ॥ तेउंनो तेवो स्वनाव होवाथी
- तेउं नव्य छता पण प्राये करीने देवताआदिकोमा दक्षिण
दिशामा जयावध उत्पन्न थाय छे, परतु बीजी दिशाउंमा तेउं
घणा उत्पन्न थता नथी ॥ २२ ॥ ते कहे छे—क्रूरकर्मी एवा
कृष्णपक्षीउं प्राये करीने नव्य छता पण नारकी, तिर्यंच, म
-नुष्य तथा देवोनी अदर दक्षिणदिशामा जाय छे ॥ २३ ॥
वळी जेउंने अवड्ढपुद्गलपरावर्त्तनजेटलो ससार वाकी रहेलो
होय छे, तेउं शुक्लपक्षिआ कहेवाय छे, परतु कृष्णपक्षीउं ते
उंनाथी अधिक होय छे ॥ २४ ॥ एवीरीते पन्नवणानी वृत्ति
मा कह्यु छे ॥ आनतोथी असख्यगणा सहस्रारना देवो रह्या
छे, अने तेथी उत्तरोत्तर अनुक्रमे महाशुक्र, लातक, ब्रह्म,
माहेन्द्र, ॥ २५ ॥ सनत्कुमार अने ईशानदेवलोकमा असख्य
यसख्यगणा छे, तेम ईशानना देवोथी सख्यातगणा अधिक

णाधिका ॥२६॥ ननु-कुलपाङ्क्तिकबाहुल्या-यथा माहेन्द्रनाकि-
न. ॥ असख्येयगुणा प्रोक्ता । सनत्कुमारनाकिन ॥ २७ ॥
विमानाना कुलपाङ्क्ति-काणा चाधिक्यतस्तथा ॥ ते सौधर्मेऽ-
प्यसख्यघ्ना । कथ नेशाननाकिन ॥ २८ ॥ अत्रोच्यते हि व-
चन— प्रामाण्यादूच्यते तथा ॥ विचारगोचरो नास्मा-दृशामा-
सोदित्त वच ॥ २९ ॥ तथोक्त प्रज्ञापनावृत्तौ—नन्विय युक्ति-
र्माहेन्द्रसनत्कुमारयोरप्युक्ता, पर तत्र माहेन्द्रकल्पापेक्षया स
नत्कुमारकल्पे देवा असख्येयगुणा उक्ता , इह तु सौधर्मे कल्पे
सख्येयगुणा उक्तास्तदेतत्कथ ? उच्यते, वचनप्रामाण्यात् , न

सौधर्मदेवो छे ॥ २६ ॥ अहीं शका करे छे के—कुलपङ्क्तिओ
घणा होवाथी, माहेन्द्रना देवोथी, जेम सनत्कुमारना देवोने
असख्यातगणा कह्या छे, ॥ २७ ॥ तेम सौधर्मदेवलोकमा पण
विमानो अने कुलपङ्क्तीओ होय छे, छता पण तेओने ईशानना
देवोथी असख्यातगणा केम न कह्या ? ॥ २८ ॥ ते माटे अ
हीं कहे छे के— शास्त्रोक्तवचनना प्रमाणपणाथी तेम कह्यु छे,
केमके सर्वज्ञप्रभुए कहेलु वचन अमाराजेवाओना विचारमा
आवी शकतु नथी ॥ २९ ॥ ते माटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु
छे के— शका करे छे के, आ युक्ति माहेन्द्र अने सनत्कुमार
मा पण कही छे, परतु त्या माहेन्द्रदेवलोकनी अपेक्षाए स
नत्कुमारदेवलोकमा असख्यातगणा देवो कह्या ने अने अहीं
तो सौधर्मदेवलोकमा सख्यातगणा कह्या छे माटे ते केम ह
शे ? तेमाटे कहे छे के अहीं शास्त्रोक्तवचनज प्रमाणभूत छे
वळी अहीं पाठनो पण कइ भ्रम नथी केमके बीजी जगोए

चाल पाठक्रमो, यतोऽन्यत्राप्युक्त—' ईसाणे सव्वत्थवि। बत्ती सगुणा उ होंति देवीउ ॥ सखेज्जा सोहम्मे। तउ असखा भवणवासी ' इति ॥ असख्यघ्नाश्च सौधर्म—देवेभ्यो जवनाधिपा ॥ भवति जवनेशेभ्यो—ऽसख्यघ्ना व्यतरा सुरा ॥ ३० ॥ ज्योतिष्काणा देवदेवी—वृद सख्यगुणस्तत ॥ स्वस्वदेवेभ्य देव्य । सर्वा सख्यगुणा स्मृता ॥ ३१ ॥ इति लव्यल्पबहुता ॥ पूर्वस्या च प्रतीच्या च। स्तोका जवनवासिन ॥ उत्तरस्या दक्षिणस्या—मसख्येयगुणा क्रमात् ॥ ३२ ॥ प्राक्प्रतीच्यं हि जवना—ल्पत्वात्स्तोका अमी किल ॥ दक्षिणोत्तरयोस्तेषा क्रमाधिक्यादिमेऽधिका ॥ ३३ ॥ पूर्वस्या व्यतरा स्तोका

पण कह्यु छे के—ईशानमा अने सर्व देवलोकमा पण बत्रीसगणी देवीउ छे, सौधर्ममा सख्याती छे, अने तेथी असख्यगणी जुवनपतिउनी छे इति ॥ हवे सौधर्मदेवलोकना देवोथी जवनपतिउ असख्यातगणा छे, अने ते जवनपतिउथी असख्यातगणा व्यतरदेवो छे ॥ ३० ॥ तेथी सख्यातगणो ज्योतिषीउत्ती देवदेवीउनो समूह छे, अने पोतपोताना देवोथी सर्व देवीउने सख्यातगणी कही छे ॥ ३१ ॥ एवीरीते नानो अल्पबहुत्व जाणवो ॥ हवे पूर्व अने पश्चिमदिशामा सर्वथी थोडा जवनपतिउ छे, अने उत्तर तथा दक्षिणदिशामा अनुक्रमे तेथी असख्यातगणा छे ॥ ३२ ॥ पूर्व अने पश्चिमदिशामा थोडा जवनो होवाथी तेउ अल्प छे, अने दक्षिण तथा उत्तरदिशामा अधिक होवाथी तेउ अनुक्रमे अधिक छे. ॥ ३३ ॥ सर्वथी थोडा व्यतरो पूर्वदिशामा छे, अने तेथी अनुक्रमे वि

विशेषेणाधिकाधिका ॥ अपरस्यामुत्तरस्या । दक्षिणस्या यथा क्रम ॥ ३४ ॥ व्यतरा शुषिरे भूम्ना । प्रचरति ततोऽधिका ॥ साधोग्रामाया प्रतीच्या—ममी स्यु प्राच्यपेक्षया ॥ ३५ ॥ उदीच्या दक्षिणस्या च । युक्तमेवाधिकाधिका ॥ स्वस्थाननग रावास–बाहुल्यतो यथाक्रम ॥ ३६ ॥ पूर्वस्या पश्चिमायां च । स्तोका ज्योतिष्कनाकिन ॥ दक्षिणस्यामुदीच्या च । स्यु क्रमेण धिकाधिका ॥ ३७ ॥ प्राक्प्रतीच्योश्चंद्रसूर्य-द्वीपेषूद्यान देशवत् ॥ क्रीडास्पदेषु ज्योतिष्का । स्वल्पा प्रायेण सत्तया ॥ ३८ ॥ तेभ्यो धिका दक्षिणस्या । विमानाना बहुत्वत ॥ त था कृष्णपाक्षिकाणा । बाहुल्येनोपपातत ॥ ३९ ॥ उदीच्या

शेषविशेष अधिक पश्चिम, उत्तर अने दक्षिणदिशामा छे ॥ ॥ ३४ ॥ व्यतरो पोलाणमा घणा विचरे छे, अने तेथी पूर्वनी अपेक्षाए अधोग्रामसहित पश्चिमदिशामा तेओ घणा होय छे ॥ ३५ ॥ वळी उत्तर अने दक्षिणदिशामा अनुक्रमे तेओने जे अधिकअधिक कह्या छे, ते युक्तज छे, केमके त्या तेओना स्वस्थानरूप नगरआवासो घणा छे ॥ ३६ ॥ पूर्व अने पश्चिमदिशामा ज्योतिषीदेवो सर्वथी थोडा छे, अने दक्षिण तथा उत्तरदिशामा अनुक्रमे अधिकअधिक होय छे ॥ ३७ ॥ वळी पूर्व अने पश्चिमदिशामा क्रीडाना स्थानकरूप एवा चंद्रसूर्यद्वीपोनी अदर उद्यानदेशनीपेठे प्रायेकरीने स्वल्पज्योतिषीदेवो होय छे ॥ ३८ ॥ तेओथी अधिक दक्षिणदिशामा छे, केमके त्या घणा विमानो छे तेमज त्या कृष्णपाक्षिकोनी उत्पत्ति घणी थाय छे ॥ ३९ ॥ वळी उत्तरदिशामा तेओ मानसरोवरमा क्री

मानतन्र—स्थैते कीनापरायणा ॥ आसते नित्यमेवं स्
देक्रियापेक्षवार्तिका ॥ ४० ॥ किञ्च—मानसाख्ये सरसि
। मत्स्याश्च वेचुचारिण ॥ ते समीपस्थितज्योति-र्विमान
निरीक्षणात् ॥ ४१ ॥ उत्पन्नजातिस्मरणा । कृत्वि शान्तं
न । विङ्गानगना कृत्वा । निदान मुराशिम्पया ॥ ४
नं च र्योतिर्विमानेषु-प ज्योतिकर्मिषु ॥ तत स्पृशक्ति
नेन । उत्तरत्रा इमे किता ॥ ४२ ॥ स्पु सोधर्मप्रभृति
[illegible]

[illegible]

स्या दिक्षु चतसृषु । विमाना पंक्तिवर्तिन ॥ असंख्ययोजन तता । पुष्पावकीर्णका पुन ॥ ४६ ॥ याम्योदीच्योरेव भूम्ना । स्यु पूर्वापरयोस्तु न ॥ उदक् ततोऽसंख्यगुणा । प्राचीप्रतीच्यपेक्षया ॥ ४७ ॥ भूम्ना कृष्णपाक्षिकाणा । दक्षिणस्या समुद्भवात् ॥ दक्षिणस्या समधिका । उत्तरापेक्षया तत ॥ ४८ ॥ तथाहु प्रज्ञापनाया— दिसाणुवाएण सव्वथोवा देवा सोहम्मे कप्पे पुरच्छिमपच्चच्छिमेण, उत्तरेण असंखेज्जगुणा, दाहिणेण विसेसाहिया, यत्र यद्यपि ' विविहा पुप्फकिन्ना तयतरे मुत्तु पुव्वदिसि ' इति वचनात् प्राच्या पुष्पावकीर्णकाभावात्प्रतीच्या च तन्निषेधाभावात्प्राच्यपेक्षया प्रतीच्या देवा अधिका वक्त-

---

ख्ययोजनोना विस्तारवाळा पंक्तिबध विमानो चारे दिशाउंमा तुल्य छे, अने पुष्पावकीर्णविमानो ॥ ४६ ॥ दक्षिण अने उत्तरमा ज घणा छे, परंतु पूर्व अने पश्चिममा नथी, माटे पूर्व अने पश्चिमनी अपेक्षाए उत्तरदिशामा तेथी असंख्यातगणा छे ॥ ४७ ॥ वळी दक्षिणदिशामा कृष्णपक्षीउं घणा छे, माटे उत्तरनी अपेक्षाए दक्षिणमा वधारे अधिक छे ॥ ४८ ॥ तेमाटे पन्नवणामा कह्यु छे के—दिशाना अनुवादे करीने सौधर्मदेवलोकमा सर्वथी थोमा देवो पूर्व अने पश्चिममा होय छे, अने तेथी असंख्यगणा उत्तरदिशामा होय छे अने तेथी विशेष अधिक दक्षिणमा होय छ अहीं विविहा पुप्फकिन्ना तयतरे मुत्तु पुव्वदिसि ए वचनथी जो के पूर्वदिशामा पुष्पावकीर्णविमानोनो अभाव छे अने पश्चिमदिशामा तेउनो निषेध कर्यो नथी, माटे पूर्वनी अपेक्षाए पश्चिमदिशामा अधिक दे-

व्या॰ स्युस्तथाप्यत्र सूत्रे पूर्वपश्चिमावथ्योन्नयत सर्वापि द
क्षिणोत्तरतयैव दि विवक्षितेति सनाव्यत इति वृद्धा यथा
दक्षिणोत्तरार्धलोकाधिपती सौधर्मेशानेंद्रौ, इत्यत्र पूर्वपश्चि
अपि दक्षिणोत्तरतयैव विवक्षिते इति ॥ पूर्वोत्तरपश्चिमासु
ब्रह्मलोकेऽल्पका सुरा ॥ ततश्चासंख्येयगुणा । दक्षिणस्या दि
शि स्मृता ॥ ४९ ॥ याम्या हि बहव प्राय – स्तिर्यंच कृष्ण
पाक्षिका ॥ उत्पद्यतेऽन्यासु शुक्ल–पाक्षिकास्ते किलाल्पका ॥
॥ ५० ॥ एव च लातके शुक्रे । सहस्रारेऽपि नाकिन ॥ भूया
सो दक्षिणस्या स्यु–स्तिसृष्वन्यासु चाल्पका ॥ ५१ ॥ आन
तादिषु कल्पेषु । ततश्चानुत्तरावधि ॥ प्रायश्चतुर्दिशमपि । स

वो कहेवा जोता हता, तो पण आ सूत्रनीअदर पूर्व अने प
श्चिमश्रेणि, एम बन्नेथी, सर्व दिशाने दक्षिणउत्तररूपेज कही
छे, एम जणाय छे, एवो वृद्धवाद छे वळी जेम सौधर्मेंद्र
या ईशानेंद्र दक्षिणार्ध अने उत्तरार्धलोकना अधिपतिओ क
वाय छे, अने त्या पण पूर्वपश्चिमने दक्षिण अने उत्तरतरि
ज गणेली छे इति ॥ ब्रह्मदेवलोकमा पूर्व, उत्तर अने प
मदिशामा अल्प देवो छे, अने तेथी असख्यातगणा दक्षिण
दिशामा कह्या छे ॥ ४९ ॥ केमके दक्षिणमा प्राये करीने
णा कृष्णपक्षी तिर्यंचो उत्पन्न थाय छे, अने बीजी दिशाओम
जे शुक्लपक्षिओ उत्पन्न थाय छे, तेओ अल्प होय छे ॥ ५० ।
वळी एवीरीते लातक, शुक्र अने सहस्रारदेवलोकमा पण द
क्षिणदिशामा घणा देवो होय छे, अने बाकीनी त्रण दिशा
ओमा अल्प होय छे. ॥ ५१ ॥ अने पछी छेक अनुत्तरविमान

माना एव नाकिन ॥५२॥ तथाहु प्रज्ञापनायां—' तेण परं बहुसमोववन्नगा समणाउसो इति ' ॥ इति दिगपेक्षयाल्पब हुता ॥ जघन्यतोंतर्मुहूर्तं । कालोऽनंतोंतर गुरु ॥ ज्येष्ठकाय-स्थितिरूप । स च कालो वनस्पतेः ॥ ५३ ॥ इत्यंतर ॥ इति यदिह मयोक्तं निर्जराणां स्वरूपं । तदुरुसमयवाचां वर्णिका-मात्रमेव ॥ तदुपहितविशेषान् कोऽखशेषान् विवेक्तु । प्रभुरिव नृपकोष्ठागारजामत्कणोघान् ॥ ५४ ॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्ति विजय श्रीवाचकेंद्रातिष—द्राजश्रीतनयोऽजनिष्ट विनय श्रीते-जपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोप मे । सर्गो निर्गलितार्दसार्दसुभग संपूर्णः पूर्णोऽष्टम ॥२५५॥

सुधि आनतादिक देवलोकोमां प्राये करीने चारे दिशाओमां समानदेवोज होय छे ॥ ५२ ॥ ते माटे पन्नवणामां कह्यु छे के—त्यारपछीनां देवलोकोमां प्रायें करीने हे समणाउसो ! तुल्यउत्पत्तिवाळा छे ' एवीरीते दिशाने आश्री अल्पावहुत्व कह्यो ॥ हवे जघन्यथी तेओनो आतरो अतर्मुहूर्तनो छे, अने उत्कृष्टो आतरो अनंताकाळनो छे, अने ते काळ वनस्पतिनी उत्कृष्टी कायस्थितिरूप जाणवो ॥ ५३ ॥ एवीरीते आतरो कह्यो ॥ एवीरीते अहीं जे में देवोनु स्वरूप कह्यु छे ते, मनो-हर एवा सिद्धातोनी वाणीओनी फक्त वर्णिकारूपज छे, परंतु तेमां रहेला सर्व विशेषोनु विवेचन करवाने कोण समर्थ छे? वळी राजाना कोठारमा रहेला कणोना समूहने भिन्न भिन्न करवाने कोण समर्थ थाय छे? ॥ ५४ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ पूर्वेनीपेठेज जाणवो ॥ एवीरीते श्रीलोकप्रकाशनेविषे देवता-

॥ इति श्रीलोकप्रकाशे देवाधिकाररूपोऽष्टम सर्ग समाप्त।

॥ अथ नवम सर्ग प्रारभ्यते ॥

अथ नारका —रत्नशर्करावालुका-पंकधूमतम प्रभा । महातम प्रभेतज्ञा । सप्तधा नारका मता ॥ १ ॥ पर्याप्ता
भेदेन । चतुर्दश भवंति ते॥ स्थानोप.तसमुद्घाते लोक
सस्याशभाक्तिन ॥ २ ॥ स्वस्थानतस्त्वधोलोक— स्यैकदेशे भव
त्यमी ॥ विशेषस्थानयोगस्तु । क्षेत्रलोके प्रवक्ष्यते ॥ ३ ॥ इति
भेदा स्थानानि च ॥ पर्याप्तय पडप्येषा । चतस्रो योनिलक्ष
का ॥ लक्षाणि कुलकोटीना-मुक्तानि पंचविंशति ॥ ४ ॥ इ

उना अधिकाररूप आठमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे नारकोनु स्वरूप कहे छे -रत्नप्रभा, शर्कराप्रभा, वालुकाप्रभा, पंकप्रभा, धूमप्रभा, तम प्रभा, अने तमस्तम प्र भा, ए सात नारकोमा उत्पन्न थयेला सातप्रकारना नारकी कह्या छे ॥ १ ॥ तेओ पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना भेद करीने चौदप्रकारना होय छे, तथा स्थान, उत्पात अने समुद्घात करीने तेओ लोकना असंख्यातमा भागमा रहेला छे ॥ २ ॥ वळी स्वस्थानथी तो ते नारको अधोलोकना एकदेशमा रहे छे, अने तेओनो विशेषस्थानयोग तो क्षेत्रलोकनी अंदर कही शु ॥ ३ ॥ एवीरीते भेदो तथा स्थानो जाणवा वळी ते छ पर्याप्ति होय छे, तेम तेओनी चार लाख योनि ने पचीसलाख कुलकोटी कही छे ॥ ४ ॥ ए रीते अग

ति द्वारत्रय ॥ स्युः शीतयोनय केचित् । केचित्तथोष्णयोनय ॥ जिनैरुक्ता नैरयिका । संवृताचित्तयोनय ॥ ५ ॥ इति योनिसंवृतत्वादि ॥ दशवर्षसहस्राणि । जघन्यैषां भवस्थिति ॥ उत्कृष्टा तु त्रयस्त्रिंश – त्सागरोपमसंमिता ॥ ६ ॥ इति भवस्थिति ॥ कायस्थितिस्त्वेषां भवस्थितिरेव ॥ कायस्थितिस्त्रसत्वे स्या— ज्जघन्यान्तर्मुहूर्तिकी ॥ द्वौ सागरसहस्रौ च । किंचिद्वर्षाधिकौ गुरु ॥ ७ ॥ देहास्त्रयस्तैजसं च । कार्मणं वैक्रियं तथा ॥ स्वाभाविकः कृत्रिमयो— र्हुंडं संस्थानमनयो ॥ ८ ॥ इति देहा संस्थानं च ॥ शतानि पंच धनुषां । ज्येष्ठा स्वाभाविकी

कह्या ॥ तेउंमाना केटलाको शीतयोनिवाळा होय छे, तथा केटलाको उष्णयोनिवाळा होय छे, वळी ते नारकीउंने संवृत अने अचित्तयोनिवाळा जिनेश्वरोए कह्या छे ॥ ५ ॥ एवीरीते योनि संवृतत्वादिद्वार जाणवु ॥ वळी ते नारकीउंनी जघन्यभवस्थिति दशहजार वर्षोनी छे, तथा तेउंनी उत्कृष्टी स्थिति तेत्रीस सागरोपमोनी छे ॥ ६ ॥ एवीरीते भवस्थिति कही ॥ हवे तेउंनी जे भवस्थिति छे, तेज कायस्थिति छे वळी त्रसपणामां तेउंनी जघन्यकायस्थिति अंतर्मुहूर्तनी छे अने उत्कृष्टी केटलांक वर्षो अधिक एवा बे हजार सागरोपमोनी छे ॥ ॥ ७ ॥ वळी तेउंने तैजस, कार्मण अने वैक्रिय, एम त्रण शरीरो होय छे तथा तेउंना स्वाभाविक अने कृत्रिम, एम बन्ने शरीरानु हुंडकसंस्थान होय छ ॥ ८ ॥ एवीरीते शरीर अने संस्थान कह्या ॥ वळी तेउंनु स्वाभाविक शरीर उत्कृष्टु पांचसो धनुष्योनु होय छे, अने जघन्य शरीर, आरंभसमये य

तनु ॥ लब्ध्यगुलासख्यनाग—मानारनकाणे मता ॥ ए॥ स्वस्वानाविकतनो—र्द्विगुणोत्तरवक्रिया ॥ गुर्वी लब्ध्यगुलस ख्य—भागमाना नवेदसो ॥ १० ॥ इत्यगमान ॥ स्युश्चत्वार समुद्घाता । आद्या एषा गति पुन ॥ पर्याप्तगर्जनर-ति रश्चो सख्यजीविनो ॥ ११ ॥ इति गति ॥ नरपचाक्षतिर्यंच । पर्याप्ता सख्यजीविन ॥ नारकेषु याति सख्या । साऽपि क्येषु देववत् ॥ १२ ॥ एषूत्पत्तिच्यवनयो-र्मुहूर्ता द्वादशातर ॥ उत्कर्षतो जघन्याच । प्रज्ञप्त समयात्मक ॥ १३ ॥ इत्याग ति ॥ सामान्यतो नैरयिका । लजतेऽनतरे नवे ॥ सम्यक्त्व

गुलना असख्यातमा नागजेवडु कह्यु छे ॥ ए ॥ हवे तेउनु उत्कृष्टु उत्तरवैक्रियशरीर पोतपोताना स्वनाविक शरीरथी बे गणु थइ शके छे, अने जघन्यथी अगुलना सख्यातमा नाग जेवडु थइ शके छे ॥ १० ॥ एवीरीते शरीरमान कह्यु ॥ वळी तेउने पहेला चार समुद्घातो होय छे, अने तेउनी गति पर्याप्ता गर्नज तथा सख्याता आयुवाळा एवा, मनुष्य अने तिर्यंचनी अदर थाय छे ॥ ११ ॥ एवीरीते गतिद्वार कह्यु ॥ वळी पर्याप्ता तथा सख्याता आयुवाळा एवा मनुष्यो अने पचेन्द्रितिर्यंचो नरकोमा जाय छे, तेम तेउनी एकसमयसबधि सख्या देवोनीपेठे कही ॥ १२ ॥ तेउनी उत्पत्ति अने च्यवननो उत्कृष्टो आतरो बार अतर्मुहूर्त्तोनो होय छे, अने जघन्यथी एकसमयनो कह्यो छे ॥ १३ ॥ एवीरीते आगतिद्वार कह्यु ॥ सामान्यथी नारकीउ अनतरनवनी अदर सम्यक्त्व, देशविरति, चारित्र अने मोक्ष पण पामे छे ॥ १४ ॥ आ स

देशविरति । चारित्रं मुक्तिमप्यमी ॥ २४ ॥ विशेपतस्तु क्षेत्र-
लोके वक्ष्यते ॥ इत्यनतराप्ति ॥

उध्धृत्याद्यास्त्रनारकेभ्यो । लब्ध्वा नरजवादिक ॥ यद्येकस
मये याति । शिव तर्हि दश ध्रुव ॥ २५ ॥ प्रत्येकमाद्यनरक-
त्रयोध्धृता अमी पुन ॥ सिद्धि याति दश दश । तुर्योध्धृता-
स्तु पच ते ॥ २६ ॥ इति समयेसिद्धि ॥ लेश्यास्तिस्रो जव
त्याद्या । पमाहारदिशोऽपि च ॥ न सहननसद्भाव । कपाया
निखिला अपि ॥ २७ ॥ सज्ञा सर्वाश्चेंद्रियाणि । सर्वाख्येपा च
सज्ञिता ॥ दीर्घकालिक्यादि मत्या । व्यक्त सज्ञतयापि च ॥
॥ २८ ॥ पपा वेद क्लीव एव । दृष्टिर्ज्ञान च दर्शन ॥ उपयो-

वधि विशेष वृत्तात क्षेत्रलोकमा कहीशु ॥ एवीरीते अनत
रातिद्वार जाणवु ॥

वळी तेथकी नरकमाथी निकळीने, तथा मनुष्यजवआ-
दिक पामीने जो एक समयमा मोक्षे जाय, तो दश जाय छे
॥ २५ ॥ पहेली त्रणमानी दरेकमाथी निकळेला नारकीठ दश
दश मोक्षे जाय छे, अने चोथीमाथी निकळेला पाच मोक्षे
जाय छे ॥ २६ ॥ एवीरीते समयेसिद्धिद्वार जाणवु ॥ वळी
तेठने पहेली त्रण लेश्याठ होय छे, तथा व दिशिनो आहार
पण होय छे, परतु सघयण होतु नथी, अने कपायो तो ते-
ठने सघळा होय छे ॥ २७ ॥ वळी तेठने सघळी सज्ञाठ,
तथा सघळी इन्द्रिठ होय छे, तेमज तेठने दीर्घकालिकी आ-
दिकपणु अने व्यक्त सज्ञापणु होवाथी सज्ञीपणु पण छे ॥
॥ २८ ॥ वळी तेठने नपुसकवेदज होय छे, तथा दृष्टि, ज्ञा

गा इति द्वार—चतुष्क सुरवन्मत ॥ १९ ॥ ओजो लोमाभि
धावेषा—माहारावनुक्रमात् ॥ गुणस्थानानि योगाश्च । त्रव-
त्समृतजोजिनत् ॥ २० ॥ लोमाहारो द्विधा भोगा—दनाभोगा
च तत्र च ॥ स्यादादिमोऽन्तर्मुहूर्त्ताद् । द्वितीयश्च प्रतिक्षण ॥
॥ २१ ॥ इति लेश्यादीनि योगान्तानि पञ्चदशद्वाराणि ॥ अङ्गु
लप्रमितक्षेत्र—प्रदेशराशिवर्त्तिनि ॥ तृतीये वर्गमूलघ्ने । प्रथमे
वर्गमूलके ॥ २२ ॥ यावान् प्रदेशराशि स्या—त्तावतीषु च प
ङ्क्तिषु ॥ एकप्रादेशिकीषु स्यु—र्यावन्त खप्रदेशका ॥ २३ ॥
तावन्तो नारका प्रोक्ता । सामान्येन जिनेश्वरै ॥ विशेषतो
मानमेषा—मथ किंचिद्वितन्यते ॥ २४ ॥ अङ्गुलप्रमितक्षेत्र-

न, दर्शन अने उपयोग, ए चार द्वारो तेउने देवतानी पेठे
कह्या छे ॥ १९ ॥ तेउने ओज अने लोम नामना बे अनुक्रमे
आहारो होय छे, तथा गुणठाणा अने योगो देवोनी पेठे हो
य छे ॥२०॥ वळी त्यां लोमाहार बे प्रकारनो छे, आभोगथी
अने अनाभोगथी, तेमां पहेलो अन्तर्मुहूर्ते थाय छे, अने बी
जो दरेक समये थाय छे ॥ २१ ॥ एवी रीते लेश्याथी मांडी
योगसुधि पंदर द्वारो कह्या ॥ हवे अंगुलप्रमाण क्षेत्रप्रदेशनी
राशिमां रहेला अने त्रीजा वर्गमूलथी गुणेला एवा पहेला
वर्गमूलना, ॥ २२ ॥ जेटलो प्रदेशराशि होय तेटली एकप्रदे
शी श्रेणिओनी अंदर जेटला आकाशप्रदेशो होय, ॥ २३ ॥
तेटला सामान्यपणे जिनेश्वरोए नारको कह्या छे, हवे तेओनुं
कंइक विशेष मान कहीए छीए ॥ २४ ॥ अंगुलमात्र क्षे
त्रप्रदेशनी राशिमां रहेला अने त्रीजा वर्गमूलथी गुणेला, ए

प्रदेशराशिसगते ॥ तृतीयवर्गमूलघ्ने । प्रथमे वर्गमूलके ॥२५॥
यावान् प्रदेशनिकर—स्तत्प्रमाणासु पक्तिपु ॥ एकप्रादेशिकीपु
स्यु— र्यावत खप्रदेशका ॥ २६ ॥ तावतो मानत प्रोक्ता ।
नारका प्रथमक्षितौ ॥ शेषासु षट्सु च क्ष्मासु । ख्याता नैर-
यिकागिन ॥ २७ ॥ घनीकृतस्य लोकस्य । श्रेण्यसख्याशवर्त्ति-
नि ॥ नभ प्रदेशै प्रमिता । विशेष एव तत्र च ॥२८॥ आ-
रभ्य सप्तमक्ष्मायां । द्वितीयवसुधावधि ॥ असख्येयगुणत्वेन ।
यथोत्तराधिकाधिका ॥ २९ ॥ इति मान ॥ सर्वाल्पा सप्तम-
क्ष्मायां—मसख्येयगुणास्तत ॥ भवति नारका क्ष्मासु । षष्ठ्या
दिपु यथाक्रम ॥ ३० ॥ सज्ञिपचेद्रियतिर्य—ग्मनुष्या सप्तम
क्षितौ ॥ सर्वोत्कृष्टपापकृत । उत्पद्यतेऽल्पकाश्च ते ॥३१॥ कि

पहेला वर्गमूलमा, ॥ २५ ॥ जेटलो प्रदेशराशि होय, तेटला
प्रमाणवाळी एकप्रदेशी श्रेणिर्उनी अदर जेटला आकाशप्रदे-
शो होय, ॥ २६ ॥ तेटला नारकीर्उ पहेली नरकमा कह्या छे,
अने बाकीनी छ नरकोमा नीचे प्रमाणे नारकीर्उ कह्या छे ॥
॥ २७ ॥ घनकरेला लोकनी श्रेणिना असख्यातमा जागमा र-
हेला आकाशप्रदेशोजेटला रर्हे छे, तेमा नीचेप्रमाणे विशेष
छे ॥ २८ ॥ सातमी नरकथी मामीने बीजी नरकसुधि उत्तरो
त्तर असख्यअसख्यगणा नारकीर्उ छे ॥ २९ ॥ एवीरीते मा-
नद्वार जाणवु ॥ हवे सर्वथी थोडा नारकीर्उ सातमी नरक-
मा छे, अने तेथी असख्यातगणा छट्ठी आदिक नारकीर्उमा
अनुक्रमे छे ॥ ३० ॥ सन्नी पचेद्रि तिर्यंच अने मनुष्यो, के
जेर्उए सर्वथी उत्कृष्ट पापो करेला छे, तेर्उ सातमी नरकमा

चिर्द्धीनहीनतर—पाप्मान प्रोद्भवति च ॥ पष्ठ्यादिषु ते न
भूरि—भूरय स्युर्यथोत्तरं ॥ ३२ ॥ इति लघ्व्यल्पबहुता ॥ स
र्वासु नारका स्तोका । पूर्वोत्तरापरोद्भवा ॥ असंख्येयगुणा
स्तेभ्यो । दक्षिणाशासमुद्भवा ॥ ३३ ॥ पुष्पावकीर्णनरका—
वासा ह्यल्पा दिशा त्रये ॥ ये सति तेऽपि प्रायेण । संख्ययो
जनविस्तृता ॥ ३४ ॥ दक्षिणस्या च पुष्पाव—कीर्णका बहव
स्मृता ॥ प्रायस्ते सत्यसंख्येय—योजनायतविस्तृता ॥ ३५ ॥
किंच—भूम्ना कृष्णपाक्षिकाणा । दक्षिणस्या यदुद्भव ॥ दिस्त्र
यापेक्ष्यैतस्या । भूयासो नारकास्तत ॥ ३६ ॥ इति दिगपेक्ष

उत्पन्न थाय ठे, अने तेउं अल्प होय ठे ॥ ३१ ॥ वळी जे
जीए कइक उंठा उंठा पापो करेला ने, तेउं उट्ठीआदिक नर
कोमा उत्तरोत्तर वधारे वधारे उत्पन्न थाय ठे ॥ ३२ ॥ एवी
रीते नानो अल्पावहोत कह्यो ॥ हवे सर्वथी थोका नारकीउं
पूर्व उत्तर अने पश्चिममा उत्पन्न थयेला होय ठे, अने तेउं
थी असंख्यातगणा दक्षिणमा उत्पन्नथयेला होय ठे ॥ ३३ ॥
केमके ते पूर्वआदिक त्रणे दिशाउंमा पुष्पावकीर्णनरकावासो
थोका ठे, अने जेटला ठे, ते पण संख्याता योजनना विस्ता
रवाळा ठे, ॥ ३४ ॥ अने दक्षिणमा तो पुष्पावकीर्णनरकावा
सो घणा कह्या ठे, अने तेउं प्राये करीने असंख्याता योज
नोनी लंबाइपहोळाइवाळा ठे ॥ ३५ ॥ वळी दक्षिणदिशामा
कृष्णपाक्षिक नारकोनी घणी उत्पत्ति होय ठे, अने तेथी त
त्रण दिशाउंनी अपेक्षाए तेमा घणा नारकीउं ठे ॥ ३६ ॥
एवीरीते दिशाउंनी अपेक्षाए अल्पाबहोत जाणवो ॥ वळी

याल्पबहुता ॥ वनस्पतिज्येष्टकाय—स्थितिमान किलांतर ॥
एषा गरीयो विज्ञेय । लघु चांतर्मुहूर्त्तक ॥ ३७ ॥ इत्यतर ॥
नारकलोकनिरूपणमेव । क्लृप्तमशेषविशेषविमुक्त ॥ शेषमधो-
जगदुक्त्यधिकारे । किंचिदिहैव विशिष्य च वक्ष्ये ॥ ३८ ॥
विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेंद्रांतिष-द्राजश्रीतनयोऽ
तनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र नि-
श्चितजगत्तत्त्वप्रदीपोपमे । सपूर्णो नवम सुखेन नवम सर्गो
निसर्गोज्ज्वल ॥३९॥ इति श्रीलोकप्रकाशे नवम सर्ग समाप्त.

॥ अथ दशम सर्ग प्रारभ्यते ॥

इदानीं नरसवेध । प्रागुद्दिष्टो निरूप्यते ॥ तत्र ज्येष्टक-
निष्टायु—श्चतुर्भंगी प्रपच्यते ॥ १ ॥ आद्य प्राच्यापरभवयो-

तेउनो उत्कृष्टो आतरो वनस्पतिनी उत्कृष्टी कायस्थितिजेटलो
छे, अने तेउनो जघन्य आतरो तो अतर्मुहूर्तनो जाणवो ॥
॥ ३७ ॥ एवीरीते आतरो कह्यो ॥ एवीरीते विशेषरहित ए-
टले सक्षेपथी में नारकलोकनु निरूपण कर्युं छे, बाकीनु आ-
ज प्रथमा कइक विस्तारीने अधोलोकना अधिकारमा कही
शु ॥ ३८ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ आगळनीपेठेज जाणवो ॥
॥ एवीरीते श्रीलोकप्रकाशनेविषे नवमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे दशमा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

हवे पूर्वे उद्देशेला नरसवेध कहे छे, तेमा उत्कृष्ट अने
जघन्य आयुनी चोभगी कहे छे ॥ १ ॥ पूर्वभव अने अग्र

ज्येष्टमायुर्यदा जवेत् ॥ जगोऽन्य प्राग्जवे ज्येष्ठ-मल्पिष्ट स्या त्परे जवे ॥ २ ॥ तृतीय प्राग्जवेऽल्पीयो । ज्येष्टमायुर्जवे परे ॥ आयुर्लघु छयोस्तुयो । जगेष्वेषु चतुर्ष्वथ ॥ ३ ॥ सञ्ज्ञी न रोऽथवा तिर्य-क्पञ्चाद्यनरकेषु वै ॥ पृथक्पृथग्जगानष्टा—वु त्कर्षेण प्रपूरयेत् ॥ ४ ॥ यथा सञ्ज्ञी नरस्तिर्य—गुत्पन्नो नरके क्वचित् ॥ ततो मृतो मनुष्ये वा । तिरश्चि वा तत पुन. ॥५॥ तत्रैव नरके जूयो । मर्त्ये तिरश्चि वेति स ॥ जवानष्टौ समा पूर्य । नवमे च जवे तत ॥ ६ ॥ अनश्यमन्यपर्याय । नरस्ति-र्यगवाप्नुयात् ॥ वक्ष्यमाणेष्वपि बुधे । कार्येव नाजना स्वयम्

जवनु ज्यारे उत्कृष्टु आयु कहेवामा आवे, त्यारे पहेलो भा गो थाय, तथा पूर्वजवनु उत्कृष्टु अने परजवनु ज्यारे जघ-न्य आयु कहेवामा आवे, त्यारे बीजो जागो थाय. ॥ २ ॥ वळी पूर्वजवमा जघन्य अने परजवमा उत्कृष्टु आयु ज्यारे होय, त्यारे त्रीजो जागो थाय, अने बन्ने जवोनो ज्यारे ज घन्य आयु होय, त्यारे चोथो जागो थाय हवे ए चारे जा गाओनी अदर ॥ ३ ॥ सञ्ज्ञी मनुष्य अथवा तिर्यंच पहेलीया दिक नरकोनीअदर पृथक्पृथक् उत्कृष्टा आठ जवोने पूरे छे ॥ ४ ॥ जेम कोइ सञ्ज्ञी मनुष्य अथवा तिर्यंच, कोइक नरक नीअदर उत्पन्न थइने त्याथी मृत्यु पामी मनुष्य अथवा ति र्यंचनी अदर उत्पन्न थाय, अने त्याथी पाछो, ॥ ५ ॥ तेज नरकमा आवी, फरीने मनुष्य अथवा तिर्यंचमा जाय, अने फरीथी आठ जवोने पूरीने, पछी नवमे जवे, ॥ ६ ॥ अन न्त ते नर अथवा तिर्यंच अन्यपर्यायने पामे छे, अने फरीथी

॥ ७ ॥ तथैव जवनेशेषु । ज्योतिष्कव्यंतरेष्वपि ॥ तिर्यग्नरौ किलाष्टासु । सौधर्मप्रभृतिष्वपु ॥ ८ ॥ जवानष्टौ पूरयतो । ज-वौ द्वौ च जघन्यत ॥ इमौ पूरयत प्रोक्त—नारकेषु सुरेषु च ॥ ९ ॥ जघन्यायुष्टया माघ—वत्यामुत्पद्यमानक ॥ तिर्यग् ज्येष्टायुरन्यो वा । जवान् सप्तैव पूरयेत् ॥ १० ॥ तथाहि—स-ज्ञी पंचेंद्रियस्तिर्य—क्पूर्वकोट्यायुरन्वित ॥ जघन्यायुष्टयोत्पन्न । सप्तम्या नरकावनौ ॥ ११ ॥ ततश्चोध्धृत्य तिर्यक्षु । सप्तम्या च तत पुन ॥ तिर्यक्षु च तत क्ष्मायां । सप्तम्यां च तत पु-न ॥ १२ ॥ तिर्यग्जवेत ततश्चासौ । नोद्भवेत् सप्तमक्षितौ ॥ १-

---

द्ववे कहेवामा आवता एवा पण जवसंवेधोमा विद्वानोए पो-तानीमेळेज जावना जाणी लेवी ॥ ७ ॥ वळी एवीजरीते ज-वनपतिर्उमा, ज्योतिषिर्उमा, व्यंतरोमा अने सौधर्मआदिक आठ देवलोकोमा, तिर्यंच अने मनुष्य, ॥ ८ ॥ आठ जवोने पूरे ठे, अने जघन्यथी तेर्उ पूर्वोक्त नरक अने देवोमा वे ज-वोने पूरे ठे ॥ ९ ॥ वळी जघन्य आयुपणाये करीने माघव-तीनरकमा उत्पन्न थयेलो तिर्यंच अथवा वीजो प्राणी उत्कृष्ट आयुवाळो थयोथको सातज जवोने पूरे ठे ॥ १० ॥ ते कहे ठे—क्रोमपूर्वना आयुवाळो सन्नी पंचेंद्रि तिर्यंच, सातमी न रकमा जघन्य आयुपणाये करीने उत्पन्न थयोथको, ॥ ११ ॥ त्याथी निकळीने तिर्यंचमा आवे, तथा त्याथी पाठो सातमी नरकमा जाय अने त्याथी पाठो तिर्यंचमा अने त्याथी पाठो सातमी नरकमा जाय, अने त्याथी पाठा ॥ १२ ॥ तिर्यंचोमा ज जाय ने अने त्याथी पाठो ते सातमी नरकमा जतो नथी

त्र सप्त नवान् कृत्वा–ष्टमेऽन्य नवमाप्नुयात् ॥ १३ ॥ तिर्यग्
ज्येष्ठायुर्जघन्या–युष्कोऽथोत्कृष्टजीविता ॥ अनाप्नुवन् माघ
वत्या । भवान् पंचैव पूरयेत् ॥ १४ ॥ उत्पद्यते द्विर्नरके । तत्र
तिर्यक्षु च त्रिश ॥ ततश्चासौ पष्ठनवे । नोद्भवेत् सप्तमक्षितौ
॥ १५ ॥ उत्कृष्टायुष्टयाल्पायु–ष्टया वा सप्तमक्षितौ ॥ तिर्यक्
ज्येष्ठायुरन्यो वा । त्रिनव स्याज्जघन्यत ॥ १६ ॥ तत्र तिर्य
ग्भवौ तु द्वा–वेक स्यात्सप्तमक्षितौ ॥ माघवत्या नारकाणा ।
तिर्यक्ष्वेव गतिर्यत ॥ १७ ॥ चतुर्नंग्या नर सञ्ज्ञी । सप्तम न
रक नजन् ॥ जघन्यादुत्कर्पतोऽपि । सपूरयेद्भवद्वय ॥ १८ ॥

एवीरीते सात नवो करीने आठमे नवे ते अन्यनवने पामे
छे ॥ १३ ॥ उत्कृष्ट आयुवाळो अथवा जघन्यआयुवाळो ति
र्यंच माघवती नरकनी अदर उत्कृष्टा आयुने प्राप्त थयो थको
पाचज नवोने पूरे छे ॥ १४ ॥ ते बे वखत नरकमा उत्पन्न
थाय छे अने त्रण वखत तिर्यंचोमा उत्पन्न थाय छे, अने
त्यारवाद छट्ठा नवमा ते सातमी नरकमा उत्पन्न थतो नथी
॥ १५ ॥ उत्कृष्ट अथवा जघन्य आयुवाळो तिर्यंच, उत्कृष्ट
अथवा जघन्यआयुपणाये करीने जो सातमी नरकमा उत्पन्न
थाय, तो जघन्यथी त्रण नवो करे ॥ १६ ॥ वळी तेमा ब
तिर्यंचना नवो थाय, अने एक नव सातमी नरकनो थाय,
केमके माघवतीनरकना नारकीउनी गति तिर्यंचोमाज थाय
॥ १७ ॥ सञ्ज्ञी मनुष्य चतुर्नंगीरूडे करीने सातमी नरकमा
जतोथको जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण बे नवोने पूरे छे ॥
॥ १८ ॥ वळी आनतआदिक चार देवलोकोमा अने सप्त्री

यानतादिचतु कल्प्या । सर्वग्रैवेयकेषु च ॥ चतुर्नंग्यो
मर्त्य । सत्तोत्कर्षात्प्रज्ञान सृजेत् ॥ १९ ॥ त्रिदेवेषु चतुर
समुत्पद्य नरेष्वसौ ॥ यवश्यमन्यपर्याय-मनाम्नात्यष्टमे न
॥ २० ॥ विजयादिचतुष्के च । नरान्‌ पचैव पुष्येत ॥ त्री
ननान्नृषु मध्यो च । द्वौ नवो विजयादिषु ॥ २१ ॥ जघन्
तस्त्वानतादि- ष्वेतेषु निखिलेष्वपि ॥ नरात्त्रीन्मनुज मर्ष्ण
। समथयेत् समुन्ननन् ॥ २२ ॥ यदानतादिदेवाना । नृन्र प
नासजन्मना ॥ नरेष्वेवोत्पत्तिरिति । जघन्येन नराग्त्रय ॥२३॥
जघन्याच्चोत्कर्षतोऽपि । पचमेऽनुत्तरे नर ॥ त्रीन्‌ नरान्‌ पुष्ये-
न्मोक्ष-मवश्य यात्यसौ तत ॥ २४ ॥ नरनन्तरयोनि—

ग्रैवेयकोमा चतुर्नंगीरडे उत्पन्न थतो मनुष्य उत्कृष्ट मात न
वो करे ठ ॥ १९ ॥ तेमा त्रण पचन देवोमा अने चार तत्व
त मनुष्योमा उत्पन्न थइने त्याठमे नवे ते अवश्य अन्यपर्या
यने प्राप्त थय ठ ॥ २० ॥ वळी विजयादिक चारनी अद्र
उत्पन्न थयोथको पाचज नयने पुरे ठे, एटले त्रण नरा म
नुष्यमा अने मध्यना व नयोने विजयादिकमा पुरे ठ ॥२१॥
वळी आनतादिक सघळा देवलोकोमा उत्पन्न थता सन्ना म
नुष्य जघन्यथी त्रण भवोने पुरे ठे ॥ २२ ॥ वळक मनुष्या
थीज थयेल ठे जन्म जेउना एवा आनतआदिक देवानी उ
त्पत्ति मनुष्योमाज थाय ठ, अने तेथी जघन्यथी त्रण नवो
थाय ठ ॥ २३ ॥ वळी जघन्यथी अने उत्कृष्टथी पण पाचमा
अनुत्तरविमानमा रहेला मनुष्य त्रण नवाने पुरे ठ अने प
छी ते अवश्य मोक्ष जाय ठ ॥२४॥ जवनपति व्यतर ज्यो-

ष्काद्यकल्पद्वयावधि ॥ युग्मिनो नरतिर्यंच । पूरयति नवद्वय ॥ २५ ॥ जघन्यादुत्कर्षतोऽपि । युग्मिना यत्सुधाशिषु ॥ उत्पन्नाना पुनरपि । स्यादुत्पत्तिर्न युग्मिषु ॥ २६ ॥ रत्नप्रन्नाया न वना–धिपतिव्यंतरेष्वपि ॥ असञ्ज्ञी पर्याप्ततिर्य–ग्नवयुग्म स मर्थयेत् ॥ २७ ॥ यदस्य नरके स्वर्गे । चोत्पन्नस्य तत पुन ॥ असञ्ज्ञितिर्यक्पूत्पत्ति—र्नैवे नानतरे नवेत् ॥ २८ ॥ नवनव्य तरज्योति –सहस्रारातनाकिन ॥ आद्यपक्नरकोत्पन्न—ना रकाश्च समेऽप्यमी ॥ २९ ॥ उत्पद्यमान पर्याप्त—सञ्ज्ञितिर्य ग्नरेषु ये ॥ पूरयति भवानष्ट । प्रत्येक तत्र नावना ॥ ३० ॥ कश्चिद्भवनपत्यादि—श्च्युत्वैकातरमुद्भवन् ॥ चतुर्वार हि पर्या

तिपी अने पहेला बे देवलोकोसुधि युगलीया मनुष्य अने तिर्यंचो बे नवोने पूरे ठे ॥ २५ ॥ केमके जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण देवोनेविषे उत्पन्न थयेला युगलीयाउंनी फरी युगलीयाउंमा उत्पत्ति थती नथी ॥ २६ ॥ असन्नी पर्याप्त तिर्यंच रत्नप्रनामा अने नवनपति तथा व्यंतरोमा पण बे नवो करे ठे ॥ २७ ॥ केमके नरक अने स्वर्गमा उत्पन्न थयेला एवा तेनी, त्याथी अनतरनवमा फरीने असन्नीतिर्यंचोमा उत्पत्ति थती नथी ॥ २८ ॥ नवनपति, व्यंतर, ज्योतिषि तथा सहस्रारदेवलोकसुधिना देवो, अने पहेली ठ नरकोमा उत्पन्न थयेला नारकीउं, ए सघळा ॥ २९ ॥ पर्याप्ता सन्नी तिर्यंच अने मनुष्योमा उत्पन्न थयाथका दरेक आठ नवोने पूरे ठे, तेमा नावना नीचेप्रमाणे ठे ॥ ३० ॥ कोइ नवनपतिआदिक चवीने, एकातरे जो उत्पन्न थाय, तो चारवार पर्याप्ता सन्नी

स—सञ्ज्ञी तिर्यङ्नरो जवेत् ॥ ३१ ॥ तत स तिर्यग्नरो वा। नाप्नुयाद्भवमे जवे ॥ पूर्वोक्तजवनेशादि-नाव तादृक्त्वचानत ॥ ३२ ॥ सञ्ज्ञिपर्याप्ततिर्यञ्चु। सप्तमक्षितिनारका ॥ पूरयति जवान् पञ्च ये—ऽनुत्कृष्टस्थितिशालिन ॥ ३३ ॥ उत्कृष्टस्थितियुक्तास्तु। सप्तमक्षितिनारका ॥ तेपूत्कर्षाज्जायमाना। स्तु श्चतुर्जवपूरका ॥ ३४ ॥ आनतादिस्वश्चतुष्क—सर्वग्रैवेयका मरा ॥ उत्पद्यमाना उत्कर्षा—न्नृषु षड्भवपूरका ॥ ३५ ॥ मनुष्येपूत्पद्यमाना। विजयादिविमानगा ॥ जवाश्चतुर उत्कर्षात् । पूरयति निरतर ॥ ३५ ॥ जघन्यतस्त्वानतादि-देवा द्विजवपूरका ॥ यतश्च्युतानामेतेपा। नोत्पत्तिर्मनुजान्विना ॥ ३६ ॥

तिर्यंच अथवा मनुष्य थाय, ॥ ३१ ॥ अने पछी ते तिर्यंच अथवा मनुष्य नरमे नवे पूर्वे कहेला जवनपतिआदिकनावने पामे नहि, एमके तेनो तेवो स्वजाव व ॥ ३२ ॥ वळी जघन्यस्थितिवाळा सातमी नरकना जे नारकीउ वे, तेउ सञ्ज्ञी पर्याप्ता तिर्यंचोमा व जवोने पूरे वे ॥ ३३ ॥ तथा तेउंमा उत्पन्न थता उत्कृष्टस्थितिवाळा सातमी नरकना नारकीउ उत्कर्षथी चार जवोने पूरे वे ॥ ३४ ॥ आनतादिक चार देवलोकोना तथा सर्व ग्रैवेयकोना देवो मनुष्यमा उत्पन्न थताथका उत्कृष्टथी व भवने पूरनारा होय वे ॥ ३५ ॥ विजय आदिक विमानमा रहेला देवो मनुष्योमा उत्पन्न थताथका, उत्कृष्टा निरतर चार जवोने पूरे वे ॥ ३५ ॥ जघन्यथी आनतादिकना देवो वे जवने पूरनारा व, कमके त्याथी चवेला एवा तेउंने मनुष्यशिवाय उत्पत्ति थती नथी ॥ ३६ ॥ सर्वा

उत्कर्षतो जघन्याच्च । सुरा सर्वार्थसिद्धिजा ॥ मनुष्येषु समुत्पद्य । पूरयति भवद्वय ॥ ३७ ॥ भवनव्यतरज्योति-सौधर्मेशाननाकिन ॥ पृथिव्यप्तरुपूत्पद्य-माना द्विभवपूरका ॥३८॥ जघन्यादुत्कर्षतोऽपि । भूयोऽप्युत्पत्त्यसंभवात् ॥ तेषा निर्गत पृथ्व्यादि—भवनेशादिनाकिषु ॥ ३९ ॥ वायुतेज कायवोस्तु । देवाना गत्यसंभवात् ॥ तदीयो भवसंवेधो । नात्र प्रोक्तो जिनेश्वरै ॥ ४० ॥ असज्ञिसज्ञितिर्यंचो । नरा सज्ञिन एव च ॥ असंख्यायुर्नृतिर्यक्षु । पूरयति भवद्वय ॥ ४१ ॥ युग्मिना नृतिरश्चा ग—द्विपद्यानतरे भवे ॥ गतिर्द्वंद्व गतावेव । जगदुर्जिनरूपिना ॥ ४२ ॥ नृकायिकोऽम्नोऽस्मिन्नायु—ष्केकांतरे परित्र

र्थसिद्धिमा उत्पन्न थयेला देवो उत्कर्षथी अने जघन्यथी मनुष्योमां उत्पन्न थइने बे भवोने पूरे छे ॥ ३७ ॥ भवनपति, व्यंतर, ज्योतिषि, सौधर्म अने ईशानदेवलोकना देवो, पृथ्वी, अप् अने वनस्पतिमा उत्पन्न थतायका बे भवोने पूरनारा थाय छे, ॥ ३८ ॥ कारण के ते पृथ्वीयादिक निकळीने तेओ जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण भवनपतियादिक देवोमा उत्पत्तियवानो असंभव छे ॥ ३९ ॥ वळी वायुकाय अने तेउकायनी गति तो देवोमा थती नथी, माटे तेओनो भवसंवेध ह्यां जिनेश्वरोए कह्यो नथी ॥ ४० ॥ असंज्ञी अने संज्ञी तिर्यंचो तथा संज्ञी मनुष्यो, असंख्याता आयुवाळा मनुष्य अने तिर्यंचोना भवद्वयने पूरे छे ॥ ४१ ॥ युगलीया मनुष्य अने तिर्यंचोनी गति अनुक्रमे अनंतरभवमां देव तरीके गणाने कहेली छे ॥ ४२ ॥ हवे पृथ्वीकाय जी

मन् ॥ जवानसंख्यान् प्रत्येक—मनुत्कृष्टस्थिति सृजेत् ॥४३॥ एवमवुकायिकोऽपि । प्रत्येक क्ष्मामित्रायुपु ॥ उत्पद्यमानोऽसंख्येयान् । जवानुत्कर्षत सृजेत् ॥ ४४ ॥ वह्निकायोऽपि पृथ्व्यवु—कायिष्वेकातर जवान् ॥ कुर्यादसख्याननिलो—ऽप्येव पृथ्व्यवुवह्निषु ॥ ४५ ॥ तथा क्ष्माजोऽग्निमरुत । प्रत्येक च वनस्पतौ ॥ जवानसंख्यान् कुर्वंति । जायमाना निरतर ॥ ४६ ॥ एव वनस्पतिरपि । पृथिव्यादिचतुष्टये ॥ प्रत्येकमुत्पद्यमान । कुर्यादसंख्यकान् जवान् ॥ ४७ ॥ वनस्पतिकायिकेपू—त्पद्यमानो वनस्पति ॥ जवाननतान् कुर्वीत । निरतर परिभ्रमन् ॥ ४८ ॥ प्रत्येकमुत्पद्यमाना । पृथिव्यादिषु पचसु ॥ जवान्

जघन्यस्थितिवाळो थयोथको, एकातरे अप्काय, तेउकाय अने वायुकायमा जमतोथको दरेकनी अदर असंख्याता जवो करे छे ॥ ४३ ॥ वळी एवीजरीते अप्काय पण पृथ्वी, तेउ अने वायुनेविषे उत्पन्न थतोथको उत्कृष्टथी असंख्याता जवो करे छे ॥ ४४ ॥ तेमज तेउकाय पण एकातरे पृथ्वी अने अप्कायोमा जमतोथको, तथा वायुकाय पण पृथ्वी, अप् अने तेउमा जमतोथको असख्याता जवो करे छे ॥ ४५ ॥ वळी पृथ्वी अप्, तेउ वाउ अने प्रत्येकवनस्पति, एटला वनस्पतिकायनी अदर निरतर उत्पन्न थताथका असंख्याता जवो करे छे ॥ ४६ ॥ एवीजरीते दरेक पृथ्वीआदिक चारनी अदर उत्पन्न थतो वनस्पतिकाय पण असंख्याता जवो करे छे ॥ ॥ ४७ ॥ वळी वनस्पतिकायोमा उत्पन्न थतो वनस्पति पण निरतर जमतोथको अनता जवो करे छे ॥ ४८ ॥ वळी दरेक

सख्यान् विदधति । प्रत्येक विकलेन्द्रिया ॥ ४९ ॥ प्रत्येक वि
कलेष्वेव । पच भूकायिकादय ॥ प्रत्येकमुत्पद्यमाना । सख्ये
यभवपूरका ॥ ५० ॥ विकलाक्षेपु सख्येयान् । सर्वेऽपि विक
लेद्रिया ॥ भवान् विदध्यु प्रत्येक । जायमाना. परस्पर ॥५१॥
पूर्वोक्तायुश्चतुर्भङ्ग्या । ज्येष्टायुरुपलक्षिते ॥ भगत्रये भवानष्टौ ।
कुर्यु सर्वे क्ष्मादय ॥ ५२ ॥ तथाहि—पृथ्वीकायिक उत्कृष्ट
–युष्क उत्कृष्टजीविपु ॥ अप्कायिकेपूत्कर्षेणो–त्पवेद् वारचतु
ष्टय ॥ ५३ ॥ एवमेकातर वारा–नुत्पद्य चतुरस्तत ॥ अनन्य
मन्यपर्याय । लभते नवमे भवे ॥ ५४ ॥ उत्कृष्टायुर्भूमिकायो
–ऽनुत्कृष्टायुष्कवारिपु ॥ उत्पद्यमानोऽप्युत्कर्षा —दृभवानष्टैव पू

पृथ्वीआदिक पाचेमा उत्पन्नथता दरेक विकलेन्द्रिउ सख्याता
भवो करे छे ॥ ४९ ॥ तेमज दरेक पृथ्वीकायआदिक पाच
दरेक विकलेन्द्रिउनी अदर उत्पन्न थताथका सख्याता भवोने
पूरनारा थाय छे ॥ ५० ॥ वळी सघळा विकलेन्द्रिउ परस्पर
दरेक विकलेन्द्रिउमा उत्पन्न थताथका सख्याता भवो करे छे
॥ ५१ ॥ वळी पूर्वे कहेली आयुनी चोभगीनी अदर उत्कृष्ट
आयुवाळा त्रण भागानी अदर पृथ्वीकाय आदिक सर्वे आठ
भवो करे छे ॥ ५२ ॥ उत्कृष्ट आयुवाळो पृथ्वीकाय, उत्कृष्ट
आयुवाळा अप्कायोनी अदर उत्कृष्टो चारवार उत्पन्न थायछे
॥ ५३ ॥ एवीरीते एकातरे चारवार उत्पन्न थइने, त्यारी न-
वमे भवे अनन्य अन्यपर्यायने प्राप्त थाय छे ॥ ५४ ॥ उत्कृष्ट
आयुवाळो पृथ्वीकाय जघन्य आयुवाळा अप्कायोनी अदर
उत्पन्न थतोथको उत्कृष्टा आठज भवोने पूरे छे ॥ ५५ ॥ ए

रयेत् ॥ ५५ ॥ एव चूकायिकोऽनुत्कृ-ष्टायुरुत्कृष्टजीविषु ॥ उ-त्पन्न ःपुपूरत्कर्षात् । स्यादष्टजनपूरक ॥ ५६ ॥ अप्कायादीना मपीत्थ । विकलाना च जान्यता ॥ जवाष्टकात्मा सवेधो । ज्येष्ठायुर्जगकत्रये ॥ ५७ ॥ अनुत्कृष्टायुषा त्वेषा । स्यादनुत्कृष्ट-जीविषु ॥ सवेध प्रागुक्त एवा—सरयसख्यजवात्मक ॥५८॥ पृथ्व्यादीनामसख्यजवात्मको विकलाना सख्यजवात्मक इति ॥ क्ष्मादयो विकलाश्चा । जघन्यतो जनद्वय ॥ कुर्युर्ज्येष्ठक-निष्टायू-रूपे जगचतुष्टये ॥ ५९ ॥ युग्मिनर्जाश्च मनुजा-स्ति-र्यच सझ्यसझिन ॥ प्रत्येक जायमाना । स्युर्मिथोऽष्टजवपू-रका ॥ ६० ॥ जघन्योत्कृष्टायुरुत्य—चतुर्जंग्यामपि स्फुट ॥

वीरीते जघन्यआयुवाळो पृथ्वीकाय उत्कृष्टआयुवाळा अप्का-योनी अदर उत्पन्न थतोथको उत्कृष्टा आठ जवोने पूरे छे ॥ ॥ ५६ ॥ वळी एवीरीते उत्कृष्टा आयुवाळा त्रणे जागाउनी अदर अप्कायआदिकोनो अने विकलेद्रिउनो पण आठजवो सवधि जवसवेध जाणी लेवो ॥ ५७ ॥ वळी जघन्यआयुवा-ळा एवा तेउनो जघन्यआयुवाळाउनी अदर पूर्वे कहेलोज असख्याता अने सख्याता जवरूप जवसवेध होय छे ॥५८॥ एटले पृथ्वीयादिकोनो असरयाता जवोरूप होय छे, अने विकलेंद्रिउनो सख्याताजवरूप होय छे ॥ हवे पृथ्वीकायआ-दिको अने विकलेद्रिउ जघन्यथी उत्कृष्ट अने जघन्यआयुरूप चार जागाउनी अदर बे जवो करे छे ॥ ५९ ॥ युगलीआशि-वायना मनुष्यो, यने सन्नी तथा असन्नीतिर्यंचो, ए दरेक उत्पन्न थताथका परस्पर आठ जवोने पूरनारा थाय छे ॥६०॥

नवान कृत्वाष्ट नवमे । तेऽन्य पर्यायमाप्नुयु ॥ ६१ ॥ तथैत एव पृथ्व्यादि— पचके विकलत्रये ॥ जायमानाश्चतुर्नंग्या । कुर्यु प्रत्येकमष्ट नान् ॥ ६२ ॥ तथा ज्ञाया सविकला—त्तिर्यक्षु सज्ञ्यसज्ञिषु ॥ नृत्वयुग्मिषु चोत्पद्य—माना जगचतुष्टये ॥ ६३ ॥ पूरयति जवानष्टौ । स च पृथ्व्यादिकोऽसुमान् ॥ नरतिर्यग्जवात्तस्मा—न्न पृथ्व्यादित्वमाप्नुयात् ॥ ६४ ॥ जघन्या दुत्कर्षतोऽपि । मनुष्या पवनाग्निषु ॥ उत्पद्यमाना द्वावेव । पूरयति भवौ खलु ॥ ६५ ॥ यतो हि पवनाग्निज्य । उध्धृताना शरीरिणा ॥ अनतरजवे नैव । नरेषूत्पत्तिसजव ॥ ६६ ॥ य

जघन्य अने उत्कृष्ट आयुथी उत्पन्न थयेली चोनगीनी अदर पण, तेउ आव जवो करीने नवमे जवे प्रगटरीते अन्यपर्यायने पामे ठे ॥ ६१ ॥ वळी तेउ दरेक पृथ्वीआदिक पाचमा अने त्रण विकलेंद्रिउमा उत्पन्न थतायका चोनगीनी अदर ते आठ नगोने करे ठे ॥ ६२ ॥ वळी विकलेंद्रिउसहित पृथ्वीयादिको सन्नी अने असन्नी तिर्यंचोमा अने युगलीआशिगयना मनुष्योमा उत्पन्न थतायका चार जागाउनी अदर, ॥ ॥ ६३ ॥ आठ नगोने पूरे ठे, अने ते पृथ्वीयादिक जीव ते मनुष्य अने तिर्यंचना नवथी पृथ्वीयादिकपणु पामतो नथी ॥ ६४ ॥ हवे मनुष्यो ठे ते जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण वायु अने अग्निकायनी अदर उत्पन्न थतायका बेज नगोने पूरे ठे ॥६५॥ केमके वायुकाय अने अग्निकायथी निकळेला प्राणीउनो अनतरनवमा मनुष्योनेविषे उत्पत्तियानो असनव ठे ॥ ६६ ॥ हवे पूर्वे कहेला नरसवेधोनु आगमना क

थोकानामथ जव—सवेधाना यथागम ॥ कालमान विनिश्चे तु—माम्नायोऽय वितन्यते ॥ ६७ ॥ जघन्यादान्तर्मुहूर्त्ता—मुत्कर्षात्पूर्वकोटिका ॥ स्थिति बिभ्रदातिर्यङ् । नरकष्वखिलेष्व पि ॥ ६८ ॥ तावदायुर्युतेष्वेति । तेभ्यो मृत्वापि नारका ॥ सहस्रारातदेवेष्व—प्यसौ तादृक् स्थितिर्व्रजेत् ॥ ६९ ॥ देवा स्तेऽपीदृशायुष्क-ष्वेष्वायाति ततश्च्युता ॥ असख्यजीवी ति र्यङ्तु । यातीशानातनाकिषु ॥ ७० ॥ नरो मासपृथक्त्वायु—र्घर्मां याति जघन्यत ॥ वशादिषु क्ष्मासु षट्सु । वर्षपृथक्त्व-जीवित ॥ ७१ ॥ उत्कर्षात्पूर्वकोट्यायु-र्यात्यसौ क्ष्मासु सप्तसु ॥ आयात्युक्तस्थितिष्वेव । नृपूक्तनारका अपि ॥७२॥ ना जघन्या-

---

ह्यागमप्रमाणे कालमान निश्चय करवामाटे नीचे प्रमाणे आम्नाय विस्तारीये छीये ॥ ६७ ॥ जघन्यथी अतर्मुहूर्तनी अने उत्कर्षथी क्रोडपूर्वनी स्थितिने धारण करनारो तिर्यंच सर्व नरकोमा जाय छे ॥ ६८ ॥ वळी तेटला आयुवाळा सहस्रारसुधिना देवोमा पण तेवी स्थितिवाळो नारकी त्यांथी मृत्युपामीने पण जाय छे ॥ ६९ ॥ वळी त्यांथी चवेला ते देवो पण तेटलाज आयुवाळा एवा तेओमा पण आवे छे, अने असख्याता आयुवाळो तिर्यंच तो ईशानसुधिना देवोमा जाय छे ॥७०॥ पृथक्त्वमासना आयुवाळो मनुष्य जघन्यथी घम्मा नामनी नरकमा जाय छे, अने पृथक्त्ववर्षोना आयुवाळो मनुष्य वशाआदिक छ नारकीओमा जाय छे ॥ ७१ ॥ वळी उत्कृष्टथी क्रोडपूर्वना आयुवाळा मनुष्य सात नरकोमा जाय छे, अने ते पूर्वे कहेला नारकीओ पण पूर्वोक्तस्थितिवाळा मनुष्योमाज

न्मासपृथ—क्त्वायुरास्वर्द्वय व्रजेत् ॥ ऊर्ध्वं त्वब्दपृथक्त्वायु—र्याति यावदनुत्तरान् ॥ ७३ ॥ उत्कर्षात्तु त्रिपल्यायु । स्वर्द्वयं यावदेति स ॥ ऊर्ध्वं तत पूर्वकोट्या—युष्क एव स गच्छति ॥ ७४ ॥ तिर्यक् युग्मिनृतिर्यक्षु । त्वतर्मुहूर्तजीवित ॥ गच्छेज्जघन्यतो मास—पृथक्त्वायुर्नर पुन ॥ ७५ ॥ उत्कर्षेत पूर्वकोटि—मानायुष्कावुभावपि ॥ असंख्यायुर्नृतिर्यक्षू—त्पद्येते नाधिकायुषौ ॥ ७६ ॥ उक्तशेषाणा तु पूर्वा—परयोर्जवयो स्थिति ॥ गुरुर्लघुश्च ज्ञेया त—ज्ज्येष्ठान्यायुरपेक्षया ॥ ७७ ॥ एव च—विवक्षितजवप्राप्य—जवयो परमा स्थिति ॥ लघ्वी वा

आवे छे ॥ ७२ ॥ जघन्यथी पृथक्त्वमासना आयुवाळो मनुष्य उचे बे देवलोकोसुधि जाय छे, अने पृथक्त्ववर्षोना आयुवाळो छेक अनुत्तरविमानसुधि जाय छे ॥ ७३ ॥ वळी उत्कृष्टथी त्रण पल्योपमना आयुवाळो मनुष्य उचे बे देवलोकोसुधि जाय छे, अने पछी ते क्रोडपूर्वना आयुवाळ जाय छे ॥ ७४ ॥ अतर्मुहूर्तना आयुवाळो तिर्यंच अने जघन्यथी पृथक्त्वमासना आयुवाळो मनुष्य, युगलीया मनुष्यो अने तिर्यंचोनी अदर जाय छे ॥७५॥ वळी उत्कर्षथी क्रोडपूर्वना आयुवाळा पण तेओ बन्ने असंख्याता आयुवाळा मनुष्यो अने तिर्यंचोमा उत्पन्न थाय छे, परतु तेथी अधिकआयुवाळा तेउमा उत्पन्न थता नथी ॥ ७६ ॥ अने बाकी रहेलाओनी पूर्वापरभवोनी उत्कृष्टी अने जघन्यस्थिति तो तेना उत्कृष्ट अने जघन्य आयुनी अपेक्षाए जाणवी ॥ ७७ ॥ वळी पहेलीथी—विवक्षित भव अने प्राप्त थनारा भवनी उत्कृष्टी अने ज

भवसरया च । जघन्या वा गरीयसीं ॥ ७८ ॥ अथ विनाव्य निष्टस्य । विवक्षितशरीरिणा ॥ जवसंवेधकालस्य । मान ज्ये ष्टमथापर ॥ ७९ ॥ यथा गरिष्टायुष्कस्य । मनुष्यस्यादिमक्षि- तौ ॥ उत्कृष्टायुर्नारकत्व । लजमानस्य चासकृत् ॥ ८० ॥ उत्कृ ष्टो जवसंवेध—काल सकलितो जवेत ॥ चतु पूर्वकोट्युक्त- चतु सागरसमित ॥ ८१ ॥ द्वयोरुत्कृष्टायुषोस्तु । संवेध स्या ज्जघन्यत ॥ पूर्वकोटिसमधिक—सागरोपमसमित ॥ ८२ ॥ उत्कृष्टायुर्नरलघु—स्थितिनारकयोर्गुरु ॥ सोऽब्दायुतचतुष्का ढ्य । पूर्वकोटिचतुष्टय ॥ ८३ ॥ उत्कृष्टायुर्नरलघु—स्थितिनारक योर्लघु ॥ संवेधोऽब्दायुतयुत—पूर्वकोटिमितो मत ॥ ८४ ॥

घन्य स्थितिने, तथा जघन्य अने उत्कृष्टी जवसंख्याने ॥७८॥ पोतानीमेळे जाणीने विवक्षित प्राणीउंना जवसंवेधना काळनु उत्कृष्ट अने जघन्य मान धारी लेवु ॥ ७९ ॥ जेम पहेली नरकमा उत्कृष्टा आयुवाळा एवा नारकीपणाने प्राप्त थयेला उत्कृष्टा आयुवाळा मनुष्यनो ॥ ८० ॥ उत्कृष्टो जवसंवेधनो काळ चार सागरोपमसहित चारकोमपूर्वनो होय ने ॥८१॥ वळी पूर्वोक्तरीते बन्ने गतिना उत्कृष्टआयुवाळाउंनो जघन्यथी जवसंवेध एक सागरोपम अने कोमपूर्वनो ठे ॥ ८२ ॥ वळी उत्कृष्टआयुवाळा मनुष्य अने जघन्यस्थितिवाळा नारकीनो उत्कृष्टो जवसंवेधकाळ चारकोमपूर्व अने चालीसहजार वर्षो नो ठे ॥ ८३ ॥ वळी उत्कृष्टा आयुवाळा मनुष्य अने जघन्य स्थितिवाळा नारकीना जघन्यजवसंवेधकाळ एककोमपूर्व अ ने दशहजार वर्षोनो ठे ॥ ८४ ॥ वळी जघन्यआयुवाळा म

न्मासपृथ–क्त्वायुरास्वर्द्वय व्रजेत ॥ ऊर्ध्वं त्वब्दपृथक्त्वायु–र्याति यावदनुत्तरान् ॥ ११ ॥ उत्कर्षात्तु त्रिपल्यायु । स्वर्द्वय यावदेति स ॥ ऊर्ध्वं तत पूर्वकोट्या–युष्क एव स गच्छति ॥ १४ ॥ तिर्यक् युग्मिनृतिर्यक्षु । त्वतर्मुहूर्तजीवित ॥ गच्छेज्ञ घन्यतो मास–पृथक्त्वायुर्नर पुन ॥ १५ ॥ उत्कर्षत पूर्व कोटि–मानायुष्कावुभावपि ॥ असख्यायुर्नृतिर्यक्षू–त्पद्येते न धिकायुषौ ॥ १६ ॥ उक्तशेषाणा तु पूर्वा–परयोर्भवयो स्थि ति ॥ गुरुर्लघुश्च ज्ञेया त–ज्ज्येष्ठान्यायुरपेक्षया ॥ ११ ॥ एव च–विवक्षितभवप्राप्य–भवयो परमा स्थिति ॥ लघ्वी वा

आवे छे ॥ १२ ॥ जघन्यथी पृथक्त्वमासना आयुवाळो मनुष्य उचे बे देवलोकोसुधि जाय छे, अने पृथक्त्ववर्षोना आयुवाळो छेक अनुत्तरविमानसुधि जाय छे ॥ १३ ॥ वळी उत्कृष्टथी त्रण पल्योपमना आयुवाळो मनुष्य उचे बे देवलोको सुधि जाय छे, अने पछी ते क्रोडपूर्वना आयुमाज जाय छे ॥ १४ ॥ अतर्मुहूर्तना आयुवाळो तिर्यच अने जघन्यथी पृथक्त्वमासना आयुवाळो मनुष्य, युगलीया मनुष्यो अने तिर्यचोनी अदर जाय छे ॥१५॥ वळी उत्कर्षथी क्रोडपूर्वना आयुवाळा एवा तेओ बन्ने असख्याता आयुवाळा मनुष्यो अने तिर्यचोमा उत्पन्न थाय छे, परतु तेथी अधिकआयुवाळा तेओमा उत्पन्न थता नथी ॥ १६ ॥ अने बाकी रहेलाओनी पूर्वापरभवोनी उत्कृष्टी अने जघन्यस्थिति तो तेना उत्कृष्ट अने जघन्य आयुनी अपेक्षावडे जाणवी ॥ ११ ॥ वळी एवीरीत –विवक्षित भव अने प्राप्त थनारा भवनी उत्कृष्टी अने ज

भवसख्या च । जघन्या वा गरीयसीं ॥ ७७ ॥ स्वय विनाज्य निष्टस्य । विवक्षितशरीरिणा ॥ नवसवेधकालस्य । मान ज्येष्ठमथापर ॥ ७९ ॥ यथा गरिष्ठायुष्कस्य । मनुष्यस्यादिमक्षितौ ॥ उत्कृष्टायुर्नारकत्व । लब्धमानस्य चासकृत् ॥ ८० ॥ उत्कृष्टो नवसवेध—काल सकलितो भवेत् ॥ चतु पूर्वकोटियुक्त—चतु सागरसमित ॥ ८१ ॥ द्वयोरुत्कृष्टायुषोस्तु । सवेध स्या जघन्यत ॥ पूर्वकोटिसमधिक—सागरोपमसमित ॥ ८२ ॥ उत्कृष्टायुर्नरलघु—स्थितिनारकयोर्गुरु ॥ सोऽब्दायुतचतुष्का थ । पूर्वकोटिचतुष्टय ॥ ८३ ॥ उत्कृष्टायुर्नरलघु—स्थितिनारक योर्लघु ॥ सवेधोऽब्दायुतयुत—पूर्वकोटिमितो मत ॥ ८४ ॥

घन्य स्थितिने, तथा जघन्य अने उत्कृष्टी नवसंग्याने ॥७७॥ पोतानीमेळे जाणीने विवक्षित प्राणीउना नवसवेधना काळनु उत्कृष्ट अने जघन्य मान धारी लेवु ॥ ७९ ॥ जेम पहेली नरकमा उत्कृष्टा आयुवाळा एवा नारकीपणाने प्राप्त थयेला उत्कृष्टा आयुवाळा मनुष्यनो ॥ ८० ॥ उत्कृष्टो नवसवेधनो काळ चार सागरोपमसहित चारक्रोडपूर्वनो होय ने ॥८१॥ वळी पूर्वोक्तरीते बन्ने गतिना उत्कृष्टआयुवाळाउनो जघन्यथी नवसवेध एक सागरोपम अने क्रोडपूर्वनो ने ॥ ८२ ॥ वळी उत्कृष्टआयुवाळा मनुष्य अने जघन्यस्थितिवाळा नारकीनो उत्कृष्टो नवसवेधकाळ चारक्रोडपूर्व अने चालीसहजार वर्षो नो ने ॥ ८३ ॥ वळी उत्कृष्टा आयुवाळा मनुष्य अने जघन्य स्थितिवाळा नारकीनो जघन्यनवसवेधकाळ एकक्रोडपूर्व अ ने दशहजार वर्षोनो ने ॥ ८४ ॥ वळी जघन्यआयुवाळा म

जघन्यायुर्नरोत्कृष्ट–स्थितिनारकयोर्गुरु ॥ चतुर्मासपृथक्त्वाढ्य। स स्यात्सार्धिचतुष्टय ॥ ७५ ॥ जघन्यायुर्नरोत्कृष्ट—जीविनारकयोर्लघु ॥ एकमासपृथक्त्वाढ्य–वार्धिमानो नवत्रसो ॥ ७६ ॥ उत्कृष्टो जवसवेधो । जघन्यजीविनोर्द्वयो ॥ चतुर्मासपृथक्त्वाढ्य । वर्षायुतचतुष्टय ॥७७॥ जघन्यो जवसवेधो । जघन्यजीविनोर्द्वयो ॥ एकमासपृथक्त्वाढ्या । दशवर्षसहस्त्रका ॥७८॥ यथा वा—ज्येष्टायुषस्तिरश्च प्रो–द्भवत सतमक्षितौ ॥ जघन्यायुष्टयोत्कृष्टा । जवसवेधसस्थिति ॥७९॥ चतु पूर्वकोटियुक्ता । स्यु षट्पष्टि पयोधय ॥ अल्पायुषोतर्मुहूर्त–चतुष्टययुजोऽस्य ते ॥ ८० ॥ यथा वा—ज्येष्टायुषा नृणा ज्येष्टा–युष्

नुष्य अने उत्कृष्टी स्थितिवाळा नारकीनो उत्कृष्टो जवसवेध काळ चार सागरोपम अने पृथक्त्वचतुर्मासनो ने ॥ ७५ ॥ तेमज जघन्यआयुवाळा मनुष्य अने उत्कृष्टा आयुवाळा नारकीनो जघन्य जवसवेधकाळ एक सागरोपम अने एकपृथक्त्वमासनो होय छे ॥ ७६ ॥ वळी जघन्यआयुवाळा एवा तेउ बन्नेनो उत्कृष्टो जवसवेध चाळीसहजार वर्ष अने पृथक्त्वचतुर्मासोनो होय छे ॥ ७७ ॥ वळी जघन्यआयुवाळा एवा तेउ बन्नेनो जघन्य जवसवेध दशहजार वर्ष अने एक पृथक्त्वमासनो छे ॥ ७८ ॥ जघन्यआयुपणायें करीने सातमी नरकमा उत्कृष्टआयुवाळा तिर्यंचथी उत्कृष्टी जवसवेधनी स्थिति ॥ ७९ ॥ छासठ सागरोपम अने चारकोडपूर्वोनी छे, अने अल्पआयुवाळानी चार अतर्मुहूर्त्तोसहित उपरकहेला प्रमाण जेटली छे ॥ ८० ॥ उत्कृष्ट आयुवाळा मनुष्योनो उत्कृष्टा

या सप्तमक्षितौ ॥ ज्येष्ट काल पूर्वकोट्या—चात्रयस्त्रिंशद्‌ब्धय ॥ ९१ ॥ जघन्यायुर्नृणामल्पा—युष्टया सप्तमक्षितौ ॥ जघन्योऽब्दपृथक्त्वाढ्या । द्वात्रिंशतिपयोधय ॥ ९२ ॥ एव सर्वेषु जगेषु । सर्वेषामपि देहिना ॥ विनाव्यो जवसवेध—कालो गुरुर्लघु स्वय ॥ ९३ ॥ स्याद्‌ भूयान् विस्तर इति । नेह व्यस्त्या विविच्यते ॥ पचमाग चतुर्विंश—शत भाव्य तदर्थिभि ॥९४॥

अथाष्टानस्तेजीव—भेदानामुच्यते क्रमात् ॥ क्रमप्राप्ता ल्पबहुता । महाल्पबहुताभिधा ॥ ९५ ॥ गर्भजा मनुजा स्तोका । नार्य सख्यगुणास्तत ॥ ताभ्यश्च स्थूलपर्याप्ता—ग्नयोऽ

युपणाये करीने सातमी नरकनी अदर (उत्पन्न थता) उत्कृष्टो काळ तेत्रीस सागरोपम अने एकक्रोडपूर्वनो ढे ॥९१॥ जघन्यआयुवाळा मनुष्योनो, जघन्यआयुपणायेकरीने सातमीनरकमा (उत्पन्नथतांथका) जघन्यकाळ बावीससागरोपम अने पृथकत्ववर्षोनो ढे ॥ ९२ ॥ एवीरीते सर्वे जागाउनी अदर सर्वे प्राणीउनो जवसवेधनो उत्कृष्टो अने जघन्यकाळ पोतानीमेळेज जावीलेवो ॥ ९३ ॥ केमके अहीं घणो विस्तार थइजाय, तेटलामाटे व्यक्तिपूर्वक तेनु विवेचन करतुं नथी, परतु तेने जाणवाना अर्थीउए पाचमा अगमा चोवीसमु शतक जाणी लेवु ॥ ९४ ॥

हवे जीवना अगाणु जेदोनो अनुक्रमे मोटा अल्पाबहुत्व नामनो अल्पाबहुत्व कहे ढे ॥ ९५ ॥ सर्वथी थोडा गर्भज मनुष्यो ढे तेथी सख्यातगणी स्त्रीउ ढे अने तेउथी स्थूलपर्याप्ता अग्निकायो अने अनुत्तरविमानना देवो ॥ ९६ ॥ अनु

नुत्तरनाकिन ॥ ९६ ॥ क्रमादसंख्यघ्नास्तेभ्य–श्चोर्ध्वग्रैवेयका
ये ॥ मध्यत्रयेऽधत्रये चा—च्युते चैवारणेऽपि च ॥ ९७ ॥
प्राणतेऽयानते स्वर्गे । समुत्पन्ना सुधाशिन ॥ क्रमेण सख्येय
गुणा । सप्ताप्येते निरूपिता ॥ ९८ ॥ ततो माघवतीजाता।
मघाजाताश्च नारका ॥ सहस्त्रारसुरास्तेभ्यो । महाशुक्रसुरा-
स्तत ॥ ९९ ॥ तेभ्योऽरिष्टा नैरयिका—स्तेभ्या लातकनाकि
न ॥ तेभ्योंजनानारकाश्च । ब्रह्मलोकसुरास्तत ॥ १०० ॥ म
न्य शैला नैरयिका । माहेन्द्रत्रिदशास्तत ॥ तेभ्य सनत्कुम
रभ्या । वशा नैरयिकास्तत ॥ १ ॥ तेभ्य समूर्छिमनरा-स्त
न्यथेशानननाकिन ॥ क्रमादसंख्येयगुणा—श्चतुर्दशाप्यमी ग्र

क्रमे असंख्यगणा छे, अने तेथी त्रण ऊर्ध्वग्रैवेयकोमा, त्रण
मध्यग्रैवेयकोमा, त्रण अधोग्रैवेयकमा, अच्युतदेवलोकमा, ते
म आरणदेवलोकमा, ॥ ९७ ॥ प्राणतमा अने आनतदेवलो
कमा, ए सातेमा उत्पन्न थयेला देवो अनुक्रमे सख्यातगुणा
कह्या छे ॥ ९८ ॥ त्यार्हा तेथी माघवती अने मघानारकीमा
उत्पन्न थयेला नारको, अने तेथी सहस्त्रारना देवो, तथा
तेथी महाशुक्रना देवो, ॥ ९९ ॥ तेथी अरिष्टानारकीमा
रहेला नेरथी लातकना देवो, तेथी अजनानारकीमा ना
को, अने तेथी ब्रह्मलोकना देवो, ॥ १०० ॥ तेथी शैला
रकना नारकीओ, तेथी माहेन्द्रदेवलोकना देवो, तेथी स
नत्कुमारना देवो अने तेथी वशानारकीना नारकीओ, ॥ १ ॥ त
ेथी समूर्छिमनुष्यो अने तेथी ईशानदेवलोकना देवो ॥
ए रीते ए चौद अनुक्रमे असंख्यातअसंख्यातगणा । ॥ २ ॥

ता ॥ २ ॥ ईशानस्थसुरेभ्यस्त—देव्य सख्यगुणास्तत ॥ सौधर्मदेवास्तदेव्य — स्तेभ्य सख्यगुणा स्मृता ॥ ३ ॥ असख्येयगुणास्तेभ्यो । भवनाधिपनाकिन ॥ भवनाधिपदेव्यश्च । तेभ्य सख्यगुणाधिका ॥ ४ ॥ ताभ्योऽसख्यगुणा प्रोक्ता । प्रथमक्षितिनारका ॥ तेभ्योऽप्यसख्येयगुणा । पुमास पक्षिण स्मृता ॥ ५ ॥ पक्षिण्योऽथ स्थलचरा—स्तस्त्रियोंबुचरा अपि ॥ अबुचर्यो व्यतराश्च । व्यतर्यो ज्योतिपामरा ॥ ६ ॥ ज्योतिष्कदेव्य खचर-स्त्रीवा स्थलपयश्चरा ॥ नपुसका एव तत । पर्याप्ताश्चतुरिंद्रिया ॥ ७ ॥ क्रमेण सख्येयगुणा । पक्षिण्या द्यास्त्रयोदश ॥ तत पर्याप्तपचाक्षा । अधिका सज्ञ्यसज्ञिन ॥

वळी ईशानदेवलोकना देवोथी तेउनी देवीउ सख्यातगणी छे, अने तेउथी सख्यातगणा सौधर्मना देवो छे, तथा तेउथी सख्यातगणी तेउनी देवीउ कहेली छे ॥ ३ ॥ वळी तेउथी असख्यगणा नवनपतिना देवो छे, अने तेउथी सख्यातगणी अधिक नवनपतिनी देवीउ छे ॥ ४ ॥ वळी तेउथी असख्यगणा पहेली नरकना नारकीउ छे अने तेउथी पण असख्यगणा पुरुषो अने पक्षिउ कह्या छे ॥ ५ ॥ वळी पक्षिणीउ, थलचरो अने तेउनी स्त्रीउ, जलचरो अने तेउनी स्त्रीउ, व्यतरो व्यतरीउ ज्योतिषिदेवो अने ज्योतिपीनी देवीउ, तथा नपुसकवेदी एवा खेचर, थलचर अने जलचरो, अने पर्याप्ता चौंद्रिउ एवीरीते ते पक्षिणीयादिक तेरे अनुक्रमे सख्यातसख्यातगणा ने अने तेउथी अधिक पर्याप्तापचेंद्रि सज्ञी अने असज्ञीउ छे ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ वळी तेउथी अधिक पर्याप्ता

॥ ७ ॥ तेभ्य पर्याप्तकाख्यक्ता । पर्याप्तात्रिंद्रियास्तत ॥ क्रमाद्विशेषाभ्यधिका । प्रज्ञप्ता परमेश्वरे ॥ ए ॥ तेभ्योऽपर्याप्तपचाह्वा । असख्येयगुणास्तत ॥ अपर्याप्ताश्चतुस्त्रिद्वी—द्रिया स्युरधिकाधिका ॥ १० ॥ तेभ्य प्रत्येकपर्याप्ता । डुमा पर्याप्तकास्तत ॥ निगोदा वादरा स्थूल–पृथ्व्यवुमरुतोऽपि च ॥ ११ ॥ स्थूलापर्याप्तका अग्नि—प्रत्येकडुनिगोदका ॥ पृथ्वीवह्निवायवश्च । सूक्ष्माऽपर्याप्तवह्नय ॥ १२ ॥ पर्याप्तप्रत्येकडुमा—दयो द्वादशाप्यसख्यगुणा ॥ क्रमतेस्ततश्च सूक्ष्मा । पर्याप्ता क्ष्माबुवायवोऽभ्यधिका ॥ १३ ॥ ततश्च सख्येयगुणा । पर्याप्तसूक्ष्मवह्नय ॥ तत पर्याप्तसूक्ष्मक्ष्मा—म्भोऽनिला अधिका

द्वीन्द्रिउं ठे, अने तेउंथी अधिक पर्याप्तात्रेन्द्रिउं ठे एवी रीते तेउंने अनुक्रमे विशेषविशेष अधिक जिनेश्वरोए कह्या ठे ॥ ॥ ए ॥ वळी तेउंथी अपर्याप्तापचेन्द्रिउं असख्यातगणा ठे, अने तेउंथी अधिक अधिक अपर्याप्ता चोन्द्रिउं त्रींन्द्रिउं अने वेन्द्रिउं ठे ॥ १० ॥ वळी तेउंथी पर्याप्ता प्रत्येकवनस्पतिकाय, अने तेथी पर्याप्ता वादर निगोदो, तथा वादर एवा पृथ्वी, अप् अने वायु, ॥ ११ ॥ तथा स्थूल अने अपर्याप्ता एवा अग्नि, प्रत्येकवनस्पति, निगोद, पृथ्वी, तेउ अने वायु, तथा सूक्ष्मअपर्याप्ता एवा अग्नि, ॥ १२ ॥ तथा पर्याप्ता प्रत्येकवनस्पतियादिक वारे अनुक्रमे असख्यअसख्यगणा ठे, अने तेउंथी अधिक सूक्ष्मपर्याप्ता एवा पृथ्वी, अप् अने वायुकायो ठे ॥ ॥ १३ ॥ वळी तेउंथी सख्यातगणा पर्याप्तासूक्ष्मअग्निकायो ठे, अने तेउंथी अधिक अधिक पर्याप्ता सूक्ष्म, पृथ्वी, अप् अने

धिका ॥ १४ ॥ असं-च्यमास्ततोऽपर्या—सकसूक्ष्मनिगोदका ॥ नत सग्यगुणा. पर्या-सका सूक्ष्मनिगोदका ॥ १५ ॥ क्रमा सतोऽनतगुणा—श्वत्वारोऽमी अजघ्यका ॥ ञ्रष्टसम्यक्त्वाश्च सिद्धा । स्थूलपर्याप्तभूरुह ॥ १६ ॥ तेभ्यश्च बादरा पर्या—सका स्युरोघतोऽधिका ॥ स्थूलापर्याप्ततरव-स्ततोऽसख्यगुणा स्मृता ॥ १७ ॥ अपर्याप्ता बादरा स्यु—स्तेभ्यो विशेषतोऽधिका ॥ सामान्यतो बादराश्च । विशेषाभ्यधिकास्तत ॥१८॥ असख्येयगुणास्तेभ्य । सूक्ष्माऽपर्याप्तभूरुह ॥ तत सामान्यत सूक्ष्मा—ऽपर्याप्तका किलाधिका ॥ १ए ॥ स्यु सख्येयगुणास्तेभ्य । सूक्ष्मपर्याप्तभूरुह ॥ इतोऽधिकाधिका ज्ञेया । वक्ष्यमाणाश्चतुर्दश ॥ २० ॥ सूक्ष्मा पर्याप्तका ओघात् । सूक्ष्मा

वायुकायो ठे ॥ १४ ॥ अने तेउंथी असख्यगणा अपर्याप्ता सूक्ष्म निगोदो ठे, तथा तेउंथी सख्यातगणा पर्याप्ता सूक्ष्मनिगोदो ठे ॥ १५ ॥ वळी अनुक्रमे तेथी अनतगणा अजव्यो, समकीतथी पडेला, सिद्धो अने बादरपर्याप्ता पृथ्वीकायो ठे ॥ ॥ १६ ॥ वळी तेउंथी अधिक उंघथी बादरपर्याप्ता ठे, अने तेउंथी अनतगणा स्थूलअपर्याप्ता वनस्पतिकायो ठे ॥ १७ ॥ वळी तेनाथी विशेष अधिक बादर अपर्याप्ताउं ठे, तथा तेनाथी विशेष अधिक सामान्य बादरो ठे ॥१८॥ तेनाथी असग्यगणा सूक्ष्म अपर्याप्ता पृथ्वीकायो ठे, अने तेनाथी अधिक सामान्यथी सूक्ष्मअपर्याप्ताउं ठे ॥१ए॥ तेनाथी सख्यातगणा सूक्ष्मपर्याप्ता पृथ्वीकायो ठे, अने तेनाथी अधिकअधिक हवे कहेवाता चौद जाणवा ॥२०॥ उंघथी सूक्ष्मपर्याप्ता,

च पचविध स्या—न्मिथ्यात्व तच्च कथित प्राक् ॥ ३३ ॥ अ
सयतात्मना स्याद् द्वा—दशधाऽविरति खलु ॥ षट्कायारक्ष
चाक्ष—चित्तासवरलक्षणा ॥ ३४ ॥ कषाया नोकषायाश्च
प्राक् षोडश नवोदिता ॥ योगास्तथा पचदश । सप्तपचाश
दित्यमी ॥ ३५ ॥ कर्मबध प्रकृत्यात्मा । स्थितिरूपो रसात्म
क ॥ प्रदेशबध इत्येव । चतुर्भेद प्रकीर्तित ॥ ३६ ॥ प्रकृति
स्तु स्वभाव स्याद् । ज्ञानावृत्यादिकर्मणां ॥ यथाज्ञानाछादना
दि । स्थिति कालविनिश्चय ॥ ३७ ॥ बद्ध विनक्षित कर्म ।
कर्मत्वेन हि तिष्ठति ॥ यावत्काल स्थिति सा स्यात् । तज्जे
त्तत्ता तत पर ॥ ३८ ॥ रसो मधुरकटुकादि । सदसत्कर्मणा

विरति, कषाय अने योग नामना चार मूलभेदो छे, तेमा मि
थ्यात्व पाच प्रकारनु छे, अने तेनु वर्णन पूर्वे करवामा आव्यु
छे ॥ ३३ ॥ वळी असयतप्राणीओने छकायना आरभरूप त
था पाच इद्रिओ अने मनना असंवररूप, एम बार प्रकारनं
अविरति होय छे ॥ ३४ ॥ शोळ कषायो अने नव नोकषा
योने तो पूर्वे कहेला छे, तथा पदर योगो, एवीरीते सत्तावन
उत्तरभेदो जाणवा ॥ ३५ ॥ प्रकृतिबध, स्थितिबध, रसबध
अने प्रदेशबध, एम चार प्रकारनो कर्मबध कहेलो छे ॥३६॥
प्रकृति एटले ज्ञानना आछादनआदिरूप ज्ञानावरणादिक
कर्मोनो स्वभाव जाणवो अने स्थिति एटले कालनो नि
श्चय जाणवो ॥ ३७ ॥ बाधेलु एवु विवक्षितकर्म जेटला का
ळसुधि कर्मपणावडे करीने रहे छे, तेने स्थिति जाणवी अने
त्यारबाद ते कर्म स्थितिने छोडे छे ॥ ३८ ॥ सत् अने असत्

मत ॥ जघेत्प्रदेशबंधस्तु । दलिकोपचयात्मक ॥३९॥ यथाह्नि मोदकः कश्चित् । प्रकृत्या वातहृद्भवेत् ॥ शुंठ्यादिजन्मा कश्चित्तु । पित्तनुज्जीरकादिज ॥ ४० ॥ कश्चित्पक्षस्थिति कश्चि—न्मासप्रजृतिकस्थिति ॥ स्यात्कश्चिन्मधुर कश्चि—त्तिक्त कश्चित्कटुस्तथा ॥ ४१ ॥ कश्चित्सेरदल कश्चिद् । द्व्यादिसेरदलात्मक ॥ कर्मैव जावना विज्ञै । प्रकृत्यादिषु कर्मणा ॥४२॥ मूलप्रकृतिजेदेन । तच्च कर्माष्टधा मत ॥ स्याद्व ज्ञानावरणीया-ख्य । दर्शनावरणीयक ॥ ४३ ॥ वेदनीय मोहनीय-मायुर्गोत्र च नाम च ॥ अतराय चेत्यथैषा—मुत्तरप्रकृतीर्ब्रुवे ॥ ४४ ॥

कर्मोनो रस अनुक्रमे मधुर अने कटुआदिक होय छे तथा दलियाउंना उपचयरूप प्रदेशबध होय छे ॥ ३९ ॥ जेम कोइक शुंठयादिकथी बनेलो लाडु प्रकृतिवडे करीने वायुने हरनारो होय छे, तेमज जीराआदिकथी बनेलो कोइक लाडु पित्तने हरनारो होय छे ॥ ४० ॥ वळी कोइक लाडु तो एकपक्षसुधिनी स्थितिवाळो होय छे, अने कोइक तो मासआदिकसुधिनी स्थितिवाळो होय छे, तेम कोइक मधुरो, कोइक कडवो पण होय छे ॥ ४१ ॥ वळी कोइक लाडु एक शेरना दलनो होय छे तो कोइक बशेर आदिकना दलनो होय छे एवीरीते कर्मोनी प्रकृतिआदिकोनेविषे विद्वानोए भावना करी लेवी ॥ ४२ ॥ वळी मूलप्रकृतिजेदे करीने ते कर्मो नीचे प्रमाणे आठ प्रकारना कह्या छे ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, ॥ ४३ ॥ वेदनीय, मोहनीय, आयु, गोत्र नाम अने अतरायकर्म, हवे तेउनी उत्तरप्रकृति कहे छे ॥ ४४ ॥ पाच प्रकारना

ज्ञानानि पचोक्तानि प्राक् । यच्च तेषा स्वभावत ॥ आच्छादक पट इव । दृशा तत्पचधा मत ॥ ४५ ॥ मतिश्रुतावधिज्ञाना- वरणानि पृथक्पृथक् ॥ मन पर्यायावरण । केवलावरण तथा॥ ॥ ४६ ॥ आवृतिश्चक्षुरादीना । दर्शनाना चतुर्विधा ॥ निद्रा पचेति नवधा । दर्शनावरण मत ॥ ४७ ॥ सुखप्रबोधा निद्रा स्यात् । सा च दु खप्रबोधका ॥ निद्रानिद्रा प्रचला च । ि · तस्योर्ध्वं स्थितस्य वा ॥४८॥ गच्छतोऽपि जनस्य स्या–त्प्रचला- प्रचलाभिधा ॥ स्त्यानर्द्धिर्वासुदेवार्ध – बलाहृश्चि तितार्थकृत् ॥ ॥ ४९ ॥ स्त्याना सघातीभूता ऋद्धिर्दिनचिंतितार्थविषयात्मिका

ज्ञानो तो पूर्वे कह्या छे, हवे चक्षुर्ने जेम पट, तेम ते ज्ञा नोने जे आच्छादित करे छे, ते ज्ञानावरणीयकर्म पाचप्रकारनु कह्यु छे ॥ ४५ ॥ मतिज्ञानावरण, श्रुतज्ञानावरण, अवधिज्ञा नावरण, मनपर्यवज्ञानावरण अने केवलज्ञानावरण ॥ ४६ ॥ वळी चक्षुआदिक दर्शनोना चार प्रकारना आवरणो छे, तथा पाचप्रकारनी निद्रा छे, एम नवप्रकारनु दर्शनावरण कह्यु छे ॥ ४७ ॥ जे निद्रामाथी सुखेथी जाग्रत थवाय ते निद्रा कहे वाय अने जेमाथी दु खेथी जाग्रत थवाय ते निद्रानिद्रा क हेवाय, तथा बेठायका अथवा उभायका जे निद्रा आवे, ते प्रचला कहेवाय ॥ ४८ ॥ चालताथका पण मनुष्यने ज निद्रा आवे, ते प्रचलाप्रचला कहेवाय, तथा वासुदेवना अ र्धबळ जेटली अने दिवस चिंतवेला कार्यने करनारी स्त्यान र्द्धि निद्रा कहेवाय ॥ ४९ ॥ स्त्यान ' एटले एकठु थाय ल, दिवसे चिंतवेला कार्यना विषयोनी आकांक्षारूप ऋद्धि

क्षा यस्या सा स्त्यानर्द्धिरिति तु कर्मग्रथावचूर्णौ ॥ आयस-दननापेक्ष–मिदमस्या वल मत ॥ अन्यथा तु वर्तमान–युवन्योऽष्टगुण नवेत् ॥५०॥ अथ कर्मग्रथवृत्त्यायभिप्राय, जीतकल्पवृत्तौ तु यदुदयेऽतिसक्लिष्टपरिणामादिनदृष्टमर्थमुत्थाय प्रसाधयति, कशवार्धबलश्च जायते, तदनुदयेऽपि च स शेषपुरुषेन्त्यस्त्रिचतुर्गुणो नवति, इय च प्रथमसहनिन एव नवतीत्युक्तमस्तीति ज्ञेय. ॥

दर्शनाना इति लब्धि । मूलादाय चतुष्टय ॥ लब्धा दर्शनलब्धि ञा—न्निद्रा निघ्नति पच च ॥ ५१ ॥ वेदनीय द्वि

जेमा होय ते ' स्त्यानर्द्धि ' कहेवाय, एम कर्मग्रथनी अवचूरिमा कह्यु ने ॥ वळी आ स्त्यानर्द्धिनु जे वल कह्यु ठे, ते वज्रऋषननाराचसघयणनी अपेक्षार्थी जाणवु अने ते शिवाय तो वर्तमानकाळना युवानपुरुषोथी आठगणु तेनु वळ जाणवु ॥ ५० ॥ आ अनिप्राय कर्मग्रथनी वृत्तिआदिकनो ठे, परतु जीतकल्पनी वृत्तिमा तो एम कह्यु ठे के, जे स्त्यानर्द्धिनो उदय थये ठते अत्यत सक्लिष्टपरिणामथी उठीने दिवसे दिठेला कार्यने साधे ठे, तथा ते वासुदेवना अर्धवलवाळो थाय ठे, तथा तेनो उदय न होते ठते पण ते वाकीना पुरुषोथी त्रणचारगणा वळवाळो होय ठे वळी आ स्त्यानर्द्धिनिद्रा प्रथमसघयणवाळानेज होय ठे, एम कह्यु ठे, एवीरीते जाणवु

पहेला चार दर्शनावरणो दर्शनोनी लब्धिनो मूळमाथी विनाश करे ठे, अने पाच निद्राउ प्राप्त थयेली लब्धिनो तुरत नाश करे ठे ॥ ५१ ॥ वेदनीयकर्म, सातावेदनीय अने

धा माता—सातरूप प्रकीर्तित ॥ स्यादिद मधुदिग्धासि-धा
गडेहनसन्नित्र ॥ ५२ ॥ यद्वेद्यते प्रियतया । स्रगादियोगाद्
वेत्तदिह सात ॥ यत्कटकादितो प्रिय-रूपतया वेद्यते तसात
नत् ॥५३॥ यन्मद्यवन्मोहयति । जीव तन्मोहनीयक ॥ द्वि
धा दर्शनचारित्र—मोहभेदात्तदीरित ॥ ५४ ॥ मिथ्यात्वमि
श्रसम्यक्त्व—भेदात्तत्रादिम त्रिधा ॥ चारित्रमोहनीय तु । प
ञ्चविंशतिधा भवेत् ॥५५॥ कषाया षोडश नव । नोकषाया
तु भेदिना ॥ इत्यष्टाविंशतिविध । मोहनीयमुदीरित ॥ ५६ ॥
गति गत्यतर जीवो । येनायुस्तच्चतुर्विध ॥ देवायुश्च नरायुश्च

[illegible] सातावेदनीयरूप बेप्रकारनु कह्यु छे, अने ते मधथी गाग
[illegible] धारने चाटवासरखु छे ॥ ५२ ॥ जे पुष्पमा
[illegible] आदिकना योगथी प्रियपणाए करीने वेदाय छे, ते अहीं
[illegible] वेदनीय छे, अने कटकआदिकना योगथी अप्रियपणा
[illegible] करीने [illegible] वेदाय छे, ते असातावेदनीय छे ॥ ५३ ॥ [illegible]
[illegible] जीवने [illegible] छे, ते मोहनीयकर्म छे,
[illegible] दर्शनमोहनीय अने चारित्रमोहनीयना [illegible]
[illegible] कह्यु छे ॥ ५४ ॥ [illegible] दर्शनमोहनीयकर्म, मि
[illegible] मिश्र अने सम्यक्त्वना भेदथी [illegible] छे, अ
[illegible] भेदो छे ॥ ५५ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ५६ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]

तिर्यङ्नैरयिकायुषी ॥ ५७ ॥ इद निगडतुल्य स्या--दुसमा प्तेर्दमगजाक ॥ जीव परत्वच गतु । न शक्नोति कदापि यत् ॥ ५८ ॥ गूयते शब्यते शब्दै--र्यस्मादुच्चावचैर्जन ॥ तद्गोत्र-कर्म स्यादेतद् । द्विधोच्चनीचभेदत ॥ ५९ ॥ इद कुलालतुल्य स्यात् । कुलालो हि तथा सृजेत् ॥ किंचित्कुलादिभांड तत् । यथा लोके प्रशस्यते ॥ ६० ॥ किंचिच्च कुत्सिताकार । तथा कुर्यादसौ यथा ॥ अक्षिप्तमद्याद्यपि तत् । नाम लोकेन निद्य-ते ॥ ६१ ॥ कर्मणापि तथानेन । धनरूपोज्झितोऽपि हि ॥ उ-च्चैर्गोत्रतया कश्चित् । प्रशस्य क्रियतेऽसुमान् ॥ ६२ ॥ कश्चिच्च नीचैर्गोत्रत्वात् । धनरूपादिमानपि ॥ क्रियते कर्मणानेन । नि-

---

युकर्म प्राणीर्उने बेमीतुल्य छे, केमके तेने सपूर्ण कर्याविना जीव छे ते कदापि पण परजवमा जइशकतो नथी ॥ ५७ ॥ उचावचशब्दवडे करीने जेथी माणसने बोलाराय छे, ते गोत्रकर्म कहेवाय छे, अने ते उच तथा नीचना भेदथी बेप्रकारनु छे ॥ ५९ ॥ आ गोत्रकर्म कुंभाकारसरखु होय छे, केमके कुंभकार छे ते कोइक एवा प्रकारनु कुंभादिक वासण बनावे छे के जेनी लोको प्रशसा करे ॥ ६० ॥ अने कोइक वासण एवा खराब आकारनु बनावे छे के जेथी लोको तेमा मद्यादिक नहि नाख्या छता पण तेनी निदा करे छे ॥ ६१ ॥ वळी आ गोत्रकर्मवडे करीने धन अने रूपविनानो कोइक मनुष्य उचगोत्रवडे करीने प्रशसनीय थाय छे ॥ ६२ ॥ वळी कोइक तो धनवान् अने रूपवान् होवाछता पण नीचगोत्रपणु होवाथी आ कर्मवडे करीने नदराजाविगेरेनीपेठे निदनी

यो नदन्नृपादिवत् ॥ ६३ ॥ गतिजात्यादिपर्याया—नुजव प्र तिदेहिन ॥ नमयति प्रह्वयति । यत्तन्नामेति कीर्तित ॥ ६४ ॥ चित्रकृत्सदृश चैतत् । विचित्राणि सृजेद्यथा ॥ चित्राखेष मि थोऽतुल्या—न्येव नामापि देहिन ॥ ६५ ॥ द्विचत्वारिंशद्विध तत् । स्थूलभेदविवक्षया ॥ स्याद्वा त्रिनवतिविध । त्रियुक्श तविध तु वा ॥ ६६ ॥ सप्तषष्टिविध वा स्या—द्यथाक्रममथोच्य ते ॥ विकल्पाना चतुर्णाम—प्येषा विस्तृतिरागमात् ॥ ६७ ॥ गतिर्जातिर्वपुश्चैवो—पाग बधनमेव च ॥ सघातन सहनन । सस्थान वर्ण एव च ॥ ६८ ॥ गधो रसश्च स्पर्शश्चा—नुपूर्वी च नभोगति ॥ चतुर्दशैता निर्दिष्टा । पिंडप्रकृतयो जिनै ॥६९॥ स्यु प्रत्येकप्रकृतयो—ऽष्टाविंशतिरिमा पुन ॥ त्रसस्थावरद

क थाय छे ॥ ६३ ॥ दरेक प्राणीना गति अने जातिआदिक पर्यायना अनुजवने जे जणावे छे, तेने नामकर्म कह्यु छे ॥ ॥ ६४ ॥ आ नामकर्म चितारासरखु छे, जेम ते चितारो वि चित्रप्रकारना चित्रो बनावे छे, तेम नामकर्म पण प्राणीउनी विचित्रता बनावे छे ॥ ६५ ॥ ते नामकर्म स्थूलनेदोनी विव क्षाए करीने बेतालीस प्रकारनु छे, अथवा त्राणु प्रकारनु, अथवा एकसोत्रण प्रकारनु छे ॥ ६६ ॥ अथवा ते सडसठ प्रकारनु छे हवे ते पूर्वोक्त चारे विकल्पोनो विस्तार आगम मा कह्यामुजब कहीये छीये ॥ ६७ ॥ गति, जाति, शरीर, उपाग, बधन, सघातन, सहनन, सस्थान, वर्ण ॥ ६८ ॥ ग ध, रस, स्पर्श, आनुपूर्वी अने विहायोगति, ए चौदने जिने श्वरोए पिंडप्रकृतिउ कही छे ॥ ६९ ॥ वळी नीचेप्रमाणे अ

शके । पराघातादि चाष्टक ॥ ३० ॥ त्रसबादरपर्याप्त—प्रत्येक-
स्थिरशुभानि सुभग च ॥ सुस्वरमादेययशो । नाम्नी चेत्याद्य-
दशक स्यात् ॥ ३१ ॥ स्थावरसूक्ष्मापर्याप्त—कानि साधारणा
स्थिरे अशुभ ॥ दु स्वरदुर्भगनाम्नी । चत्वनादेयमयशश्च ॥
॥ ३२ ॥ द्वितीय दशक चैतत् । पराघाताष्टक भिद ॥ पराघात
तथोच्छ्वासा—तपोद्योताभिधानि च ॥ ३३ ॥ चत्वगुरुलघ्वा
ख्य । तीर्थकृन्नामकर्म च ॥ निर्माणमुपघात च । द्विचत्वारि
शदित्यमी ॥ ३४ ॥ चतुर्दशोक्ता गत्याद्या । पिंडप्रकृतयोऽत्र
या ॥ पचषष्टि स्युरेव ता । प्रतिभेदविवक्षया ॥ ३५ ॥ ग-
तिश्चतुर्धा नरक–तिर्यग्नरसुरा इति ॥ एकद्वित्रिचतु पचे-द्रि-

ट्टावीस प्रत्येकप्रकृतिर्ड छे त्रसदशक, स्थावरदशक अने परा
घाताष्टिक आठ जाणवी ॥ ३० ॥ त्रस, बादर, पर्याप्त, प्रत्ये
क, स्थिर, शुभ, सुभग, सुस्वर, आदेय अने यशनामकर्म,
ए पहेलु दशक जाणवु ॥ ३१ ॥ स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त,
साधारण, अस्थिर, अशुभ, दु स्वर, दुर्भग, अनादेय अने
अपयश ॥ ३२ ॥ ए बीजु दशक जाणवु तथा नीचे प्रमाणे
पराघातअष्टक जाणवु पराघात, उच्छ्वास, आतप, उद्योत,
॥ ३३ ॥ अगुरुलघु, तीर्थंकरनामकर्म, निर्माण, अने उपघात
नामकर्म, एवीरीते बेतालीस भेदो जाणवा ॥ ३४ ॥ वळी अ
हीं गतिआदिक जे चौद पिंडप्रकृतिर्ड कहेली छे, तेर्डना पण
नीचेप्रमाणे प्रतिभेदोनी विवक्षाथी पासठ भेदो थायछे ॥३५॥
गति चार प्रकारनी छे नरक, तिर्यंच, मनुष्य अने देवगति,
तथा एकेंद्रि बेंद्रि, त्रेंद्रि, चौंद्रि अने पचेंद्रि, एम पाच प्र

या पचेति जातय ॥ ७६ ॥ देहान्यौदारिकादीनि । पंच प्र गुदितानि वै ॥ त्रिधागोपागानि तेषा । विना तेजसकार्मण ॥ ॥ ७७ ॥ तत्रागानि बाहुपृष्ठो—रूरोमूर्धादिकानि वै ॥ अं ग्यादीन्युपागानि । भेदोंगोपागयोरय ॥ ७८ ॥ नखागुलीपर्वरे खा—प्रमुखान्यपराणि च ॥ अगोपागानि निर्दिष्टा-न्युत्कृ ज्ञानशालिनि ॥ ७९ ॥ औदारिकाद्यगसक्त—पुद्गलाना पर स्पर ॥ निबद्धबध्यमानाना । सबधघटक हि यत् ॥८०॥ तद् बधन स्वस्वदेह—तुल्याग्य पचधादित ॥ दार्वादिसधिघटक-जत्वादिसदृश हृद ॥ ८१ ॥ औदारिकाद्यगयोग्यान् । सघा तयति पुद्गलान् ॥ यत्तत्सघातन पच—विध बधनवद्भवेत् ॥

कारनी जातिओ छे ॥ ७६ ॥ वळी पूर्वे कहेला एवा औदारि कआदिक पाच शरीरो छे तथा तैजस अने कार्मणविना ते ओना त्रण प्रकारना अगोपागो छे ॥ ७७ ॥ तेमा बाहु, पृष्ठ ऊरु, हृदय अने मस्तकआदिक अगो छे, तथा अगुलीआ दिक उपागो छे, एवीरीते अगो अने उपागोवचेनो भेद जा णवो ॥ ७८ ॥ वळी नख, अगुलीना पर्वो तथा रेखाआदिक बीजा पण अगोपागो उत्कृष्टज्ञानवानोए कह्या छे ॥ ७९ ॥ औदारिकआदिक अगोने लगता बधायेला अने बधाता एवा पुद्गलोनो जे परस्पर सबध करे छे, ॥ ८० ॥ ते पोतपोताना शरीरनी तुलनारूप पाचप्रकारनु बधन कह्यु छे, अने ते का ष्ठ्यादिकनी सधिथकी बनावेली रचनाजेवु छे ॥ ८१ ॥ वळी औदारिकआदिक अगोने योग्य एवा पुद्गलोनु जे सघातन करे छे, ते सघातन पण बधननीपेठे पाच प्रकारनु छे ॥८२॥

॥ ७२ ॥ यद्वा पचदशविध–मेव जवति वधन ॥ औदारिकौ-
दारिकाख्य । वधन प्रथम जवेत् ॥ ७३ ॥ औदारिकतैजसा-
ख्य । तथौदारिककार्मण ॥ स्याद्वैक्रियवैक्रियाग्य । तथा वै-
क्रियतैजस ॥ ७४ ॥ वैक्रियकार्मणाख्य चा—हारकाहारक त
था ॥ आहारकतैजस च । तथाहारककार्मण ॥ ७५ ॥ औदा
रिकतैजसका—र्मण वधनमीरित ॥ वैक्रियतैजसकार्म–णव
धनमथावर ॥ ७६ ॥ आहारकतैजसका—र्मणवधनमेव च ॥
तैजसतैजसवध – न च तैजसकार्मण ॥ ७७ ॥ कार्मणकार्मण
चेति । स्यु पचदश तानि हि ॥ तत्र पूर्वसगृहीतै—र्यदौदा
रिकपुद्गलै ॥ ७८ ॥ गृह्यमाणौदारिकाग–पुद्गलाना परस्पर ॥
सवधकृत्तदौदारि–कौदारिकाख्यवधन ॥ ७९ ॥ एव च—औ

अथवा नीचेप्रमाणे वधन पदर प्रकारनु थाय छे, तेमा पहेलु
औदारिकऔदारिक नामनु छे ॥ ७३ ॥ वळी औदारिकतै-
जस नामनु, तथा औदारिककार्मण नामनु, तथा वैक्रियवै
क्रिय नामनु अने वैक्रियतैजस नामनु छे ॥ ७४ ॥ वळी वै-
क्रियकार्मण, आहारकआहारक, आहारकतैजस, तथा आ-
हारककार्मण नामनु छे ॥ ७५ ॥ वळी औदारिकतैजसकार्म-
णवधन तथा वैक्रियतैजसकार्मणवधन कह्यु छे ॥ ७६ ॥ आ
हारकतैजसकार्मणवधन, तथा तैजसतैजसवधन अने तैजस-
कार्मण-धन पण कह्यु छे ॥ ७७ ॥ तेमज कार्मणकार्मणवधन,
एवीरीते पदर प्रकारना वधनो कह्या तेमा वळी पूर्वे ग्रहण
करेला एवा औदारिकपुद्गलोसाथे ॥ ७८ ॥ ग्रहण करता ए
वा औदारिकशरीरना पुद्गलोनो ज्यारे परस्पर सबध थाय

दारिकपुद्गलानां । सह तैजसपुद्गलै ॥ सवधनटक त्वौदा-रिकतैजसवधन ॥ ८० ॥ औदारिकपुद्गलाना । सहकार्मणपुद्गलै. ॥ सवधकृद्भवत्यौदा— रिककार्मणवधन ॥ ८१ ॥ तावनेव वैक्रियवे—क्रियादिवधनेष्वपि ॥ स्वय विचक्षणै कार्या । दिङ्मात्र तु प्रदर्शित ॥ ८२ ॥ पट्क सहननानां स—स्थानाना प दकमेव च ॥ वर्णा पच रसा पचा—ष्टौ स्पर्शा गधयोर्द्वय ॥ ॥ ८३ ॥ तत्र वर्णौ नीलकृष्णौ । कटुतिक्ताभिधौ रसौ ॥ गुरु खरो रुक्षशीता—विति स्पर्शचतुष्टय ॥ ८४ ॥ दुर्गधश्चेति न वक—मशुभ परिकीर्त्तित ॥ वर्णगधरसस्पर्शा. । शेपास्त्वेका दशोत्तमा. ॥ ८५ ॥ आनुपूर्व्यश्चतस्र स्यु—श्चतुर्गतिसमाभिधा

त्यारे ते औदारिकऔदारिक नामनु वधन थाय ॥ ७९ ॥ वळी एवीरीते—औदारिकपुद्गलोनो तैजसपुद्गलोनी साथे स वध करावनारु औदारिकतैजस नामनु वधन थाय छे ॥ ८० ॥ वळी औदारिकपुद्गलोनी साथे सवध करावनारु औदारिक कार्मण नामनु वधन थाय छे ॥ ८१ ॥ एवीरीते वैक्रियवैक्रि यादिक वधनोनेविपे पण विचक्षणोए पोतानी मेळेज जाव ना करी लेवी, अहीं तो दिग्मात्र देखाडेल छे ॥ ८२ ॥ वळी छ सघयण, छ सस्थान, पाच वर्ण, पाच रस, आठ स्पर्श, अने वे गधो जाणवा ॥ ८३ ॥ तेमां नील अने कृष्णवर्ण, त था कटु अने तिक्त नामना वे रसो, अने गुरु, खर, रूक्ष त था शीत नामना चार स्पर्शो, ॥ ८४ ॥ तथा दुर्गंध नामनो गध, ए नवने अशुभ कह्या छे वाकीना अग्यार वर्ण, गध, रस अने स्पर्शोने शुभ कह्या छे ॥ ८५ ॥ वळी चार गतिना

॥ द्विधा विहायोगति स्या—त्प्रशस्तेतरभेदत ॥ ९६ ॥ एव भेदा पचपष्ठि । पिंडप्रकृतिजा स्मृता ॥ पचानामौदारिका दि—बधनाना विवक्षया ॥ ९७ ॥ सा पचषष्ठिरष्टा—विशत्या प्रकृतिभि पुरोक्ताभि ॥ प्रत्येकाभिर्युक्ता । स्युर्नाम्नस्त्रिनवति भेदा ॥ ९८ ॥ बधनाना पचदश—भेदत्वे च विवक्षिते ॥ स्युर्नामकर्मणो भेदा-स्त्रिभि समधिक शत ॥ ९९ ॥ बधनसं घातनना—म्नामिह पचदशपचसख्याना ॥ सह बधसजातीय—त्वाभ्या न स्वागत पृथग्गणन ॥ २०० ॥ कृष्णादिभेदभिन्नाया । वर्णादिविंशते पदे ॥ सामान्येनैव वर्णादि—चतुष्कमिह गृह्यते ॥ १ ॥ पूर्वोक्तत्र्युत्तरशता—देषा षट्त्रिंशतस्तत ॥ क्र

रखा नामोदाळी चार आनुपूर्वीओ होय छे, अने प्रशस्त तथा अप्रशस्त, एम बेप्रकारनी विहायोगति होय छे ॥ ९६ ॥ एवीरीते औदारिकआदिक पाच बधनोनी विवक्षाथी पिंडप्रकृतिना पासठ भेदो कह्या छे ॥ ९७ ॥ ए पासठ भेदोनी साथे पूर्वे कहेली दरेक अठावीस प्रकृतिओ ज्यारे जोडवामा आवे, त्यारे नामकर्मना त्राणु भेदो थाय छे ॥ ९८ ॥ वळी बधनोनी पचदशभेदपणानी विवक्षा करते छते नामकर्मना एकसो त्रण भेदो थाय छे ॥ ९९ ॥ पच दश अने पच सख्यावाळा एवा बधन सघातन अने नामोनी बध अने सजातीयपणावडे क रीने स्वागथी भिन्न गणना करी नथी ॥ २०० ॥ कृष्णआदिक भेदोथी भेदाएला एवा वीश वर्णादिकोने स्थाने सामान्यवडे करीने अहीं वर्णादिक चारनु ग्रहण कराय छे ॥ १ ॥ वळी पूर्व कहेला एकसोत्रण भेदोमाथी आ छत्रीस भेदो ज्यारे बा

तेऽपसारणे सप्त—षष्टिर्भेदा भवति ते ॥ २ ॥ बंधे तथ
नाम्न । सप्तषष्टिरिय मता ॥ षट्त्रिंशतिश्च मोहस्य । बंधे
कृतय स्मृता ॥ ३ ॥ सम्यक्त्वमिश्रमोहौ य— जातु नो
मर्हत ॥ एतौ हि शुद्धार्धशुद्ध—मिथ्यात्वपुञ्जात्मकौ ॥
त्रिपचाशत्प्रकृतय— स्तदेवं शेषकर्मणा ॥ नाम्नश्च सप्त
स्यु । शत विंश च मीलिता ॥ ५ ॥ अधिक्रियते बंधे ता
उदयोदीरणे पुन ॥ सम्यक्त्वमिश्रसहिता—स्ता द्वाविंशश
खलु ॥ ६ ॥ नाम्नस्त्र्याढय शत पच—पचाशत् शेषकर्मणा
सत्तायामष्टपंचाढ्य—मेवं प्रकृतय शत ॥ ७ ॥ चेद्बन्धनानि प
चैव । विवक्ष्यते तदा पुन ॥ अष्टचत्वारिंशशत । सत्ताया

ट करीये त्यारे ते सडसठ भेदो थाय छे ॥ २ ॥ नामकर्मना
बंध तथा उदयमा आ सडसठ भेदो कह्या छे, अने मोहना
बंधमां छवीस प्रकतिउ कही छे ॥ ३ ॥ वळी समकीतमोह
नीय अने मिश्रमोहनीय, ए बन्ने कदापि पण बधने योग्य थ
ती नथी केमके तेउ बन्ने शुद्ध अने अर्धशुद्ध एवा मिथ्या
त्वपुंजरूप छे ॥ ४ ॥ माटे एवीरीते बाकीना कर्मोनी त्रेपन
प्रकृतिउ छे, अने नामकर्मनी सडसठ प्रकृतिउ छे एवीरीत
सर्व मळीने एकसोवीस प्रकृतिउ छे. ॥ ५ ॥ वळी ते प्रकृति
उनो अधिकार बधनी अदर गणेलो छे, अने उदय तथा उ
दीरणमा सम्यक्त्वमिश्रसहित तेउ एकसोबावीश थाय छे. ॥
॥ ६ ॥ एवीरीते नामकर्मनी एकसोत्रण अने बाकीना कर्मो
नी पचावन प्रकृतिउ छे एवीरीते सत्तामा एकसोअठ्ठावन प्र
कृतिउ छे ॥ ७ ॥ वळी ज्यारे पाच बधनोनी विवक्षा क

र्मणा जिद ॥ ७ ॥ नामकर्मप्रकृतीना–मथैतासा निरूप्यते ॥
प्रयोजन गुरूपाते । समीक्ष्य समयोदधिं ॥ ए ॥ चतुर्ज्यो ग-
तिनामज्य । प्राप्ति स्वस्वगतेर्नवेत् ॥ पचज्यो जातिनाम-
ज्यो—प्येकछ्याद्यक्तता नवेत् ॥ १० ॥ पचाना वपुषा हेतु ।
स्याद्वपुर्नाम पचधा ॥ औदारिकवैक्रियाद्या–स्कागोपागसाधन
॥ ११ ॥ त्रिधागोपागनाम स्याद् । बधनानि च पचधा ॥ स्यु
पचदश वागाना । मिथ सबधहेतव ॥ १२ ॥ असत्सु बधने-
ष्वेतु । सघातनामकर्मणा ॥ सहताना पुफलाना । बधो न
घटते मिथ ॥ १३ ॥ सक्तूना सगृहीताना । यथा पत्रकरादि
ना ॥ घृतादिश्लेषणद्रव्य । विना बधो मिथो न हि ॥ १३ ॥

वामा थावे, तो सत्तानी अदर कर्मोना एकसोअमतालीस जे
दो थाय ॥ ७ ॥ हवे गुरुसमीपे सिद्धातरूपी समुद्रने जोइने
नामकर्मनी ते प्रकृतिर्जनु प्रयोजन निरूपण करीये ठीये ॥
॥ ए॥ चार गतिनामकर्मोथी पोतपोतानी गतिनी प्राप्ति थाय,
तथा पाच जातिनामकर्मोथी एकेंद्रि तथा बेन्द्रियादिकपणु
थाय ॥ १० ॥ पाच शरीरोना हेतुरूप एवु पाच प्रकारनु श
रीरनामकर्म ठे ते औदारिक, वैक्रिय तथा आहारक अगो-
पागोने साधनारु ठे ॥ ११ ॥ अगोपागनामकर्म त्रण प्रकारनु
ठे तथा बधनो पाच प्रकारना होय ठे, अथवा परस्पर अगो
ना सबधना हेतुरूप पचदश होय ठे ॥ १२ ॥ वळी ते बध
ननो अजाव होते ठते, सघातनकर्मे करीने सहरेला पुफलो
नो परस्पर बध घटतो नथी ॥ १३ ॥ जेमक पत्रकरादिकवडे
सगृहीत करेला सक्तुर्जनो (साथवानो) घृतआदिक विना

औदारिकादियोग्याना । स्यात् सघातन नाम तु ॥ सग्राह्
पुद्गलाना । दतालीव तृणावले ॥ १४ ॥ पण सहननाना च
सस्थानाना च तावता ॥ तत्तद्विशेपकारीणि । स्युर्नामानि त
दारयया ॥ १५ ॥ तत्तद्वर्णगधरस—स्पर्शनिष्पत्तिहेतव ॥ व
र्णादिनामकर्माणि । विशति स्यु शरीरिणा ॥ १६ ॥ त्रि
चतु समयेन । प्रसर्पता विग्रहेण परलोक ॥ कूर्परलागल
— त्रिकादिवक्रमनरूपाया ॥ १७ ॥ स्यादुदय आनुपूर्व्या
क्रमतो वृपनरज्जुकल्पाया ॥ स्वस्वगतिमाजिस्या—श्च
धास्ताश्च गतिभेदात् ॥ १८ ॥ गतिर्वृपनवन्नेष्टा । सद्विहाय
तिर्भवेत् ॥ खरादिवत्सा दुष्टा स्या-दसत् खगतिनामत ॥

शवाळा द्रव्यविना परस्पर दध होइशकतो नथी ॥ १३ ॥
ळी औदारिकादियोग्य एवा पुद्गलोने, दताली जेम तृण
श्रेणिने, तेम सघातननामकर्म ग्रहण करनारु छे ॥ १४ ॥
सघयण तथा छ सस्थानना ते ते विशेषोने करनारा तेटा न
मो छे ॥ १५ ॥ वळी ते ते वर्ण, गध, रस अने स्पर्शनी नि
ष्पत्तिना हेतुरूप एवा वर्णादिक वीश नामकर्मो प्राणीओने ह
य छे ॥ १६ ॥ बे, त्रण अने चार समये करीने विग्रहवडे प
रलोकमा जता प्राणीओने कूर्पर, लागल तथा गोमूत्रिकादिक
नीपेठे गमनरूप एवी गतिमा ॥ १७ ॥ वृपनरज्जुसरखी आ
नुपूर्वीनो क्रमगतिमा उदय थाय छे, अने तेओ गतिना भेदथी
पोतपोतानी गतिसरखा नामोवाळी चार प्रकारनी होय छे ॥
॥ १८ ॥ वृपनसरखी श्रेष्ठ गति सद्विहायोगति कहेवाय छे,
अने खरादिकसरखी जे दुष्ट गति छे, ते असद्विहायोगति

त्रसा द्वित्रिचतु पंचे-न्द्रिया स्युस्त्रसनामत ॥ स्युर्वादरा बा दराख्यात् । स्थूलपृथ्व्यादयोंगिन ॥ २० ॥ लब्धिकरणपर्याप्ता । पर्याप्तनामकर्मत ॥ प्रत्येकतनवो जीवा । स्यु प्रत्येकाख्यकर्मणा ॥ २१ ॥ स्थिरनामोदयाद्दंता—स्थ्यादि स्यात् स्थिरमंगिना ॥ नाभेरूर्ध्वं च मूर्धादि । शुभनामोदयाच्छुभ ॥ ॥ २२ ॥ स्पष्टो मूर्धादिना ह्यन्य । शुभत्वादेव मोदते ॥ अशुभत्वादेव पर । स्पष्ट क्रुध्यत्पदादिना ॥ २३ ॥ स्यात्प्रियोऽनुपकर्तापि । लोकाना सुभगोदयात् ॥ मनोरमस्वर प्राणी । भवेत् सुस्वरनामत ॥ २४ ॥ अयुक्तमाप्यादेय–वाक् स्यादादे-

---

कहेवाय छे ॥ १९ ॥ बेंद्रि, त्रेंद्रि, चोंद्रि तथा पचेंद्रिजीवो त्रसनामकर्मथी त्रस कहेवाय छे, अने स्थूल एवा पृथ्वीकायआदिक प्राणीओ बादरनामकर्मथी बादर कहेवाय छे ॥ २० ॥ पर्याप्तनामकर्मथी जीवो लब्धिपर्याप्ता अने करणपर्याप्ता कहेवाय छे, तथा प्रत्येकनामकर्मथी प्रत्येकशरीरी कहेवाय छे ॥ २१ ॥ वळी स्थिरनामकर्मना उदयथी प्राणीओना दांत तथा हाडआदिक स्थिर थाय छे, अने शुभनामकर्मना उदयथी नाभिनी उपरनो मस्तकादिकभाग शुभ थाय छे ॥ २२ ॥ कोइ प्राणी शुभपणावडे करीनेज स्पष्टरीते मस्तकादिकथी आनद पामे छे, अने कोइक अशुभपणावडे करीनेज स्पष्टरीते चरणआदिकथी क्रोध करे छे ॥ २३ ॥ वळी सुभगनामकर्मना उदयथी उपकार नहि करनारो एवो पण प्राणी लोकोने प्रिय थइपडे छे तथा सुस्वरनामकर्मना उदयथी प्राणी मनोहर स्वरवाळो थाय छे ॥ २४ ॥ वळी आदेयनामकर्मथी अ-

यनामत. ॥ यशोनाम्नो यश कीर्त्ति—र्व्याप्नोति भुवि देहिन ॥ २५ ॥ तत्र च— पराक्रमतपस्त्यागा—द्युद्भूतयशसा हि यत ॥ कीर्तन श्लाघन ज्ञेया । सा यश कीर्तिरुत्तमे ॥ २६ ॥ यद्वा दानादिजा कीर्ति । पराक्रमकृत यश ॥ एकदिग्गामिनी कीर्ति । सर्वदिग्गामुक यश ॥२७॥ स्थावर स्यात् स्थावरख्या त् । सूक्ष्म स्यात्सूक्ष्मनामत ॥ अपर्याप्तोंगी म्रियेता—ऽपर्याप्तनामकर्मत ॥ २८ ॥ साधारणाग स्यात्साधा-रणाग्यनाम कर्मत ॥ अस्थिरास्थिदतजिह्वा—कर्णादिरस्थिरोदयात् ॥२९॥ नाभेरधोऽशुभ पादा — दिक चाशुभनामत ॥ अनकर्त्ताप्यनि-

---

युक्त बोलनारो प्राणी पण आदेयवचनवाळो थाय छे तथा यशनामकर्मथी प्राणीओनी यशकीर्ति पृथ्वीमा फेलाय छे. ॥ ॥ २५ ॥ वळी त्या—पराक्रम, तप तथा दानआदिकथी उत्पन्नथयेला यशवडे करीने जे प्रशसा थाय छे, तेने उत्तमोए ' यश कीर्ति ' जाणवी ॥ २६ ॥ अथवा जे दानआदिकथी उत्पन्नथयेली छे, तेने कीर्ति जाणवी, अने जे पराक्रमथी उत्पन्न थाय छे तेने यश जाणवो वळी कीर्ति एक दिशामा गमन करनारी छे, अने यश सर्व दिशामा गमन करनारो छे ॥ २७ ॥ वळी स्थावरनामकर्मथी प्राणी स्थावर थाय छे, तथा सूक्ष्मनामकर्मथी सूक्ष्म थाय छे, अने अपर्याप्तनामकर्मथी प्राणी अपर्याप्तो मृत्यु पामे छे ॥ २८ ॥ वळी साधारणनामकर्मथी प्राणी साधारणशरीरवाळो थाय छे, अने अस्थिरनामकर्मना उदयथी प्राणी अस्थिर हाड, दात, जिह्वा तथा कर्णादिकवाळो थाय छे ॥ २९ ॥ वळी अशुभनामकर्मना उदय

ष्ट स्या—स्त्रोकाना दुर्भगोदयात् ॥ ३० ॥ उक्तं च प्रज्ञापना-
वृत्तौ—अणुवकए वि बहुण । जो हु पिऊ नरस्स सुनगनामुदए
॥ उवगारकारगोवि हु । न रुचए दुनगस्सुदए ॥ ३१ ॥ सु-
नगुदएवि हु कोई । किंचीयासज्ज दुनगो नवइ ॥ जायइ
तद्दोसाउ । जहा अनव्वाण तित्थयरो ॥ ३२ ॥ दुष्टानिष्टस्वरो
जंतु—र्वेदुदु स्वरनामत ॥ युक्तवाक्यप्यनादेय—रास्योऽनादे-
यनामत ॥ ३३ ॥ अयशोऽकीर्त्तिर्जीवा-ऽयशोनामोदयाद्भ
वेत् ॥ त्रसस्यात्ररदशक । गजमुक्ते स्वरूपत ॥ ३४ ॥ पराघा

थी प्राणीने नाजिनी नीचेना नागमा चरणादिक अशुभ था
य छे, तेमज दुर्नगनामकर्मना उदयथी उपकार करनारो म
नुष्य पण लोकोप्रति अलखामणो थाय छे ॥ ३० ॥ वळी ते
माटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छे के—कोइक माणस जो के
उपकार करतो नथी, तोपण सुनगनामकर्मना उदयथी पणा-
ओने प्रिय थइ पडे छे, अने उपकार करनार प्राणी पण दुर्भा
ग्यनामकर्मना उदयथी रुचि करनारो थतो नथी ॥ ३१ ॥ व
ळी कोइक प्राणी सुनगनामकर्मना उदयवाळा छता छता
पण कोइक प्रति जे दुर्नगवाळा थाय छे ते दोष ते दुर्भागी
ना छे [illegible] ता क तीर्थकरप्रत्ये जेम अनव्योने रुचि
करता थइ शकता नथी तेम ॥ ३२ ॥ वळी दु स्वरनामकर्म
थी प्राणी दुष्ट अने अनिष्ट स्वरवाळा थाय छे अने अनादे
यनामकर्मथी युक्त वाक्य पण अनादेय वचनवाळा थाय छे ॥
॥ ३३ ॥ वळी अयशनामकर्मना उदयथी जीव अपयश अने
अपकीर्तिने मेळवनारा थाय छे एवी रीते त्रसदशकनु तथा

ादयात्प्राणी । परेषा वलिनामपि ॥ स्याद् दुरूपं मदुच्छ्वास-
लब्धियश्चोच्छ्वासनामतः ॥ ३५ ॥ यत स्वयमनुष्णोऽपि । न्व
स्युष्णप्रकाशकृत् ॥ तदातपनामकर्म । रविबिंबमिवांगिना ॥
॥ ३६ ॥ उष्णस्पर्शोदयादुष्ण—स्य मेर्गा तु प्रकाशिना ॥ नह्य
तपारसा किंतु स्या—त्ताहग्लोहितवर्णत ॥ ३७ ॥ तदुद्योतना
मकर्म । यतोऽनुष्णप्रकाशकृत् ॥ नवति प्राणिनामंग । खद्या
तज्योतिरादिवत् ॥ ३७ ॥ रत्नौपध्यादयोऽप्येव—मुद्योतनामक
र्मणा ॥ द्योतते मुनिदेवाश्च । विहितोत्तरवैक्रिया ॥ ३९ ॥ य
तो वपुर्नातिगुरु । नातिलघ्वंगिना नवेत् ॥ नामकर्मागुरुलघु ।

स्थावरदशकनु स्वरूप कह्यु ॥ ३४ ॥ वळी पराघातनामकर्म
ना उदयथी प्राणी वीजा वलवतोप्रति पण अजित थाय छे,
तथा उच्छ्वासनामकर्मथी ते उत्तम उच्छ्वासवाळो थाय छे ॥
॥ ३५ ॥ वळी आतपनामकर्मथी प्राणी सूर्यबिंबनी पेठे पोते
अनुष्ण छता पण प्राणीउने उष्ण प्रकाश करनारो थाय छे ॥
॥ ३६ ॥ वळी उष्णस्पर्शना उदयथी उष्ण एवा अग्निनु जे प्र
काशितपणु छे, ते आतपनामकर्मथी नथी, परतु तेवाप्रकार
ना लोहितवर्णथी छे ॥ ३७ ॥ वळी जेथी करीने अनुष्ण छता
पण प्राणीउनु अंग खद्योतनी ज्योतिनी पेठे जे प्रकाश कर
नारु थाय छे, ते उद्योतननामकर्मनो उदय जाणवो ॥ ३७ ॥
वळी एवीरीते उद्योतननामकर्मथी रत्न तथा औषधियादि
को, तेमज उत्तरवैक्रिय करनारा मुनिउं अने देवो उद्योतवत
थाय छे ॥ ३९ ॥ वळी जेथी करीने प्राणीउनु शरीर नहि
अत्यंत भारी, अने नहि अत्यंत हलकु, एवु थाय छे, तेने

तदुक्त युक्तिकोविदैं ॥ ४० ॥ तत्त्ववेत्तीर्थकृन्नाम । यत्त्रिजगतोऽपि हि ॥ अर्चनीयो जवत्यगी । प्रातिहार्यायलकृत ॥४१॥ तद्दिशतं स्थानकाना-माराधनान्निकाच्यते ॥ जवे तृतीये नृ-गता—वेव सम्यक्त्वशालिना ॥ ४२॥ उदयश्च भवत्यस्य । के-वलोत्पत्त्यनतर ॥ वेद्यते चैतद ग्लान्या । धर्मोपदेशनादिभि ॥ ॥ ४३ ॥ यथास्थाने नियमन । कुर्यान्निर्माणनाम तु ॥ अगोपागाना गृहादि—काष्टानामिव वार्धकि ॥ ४४ ॥ प्रतिजिह्वादिना स्वीया—वयवेनोपहन्यते ॥ यत शरीरी तदुप—घात नाम प्रकीर्तित ॥ ४५ ॥ जवेद्दानलाजनोगो—पत्नोगवीर्यविमहत् ॥ अतराय पचविध । कोशाध्यक्षसम वद ॥ ४६ ॥ प-

---

युक्ति जाणनाराउए अगुरुलघुनामकर्म कह्यु ने, ॥४०॥ वळी जेथी करीने प्राणी प्रतिहारयादिकनी शोभावाळो थयोथको त्रणे जगतमा पुजनीक थाय ने, ते तीर्थंकरनामकर्म कहेवाय ने ॥ ४१ ॥ ते तीर्थंकरनामकर्मने समकीती जीव त्रीजा नव मा मनुष्यगतिमाज रह्योथको वीशस्थानकना आराधनथी निकाचित करे ने ॥ ४२ ॥ आ तीर्थंकरनामकर्मनो उदय केव लज्ञाननी उत्पत्ति पछी तुरत थाय ने अने ते कर्म ग्लानिरहित धर्मदेशनादिकवडे वेदाय ने ॥ ४३ ॥ वळी निर्माणनामकर्म ने ते सुनार जेम घरआदिकना काष्टाने तेम अगोपागोने योग्यस्थानके गोठवी आपे ने ॥ ४४ ॥ वळी जेथी प्राणी प्रतिजिह्वादिक पोताना अवयव वडे हणाय ने तेने उपघातनामकर्म कह्यु ने ॥ ४५ ॥ वळी दान लाभ नोग उपनोग अने वीर्य एम पाचने विघ्न करनारु अतरायकर्म पाच

था दित्सावपि नृपे । न प्राप्नोति धन जन. ॥ प्रातिकूल्य गत
। कोशा—ध्यक्षे केनापि हेतुना ॥ ४७ ॥ अपि जानन् दानफल
। वित्ते पात्रे च सत्यपि ॥ तथा दातु न शक्नोति । दानातराय
-विघ्नित ॥ ४८ ॥ तथैवोपायविज्ञोऽपि । कृतयत्नोऽपि नासुमान्
॥ हेतो । कुतोऽपि प्राप्नोति । लाभ लाभातरायत ॥ ४९ ॥
-भोगोपभोगौ प्राप्ताव—प्यर्गा भोक्तु न शक्नुयात् ॥ भोगोप
भोगातराय—विघ्नितो मम्मणादिवत ॥ ५० ॥ इष्टानिष्टवस्तु
लब्धि-परिहारादिपूद्यम ॥ शक्तोऽपि कर्तुं त कर्तुं । नेष्टे वी
र्यातरायत ॥ ५१ ॥ ज्ञानाना च ज्ञानिना च । गुर्वादीना त

प्रकारनु छे, तथा ते भंडारीसरखुं छे ॥ ४६ ॥ जेम राजाने
देवानी इच्छा होवा छता पण कोइक कारणथी जो भंडारी प्र
तिकूल थयो होय, तो मनुष्यने धन मळतु नथी ॥ ४७ ॥
वळी दानना फलने जाणनारो, तेम द्रव्य तथा पात्रनो स
योग होय, तोपण दानातरायथी विघ्नयुक्त थयोथको, तेवीरीते
दान देइ शकतो नथी ॥ ४८ ॥ वळी तेवीजरीते लाभातरा
यना योगथी उपायने जाणता छता पण, तेमज यत्न करता
छता पण कोइक प्राणी कोइक कारणथी लाभ मेळवी शकतो
नथी ॥ ४९ ॥ वळी भोगोपभोगअतरायथी विघ्नवाळो थये
लो प्राणी मम्मणशेठआदिकनी पेठे प्राप्त थयेला भोगउपभो
गोने पण भोगवी शकतो नथी ॥ ५० ॥ वळी इष्टवस्तुनी प्रा
प्ति, अने अनिष्ट वस्तुना परिहारआदिकनेविषे उद्यम करवाने
शक्तिवान् होवाछता पण वीर्यातरायथी तेम करीशकतो नथी
॥ ५१ ॥ ज्ञाननी, ज्ञानीओनी, गुरुआदिकोनी, तेमज ज्ञानना

चैव च ॥ ज्ञानोपकरणाना चा— शातनाद्वेषमत्सरैः ॥ ५२ ॥
निद्रोपघातांतरायैः । प्रत्यनीकत्वनिह्नवैः ॥ बध्नात्यावरणं कर्म ।
ज्ञानदर्शनयोर्नवी ॥ ५३ ॥ गुर्वादिभक्तिकरुणा—कषायविजया-
दिभिः ॥ बध्नाति कर्म सातारव्यं । दाता सद्धर्मदार्ढ्ययुक् ॥
॥ ५४ ॥ गुर्वादिभक्तिविकलः । कषायक्लुषाशयः ॥ असाता-
वेदनीयं च । बध्नाति कृपणोऽसुमान् ॥ ५५ ॥ उन्मार्गदेशको
मार्ग—पलापी साधुनिंदकः ॥ बध्नाति दर्शनमोहं । देवादिद्र-
व्यभक्षकः ॥ ५६ ॥ कषायहास्यविषया—दिभिर्बध्नाति देहभृत
॥ कषायनोकषायाख्यं । कर्म चारित्रमोहकं ॥ ५७ ॥ निबध्ना
ति नारकायु— र्महारंभपरिग्रहः ॥ तिर्यगायुः शल्ययुक्तो । धू-

उपकरणोनी आशातना, द्वेष अने मत्सर करवाथी, ॥ ५२ ॥
तेमज निद्रा, उपघात, अंतराय, प्रत्यनीकपणु, तथा निह्नवप-
णु करनारो प्राणी ज्ञानावरणी तथा दर्शनावरणी कर्म बांधे छे
॥५३॥ वळी उत्तमधर्मनी अंदर दृढतावाळा अने दानेश्वरी,
एवो प्राणी गुर्वादिकनी भक्ति दया तथा कषायोने जीतवा-
आदिकवडे करीने सातावेदनी कर्म बांधे छे ॥ ५४ ॥ वळी
गुर्वादिकनी भक्तिविनानो तथा कषायवडे करीने क्लिष्ट आ
शयवाळो कृपण प्राणी असातावेदनीयकर्म बांधे छे ॥ ५५ ॥
उन्मार्गनो उपदेश करनारो मार्गने लोपनारो साधुओनी निंदा
करनारो तथा देवादिकद्रव्यनुं भक्षण करनारो प्राणी दर्शन
मोहनीय कर्म बांधे छे ॥ ५६ ॥ कषाय हास्य तथा विषया
दिकोवडे करीने प्राणी कषायनोकषाय नामनुं चारित्रमोहनी
यकर्म बांधे छे ॥ ५७ ॥ वळी महाआरंभ अने परिग्रहवा

र्तश्च जनवचक ॥ ५७ ॥ नरायुर्मध्यमगुण । प्रकृत्याल्प
यक ॥ दानादौ रुचिमान् जीवो । बध्नाति सरलाशय ।
चतुर्थादिगुणस्थान—वर्त्तिनोऽकाम निर्जरा ॥ जीवा :
देवायु–स्तथा बालतपस्विन ॥ ६० ॥ गुणप्रेक्षी त्यक्तमद
ध्ययनाध्यापनोद्यत ॥ उच्च गोत्रमर्हदादि–भक्तो नीचम
न्यथा ॥ ६१ ॥ अगौरवश्च सरल । शुभ नामान्यथा शु
बध्नाति हिंसको विघ्न–मर्हत्पूजादिविघ्नकृत् ॥ ६२ ॥ स्थि
त्कर्षतो ज्ञान–दर्शनावरणीययो ॥ वेदनीयस्य च त्रिंश–द
धिकोटिकोटय ॥ ६३ ॥ मोहनीयस्य चाब्धीना । सप्तति

ळो, तथा शल्ययुक्त, धूर्त्त अने लोकोने ठगनारो प्राणी न
कीनु आयु बाधे छे ॥ ५७ ॥ वळी मध्यमगुणोवाळो, प्रकृ
थीज अल्प कषायोवाळो, दानादिकमा रुचिवाळो तथा स
ल आशयवाळो जीव मनुष्यनु आयु बाधे छे ॥ ५९ ॥ स
चोथाआदिक गुणठाणामा वर्तता, अकामनिर्जरावाळा, अ
अज्ञानतपस्वी जीवो देवोनु आयु बाधे छे ॥ ६० ॥ गुणो
जोनारो, मदरहित, पठनपाठनमा उद्यमवाळो तथा अरिह
आदिकप्रते भक्तिवाळो प्राणी उचगोत्र बाधे छे, अने तेथ
विपरीतरीते वर्तनारो प्राणी नीच गोत्र बाधे छे ॥ ६१ ॥ गौ
रवताविनानो तथा सरल प्राणी शुभनामकर्म बाधे छे, अने
तेथी उलटो अशुभनामकर्म बाधे छे, वळी हिंसक तथा अ
रिहतप्रभुनी पूजाआदिकमा विघ्न करनारो प्राणी अतरायकर्म
बाधे छे ॥ ६२ ॥ ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने वेदनीय
कर्मनी उत्कृष्टी स्थिति त्रीस कोडाकोडी सागरोपमोनी छ ॥

टिकोटय ॥ आयुष स्थितिरुत्कर्षा-त्रयस्त्रिंशत्पयोधय ॥६४॥ अबाधाकालरहिता । प्रोक्तैवायुरस्थिति ॥ तद्युक्तेय पूर्वकोटी-तार्त्तीयीकलवाधिका ॥ ६५ ॥ गोत्रनाम्नो सावुधाना । विंशति कोटिकोटय ॥ स्थितिर्ज्येष्ठान्तरायस्य । स्याद् ज्ञानावरणीयवत् ॥ ६६ ॥ स्थितिर्जघन्यतो ज्ञान-दर्शनावरणीययो ॥ अन्तर्मुहूर्तप्रमिता । तत्त्वविज्ञैर्निरूपिता ॥ ६७ ॥ कषायप्रत्यय बध-माश्रित्याल्पीयसी स्थिति ॥ स्याद् द्वादशमुहूर्तात्मा । वेदनीयस्य कर्मण ॥ ६८ ॥ उपशान्तक्षीणमोहा—दिकाना त्वकषायिणा ॥ योगैकहेतुकस्य । वेद्यस्य द्वौ क्षणौ स्थिति ॥

॥ ६३ ॥ वळी मोहनीयकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति सीत्तेर कोडाकोडीसागरोपमोनी छे, तथा आयुकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति तेत्रीस सागरोपमोनी छे ॥ ६४ ॥ आ उपर कहेला आयुकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति अबाधाकालरहित जाणवी, अने ते अबाधाकालसहित तो पूर्वकोडना त्रीजा भागे अधिक जाणवी ॥ ॥ ६५ ॥ वळी गोत्र अने नामकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति वीस कोडाकोडीसागरोपमोनी छे, अने अन्तरायकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति ज्ञानावरणीयजेटली छे ॥ ६६ ॥ वळी ज्ञानावरणीय अने दर्शनावरणीयनी जघन्य स्थिति तत्त्व जाणनाराओए अन्तर्मुहूर्त जेटली कही छे ॥ ६७ ॥ कषायप्रत्ययबन्ध आश्रीने वेदनीयकर्मनी जघन्य स्थिति बार अन्तर्मुहूर्तोनी होय छे ॥ ६८ ॥ वळी उपशान्तमोह अने क्षीणमोहादिक अकषायगुणठाणावाळा जीवोने फक्त योगहेतुथी बांधेला वेदनीयनी स्थिति बे क्षणजेटली होय छे ॥ ६९ ॥ वळी मोहनीयकर्मनी जघन्य

॥ ६९ ॥ स्थितिर्लब्ध्यतर्मुहूर्त्तं । मोहनीयस्य कर्मण ॥ आ
प क्षुल्लकजव--प्रमिता सा प्रकीर्त्तिता ॥ ७० ॥ अष्टावे
मुहूर्त्तानि । गोत्रनाम्नोर्लघु स्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तप्रमिता । ह
तरायस्य कर्मण ॥ ७१ ॥ यावत्कालमनुदयो । बद्धस्य य
कर्मण ॥ तावानबाधाकालोऽस्य । स जघन्येतरो द्विधा ॥७२
अबाधाकाल उत्कृष्ट--स्त्योऽब्दाना सहस्रका ॥ आयकर्मत
सुष्टु । निर्दिष्टो दृष्टविष्टपे ॥ ७३ ॥ सप्तवर्षसहस्राणि । मोह
नीयस्य कर्मण ॥ पूर्वकोट्यास्तृतीयांश । स जन्याचुषा गुरु
॥ ७४ ॥ गोत्रनाम्नो कर्मणोस्तु । द्वे द्वे सो ब्दसहस्रके ॥ श्री
णिवाब्दसहस्राणि । सोतरायस्य कर्मण ॥ ७५ ॥ जघन्या
स्त्वबाधाऽद्धा । सर्वेषामपि कर्मणा ॥ अन्तर्मुहूर्त प्रमिता । कथि

स्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, तथा आयुकर्मनी जघन्यस्थिति क्षु
क्षुल्लकजवजेटली कहेली छे ॥ ७० ॥ वळी गोत्र अने नामकर्मनी
जघन्यस्थिति आठआठ अतर्मुहूर्त्तोनी छे, तथा अतराय कर्मनी
जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्त्तजेटली छे ॥ ७१ ॥ बांधेला एवा क
र्मना जेटलाकाळसुधि अनुदय होय, तेटलाकाळसुधिना तेना
अबाधाकाळ कहेवाय, अने तेना जघन्य अने उत्कृष्ट एम
बे भेदो छे ॥ ७२ ॥ पेहेला ज्ञानकर्मनो उत्कृष्टो अबाधाका
ळ त्रण हजार वर्षोनो कह्यो छे ॥ ७३ ॥ तथा मोहनी
यकर्मना सातहजार वर्षोनो छे, अने आयुकर्मनो उत्कृष्टो
पूर्वकोटिना त्रीजा भागजेटलो छे ॥ ७४ ॥ गोत्र अने नामक
र्मनो बे बे हजार वर्षोनो छे, तथा अतरायकर्मनो त्रण हजार
वर्षोनो छे ॥ ७५ ॥ वळी सघळा कर्मोनो जघन्यथी अबाध

ता तत्त्ववेदिभि ॥ ७६ ॥ अबाधाकालहीनाया । यथास्व क र्मणा स्थितौ ॥ भवेत्कर्मनिषेकस्तत् । परिभोगाय देहिना ॥ ॥ ७७ ॥ कर्मणा दलिक यत्र । प्रथमे समये बहु ॥ द्वितीयसमये हीन । ततो हीनतर क्रमात् ॥ ७८ ॥ एव या कर्मदलिक-रचना क्रियतेभिभि ॥ वेदनार्थमसौ कर्म—निषेक इति कीर्त्यते ॥ ७९ ॥ कर्माण्यमूनि प्रत्येक । प्राणिनामखिलान्यपि ॥ भवेऽनादौ तिष्ठता स्यु—रनादीनि प्रवाहत ॥ ८० ॥ स्वभावतोऽकर्मकाणा । जीवाना प्रथम यदि ॥ सयोग कर्मणामगी—क्रियते समये क्वचित् ॥ ८१ ॥ तदा कर्मक्षय कृत्वा । सिद्धानामपि देहिना ॥ पुन कदाचित्समये । कर्मयोग प्रसज्यते

काळ नो तत्त्वना जाणकारोए अतर्मुहूर्तनो कह्यो ठे ॥ ७६ ॥ जेम अबाधाकाळे करीने रहित एवी कर्मोनी स्थितिमा तेना परिभोगमाटे प्राणीउने कर्मनो निषेक थाय ठे ॥ ७७ ॥ जे पहेला समयनीअदर कर्मोनु वधारे दलीयु होय ठे, ते बीजा समयमा तेथी हीन थायठे, तथा पठी अनुक्रमे वधारे वधारे हीन थतु जाय ठे ॥ ७८ ॥ एवीरीते प्राणीउ वेदवामाटे कर्मदलिकोनी जे रचना करे ठे, ते कर्मनिषेक कहेवाय ठे ॥ ॥ ७९ ॥ अनादिससारमा रहेला एवा दरेक प्राणीउने अनादिप्रवाहवाळा आ सघळा कर्मो होय ठे ॥ ८० ॥ वळी ज्यारे स्वभावथीज अकर्मक एवा जीवोने कोइक समये पहेला कर्मोनो सयोग जो स्वीकारवामा आवे, ॥ ८१ ॥ तो कर्मोनो क्षय करीने सिद्धथयेला प्राणीउने पण कोइक समये कर्मसयोगनो प्रसग आवीजशे ॥ ८२ ॥ वळी अनादिपणु होतेछते

॥ ६९ ॥ स्थितिर्लब्ध्यतर्मुहूर्त्तं । मोहनीयस्य कर्मण ॥ अ
प क्षुल्लकभव—प्रमिता सा प्रकीर्तिता ॥ ७० ॥ अष्टाष्टौ
मुहूर्त्तानि । गोत्रनाम्नोर्लघु स्थिति ॥ अतर्मुहूर्त्तप्रमिता ।
तरायस्य कर्मण ॥ ७१ ॥ यावत्कालमनुदयो । बद्धस्य य
कर्मण ॥ तावानबाधाकालोऽस्य । स जघन्येतरो द्विधा ।७
अबाधाकाल उत्कृष्ट—स्त्रयोऽब्दाना सहस्रका ॥ आद्यकर्म
सुस्फु । निर्दिष्टो दृष्टविष्टपे ॥ ७३ ॥ सप्तवर्षसहस्राणि । मो
नीयस्य कर्मण ॥ पूर्वकोट्यास्तृतीयांश । स भवत्यायुषा गु
॥ ७४ ॥ गोत्रनाम्नो कर्मणोस्तु । द्वे द्वे सोऽब्दसहस्रके ॥ त्रे
ण्येवाब्दसहस्राणि । सोतरायस्य कर्मण ॥ ७५ ॥ जघन्य
स्त्वबाधाख्या । सर्वेषामपि कर्मणा ॥ अतर्मुहूर्त प्रमिता । कवि

स्थिति अतर्मुहूर्त्तनी छे, तथा आयुकर्मनी जघन्यस्थिति क्षु
ल्लकभवजेटली कहेली छे ॥७०॥ वळी गोत्र अने नामकर्म
जघन्यस्थिति आठआठ अतर्मुहूर्त्तोनी छे, तथा अतरायकर्मनी
जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्त्तजेटली छे ॥७१॥ बाधेला एवा जे क
र्मनो जेटलाकाळसुधि अनुदय होय, तेटलाकाळसुधिनो तेनो
अबाधाकाळ कहेवाय, अने तेना जघन्य अने उत्कृष्ट एम
बे भेदो छे ॥ ७२ ॥ पेहेला त्रणकर्मोनो उत्कृष्टो अबाधाकाळ
तीर्थंकरोए त्रणहजारवर्षोनो कह्यो छे ॥ ७३ ॥ तथा मोहनी
यकर्मनो सातहजार वर्षोनो छे, अने आयुकर्मनो उत्कृष्टो पू
र्वकोटना त्रीजा अशजेटलो छे ॥ ७४ ॥ गोत्र अने नामक
र्मोनो बबे हजार वर्षोनो छे, तथा अतरायकर्मनो त्रणहजार
वर्षोनो छे ॥ ७५ ॥ वळी सघळा कर्मोनो जघन्यथी अबाधा

ता तत्ववेदिभि ॥ ७६ ॥ अबाधाकालहीनाया । यथास्व क-र्मणा स्थितो ॥ भवेत्कर्मनिषेकस्तत । परिभोगाय देहिना ॥
॥ ७७ ॥ कर्मणा दलिक यत्र । प्रथमे समये बहु ॥ द्वितीयस-मये हीन । ततो हीनतर क्रमात् ॥ ७८ ॥ एव या कर्मदलि-क–रचना क्रियतेगिभि ॥ वेदनार्थमसौ कर्म––निषेक इति कीर्त्यते ॥ ७९ ॥ कर्माण्यमूनि प्रत्येक । प्राणिनामखिलान्यपि ॥ भवेऽनादौ तिष्ठता स्यु–रनादीनि प्रवाहत ॥ ८० ॥ स्वभा वतोऽकर्मकाणा । जीवाना प्रथम यदि ॥ सयोग कर्मणामगी –क्रियते समये क्वचित् ॥ ८१ ॥ तदा कर्मक्षय कृत्वा । सिद्धा नामपि देहिना ॥ पुन कदाचित्समये । कर्मयोग प्रसज्यते

काळ तो तत्वना जाणकारोए अतर्मुहूर्तनो कह्यो छे ॥ ७६ ॥ जेम अबाधाकाळे करीने रहित एवी कर्मोनी स्थितिमा तेना परिभोगमाटे प्राणीउने कर्मनो निषेक थाय छे ॥ ७७ ॥ जे पहेला समयनीअदर कर्मोनु वधारे दलीयु होय छे, ते बीजा समयमा तेथी हीन थायछे, तथा पछी अनुक्रमे वधारे वधारे हीन थतु जाय छे ॥ ७८ ॥ एवीरीते प्राणीउ वेदवामाटे क-र्मदलिकोनी जे रचना करे छे, ते कर्मनिषेक कहेवाय छे ॥
॥ ७९ ॥ अनादिससारमा रहेला एवा दरेक प्राणीउने अना दिप्रवाहवाळा आ सघळा कर्मो होय छे ॥ ८० ॥ वळी ज्यारे स्वभावथीज अकर्मक एवा जीवोने कोइक समये पहेला क र्मोनो सयोग जो स्वीकारवामा आवे ॥ ८१ ॥ तो कर्मोनो क्षय करीने सिद्धथयेला प्राणीउने पण कोइक समये कर्मस योगनो प्रसग आवीजश ॥ ८२ ॥ वळी अनादिपणु हातेछते

॥ ७२ ॥ विश्लेपस्तु जवेज्जीवा— दनादित्वेऽपि कर्मणा ॥
नादिनि पावकाद्यै–रुपलस्येव काचनात् ॥ ७३ ॥ नन्वेवम
रायाणा । पचाना मूलत क्षये ॥ सजाते कि ददात्यर्हन् ।
तत लनते च किं ॥ ७४ ॥ नुक्ते किमुपनुक्ते वा । वीर्यं किं
प्रवर्तयेत् ॥ न चेत्किंचित्सदा तेषा । विघ्नाना किं क्षये फल
॥ ७५ ॥ अत्रोच्यतेऽर्हत क्षीण–नि शेषघातिकर्मण ॥ गुण
प्रादुर्नवन्त्येपो—न्तरायाणा क्षये यत ॥ ७६ ॥ ददतो लजम
नस्य । नुजतो वोपनुजत ॥ वीर्य प्रयुजतो वास्य । नातराय
नवेत् कचित् ॥ ७७ ॥ दानलानादिक त्वस्य । न सनवति स
र्वदा ॥ तत्तत्कारणसामग्र्या । सत्वा नवति नान्यथा ॥ ७८ ॥

पण सुवर्णथी अग्निआदिकवडे जेम पत्थरना, तेम ज्ञानआ
दिकवडे कर्मोनो जीवथी विश्लेप थाय छे ॥ ७३ ॥ अने ए
वीरीते पाचे अतरायोनो मूलथी क्षय होते छते, अरिहंतप्रभु
हमेशा शु देशे? अने शु मेळवशे? ॥ ७४ ॥ तेम शु नोगव
शे? अथवा शु उपनोगवशे? या वीर्यने पण केवी रीते फोर
वशे? अने जो कहेशो के, ते कइ पण होतु नथी, ता पछी
ते अतरायोना क्षयथी शु फल थयु? ॥ ७५ ॥ हवे ते शका
माटे अहीं कहे छे के, क्षीणथयेल छे सर्व घातिकर्मो जेमना
एवा अरिहंतप्रभुने अतरायोनो क्षय होतेछते नीचेप्रमाणे गु
ण प्रगट थाय छे ॥ ७६ ॥ देता, मेळवता नोगवता उपनो
गवतायका अथवा वीर्यने फोरवतायका तेमने क्याय पण
अतराय थतो नथी ॥ ७७ ॥ वळी तेमने हमेशा दान लान
आदिक सनवता नथी, केमके ते ते कारणोनी सामग्री होते

नृदेवगत्यानुपूर्व्यौ । जाति पञ्चेन्द्रियस्य च ॥ उच्चैर्गोत्र सातवेद्य । देहा पञ्च पुरोदिता ॥ ७९ ॥ अङ्गोपाङ्गत्रय सद्—सन सस्थानमादिम ॥ वर्णगधरसस्पर्शा । श्रेष्ठा अगुरुलघ्वपि ॥ ॥ ८० ॥ पराघातमथोच्छ्वास—मातपोद्योतनामनी ॥ नृदेवतिर्यगायूषि । निर्माण सद्विहायोगति ॥ ८१ ॥ तथैव त्रसदशक । तीर्थकृन्नामकर्म च ॥ द्विचत्वारिंशदित्येव । पुण्यप्रकृतयो मता ॥ ८२ ॥ भेदा पञ्च नव ज्ञान—दर्शनावरणीययो ॥ नीचैर्गोत्र च मिथ्यात्व—मसातवेदनीयक ॥ ८३ ॥ नरकस्यानुपूर्वी च । गतिरायुरिति त्रय ॥ तिर्यग्गत्यानुपूर्व्यौ च । कषाया पञ्चविंशति ॥ ८४ ॥ एकद्वित्रिचतुरक्ष—जातयोऽसद्विहायोगति ॥

छते ते नाश छे अन्यथाप्रकारे थता नथी ॥ ७८ ॥ मनुष्य गति, देवगति मनुष्यानुपूर्वी, देवानुपूर्वी, पंचेंद्रिनी जाति, उचगोत्र, सातावेदनीय, पूर्वे कहेला पाच शरीरो, ॥ ७९ ॥ त्रण अगोपाग, पहेलु सघयण, पहेलु सस्थान, श्रेष्ठ एवा वर्ण, गध, रस, स्पर्श, तथा अगुरुलघु, ॥ ८० ॥ पराघात, उश्वास, आतप, तथा उद्योतनामकर्म, मनुष्य, देव अने तिर्यचनु आयु, निर्माण, सद्विहायोगति, ॥ ८१ ॥ तेमज त्रसदशक अने तीर्थंकरनामकर्म, एवीरीते बेतालीस पुण्यप्रकृतिउ कहेली छे ॥८२॥ ज्ञानावरणीय अने दर्शनावरणीयना पाच अने नव भेदो, नीचगोत्र, मिथ्यात्व, असातावेदनीय, ॥८३॥ नरकनी आनुपूर्वी, गति अने आयु, तिर्यचनी गति अने आनुपूर्वी, पचीस कषायो, ॥ ८४ ॥ एकेंद्रि, बेंद्रि, त्रेंद्रि अने चउरिंद्रियनी जाति, असद्विहायोगति, अप्रशस्तवर्णादिक,

अप्रशस्ताश्च वर्णाद्या—स्तथोपघातनाम च ॥ ९५ ॥ अनाद्यानि पच सस्था—नानि सहननानि च ॥ तथा स्थावरदशक—मत रायाणि पच च ॥ ९६ ॥ उक्ता द्व्यशीतिरित्येता । पापप्रकृतयो जिनें ॥ न ब्रूयान् विस्तरश्चात्र । क्रियते विस्तृतेर्भिया ॥ ९७ ॥ एतेषु कर्मस्वष्टासु । नवल्याद्य चतुष्टय ॥ घातिसञ्ज जीवसक्त—ज्ञानादिगुणघातकृत ॥ ९८ ॥ अत्य चतुष्टय च सा—भ्रोपमाहिसञ्जक ॥ छद्मस्थाना तथा सर्व—विदामप्येतदा नव ॥ ९९ ॥ पारावारानुकारादिति जिनसमयाद् भूरिसाराद पारा—दुच्चित्योच्चित्य मुक्ता इव नवसुपमायुक्तिपक्तीरनेका ॥ स्तृसा जीवस्वरूपप्रकरणरचना योरुमुक्तावलीव । सोत्कठ क

उपघातनामकर्म, ॥ ९५ ॥ पहेला शिवायना पाच सस्थान अने पाच सघयणो, स्थावरदशक तथा पाच अतरायो, ॥९६॥ ए व्यासी पापप्रकृतिओ जिनेश्वरोए कही छे वळी अहीं घणा विस्तार थवाना भयथी विशेष वर्णन करेल नथी ॥ ९७ ॥ ए आठ कर्मोनी अदर पहेला चार कर्मो घातिकर्मोना नामथी ओळखाय छे, केमके तेओ जीवना ज्ञानादिकगुणोनो घात करनारा छे ॥ ९८ ॥ वळी छेल्ला चार कर्मो भवोपग्राहिकमाना नामथी ओळखाय छे, अने ते कर्मो छद्मस्थोने तथा सर्वज्ञोने पण भवपर्यंत होय छे ॥ ९९ ॥ एवीरीते समुद्रसरखा, तथा घणो छे सार जेमा एवा, अने अपार एवा श्रीजिनेश्वरप्रभुना सिद्धानमार्थी मुक्ताफळोनीपेठे नवी अने सुपम एवी युक्तिनी अनेक श्रेणिओने वीणीवीणीने जीवस्वरूपना प्रकरणनी रचना नाई रचावेली आ मोतीनी माळाने विद्वान् माणसो ज्ञानना

वपीठे कुरुत कृतधियस्ता चिदुद्दोधसिध्ध्यै ॥ ३०० ॥ विश्वाश्चर्यदकीर्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रातिष — द्राजश्रीतनयोऽतनिष्ट विनय श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्वप्रदीपोपमे । सर्गोऽय दशम सुधारससम पूर्ण सुखेनासम ॥ १ ॥ इति श्रीलोकप्रकाशे दशम सर्ग समाप्त ॥

॥ अथैकादशम सर्ग प्रारभ्यते ॥

पुद्गलानामस्तिकाय-मथ किंचित्तनोम्यहं ॥ गुरुश्रीकीर्ति विजय-प्रसादप्राप्तधीधन ॥ १ ॥ द्रव्यक्षेत्रकालभाव-गुणैरेषोऽपि पचधा ॥ अनतद्रव्यरूपोऽसौ । द्रव्यतस्तत्र वर्णित ॥२॥ लोक एवास्य सद्भावात् । क्षेत्रतो लोकसमित ॥ कालत शा-

---

प्रकाशनी सिद्धिने माटे उत्कंठासहित कंठपीठमा धारण करो ॥ ३०० ॥ ठेल्ला काव्यनो अर्थ आगळनीपेठेज जाणवो ॥ ॥ एवीरीते श्रीलोकप्रकाशनेविषे दशमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ हवे अग्यारमा सर्गनो प्रारभ थाय छे ॥

गुरुमहाराज श्रीकीर्तिविजयजी महाराजनी कृपाथी प्राप्त थयेल छे बुद्धिरूपी धन जेने एवो हु, हवे पुद्गलोना अस्तिकायनु किंचित् स्वरूप कहु छु ॥ १ ॥ ए पण द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव अने गुणवडे करीने पाच प्रकारनो छे, तेमा द्रव्यथी तेने अनतद्रव्यरूप कहेलो छे ॥ २ ॥ वळी तेनो सद्भाव फक्त लोकमाज छे तेथी क्षेत्रथी ते लोकजेवडो छे, तथा काळथी शाश्वतो छे, अने भावथी वर्णादिकोए करीने युक्त

ध्वतो वर्णा–दिनिर्मुक्तश्च नावत ॥ ३ ॥ गुणतो ग्रहणगुण
यतो द्रव्येपु पद्स्वपि ॥ नवेद् ग्रहणमस्यैव । न परेषा क
वन ॥ ४ ॥ नेदाश्चत्वार एतेपा । प्रज्ञप्ता परमेश्वरे ॥ स्क
देशा प्रदेशाश्च । परमाणव एव च ॥ ५ ॥ अनतनेदा स
या स्यु । केचन द्विप्रदेशका ॥ त्रिप्रदेश इय सख्या—अ
स्यानतप्रदेशका ॥ ६ ॥ सूक्ष्मस्थूलपरीणामा । स्यु प्रत्ये
अनतका ॥ एकद्व्यणाद्यसख्येय–कालातस्थितिशालिन ॥७
द्विप्रदेशादिकोऽनत–प्रदेशानो विवक्षित ॥ स्कधसवद्धो वि
नाग । स नवेद्देशसज्ञक ॥ ८ ॥ निर्विनाज्यो विनागो य
स्कधसवद्ध एव हि ॥ परमाणुप्रमाणोऽसौ । प्रदेश इति की

॥ ३ ॥ वळी गुणथी ते ग्रहणगुणवाळो छे, केमके छए द्र
योनी अदर फक्त तेनुज ग्रहण कराय छे, अने बीजाओनु ग
पि पण ग्रहण करातु नथी ॥ ४ ॥ वळी जिनेश्वरोए तेओ
नीचेप्रमाणे चार नेदो कह्या छे, स्कध, देश प्रदेश अन
माणु, ॥ ५ ॥ स्कधोना अनत नेदो होय छे, केटलाक ब
शी अने केटलाक त्रिप्रदेशी तथा सख्यप्रदेशी, असख्य
शी अने अनतप्रदेशी होय छे ॥ ६ ॥ वळी ते दरेक अ
ा, सूक्ष्म अने स्थूलपरिणामवाळा तथा एक समयादिथी
र्गीने असख्याता काळसुधिनी स्थितिवाळा होय छे ॥७॥
देशाथी मामीने अनता प्रदेशोसुधिनो अने स्कधोथी अ
येलो एवो जे विनाग, तेने 'देश' नामथी कह्यो छे ॥८॥
ी जेनो नाग न थइ शके, तथा जे स्कधथीज थयेला
एवा परमाणुजेवडो जे विनाग तेने प्रदेश कहेलो छे ॥

था

सित ॥ ९ ॥ कार्यकारणरूपा स्तु-द्विप्रदेशादयो यथा ॥ द्वि-
प्रदेशो ह्यणोरणो । कार्य त्र्यणुककारण ॥ १० ॥ परमाणुस्त्व
प्रदेश । प्रत्यक्षो ज्ञानचक्षुषा ॥ कार्यानुमेयोऽकार्यश्च । जवेत्
कारणमेव स ॥ ११ ॥ यदाहु —कारणमेव तदत्य । सूक्ष्मो
नित्यश्च नवति परमाणु ॥ एकरसवर्णगंधो । द्विस्पर्श कार्य-
लिंगश्च ॥ १२ ॥ तत्रापि— शीतोष्णस्निग्धरूक्षेषु । द्वौ चतुर्ष्व
विरोधिनौ ॥ स्पर्शौ स्यातां परमाणु-ष्वपरे न कथचन ॥ १३ ॥
तथाहु —परमाण्वादीनामसंख्यातप्रदेशकस्कंधपर्यंतानां केषां
चिदनंतप्रादेशिकानामपि स्कंधानां, तथा एकप्रदेशावगाढानां
यावत्संख्यातप्रदेशावगाढानां शीतोष्णस्निग्धरूक्षरूपाश्चत्वार

॥ ९ ॥ वळी ते वे प्रदेशआदिक कार्यकरणरूप वे, जेमके वे-
प्रदेशी वे परमाणुउनुं कार्य वे, अने त्रण परमाणुउनुं कारण
वे ॥ १० ॥ परमाणु वे ते अप्रदेशी अने ज्ञानचक्षुगोचर वे,
तथा कार्यवडे अनुमेय अने अकार्यरूप एवो ते कारणरूपज
थाय वे ॥ ११ ॥ कह्यु वे के—सूक्ष्म, नित्य, एकरस, वर्ण
अने गंधवाळो तथा वे स्पर्शवाळो अने कार्यना लिंगरूप प-
रमाणु होय व अने तेज अत्यकारणरूप व ॥ १२ ॥ वळी
तेमा पण शीत उष्ण स्निग्ध अने रूक्ष ए चारे स्पर्शोनी
अंदर विरोधविनाना बे स्पर्श परमाणुउमा होय वे परंतु बी
ना स्पर्श कोइपण रीते होता नथी ॥ १३ ॥ वळी कह्यु व
के— असंख्याता प्रदेशस्कंधसुधिना परमाणुआदिकाने, तथा
कटलाक अनंतप्रदेशवाळा स्कंधोने पण तेमज एकप्रदेशना
अवगाहथी मांडीने वक संख्याताप्रदेशना अवगाहवाळाउने

एव स्पर्शा इति प्रज्ञापनावृत्तौ ॥ द्रव्यक्षेत्रकालजावैः । परमाणुश्चतुर्विधः ॥ द्रव्यतोऽणुः पुजलाणु—श्चतुर्लक्षण एव स ॥ ॥ १४ ॥ अवाह्योऽग्राह्य एवासा—जेद्योऽजेद्य एव च ॥ क्षेत्राणुस्त्वप्रदेश—श्चतुर्लक्षण एव स ॥ १५ ॥ अप्रदेशोऽविजागश्चा—मध्योऽनर्ध इति स्मृत ॥ कालाणुः समयाख्यः स्या-च्चतुर्लक्षण एव स ॥ १६ ॥ वर्णगंधरसस्पर्श—रहितश्चाथ जावत ॥ द्रव्याणुरेव वर्णादि—जावप्राधान्यतो मत ॥ १७॥ जावाणुरथवा सर्व—जघन्यश्यामतादिकः ॥ इह प्रयोजन द्रव्य—परमाणुजिरेव हि ॥ १८ ॥ इति जग० श० २० उ० ५ ॥ स नित्यानित्यरूप स्यात् । द्रव्यपर्यायजेदत ॥ तत्र च द्रव्य

शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्षरूप चारज स्पर्शो होय छे, एम पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु छे ॥ द्रव्य, क्षेत्र, काल अने जावे करीने परमाणु चार प्रकारनो छे, वळी ते द्रव्यथी पुजलपरमाणु चार लक्षणोवाळोज छे ॥ १४ ॥ अवाह्य, अग्राह्य, अजेद्य अने अछेद्य, एवो अप्रदेशरूप क्षेत्राणु पण चार लक्षणोवाळोज छे ॥ १५ ॥ वळी अप्रदेशी, अविजागी, अमध्य, तथा अनर्ध एवो समय नामनो कालपरमाणु पण चार लक्षणोवाळोज छे ॥ १६ ॥ वळी जावथी वर्ण, गध, रस अने स्पर्श करीने रहित छे, तेम वर्णादिक जावप्राधान्यथी तो द्रव्याणुज मानेलो छे ॥ १७ ॥ अथवा सर्वजघन्य श्यामपणादिक जावाणु छे, परतु अहीं तो द्रव्यपरमाणुर्डनुज प्रयोजन छे ॥ १८ ॥ एवीरीते जगवतीजीना वीसमा शतकना पाचमा उद्देशामा कह्यु छे ॥ हवे ते परमाणु द्रव्य अने पर्यायना जे

तो नित्य । परमाणोरनाशत ॥ १९ ॥ पर्यायतस्त्वनित्योऽसौ । यतो वर्णादिपर्यवा ॥ नश्यन्त्येके ज्ञवन्त्यन्ये । विस्रसादिप्रजावत ॥ २० ॥ अस्य शाश्वतजावेन । केचित्पर्यवनित्यता ॥ मन्यते तदसत्यस्मात् । पचमागे स्फुट श्रुत ॥ २१ ॥ परमाणुपुग्गलेण जते, सासए असासए? गो० सिय सासए, सिय असासए, से केणठेण जते एव वुच्चति? गो० दवठ्याए सासए, पज्जवठ्याए असासए, इति ॥ पुद्गलाना दशविध । परिणामोऽथ कथ्यते ॥ बधनाख्यो गतिनामा । सस्थानाख्यस्तथापर ॥ २२ ॥ ज्ञेदाख्य परिणाम स्या–द्वर्णगधरसाजिधा ॥ स्पर्शोऽगुरुलघु शब्द । परिणामा दशेत्यमी ॥ २३ ॥ स्याद्विस्र-

---

दथी नित्य अने अनित्यरूप छे तेमा द्रव्यथी ते नित्य छे, केमके परमाणुनो नाश थतो नथी ॥ १९ ॥ वळी पर्यायथी ते अनित्य छे, केमके विस्रसादिकप्रकारथी केटलाक वर्णादिक पर्यायो नाश पामे छे, अने उत्पन्न थाय छे ॥ २० ॥ वळी आ परमाणुना शाश्वताजावे करीने केटलाको पर्यायोनु जे नित्यपणु माने छे ते असत्य छे, केमके तेमाटे पाचमा अगमा नीचेप्रमाणे प्रगट पाठ छे ॥ २१ ॥ हे जगवन्' परमाणुपुद्गल शाश्वतो छे के अशाश्वतो छे? तो के हे गौतम' स्यात् शाश्वतो पण छे अने स्यात् अशाश्वतो पण छे तो हे जगवन्' ते एवी रीते कइ अपेक्षाथी कहेवाय छे? ता के हे गौतम' द्रव्यनी अपेक्षाए ते शाश्वतो छे अने पर्यायनी अपेक्षाए ते अशाश्वतो छे इति ॥ हवे पुद्गलाना दशप्रकारना परिणाम कहे छे बध गति सस्थान ॥ २२ ॥ ज्ञेद वर्ण गध रस

साप्रयोगाव्या । वध पौद्गलिको द्विधा ॥ तत्र यो विस्रसाव ध । सोऽपि त्रिविध इष्यते ॥ २४ ॥ वधनप्रत्यय पात्र–प्रत्यय परिणामज ॥ वधनप्रत्ययस्तत्र । स्कधेषु द्व्यणुकादिषु ॥ २५ ॥ भवेद्धि द्व्यणुकादीना । विमात्रस्नेग्ध्यरौक्ष्यत ॥ मिथो वधो ऽसरयकाल—मुत्कर्षात्समयोऽन्यथा ॥ २६ ॥ यदाहु —सम निद्धयाए वधो । न होइ समलुक्खयाएवि न होइ ॥ वेमाय निद्धलुक्ख–त्तणेण वधा उ खधाण ॥ २७ ॥ विषममात्रानिरूपणार्थं चोच्यते—निद्धस्स निद्धेण दुयाहिएण । लुक्खस्स लुक्खेण दुयाहिएण ॥ निद्धस्स लुक्खेण उवेति वधो । जहन्नव ज्जो विसमो समो वा ॥ २७ ॥ जीर्णमद्यगुडादीना । भाजने

स्पर्श, अगुरुलघु अने शब्द, ए दशे पुद्गलोना परिणामो छे ॥ २३ ॥ पौद्गलिकवध बे प्रकारनो छे, विस्रसाथी अने प्रयोगथी, तेमा पण जे विस्रसावध छे, ते पण त्रण प्रकारनो छे । ॥ २४ ॥ वधनप्रत्यय, पात्रप्रत्यय अने परिणामथी थयेलो, तेमा वधनप्रत्ययविस्रावध द्व्यणुकादिक स्कधोमा होय छे । ॥ २५ ॥ वळी विमात्र स्निग्ध अने रुक्षपणाथी द्व्यणुकादिकोनो परस्पर वध उत्कृष्टो असरयाता काळनो अने जघन्य एक समयनो होय छे ॥ २६ ॥ कह्यु छे के—समनिद्धयाए वधो । न होइ समलुक्खयाए वि न होइ ॥ वेमायनिद्धलुक्खत्तणेण वधा उ खधाण ॥२७॥ वळी अहीं विषममात्राना निरूपणमाटे कहे छे—निद्धस्स निद्धेण दुयाहियेण । लुक्खस्स लुक्खेण दुयाहिएण ॥ निद्धस्स लुक्खेण उवेति वधो। जहन्नवज्जो विसमो समो वा ॥ २७ ॥ वळी भाजननी अदर जीर्ण

स्त्यानता तु या ॥ स पात्रप्रत्यय सरय–कालो वांतर्मुहूर्तिक ॥ २९ ॥ परिणामप्रत्ययस्तु । सोऽभ्रादीनामनेकधा ॥ जघन्य-श्चैकसमय । पण्मासान् परम पुन ॥ ३० ॥ इति विस्रसाबंध ॥ अथ प्रयोगबधो य । स चैषां स्याच्चतुर्विध ॥ आलापनश्चालीनश्च । शरीरतत्प्रयोगकौ ॥ ३१ ॥ तृणकाष्ठादिभारा-णा । रज्जुवेत्रलतादिभि ॥ सख्यकालांतर्मुहूर्तौ । बध आलापनाभिध ॥ ३२ ॥ चतुर्धालीनबधस्तु । प्रथम श्लेषणाभिध ॥ समुच्चयोच्चयौ बधौ । तुर्य सहननाभिध ॥ ३३ ॥ य कुड्यकुट्टिमस्तभ–घटकाष्ठादिवस्तुषु ॥ सुधामृत्पकलाक्षाद्यै—र्ब

मथ तथा गोळआदिकनु जे स्त्यानपणु रहे छे, ते पात्र प्रत्ययविस्रसाबध छे, अने तेनी स्थिति सख्याताकाळसुधिनी अथवा अतर्मुहूर्तसुधिनी होय छे ॥ २९ ॥ परिणामप्रत्ययविस्रसाबंध जे छे, ते मेघआदिकनो अनेकप्रकारनो छे, तेनी जघन्यस्थिति एक समयनी छे, अने उत्कृष्टी छमाससुधिनी छे ॥ ॥ ३० ॥ एवीरीते विस्रसाबधनु स्वरूप कह्यु ॥ हवे ते पुद्गलोनो जे प्रयोगबध थाय छे, ते चार प्रकारनो छे, आलापन, आलीन, शारीर अने शरीरप्रयोग, ॥ ३१ ॥ घास, तथा काष्ठआदिकनी भारीओने दोरी तथा नेत्रलतादिकोवडे करीने जे बधन कराय छे, ते आलापन नामनो बध छे, तथा तेनी उत्कृष्टी स्थिति सख्याताकाळनी तथा जघन्यस्थिति अतर्मुहूर्तनी छे ॥ ३२ ॥ हवे आलीनबध चारप्रकारनो छे, तेमा पहेलो श्लेषण, बीजो समुच्चय, त्रीजो उच्चय तथा चोथो सहनन नामनो बध छे ॥ ३३ ॥ तेमा कुड्य, कुट्टिम, स्तभ, घट

धः स श्लेपणाभिधः ॥ ३४ ॥ तटाकदीर्घिकावप्र—स्तूपदेवकुलादिषु ॥ वधः सुधादिभिर्यः स्यात् । बहूनां च समुच्चयः ॥ ॥ ३५ ॥ तृणावकरकाष्ठानां । तुषगोमयभस्मनां ॥ उच्चत्वेन च यो वधः । स स्यादुच्चयसञ्ज्ञकः ॥ ३६ ॥ द्विधा संहननाख्यस्तु । देशसर्वविभेदतः ॥ तत्राद्यः शकटाङ्गादौ । परः क्षीरोदकादिषु ॥ ३७ ॥ आरम्यालापनादेषां । जघन्योत्कर्षतः स्थितिः ॥ अं तर्मुहूर्त्तसंख्यात—कालौ ज्ञेया विचक्षणैः ॥ ३८ ॥ द्विधा शरीरवधः स्या—देकः पूर्वप्रयोगजः ॥ प्रत्युत्पन्नप्रयोगोत्थः । परः सोऽभूतपूर्वकः ॥ ३९ ॥ तत्राद्योऽन्यसमुद्घाते । क्षिप्तानां देह

तथा काष्ठआदिक वस्तुउंमां चुनो, माटी, कादव तथा लाख आदिकवडे जे वध करवो, ते श्लेपण नामनो कहेवाय छे ॥ ॥ ३४ ॥ वळी तळाव, वावडी, कीछो, स्तंभ तथा देवकुलादिकोमां चुनाआदिकवडे घणी वस्तुउंनो जे वध थाय, ते समुच्चयवध कहेवाय ॥ ३५ ॥ घास, कचरो, काष्ट, तुष, गोबर तथा राखनो उंचाइवाळो जे वध होय, ते उच्चय नामनो वध कहेवाय छे ॥ ३६ ॥ हवे संहननवध देशथी अने सर्वथी एम वेप्रकारनो छे, तेमां पहेलो शकटना अंगादिकमां होय, अने वीजो क्षीरोदकादिकमां होय ॥ ३७ ॥ आलापनथी मांमीने तेउंनी जघन्य अने उत्कृष्टी स्थिति अनुक्रमे अंतर्मुहूर्त अने संख्याताकालसुधिनी विचक्षणोए जाणवी ॥ ३८ ॥ शरीरवध वे प्रकारनो होय छे, एक तो पूर्वप्रयोगथी उत्पन्न थयेलो, अने वीजो उत्पन्न थयेला प्रयोगथी थयेलो छे, अने ते अभूतपूर्व छे ॥ ३९ ॥ तेमां पहेलो शरीरवध, अन्यसमुद्घा

तो वर्हि ॥ तैजसकार्मणाणूना । पुन सकोचनं नवेत् ॥४०॥ समुद्घातान्निवृत्तस्य । पर केवलिनोऽष्टसु ॥ स्यात्पचमे क्षणे तेज –कार्मणाणुसमाहृतौ ॥४१॥ आत्मप्रदेशविस्तारे । तेज -कार्मणयोरपि ॥ विस्तार सहृतौ तेपा । सघात स्याचयोरपि ॥ ४२ ॥ देहप्रयोगनधस्तु । बहुधौदारिकादिक ॥ स पचमागे शतके–ऽष्टमे ज्ञेय सविस्तर ॥ ४३ ॥ इति बधपरिणाम ॥

गते परिणतिद्वेधा । सस्पृशत्यस्पृशत्यपि ॥ द्वयोरय वि शेषस्तु । वर्णितस्तत्त्वपारगे ॥ ४४ ॥ पुद्गलस्यातरा वस्त्व–तर सस्पृशतो गति ।। यासौ नवेत्सस्पृशती । द्वितीया स्यात्ततो

तनेविपे शरीरथी वहार कहाडेला तैजस अने कार्मणना पर माणुउंना फरीने सकोचवामा थाय ले ॥ ४० ॥ अने वीजो शरीरवध समुद्घातथी निवृत्त थयेला केवलिजगवानने, आठ क्षणोनी अदर पाचमा क्षणमा तैजस अने कार्मणना परमा णुउंने हरतेवते थाय ले ॥४१॥ आत्मप्रदेशोनो विस्तार हो ते वते, तजस अने कार्मणशरीरनो पण विस्तार थाय ल, त था तेउंने सहार होते वते ते बन्ने शरीरोनो पण सघात थाय ले ॥ ४२ ॥ वळी शरीरप्रयोगबध तो घणुकरीने औदारिक आदिकनो थाय ले अने ते सवधि विस्तार पाचमा अगना आठमा शतकथी जाणवो ॥ ४३ ॥ एवीरीत बधपरिणामनु स्वरूप कह्यु ॥

हव गतिनी परिणति व प्रकारनी ले स्पर्श करती अन नहि स्पर्श करती. तेमा ते वन्ने वचेना तफावत तत्त्वपारगाए नीनप्रमाण वर्णव्या ले ॥ ४४ ॥ वच वध वीजी वस्तुना

ऽन्यथा ॥ ४५ ॥ अथवा—द्विधा गतिपरीणामो । दीर्घान्य
गतिभेदतः ॥ दीर्घदेशातरप्राप्ति-हेतुराद्योऽन्यथापर ॥ ४६
एकेन समयेनैव । पुद्गल किल गच्छति ॥ लोकातादन्यलोका
त । गते परिणतेर्बलात् ॥ ४७ ॥ तथाहु.—परमाणुपुग्गलेण
भते, लोगस्स पुरच्छिमिल्लातो चरिम, नाउ पच्चच्छिमिल्ल चरि
मत एकसमएण गच्छति, दाहिणिल्लाउ चरिमताउ उत्तरिल्ल
चरिमत, उत्तरिल्लाउ चरिमताउ दाहिणिल्ल चरिमत, उव
रिल्लाउ चरिमताउ हेठिल्ल चरिमत, हेठिल्लाउ चरिमताउ
उवरिल्ल चरिमत? एगेण समएण गच्छति हता गोयमा जाव
गच्छति ॥ इति भगवतीसूत्रे शत० १६ उ० ८ ॥ परिमण्डल च
वृत्त । त्र्यस्त्र च चतुरस्त्रक ॥ आयत च रूप्यजीव-सस्थान प

करतायका पुद्गलनी जे गति थाय, ते स्पर्श करती जाणवी,
अने तेथी उलटी नहीं स्पर्श करती जाणवी ॥ ४५ ॥ अथवा
गतिपरीणाम बे प्रकारनो छे, दीर्घ अने ह्रस्व, तेमा लाबा दे
शातरनी प्राप्तिनो हेतुरूप पहेलो, अने तेथी उलटो बीजो
जाणवो ॥ ४६ ॥ पुद्गल छे ते गतिपरिणामना बलथी एक
समयमा एक लोकातथी बीजा लोकातसुधि जाय छे ॥ ४७ ॥
कह्यु छे के—हे भगवन्! परमाणुपुद्गल छे ते लोकना पूर्वां
तथी पश्चिमातसुधि दक्षिणातथी उत्तरातसुधि, उत्तरातथी द
क्षिणातसुधि, उर्ध्वांतथी अधोंतसुधि, अने अधोंतथी ऊर्ध्वां
तसुधि शु एक समयमा जाय छे? तो के हे गौतम! ते सर्व
स्थानके जाय छे ॥ एवीरीते भगवतीजीना सोळमा शतकना
आठमा उद्देशामा कह्यु छे ॥ परिमण्डल, वृत्त, त्रिकोण, चतु

चधा मत ॥ ४८ ॥ मरुलानस्थिताएरोघ । वह्नि शुपिरमतरे ॥ वलयस्येव तज्ज्ञेय । सस्थान परिमरुल ॥ ४९ ॥ अत पूर्ण तदेव स्याद् । वृत्त कुलालचक्रवत् ॥ त्र्यस्र शृङ्गाटवत्कुचि—कादिवच्चतुरस्लक ॥ ५० ॥ आयत दरुवद्दीर्घ । घनप्रतरभेदत ॥ चत्वारि स्युर्द्विधा सस्था—नानि प्रत्येकमादित ॥ ५१ ॥ आयत तु त्रिधा श्रेणि–घनप्रतरभेदत ॥ ओजयुग्मप्रदेशानि । द्विधामूनि विनादिम ॥ ५२ ॥ ओज प्रदेश प्रतर–वृत्त पचाणुसभव ॥ पचाकाशप्रदेशाव—गाढ च परिकीर्तित ॥ ५३ ॥ यत्र

कोण अने आयत, एम पाच प्रकारनु रूपीजीवनु सस्थान कह्यु छे ॥ ४८ ॥ वहारना भागमा मरुलनी पेठे रहेल छे परमाणुओनो समूह जेमा, तथा वचे पोलाणवाळु, एवा वलयस रखा सस्थानने परिमरुल सस्थान जाणवु ॥ ४९ ॥ वळी ए वीजरीते वचमा पण परमाणुओवडे करीने जे सपूर्ण तथा कुभकारना चक्रसरखु होय ते वृत्तसस्थान जाणवु तथा शीगोमासरखु त्रिकोण अने कुभकादिकसरखु चतु कोणसस्थान जाणवु ॥ ५० ॥ वळी दरुनीपेठे जे लावु होय तेने आयत सस्थान जाणवु हवे पहेला चार सस्थाना घन अने प्रतरना भेदथी व प्रकारना होय छे ॥ ५१ ॥ आयतसस्थान श्रेणि घन अने प्रतरना भेदथी त्रण प्रकारनु छे अने आ ओजप्रदेश तथा युग्मप्रदेशा पहेलाविना व प्रकारना छे ॥ ५२ ॥ ओज प्रदेशने प्रतरवृत्तवाळा पाच परमाणुओथी वनेलो तथा पाच आकाशप्रदेशाना अवगाहवाळा कह्या छे ॥ ५३ ॥ जेमा चार प्रदेशा चार दिशाओमा रहेला छे तथा एक प्रदेश वच

प्रदेशाश्चत्वार–श्चतुर्दिश प्रतिष्ठिता. ॥ एक प्रदेशोंतर्वृत्त–
तर तद्यथोदित ॥ ५४ ॥ युग्मप्रदेश प्रतर–वृत्त च द्वादशा
क ॥ तावदभ्राशावगाढ । तच्चैवमिह जायते ॥ ५५ ॥ चतु
त्रप्रदेशेषु । चत्वारोंशा निरतर ॥ स्थाप्यते रुचकाकारा–
त्परिक्षेपतस्तत ॥ ५६ ॥ द्वौ द्वौ चतुर्दिश स्थाप्यौ । प्रदे
जायते तत ॥ युग्मप्रदेश प्रतर–वृत्तमुक्त पुरातनै ॥ ५७
सप्ताणुक सप्तखाशा—वगाढ च भवेदिह ॥ ओज प्रदेशनिष्प
। घनवृत्त हि तद्यथा ॥ ५८ ॥ पचप्रदेशे प्रतर—वृत्ते
पुरोदिते ॥ अध ऊर्ध्वं च मध्याणो– रेकैकोऽणुर्निवेश्यते ॥
॥ ५९ ॥ द्वात्रिंशदणुसपन्न । तावत्खाशावगाढक ॥ युग्मप्रदेश
हि घन–वृत्त भवति तद्यथा ॥ ६० ॥ उक्तप्रतरवृत्तस्य । द्वाद

मा रहेलो होय छे, ते ' वृत्तप्रतर ' कह्यो छे ॥ ५४ ॥ वळी
प्रतरवृत्त तथा बार परमाणुवाळो अने तेटलाज आकाशप्रदे
शना अवगाहवाळो युग्मप्रदेश नीचेप्रमाणे थाय छे ॥ ५५ ॥
चार आकाशप्रदेशोनी अदर रुचकसरखा आकारवाळा चा
अशोने आतरारहित स्थापवा, तथा पछी तेओनो परिक्षेप क
रीने, ॥ ५६ ॥ चारे दिशाओमा बबे प्रदेशो स्थापवा, तेने पू
र्वाचार्योए प्रतरयुग्मप्रदेश कह्यो छे ॥ ५७ ॥ सात परमाणुओ
वाळु तथा सात आकाशप्रदेशोना अवगाहवाळु अने ओजप्र
देशथी बनेलु नीचेप्रमाणे घनवृत्त होय छे ॥ ५८ ॥ पूर्वे क
हेला पाचप्रदेशी प्रतरवृत्तमा नीचे, उचे अने मध्यना परमा
णुना एकेको परमाणु स्थापवो ॥ ५९ ॥ बत्रीस परमाणुओथी
बनेलु तथा तेटलाज आकाशप्रदेशोना अवगाहवाळु नीचे

शाशाऽवस्य वे ॥ उपरिष्टाद् द्वादशान्ये । स्थाप्यते परमाण-
व ॥ ६१ ॥ तत पुनर्मध्यमाणु— चतुष्कस्याप्युपर्यध ॥ स्था-
प्यते किल चत्वार—श्चत्वार परमाणव ॥ ६२ ॥ ओज प्रदेश
प्रतर-त्र्यस्र तु त्रिप्रदेशक ॥ त्रिप्रदेशावगाढ च । तदेव जा-
यते यथा ॥ ६३ ॥ स्थाप्येते द्व्यणू पतया । एकस्याधस्तत
पर ॥ एकोऽणु स्थाप्यत इति । निर्दिष्ट शिष्टदृष्टिभि ॥६४॥
युग्मप्रदेश प्रतर— त्र्यस्र तु षट्प्रदेशक ॥ षट्प्रदेशावगाढ च
। तदेव किल जायते ॥६५॥ त्रय प्रदेशा स्थाप्यते । पक्त्या
गुहितय तत ॥ आद्यस्याधो द्वितीयस्य । तथ एको निवेश्य
ते ॥ ६६ ॥ ओजाणुक घनत्र्यस्र । पचत्रिंशत्प्रदेशक ॥ पचत्रिं-

माणे घनवृत्तयुग्मप्रदेश थाय ठे ॥ ६० ॥ वळी चार अशोवा
ळा पूर्वोक्त प्रतरवृत्तनी उपर बीजा चार परमाणुउं स्थापवा ॥
॥ ६१ ॥ अने तेवारपठी मध्यना चार परमाणुउनी उपर अने
नीचे चार चार परमाणुउं स्थापवा ॥ ६२ ॥ हवे ओजप्रदेश
वालु त्रिकोणप्रतर त्रण प्रदेशोवालु, तथा त्रण प्रदेशना अ
वगाहवालु नीचेप्रमाणे थाय ठे ॥ ६३ ॥ बे परमाणुउने श्रे
णि ध स्थापवा, अने तेवारपठी तेमाना एकनी नीचे बीजो
एक परमाणु स्थापवो, एम ज्ञानीउए कह्यु ठे ॥ ६४ ॥ हवे
युग्मप्रदेशवालु त्रिकोणप्रतर ठ प्रदेशोवालु तथा ठ प्रदशोना
अवगाहवालु नीचे प्रमाणे थाय ठे ॥ ६५ ॥ श्रेणिबध त्रण प्र
देशो स्थापवा पठी तेमाना पहेलानी नीचे व परमाणुउं अन
बीजानी नीचे एक परमाणु स्थापवो ॥ ६६ ॥ हव ओजाणुवा
ळा त्रिकोणघन पात्रीस प्रदेशावाळो तथा पात्रीस आकाश

गत्वप्रदेशा—वगाढ च नवेयथा ॥ ६७ ॥ तिर्यङ्निरंतरा प
च । स्थाप्यते परमाणव ॥ तानधोऽध क्रमेणैव । स्थाप्यते
परमाणव ॥ ६८ ॥ तिर्यगेव हि चत्वार—स्त्रयो द्वावेक एव च
॥ जातोऽय प्रतर पच—दशाश पचपक्तिक ॥ ६९ ॥ तत
श्चास्योपरि सर्व—पक्तिष्वत्यात्यमशक ॥ विमुच्याशा दश स्था
प्या—स्तस्याप्युपरि षट् तथा ॥ ७० ॥ इत्यमेव तदुपरि । त्रय
एकस्तत पुन ॥ उपर्यस्यापीति पच—त्रिंशत्स्यु परमाणव ॥
॥ ७१ ॥ युग्मप्रदेश तु घन—त्र्यस्त्र चतु प्रदेशक ॥ चतुर्व्योमा
शावगाढ । तदप्येव नवेदिह ॥ ७२ ॥ पूर्वोक्ते प्रतरत्र्यस्ते । त्रि
प्रदेशात्मके किल ॥ अणोरेकस्योर्ध्वमेक । स्थाप्यते परमा

प्रदेशना अवगाहवाळो नीचेप्रमाणे थाय छे ॥ ६७ ॥ अने
गवाहिर पाच परमाणुओने तिर्छा स्थापवा, अने पछी तेओनी
नीचे नीचे अनुक्रमे नीचेप्रमाणे परमाणुओ स्थापवा ॥ ६८ ॥
तिर्छा चार, पछी त्रण, पछी बे अने पछी एक परमाणु स्था
पवो अने एवी रीते ते पदर अशवाळो पाच पक्तिनो प्रतर
थयो ॥ ६९ ॥ पछी तेनापछी तेनी उपर सर्व पक्तिओनी
छेल्ला छेल्ला अशने वर्जीने दश अशो स्थापवा, अने तेनी उ
पर छ अशो स्थापवा ॥ ७० ॥ पछी एवी रीते तेनी उपर
त्रण अने तेनी उपर पण एक स्थापवो, एवी रीते पाचीस प
रमाणुओ थाय छे ॥ ७१ ॥ हवे युग्मप्रदेशात्मक त्रिकोण घ
नत्र्यस्त्र प्रदेशोवाळु तथा चार आकाशप्रदेशोना अवगाहवाळु
नीचेप्रमाणे थाय छे ॥ ७२ ॥ पूर्व कहेला त्रणप्रदेशी त्रिको
णप्रतरना एक परमाणुनी उपर एक परमाणु स्थापवो ॥७३॥

गुक ॥ ७२ ॥ ओज प्रदेश प्रतर—चतुरस्र नवाशक ॥ नवा काशाशावगाढ–मित्थ तदपि जायते ॥ ७४ ॥ तिर्यग्निरतर त्रिस्र । पक्तयस्त्रिप्रदेशिका ॥ स्थाप्यते तर्हि जायेत । चतुरस्रमयुग्मज ॥ ७५ ॥ युग्मप्रदेश प्रतर–चतुरस्र तु तद्भवेत् ॥ चतुरभ्राशावगाढ । चतु प्रदेशसजव ॥ ७६ ॥ द्विद्विप्रदेशे द्वे पक्ती । स्थाप्येते तत्र जायते ॥ युग्मप्रदेश प्रतर—चतुरस्र यथोदित ॥ ७७ ॥ सप्तविंशत्यणुजात । तावदभ्राशसस्थित ॥ ओज प्रदेशं हि घन–चतुरस्र भवेदिह ॥ ७८ ॥ नवप्रदेशप्रतर–चतुरस्रस्य तस्य वै ॥ उपर्यधो नव नव । स्थाप्यते परमाणव ॥ ७९ ॥ अष्टव्योमाशावगाढ । स्पष्टमष्टप्रदेशक ॥ युग्मप्रदेश तु घन—चतुरस्र भवेद्यथा ॥ ८० ॥ चतु प्रदेशप्रतर—चतु-

---

हवे ओजप्रदेशवाळु चोखूणप्रतर नव अशोनु, तथा नव आकाशप्रदेशोना अवगाहवाळु नीचेप्रमाणे थाय छे ॥७४॥ तिर्छी अने आतरारहित त्रणप्रदेशी त्रण श्रेणिओ स्थापवाथी युग्मप्रदेशविनानु चतुरस्र थाय छे ॥ ७५ ॥ हवे युग्मप्रदेशवाळु चोखूणप्रतर चार आकाशप्रदेशोना अवगाहयुक्त अने चार प्रदेशोथी उत्पन्नथयेलु होय छे ॥ ७६ ॥ बबे प्रदेशोवाळी बे पक्तिओ स्थापवी, अने तेथी उपर कहेलु युग्मप्रदेशवाळु चोखूणप्रतर थाय छे ॥ ७७ ॥ सत्तावीस परमाणुओथी थयेलु, अने तेटलाज आकाशप्रदेशोयुक्त अहीं ओजप्रदेशी चोरसघन थाय छे ॥ ७८ ॥ ते नवप्रदेशी चोरसप्रतरनी उपर अने नीचे नव नव परमाणुओ स्थापवा ॥ ७९ ॥ आठ आकाशप्रदेशोना अवगाहवाळु अने स्पष्टरीते आठ प्रदेशोवाळु युग्मप्रदेशी चो

रस्रस्य चोपरि ॥ चतु प्रदेशिकोऽन्योऽपि । प्रतर ...
किल ॥ ८१ ॥ ओज प्रदेशजं श्रेण्या–यत स्यात्‌त्रिप्रदेशज ॥ ...
शावगाढमणुषु । त्रिषु न्यस्तेषु सतत ॥ ८२ ॥ निरंतर स्था...
तान्या—मणुन्या द्विप्रदेशज ॥ युग्मप्रदेशज श्रेण्या—...
ह्यभ्राशसस्थित ॥ ८३ ॥ ओज प्रदेश प्रतरा–यत पचदशा...
॥ तावच्छोमाशावगाढ-- मित्थ तदपि जायते ॥ ८४ ॥ पङ्क्ति...
त्रयेऽपि स्थाप्यते । पचपचाणवस्तदा ॥ ओज प्रदेशजनित । ...
वति प्रतरायत ॥ ८५ ॥ षट्‌साशत्य षट्‌प्रदेश । स्याद्युग्मप्र...
गायत ॥ त्रिषु त्रिषु द्वयो पङ्क्त्यो—र्न्यस्तेषु परमाणुषु ॥ ८६ ॥
पचचत्वारिंशदशा–मोजाणुक घनायत ॥ पचचत्वारिंशदभ्र—

...मपुन नीचेप्रमाणे थाय छे ॥ ८० ॥ चार प्रदेशोवाळा चो...
...णप्रतरनी उपर बीजो पण चार प्रदेशोवाळो प्रतर स्थापवा...
॥ ८१ ॥ ओजप्रदेशीश्रेणियायत त्रण प्रदेशोयुक्त तथा ...
आकाशप्रदेशोना अवगाहयुक्त त्रण परमाणुओ स्थापवाथी थ...
य छे ॥ ८२ ॥ युग्मप्रदेशी श्रेण्यायत, बे प्रदेशोयुक्त तथा
आकाशप्रदेशोनी स्थितिवाळु, अने आन्तररहित बे परमा...
णुओने स्थापवाथी थाय छे ॥ ८३ ॥ वळी ओजप्रदेशी प्रत...
यत पदर प्रदेशोवाळु तथा तेटलाज आकाश प्रदेशोना अव...
गाहवाळु नीचेप्रमाणे थाय छे ॥ ८४ ॥ त्रणे पंक्तिओनी अंद...
पांचपांच परमाणुओ स्थापवाथी ओजप्रदेशी प्रतरायत थाय छे
॥ ८५ ॥ छ आकाशप्रदेशोवाळु तथा छ प्रदेशी ... युग्म...
प्रतरायत बे पंक्तिओ त्रण त्रण परमाणुओ स्थापवाथी थाय छे
॥ ८६ ॥ पिस्तालीस आकाश... तथा पिस्तालीस ...

प्रदेशेषु प्रतिष्ठित ॥ ७७ ॥ तत्र च—

पूर्वमुक्ते पंचदश-प्रदेशप्रतरायते ॥ पंचदश पंचदश—णू स्थाप्या उपर्यध ॥ ७८ ॥ द्वादशाश द्वादशात्रा—शाव गाढ घनायत ॥ युग्मप्रदेशज ज्ञेय-मित्थ तदपि जायते ॥७९॥ पक्कस्य च प्रतरा—यतस्योपरि विन्यसेत् ॥ पद्प्रदेशास्ततो युग्म-प्रदेश स्याद्घनायत ॥ ८० ॥ विंशत्यभ्राशावगाढ । विंश-त्यशात्मक भवेत् ॥ युग्मप्रदेश प्रतर-परिमण्डलनामक ॥८१॥ चतुर्दिश तु चत्वार-श्चत्वार परमाणव ॥ विदिक्षु स्थाप्य एकैको । भवेदेव कृते सति ॥ ८२ ॥ अणूना विंशतेरेषा—मुपर्यणुषु विंशतौ ॥ स्थापितेषु युग्मजात । स्याद्घन परिमण्डल ॥ ॥ ८३ ॥ एतच्चत्वारिंशदश । तावत्खाशप्रतिष्ठित ॥ तेज प्रदेश-

शोनी अदर प्रतिष्ठित थयेलु पचु तेजाणु घनायत छे ॥७७॥ वळी त्या—

पूर्वे कहेला पदरप्रदेशी प्रतरातमा उपर अने नीचे पदर पदर परमाणुओ स्थापवा ॥ ७८ ॥ बार अशोवाळु तथा बार आकाशप्रदेशोना अवगाहवाळु युग्मप्रदेशी घनायत नीचे प्र माणे थाय छे ॥ ७९ ॥ छ अशोवाळा प्रतरायतनी उपर छ प्रदेशाने स्थापवाथी युग्मप्रदेशी घनायत थाय छे ॥ ८० ॥ वीस आकाशप्रदेशोना अवगाहवाळु युग्मप्रदेशी प्रतर परिम डल थाय छे ॥ ८१ ॥ चार दिशाओमा चार चार परमाणुओ स्थापवा अने विदिशाओमा एकेक स्थापवा एवीरीते करवाथी ते थाय छे ॥ ८२ ॥ ते वीस परमाणुओनी उपर बीजा वीस परमाणुओने स्थापता छते युग्मजन्य घन परिमंडल थाय छे ॥८३॥

जनितो । खत्र नेदो न समतो ॥ ए४ ॥ उक्तप्रदेशन्यूनत्वे । सनवति न निश्चित ॥ सस्थानानि यथोक्तानि । तत इत्थ प्ररूपणा ॥ ए५ ॥ यथा पूर्वोक्तत पचा-णुकप्रतरवृत्तत ॥ एकत्राशे कर्षिते स्यात् । समाग चतुरस्नक ॥ ए६ ॥ एतान्यतींद्रियत्वेन । नैवातिशयवर्जिनै ॥ ज्ञेयान्यत स्थापनाभि । प्रदर्श्यते इमास्तु ता ॥ ए७ ॥ जघन्यानि किलैतानि । सर्वाण्युत्कर्षेत पुन ॥ अनताणुस्वरूपाणि । मध्यमान्यपराणि तु ॥ ॥ ए८ ॥ तथोक्तमुत्तराध्ययननिर्युक्तौ—परिमंमलेयवट्टे । त से चउरस आयए चेव ॥ घणपयरपढमवज्ज । उजपएसे य जुम्मे

अने ते चालीस अशोवाळु तथा तेटलाज आकाशप्रदेशोथी प्रतिष्ठित थयेलु ठे, वळी अहीं तेना उजजनित तथा प्रदेश जनित नेदो कहेला नथी ॥ ए४ ॥ वळी पूर्वोक्तप्रदेशोथी न्यूनपणामा निश्चये करीने यथोक्तसस्थानो सनवता नथी, अने तेथी नीचेप्रमाणे प्ररूपणा करेली ठे ॥ ए५ ॥ जेम पूर्वे कहेला पाच अणुउवाळा प्रतरवृत्तथी एक अश ने खेंचते छते, तुल्यअशोवाळु चोरस थाय ठे ॥ ए६ ॥ हवे पूर्वे कहेला एवा तेउने अतिशयविनाना जीवो अतींद्रियपणावडे करीने जाणी शकता नथी, अने तेथी करीने स्थापनापूर्वक ते देखामीये ठीये, ते स्थापनाउ नीचे प्रमाणे ठे ॥ ए७ ॥ ते पूर्वे कहेला सघळा जघन्य ठे, अने उत्कृष्टथी तो अनना परमाणुउवाळा ठे, अने बाकीना मध्यमो ठे ॥ ए८ ॥ ते माटे उत्तराध्ययननी निर्युक्तिमा कह्यु ठे के—परिमंमलेय वट्टे । त से चउरस यायए चेव ॥ घणपयरपढमवज्ज । उजपएसे य जुम्मे य ॥

य ॥ ९९ ॥ पचगवारसग खलु । सत्तगवत्तीसग च वट्टमि ॥ तिय ठक्कगपणतीसा । चत्तारि य होंति तसमि ॥ १०० ॥ नव चेव तहा चउरो । सत्तावीसा य अट्ठचउरसे ॥ तिगदुगपन्नरसेव य । छच्चेव य आयए होंति ॥ १ ॥ पणयाला वारसग । तह चेव य आययमि सगाणे ॥ वीसा चत्तालीसा । परिमंडल एय सगाणे ॥ २ ॥ पचनागे त्वनित्थस्य । पञ्च सस्थानमीरित ॥ पचस्योऽपि व्यतिरिक्त । द्व्यादिसयोगसज्जव ॥ ३ ॥ सस्थानयोर्द्वयोर्वाय–प्येकद्रव्ये न सजर ॥ तथापि भिन्नभिन्नाशे । ते स्याता दर्विकादिवत् ॥ ४ ॥ एषु चाल्पाल्पप्रदेशा–वगाढीनि स्वभावत ॥ भूयास्यल्पानि भूयिष्ठ—खाशस्थायीने तानि च ॥ ५ ॥ सस्थानमायत पोढा । द्विविध परिम

॥ ९९ ॥ पचगवारसग खलु । सत्तगवत्तीसग च वट्टमि ॥ तिय ठक्कगपणतीसा । चत्तारि य होंति तसमि ॥ १०० ॥ नव चेव तहा चउरो । सत्तावीसा य अट्ठचउरसे ॥ तिगदुगपन्नरसेव य । छच्चेव य आयए होंति ॥ १ ॥ पणयाला वारसग । तह चेव य आययमि सगाणे ॥ वीसा चत्तालीसा । परिमंडल एय सगाणे ॥ २ ॥ वळी पाचमा आमा तो छठ्ठा सस्थानने ते पाचेथी व्यतिरिक्त अने वे आदिकना सयोगथी उत्पन्न थयेलु कह्यु छे ॥ ३ ॥ वळी जो के वे सस्थानोनो एक द्रव्यनी अदर सचर होइ शकतो नथी तोपण दर्विकादिक नीपेठे (कडछीनीपेठे) तेओ भिन्न भिन्न अशोवाळा होय छे ॥ ४ ॥ वळी तेओमा अल्पअल्पप्रदेशाना अवगाहवाळा स्वभावथी घणा होय छे, अने घणा आकाशप्रदेशवाळा थोडा

रूल ॥ चतुर्विधानि शेषाणि । सस्थानानीति विशति ॥ ६
नेदास्य पुजलपरी-णामो जवति पचधा ॥ खमप्रतरजेदौ
। चूर्णिकाजेद इत्यपि ॥ ७ ॥ नेदोऽनुतटिकाजिरयो । जेद उ
त्करिकाजिध ॥ स्वरूपमप्यथैतेषा । यथाश्रुतमथोच्यते ॥ ८
लोहखंमादिवत्खम—जेदो जवति निश्चित ॥ जूर्जपत्राज्रपट
ला— दिवत्प्रतरसज्ञित ॥ ए ॥ स जवेच्चूर्णिकाजेद । कि
समृत्पिमवत्किल ॥ इक्षुत्वगादिवदनु— तटिकाजेद उच्यते ॥
॥ १० ॥ उत्कीर्यमाणे प्रस्थादो । स स्यादुत्करिकाजिध ॥ त
टाकानटवाप्यादि—ष्वप्येव जाव्यतामय ॥ ११ ॥ द्रव्याणि
जियमानानि । स्तोकान्युत्करिकाजिया ॥ पश्चानुपूर्व्या शेषा

होय ले ॥ ५ ॥ आयतसस्थान लप्रकारनु ले, परिमंरुल बेप्र
कारनु ले, अने बाकीना चार प्रकारना ले, एरीते वीस स
स्थानो ले. ॥ ६ ॥ हवे नेद नामनो पुजलपरीणाम नीचेप्रमा
णे पाच प्रकारनो होय ले, खमनेद प्रतरनेद, चूर्णिकानेद,
॥ ७ ॥ अनुतटिकानेद तथा उत्करिकानेद, हवे तेउनु सि
द्धातोमा कह्याप्रमाणे स्वरूप कहे ले —॥ ८॥ लोहखमा
दिकनीपेठे खमनेद होय ले, तथा नोजपत्र अने अभ्रपटला
दिकनीपेठे प्रतरनेद होय ले ॥ ए ॥ फेंकेला एवा माटीना
पिंमनीपेठे चूर्णिकानेद थाय ले, अने सेलमी त्वचादिकनीपेठे
अनुतटिकानेद थाय ले ॥ १० ॥ प्रस्थादिको उकेरता प
का उत्करिका नामनो नेद थाय ले, एवीरीते ते नेदो त
लाव, कुवा तथा वावयादिकनेविषे जाणीलेवो. ॥ ११ ॥ उ
त्करिकानेदेकरीने नेदाता द्रव्यो थोमा होय ले, अने बाकी

णि । स्युरनतगुणानि च ॥ १२ ॥ वर्णे परिणताना तु । नेदा. पच प्ररूपिता ॥ कृस्नीलारुणपीत—शुक्ला इति विनेदत ॥ ॥ १३ ॥ स्यु कज्जलादिवत्कृस्ला । नीला नील्यादिवन्मताः ॥ स्युर्हिंगुलादिवद्रक्ता । पीताश्च कांचनादिवत् ॥ १४ ॥ शुक्ला शखादिवद्गध—परिणत्या तु ते द्विधा ॥ पुष्पादिवत्सुरजयो । डुर्गंधा लशुनादिवत् ॥ १५ ॥ रसे परिणतास्ते तु । प्रकारे पचनिर्मिता ॥ तिक्तकटुकषायाम्ल–मधुरा इति नेदत ॥१६॥ कोशातक्यादिवत्तिक्ता । कटवो नागरादिवत् ॥ प्रोक्ता आम कपित्थादि–वत्कषायरसाचिता ॥ १७ ॥ आम्लकादिवदम्ला स्यु–मधुरा शर्करादिवत् ॥ स्पर्शे परिणता येऽपि । तेषामष्ट-

---

ना पश्चानुपूर्वीवडे करीने अनतगणा होय छे ॥ १२ ॥ वर्णो वडे करीने परिणत एवा तेउना, कृष्ण, नील, अरुण, पीत अने शुक्ल, एम पाच नेदो कह्या छे ॥ १३ ॥ काजलआदि कनीपेठे कृस्न होय छे, गळीआदिकनीपेठे नीला होय छे, हिंगळाआदिकनीपेठे लाल होय छे, तथा सुवर्णआदिकनीपेठे पीळा होय छे, ॥ १४ ॥ तथा शखादिकनीपेठे श्वेत होय छे, वळी तेउ गधपरिणतिवडे करीने वे प्रकारना छे, एटले पुष्पादिकोनीपेठे सुगधी छे, अने लसणआदिकनी पेठे डुर्गंधी छे ॥ १५ ॥ वळी रसवडे करीने परिणमेला एवा तेउना तिक्त, कटु, कषायेला, खाटा तथा मधुरा, एम पाच नेदो छे ॥१६॥ कोशातकीआदिकनीपेठे तेउ तीखा छे, नागरादिकनीपेठे करुवा छे, तथा काचा कपित्थादिकनीपेठे तेउने कषायेला कह्या छे ॥ १७ ॥ वळी तेउ आवळाआदिकनीपेठे खाटा छे,

विधा पुन ॥ १८ ॥ उष्णशीतो मृदुखरो । स्निग्धरूक्षौ गुरुल
घु ॥ उष्णस्पर्शास्तत्र वह्न्या-दिवत् शीता हिमादिवत् ॥१९॥
वर्हादिवच्च मृदव । खराश्च प्रस्तरादिवत् ॥ स्निग्धा घृतादि
वद् ज्ञेया । रूक्षा जस्मादिवन्मता ॥ २० ॥ गुरुस्पर्शपरिणता
। वज्रादिवत्प्रकीर्तिता ॥ लघुस्पर्शपरिणता । अर्कतूलादिव
न्मता ॥ २१ ॥ अगुरुलघुपरिणामव्यवस्था चैव—धूमो लघु
रुपलो गुरु-रूर्ध्वाधोगमनशीलतो ज्ञेयो ॥ गुरुलघुरनिलस्तिर्य-
ग्गमनादाकाशमगुरुलघु ॥ २२ ॥ व्यवहारतश्चतुर्धा । जवति
वस्तूनि बादराण्येव ॥ निश्चयतश्चागुरुलघु । गुरुलघु चेति द्वि

तथा साकरआदिकनीपेठे मधुरा ठे, हवे स्पर्शवडे करीने प
रिणमेला एवा तेउना आठ जेदो ठे ॥ १८ ॥ उष्ण, शीत,
मृदु, खर, स्निग्ध, रूक्ष, गुरु अने लघु, तेमा अग्निआदिकनी
पेठे उष्णस्पर्शवाळा ठे, तथा हिमादिकनीपेठे शीतस्पर्शवाळा
ठे ॥ १९ ॥ पींगाआदिकनीपेठे मृदु (कोमळ) ठे, तथा प्र
स्तरादिकनीपेठे खरस्पर्शवाळा ठे, घृतादिकनीपेठे स्निग्ध जा
णवा, तथा राखआदिकनीपेठे रूक्ष कहेला ठे ॥२०॥ वळी
वज्रादिकनीपेठे तेउने गुरुस्पर्शवाळा कह्या ठे, अने आकना
ना तूलनीपेठे लघुस्पर्शवाळा कह्या ठे ॥ २१ ॥ अगुरुलघुपरि
णामनी व्यवस्था नीचेप्रमाणे ठे—धुमाडो लघु ठे, अने पत्थर
गुरु ठे, अने तेथी तेउने अनुक्रमे ऊर्ध्व अने अधोगमन क
रनारा जाणवा तथा वायु तीर्छो जतो होवाथी गुरुलघु ठे,
अने आकाश अगुरुलघु ठे ॥ २२ ॥ व्यवहारथी बादरवस्तु-
उंज चारप्रकारनी होय ठे, अने निश्चयथी तो अगुरुलघु अने

नेधेर ॥२३॥ तत्रापि-बादरमष्टस्पर्शं । द्रव्य रूप्येव नवति गुरुल-
घुक ॥ अगुरुलघु चतु स्पर्शं । सूक्ष्म वियदाद्यमूर्त्तमपि ॥ २४ ॥
वैक्रियमौदारिकमपि । तैजसमाहारक च गुरुलघुक ॥ कार्मण
मनोवचासि। सोछ्वासान्यगुरुलघुकानि ॥ २५ ॥ तथोक्त-नि-
छयर्ज सव्वगुरु । सव्वलहु वा न विज्जाए दव्व ॥ ववहारर्ज उ जु-
ज्जइ । बायरखंधेसु नणेसु ॥२६॥ अगुरुलहु चउफासा । अ
रूविदव्वा य होंति नायव्वा ॥ सेसा उ अछफासा । गुरुलहुआ
निछयनयस्स ॥ २७ ॥ उरालिय वेउव्विय । आहारगतेयगुरुल-
हूदव्वा ॥ कम्मगमणनासाई । एयाइ अगुरुलहुआइ ॥ २८ ॥
इति नगवतीवृत्तौ ॥

गुरुलघु एम बेप्रकारनीज होय छे ॥ २३ ॥ तेमां पण—बा
दर आठफरसी एवु रूपीद्रव्यज गुरुलघु होय छे अने सूक्ष्म,
चोफरसी तथा अमूर्त्त एवु आकाशआदिक पण अगुरुलघु
होय छे ॥ २४ ॥ वैक्रिय, औदारिक, तैजस अने आहारक,
एटला गुरुलघु छे, तथा उछ्वाससहित एवा कार्मण, मन, अ-
ने वचन, ए अगुरुलघु छे ॥ २५ ॥ कह्यु छे के—निश्चयथी
द्रव्य सर्वथाप्रकार गुरु नथी, तेम सर्वथाप्रकारे लघु पण न-
थी परंतु व्यवहारथी बादरस्कंधोमा ते घटे छ ॥२६॥ चो
फरसी अरूपीद्रव्य अगुरुलघु होय छे, अने बाकीना आठफ
रसी निश्चयनयनी अपेक्षाए गुरुलघु होय छे ॥ २७ ॥ औदा
रिक वैक्रिय आहारक अने तैजस एटला गुरुलघु द्रव्यो छ,
अने कार्मण मन वचनआदिक अगुरुलघु द्रव्यो छे ॥ २८ ॥
एवीरीते भगवतीजीनी वृत्तिमा कह्यु छे ॥

वर्णगंधरसस्पर्श—संस्थानैर्मुख्यजावत ॥ प्रत्येक चिंतितैर्भेदा । स्युर्भूयांसोऽत्र ते त्वमी ॥ २९ ॥ एकस्योज्ज्वलवर्णस्य । द्वौ भेदौ गंधभेदत ॥ संस्थानैश्च रसैश्चापि । पंच पंच भिदो मता ॥ ३० ॥ स्पर्शैस्तथाष्ट भेदा स्यु—रेवमेकस्य विंशति ॥ इतीह पंचभिर्वर्णै—र्भेदाना शतमाप्यते ॥ ३१ ॥ संस्थानाना रसाना च । प्राधान्येनैवमिष्यते ॥ शत शत विभेदाना । ततो जात शतत्रय ॥ ३२ ॥ सुगंधीना पंच पंच । भेदा वर्णै रसैस्तथा ॥ संस्थानैश्चाष्ट नु स्पर्शै । स्युस्त्रयोविंशति स्तत ॥ ३३ ॥ दुर्गंधानामपीत्थं स्युं—स्त्रयोविंशतिरेव हि ॥ षट्चत्वारिंशदुभय–योगे स्युर्गंधजा इति ॥ ३४ ॥ शीतस्पर्श

वळी ते दरेकना मुख्यजावथी चिंतवेला एवा वर्ण, गंध, रस, स्पर्श अने संस्थाने करीने नीचेप्रमाणे अहीं घणा भेदो थाय छे ॥ २९ ॥ एकज उज्ज्वलवर्णना गंधथी बे भेदो छे, तथा संस्थानोथी अने रसोथी पण पांच पांच भेदो कह्या छे ॥ ३० ॥ वळी तेमज स्पर्शोवडे करीने आठ भेदो होय छे, एवीरीतें अहीं ते पांच वर्णोना एकसो भेदो थाय छे ॥३१॥ वळी एवी रीते संस्थानोना अने रसोना पण प्रधानपणावडे करीने सो सो भेदो होय छे, अने एवीरीतें त्रणसो भेदो थया ॥ ३२ ॥ वळी सुगंधीना वर्ण, रस अने संस्थानोए करीने पांच पांच तथा स्पर्शोए करीने आठ, एम त्रेवीस भेदा थया ॥ ३३ ॥ वळी एवीजरीतें दुर्गंधोना पण त्रेवीसज भेदा छे, एवीरीतें ते बन्नेने साथे मेळववाथी गंधना छेतालीस भेदो थाय छे ॥ ३४ ॥ वळी गंधना भेदथी शीतस्पर्शना प

स्यापि नेदौ । द्वौ मतौ गधनेदत ॥ सस्दानरसवर्णैश्च । पच पच निदस्तथा ॥ ३५ ॥ शीतस्याधिकृतत्वेन । तत्रोक्तस्य त्व- सत्तवात् ॥ निदोऽस्य शेषे स्पर्शे पद् । स्युस्त्रयोविंशतिस्तत. ॥ ३६ ॥ स्पर्शानामेनमष्टाना । प्रत्येक गधयोरपि ॥ त्रयोविंश- तिनेदत्वाद्र । द्विशती त्रिंशदुत्तरा ॥ ३७ ॥ एवमेते पुद्गलाना । नेदा सर्वे प्रकीर्तिता ॥ शतानि पच सत्रिंशा—न्येवमजी- वरूपिणा ॥ ३८ ॥ योऽसौ शब्दपरीणामो । द्विधा सोऽपि शु- नोऽशुन ॥ पुद्गलाना परीणामा । दशाप्येव निरूपिता ॥३९॥ गधद्रव्यादिवद्वाता-नुकूल्येन प्रसर्पणात् ॥ तादृशद्रव्यसमूहोत्रो —पघातकतयापि च ॥ ४० ॥ ध्वने पौद्गलिकत्व स्या—द्यौ

ए वे नेदो कह्या छे, तथा संस्थान रस अने वर्णोए करीने पाच पाच नेदो छे ॥ ३५ ॥ वळी अहीं शीतस्पर्शने ग्रहण करेलो होवाथी तेमा उक्तपणानो असंजव छे, अने तेथी बा कीना स्पर्शोवडे करीने छ नेदोने तेमा मेळववाथी त्रेवीस ने दो थाय छे ॥ ३६ ॥ एवीरीते आठ स्पर्शोना तथा बन्ने ग धोमाना दरेक गधना त्रेवीस त्रेवीस नेदो होवाथी सर्वे म ळीने बसोत्रीस नेदो थया ॥ ३७ ॥ एवीरीते सर्व मळीने अजीव अने रूपी पुद्गलोना पाचसोने त्रीस नेदो कह्या ॥ ॥ ३८ ॥ वळी जे शब्दपरीणाम छे ते पण शुन अने अशुन एम बे प्रकारना छ एवीरीते पुद्गलोना दश परीणामो कह्या ॥ ३९ ॥ वळी गधद्रव्यादिकनीपठे वायुना अनुकूळपणाथी क रीने फेलावाथी तेमज तेवा प्रकारना द्रव्यनीपठे रुपघाति उपघातकपणाथी ॥ ४० ॥ शब्दनु पुद्गलिकपणु पुनिवाळु छ

क्तिक यत्तु केचन ॥ मन्यते व्योमगुणता । तस्य तन्नोपयुज्यते ॥ ४१ ॥ अस्य व्योमगुणत्वे तु । दूरासन्नस्थशब्दयो ॥ श्रवणे न विशेष स्यात् । सर्वग खलु यन्नन ॥ ४२ ॥ यथा शब्द स्तथा छाया— तपोद्योततमास्यपि ॥ सति पौद्गलिकान्येवे-त्या हु॰ श्रीजगदीश्वरा ॥ ४३ ॥ यदादर्शादौ मुखादे । प्रतिबिंब निरीक्ष्यते ॥ सोऽपि छायापुद्गलाना । परिणामो न तु भ्रम ॥ ॥ ४४ ॥ भ्रमो ज्ञानातरवाह्य । स्यान्नैतत्तु तथेक्ष्यते ॥ न च भ्रम स्यात्सर्वेषा । युगपत्पटुचक्षुषा ॥ ४५ ॥ सर्वस्थूलपदार्था ना । ते छायापुद्गला पुन ॥ साक्षादेव प्रतीयते । छायादर्श नत स्फुटा ॥ ४६ ॥ सर्वं ऐंद्रियक वस्तु । चयापचयधर्मक॥

परतु केटलाक अन्यदर्शनीओ के जेओ शब्दने आकाशगुणवा ळो कहे छे, तेओनु ते कहेवु युक्तियुक्त नथी ॥ ४१ ॥ वळी शब्दने जो आकाशगुणवाळो मानवामा आवे, तो दूर अने नजदीक थता शब्दने साभळवामा फेरफार थवो न जोइये, केमके आकाश तो सर्वजगोए तुल्य (सर्वव्यापी) छे ॥४२॥ जेम शब्द पौद्गलिक छे, तेमज छाया, आतप, उद्योत अने अधकार पण पौद्गलिकज छे, एम श्रीजिनेश्वरोए कह्यु छे । ॥ ४३ ॥ वळी दर्पणआदिकनेविषे मुखआदिकनु जे प्रतिबिंब देखाय छे, ते पण छायापुद्गलोनो परिणाम छे, परतु भ्रम न थी ॥ ४४ ॥ भ्रम तो ज्ञानातरवाह्य होय छे, अने आ तो ते म देखातु नथी, वळी रोगरहित नेत्रवाळा एवा सर्वने एकी वखते कइ भ्रम थतो नथी ॥ ४५ ॥ वळी सर्वपुद्गलपदार्थोना ते छायापुद्गलो तो छायाना दर्शनथी प्रगटरीते साक्षातज दे-

रश्मिवच्च रश्मयस्तु । गयापुफलसहृति ॥ ४७ ॥ तथोक्त प्र ज्ञापनावृत्तो–सर्वमेंद्रियक वस्तु स्थूल चयापचयधर्मक रश्मि- वच्चेति ॥ अवाप्य तादृग्सामर्ग्री । ते गयापुफला पुन ॥ वि- चित्रपरिणामा स्यु । स्वजावेन तथोच्यते ॥ ४८ ॥ यदातपा दित्युक्ते ते । गता वस्तुन्यजास्वरे ॥ तदा स्वसवधिवस्त्वा— कारा स्यु श्यामरूपका ॥४९॥ दृश्यते ह्यातपज्योत्स्ना । दी- पालोकादियोगत ॥ स्थूलद्रव्याकृतिश्गाया । भूम्यादौ श्याम- रूपिका ॥ ५० ॥ यदा तु स्वजादर्शादि–जास्वरद्रव्यसगता ॥ तदा स्युस्ते स्वस ।धि–द्रव्यवर्णाकृतिस्पृश ॥ ५१ ॥ आदर्शा

स्थाय ठे ॥ ७६ ॥ वळी सर्व इंद्रियगोचर पदार्थ किरणोनीपेठे चयापचयधर्मवाळो ठे, अने किरणो तो गयापुफलोनी श्रेणि- ठे ॥४७॥ तेमाटे पन्नवणानी वृत्तिमा कह्यु ठे के—सर्व स्थू- ल इंद्रियगोचरपदार्थ किरणोनीपेठे चयापचयधर्मवाळो ठे ॥ वळी तेवा प्रकारनी सामग्री पामीने ते गयापुफलो पण स्व- जावे करीने विचित्रपरिणामवाळा थाय ठे, ते कहे ठे ॥४८॥ ज्यारे ते किरणो आतपआदिकवडे करीने युक्त एवी अजा- स्वर वस्तुमा दाखल थाय ठे, त्यारे तेउ पोताना सबधवाळी वस्तुना आकारवाळा ययायका श्यामस्वरूपी थाय ठे ॥४९॥ आतप, ज्योत्स्ना तथा दीपकना प्रकाशआदिकना योगथी पृ थ्वीआदिकनेविषे श्यामस्वरूपवाळी स्थूलद्रव्यनी आकृतिरूप गाया देखाय ठे ॥ ५० ॥ वळी ज्यारे स्वज तथा दर्पणआदि क तेजस्वी द्रव्यना सबधवाळा थाय ठे, त्यारे ते किरणो पो ताना सबधवाळा द्रव्यना वर्ण तथा आकृतिने [illegible]

दौ प्रतिछाया । यत्प्रत्यक्षेण दृश्यते ॥ मूलवस्तुसदृग्वर्णा-का
रादिभि समन्विता ॥ ५२ ॥ एषा स्वरूपवैचित्र्य । न चेत
न्नोपपद्यते ॥ सामग्रीसहकारेण । नानावस्था हि पुद्गला ॥
॥ ५३ ॥ यथा दीपादिसामग्र्या । तामसा अपि पुद्गला ॥ प्र
काशरूपा स्युर्दीपा-पगमे तादृशा पुन ॥ ५४ ॥ आतपोद्यो
तयो पौद्गलिकत्व तु निर्विवाद ॥ पुद्गलत्व तु तमसा । शीत
स्पर्शतया स्फुट ॥ नील चलत्यधकार—मित्यादिप्रत्ययादपि ॥
॥ ५५ ॥-याश्चाप्रतीघातिताद्याः । परोक्ता प्रतियुक्तय ॥ ता
स्तु दीपप्रकाशादि-प्रतिवद्विपराहृता ॥ ५६ ॥ इत्युपरम्यते,

य छे ॥ ५१ ॥ केमके दर्पणआदिकनेविषे मूलवस्तु सरखा
वर्ण अने आकारआदिकवडे करीने सहित एवी प्रतिछाया
प्रत्यक्ष देखाय छे ॥ ५२ ॥ वळी तेउंना स्वरूपनी विचित्रता
कइ नथी प्राप्त थती तेवु नथी, कारणके सामग्रीना सयोगथी
पुद्गलो नानाप्रकारनी अवस्थावाळा थाय छे ॥ ५३ ॥ जेम
दीपकआदिकनी सामग्रीथी अधकारना पुद्गलो पण प्रकाश
रूपे थाय छे, अने दीवो चाल्यो जवाथी फरीने पाछा अध
काररूपज थाय छे ॥ ५४ ॥ वळी आतप अने उद्योतनु पौ
द्गलिकपणु तो विवादरहितज छे ॥ वळी अधकारनु पुद्ग
लिकपणु तो शीतस्पर्शपणाथे करीने प्रगटज छे, केमके श्याम
अधकार चाले छे, एवी प्रतीति थाय छे ॥ ५५ ॥ वळी अ
हीं अप्रतिघातिपणु इत्यादिक अन्यदर्शनीउंए जे प्रतियुक्तिउं
कहेली छे, तेउंनु खडन दीपकना प्रकाशआदिकना प्रतिव
दिथी जाणवु ॥ ५६ ॥ एवो भावार्थ जाणवो वळी ते सबधि

विस्तरात्तदर्थिना रत्नाकरावतारिकादयो विलोक्या ॥ इति पु
द्गलतत्त्वमागमे । गदित यत्किल तत्त्वदर्शिभि ॥ तदनूदितमत्र
मद्गिरा । गुहयेव प्रतिशब्दितस्पृशा ॥ ५७ ॥ विश्वाश्चर्यदकी-
र्तिकीर्तिविजयश्रीवाचकेन्द्रातिष— द्राजश्रीतनयोऽतनिष्टविनय
श्रीतेजपालात्मज ॥ काव्य यत्किल तत्र निश्चितजगत्तत्त्वप्रदी
पोपमे । सर्गो निर्गलितार्थसार्थसुभग पूर्णोऽयमेकादश ॥१५८॥
॥ इति श्रीलोकप्रकाशे एकादशम सर्ग समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

विस्तारपूर्वक वर्णन जोवानी इच्छावाळाए रत्नाकरअवतारिका
आदिक ग्रथो जोइ लेवा ॥ एवीरीते तत्वदर्शीओए आगममा
जे पुद्गलतत्त्व कह्यु छे, तेने अनुसारे प्रतिशब्दने स्पर्श कर-
नारी एवी गुफासरखी मारी वाणीवडे मे अहीं कह्यु छे ॥
॥ ५७ ॥ छेल्ला काव्यनो अर्थ आगळनीपेठेज जाणवो ॥ एवी
रीते श्रीलोकप्रकाशनेविषे अग्यारमो सर्ग समाप्त थयो ॥

॥ समाप्तोऽय गुर्जरभाषातरोपेत श्रीद्रव्यलोकप्रकाशो
गुरुश्रीमच्चारित्रविजयसुप्रसादात् ॥

लब्ध्वा यदीयचरणांबुजतारसार । स्वादच्छटाधरितदिव्यसु
धासमूहम् ॥ ससारकाननतटे घटतालिनेव । पीतो मया प्र
वरबोधरसप्रवाह ॥ १ ॥ वंदे मम गुरु त च । चारित्रविजयाह्वय
॥ परोपकारिणा धुर्य । चित्र चारित्रमाश्रितम् ॥ २ ॥ युग्म ॥
चारित्रपूर्वा विजयाभिधाना । मुनीश्वरा सूरिवरस्य शिष्या ॥
आनदपूर्वविजयाभिधस्य । जातास्तपागच्छसुनेतुरेते ॥ ३ ॥

॥ इति गुर्जरभाषांतरोपेत. ॥

॥ श्रीद्रव्यलोकप्रकाश समाप्त ॥

॥ भाषांतरकारस्य प्रशस्ति ॥

अत्रास्ति जामनगरं नगरं गरिष्टं ।
यस्मिन् जिनेशनिलयोपरिगा पताका ॥
ऋद्धिं पुरस्य किल दर्शयितुं द्युलोकं ।
लोलानिलेन लुलिताह्वयतीव रेजे ॥ १ ॥
तत्रोशजातिवणिजां मुकुटोपमस्तु ।
यशो बभूव किल लालणनामधेयं ॥
तद्वंशमौक्तिकनिभोऽत्र बभूव चेभ्य ।
श्रीवर्धमान इति नाम विभूषितो वै ॥ २ ॥
तस्य वंशमणिसामजिदाह्वो ।
राजमान्य इव वारिधिदेश ॥
रत्नमौक्तिकमणिप्रकराढ्यो—
ऽलाजवस्तुकमलापरिवृत्त ॥ ३ ॥
हंसराज इति नामतोऽभवत् । तस्य सूनुरमितैर्गुणैर्युत ॥
जैनशास्त्रवरवारिधौ मनो । मीनतामभजदस्य सर्वदा ॥ ४ ॥
रचितस्तस्य पुत्रेण । हीरालालाभिधेन च ॥
ग्रंथस्यास्य मया ह्यर्थ । स्वल्पो गुर्जरभाषया ॥ ५ ॥
॥ इति प्रशस्ति ॥

જાહેર ખબર.

अमूल्य जैनग्रंथो

आ ग्रथ श्रीजामनगरनिवासि पडित हीरालाल हसराजे स्वपरना श्रेयमाटे पोताना ‘ श्रीजैनभास्करोदय ’ छापखानामा छापी प्रसिद्ध कर्यो छे ॥ श्रीरस्तु ॥